

A MAGYAR VÁLTÓJOG KÉZIKÖNYVE

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL

A BIRÓI GYAKORLATRA ÉS A KÜLFÖLDI TÖRVÉNYHOZÁSOKRA.

A M. T. AKADÉMIA ÁLTAL A SZTROKAY-DIJJAL JUTALMAZOTT MUNKA.

IRTA

D^R. NAGY FERENCZ.

== HARMADIK JAVITOTT ÉS BŐVITETT KIADÁS. ==

BUDAPEST.

AZ ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI R.-T. KIADÁSA.

1901.

TARTALOM.

Bevezetés.

	Lap
1. §. A váltójog fogalma, sajátosságai és ismertető jelei	1
2. §. A váltó fajtái s azok alakja	8
3. §. A váltói kötelezettség elvállalása. Váltónyilatkozatok	11
4. §. A váltóhitelező teendői. Váltócelekvények	17
5. §. A váltói kötelezettség ellenértéke. A váltó viszonya az alapul fekvő jogügyletthez	19
6. §. A váltó gazdasági szerepe	30
7. §. A váltó elmélete	38
8. §. Folytatás	47
9. §. A váltójog	60
10. §. A váltójog történeti kifejlődése	74
11. §. A váltójog codificatioja és jelen állapota a külföldi államokban ..	84
12. §. A váltójog története és forrásai hazánkban	92
13. §. A váltójog nemzetközi egyenlősítése	102
14. §. A váltójog irodalma	107

ELSŐ RÉSZ.

Váltóképesség.

15. §. A váltóképesség fogalma és nemei	113
16. §. A szenvedő váltóképesség	115
17. §. A váltóképesség hiányának következményei	124
18. §. Külföldi jog	129

MÁSODIK RÉSZ.

Az idegen váltóról.

1. Az idegen váltó kellékei.

19. §. Általában	132
20. §. Külföldi jog	136
21. §. Az egyes kellékek :	
1. A váltó elnevezése (V. T. 3. §. 1. pont)	137
22. §. 2. A fizetendő pénzüsszeg (V. T. 3. §. 2. pont)	138
23. §. 3. A rendeltvényes megnevezése (V. T. 3. §. 3. pont)	142

IV

	Lap
24. §. 4. A fizetési idő (V. T. 3. §. 4. pont)	146
25. §. 5. A kibocsátó aláírása (V. T. 3. §. 5. pont)	150
26. §. 6. Az intézményezett megnevezése (V. T. 3. §. 6. pont)	154
27. §. 7. A fizetés helye (V. T. 3. §. 7. pont)	
Telepített váltó	156
28. §. 8. A keltezés (V. T. 3. §. 8. pont)	166
29. §. Idegen váltó két és egy személylyel. Saját rendeletre szóló intéz- vényezett saját váltó	167
30. §. A lényeges kellékek hiányának következményei	177

II. A kibocsátó.

31. §.	182
---------------	-----

III. Forgatmány.

32. §. A forgatmány fogalma, nemei és természete	190
33. §. A váltó forgathatósága	196
34. §. A forgatmány alakja. Teljes és üres hátírat	202
35. §. A forgatmány hatásai	206
36. §. Az utóforgatmány	213
37. §. A meghatalmazási hátírat	217

IV. Engedmény.

38. §.	223
---------------	-----

V. Elfogadás végetti bemutatás.

39. §. Fogalma, szükségessége, ideje és helye	228
40. §. A lát után bizonyos időre szóló váltók bemutatása	234

VI. Az elfogadás.

41. §. Az elfogadás fogalma, alakja, létrejövetele	241
42. §. A korlátozott elfogadás	251
43. §. Az elfogadás hatása	256
44. §. A telepített váltó elfogadása	264

VII. Biztosítási vizskereset.

45. §. Általában	270
46. §. 1. Elfogadás hiánya miatt	273
47. §. 2. Biztonság hiánya miatt az elfogadónál	278

VIII. A váltókötelezettség teljesítése.

1. Fizetési határnap.

48. §. A fizetési határnap meghatározása	283
49. §. A fizetési határnap jogi jelentősége	287
50. §. A fizetési idő meghosszabbítása	291

2. Fizetés.

	Lap
51. §. A váltóhitelező igazolása	295
52. §. Polytatás	302
53. §. A fizetés tárgya	306
54. §. A váltó bemutatása és kiadása	311
55. §. A váltóösszeg letétele	317

IX. Fizetési viszkereset.

56. §. Fogalma, alanyai, feltételei	320
57. §. Az előzők értesítése	330
58. §. A viszkereset tárgya	336
59. §. Viszváltó	344
60. §. A viszkeresettek jogai	346

X. Közbenjárás.

61. §. Fogalma, célja, fajai és feltételei	350
--	-----

1. Névbecsülési elfogadás.

62. §. Szükségbeli utalvány	354
63. §. Kijelölés nélküli névbecsülés	360
64. §. A névbecsülési elfogadás kellékei és tanusítása	362
65. §. A névbecsülési elfogadás hatásai és természete	369

2. Névbecsülési fizetés.

66. §. A névbecsülési fizetés feltételei és módjai	373
67. §. A névbecsülési fizetés hatásai és a névbecsülő jogai	378

XI. A váltókezesességről.

68. §. A váltói kötelezettségért való kezesességvállalás módjai általában	382
69. §. A tulajdonképeni váltókezesesség	386
70. §. Az együttaláírás	392

XII. A váltók többszörözése.

1. Váltómásodlatok.

71. §. A váltómásodlatok fogalma, kellékei, kiállításai	398
72. §. A váltómásodlatok jogi természete	403
73. §. A váltómásodlatok használati módja	408

2. Váltómásolatok.

74. §.	414
--------	-----

XIII. Elveszett váltók.

75. §. Birói megsemmisítés	418
76. §. Tulajdoni kereset	429

XIV. Hamis és hamisított váltók.

	Lap
77. §.	433

XV. A váltó-elévülés.

78. §. Az elévülési idő	441
79. §. Az elévülés akadályai és érvényesítése	449
80. §. Az elévülés hatálya. Gazdagodási kereset	457

XVI. A váltóhitelező jogai.

81. §. Egyetemlegesség	466
82. §. Kifogások	469
83. §. Néhány kifogás különösen	480

XVII. Külföldi törvényhozás.

84. §.	489
-------------	-----

XVIII. Az óvás.

85. §. Az óvás jelentősége és az óvatoló közegek	499
86. §. Az óvás kellékei és kiadása	505

XIX. A bemutatás és egyéb váltócelemek helye és ideje.

87. §.	511
-------------	-----

XX. Hiányos aláírások.

88. §.	515
-------------	-----

*XXI. A zálog- és visszatartásjog.**1. Zálogjog.*

89. §.	524
-------------	-----

2. Megtartási jog.

90. §.	528
-------------	-----

HARMADIK RÉSZ.**A saját váltó.**

91. §. A saját váltó kellékei. Telepített saját váltó	531
92. §. A saját váltóból eredő jogviszonyok	533

Függelék.

I. 1876: XXVII. tcz. a váltótörvényről	537
II. A m. kir. igazságügyminiszter rendelete a váltóügyekben követendő eljárás tárgyában	557
Betűrendes tárgymutató.	569

RÖVIDÍTÉSEK.

V. T. = Váltótörvény.
K. T. = Kereskedelmi törvény.
C. = Magyar kir. Curia.
L. I. = A m. k. Curia volt
legfőbb ítélőszéki osz-
tálya.
B. T. = Budapesti kir. tábla.
K. V. T. = Budapesti kereskedelmi
és váltótörvényszék.
D. = Döntvénytár.
Ü. L. = Ügyvédek Lapja.

M. Ig. D. = Curiai döntvények, köz-
zéteszi a »Magyar Igaz-
ságügy« szerkesztősége.
P. T. = Polgári törvénykezés. A
»Büntetőjog tára« mel-
léklapja.
Jogt. K. = Jogtudományi Közlöny.
J. = A Jog czimü hetilap.
T. É. = Tőzsdei Értesítő.
M. = Márkus, Felsőbírósa-
gaink elvi határozatai.

BEVEZETÉS.

1. §.

A váltójog fogalma, sajátosságai és ismertető jelei.

I. A váltó¹⁾ pénzösszeg²⁾ fizetésére irányuló értékpapir.³⁾ Mint ilyen, osztozik mindazon tulajdonságokban, melyek az érték-

¹⁾ Németül: *Wechsel*; — francziául: *lettre de change*; — angolul: *bill of exchange*; — olaszul: *cambiale* vagy *lettera di cambio*; — horvátul-szerbül: *mjenica*; — románul: *polița* vagy *cambiu*. A latin nyelvben, melyen a jelen század előtt sok váltójogi munkát irtak (l. alább 14. §.); melyben nálunk a régibb váltó- és kereskedelemjogi törvényjavaslatok készültek (l. alább 12. §.), s a magyar szöveg mellett az 1840. évi magyar váltótörvény (XV. tcz.) is közzététetett: *cambium*, innen: *cambiare* vagy *cambire*, középkori latinság a csere, váltás (*permutatio*) kifejezésére (l. *Du Cange Glossarium mediae et infimae latinitatis* s. h. v.), vagy *literae cambiales* (így az 1840. évi váltótörvény).

²⁾ Ez mindig volt és van ma is általánosan elismerve. A porosz Landrecht (II. r. 8. czim 750. §.) kifejezetten is kimondotta, hogy árukról vagy szolgálatokról a váltó nem szólhat. Az olasz K. T. az 1819. évi sici-liai váltójog alapján, valamint az olaszt követő román K. T. ismer ugyan nem pénzre szóló váltókat is, előbbi terményekre (*ordine in derrate*), utóbbi más árukra szólókat is, s hogy nemcsak keresk. utalványoknak tekintik, világosan kitünik az említett törvények fogalommeghatározásából: »l'ordine in derrate è una cambiale stb.« (olasz K. T. 335. cz., hasonlólag román 358. cz.). Hogy azonban még sem számítják az igazi váltóhoz, bizonyítja nemcsak az elnevezés, hanem az is, hogy csak a pénzbeli váltó teljes szabályozása után külön fejezetben szabályoztatik. Nagy különbség van a kettő között abban is, hogy az áruváltónál az adós csak a megfelelő vételár lefizetése mellett tartozik teljesíteni, holott a pénzváltó egyoldalú kötelmet foglal magában. V. ö. különösen: *Vidari La cambiale, gli ordini in derrate e l' assegno bancario*. Milano, 1885. 533. sk. l.

³⁾ Ez nem akar fogalommeghatározás (*definitio*) lenni, hanem csak a kiindulási pont a váltó lényegének kifejtésére. A váltót ugyan gyakran defi-

papirokat általában jellemzik.⁴⁾ Így nevezetesen: hogy a követelés, illetve a tartozás, melyet kifejez s a mely szintén váltónak nevezetetik,⁵⁾ akként van benne megtestesítve (*incorporálva*), hogy az elvileg csak a papirban, a mely mint ilyen váltólevélnek nevezetetik, és a papir által létezik. A papir nem csupán arra való, hogy a benne kifejezett váltókövetelésről bizonyítékot szolgáltatasson, hanem hatályosságának lényeges feltétele, s nem is csupán a váltókövetelés keletkezéséhez, hanem annak további fenmaradásához és érvényesítéséhez is szükséges. Ennek folytán valamint az értékpapiroknál általában, azonképen a váltónál is a követelés a papirral úgy össze van forrva, hogy jogilag mint ennek járuléka jelentkezik, mely mint ilyen a papir sorsához van kötve, csak a papirral együtt gyakorolható és átruházható s csak a papirral együtt szüntethető és szűnik meg.⁶⁾ A váltókövetelés a váltólevél nélkül nem is keletkezhetik⁷⁾ s egyedül a papir tartalma által határoztatik meg úgy, hogy annak kiegészítése a papirban nem tanusított tényekkel ki van zárva.⁸⁾ A váltó tehát, a mellett hogy értékpapir, a legtisztább írásbeli követelés (*literalis obligatio*).⁹⁾

niálták s tették és teszik egyes törvények is. Így nálunk az 1840 : XV. tcz. 1. §.; az angol V. T. 3. §., az olasz K. T. 251. cz., a román K. T. 270. cz., a hollandi K. T. 100. cz. Azonban az új magyar s a legtöbb külföldi váltótörvény nem állít fel definitiót s ez azért helyesebb, mert mai napság lehetetlen a váltó sajátosságait röviden és úgy összefoglalni, hogy ebből a váltóról kellő fogalmat alkothassunk magunknak s azt rögtön más papiroktól megkülönböztessük (l. alább 22. jegyz.).

4) V. ö. *Szerző* A magyar keresk. jog kézikönyve. 4-ik kiadás. Budapest, 1898. II. 129. sk. §§.

5) Pl. midőn azt mondjuk: a váltó elfogadtatik, fizettetik, óvatoltatik, elévül stb. Ily kettős értelem más értékpapiroknál is: pl. utalvány. részvény.

6) Az elveszett váltóból eredő követelés kivételes fentartásáról bírói megsemmisítés útján l. alább 75. §.

7) A váltó tehát az u. n. constitutív értékpapirokhoz tartozik.

8) Joggal mondható tehát egy ismert perjogi közmondás variációjával: »Quod non est in cambio, non est in mundo«. Hogy ez nem minden értékpapírnál áll: l. *Szerző* id. m. II. 93. l.

9) Nem mindig volt az s az írásbeliség a váltónál ma sem mindenütt egyformán van teljesen kifejlődve. De nálunk s általában a legújabb váltójogban a tétel kétségtelen. Csak a közvetlen felek között jöhetnek szóbeli megállapodások tekintetbe, de ezek a váltókövetelést, mintilyent. meg nem változtatják. V. ö. alább 3. §.

II. A váltó elvileg a rendeleti, forgatható, vagyis azon értékpapirokhoz tartozik, melyekben a hitelező meg van ugyan nevezve, melyeknek átruházása azonban u. n. forgatmány, hátirat által történhetik.¹⁰⁾ Csak kivételesen u. n. rectapapir: rectaváltó; míg bemutatóra szóló papir a magyar s a legtöbb váltójog szerint egyáltalában nem lehet (l. alább 23. §.). Habár ennek folytán a váltó nem bir azzal a forgalmi képességgel, mint a bemutatóra szóló papirok, s különösen az átruházás nem történhetik az előző birtokosok teljes kiválásával: mégis a váltó kibocsátója s általában a váltókötelezettek nem csupán egyes meghatározott hitelezővel lépnek közvetlen jogviszonyba, hanem mindenkivel, a ki a váltót forgatmány útján szerzi meg. A váltó az igazi rendeleti papir, mert a váltónál fejlődött ki épen az átruházhatóság és érvényesítés eme sajátos módja, s csak később vitték át a váltójogban kifejlődött szabályokat más értékpapirokra is.¹¹⁾ Az pedig, hogy az előző birtokosok nem válnak ki, hanem benne maradnak a kötelmi viszonyban s felelősséggel tartoznak: a váltó használatának nemcsak nem árt, hanem még használ, sokkal nagyobb biztonságot nyújtván a váltó megszerzőjének mint a bemutatóra szóló papirok, melyeknek jósága kizárólag a kibocsátó biztonságán nyugszik. A mihez hozzájárul, hogy a váltó útján elvállalt kötelezettség tisztán egy oldalú, feltétlen¹²⁾ és viszontszolgáltatáshoz nem kötött s e mellett elvont

¹⁰⁾ V. ö. *Szerző* id. m. II. 132. §.

¹¹⁾ A forgatmány legelső nyomai ugyan nem a váltónál, hanem a bankpapiroknál (bankutalványok, cheque-ek) találhatók. V. ö. *Goldschmidt Handbuch des Handelsrechts*. 3. kiad. I. kötet: *Universalgeschichte des Handelsrechts* 395., 450. sk. l. De a további kifejlődés és teljes jogi kiépítése, mely még ma sincs mindenütt befejezve, kétségtelenül a váltójogban történt. V. ö. alább 10. §. Innen van, hogy a törvényhozások más rendeleti papirokra vonatkozólag a forgatmányt ma is tulnyomóan nem önállóan, hanem a váltójogra való utalással szabályozzák. V. ö. *Keresk. T.* 298., 448. §§. Hasonlag német *K. T.* 305. cz. (új *K. T.* 385. cz.), svájci köt. jog. 838., 839., 844. cz., hollandi *K. T.* 212. cz., spanyol *K. T.* 532., 533. cz. stb.

¹²⁾ Az angol *V. T.* 3. §. a feltétlenséget a váltó fogalommeghatározásába vette fel: »a bill of exchange is an unconditional order« stb. Más törvények nem mondják ki, de a váltókötelezettség határozottságával és a váltó forgalmi szerepével a feltételesség nem fér össze. V. ö. *Dernburg Lehrbuch des Preussischen Privatrechts*, 5. kiad. II. 779. l.; *Thöl Wechselrecht*, 4. kiad. 188. l.; *Brachmann Endemann-féle Handbuch*, IV. 131. l.;

(*abstract*), úgy hogy az alapul fekvő jogcímától függetlenül érvényesíthető.¹³⁾

III. Kérdés azonban, miben különbözik a váltó más pénzüsszegre szóló rendeleti papiroktól? melyek annak sajátos oly ismertetőjelei, melyeknél fogva azt minden más hasonló papirtól legott meg lehet különböztetni? A most említett tulajdonságok, nevezetesen az, hogy a váltói kötelezettség elvont, nem azok, mert e tulajdonságok más értékpapiroknál is találhatók.¹⁴⁾ Még kevésbé megkülönböztető az alak, melyben a váltó jelentkezik (l. köv. §.), mert nemcsak hogy ez is előfordul más papiroknál, hanem a váltó alakja a magánjogból van kölcsönözve. — Eredetileg és századokon keresztül a váltó lényege abban állt, hogy a kibocsátó, a neki átadott pénzüsszeg fejében, arra kötelezte magát, hogy meghatározott más helyen az ottani pénznemben¹⁵⁾ megfelelő összeget fog fizetni. A váltó tehát valósággal az volt, mit a neve kifejez: pénzváltás, csak hogy nem ugyanazon helyen és közvetlenül,¹⁶⁾ hanem különböző helyek között a váltólevél közvetítésével.¹⁷⁾ Ezen a kiállítási és fizetési hely különbözőségét (u. n.

Wächter Wechselrecht des deutschen Reiches, 135. l.; nálunk Plósz A magyar váltójog kézikönyve 3. kiad. 119. l. Ellenkező nézetten: Lehmann Lehrbuch des deutschen Wechselrechts, 391. l. Csak az elfogadásra nézve tétetik gyakran kivétel. L. alább 42. §.

¹³⁾ Ez azonban csak újabb fejlemény s még ma sincs mindenütt elismertve. L. alább 5. §.

¹⁴⁾ Így nevezetesen a bankjegynél, a keresk. utalványoknál és kötelezőjegyeknél: l. K. T. 291. §. és hozzá Szerző id. m. II. 135. §. Az a körülmény, hogy az elvontság és hasonlóképen az egyoldalúság és feltétlenség az utóbbiaknál nem okvetlenül áll, holott a váltónál lényeges (l. alább 4. §.): nem alkalmas annak felismerésére, hogy adott esetben csakugyan váltóval van-e dolgunk?

¹⁵⁾ Nem okvetlenül más pénznemben. A középkorban a nagy pénzüsszegek mellett más helyen rendszerint más pénznem is létezett, de a váltó soha sem volt ettől feltételezve. V. ö. Goldschmidt id. m. 403., 428., 447. l.

¹⁶⁾ Ezt is váltónak (*cambium*) nevezték, csak hogy megkülönböztetésül kézi, vagy mert rendszeren csak kisebb összegekre vonatkozott, kisszerű váltónak (*cambium manuale* vagy *cambium minutum*). V. ö. Scaccia Tractatus de commerciis et cambio §. 1. quaestio V. nr. 2., 23., 24.

¹⁷⁾ A váltólevél nem volt ugyan lényeges, de már kezdetben annyira rendes, hogy *cambium per cartam*, *per litteras* nevezetett, ellentétben a *cambium sine litteris*-szel, a mely alatt csak a helyi váltót értették. V. ö. Scaccia id. h. nr. 10., 23., Goldschmidt id. m. 407. l. és Zeitschr. f. d. ges. H.-R. 33., 445. l., Endemann Studien in der romanisch-kanonistischen Wirth-

distantia loci) feltételező pénzváltás és ezzel eszközölt pénzátvitel volt az, melyre nézve különleges váltójogi szabályok fejlődtek; a helykülönbség adta meg tehát a váltónak a maga különleges jellegét.¹⁸⁾ Azonban a váltót mindinkább tágabb célok kielégítésére használták. A szorosán vett pénzfelváltás már igen korán csak mint eszmei pénzváltás kezdett szerepelni, a meny nyiben nem követelték, hogy a váltó ellenértéke pénzüssze gből álljon.¹⁹⁾ Az újabb váltójogi fejlődés pedig elejtette a kiállítási és fizetési hely közti különbség kellékét s elismerte a váltóügyletet ugyanazon helyen is.²⁰⁾ Ezzel veszendőbe ment a váltó

schafts- und Rechtslehre. Berlin, 1874. I. 202. sk. l. Söt *Lattes* Il diritto commerciale nella legislazione statutaria delle città italiane. Milano, 1884. 180. l. szerint a váltólevél már kezdettől fogva tényleg mint valóságos értékpapír szerepelt s csakis mint ilyen fejlődött tovább.

¹⁸⁾ »La remise de place en place est la clef de tout le système« — mondja *Garsonnet* De l'influence de l'abolition de la contrainte par corps sur la législation commerciale. Paris, 1868. 10. l. V. ö. még különösen *Endemann* id. m. I. 290. l., *Goldschmidt* id. m. 405. l., *Lattes* id. m. 179. l. Ez magyarázza meg a váltó meghatározását mint a távollevő pénznek vételét a jelenlévővel: »emptio venditio pecuniae absentis pro praesenti«. Lásd alább 7. §.

¹⁹⁾ V. ö. *Goldschmidt* id. m. 404., 428. l.

²⁰⁾ A helykülönbség kellékét, melyre sokáig különösen az egyház helyezett súlyt, nehogy a váltó uzsoraczélokna k szolgáljon (l. *Endemann* id. m. és alább 6. §.), Angliában már 1704-ben ejtették el. V. ö. Cap. 9. Anne 3/4 *Meisner*-nél Codex der europäischen Wechselrechte II. köt. 209. sk. l., mely a helykülönbséget már nem követeli. Németországban pedig már az 1682. évi lipcsei váltórendszabály nem említi, míg a XVIII. századbéli német váltórendszabályok között tudtunkkal csak az 1717. és 1763. évi osztrák váltórendszabály tesz róla kifejezett említést, az 1706. évi lübecki váltójogi rendelet és az 1726. évi churpfalzi vrszb. pedig a piaci váltókat határozottan elismeri. L. *Siegel J. G.* Corpus juris cambialis. Lipcse, 1742. I. 365., 392. l. E szerint a már Németországban régen meghonosodott felfogásnak felelt meg, hogy a közönséges német vrszb., a francia *Code de commerce*-szel (110. cz.) ellentétben, a *distantia loci*-t mellőzte. Később a francia *Code* alapján nyugvó törvényhozások is elejtették. Így az új belga V. T., az olasz, spanyol, portugáliai, román K. T., azonkívül a svájci kötelmi jog és a skandináviai V. T. Végül maga Franciaország is elhagyta hagyományos álláspontját az 1894. június 8-án kelt törvényben. Ez idő szerint még csak a következő országokban követeltetik a helykülönbség: Németalföld (K. T. 100. cz.), Görögország (K. T. 110. cz.), Törökország (K. T. 70. cz.), Egyptom (K. T. 110. cz.), Monaco (K. T. 110. cz.), Orosz-Lengyelország (francia *Code* 110. cz.) és a legtöbb közép- és dél-amerikai állam. Nálunk csak az 1795. és 1827.

azon tulajdonsága, mely azt külsőleg is rögtön felismerhetővé tette. Megmaradtak tehát a váltóra vonatkozó különleges szabályok s megmaradt e szabályok eredményeképpen maga a váltó. Az ezen szabályok folytán előálló sajátság s különösen az azokat jellemző s más követelésekre vonatkozó szabályoknál hiányzó nagyobb szigorúság: u. n. váltószigor (*rigor cambialis*),²¹⁾ továbbra is megkülönböztette a váltót más papiroktól.²²⁾ De mint-hogy e szabályok alkalmazása már feltételezi annak tudását, hogy minő papirra alkalmazzuk: nyilvánvaló, hogy a váltójogi szabályok alapján megállapított jellemvonások nem ismertető jelek.

Mi ismerteti fel tehát most a váltót? Semmi más, mint egyedül a név. Csak az oly rendeleti pénzpapír tekinthető váltónak s esik a különleges váltójogi szabályok alá, a mely kifejezetten váltónak van elnevezve. Így van ez kétségtelenül nálunk s mindazon országokban, melyekben a váltó elnevezés a váltó lényeges kelléke s melyek ezt a helykülönbség elejtése folytán éppen azért állították fel, hogy a váltónak külső ismertető

évi javaslatok követelték az 1763. évi osztrák törvény példájára, de már az 1840. évi magyar V. T. nem követelte s az új V. T. ezt egy kivétellel (1. alább 29. §.) fentartotta.

²¹⁾ Ez a német váltójogi íróknál mint külön műfogalom szerepel s mint ilyen nálunk is recipiáltatott. V. ö. már *Sáfár* Institutiones juris cambialis. Budae, 1825. 44. l., ujabban *Apáthy* Anyagi és alaki váltójog. 2. kiad. I. 26. §., *Plósz* id. m. 32. §., *Mutschenbacher* A magyar váltójog. 2. kiad. 51. l. Az angol, francia, olasz irodalomban általában nem ismerik, csak *Marghieri* Il diritto commerciale italiano. 2. kiad. III. 38., 132. l. említi az általa olaszra fordított *Thöl* nyomán, s nincs is más értéke, mint hogy a váltójogi szabályokat általában jellemző nagyobb szigor egy kifejezésbe foglalja. Szokás különben anyagi és alaki váltói szigor megkülönböztetni, előbbi alatt különösen a váltó függetlenségét értik az alapul fekvő viszonyoktól, — utóbbi alatt a váltóügyekben követett gyorsabb és szigorubb eljárást, a melyhez azelőtt mint harmadik faja a váltószigorban a váltófogság járult. L. alább 9. §.

²²⁾ V. ö. *Thöl* id. m. 88. l.: »Das Characteristische des Wechsels ist die Wechselstrenge«. Nálunk l. *Plósz* id. m. 3. l. s már előbb *Wildner* Theoretisch-praktischer Commentar I. 29. l. az 1840. évi V. T. I. r. 1. §. definíciója alapján, mely szerint: »A váltó oly oklevél, mely által kibocsátója magát a köztörvényieknél szigorubb feltételek alatt kötelezi« stb. Lásd azonban *Einert* Wechselrecht nach den Bedürfnissen des XIX. Jahrhunderts, 15. sk. l., a ki az u. n. váltószigorban semmi jellegzeteset nem talál. Hasonlag ujabban *Lehmann* id. m. 133. sk. l., *Gareis* Holtzendorff-féle Rechtslexikon, III. 279., 291. l.

jele legyen.²³⁾ De nem kevésbé ott, hol a helykülönbség elejtése daczára a váltó elnevezést törvényileg nem követelik, hacsak más megkülönböztető kelléket nem állítanak fel,²⁴⁾ vagy a váltójog szabályai különbség nélkül minden hasonnemű értékpapírra ki nem terjesztetnek.²⁵⁾

²³⁾ Eredetileg nem volt lényeges, bár gyakori a kitétel: »*ex causa cambii*«. V. ö. *Goldschmidt* id. m. 428. sk. 1. A múlt századbeli német váltórendszabályokból kimutatható, hogy a váltó elnevezés kellékének felállítása ugyanakkor lép fel, mikor a helykülönbség mellőzése. *Siegel J. G.* az 1682. évi lipcei vrszb.-hoz irt commentárjában említi, hogy a lipcei törvényszék már 1676-ban nyilvánította lényegesnek a váltó elnevezését (*Corp. jur. camb. I. 5. l.*). Kifejezetten megköveteli a váltó elnevezést már az 1681. évi d á n vrszb. is, a melynek a helykülönbségre vonatkozó hallgatása azonban egy 1688-ban »az ugyanazon helység lakosai közti váltók visszaélésének megszüntetése iránt« kibocsátott királyi rendelet által pótolgatott. L. *Siegel* id. m. I. 337. l.

²⁴⁾ Mint az új spanyol K. T. 444. cz., mely elejtván a helykülönbséget, megtartotta az érték kitételének kellékét s ezt elégnek tekinti a megkülönböztetésre.

²⁵⁾ Ez áll különösen az angol-amerikai váltójog szerint, melyben minden pénzre irányuló és feltétlen fizetési meghagyás váltó. V. ö. angol V. T. 3. §., *Daniel* Treatise on the law of negotiable instruments. 3. kiad. I. 35. l. Nem a váltójognak alávetett ilyenű utalvány nem létezik. Még a cheque is határozottan váltónak van minősítve. L. id. t. 73. §. *Daniel* id. m. II. 584. l. A belga V. T. mellőzván a helykülönbség kellékét, még a megjelölésben: »*lettre de change ou mandat à ordre*« is azonosította a váltót a pénzutasalványokkal. L. hozzá *Sachs* Die Revision des Handelsrechts in Belgien. Stuttgart, 1876. 45. l. De még oly országokban is, a hol a váltó elnevezés lényeges, azonosították az utalványt a váltóval s csak az elfogadás végetti bemutatást vették ki. Így Németországban: az 1849. jun. 7-én kelt szász törvény (l. *Brauer* Allg. D. Wechselordnung, 2. kiad. 187. l. és *Wächter O.* Encyclopädie des Wechselrechts 88. l.), s hasonlóan az 1849. jul. 13-án kelt szász-weimar-eisenachi (*Brauer* 217. l.), az 1857. jun. 29-én kelt bajor (*Wächter* 88. l.), az 1849. márcz. 27-én kelt frankfurti életbelépt. törvény (*Brauer* 175. l., *Wächter* 89. l.); ugyancsak a svájci kötelmi jog 838. sk. cz. Ugyanily egyenlősítés a spanyol K. T.-ben 532. cz. Nálunk is a keresk. utalványokra nagyrésztben a Váltó-T. intézkedései alkalmazandók. L. K. T. 291—298. §§. és hozzá *Szerző* id. m. II. 135. §. — Minthogy a váltójog szigorát újabb időben mindinkább enyhítik (l. alább 9. §.) s a váltó és más hasonnemű papírok közt fennálló jogi különbségek nem belső szükségességből, hanem csak külső, történeti okokból származtak; minthogy továbbá azokat a korlátokat, melyek a váltóügyletben résztvevő személyekre vonatkoztak, már majdnem mindenütt lerontották (l. alább 16. §.): nem lehetetlen, hogy ez az összeolvadás a jövőben általánosan be fog következni.

2. §.

A váltó fajai s azok alakja.

I. A váltó rendesen utalványi alakkal bír, azaz a kiállító utasít valakit, hogy egy harmadiknak fizessen. Az ilyen alakú váltót idegen váltónak,¹⁾ vagy minthogy fizetési meghagyás intéztetik: intézett vagy intézvényszerzett váltónak, vagy röviden intézvényszerzettnek nevezik.²⁾ Ez a tulajdonképeni váltó, a melylyel a kereskedelmi forgalom él s melynek alapján a váltójog kifejlődött; sőt külföldön sok helyen épen csak ezt nevezik és tekintik egyáltalában váltónak.³⁾

Az utalványi alaknál fogva az idegen váltónál már a kiállításakor három személy szerepel: 1. a kibocsátó vagy intézvényszerző,⁴⁾ a ki a fizetési meghagyást egy másikhoz intézi s az azt tartalmazó váltólevelet kibocsátja;⁵⁾ 2. az intézvényszerzett,⁶⁾ a kihez a fizetési meghagyás intéztetik, a ki által a fizetés teljesítendő;⁷⁾ 3. a rendelvényszerző vagy intézvényszerző,⁸⁾ a ki részére a fizetési meghagyás intéztetik, a kinek a fizetés teljesítendő.⁹⁾

¹⁾ Ez nálunk a törvényes megjelölés, úgy az 1840. évi, mint a mostani váltótörvényben s fordítása a német »*fremder Wechsel*«-nek. Maguk a németek azonban e megjelölést, a mely azon alapul, hogy a kibocsátó nem a maga, hanem tőle különböző, idegen személy fizetését igéri, ujabban nem igen használják s nem használja különösen a köz. német váltórendszabály sem.

²⁾ Németül: *gezogener* vagy *trassirter Wechsel*, vagy röviden *Tratte* (a latin *trahere*-ből); — francziául: *traite*; — angolul: *draft*; — olaszul: *cambiale tratta*.

³⁾ Így nevezetesen a francia s más ezt közvetlenül követő, valamint az angol-északamerikai váltójogban.

⁴⁾ Ez a törvényes kifejezés: V. T. 3. §. 5. pont. De használtatik az intéző szó is. Németül: *Aussteller* vagy *Trassant*; — francziául: *tireur* — angolul: *drawer*; — olaszul: *traente* vagy *emittente*.

⁵⁾ Megfelel az utalványnál az utalványozónak.

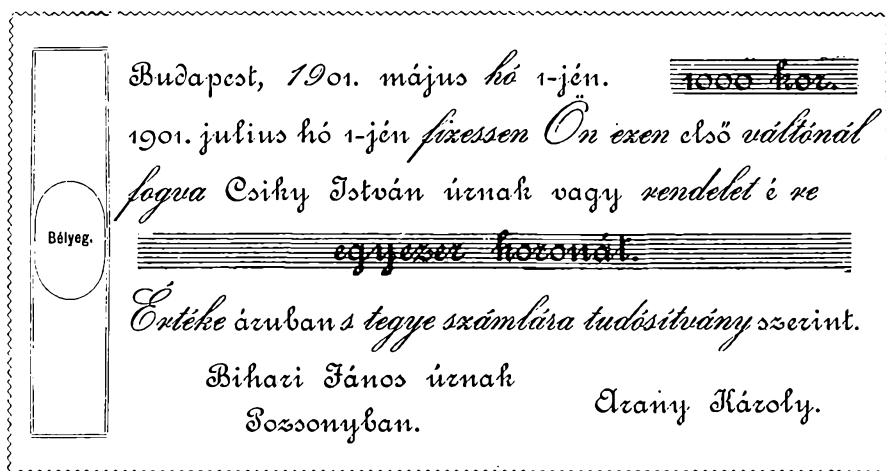
⁶⁾ Németül: *Bezogener* vagy *Trassat*; — francziául: *tiré*; — angolul: *drawee*; — olaszul: *trattario*.

⁷⁾ Megfelel az utalványnál az utalványozottnak.

⁸⁾ Az 1840. V. T. az utóbbit, az új V. T. az előbbit használja s az utóbbit csak zárjelben említi. Németül: *Remittent*, — francziául: *preneur*; — angolul: *payee*; — olaszul: *prenditore*.

⁹⁾ Megfelel az utalványnál az utalványosnak.

Rendesen az idegen váltó következőleg hangzik és néz ki:

II. Második faja a váltónak az u. n. saját váltó,¹⁰⁾ a mely nem bir utalványi alakkal, hanem egyenes, közvetlen fizetési ígéretet tartalmaz, miként a közönséges kötelezvény. Ugyanazért nem is három, hanem csak két személyt tételez fel: 1. az adóst, a ki a fizetési ígéretet teszi és az azt tartalmazó váltót kiállítja, s a ki itt csupán kibocsátónak neveztetik;¹¹⁾ — 2. a hitelezőt, a kinek részére a fizetési ígéret tétetik s a ki itt is rendeltvényesnek neveztetik.¹²⁾ Az intézvényszerű hiányzik.

A saját váltót a kereskedelmi forgalomban nem szokták használni, hanem csak kivételesen fordul elő közönséges kölcsönműveleteknél. Rendes alakja a következő:

¹⁰⁾ Németül: *eigener* vagy *trockener Wechsel*. A kifejezés, ellentétben az idegen váltóval, a kibocsátó saját fizetési ígéretétől van véve. A francziáknál megfelel a *billet à ordre*; — az angoloknál a *promissory note*; — az olaszoknál a *pagherò cambiario* vagy *vaglia cambiario*. A francziáknál és illetve angoloknál azonban, mint érintők, ezeket nem tekintik igazi váltóknak, a mi azelőtt a váltófogságra (l. alább 9. §.) s a francziáknál még ma is a keresk. jog és eljárás alkalmazására nézve tesz különbséget. V. ö. *Code de com.* 632. cz., a mely szerint a váltó önmagában véve keresk. ügylet, holott a »*billet*« csak más keresk. ügylet folytán az.

¹¹⁾ Nem egyuttal intézvényszerűnek, mert nem intéz fizetési meghagyást másához.

¹²⁾ Nem egyuttal intézvényszerűnek.

Budapest, 1901. május hó 1-jén.

1000 kor.

1901. július hó 1-jén fizetek én ezen saját váltónál
fogva Csiky István úrnak vagy rendeletére
egyszer koronát.

Értékét megkaptam.

Arany Károly.

III. Az idegen és saját váltó azonban nem különbözik egymástól oly szigorúan, hogy átmenetek nem volnának lehetségesek. Vannak a váltónak oly válfajai, melyek úgy az idegen mint a saját váltó elemeit foglalják magukban, alakilag idegen váltók, de tényleg csak két személy viszonyát tartalmazzák, a mennyiben ugyanis az idegen váltó alakja által feltételezett három személy közül kettő nem valósággal, hanem csak eszmeileg különböző személy, az egyik személy kettős minőségben szerepel. Ez által a váltónak különös fajai keletkeznek, melyek jogilag is több tekintetben különleges elbírálás alá esnek. De keletkeznek a váltónak ily különleges fajai más alapon is. Így a fizetési hely megjelölése alapján, a mely, mint láttuk, a kiállítás helylyel összeesik vagy attól különbözik, de még fontosabb más különbséget foglalhat magában. Továbbá a fizetési idő alapján, a mely a váltónál is különböző lehet s ehhez képest eltérő jogi következményeket von maga után. Mindezen alfajokat s azok jogi sajátosságait később közelebbről fogjuk megismerni.

IV. A váltót rendszeren egy példányban állítják ki. Az idegen váltóról azonban gyakran több példányt is készítenek, mindegyiket mint eredeti váltót eredeti aláírásokkal. A további példányok váltó másodlatoknak (*duplicatumok*) neveztetnek. Az összetartozás külső felismerhetése végett az egyes példányok mint »első«, »másod«, »harmad« stb. (*prima-, secunda-, tertia-*) váltó jelöltetnek meg s minthogy a másodlatok kiállítása esetleg csak a váltó kibocsátása után később történik, az idegen váltót már ezen eshetőségre való tekintettel rendszerint mint első váltót állítják

ki. Saját váltót nem szoktak több példányban kiállítani s azért »első váltó« az idegen váltóval azonosnak vétetik.¹³⁾

A váltómásolatoktól megkülönböztetendő a váltónak oly többszörözése, melynél a többi példány nem eredeti váltó, ugyanazon eredeti aláírásokkal, hanem csak utánzatok. Az ilyeneket váltómásolatoknak (*copiák*) nevezik s úgy idegen mint saját váltókról egyaránt készítik.

V. Végül kiemelendő, hogy valamint a bemutatott mintákban, úgy a valóságban is a váltó rendszerint hosszukás négyszög-alaku egyszeres papirlevél. E szokásos alak a váltólevél hátára irt forgatmányokra való tekintettel használtatik, a melyek rövid szövegüknél fogva a hátlapnak csak keskenyebb szélességét követelik, e mellett azonban gyakran oly számban következnek egymásra, hogy csak a váltólevél nagyobb hossza esetén férnek el. Néha még ez a nagyobb hosszúság sem elegendő az összes forgatmányok elhelyezésére. Ilyenkor a váltólevélhez az utolsó forgatmány melletti keskeny oldalán ugyanolyan alaku papirdarabot hozzáragasztanak, melynek a váltó előlapjának megfelelő lapján megjelölik, hogy minő váltóhoz tartozik, míg a váltólevél hátlapjának megfelelő lapra a további forgatmányokat írják. A váltólevélnek ilyenén meghosszabbítását *toldatnak* nevezik.¹⁴⁾ Szükség esetén többszörös meghosszabbítás történhetik.

3. §.

A váltói kötelezettség elvállalása.

Váltónyilatkozatok.

I. A váltó mint pénzösszeg fizetésére irányuló értékpapir erre vonatkozó kötelezettséget foglal magában. Ennek keletkezése

¹³⁾ Ezzel szemben a saját váltót épen azért, mert csak egyedüli példányban állittatik ki: »*sola-váltónak* (*Solawechsel*) nevezik.

¹⁴⁾ V. T. 10., 16., 66. §§. Németül: *Alonge* a francia: *allonge*-ből (innen: *allonger*); — angolul: *rider*; — olaszul: *giunta* vagy *foglio di allungamento*. — Visszaélések elkerülése végett szokás a toldat első forgatmányának kezdetét magára a váltóra írni. Az 1840. évi V. T. I. r. 46. §. megkövetelte, hogy a történt toldás az eredeti váltón megjegyeztessék, a toldaton a váltó egész kiterjedésében leszámoltassék s a toldat a váltóhoz pecsételve legyen. Az új V. T. azonban ily kellékeket nem állít fel s másutt sem követelik.

feltételezi, hogy valaki azt elvállalja. Ezt teszi minden esetre a váltó kibocsátója, midőn a váltót aláírásával ellátva, kiállítja s azt joghatálylallyal akarja felruházni, és pedig úgy a saját váltó kibocsátója, a ki maga kéri a fizetést, mint az idegen váltó kibocsátója, a ki ugyan mást utasít a fizetésre, de a váltó kibocsátásával szintén váltói kötelezettséget vállal.

Azonban a váltóban foglalt kötelezettséget nemcsak a kibocsátó vállalja el, hanem ez mások részéről is történhetik és történik. Nem szükségképen ugyan, de mégis rendesen.¹⁾ Így nevezetesen az idegen váltónál, melynél a váltóbirtokosnak kiváló érdekében fekszik már előre biztosítékot szerezni arra, hogy a fizetésre utasított intézkünyezett a felhívásnak eleget fog tenni, a mely csak akkor van meg, ha ez kijelenti, hogy a megbízást elfogadja s ezzel a fizetésre magát váltójogilag kötelezi. A kibocsátó kötelezéséhez hozzájárul tehát egy második váltói kötelezés az intézkünyezett részéről, a mely éppen azért, mert a kibocsátó felhívásának elfogadását foglalja magában, elfogadásnak vagy elfogadmánynak,²⁾ s ennek alapján maga az intézkünyezett elfogadónak neveztetik. Ily elfogadás megvan az utalványnál is,³⁾ de a váltónál kifejlődött az a felfogás, hogy csak az elfogadás adja meg neki az igazi értékét, miért is az a váltónak, ha nem is lényeges, de mégis oly alkatrésze, a mely nélkül a váltót teljesnek nem tekintik. A váltó elfogadásra szánt papír⁴⁾ s a váltóbirtokos az elfogadást feltétlenül követelheti. Innen van az, hogy a kibocsátó nemcsak a fizetésért, hanem az elfogadásért is felelős, biztosítékot tartozik adni, ha az elfogadás megtagadtatik vagy értéktelenné válik.

További váltói kötelezést vesz fel a váltó, ha rendeleti minőségének érvényesítésével forogató, hátirat útján átruháztatik, mert a forogató ezzel szintén váltói kötelezettséget

¹⁾ Ennyiben tökéletesen helyes *Heineccius* meghatározása a váltóról: »negotium e variis contractibus conflatum«. L. *Elementa juris cambialis*. Cap. 1. §. 9.

²⁾ Elfogadmánynak (*Accept*) nevezik magát az elfogadással ellátott váltót is.

³⁾ V. ö. *Szerző* id. m. II. 135. §.

⁴⁾ Ezt a francziák és a németek azzal fejezik ki, hogy a váltót *acceptabilis* papirnak (*lettre acceptable*) nevezik, de ellenkező kikötés nincs mindenütt kizárva. L. alább 39. §.

vállal és pedig, épugy mint az idegen váltó kibocsátója, nemcsak a fizetésért, hanem szintén a váltó elfogadásáért is.

Végre előfordulhat, hogy valaki a váltói kötelezettséget más váltókötelezett érdekében vállalja magára. Ez lehet u. n. közbenjáró, névbecsülő, a ki a váltót a rendes elfogadás megtagadása esetében azért fogadja el, hogy más az elfogadásért felelős kötelezett hitelét fentartsa, mi által ennek nevét mintegy megbecsüli: névbecsülési elfogadás, a mely a váltóra vezetett külön felhívás: u. n. szükségbeli utalvány folytán is történhetik. Lehet továbbá kezes, a ki kezesi nyilatkozatát a váltóra vezeti: váltókezesesség.

II. A váltókötelezettség elvállalása az említett különböző személyek részéről nemcsak a váltói kötelezettség alanyi kiterjesztése, mint pl. több egymásra következő forgató részéről, hanem minőségileg is különböző. Mindegyiknek más alaki kellékei és anyagi feltételei s más jogi következményei vannak s azért nem szabad az egyiket a másikkal felcserélni, hanem mindegyiket a váltói lekötetés külön fájának kell tekinteni. Minthogy pedig a váltókötelezettség elvállalása az illetőnek nyilatkozatával történik, a mely épen azért, mert váltói kötelezettség elvállalására irányul, váltónyilatkozatnak nevezetük:⁵⁾ ugyanannyi különböző fajú váltónyilatkozatot kell megkülönböztetni, a hány egymástól különböző feltételű és tartalmu váltói lekötetés történhetik. Az előadottak szerint tehát összesen hatféle különböző váltónyilatkozat különböztetendő meg: 1. az idegen váltó kibocsátójának váltónyilatkozata, vagyis az intézkvény mint ilyen; 2. a saját váltó kibocsátójának váltónyilatkozata, vagyis a saját váltó mint ilyen; 3. az elfogadmány; 4. a forgatmány; 5. a névbecsülési elfogadás; 6. a váltókezesesség.⁶⁾ A felsoroltakon kívül ugyan

⁵⁾ Ez törvényes kitétel: V. T. '96., 104., 105. §§. A 6. és 93. §§-ban csupán »nyilatkozat« használtatik. Néha a váltónyilatkozat helyett egyszerűen »váltó« használtatik. Ugyanazt akarja jelenteni továbbá a »váltószerződés« azok részéről, a kik a váltókötelezettség elvállalását szerződésnek tekintik. V. ö. különösen *Thöl* id. m. 54. §. és nálunk: *Apáthy* id. m. 22. §.

⁶⁾ *Apáthy* id. m. 22. §. 1. jegyz. szerint a kezesesség nem külön váltónyilatkozat, »mert a kezes csak a már elvállalt, tehát már létező váltókötelezettséghez járul«. De hát a kezes nem annak nyilatkozatából lesz

a váltón még más nyilatkozatok is előfordulhatnak, de ezek nem irányulván a váltói kötelezettség elvállalására, csakis oly értelemben nevezhetők váltónyilatkozatoknak, hogy a váltón állanak s ennek folytán váltójogi jelentőséget nyernek.⁷⁾

Bármennyire különbözzenek is azonban egymástól a felsorolt különböző váltónyilatkozatok; épen azért, mert mindegyik váltónyilatkozat, kell hogy bizonyos azonos szabályok alá essenek. Ez nemcsak abban mutatkozik, hogy mindegyik váltójog szerint kötelezettséget szül, hanem bizonyos egyenlő feltételekben és kelésekben is. Mindegyiknél szükséges nevezetesen:

1. hogy oly személytől származzék, a ki magát váltójogilag lekötelezni képes, vagyis u. n. váltóképességgel bír. E nélkül legfeljebb alakilag lehet váltónyilatkozatról beszélni, de váltójogi kötelezettség belőle nem származik (l. alább 17. §.);

2. hogy magán a váltón rajta legyen s az illető által aláírással. Váltónyilatkozat váltón kívül s a váltóra vezetett aláírás nélkül nem lehetséges. Nem lehetséges tehát nevezetesen

váltójogilag kötelezve, a kiért a kezességet elvállalja, hanem a maga nyilatkozata alapján. Az pedig bizonyos, hogy a kezesség váltójogi tartalma nem egészen azonos a kibocsátó, elfogadó, forgató kötelezettségével, legalább a mennyiben a kezesnek a főkötelezett ellen váltójogi keresete van. A V. T. is a kezességet önállóan szabályozza és külön említi (66—69., 83., 91. §§.). V. ö. Plósz is id. m. 74. l. 3. jegyz. A névbecsülési elfogadást sem Plósz, sem Apáthy nem tekinti önálló váltónyilatkozatnak, előbbi azért nem, mert a névbecsülési elfogadást a közönséges elfogadással elvileg azonosnak veszi, a mi azonban helytelen. A névbecsülési elfogadás oly sok különbséget tüntet fel szemben a közönséges elfogadással, hogy azt ezzel még elvileg sem lehet azonosítani (l. alább 65. §.), s ha a váltókezességet külön váltónyilatkozatnak minősítjük, akkor nem következetes, a még sokkal több sajátságot feltüntető névb. elfogadást nem önálló váltónyilatkozatnak tekinteni. Hogy miért nem tekinti a névbecsülési elfogadást külön váltónyilatkozatnak Apáthy, a ki azt szintén nem vonja a közönséges elfogadás alá (l. id. m. 203. l.), semmivel sincs okadatolva.

⁷⁾ Így pl. a váltóra vezetett engedmény, a melynek meg van ugyan a váltójogi jelentősége, de még sem váltónyilatkozat a kifejtett értelemben, mert az engedményező nem lesz váltójogilag kötelezve. L. alább 38. §. Kivételesen a forgatmány sem váltónyilatkozat, azaz szül váltói kötelezettséget. Így a kötelezettség nélküli, a lejárat utáni és a meghatalmazási hátirat. Azonkívül vannak más, nem kötelező nyilatkozatok a váltón. Így az értékre és a tudósításra vonatkozó nyilatkozatok (l. alább 5. §.). a szövegben említett szükségbeli utalvány, az óvás elengedésére vonatkozó nyilatkozat stb.

sem külön papíron, sem szóbelileg, sem hallgatag. A mivel nem akarjuk azt mondani, hogy a váltónyilatkozatnak mindig kifejezetten a váltókötelezettség elvállalását kell tartalmaznia, vagy hogy a váltóalírás sajátkezüleg kell hogy történjék. A legtöbb váltónyilatkozat nem tartalmazza kifejezetten azt, hogy annak kiállítója váltójogi kötelezettséget vállal, hanem ezt a törvény állapítja meg, melynek köteles tudatában írja alá az illető a váltót.⁸⁾ Az aláírás pedig képviselő, meghatalmazott útján is történhetik, sőt jogi személy részéről másként nem is képzelhető (l. alább 88. §.).

III. De a különböző váltónyilatkozatok nemcsak bizonyos egyenlő feltételekkel és kellékekkel birnak, hanem az ugyanazon váltón lévő különböző váltónyilatkozatok között közösség is létezik. Első sorban alakí, a mennyiben ugyanis a váltó valamennyire nézve közös alakí alapot képez (l. alább 30. §.). Másodszor azonban a nyagi közösség is, a mi abban nyer kifejezést, hogy a váltókötelezettség valamennyi váltóadósra nézve közös és egységes, úgy hogy a váltóhitelező nem annyiszor, a hány váltónyilatkozat van a váltón, követelhet kielégítést, hanem csak egyszer magából a váltóból, mint egységes követelésből. E közösség egyuttal egyetemleges, úgy hogy a váltóhitelező a váltóösszeget nem az egyes váltónyilatkozatok arányában, hanem mindegyik alapján egészben követelheti (l. alább 81. §.). Mindazonáltal a viszony, melyben a különböző váltónyilatkozatok egymáshoz állanak, nem egészen egyenlő. Van közöttük bizonyos feltételezési viszony és pedig kettős arányban. Az egyik a váltónyilatkozatok keletkezésére vonatkozik, a mennyiben egyes váltónyilatkozatok már keletkezésükben más váltónyilatkozatot tételeznek fel, melyekhez mint alapnyilatkozatokhoz hozzájárulnak s épen azért járulékos váltónyilatkozatoknak nevezhetők. Ilyen a kibocsátói nyilatkozathoz viszonyítva valamennyi többi nyilatkozat, mert a kibocsátói nyilatkozat maga a váltó, melynek viszonyába a többi váltóadás csak később lép be. Ilyen feltételezési viszony van továbbá a kezesség és azon váltókötelezett nyilatkozata között, a kiért a kezesség vállaltatik,

⁸⁾ Ez áll különösen az intézvényről és a forgatmányról; de az elfogadmányról is, ha kifejezett elfogadási nyilatkozatot nem tartalmaz. Lásd alább 41. §.

a névbecsülő elfogadó és azon kötelezett között, a kinek érdekében a névbecsületi elfogadás történik, ugyancsak az egymásra következő forgatmányok között. A másik feltételezési viszony a váltókövetelés érvényesítésére vonatkozik, a mennyiben egyes váltókötelezettek csak másodsorban, akkor támadhatók meg, ha előbb más váltókötelezettek kerestettek meg. Ennek folytán az utóbbiak, a kik más váltókötelezettek megkeresésétől függetlenül és első sorban támadhatók meg, mint főadósok szerepelnek, míg az előbbiek csak jóállási kötelezettségben állanak. Az előbbiek ellen a váltójog egyenes vagy egyszerűen u. n. váltókeresetet ad; az utóbbiak ellen csak u. n. viszkeresetet (*regressus*), a miért viszkereseti adósoknak is neveztetnek. A feltételezési viszony ezen második irányban nem fedi egészen az első. Csak a saját váltónál tekintetik a kibocsátó egyuttal főadósoknak; ellenben az idegen váltónál nem a kibocsátó ígervén közvetlenül a fizetést, nem ő tekintetik főadósoknak, hanem az elfogadó, a ki a fizetési meghagyást elvállalja. Az idegen váltó kibocsátója ép olyan viszkereseti adós, mint a forgatók s ugyanilyennek tekintendő a névbecsülő elfogadó is, míg a kezes ugy fő-, mint viszkereseti adós lehet a szerint, hogy fő- vagy viszkereseti adósért vállalja-e el a kezességet?

Bármilyen legyen azonban a feltételezési viszony a különböző váltónyilatkozatok között: az mindig csak alakilag kell hogy fenforogjon. Vajjon az illető nyilatkozat, a melytől a másik akár keletkezésénél, akár érvényesítésénél függ, anyagilag is hatályos-e, azaz lehet-e az illető nyilatkozat kiállítóját sikerrel megperelni: a feltételezett nyilatkozatra nézve nem jön tekintetbe. Ennyiben az egyes váltónyilatkozatok egymástól teljesen függetlenek. Mindegyik váltóadós a maga nyilatkozata alapján felelős s nem hivatkozhatik arra, hogy egy másik nyilatkozat kiállítója ellen fellépni nem lehet.⁹⁾

⁹⁾ A váltónyilatkozatok függetlenségének elvét a V. T. többrendbeli alkalmazásban állítja fel. Így nevezetesen a váltóképességnél (2. §.) a forgatmányok alapján való hitelezői igazolásnál (36. §.), a kezességnél (67. §.) és a hamis váltóknál (81. §.). L. alább az illető helyeken.

4. §.

A váltóhitelező teendői.

Váltócselekvények.

I. A váltónyilatkozatok kiállítása szükségképen feltételezi, hogy a váltó a nyilatkozattevőnek e végből rendelkezésre álljon. A kibocsátónál és a váltóbirtokosnál, a ki forgatmányt vezet a váltóra, ezt már a váltó birtoka adja. Ellenben a többi váltónyilatkozat, nevezetesen az elfogadmány kiállítása, rendszerint oly személyek részéről történvén, a kik nincsenek a váltó birtokában,¹⁾ ezeknek a váltó a nyilatkozat rávezetése végett a birtokos által külön rendelkezésre bocsátandó. Ez egy cselekvény, a mely általában bemutatásnak s különösen az elfogadásra való tekintettel, elfogadás végetti bemutatásnak neveztetik.

E szerint tehát már a váltókötelezettség keletkezése, tételez fel nemcsak a váltókötelezett, hanem részben a váltóbirtokos hitelező részéről is a váltóval kapcsolatos cselekvényt. Még inkább szükséges azonban ily cselekvés a váltó birtokosa részéről a váltókötelezettség érvényesítésénél. A váltó rendeleti papir lévén, az adós nem tudhatja, ki a hitelező, nem lehet tehát tőle követelni, hogy ő keresse fel a hitelezőt, hanem ennek feladata az adóst felkeresni. E mellett a váltó értékpapir természetéből következik, hogy az adós nem tartozik mást hitelezőül elismerni, mint azt, ki a váltó birtokában van s nem tartozik fizetni a nélkül, hogy a váltó neki vissza ne adatnék.²⁾ Ahhoz tehát, hogy a hitelező a fizetést követelhesse, szintén szükséges, hogy a váltót az adósnál, illetve a fizetésre kijelölt személynél bemutassa, a mely bemutatás épen azért, mert a fizetés kieszközlésére irányul s megkülönböztetésül az elfogadás végetti bemutatástól: fizetés végetti bemutatásnak neveztetik. A váltó bemutatása egyéb-iránt még más célokra is szükséges.³⁾

¹⁾ Kivételesen vannak. Így az intézvényszerzett saját váltónál. De más váltónál is gyakori eset, hogy az elfogadó az, a ki a váltót vagy váltó-úrlapot elfogadmányával ellátva a kibocsátónak vagy rendelvényszerzőnek átadja. Az, hogy a váltó még nincs minden kellékkal ellátva, hanem csak később töltetik ki, az elfogadás joghatályának, a mint látni fogjuk, nem árt.

²⁾ V. ö. Szerző id. m. II. 129. §.

³⁾ Így különösen még a lát után bizonyos időre szóló váltóknál a végből, hogy az intézvényszerzett a váltót láttamozza s ezzel a fizetési határidő

II. Bármily czélból történjék a váltó bemutatása, annak jelentősége nem szorítkozik csupán azon személyre, a kinél az előadottak szerint történik, hanem másokra is kihatással bír. Ez áll nevezetesen a jótállási vagy viszkereseti kötelezettség alatt állókra nézve, a kik csak azon feltétel alatt lévén kötelezve, ha az elfogadást vagy fizetést a fizetésre első sorban kijelölt egyén, illetve a váltóbeli főadós nem teljesíti: ez magában foglalja, hogy az erre irányuló bemutatás rájuk való vonatkozással is szükséges. Mindaddig, a míg a bemutatás az elsőrendű fizetőnél meg nem történt, a másodrendű váltóadósok meg nem támadhatók, ezekre való vonatkozásban tehát a bemutatás nemcsak a váltó érvényesítésének módja, hanem egyenesen annak feltétele. De éppen azért a jótállási kötelezettek nem tartoznak beérni azzal, hogy a váltóbirtokos a bemutatás megtörténtét állítja, hanem megkövetelhetik, hogy a bemutatás megtörténtét be is bizonyítsa. E célra a váltójogban már régtől fogva egy sajátos bizonyíték felvétele van előírva: az u. n. óvás, a melyet semmiféle más bizonyíték nem pótol, miért is a váltói kötelezettség érvényesítésének ugyanolyan feltételül tekintendő, mint maga a bemutatás. De a jótállási kötelezettek még többet is követelhetnek, mielőtt megtámadtatnának. Az t. i., hogy a fizetés elmaradásáról mielőbb értesítsenek, nehogy az ellenük támasztott követelés őket készületlenül találja s a végből, hogy módjuk legyen a keresetindítást elhárítani. A bemutatáson és óváson kívül tehát a váltói kötelezettség érvényesítéséhez még egy harmadik cselekvény is szükséges: az u. n. előzők értesítése. Látni fogjuk azonban, hogy ez a harmadik cselekvény nem oly lényeges feltétele a jótállási kötelezettség érvényesítésének, mint a két előbbi.

III. Szokás a most felsorolt cselekvényeket éppen azért, mert a váltói követelés feltételét képezik, közösen váltócselekvényeknek nevezni. A váltónyilatkozatok annyiban ugyan szintén cselekvények, a mennyiben mint kötelező akaratnyilvánítások: jogügyletek, emberi ténykedést foglalnak magukban. Azonban a váltójogban a váltónyilatkozatokat nem szokás a váltócselekvények fogalma alá vonni, hanem ezt mint külön fogalmat állítják fel.⁴⁾ Ennek különösen az által van jelentősége, hogy

kezdőpontja állapíttassék meg, a mely bemutatás azonban az idegen váltónál rendszerint az elfogadás végetti bemutatással összeesik. L. alább 40. §.

⁴⁾ Nem mindig. Így a V. T. 103. §-a a váltócselekvények között az

valamint a váltónyilatkozatok, úgy az érintett cselekvények is bizonyos közös szabályok alá esnek.⁵⁾ Vannak egyébiránt a felsoroltakon kívül még egyéb cselekvények is, a melyek váltójogi jelentőséggel bírnak, s a melyek annyiban, a mennyiben szintén az előbb érintett cselekvényekre vonatkozó szabályok alá esnek: nem kevésbbé a váltócselekvények fogalma alá vonandók.⁶⁾

5. §.

A váltói kötelezettség ellenértéke.

A váltó viszonya az alapul fekvő jogügyletchez.

I. A váltóból eredő kötelezettség egyoldalú, viszontszolgáltatástól független. A váltókövetelés tehát nincs feltételezve attól, hogy a hitelező, annak érvényesítése előtt, vagy azzal kapcsolatban, a maga részéről is teljesítsen, miként ez a kétoldalu (*synallagmaticus*) szerződéseknel rendszerint követeltetik.¹⁾

A kötelezettség egyoldalúsága azonban még nem jelenti okvetlenül azt, hogy viszteher, ellenérték nélkül, ingyen vállaltatik s a váltókötelezettség egyoldalúsága sem egyenlő annak ingyenességével. Ellenkezőleg a váltókötelezettség elvállalása rendszerint ellenérték fejében történik. Csakhogy ez az ellenérték nem a váltókövetelésnek mint ilyennek alkateleme, hanem annak jog-

elfogadás iránti nyilatkozatot is említi. A külföldi irodalmak egyáltalában nem ismerik a váltócselekvényeket mint külön műértelemmel bíró fogalmat. Még a német sem, a mint hogy pl. a német vrszb. 92. cikke a váltónyilatkozatot (*Erklärung*) általában cselekvénynek (*Handlung*) mondja.

⁵⁾ V. T. 97., 102., 103. §§.

⁶⁾ De csak ennyiben. Azontul a közös fogalomnak semmi jogosultsága. Ehhez képest váltócselekvények nemcsak a bemutatás, óvás és értesítés, hanem a fizetés is s a váltómásolatok és másolatok kiállítása, sőt az elfogadás iránti nyilatkozat is, mert a V. T. ezekre mind közös szabályokat állít fel. Az igaz, hogy nem egyenlően. Így nevezetesen az előzők értesítése csak a 97. §. értelmében esik a váltócselekvények alá, de nem a 102., 103. §§. szerint. Plósz szerint, úgy látszik, egyáltalában nem, mert nemcsak hogy a 179. lapon a V. T. 102., 103. §§-ra való tekintettel mondja ezt, hanem a 97. §. magyarázatánál (502. l.) sem említi az értesítést. Viszont *Apáthy* id. m. 25. §. a váltókereset és viszkereset megindítását, sőt még a fedezet elküldését is a váltócselekvények fogalma alá vonja. De ennek semmi gyakorlati jelentősége nincs, mert a váltócselekvényekre vonatkozó közös szabályok a váltókeresetre semmi esetre nem találhatnak.

¹⁾ V. ö. K. T. 335. §. és hozzá *Szerző* id. m. II. 147. §.

c z i m é h e z (*causa obligandi*) tartozik, a váltókötelezettségnek csak alapját, indító okát képezi.

Mint ilyen, a váltói kötelezettség elvállalása fejében adott vagy ígért ellenérték vagy más jogczim, a mely a váltójogban általában értékeknek (*valuta*)²⁾ neveztetik, magában a váltóban meg is szokott jelöltetni (u. n. értékzáradék).³⁾ Vagy a mennyiben, mint nevezetesen az elfogadónál, a kinél az ellenértéket fedezetnek nevezik,⁴⁾ nem említik: a kibocsátó a váltóban utasítani szokta az intézvényezettet, hogy az általa fizetett összeget »tegye számlájára« (u. n. fedezeti záradék), hivatkozván külön tudósítványra (*avis*), melyben az elfogadói kötelezettség ellenértékét közelebbről meg fogja jelölni.⁵⁾ Ha a kibocsátó az intézvényezettel már megelőzőleg jutott megállapodásra a fedezet tekintetében, a tudósítvány elmarad s a váltóban erről is említés tétetik.⁶⁾ Rendesen az értéket, illetve fedezetet a váltókötelezettel közvetlen viszonyban álló fél adja és tartozik adni. Tehát a kibocsátónak a rendelvényes, az elfogadónak a kibocsátó (l. alább 43. §.), a forgatónak a közvetlen forgatmányos. Lehet azonban, hogy az értéket vagy fedezetet más, harmadik személy adja. Ez történik nevezetesen, ha valaki más érdekében állítja ki a váltót, a ki őt azzal megbizzza. Minthogy a váltókötelezett saját nevében ugyan, de másnak rovására, tehát mint bizományos teszi meg a váltónyilatkozatot, ily esetben bizományosváltóról szokás beszélni s a megbízó neve a fedezeti záradékban említetik.⁷⁾

²⁾ Németül: *Werth*; — francziául: *valeur*; — angolul: *value* vagy *consideration*; — olaszul: *valuta*.

³⁾ L. a 2. §-ban közölt mintát. Az érték megjelölése vagy általános: pl. »értékét megkaptam«, »értéke elszámolásban« — vagy különös: pl. »értéke készpénzben«, »értéke áruban« stb. Saját rendeletre szóló váltónál a kibocsátó maga lévén rendelvényes, mint ilyen nem ad értéket, de azért mégis használtatik értékzáradék és pedig így: »értéke magamban«.

⁴⁾ Németül: *Deckung*; — francziául: *provision*; — angolul: *provision, funds*; — olaszul: *provista*.

⁵⁾ L. a 2. §-ban közölt mintát. A tudósítvány a fedezeten kívül másra is kiterjedhet s minthogy benne a váltó is közelebbről megjelöltetik, melyre a fedezet vonatkozik: igen alkalmas mód csalások és hamisítások megakadályozására.

⁶⁾ Tegye számlámra »tudósítvány nélkül«.

⁷⁾ Pl. »tegye Berki Lajos ur számlájára tudósítvány szerint«. Esetleg

II. A mi az érték és fedezet közelebbi módját illeti: ez a legkülönbözőbb lehet. Gazdaságilag épügy mint jogilag különösen két eset választandó szét: 1. az, midőn a váltókötelezettség ellenértékét közvetlenül fizetik vagy ígérik, a nélkül hogy a felek között bármi más viszony léteznék, a mely őket kölcsönösen jogosítaná és kötelezné, jogviszony tehát köztük épen csak a váltókötelezettség elvállalására és az érték, illetve fedezet adására keletkezik; ⁸⁾ — 2. az az eset, midőn a váltókötelezettség ellenértéke a felek között létező vagy létesítendő más jogügyletből származó teljesítés, a melynek fejében az azon ügyletből már ugyis kötelezett fél a váltókötelezettséget elvállalja. Mindennemű ügylet lehet ilyképen a váltókötelezettség elvállalásának oka, alapja, s bármely váltónyilatkozat alkalmas arra, hogy megelőző kötelezettség folytán állittassék ki. Pl. a vevő váltót fogad el a neki eladott áru vétel-áráért; a kölcsönvevő váltót állit ki vagy forgat a kölcsönvett összegért stb.

Ugy az első, mint a második esetben az érték közelebbi meghatározása és meghatározott tartalmu váltóval való kapcsolatba hozása a felek közti megegyezés eredménye. Csakhogy az első esetben e megegyezés önálló szerződés, míg a másodikban az illető alapul fekvő jogügyletthez csatlakozó mellékszerződés. Minden esetre kölcsönösen kötelező s úgy keresetileg, mint kifogásilag érvényesíthető szerződés, az egyik oldalon a kikötött érték adására, a másik oldalon a kikötött váltó átszolgáltatására. Egyik sem származik azonban magából a váltóból s azért nem váltókötelezettséget és váltókeresetet megalapító, hanem csak a váltóra vonatkozó és csak köztörvényi keresettel érvényesíthető szerződés. ⁹⁾ A váltói kötelezettség csak magából a váltóból, az arra vezetett váltónyilatkozatból származik, a mi ennek kiállítására vonatkozik, nem maga a váltóügylet, hanem csak ennek előzménye; az értékre és az ennek fejében kiállítandó váltó meghatározására vonatkozó szerződés tehát csak előszerződés jellegével bír. Ezen előszerződés,

csak a kezdőbetűk tétetnek ki s a tudósítványban neveztetik meg a megbízó. A jogviszonyról v. ö. *Szerző* id. m. II. 158. §. 6. jegyz., *Grünhut Wechselrecht* I. 459. sk. 1.

⁸⁾ Hogy ez milyen czélból és minő módon történik? arról a következő szakaszban lesz szó.

⁹⁾ V. ö. kifejezetten 1840 XV. tcz. I. r. 20. §. »Váltó kiadása fölötti előleges egyezkedések váltójogot nem alapítanak.«

mely épen azért, mert váltóra vonatkozik: váltóelőszerződésnek nevezetik (*pactum de cambiando*),¹⁰⁾ abban is különbözik magától a váltóügylettől, hogy semmi alakszerűséghez kötve nincs, úgy szóval mint írásban, sőt hallgatag is köthető.¹¹⁾

III. A mennyiben a váltókötelezettség elvállalása megelőző jogügylet folytán történik, a váltóelőszerződés feladata különösen azt a viszonyt is meghatározni, mely ezen ügylet és a váltó között létesítettik. Így nevezetesen: vajjon a váltói kötelezettség az eredeti kötelezettség helyébe lépjen-e, avagy az eredeti kötelezettség a váltókiállítás daczára fenmaradjon-e? Más szóval: vajjon a váltó kiállítása az eredeti jogügyletre nézve megszüntető, törlesztő s ennek folytán újító (*novatorius*) hatálylyal bírjon-e vagy nem? A kérdésnek¹²⁾ nagy gyakorlati jelentősége

¹⁰⁾ A németek *Wechselschluss*nak (váltókötés) nevezik. Vonatkozással a fedezetre s az ennek fejében történő elfogadásra *pactum de accipiendoról* beszélnek. L. erről alább 41., 43. §§.

¹¹⁾ Így már az által, hogy a váltó valakire intéztetik s ez azt minden előzetes tudósítás nélkül is elfogadja. Az intézvénnyezés és elfogadás s bármely váltónyilatkozat kiállítása és átvétele már önmaga is elegendő annak felvételére, hogy a váltókötelezettség ellenérték mellett vállaltatott, tekintve hogy az ajándékozás a váltónál nem vélelmezhető. — A váltóelőszerződésből eredő kötelezettség teljesítésére néha egyoldalú kötelezők állíttatnak ki. A németek ezeket *Interimschein*, *Interimwechsel* (ideiglenes váltó), a francziák *billet de change* nevezik. Az 1673. évi franczia *Ordonnance* (5. czim, 27—32. cz.) kifejezetten emlékezett meg róluk s azokat, bár a váltó kiállítására vonatkoztak, a váltókkal egyenlősítette. — L. hozzá *Pothier* *Traité du contrat de change* 207. sk. szám. De a *Code de com.* készítésekor, mint szokásban nem levőket, mellőzték. V. ö. *Bédarride* *De la lettre de change*, 2. kiad. I. 48. l. Igazi váltó az ilyen okirat csak akkor, ha váltóalakba foglalják s csakis pénzbeli értékről szól, nem más szolgáltatásról, sem nem a váltó kiállításáról, mert a váltó csakis pénzre szólhat. Ilyen ideiglenes váltó a gyakorlatban alig fordul elő.

¹²⁾ L. ezen sokat vitatott kérdésre nézve, mely ép oly régi, mint maga a váltó s már a XIV. századbeli jogászokat, így a híres *Baldus*-t (*Consilia*, 348.) foglalkoztatta, különösen: *Siebenhaar* *Archiv für deutsches Wechselrecht*. I. 165. sk. l.; *Schauberg* *Ueber Novation durch Wechsel*. Zürich, 1866. és *Zeitschr. f. d. ges. Handelsrecht*, XI. 193. sk. l.; *Hellmann* *Die novatorischen Functionen der Wechselbegebung*. München, 1874.; *Thöl* *id. m.* 187., 188. §§.; *Cohn* *Endemann-féle Handbuch*. III. 1080., 1082. sk. l.; *Grünhut* *W.-R.* II. 113. §.; *Pardessus* *Cours de droit commercial*. 5. kiad. I. 428. sk. l.; *Massé* *Le droit commercial dans ses rapports avec le droit des gens et le droit civil*. 3. kiad. IV. 104. sk. l.; *Lyon-Caen és Renault* *Traité de droit commercial*. IV. 60. sk. l.; *Byles* *Treatise on the law of*

van, különösen oly esetben, midőn a váltói kötelezettség csak a váltójogban gyökerező okokból nem érvényesíthető; ¹³⁾ mert annak mikénti eldöntésétől függ, vajjon a hitelező teljesen elveszti-e követelését, avagy még az alapul fekvő ügyletből, a melyre a váltójogi megszűnés nem hat ki, léphet-e fel? ¹⁴⁾ Minthogy az ujtás a felek erre irányuló, habár nem is kifejezett ¹⁵⁾ szándékát (*animus novandi*) tételezi fel: ilyennek hiányában azt kell mondani, hogy a váltó kiállítása az eredeti kötelmi viszonyon nem változtat, azt meg nem szünteti, hanem továbbra is érvényben hagyja. A váltó új kötelezettséget létesít ugyan, de ez nem a régi kötelezettség helyébe, hanem csak melléje lép, nem annak törlesztésére, fizetésére, hanem csak megerősítésére szolgál. Ez nemcsak akkor áll, ha az adós új váltót állít ki az alapul fekvő kötelezettség fejében, hanem akkor is, ha más által kiállított váltót ad át a hitelezőnek, s ezt látja el a maga váltónyilatkozatával, pl. forgatmányával. Jóllehet utóbbi esetben a hitelezőnek adott váltó, az ő adósának váltónyilatkozatától eltekintve is, már értéket

bills of exchange. 15. kiad. 372. sk. l.; *Chalmers Digest of the law of bills of exchange*. 4. kiad. 304. sk. l.; *Daniel id. m.* 3. kiad. II. 283. sk. l.; *Vidari id. m.* 96. sk. l. Nálunk *Plósz id. m.* 169. sk. l. és az értékpapirokra nézve általában *Szerző id. m.* II. 145. §.

¹³⁾ Így nevezetesen, mert a kereset fentartására szükséges bemutatás és óvás felvétele elmulasztatott, a rövidebb váltói elévülés letelt.

¹⁴⁾ Fontos a kérdés magában a váltó perben is, a mennyiben, ha a váltó ujtást eredményezett, az alapul fekvő jogügyletből kifogást tenni nem lehet, holott máskülönben ez a felek közt, a mint látni fogjuk, nincs kizárva. Ha ujtás, az alapul fekvő követelés biztosítására szolgáló zálogjog is megszűnik s nem terjed ki a váltó követelésre külön kikötés nélkül. V. ö. **C.** 446/96. (D. III. f. 6., 192. l.), *Windscheid Lehrb. d. Pandektenrechts* II. 340. l. 10. jegyz.

¹⁵⁾ Kifejezett lemondást az eredeti jogalapról követel: **C.** 459/98. (D. III. f. 14., 291. l.). De ez helytelen. Az ujtási szándék kitünik pl. abból is, ha az eredeti adóslevelet visszaadják, széttépi, az adósság nyugtáztatik, hacsak a körülményekből ki nem tűnik, hogy a nyugta feltételes volt (v. ö. *Grünhut id. m.* II. 310. l.); az adós készpénzt kínál, de a hitelező inkább váltót vesz; valamely jogügylet folytán kiállított más értékpapír, pl. kötelezőjegy, váltóval cseréltetik ki, utóbbira nézve: l. **C.** 1011/96. (Jogt. Közl. 1897. évf. 4. sz. mell.) stb. A hitelező könyveibe való bejegyzése a váltónak nem elég, mert az mégis csak a váltó kifizetésének feltevésében történik. V. ö. **C.** 36/84. (D. Uj f. 8., 87. l.), 159/85. (U. o. 13., 6. l.). Helytelen ellenk. 8344/92. (U. o. 37., 110. l.). — Az ujtási szándék minden esetre a körülményekből biztosan kivehető kell hogy legyen. Vélelemnek e szándék mellett nincs helye.

képviselő papir, azért még sem lehet mondani, hogy az ilyen váltó adása ugyanazon jelentőséggel bír, mint ha készpénz adatott volna. Ez esetben, épügy mint az elsőben, az eredeti adósság csak akkor szűnik meg, ha a hitelező a váltóból tényleg kielégítést kap; a váltó nem önmagában, hanem csak feltételesen: kifizetése, beváltása által eredményezi az eredeti adósság megszűnését.¹⁶⁾ Ha a váltófizetés elmarad,¹⁷⁾ a hitelező az eredeti jogügylet alapján csak úgy léphet fel, mint ha váltó nem adatott volna.¹⁸⁾

¹⁶⁾ A váltó tehát nem fizetésül (*pro soluto*), hanem csak fizetés végett (*pro solvendo, zahlungshalber, sauf encaissement*) adatik.

¹⁷⁾ Feltéve, hogy ez nem a hitelező vétkes mulasztása folytán történt. A váltó fizetés végetti adásában benne rejlik a hitelező kötelessége mindent megtenni, a mi a váltónak a fizetésre kijelölt személy elleni érvényesítéséhez szükséges. Ez a feltétele az eredeti adósság érvényesítésének, mely annak teljesítéséig fel van függesztve. A hitelező tehát nem léphet fel az eredeti adósság alapján, ha önhibájából a bemutatást vagy az óvás felvételét elmulasztotta, a váltót elvesztette vagy elévülni hagyta. Perelni azonban a váltót előbb nem tartozik. A bíróságon kívüli érvényesítés elegendő. V. ö. *Grünhut* id. m. II. 304. l. A mennyiben a hitelező a váltót tovább adta volna, ő az eredeti adósság alapján csak akkor léphet fel, ha a váltót viszkereset útján be kellett váltania; mert a váltóért kapott érték egyenlő a váltóval kapott fizetéssel. — Magától értetik végül, hogy az adós az eredeti jogczim alapján csak a váltó visszaadása mellett kötelezhető, tekintve hogy harmadik személy annak alapján az eredeti adósság érvényesítése daczára is felléphet. V. ö. **C.** 492/83. (D. Uj f. 6., 129. l.). 159/85. (U. o. 13., 6. l.), 1443/95. (P. T. 30., 169. l.), 227/96. (D. III. f. 5.. 239. l.), 558/96. (U. o. 6., 135. l.), 333/97. (U. o. 10., 324. l.), 459/98. (U. o. 14., 291. l.), *Plósz* id. m. 172. l., *Grünhut* 307. l.

¹⁸⁾ Ez nálunk általánosan el van fogadva. V. ö. a 15. és 17. jegyz.-ben id. határozatokon kívül: **C.** 495/86. (D. Uj f. 16., 135. l.), 437/88. (U. o. 21.. 79. l.), 1110/91. (U. o. 31., 303. l.), 1089/94. (P. T. 29., 127. l.), 1134/95. (Ü. L. 95. 11. sz.), 142/96. (D. III. f. 4., 315. l.), 269/96. (U. o. 7., 179. l.). 765/96. (U. o. 9., 256. l.), 382/97. (Jogt. K. 98. 10. sz. m.), 314/98. (D. III. f. 13., 199. l.); *Plósz* id. h.; *Schwarz G.* Magánjogi fejtegetések 192. l. — El van fogadva, kevés kivétellel, a külföldi váltójogokban is. Így Németországban, hol azelőtt az ujító hatálynak jelentékeny hivei voltak, — mellette volt különösen: *Einert* id. m. 51. sk. l., a ki a váltót a pénzzel teljesen azonosította (l. alább 7. §.), és a keresk. forgalomra nézve: *Kuntze* Deutsches Wechselr. 74. l., — ujabban már senki sem vitatja a régi adósság megszűnését erre irányzott akarát nélkül, s a német birodalmi keresk. és a helyébe lépett birod. tv szék is állandóan az ujító hatály ellen nyilatkozott. L. az idevágó határozatok legujabb és legteljesebb összeállításait: *Rehbein* Allg. Deutsche Wechselordnung. 5. kiad. 124. l.; *Staub* Kommentar zur Allgemeinen Deutschen Wechselordnung. 2. kiad. 211. sk. l.

A váltó egyébiránt nem is mindig a végett adatik, hogy a hitelező magát belőle a megelőző kötelezettség fejében kielégítse, hanem gyakran csak ennek biztosítására olyképen, hogy a hitelező csakis akkor érvényesítheti a váltót, ha az adós alapkötelezettségének eleget nem tesz.¹⁹⁾ Ily esetben épen nem lehet szó arról, hogy a váltó az alapul fekvő jogügylet helyébe lép. Sőt ilyenkor nem a váltófizetéstől függ az alapul fekvő követelés, hanem megfordítva, ennek kifizetésétől a váltó érvényesítése.²⁰⁾

Franciaországban az elmélet és gyakorlat mindig kivétel nélkül az ujitó hatály ellen nyilatkozott. Angliában pedig külön törvény van arra, hogy a váltóhitelező csak mulasztása esetén nem nyulhat vissza az eredeti adósságra. V. ö. Cap. 8. sect. 7. Anne 3/4. (1704.), l. a teljes eredeti szöveget *Martens Versuch einer historischen Entwicklung des wahren Ursprungs des Wechselrechts*. Göttingen, 1797. Függelék. 238. sk. l. és *Meiszner* id. m. II. 208. sk. l. Északamerikában is általában ez a felfogás, bár vannak egyes államok, a hol a régi tartozás kiegyenlítettnek vélelmezetik, így Massachusetts, Maine, Vermont, Indiana és Louisiana birói gyakorlatában. V. ö. *Daniel* id. h., a ki maga is e mellett van abban az esetben, ha más által kiállított váltó adatik. Állandó a birói gyakorlat az ujitó hatály ellen továbbá Olaszországban, a mit *Vidari* id. h. is konstatál, bár maga ellenkező felfogásban van, daczára, hogy már a régiebb olasz írók (*Casaregis, Ansaldus, R. de Turri*) is ellene nyilatkoztak s a hies genuai *Rota* is ily értelemben határozott (l. *Massé* id. h.). Megemlítjük még, hogy az előbbi argentiniai K. T. 984. czikke kifejezetten a régi tartozás fenmaradását állapította meg, az új azonban már e kérdésről nem szól; — viszont a hollandi K. T. 236. cz. ujitást vesz fel a vételárért adott váltónál. L. hozzá *Kist Beginselen van Handelsregt*. II. 283. sk. l.

¹⁹⁾ Az adós által kiállított ilyen váltó biztosítéki vagy fedezeti váltónak neveztetik. Németül: *Cautions-* vagy *Depôtwechsel*, az angoloknál: *collateral security*. Ilyenek rendszerint a biztosítási díjak fejében adott váltók is. V. ö. C. 859/96. (D. III. f. 7., 88. l.), 322/97. (U. o. 10., 174. l.), 1030/96. (P. T. 35., 220. l.). Lehet pl. kezesség fejében kiállított fedezeti váltó is, t. i. a kezes esetleges viszkereseti igényének biztosításául: C. 3643/96. (P. T. 33., 23. sz.). — Gyakran saját váltó, sőt néha a saját váltóval azonosnak veszik (l. pl. *Treitschke* *Alphabetische Encyclopädie der Wechselrechte*. I. 334. l.), a mi azonban helytelen, mert idegen váltók is szerepelnek mint fedezeti váltók. Lehet más által kiállított váltót is biztosítékul adni. Ez esetben az adott váltó zálogként szerepel. Az elzálogosítás forgatmány útján történik, a melynél fogva a hitelező magát a váltóból mint forgatmányos clégitheti ki. A mennyiben kétséges volna, vajjon a váltó fizetés végett vagy biztosítékul adatott-e? az előbbi vélelmezendő, tehát az utóbbi bizonyítandó. V. ö. *Chalmers* id. m. 304. l.

²⁰⁾ Az alapul szolgáló adósság beperlése azonban itt sem követhető. Sőt a mennyiben, mint pénztartozásoknál rendesen, az adósnak kell

IV. Bármilyen legyen a váltói kötelezettség ellenértéke s az arra vonatkozó előszerződés: maga a váltókötelezettség mint ilyen minden esetben attól független. A váltóra vezetett kötelező nyilatkozatok a váltói kötelezettséget önmagukban s tekintet nélkül az alapul fekvő jogczimre alapítják meg, nem jogczimes (*causalis*), hanem elvont (*abstract*) adóssági ígéretek. Ez ugyan csak újabb váltójogi fejlemény. Eredetileg és sokáig a váltói kötelezettség szorosan hozzá volt kötve azon ellenértékhez, a melynek fejében a váltót kiállították. A váltó mint pénzváltás már fogalmilag feltételezett egy pénzösszeget vagy általában értéket, a mely más helyen kicseréltetett s azért nem is alapított kötelezettséget, ha az érték hiányzott.²¹⁾ Csak a XVII. század végén kezd

a hitelezőhöz jönnie s nem megfordítva (l. K. T. 324. §. és *Szerző* id. m. 145. §.): a fedezeti váltó birtokosa még peren kívül sem tartozik az adós ellen fellépni, hanem rögtön érvényesítheti a váltót, mihelyt az eredeti adósság lejártakor meg nem fizettetik, illetve maga a fedezeti váltó lejárt, a mi az eredeti adósság lejártául is tekintendő. V. ö. C. 292/78. (D. 20., 65. l.), 490/83. (D. Uj f. 6., 88. l.), 579/83. (U. o. 244. l.), 933/85. (U. o. 14., 14. l.), 681/87. (U. o. 21., 82. l.), 550/89. (U. o. 25., 88. l.), 531/94. (D. III. f. 1., 7. l.), 1315/96. (U. o. 4., 300. l.), 1185/96. (U. o. 6., 229. l.). Ha a fedezeti váltó a lejárata kitöltése nélkül adatott, a hitelező, az adós mulasztása esetében, ennek idejével a lejárata ki is töltheti: C. 1341/96. (D. III. f. 9., 291. l.), id. 1315/96. A különbség a fizetés végett adott és a fedezeti váltó között tehát gyakorlatilag csakis az, hogy előbbinél az alapul fekvő adósság csak akkor érvényesíthető, ha a váltó célhoz nem vezet, míg a fedezeti váltónál az eredeti adósság ettől nincs feltételezve, hanem a hitelező ezt úgy perelheti, mintha váltó nem adatott volna. Sőt még a váltó lejáratára előtt is, a mi a fizetés végett adott váltónál nem engedhető meg. V. ö. *Plósz* is 172., 173. l. Helytelen utóbbi tekintetben C. id. 227/96. sz. hat. Ha azonban az alapul fekvő adósság bepereltetett és jogerejüleg megítéltetett: a fedezeti váltót már nem lehet érvényesíteni, mert megszűnt annak célja: C. 1687/94. (Ü. L. 95. 51. sz.). A fedezeti váltó továbbá csak addig érvényesíthető, míg az alapügylet közmegegyezéssel vagy jogerejű ítélettel meg nem szüntették: C. 1717/96. (Jogt. K. 97. 6. sz.). Az alapügylet fenn nem állását azonban alperes váltóadás tartozik kifogásilag érvényesíteni és bizonyítani, nem megfordítva, felperes az alapügylet, illetve tartozás fennállását; tekintve hogy »biztosítéki váltónál a biztosítás épen a váltói kötelezettségben, tehát abban áll, hogy a váltóhitelező a váltóösszeget a lejárata után behajthatja«. C. id. 1315/96., 347/95. (Ü. L. 95. 30. sz.), 629/96. (P. T. 33., 187. l.), 373/96. (U. o. 188. l.), 1030/96. (U. o. 35., 220. l.), 473/97. (D. III. f. 8., 44. l.).

²¹⁾ »Sine pretio cambium nec esse, nec intelligi potest,« mondja *Raphael de Turri* Tractatus de cambiis. 1645. Disp. I. qu. 25. nr. 2. —

érvényesülni az a felfogás, hogy a váltó nem egyedül pénzváltásra, hanem a legkülönbözőbb hitelcélokra szolgál s az adott ellenérték kitétele nélkül is érvényes.²²⁾ Sőt még ma is* vannak váltójogok, melyek az érték kitételét a váltó lényeges kellékeül tekintik,²³⁾ vagy ha nem is követelik, mégis csak az érték vélelme alapján ismerik el a váltói kötelezettséget.²⁴⁾ A most érvényes

Azonban már igen korán megengedték az érték hitelezését is. L. *Frémery Études de droit commercial*. Paris, 1833. 122. l.; *Biener Wechselrechtliche Abhandlungen*. Lipcse, 1859. 106. l., mindkettő hivatkozással a genuai Rota döntvényeire.

²²⁾ Az első váltótörvény, mely az érték kitételét lényegtelennek nyilvánította, az 1682. évi lipcsei vrszb. volt. Ennek 3. §-a világosan azt mondja, hogy a váltó érvényes »es mag der empfangenen Valuta, wie zwar an ihm selbst billig wäre, darinnen gedacht sein oder nicht«. A hozzá irt commentárban pedig *Siegel J. G.* kiemeli, hogy ez azért van »weil das Wechsel-Negotium ein absonderlicher Contract ist, und daher schon in sich selbst eine kräftige Verbindung hat« (*Corpus jur. camb.* I. 7. l.). A váltó elvont természete tehát már teljesen fel van ismervé. — A XVIII. században ez a felfogás Németországban már általánossá válik. Kifejezi azt különösen az 1712. évi brémai, az 1715. braunschweigi, az 1720. szász-altenburgi, az 1723. góthai, az 1724. porosz, az 1726. szász-weimári, és a bennünket még közelebből érdeklő 1763. évi osztrák váltórendtartás. L. mindezeket *Siegelnél* id. m.

²³⁾ Így nevezetesen a francia s az ezt követő váltójogok. V. ö. *Code de com.* 110. cz., hollandi K. T. 100. cz. stb. Azonban ezek is az érték oly megjelöléseit engedik meg (pl. *valeur en compte* = értéke elszámolásban), melyek azt megfosztják komolyságától s mérő formává süllyeszti le. E mellett a kitett érték valótlansága harmadik jóhiszemű személyek ellen nem érvényesíthető. Nem csoda, hogy maguk a francziák is türemlennek tartják, hogy mint lényeges kellék szerepel. L. már *Frémery* id. m. 122. sk. l., a ki kimutatja, hogy csak *Savary* tévedése okozta az érték felvételének követelményét az 1673. évi *Ordonnance*-ba, a honnan az a *Code de commerce*-be ment át. L. még különösen *Garsonnet* id. m. 64. sk. l., *Lyon-Caen* és *Renault* id. m. IV. 59. l. A francia váltójogot követett azon nemzetek között pedig, a melyek a váltójogot újja szabályozták, csak egy van, mely az érték kellékét fentartotta: a spanyol K. T. 444. cz. 5. pont. Nálunk az 1840. évi V. T. 16. §-a csak a saját váltónál követelte az érték kitételét, de erről is azt mondja *Wildner* id. m. I. 63. l. jegyz., hogy az ezt tartalmazó utalás a 10. §-ra csak tévedésből maradt a törvény szövegében, mert a javaslatból töröltetett. Az 1844: VI. tcz. 3. §-a ki is hagyta.

²⁴⁾ Ez áll az angol-amerikai váltójogról, mely szerint az érték kitétele nem szükséges ugyan, de azért a váltóhitelező mégis csak azon alapon követelheti a váltóösszeget, hogy értéket adott. A különbség más okiratokkal szemben csak az, hogy az ellenérték adása a váltóbirtokos ré-

váltótörvények legtöbbje s a miénk szerint is azonban a váltó elvont természete nemcsak oly értelemben van elismerve, hogy az érték kitétele* nem szükséges, hanem úgy, hogy a váltóhitelező azt a váltó érvényesítésénél sem tartozik kimutatni, tehát pusztán a váltó alapján léphet fel. Csak annyiban játszik bele az érték kérdése a váltó érvényesítésébe, a mennyiben az adós annak hiánya alapján kifogást tehet; de ez is csak a közvetlen felek közt lehetséges s csak annyiban, a mennyiben ez a váltó elvont természetével nem ellenkezik (l. alább 82. §.). A váltó magában véve kötelez tehát akkor is, ha érték előzetesen nem adatott, hanem csak utólag ígértetett, azaz hiteleztetett.²⁵⁾ Lehet különösen, hogy a váltóadás a váltókötelezettséget csak barátságból, szivességből vállalta el a végett, hogy valakinek hitelt szerezzen.²⁶⁾ Sőt a váltónyilatkozat még akkor is kötelez, ha egyáltalában ellenérték és megtérítési kötelezettség nélkül, ingyen tétetett.²⁷⁾ Annyira jellegzetessé vált ez az elvontság az

szeről vélelmeztetik, tehát az adósnak kell bizonyítania, hogy az érték hiányzik, hogy továbbá az érték hiányának bizonyítása rendszerint csak a közvetlen felek között engedtetik meg. A közvetlen féllel egyenlőnek tekintetik azonban a későbbi váltóbirtokos is, ha ez értéket nem adott vagy az érték hiányáról tudomással bír; oly esetben pedig, midőn bebizonyíttatik, hogy a váltó kikocsátásánál, elfogadásánál vagy forgatásánál csalás, kényszer, fenyegetés vagy törvénytelenség forgott fenn, az érték adása az ő részéről nem vélelmeztetik, hanem a váltóbirtokosnak kell bizonyítania, hogy jóhiszeműleg értéket adott. V. ö. 1882. angol V. T. 27—30. cz.. *Chalmers* id. m. 94. sk. l.; *Byles* id. m. 135. sk. l.; *Story Commentaries on the law of bills of exchange*. London-Boston, 1843. 199. sk. l., *Daniel* I. 715. sk. l.

²⁵⁾ A fedezet szempontjából ilyenkor *in bianco* (*à découvert*) intérvényezésről szokás beszélni. Ilyen hitelre való elfogadás azonban csak elsőrendű kereskedőházakkal szemben szokott előfordulni

²⁶⁾ U. n. szivességi váltó (*Gefälligkeitswechsel*), mely leginkább azon ismerhető fel, hogy kerek összegekről szól, holott a rendes üzleti váltó a szállított áru facturaösszegéről állíttatik ki. Az 1882. évi angol V. T. az ilyen váltókról (*accommodation bills*) külön szól (28. cz.), s egyenlőknek tekinti az érték fejében adott váltóval. Nálunk ez iránt nem lehet kétség, csak a közvetlen féllel szemben tehet kifogást az adós, ha az az értéket (fedezetet) a lejárat előtt, mire ily váltó kiállítása által kötelezettséget vállal, meg nem küldi s ennek daczára a váltót perli. V. ö. C. 222/88. (D. Uj f. 20., 158. l.): csódtömeggel szemben.

²⁷⁾ Az angol-amerikai váltójogban a közvetlen felek közt nem érvényesíthető oly váltó, mely csak ajándékképen állíttatik ki. Még erkölcsi

ujabb váltójogban, hogy azt egyenesen a váltó lényeges tulajdonságának kell tekinteni, úgy hogy a váltó akkor is elvont kötelezettséget szülő értékpapír, ha az érték benne határozottan kitétetett.²⁸⁾ Ily értékmegjelölés még azzal a jelentőséggel sem bír, hogy az ellenértékről bizonyítékot szolgáltatson, ennél fogva, ha az alapul fekvő viszony iránt vita keletkezik, azt külön kell bizonyítani.²⁹⁾

kötelezettség sem elegendő, hanem valóságos ellenérték (n. n. *valuable consideration*) szükséges. V. ö. *Chalmers* id. m. 80. l., *Daniel* id. m. I. 181., 183. l., *Story* id. m. 201. l.

²⁸⁾ Hogy a váltó elvontsága nálunk csakugyan lényeges, eléggé kitűnik abból, hogy a V. T. jogcizméről (érték, fedezet) sehol sem tesz említést s minden arra való vonatkozás nélkül állapítja meg a váltói kötelezettséget, a mivel épen azt akarja kifejezni, hogy a jogcizmellel egyáltalában nem is törődik, akár van a váltóban kitéve, akár nem. V. ö. az e részben hasonló német, illetve osztrák vrszb. szempontjából: *Thöl* id. m. 143., 211., 266. l.; *Dernburg* id. m. 252. §.; *Kuntze* Endemann-féle Handbuch IV. 2. rész 66. l.; *Canstein* Lehrbuch d. Wechselrechts. 129. l.; *Lehmann* id. m. 391. l. stb. Az 1840. V. T. I. r. 16. §-a kifejezetten is mondja, hogy az érték kitétele »a váltónak törvényes erejét nem érdekli«. Ugyanaz áll, ha nem egyszerűen az érték tétetett ki, hanem a váltóban egyenesen az alapul fekvő viszonyból folyó tartozás ígértetik. Pl. fizessen 100 forintot kölcsönképen, bér czimén, szerződés értelmében. Németországban ugyan az ily váltókat érvényteleneknek tartják. V. ö. *Lehmann* id. m. 390. l., *Staub* id. m. 34. l., *Rehbein* 17. l. De ez nem következetes s nem is tartják minden esetben. Pl. ha a váltó fedezeti váltónak, óvadék gyanánt adottnak neveztetik.

²⁹⁾ Ezt különösen azért lehet mondani, mert az értékszáradékok köztudomás szerint nem szokták komolyan venni, sőt gyakran szándékosan a valósággal ellentétben álló értékszáradékokat használnak. V. ö. *Lehmann* id. m. 444. l. *Macleod* Theory and practice of banking. 3. kiad. London, 1879. I. 207. l. említ egy angol döntvényt, mely kimondja, hogy az érték elismerésére (*for value received*) nem bír több jelentőséggel, mint a levél végén a szokásos »alázatos szolgálja«. Kevésbé határozott *Plósz* id. m. 211. l. Egyéb-iránt az 1868: LIV. tcz. 170. §-a kifejezetten rendeli, hogy a köztörvényi uton beperelt váltónál »felperes a váltóadás kifogása ellen a követelés fennállását bizonyítani tartozik« (l. ennek helyes értelmét *Plósz*nál 177. l.), ez pedig nemcsak a váltó lényeges tartalmára, hanem az értékszáradékra való tekintettel is van mondva. A gyakorlat bár így is tartja. V. ö. bár az értékszáradék külön kiemelése nélkül: C. 6659/84. (D. Uj f. 8., 292. l.), 847/88. (U. o. 21., 172. l.), 1924/83. (Ü. L. 84. 8. sz.). — A C. 395/89. (D. Uj f. 24., 127. l.) szerint azonban az érték felvételét elismerő záradék: »den Werth in Baarem empfangen« elégséges arra, hogy mint jogczim (kölcsön) a zálogjog előjegyzésére a telekk. rdts. 87., 88. §§. értelmében alkalmassá tegye a különben érvénytelen vagy elévült váltót. Hasonlag C. 8927/95.

6. §.

A váltó gazdasági szerepe.

I. A váltó eredeti céljánál fogva más helyre szóló pénzküldemények helyettesítésére szolgált. A közlekedés nehézségei és veszélyei egyrészt, a középkorban uralkodó nagy pénzkülönbségek másrészt, a mihez számos országban még az ércpénzkivitel tilalma járult, fölötte kívánatosá, sőt szükségessé tették, hogy a készpénzküldés egyik helyről a másikra megkiméltessék s a más helyen s az ottani pénznemben szükségelt pénzösszeg más módon állíttassék rendelkezésre. Erre használták éppen a váltót.¹⁾ A tényleges pénzküldés helyett ugyanis váltót vettek, a melyben a megfelelő ellenérték mellett a kiállító, a ki rendszerint pénzváltó, bankár ²⁾ volt, arra kötelezte magát, hogy a kívánt összeg az illető helyen az ott folyamatban levő pénznemben ki fog fizettetni. Ez természetesen feltételezte, hogy a váltó kiállítója vagy maga lesz az illető helyen, hogy ott a kifizetést eszközölje, vagy pedig hogy neki azon helyen megbízottja, társa, üzletbarátja vagy adósa van, a ki a fizetést helyette teljesíteni fogja. A váltó vevője pedig szintén vagy maga jelentkezett a váltóval az illető helyen a fizetés felvételére, vagy elküldte a váltót annak, a kinek kezéhez fizetnie kellett, s a ki

(D. III. f. 5., 224. l.). Ellenk. és helyesebben, bár az értékzáradék külön kiemelése nélkül: **B. T.** 37787/88. (M. IV. 214. l.), 34344/88. (J. 89. 130. l.), **C.** 5045/86. (P. T. 13., 97. l.), 5255/97. (U. o. 25., 172. l.). L. *Zlinszky* is Telekk. rdts. 2. kiad. 232. l., *Herczegh M.* Telekk. rendt. 4. kiad. 317. l. — Az alapul fekvő követelés bizonyítására még a váltókövetelés tekintetében keletkezett egyezés sem elegendő. Ez csak a váltókövetelésre vonatkozik **C.** 756/98. (D. III. f. 11., 178. l.).

¹⁾ V. ö. mindenekelőtt *Raphael de Turri* id. m. disp. 1. qu. 3. n. 2. »Cum enim commerciorum, bellorum ac peregrinationum frequentia saepius exigeret, ut quis necessario egeret pecunia in alio loco dissito ab illo, ubi eam habebat, cujus transportatio vel propter inimicorum latronumve intercedentiam rapacitatem erat suspecta vel propter maris inconstantiam infida vel per legem vetita, hinc ad bonum praedictae transportationis consequendum adinventum est commutatio pecuniae absentis cum praesenti.« L. *Scaccia* is id. m. §. I. qu. 5. n. 36.

²⁾ U. n. *cambiatores* vagy *campsores* (a *cambium*, *cambire*-től l. *Du Cange* id. h.), *bancherii* stb. A közép- és ujkori, leginkább az olasz bankárokról s azok nagy szerepéről az európai pénzforgalomban, l. különösen: *Martens* id. m. 21. sk. 1., *Biener* id. m. 11. sk. 1., *Kuntze* D. W.-R. 131. sk. 1., *Endemann* id. m. I. 98. sk. 1., *Goldschmidt* id. m. 161., 407. l.

azt a kijelölt fizetőnél beváltás végett bemutatta. Ily módon a váltó valósággal pénz helyettesítő, fizetési eszköz szerepét játszotta s mint ilyen, nemcsak a kereskedelmi, első sorban tengerentuli³⁾ összeköttetések megkönnyítésére szolgált, hanem mindenütt alkalmaztatott, a hol pénz küldéséről vagy magával viteléről volt szó.⁴⁾

A váltó ezen eredeti rendeltetése ma is annak főhivatása. A pénzküldés és átvitel nehézségei és veszélyei s a pénzkülönbségek ma kisebbek ugyan mint a középkorban, de azért most is megvannak; a kereskedelmi és egyéb összeköttetések különböző helyek és országok közt pedig oly óriási mértékben szaporodtak, hogy a tényleges pénzküldés megkimélése még sokkal gyakrabban válik kívánatossá és lehetségessé, mint azelőtt. A váltó hely- és nemzetközi pénz helyettesítő szerepe tehát nemcsak nem csökkent, hanem elenkezőleg még emelkedett; sőt lehet mondani,

³⁾ V. ö. *Goldschmidt* id. m. 412. sk. l., a ki azt az érdekes észleletet is teszi, hogy a váltó a hajó kölcsöntől vette át sajátos alakját, a melynél az okirat (hajó kölcsönlevél) kiállítója szintén más helyen ígérte a felvett összeg fizetését. L. *Canstein* is id. m. 6. l. A kettő között lényegileg csak az volt a különbség, hogy a hajó kölcsönnél a kölcsönadó, hitelező, a váltónál pedig a kölcsönvevő, váltókibocsátó viselte a küldés veszélyét. Az olaszok ma is *cambionak* hívják a hajó kölcsönt (*cambio marittimo*).

⁴⁾ Különösen az egyház is élt vele idegen országokban beszedett pénzeknek Rómába és Avignonba való küldésére, pénzváltók, bankárok közvetítésével. V. ö. több adatot már a XIII. századból *Bienernél* id. m. 67. l. és a ránk nézve különösen érdekes okiratokat *Theinernél* Monumenta Slavorum meridionalium. 2. köt. Romae, 1863—75. (idézve már *Goldschmidt* által is id. m. 144., 410. l.), melyekből kiderül, hogy a pápák a XIV. században Magyarországból is ily módon vonták magukhoz az üresedésben levő beneficiumoktól eredő jövedelmeket. A pápai collector *Rufinus de Civinio* e célra a Magyarországon fiókteleppel birt firenzei *Bardi*-házat használta fel s határozottan mondja: »timens maris pericula feci cambium cum sociis societatis Bardorum« (I. köt. 147. sk. l.). L. még *Wenzel G.* Budai regesták II. füz. Pest, 1857. 89. l. és Magy. dipl. emlékek az Anjou korból. II. 527. l. — Már az első váltópéldák közt, melyek reánk maradtak, találunk tanuló k javára kiállított váltókat, kik ezen uton kaptak pénzt a bolognai egyetemre. L. a *Rolandinus* Summa artis notariae: »Instrumentum debiti ex causa cambii a scolaribus contracti« felirat alatt közölt mintát, bár *Lastig* Zeitschrift f. d. ges. Hr. 23., 170. l. tagadja, hogy váltó lett volna, és a *Durantis* Speculum judiciale-jában közölt okiratot. L. mindkettőt szó szerint idézve *Bienernél* id. m. 55., 56. l. Vannak továbbá fejedelmektől és főranguktól származó váltók a középkorból. L. *Schaube* Zeitschrift f. d. ges. Hr. 43., 42. sk. l.

hogy a nemzetközi forgalomban előforduló fizetések legnagyobb része váltó útján történik.⁵⁾ A legegyszerűbb esete ennek az, midőn valakinek más helyen nemcsak adóssága, hanem egyszerűs mind követelése van, a mely esetben ugyanis saját adósára intéz váltót hitelezője javára, s az adós, mint intézvényszerű, fizetése által úgy ennek, mint az intézvényszerűnek adóssága törlesztetik. De ez ritkább eset. A legtöbbször a más helyen fizetni kötelezett adósnak nincs ugyanott magának is adósa, hanem csak másnak. Ilyenkor is lehetséges azonban, hogy az adósság váltóval egyenlítették ki. Feltéve ugyanis, a mi rendes dolog, hogy a kinek a másik helyen követelése van, erről váltót kapott, az ott fizetni kötelezett adósnak nem kell egyebet tennie, mint ezt a váltót megvenni s hitelezőjének elküldeni⁶⁾ a végből, hogy annak beváltása útján fizetését eszközölje. Hogyan tudhatja meg azonban az adós, hogy másnak a fizetési helyre szóló váltója van, melyet az eladni hajlandó? A közvetlen tudakozódás nagyobb kereskedelmi piacon nem igen lehetséges, hanem e helyett a tőzsdén keresik a szükséges váltókat, melyeket a tulajdonosok eladás céljából ugyanott kínálnak. Ezen keresetből és kínálatból keletkezik az ugyanazon helyre szóló váltóknak bizonyos árfolyama: váltóárfolyam, mely a nagyobb piacokra nézve rendes tőzsdei jegyzés tárgya,⁷⁾ s mely a szerint ingadozik, a mint a kereslet vagy a kínálat van tulsúlyban, rendes viszonyok

⁵⁾ *Lehmann* id. m. 27. l. kiszámítja, hogy a váltóforgalom az egész civilizált világon évenként körülbelül 160 milliárd s egyidejűleg 19 milliárd márkát tesz ki. *Plósz* pedig id. m. 4. l. a váltóbélyegbevétel alapján a magyarországi váltóforgalmat évi 1219 millió forintra becsüli.

⁶⁾ Innen az ilyen megvásárolt váltó elnevezése mint küldime vagy küldény; németül: *Rimesse*, francziául: *remise*, angolul: *remittance*, olaszul: *remissa*. Ezzel szemben új váltó kiállítása az adósra a tulajdonképeni intézvényszerű (*Tratte, traite, draft*), vagy barbár műszóval (melyet az idegen váltóra általában *Fogarasi* Magyar váltó- és kereskedési jogtan 11. §. csinált) tukvány! Külföldre szóló küldiméket *deviseknek* is nevezik; maguk a francziák azonban azt ily értelemben nem használják, míg az angol-amerikai váltójogban a külföldre szóló váltók: *foreign bills*, a csupán belföldön forgalomban lévő váltóktól: *inland bills*, fontos jogi különbségeket is mutatnak. L. alább 27. §. 20. jegyz.

⁷⁾ A budapesti tőzsdén a következő helyekre szóló váltókat jegyzik: Amsterdam, Brüsszel, London, német bankpiacok, olasz bankpiacok, Páris, svájci bankpiacok és Szt-Pétervár. A jegyzés az idegen pénznem meghatározott egysége (100 hollandi frt, frank, márka, rubel, 10 font ster-

között azonban a pénz tényleges küldésének költségeit nem haladja meg.⁸⁾ A váltókereskedés egyébiránt mai napság is a bankárok és bankok kezében összpontosul, a kik a más helyről kapott váltókat megveszik s a kikhez azok, kiknek ily váltókra szükségük van, fordulnak. Ez különösen akkor lesz szükséges, ha a készletben lévő kapott és kínált váltók közt esetleg nem található olyan, a melynek összege a teljesítendő fizetésnek megfelel. Ilyenkor a bankár maga állítja ki a váltót az illető helyen lévő üzletbarátjára, s az azon helyre szóló megvett váltókat ennek fedezetül küldi el. A mennyiben esetleg az illető helyre szóló váltó nem volna kapható, sem a helyben lévő bankároknak azon a helyen üzleti összeköttetésük nincs, az illető helylyel összeköttetésben álló harmadik személyre szóló váltó vásárlása vagy kiállítás is célhoz vezet.⁹⁾ Gyakran csak azért vesznek más helyre szóló váltót, mert olcsóbb s a tartozás kiegyenlítése így közvetve kevesebbe kerül, mint ha a fizetés helyére közvetlen váltó vásároltatnék vagy intéztetnék.¹⁰⁾

II. A váltónak fizetési eszköz gyanánt való felhasználása bizonyos hitelt tételez fel, még akkor is, ha készpénzért veszik

ling) mint állandó érték szerint a keresleti és kínálati ár (pénz, áru) kitüntetésével történik s magában foglalja az idegen pénznem árfolyamát is.

⁸⁾ V. ö. közelebbről s azon kölcsönhatásról, mely a nemzetközi váltóárfolyamok és a külkereskedelem között fennáll, különösen az angol *Goschen* classicusnak elismert munkáját: »Theory of the foreign Exchanges«, magyarra fordította *Lobmayer János*. Budapest, 1891. L. még *Schraut* Die Lehre von den auswärtigen Wechselkursen. 2. kiad. Lipcse, 1882., *Schiebe-Brentano* Die Lehre von den Wechselbriefen. 4. kiad. 260. sk. 1., *Courcelle-Seneuil* Traité des opérations de banque. 563. sk. 1., *Heiligenstadt* Jahrb. für Nationalökonomie und Statistik III. folyam 4., 5. köt.; nálunk *Kautz* A nemzetgazdaság tanrendszere. 5. kiad. II. 121. §., *Földes* Társadalmi gazdaságtan. II. köt. 205. sk. 1., *Kohn D.* A külföldi váltók tana. Budapest, 1891.

⁹⁾ Pl. a budapesti kereskedőnek Madridban kellene fizetnie, de erre szóló váltót nem kapván, vesz Párisra szóló váltót s azt küldi Madridba, a hol azért fogadják el fizetésül, mert az ottani kereskedők megveszik párisi fizetéseik teljesítésére. A legelső ilyen közvetítő váltópiacz *L o n d o n*, mely az e részben elfoglalt nemzetközi helyzetét Anglia óriási kivitelének köszöni, melynek folytán mindig az egész világból jönnek oda váltók. L. *Goschen* id. m. 3. fej.

¹⁰⁾ Ennek kiderítése az u. n. váltókémlet (*Wechselarbitrage*) által történik, mely a bankári üzlet fontos ágát képezi. V. ö. erről közelebbről: *Weninger* Politikai számtan. 2. kiad. Pest, 1869. 172. sk. 1., *Grünhut* id. m. I. 18. l.

s nyomban fizetendő. De a váltó mint tulajdonképeni hitel-
eszköz is nagy szerepet játszik, és pedig nemcsak a hely- és
nemzetközi forgalomban, a melyben e nélkül mint fizetési esz-
köz is csak csekély jelentőséggel birna, hanem a helyi (locális) for-
galomban is.¹¹⁾ A váltó a legkülönbözőbb természetű rövidebb, vagy
hosszabb időre¹²⁾ szóló adósságokról állittatik ki; sőt lehet mon-
dani, hogy a rendes áru- és pénzforgalomban a személyes hitel
kielégítése legfőképen a váltó útján történik. Ennek több oka van.
Már a váltó külső alakja is hozzájárul elterjedéséhez. A szokásos
kis papírlap, melynek állandóan egyforma tartalmáról mindenütt
nyomtatott és az államkincstár által bélyegezett űrlapok (váltó-
űrlapok) kaphatók, melynek kitöltése semmi nehézséget nem okoz,
sem hitelesítést,¹³⁾ sem tanukat nem igényel, a mely könnyen vihető
és küldhető s melynek átruházása is a legegyszerűbb alakban
történhetik: oly fölényt biztosít a váltónak más körülményesebb és
nehézkesebb okiratokkal szemben, hogy azt egyoldalú és határozott
pénzkötelezettségeknél még akkor is sokat használnák, ha a váltói
lekötelezés más kötelezettségekkel szemben semmi előnyt nem
nyújtana. De a váltó a maga elvontságával és egyébkénti anyagi
és alaki szigorával, a melynek folytán különösen harmadik meg-
szerző védve van az adós részéről támasztható oly kifogások ellen,
melyek a papírból ki nem tűnnek és sokkal gyorsabban érvénye-

¹¹⁾ Az ilyen, a kiállítási helyen fizetendő váltó piaci váltónak
nevezetik, ellentétben a más helyen fizetendő vagy helykülönbségi
(*distáncz*) váltóval.

¹²⁾ Ehhez képest rövid, közép és hosszú lejáratu váltó-
kat, németül: *kurz-, mittel- és langstichtige Wechsel*, különböztetnek meg.
A budapesti értéktársaságok 36. §-a szerint rövid lejáratu váltó az, mely
nem kevesebb mint 7 és nem több mint 15 nap múlva; közép lejáratu az,
mely nem kevesebb mint 44 és nem több mint 60 nap múlva, hosszú-
lejáratu az, mely nem kevesebb mint 77 s nem több mint 92 nap múlva
jár le. Még hosszabb időre szóló váltók nálunk a rendes tőzsde- és bank-
forgalomban nem szerepelnek (l. az osztrák-magyar bankra nézve 1887. évi
XXVI. tcz. alapszab. 60. cz.), s ha a lejárat 6 hónapnál hosszabb, a hasz-
nálandó bélyeg is nagyobb. L. alább 19. §.

¹³⁾ Érdekes, hogy régebben a váltó igen gyakran mint közjegyzői
okirat szerepel. V. ö. *Fréméry* id. m. 98. l., *Goldschmidt* id. m. 419. l.
Ez azonban inkább az igazi váltót megelőző, nem tulajdonképeni saját vál-
tókról áll. L. alább 10. §. Mai napság közjegyzői hitelesítés csak kivételesen
szükséges. L. alább 88. §.

sitheti követelését mint a köztörvény útján:¹⁴⁾ oly biztosítékokat nyújt a hitelezőnek, minőket semmiféle más magánokirat nem képes nyújtani s azért mindig legszivesebben és a legkedvezőbb feltételek mellett hitelez váltóra, a mi az adósra nézve is előnyös. Ehhez még egy fontos körülmény járul. A követelés szigora és a könnyű átruházás, valamint annak folytán, hogy az átruházó forogató a váltó beváltásáért váltójogi felelősséget vállal, a mi annak biztonságát tetemesen emeli: a váltót alkalmassá tette különösen arra, hogy a hitelező nem kénytelen a lejáratig várni, hogy pénzéhez jusson, hanem bármikor a lejárat előtt is pénzzé teheti a váltót az által, hogy azt másra átruházza, megkapván követelését az átruházáskor fizetett értékben, a mely csak annyival kisebb mint a váltóösszeg, a mennyit az átruházás és a lejárat közti időre eső kamat fejében levonásba hoznak.¹⁵⁾ A lejáratig terjedő ezen kamat levonása melletti átvétele a váltónak váltóleszámitolásnak (*escompt, disconto*) neveztetik.¹⁶⁾ A bankároknak és pénzintézeteknek ez egyik legfőbb üzletága, s jóhírű czégektől származó

¹⁴⁾ A régi csődtörvény szerint a váltókövetelések még az által is nagyobb biztonságot nyújtottak, hogy a közönséges adóslevelek előtt a csődhitelezők III. osztályában nyertek kielégítést (1840 XXII. tcz. 85. §. és Ideigl. tvk. szab. IV. 20. §.). Az új Cst. azonban e kiváltságot megszüntette.

¹⁵⁾ Általános gyakorlat, hogy a kamatot a váltóösszezből egyszerűen levonják, minél fogva tulajdonképen nagyobb kamat vonatik le, illetve a váltóbirtokos kevesebbet kap mint kellene, tekintve hogy a levonás után kifizetett összeg a lejáratig nem hozza meg a levont kamatot. A helyes eljárás az volna, ha oly összeg fizettetnék ki, a mely a lejáratig a kamatokkal a váltóösszegre nő. V. ö. *Szerző* id. m. II. 146. §. 2. j. Szokásos továbbá az évet csak 360 napban számítani, a mi szintén nagyobb kamatlevonást eredményez. V. ö. *Weninger* id. m. 14. sk. l. A bankforgalomban a kamaton felül még csekély díj (provízió), és ha a váltó más helyen fizetendő, a megfelelő árfolyamkülönbözet is levonatik.

¹⁶⁾ *Escompt* vagy *disconto* magát a levont kamatot is jelenti. Magyarban ezt leszámítolási díjnak nevezik. Ha az, a ki leszámította a váltót, azt a lejárat előtt kamatlevonás mellett ismét tovább adja: vizleszámolásról (*reescompt*) szokás beszélni. — Sokat vitatott jogi kérdés, mi a leszámítolás jogi természete? Némelyek szerint kölcsön, mások szerint adás-vétel. Utóbbi helyesebb, mert a forgatmány, a melynek formájában a leszámítolás történik, a kölcsön jogczimét nem tartalmazza s nem a leszámított összeg, hanem a váltóösszeg képezi a visszafizetés tárgyát, melyre nem is a forogató van első sorban kötelezve. V. ö. ezen a

és különösen több aláírással ellátott váltók¹⁷⁾ nemcsak könnyen elhelyezhetők, hanem a biztos gyümölcsözést kereső tőke által kerestetnek is. A leszámítolás lehetőségére és könnyűségére való tekintettel a váltó a hitelező kezében is készpénz jelentőségét nyeri, úgy hogy a váltóra történt eladás a kereskedőre, gyárosra nézve épen olyan, mint a készpénzeladás; a tulajdonképeni hitelnyújtó nem ő, hanem a leszámítoló. Ez magyarázza meg, hogy a gyárosok, nagykereskedők a tőlük vásárló kereskedőknek rendszerint csak váltóra adnak el s az ilyen áruváltók annál szívesebben fogadtatnak el a leszámítolásra, mert az adós vevő a lejáratig már eladván az árut, az érte befolyt vételárban megvan az az összeg, a mely a váltó beváltásához szükséges.¹⁸⁾

III. A váltó most kifejtett rendes gazdasági szerepe mellett azonban gyakran visszaélések is fordulnak elő annak használatában. Ilyen a váltó útján való pénzszerzés megfelelő üzleti alap nélkül, oly módon, hogy a kiállító fedezet nélkül állít ki valakire váltót, azt leszámítoltatja s a lejárat közeledtével a fedezethez szükséges összegre új váltót állít ki és számítottat le. Ez aztán többször ismételtetik, a míg ez az eljárás ki nem tudódik s az illető teljesen hitelvesztetté nem lesz. Minthogy ezen eljárásnál egyik váltó a másikat tartja, mintegy annak hátán ül: azért azt váltónyargalásnak (*Wechselreiterei*) szokták nevezni.¹⁹⁾ Még veszélyesebb a váltó segítségével üzött uzsora,

kamatkorlátozások mellett igen gyakorlati kérdésről, valamint általában a leszámítolásról különösen: *Cohn G. Endemann-féle Handbuch*. III. 854. sk. l., *Thöl* id. m. 129. §., *Lyon-Caen* és *Renault* id. m. IV. 457., 479. sk. l. Gazdasági szempontból l. *Földes* id. m. II. 276. sk. l.

¹⁷⁾ Az osztrák-magyar bankra nézve az 1887 XXVI. tcz. alapszab. 60. cz. kimondja, hogy a leszámítolandó váltóknak rendszerint 3, minden esetre azonban 2 fizetéképességű ismert kötelezettnek aláírásával kell ellátva lenniök.

¹⁸⁾ Csakis az ilyen és hasonló üzleti összeköttetésből származó váltók a bankok által rendesen elfogadni szokott u. n. »bankszerű« (*bancable*) váltók. Ennek megítélése, minthogy a váltó az alapul fekvő viszonyt nem, vagy nem hiven fejezi ki, sokszor nehézségbe kerül; miért is a nagyobb pénzügyintézeteknél a leszámítolásra benyújtott váltók az aláírók hitelképességével együtt külön bizottság által megbiráltatnak (*váltócensura*). V. ö. az osztrák-magyar bankra nézve 1887: XXVI. tcz. alapszab. 62. cz.

¹⁹⁾ V. ö. különösen *Thöl* id. m. 73. §., a ki a váltónyargalásnak egyéb módjait is említi.

melyre az épen azért kiválóan alkalmas, mert az alapul fekvő viszonyokat: a váltóért adott értéket s a váltóösszegért fizetett kamatot, fel nem tárja s az uzsorás hitelező a váltó forgatásával az adós kifogásait elvághatja. Tényleg a váltóuzsora a váltó történetében már igen korán jelentkezik²⁰⁾ s a legfurfangosabb módokat eszelték ki, hogy az uzsorát a váltóban elrejtsek,²¹⁾ a nélkül, hogy különösen az uzsora ellen küzdő egyház tilalmai²²⁾ az ilyen czélokra szolgáló s általában u. n. száraz váltók (*cambia sicca*)²³⁾ használatát megakadályozhatták volna. Nem sikerült a váltóuzsora kiirtása később az állami törvényhozásoknak sem, a melyek az által is lehetetlenné akarták tenni, hogy

²⁰⁾ Így már a XIV. században tanuskodik róla *Baldus Consilia* II. 436. L. *Kuntze* id. m. 157. l., *Biener* id. m. 95. l.

²¹⁾ Különösen az u. n. viszváltót (*recambium*), vagyis a hitelező által a nem fizető adósra intézett váltót (l. alább 59. §.) használták uzsoraczelokra, a mennyiben ugyanis a váltóval járó nyereséget nemcsak az alapváltó, hanem a viszváltó után is, tehát kétszer, számították, sőt esetleg többszörösen is állítottatott ki viszváltó. Ennek egyik különös faja: az u. n. *ricorsaváltók* (*cambia con la ricorsa*), az uzsoraczelokra egyenesen fel lettek találva. Ezek t. i. oly váltók voltak, melyeknél a hitelező (vagy az adós is) arra utasítottatott, hogy más helyen maga magának fizessen (*pagate à voi stesso*), s miután ez képzeletileg megtörtént, az adósra a további nyereség hozzászámításával viszváltó intéztetett. L. ezekről különösen *Scaccia* id. m. §. 1. quaestio 5. nr. 83. sk. és ennek nyomán: *Biener* id. m. 98. sk. l., *Endemann* id. m. 269. sk. l.

²²⁾ Először IV. Pius pápa lépett fel 1560-ban különösen a papokkal üzőtt váltóuzsora ellen, később V. Pius 1575-ben tiltotta meg az uzsoraváltókat. L. a rendeletek szövegét *R. de Turri* id. m. Disp. III. qu. 1. nr. 21. és *Scaccia* id. m. §. IX., nr. 51., 52. Ezekhez későbbi magyarázatok jöttek XIII. Gergelytől 1574-ben és VIII. Orbántól 1625-ben és 1651-ben. V. ö. *Biener* id. m. 96. sk. l. és *Endemann* id. m. 255. sk. l.

²³⁾ Ezek alatt minden uzsorás váltót értettek, akár saját, akár idegen váltó volt, minden esetre, ha ugyanazon helyen volt fizetendő, de ha más fizetési hely jelöltetett is ki. V. ö. *Scaccia* id. m. §. I. qu. 7. pars 1. nr. 20., *Endemann* id. m. 298. l. Eleinte váltólevél nélkül (*sine litteris*) kötöttet az ügylet s innen származtatja *R. de Turri* id. m. Disp. I. quaestio 24. nr. 6. az elnevezést. Az 1795. és 1827. évi magyar váltójavaslatok az ugyanazon helyen fizetendő, bár idegen váltót nevezik száraz váltónak, ellentétben a más helyen fizetendő formális váltóval, s annak mint uzsorás s nem kereskedelmi eszköznek csak köztörvényi hatályt tulajdonítanak: »Quum Cambiales siccae, velut in eodem, in quo editae sunt loco exsolvendae, promovendi commercii vehiculum non sint, sed potius usurariae pravitatis instrumenta forent, iisdemque in evidentem etiam privatorum,

a váltókötelezettség elvállalására irányuló képességet a legszűkebb határok közé szorították (l. alább 16. §.). A magyar törvényhozás jelenleg azt az álláspontot foglalja el, hogy a váltóügyleteknél tetszés szerinti kamatok nemcsak kiköthetők, hanem bírósággal érvényesíthetők is.²⁴⁾ Ha azonban a váltóhitelezés az adós szorultságának, könnyelműségének vagy tapasztalatlanságának felhasználásával olyan kikötések mellett történik, melyek az általa engedett tulságos mérvű vagyoni előnyök által anyagi romlását előidézni vagy fokozni alkalmasak, vagy oly mérvűek, hogy az eset körülményeihez képest a szolgáltatás és ellenszolgáltatás közt szembeötlő aránytalanság mutatkozik: ez nemcsak uzsoravéttséget általában, hanem minősített uzsoravéttséget képez, mely két évig terjedő fogházzal és 4000 forintig terjedhető pénzbüntetéssel, valamint hivatalvesztéssel és a politikai jogok gyakorlásának felfüggesztésével büntetendő.²⁵⁾

7. §.

A váltó elmélete.

Az előadottak után az az alapvető s úgy a törvényhozás, mint a törvényt magyarázat kiindulási pontját képező kérdés merül fel, hogy mi a különleges váltói kötelezettség tulajdonképeni gyökere, miből származik voltaképen a váltói kötelezettség? Ennek s ezzel a váltó igazi jogi természetének, lényének felismerése a váltó elmélete (*theoriája*), mely a jogtudományt már a XIV. századtól kezdve foglalkoztatja¹⁾ s számtalan munkában a legváltozato-

publico mercaturae exercitio minus addictorum jacturam, abusus fieri possit: eadem respectu ejusmodi privatorum esto etiam se iudicio mercantili per expressum subiecissent, pro invigoris declaratione, ac velut simplices obligationes via ordinaria tractari debent.« 1827. j. v. Art. XII. §. 1.

²⁴⁾ 1877 VIII. tcz. 9. §., mely a váltóköveteléseket e törvény korlátai alól határozottan kiveszi.

²⁵⁾ 1883 XXV. tcz. 2. §.

¹⁾ Az első, a ki a váltó elméletével foglalkozott: *Calderinus Gáspár* bolognai tanár volt (meghalt 1399-ben), a ki egy váltóesetről jogi véleményt írt. Utána jött híres kortársa *Baldus*, a ki a váltóról két véleményt írt. V. ö. *Biener* id. m. 80. sk. 1., *Endemann* id. m. 121. sk. 1.

sabb képet nyújtja, s melyre nézve még mindig nincs teljes meg-
egyezés, sőt mai napság talán nagyobb a vita mint valaha.²⁾

I. A legelső és főkérdés, mely körül a váltó elmélete forog,
az: vajjon a váltói kötelezettség magában a papirban, a váltó-
levélben, vagy pedig a váltó kiállítását megelőző ügylet-
ben gyökerezik-e?

Eredetileg és hosszú időn keresztül kizárólag az utóbbi
felfogás uralkodott. A váltó azon ügyletnak tekintetett, mely
bizonyos pénzösszegnek más helyen való kifizetésére irányul (l.
fent 1. §.) s a váltólevélnek csak a bizonyítási és végrehajtási
(*realisationális*) eszköz szerepét tulajdonították. Nem is gondol-
hattak arra, hogy a váltókötelezettség alapja maga a váltólevél,
mert annak kiállítását nem is tekintették lényegesnek, hanem a
váltóügyletet tisztán szóbeli alakban is érvényesnek ismerték el.³⁾
Vita csak a fölött folyt, minő természetű ezen, a váltólevélről
független váltóügylet, vajjon alávethető-e valamely, a magánjogban
elismert ügyleti fajnak s melyiknek,⁴⁾ avagy valamennyitől külön-
böző sajátosságos ügyletnak kell-e azt tekinteni?⁵⁾ Az uralkodó

²⁾ A különböző váltóelméletekről v. ö. különösen: *Grünhut* Zur Theorie des Wechsels. Zeitschr. für das Privat- u. öffentl. Recht. 19. köt. 257. sk. 1. és W.-R. I. 26., 28. §§.; — *Lehmann* id. m. 145. sk. 1.; — *Kuntze* Deutsches Wechselrecht. Lipsce, 1862. 145., 161., 193., 232., 264. sk. 1. és Endemann-féle Handb. 4. köt. 2-dik fele 47. sk. 1.; — *Hartmann* Das deutsche Wechselrecht. Berlin, 1869. 68. sk. 1.; — *Thöl* id. m. 95—97. §§. — *Wahl* Traité théorique et pratique des titres au porteur. Paris, 1891. I. 179. sk. 1. Az egyedüli nem német külföldi mű, mely az értékpapírokra s különösen a váltóra is vonatkozó elméleteket tüzetesen, bár nem mindig hibátlanul, ismerteti. Hazai irodalmunkban l. különösen *Degen G.* A váltó történelme különös tekintettel a váltóelméletekre. Pest, 1870. 128. sk. 1. (kevés önállósággal), *Plósz* id. m. 59. sk. 1. és az értékpapírokra nézve általánosan *Szerző* id. m. II. 86. sk. 1.

³⁾ V. ö. különösen: *Scaccia* id. m. §. 1. qu. 5. nr. 10: »Scriptura non est de essentia contractus cambii sed requiritur solum ad probationem et celerem contractus executionem«; — *R. de Turri* id. m. Disp. I. qu. 11. nr. 14.: »Litteras cambii non esse de substantia contractus cambii«; nr. 16.: »respiciunt illius executionem et adimplementum«.

⁴⁾ L. a különböző nézetek felsorolását és bírálatát: *Scaccia* id. m. §. 1. quaestio 4., *R. de Turri* id. m. Disp. 1. quaestio 6—10. és ujabban *Endemann* id. m. 303. sk. 1. Az egyházi uzsoratilalmak miatt gyakorlati jelentőséggel bírt vita különösen a körül forgott, vajjon a váltó csere, adásvétel, kölcsön, bérlet vagy nevezetlen szerződés-e?

⁵⁾ Ez különösen *R. de Turri* id. m. Disp. 1. quaestio 11. felfogása.

felfogás az volt, hogy a váltó az adás-vétel fogalma alá esik, a más helyen fizetendő pénzösszeg képezvén a vétel tárgyát, a váltóért adott érték a vételárt: *emptio venditio pecuniae absentis pro praesenti*.⁶⁾

Ezen, a régi olasz írók által megalapított elmélet átment más nemzetek felfogásába is.⁷⁾ De különösen Franciaországban karolták fel, a hol a váltójogot Olaszország után legelőször mivelték nagyobb mérvben s a hol az olasz elmélet nemcsak a régibb váltójogi íróknál található, hanem még a legujabb időkig uralkodott.⁸⁾ Ehhez képest a francziák szintén szigorúan megkülönböztették a váltószerződést (*contrat de change*), mint a más helyen fizetendő pénz megszerzésére irányuló ügyletet, és a váltólevelet (*lettre de change*), a mely az előbbinek csak végrehajtási eszköze.⁹⁾ A váltószerződés, melynek természete iránt ugyanazon viták folynak, mint előbb az olaszoknál,¹⁰⁾ váltólevél nélkül is

⁶⁾ V. ö. *Scaccia* id. h. nr. 37., a ki maga is ezt tartja leghelyesebbnek: »Eligendam esse opinionem, quod cambium sit emptio venditio quia videtur magis communis.« *L. Cassaregis* is *Discursus legales de commercio et mercatura*. Disc. 218. nr. 16.: »non e altro che un compra del denaro assente col presente, cambiandosi questo con quello«.

⁷⁾ L. a régibb német írókat: *Bode, Vogt, Rulant, Gryphander, Stypmann, Schiller, Marquard* stb. különösen *Kuntze*-nál: *Deutsches Wechselrecht*. 197. sk. 1.

⁸⁾ Ezt konstatálja különösen *Bédarriide* id. m. I. 30., 31. l. »Dans leur transmission de l'école italienne à l'école française, les principes n'ont pas varié. Le contrat de change est ce qu'il a toujours été, rien autre chose que la vente et l'achat d'un argent livrable dans un lieu autre que celui où le contrat est souscrit.« *L. még Garsonnet* id. m. 6., 7. l.

⁹⁾ V. ö. az e részben irányadó *Pothier*-t id. m. 3. sz.: »La lettre de change appartient à l'exécution du contrat de change, elle est le moyen par lequel le contrat s'exécute, elle le suppose et l'établit.« *L. még: Pardessus* id. m. II. 130. l.: »Il ne faut pas confondre le contrat de change avec les lettres, qui n'en sont que l'exécution«; *Bédarriide* id. m. 36. l. »ce sont là deux choses essentiellement distinctes«; *Nouguier* *Des lettres de change*. 4. kiad. I. 80. l.; *Bravard-Veyrières* *Traité de droit commercial*. 2. kiad. *Demangeat*-tól. III. 15. l.; *Lyon-Caen és Renault* id. m. 10., 14. l.

¹⁰⁾ A vétel eszméje sokáig uralkodó, bár már korán a követelés engedményezésének (*cession de créance*) eszméjével kapcsolatban jelentkezik. L. a régibb írók közül: *Bornier* *Edit du roy servant de régle-*

érvényes szerződés,¹¹⁾ ellenben a váltólevél szükségképen a különböző helyek közti pénzváltást magában foglaló váltószerződést tételez fel.¹²⁾ Azonban nem tekintve, hogy a váltószerződés valóságos fenforgását nem veszik szigoruan, hanem azt inkább csak vélelemnek tekintik,¹³⁾ egy nagy különbség mindenesetre észlelhető a francia és a régibb elmélet között s ez annak felismerése, hogy a különleges váltójogi szabályok nem a váltószerződéshez mint ilyenhez, hanem csakis a váltólevélhez fűződnek, mely nélkül a váltószerződés csak a közönséges magánjogi szabályok alá esik.¹⁴⁾ De ha ez áll, akkor a váltólevél mégis több mint a váltószerződés bizonyítéka és végrehajtása, mert ha a különleges váltói szabályok attól fel vannak tételezve s épen e szabályok alkotják a különleges váltói kötelezettséget: valósággal

ment pour le commerce. Paris, 1678. 5. fejr. 1., 16. cz., *Savary Parères*. Paris, 1688. több helyen; *Dupuy de la Serre* L'art des lettres de change. Paris, 1693. 3. fejr.; *Jousse* Commentaire sur l'ordonnance du commerce. Paris, 1755. 5. fejr. Sőt ujjabb írók, némileg támaszkodva *Pothier*-re, a ki engedményezésről csak a forgatmányról beszél (id. m. 80. sz.), az engedményezés gondolatát visszautasítva, ismét tisztán vételnek tekintik; így *Frémery* id. m. 88., 98., 137. l., *Bédarride* id. h.; míg a többség a váltóügyletet különneü (*sui generis*) szerződésnek tekinti. V. ö. *Pardessus* id. m. II. 131. l., *Nouguier* id. m. I. 74. l., *Lyon-Caen* id. m. 16. l.

¹¹⁾ V. ö. *Frémery* id. m. 98. l.; *Bédarride* id. m. I. 36., 45.; *Bravard* id. m. 8. l.; *Lyon-Caen* id. m. 10., 14. l.

¹²⁾ V. ö. *Lyon-Caen* id. m. 14., 32. l., *Nouguier* id. m. I. 80. l., *Garsonnet* id. m. 5. l.

¹³⁾ V. ö. *Frémery* id. m. 97. l.: »On ne se demande plus: y a-t-il contrat de change? mais: y a-t-il obligation par lettre de change? La lettre de change a souvent une autre cause; elle est produite par d'autres circonstances; elle ne résulte plus exclusivement du contrat de change; mais c'est toujours une convention de change qu'elle doit exprimer; à cette condition seulement elle est lettre de change.« L. még *Boistel* Cours de droit commercial 483. l.: »Il faut dire, que si la lettre de change n'a pas été précédée d'un contrat de change, elle est légalement présumée en avoir été précédée.« Hasonlag *Delamarre-Lepoitvin* Traité de droit commercial. V. köt. 443. l. és *Demangeat a Bravard-Veyrières* id. m. jegyzeteiben 10. l., a ki a váltószerződést fictionának nevezi.

¹⁴⁾ Illetve, minthogy a francia jog szerint a váltószerződés mindig keresk. ügylet, épugy mint maga a váltó (*Code de com.* 632. cz.): a keresk. jog szabályai szerint, a mi különösen a bizonyítás szempontjából fontos, a magánjog szerint 150 frankon felül írásbeli bizonyíték követeltetvén, míg a keresk. jogban az alak nincs korlátozva (*Code civil* 1341. és *C. com.* 109. cz.). V. ö. *Nouguier* id. m. I. 80. l., *Lyon-Caen* id. m. 14. sk. l.

nem a váltólevél alapját képező váltószersződés, hanem maga a váltólevél az, melyben a váltókötelezettség gyökerezik.¹⁵⁾ A mivel teljes összhangzásban áll, hogy a francia váltójogban a váltószersződés csak bevezetésileg említették, az egyes váltóintézmények tárgyalása pedig csakis a váltólevél alapján történik. Sőt a váltójogot szabályozó *Code de commerce* a váltószersződésről említést sem tesz, hanem csakis a fizetési és kiállítási hely közti különbség kelléke által tanúsítja, hogy reá támaszkodik.¹⁶⁾

II. Már az eddigi francia váltójog s épugy az ezt közvetlenül követő más váltójogok (l. alább 11. §.) szerint is tehát voltaképen a váltólevél a váltói kötelezettség hordozója s az annak alapját képező váltószersződés csak a törvényben eddigelé megkövetelt helykülönbség kelléke miatt maradt elméletileg előtérben. A mióta azonban Franciaországban is mellőzték e kelléket (l. fent. 1. §. 20. jegyz.), a francia elméletre nézve is elesett az ok, hogy a váltókötelezettség gyökerét oly szerződésben keresse,

¹⁵⁾ V. ö. *Nouguier* id. m. 83. l.: »lorsque le contrat (de change) a été exécuté et la lettre de change remise, c'est alors que naissent de nouvelles obligations« — és *Lyon-Caen* id. m. 15. l.: »L'obligation (du contrat de change) s'exécute par la remise d'une lettre de change et alors naissent les obligations spéciales résultant de ce titre.«

¹⁶⁾ Csakis így magyarázható meg, hogy a francia váltójog a forgalom érdekeivel teljes összeütközésbe nem jutott, hogy a váltó Franciaországban ugyanazt a szerepet játszhatta mint egyebütt. A *distantia loci* kelléke ugyan eléggé zavarólag hatott, a miért el is ejtették — de lényegileg a váltó Franciaországban ugyanaz mint más országokban. Ezt nem szabad félreismerni, különben a francia váltójogról egészen téves fogalommal fogunk birni s nem fogjuk megérteni tudni, hogy a francziák, az ő óriási váltóforgalmuk mellett, még mindig nem érzik szükségét annak, hogy váltójogukat teljesen átalakítsák, hanem csak részleges javításokkal érik be. A német írók s utánuk nálunk *Apáthy* id. m. 17. §. és *Plósz* id. m. 60. l. nem nyújtanak hű képet a francziák felfogásáról, midőn kizárólag a kiindulási pontot képező váltószersződés meghatározására utalnak. Az igaz, hogy maguk a francziák sem ismerték fel teljesen, hogy mi az ő váltójuk igazi természete? V. ö. azonban mégis pl. *Frémery* id. m. 97. l.: »Le contrat a disparu sous la forme: la lettre de change est devenue l'objet principal«. L. még *Boistel* id. h., a ki szerint a *Code de com.* vegyes rendszert követ, t. i. egyrészt az 1673. évi Ordonnance azon felfogását, mely szerint a váltó csak a váltószersződés eszköze, másrészt a modern gyakorlat felfogását, mely a váltóban csak forgalmi eszközt lát, — továbbá *Demangeat* id. m. III. 10. l.

mely már régóta s magában Franciaországban is megszűnt a váltókötelezettség egyedüli alapja lenni.¹⁷⁾ Ott is el kell ismerni elméletileg is, a mi iránt a kereskedelmi gyakorlat régen tisztában van, hogy a midőn váltólevél nélkül nincs váltójog s annak kiállítása a legkülönbözőbb ügyletek folytán történik, e különbségek daczára pedig a váltói kötelezettség ugyanaz: lehetetlen a váltói kötelezettség gyökerét a váltó alapját képező ügyletben keresni, hanem át kell azt helyezni magába a váltólevélbe, úgy hogy az annak kiállítását megelőző váltószerződés csakis mint előszerződés (*pactum de cambiando*) jöhet tekintetbe. Angliában és Németországban, a hol a helykülönbség kellékét már a mult században ejtették el, ennek felismerése régóta közmeggyőződéssé vált. Már a mult század elején találkozunk egyes német íróknál azzal a nézettel, hogy a váltó nem pusztá meg egyezési (*consensuális*), hanem írásbeli (*litterális*) szerződés¹⁸⁾ A jelen század folyamában pedig általánossá válik az angol-amerikai és német váltójogban az az egyedül helyes felfogás, hogy

¹⁷⁾ Ezt *Garsonnet* már 1868-ban jelezte: »C'est parce que la lettre de change doit être tirée d'un lieu sur un autre, qu'elle n'est encore considérée que comme l'expression d'un contrat de change, et le jour où l'article 110 sera abrogé, avec lui disparaîtra toute la théorie du contrat de change« (l. id. m. 10., 11. lap; lásd 34. l. is). Az 1894. jun. 8. törvény óta, mely a helykülönbség kellékét mellőzte, még nagyon kevés idő telt el arra, hogy e fordulat a francia irodalomban kellő kifejezésre juthatott volna.

¹⁸⁾ Az első, a ki ezt tanította, a pandektista *Leyser* volt »Meditationes ad Pandectas« cz. munkájának II. kötetében, mely 1723-ban jelent meg s melynek 133. specimen-jében tárgyalja a váltót. Különösen *Franch* ellen fordulva, a ki »Institutiones juris cambialis« cz., különben híres munkájában (1721.), a váltót még consensuális szerződésnek minősíti, határozottan kijelenti, hogy a váltólevél kiállítása nélkül nincs váltói kötelezettség, hogy tehát a váltó írásbeli szerződés. Jobban ma sem lehet meghatározni a váltószerződés és váltólevél közti viszonyt, mint azt nála találjuk: »Ex nuda conventione de contrahendo cambio obligatio oritur, sed non obligatio cambialis nec processus cambii locum habebit, sed is qui promisit, ordinario modo ad servandam fidem debet conveniri. At simulac scriptura accedit, iam alter alteri ex cambio obligatur, nec quaeritur, amplius an vera sit causa debendi literis cambialibus, nec an numerata sit pecunia, sed tantum quid scriptum sit.« Valamivel később (1742.) különösen *Heineccius* nyilvánította a váltót írásbeli szerződésnek »Elementa juris cambialis« cz. munkájában cap. 3. §. 6. sk., s őt tekintik ezen elmélet igazi alapítója gyanánt, pedig ő még a helykülönbség kellékét vitatja (cap. 1. §. 4.).

a váltó értékpapír, mely nemcsak a váltói kötelezettség keletkezésének feltétele, hanem kizárólagos hordozója oly értelemben, hogy a váltókötelezettség szorosan a váltólevél sorsához van kötve s csakis annak tartalmából határoztatik meg. Kifejezést talál e felfogás az angoloknál az általuk u. n. *banking* vagy *currency* elméletben, a mely a váltót mint fizetési eszközt jogi természetére nézve azonosítja a bankjeggyel¹⁹⁾ s a melyet az angol váltójog már a mult század elejétől kezdve ural,²⁰⁾ bár a váltókötelezettséget az annak alapját képező jogczimtól függetlenül nem is tudja képzelni (l. fent. 5. §.). Az újabb német elmélet pedig nemcsak a váltó értékpapír természetét domborította ki élesen, hanem a váltónak az alapul fekvő viszonyoktól való teljes elvi függetlenségét is hangsúlyozta. Ez az az elmélet, melyet szintén a bankjegy, illetve az azzal egyenlőnek vett papírpénz, hasonlatosságának felhasználásával először *Einert Károly* fejtett ki,²¹⁾ s mely több mély gondolkodásu német jogtudós

¹⁹⁾ V. ö. *Chalmers* id. m. Introduction LIV. sk. 1.: »the english theory may be called the Banking or Currency theory«; *Macleod* id. m. II. 279. sk. 1. Utóbbi közelebbről határozza meg a »Currency« szó értelmét. Tulajdonképen ez csak a forgalomképességet, szabad átruházhatóságot (*negotiability*), vagyis azt jelenti, hogy a jóhiszemű megszerző védve van a tulajdoni kereset ellen, de aztán átvitték magukra a dolgokra, melyek e tulajdonsággal bírnak. Minthogy pedig először a pénz volt az, mely e tulajdonsággal birt: innen a currency azonosítása a pénzzel, s midőn később a pénzhelyettesítők (bankjegyek, váltó, cheques stb.) is felruháztattak e tulajdonsággal, azokat szintén a currency fogalma alá vonták.

²⁰⁾ Különösen az által, hogy a bemutatóra szóló váltót is megengedte, a mit már az id. c. 9. Anna 3/4. (1704.) kifejezetten szentesített.

²¹⁾ Különösen: »Das Wechselrecht nach dem Bedürfniss des Wechselgeschäfts im XIX. Jahrhundert« Lipcse, 1839-ben megjelent és nagy felhajtást keltett munkájában, melyben, összhangzásban egy már korábban 1824-ben latin nyelven közzétett értekezésével, a váltót mint a kereskedők papírpénzét határozza meg (51. sk. 1.), miért is az ő elméletét »papírpénzelméletnek« nevezik. Mint minden reformator, *Einert* is sok megtámadtatásban részesült és pedig épen német írók által, a kik inkább az ő elméletének külső alakját, mint igazi lényegét nézték s a kik azzal gondoltak végezhetni vele, hogy a váltó nem igazi papírpénz, mert csak a beváltás feltétele mellett bír törlesztő hatálylyal, nem fizetést (*solutio*), hanem csak fizetés helyetti adást (*datio in solutum*) eszközöl. Azonban a váltó összehasonlítása a papírpénzzel, a bankjeggyel, a melyet öléltte mások is tettek s eltekintve az angoloktól, nem is csak a németek (így különösen *Schmalz* és *Wagner*, a kikre maga *E.* utal), hanem még a francziák

által tovább vive és kiépítve,²²⁾ a maga lényegében a közönséges német váltórendszabályban (l. alább 11. §.) tételes érvényre emelkedett.²³⁾ Hogy mennyire helyes és a forgalom igényeinek meg-

között is épen a *Code de com.* előkészítésénél (l. *Loché* La législation civile, commerciale et criminelle de la France 17. köt. 45. l. és 18. köt. 146. l.), sőt már *R. de Turrin*ál találunk (id. m. Disp. II. quaest. 18. nr. 14.), nem a lényege *E.* elméletének s még ha jogilag nem is szabatos, nem homályosíthatja el elméletének igazi magját, a mely abban áll, hogy valamint a papírpénz, a bankjegy, azonképen a váltó is fizetési czélokra használt és meghatározott pénzösszegről szóló elvont (*abstract*) értékpapír (l. különösen id. m. 90. l.). Ennek rendszeres kidomborításában, kapcsolatban annak felismerésével, hogy a váltó nem szerződés (l. köv. §.): rejlik *E.* epochális jelentősége, a mely a váltójog számára egészen új irányt jelölt. E mellett még az is mellékes, hogy *E.* a váltó papírpénz jellegéből némely hamis következtetésekre jutott, pl. hogy a váltó alapformája nem az idegen, hanem a saját váltó, hogy előbbinél is a kibocsátó a tulajdonképeni főadós, az elfogadó csak kezes s hogy a váltó természetének leginkább a bemutatóra való kiállítás felel meg.

²²⁾ Első sorban különösen Einert kortársai: *Liebe* és *Thöl* említendők. Az előbbi az általa 1843-ban szerkesztett braunschweigi váltótörvényjavaslat indokolásában és ismételve a német váltórendszabályról 1848-ban névtelenül: *Die Allg. Deutsche Wechselordnung mit Einleitung u. Erläuterungen* cz. alatt kiadott munkájának bevezetésében fejtette ki a váltó elméletét. Utóbbi többször idézett és először 1847-ben megjelent, classikusnak elismert váltójogában és az ugyanazon évben megjelent mecklenburgi váltótörvényjavaslatában. Mindkettő különösen az által szerzett érdemet, hogy a váltókötelezettség formális alapját és függetlenségét az alapul szolgáló viszonyoktól a kötelmi jog elvei alapján igyekezett megindokolni, mi tekintetben a római *stipulatio* szolgáltatott alkalmas analogiát. Mig azonban *Liebe* ennek alapján a formát helyezi előtérbe s a váltót ehhez képest formálténynek (*Formalact*, innen elméletének elnevezése: *Formalact-Theorie*) mondja: addig *Thöl* az ígéret elvont tartalmára helyezi a főszólyt s miután az ilyen ígéretet, szemben az adóssági jogczim alapján tett adóssági ígérekkel: az összegig ígéret (*Summenversprechen*) új műszavával jelöli meg, a váltót is összegig ígéretnek mondja. Innen elméletének elnevezése: *Theorie des Summenversprechens*, bár ez nem a legfontosabb mozzanatát fejezi ki *Thöl* elméletének (l. köv. §.). Minél jobban törekedtek azonban úgy *Liebe* mint *Thöl* arra, hogy a váltó kötelmi jogi természetét kifejtsék, annál inkább hátraszorult náluk a váltó mint értékpapír a maga dologjogi következményeivel. Ebből a szempontból ők Einerttel szemben nem haladást, hanem visszaesést jelentenek a váltó elméletének történetében. Csak sokkal később jutott ez az oldala a váltónak is további kifejtésre, mire nézve különösen *Goldschmidt*nak vannak nagy érdemei. L. alább.

²³⁾ V. ö. a német vrszb. alapját képezett porosz tervezet indokolását VI. l., a hol Einert id. munkájára s az általa 1841-ben készített

felelő ez az elmélet: eléggé bizonyítja az a tény, hogy majdnem minden újabb váltójogi codificatio magáévá tette azt,²⁴⁾ s hogy ott is elismerésben részesül, a hol a német befolyás általában kevésbé mutatkozik.²⁵⁾ Hogy nálunk szintén ez az elmélet van elfogadva,²⁶⁾ azt annál kevésbé lehet csodálni, minél ismeretesebb az a nagy befolyás, melyet a német tudomány és törvényhozás hazánkra gyakorol. A magyar váltótörvény épügy ennek alapján készült, mint a német;²⁷⁾ sőt a váltó a német váltórendszabály

s z á s z törvényjavaslatra mint főforrásokra kifejezett utalás történik. Einertnek fentemlitett azon következtetései, melyeket a váltónak a papírpénzzel való helytelen azonosítása alapján állított fel: nem mentek ugyan át a német vrszbályba, elég azonban, hogy elméletének lényege ment át.

²⁴⁾ Így nevezetesen: az 1872. évi belga, az 1880. évi skandináv, az 1881. évi svájci, az 1882. évi olasz, az 1885. évi spanyol, az 1887. évi román és az 1888. évi portugáliai váltójog.

²⁵⁾ Így nevezetesen a francziáknál, a kiknél a legtöbb író már régóta a német elmélet mellett foglalt állást, a minek épen a helykülönbség eltörléséről szóló 1894. évi törvény volt a következménye. Különösen *Einert* gyakorolt nagy hatást a francziákra, sőt voltaképen csakis ennek neve alatt szerepel náluk a német elmélet. V. ö. *Bergson* Revue de droit français et étranger 5. és 6. köt. és *Garsonnet* id. m. 2., 34. sk. l., a kik munkájából hosszú kivonatokat közölnek; továbbá: *Lyon-Caen* id. m. 33. sk. l., *Bravard-Demangeat* id. m. III. 11. lap., *Lehr* a portugáliai keresk. törvény fordításához: Code de commerce portugais de 1888 traduit et annoté. Paris, 1889. irt tanulságos bevezetésében XXX. lap; a belgáknál: *Waelbroeck* Commentaire de la loi du 20 Mai 1872. relatif à la lettre de change. Bruxelles, 1873. 22. l. és *Namur* Code de comm. belge. I. 270. l. — Hogy az idegen jog iránt annyira tartózkodó Angliában mily nagy becsben tartják a mostani német váltójogot: arról l. *Chalmers* id. m. Introd. XLIX. l. Az olaszok pedig, a kik azelőtt kizárólag francia befolyás alatt álltak, újabb időben, valamint általában a jogirodalomban, ugy a váltójogban is közvetlenül a német írókra támaszkodnak. V. ö. *Vidari* id. m. 19. sk. l., és *Supino* Il codice di commercio italiano. III. 9. l., a kik szintén Einertre hivatkoznak, továbbá *Marghieri* Il diritto commerciale italiano. III. 34. sk. l., a ki azonban inkább Thölre támaszkodik, a kinek váltójogát olaszra fordította is.

²⁶⁾ V. ö. már *Fogarasi*, a ki szintén Einert után a váltót papírpénznek nevezi (id. m. 29., 32. §§.). Továbbá az újabbak: *Karvasi* Váltójogtan 5. kiad. Pest, 1872. 53. l.; *Apáthy* id. m. 18—19. §§., azonban Einert jelentőségének teljes leszállításával, Liebe tulságos előterbe helyezésével és Thöl félreismerésével; *Degen* id. m. 173. sk. l.; *Plósz* id. m. 3., 61. sk. l.; *Mutschenbacher* id. m. 14. §.

²⁷⁾ L. *Apáthy*-féle Tervezet 2., 13., 182. l.; Miniszteri javaslat általános indokolás és részletes ind. a 113. §-hoz.

előtt keletkezett régi magyar váltójog szerint sem volt más, mint a mi jelenleg.²⁸⁾

8. §.

Folytatás.

III. Az előadottak szerint tehát most már általánosan el van ismervé, hogy a váltókötelezettség magához a váltólevélhez s nem az azt megelőző szerződéshez fűződik. Ezzel azonban még nincs teljesen tisztába hozva a váltókötelezettség keletkezési alapja. Felmerül még különösen az a kérdés, vajjon a váltó, illetve váltónyilatkozat kiállítása önmagában véve hozza-e létre a váltókötelezettséget, avagy szükséges-e azonfelül még valamely cselekvény a kötelezett és jogosított részéről?

1. Többszörre az a felfogás, hogy pusztán a váltókiállításból magából váltókötelezettség még nem származik, hanem a váltó kiállításán felül még az is szükséges, hogy a kötelezett fél a váltót a hitelezőnek átadja s ez azt tőle átvegye. Ezen átadás és átvétel mint szerződés az, melyből a váltókötelezettség a váltólevél feltétele mellett tulajdonképen származik.¹⁾ Ez az u. n. szerződési elmélet kifejezetten el van ismervé az angol-amerikai váltójogban²⁾ s a hol tételezen nincs is kimondva, az

²⁸⁾ Az 1840 XV. tcz. époly kevésbé követelte a helykülönbséget s az érték kitételét s époly kevésbé beszél a fedezetről, mint a mostani V. T. Tulajdonképen Németországban sem szentesítette először a közöns. német vrszbály a váltó elvont pénzpapír jellegét. Kifejezést talált az már sokkal előbb, különösen az 1794. évi porosz Landrecht váltójogában, mely eltekintve a helykülönbség mellőzésétől (l. fent 1. §.), az érték kitételét csak formalitásnak veszi (766., 767. §§.), a bemutatóra szóló váltót is megengedi (762. §.) s a jóhiszemű forgatmányost hamis forgatmány esetén is váltótulajdonosnak ismeri el (835., 1156. §§.). V. ö. *Lehmann* id. m. 83. sk. l. és a porosz tervezet indokolását VII. l.

¹⁾ Ez általában minden váltónyilatkozatra nézve vétetik fel, tehát úgy a kibocsátó mint a forgató, elfogadó, kezes, névbecsülő nyilatkozatára nézve is követelik. Mindazonáltal vannak, a kik az elfogadásnál a szerződés létrejöttét másként képzelik, a miről alább az elfogadásnál lesz szó. L. 41. §.

²⁾ L. 1882. a n g o l V. T. 21., 84. cikk, mely szerint a váltóra vezetett bármely nyilatkozat csak akkor teljes és visszavonhatlan, ha a váltólevél az illető joghatály előidézése végett átadatik (*delivery*). Ugyanaz kimondja továbbá, hogy az átadás feltételes is lehet s más mint tulajdonátruházás céljából is történhetik. L. hozzá s különösen arra nézve, hogy az

ujabb időig uralkodó felfogásnak felel meg; így nevezetesen a német irodalomban és gyakorlatban ³⁾ s másutt is a külföldön.⁴⁾ Nálunk is a régi magyar váltótörvény az átadást kifejezetten megkövetelte,⁵⁾ s az új váltótörvény óta is, mely arról nem tesz említést, vannak, a kik a váltókötelezettség létrejöttét arra alapítják.⁶⁾ Az átadás mindazonáltal nem oly feltétel gyanánt állít

átadás mint szerződés van értve: *Chalmers* id. m. 54. sk. l., *Byles* id. m. 173. l. Az amerikai írók közül l. különösen *Daniel* id. m. I. 73. sk. l.

³⁾ A németeknél ezt az elméletet, melyet *Liebe* még csak érintett (l. id. commentárját 95., 96. l.), *Thöl* alapította meg. L. különösen váltójogának 55. §-át: »Jedes Wechselversprechen beruht auf einem Wechsel und einem Wechselvertrag. Die Form des Wechselvertrages ist das Geben und Nehmen des Wechsels. . . . Das Geben und Nehmen muss mit dem Willen geschehen, den Wechselvertrag damit zu begründen.« L. 80., 92., 95. §§. is. Követői közül említendőek különösen: *Bluntschli* Allg. D. Wechselordnung, 3. l.; *Renaud* Lehrbuch d. allg. D. Wechselrechts. 49., 134. sk. l.; *Gerber* System des Deutschen Privatrechts. 209. §.; *Gareis* Die Creationstheorie. Würzburg, 1868., Das Deutsche Handelsrecht. 89. §. s másutt; *Goldschmidt* Zeitschr. f. d. ges. Handelsrecht. 8., 9., 13., 28., 36. köt. és System des Handelsrechts. 4. kiad. 162. l.; *Regelsberger* Civilrechtliche Erörterungen. 1. füzet; *Ladenburg* az Archiv für Wechselrecht I. és későbbi köteteiben; *Brunner* Endemann-féle Handbuch. II. 165. sk. l.; *Hartmann* Das deutsche Wechselrecht. 89., 102. l.; *Brinz* Pandekten 312. §.; *Wächter* O. Das Wechselrecht d. Deutschen Reiches. 18., 19. §§.; *Hoffmann* Ausführl. Erläuterungen der allg. D. W.-O. 222. l.; legújabbán *Bernstein* Allg. D. W.-O. 23. sk. l. A szerződési elméletet követi a német bir. keresk. főtvszék (l. Entscheidungen des Reichs-Ober-Handelsgerichts. 17. köt. 336. és 406. l., 19. köt. 31. l., 24. köt. 1. sk. l.) és az ennek helyébe lépett birodalmi tvszék (l. Entsch. des Reichsgerichts in Civilsachen. 2. köt. 7. l., 5. köt. 82. l., 14. köt. 22. l.) is.

⁴⁾ A mennyiben a kérdéssel egyáltalában tüzetesebben foglalkoztak. L. a francziáknál különösen *Wahl* id. m. I. 197. l., de erős kételylyel *Demangeat* részéről *Bravard* id. m. 11. l.; az olaszoknál: *Marghieri* id. m. III. 50. sk. l. teljesen *Thöl* nyomán, *Vidari* id. m. 30., 31. l. (tévesen és helytelen idézéssel az egyoldalú ígéret követőihez számítva Grünhutnál).

⁵⁾ 1840: XV. tcz. 1. r. 20. §.: »A váltóbeli szerződés végbementnek akkor tekintetik, midőn az intézvényesnek a váltó általa adottott.« L. még 32. §. a forgatmányra nézve.

⁶⁾ Így *Apáthy* id. m. 22., 41., 44., 49., 61. §§., bár megelőzőleg a 19. és 20. §§.-ban, sőt a 22. §.-ban is egyoldalú ígéretről beszél, és *Mutschenbacher*, a ki ugyanott, a hol a váltóelméletekről szól, a váltót első sorban papírpénznek tekintí, »melynek hitelértéke (?) nem nyugszik máson, mint a váltónyilatkozatok írásbeli tényén, vagyis a váltóra vezetett aláírásokon«, s csak melleleg tekintí »szerződésszerű intézménynek« (l. 49. l.), de később

tatik fel, mintha annak megtörténtét a váltóbirtokosnak kellene bizonyítania, hanem általában vélelmeztetik, úgy hogy a váltóadósnek kell bizonyítania, hogy a váltó tőle vagy meghatalmazottjától származó átadás nélkül jutott a hitelező kezébe;⁷⁾ sőt az angol-amerikai felfogás szerint, a mennyiben nem a közvetlen felek közti viszonyról van szó, hanem harmadik jóhiszemű váltóbirtokos lép fel, az átadás véelme ellenbizonyítás által le sem rontható (*praesumptio juris et de jure*).⁸⁾ Hogy miképen képzelendő a szerződési viszony a váltónyilatkozat kiállítója és a közvetlen félre következő későbbi váltóbirtokosok között? az iránt nincs egyetértés (l. alább 32. §.). Némelyek szerint a szerződés épen csak a közvetlen féllel szemben szükséges, míg a távolabbi váltóbirtokosok jogosultsága a kiállító ellen szerződési alapon nem nyugszik.⁹⁾ Az elfogadásnál sem követelik mindig a szerződési elmélet hívei az aláíráson felül az átadást (l. alább 41. §.).

2. Más felfogás szerint a váltókötelezettség teljes létrejöttéhez nem szükséges ugyan szerződési átadás és átvétel a kiállító és hitelező között, de a váltókiállítás maga még sem elegendő az adós részéről, hanem ezen felül legalább az szükséges, hogy a váltó az ő tényével, az ő akaratával jusson más kézbe, vagyis általa kiadassék (*emissio*). Ez alapon ezen elmélet kiadási elméletnek neveztetik.¹⁰⁾ Valamint azonban a szerződési el-

a váltónyilatkozatok perfectiójához mégis az átadást követeli. Így a 80. és 112. lapon.

⁷⁾ V. ö. angol V. T. 21. §. 3. bek., *Daniel* id. m. I. 76. l., *Thöl* id. m. 56., 92., 182. §§.

⁸⁾ Angol V. T. 21. §. 2. bek.: »delivery is conclusively presumed«; *Daniel* id. m. I. 794. l.

⁹⁾ Így *Goldschmidt*, a ki szerint a kiállító által a közvetlen féllel kötött szerződés egyuttal a későbbi váltótulajdonosok javára egyoldalú, elfogadást nem igénylő ígéretet tartalmaz. L. *Zeitsch.* 28. köt. 111. l., 36. köt. 144. sk. l., *System.* 162. l.

¹⁰⁾ Így *Unger* *Zeitschr. f. d. Privat- u. öffentl. Recht.* I. 372. l. (előbb a szerződési elmélet mellett: l. *Rechtl. Natur der Inhaberpapiere.* 71., 102., 107. l.); *Stobbe* *Handbuch des deutschen Privatrechts.* III. 106. sk. l.; *Jolly* *Krit. Vierteljahrsschrift.* II. 552. sk. l.; legújabbán *Staub* *Kommentar zur allgemeinen D. W.-O.* 2. kiad. 45. l. (kivéven az elfogadást). Nálunk e felfogást követte eredetileg *Plósz* id. m. 1. kiadásában. Ide tartozik *Lehmann* is annyiban, a mennyiben a váltó kiállításán felül a kiállító részéről tulajdonátruházási cselekvényt követel, a mely nemcsak átadás, hanem más, pl. *constitutum possessorium* vagy hagyomány,

mélet szerint az átadás és átvétel, ugy ezen elmélet szerint is a kiadás vélelmezetik, tehát annak hiánya, mint kifogás, szintén a kiállító által bizonyítandó. A különbség a szerződési elmélettől csakis az, hogy a váltó megszerzőjének nem kell szerződésképes személynek lennie (lehet pl. gyermek vagy elmebeteg) s hogy a váltókötelezettség a kiállítás és kiadás egyoldalu ténye alapján már annyira létrejötnék tekintendő, hogy az átvétel időpontjában a kiállító szerződési képessége már nem szükséges,¹¹⁾ sőt akkor is, ha az átvétel előtt meghalt.¹²⁾

3. Egy harmadik felfogás szerint végre a váltókötelezettség teljes létrejöttéhez, a váltó kiállításán felül, az adós részéről semmi további cselekvény nem szükséges. A váltókiállítás egyoldalu ténye, a váltóba foglalt egyoldalu ígélet egymaga az, mely a váltókötelezettséget létrehozza. Ahhoz ugyan, hogy a kötelezettség hatályba lépjen, érvényesíthető legyen: szükséges, hogy a váltó a jogosult hitelező birtokába jusson; de hogy ez miképen történik, az a kötelezettség létrejöttére nézve közömbös. A váltó megszerzése a hitelező részéről már nem tartozik a váltókötelezettség megalapításához, hanem a már megalapított váltókötelezettséget követő tény, hatálybaléptének feltétele, a mely az adós akaratával semmi közvetlen kapcsolatban nincs. A kiállító akkor is kötelezve lesz, ha a papír akarata nélkül, sőt akarata ellenére jut a hitelező birtokába.¹³⁾ Ebben van a lényeges gyakorlati különbség ugy az első, mint a második elmélettel szemben ¹⁴⁾ s minthogy épen csak

tehát egyoldalu ügylet is lehet. Kivétel az elfogadásnál. L. id. m. 62—68. §§. és alább 41. §.

¹¹⁾ Csak az aláírás és kiadás időpontjában. Ha tehát a kiállító a váltót pl. elküldi, ő kötelezve lesz, habár a megérkezés és átvétel idejében elmebeteg volt. Ugyanazon okból a csődnyitás előtt kiadott, de a csődnyitás után átvett váltó a csődtömeget, megtámadástól eltekintve, kötelezi.

¹²⁾ Ez különben a szerződési elmélet szerint is lehetséges, ha a váltónyilatkozat kiállítója kereskedő, tekintve hogy a K. T. 289. §. szerint az ilyentől származó ajánlat halála által visszavontnak nem tekinthető, tehát az után is elfogadható.

¹³⁾ Így nevezetesen, ha a kiállító a váltót átadás előtt elvesztette s valaki megtalálta, ha tőle ellopták vagy elszíktatták. V. ö. az értékpapirokra nézve általában: Szerző id. m. II. 129. §. 27. jegyz. Ezzel egyenlő, ha az átadás vagy kiadás cselekvőképtelen állapotban (elmebetegségben), csődben, vagy az örökös által történik. V. ö. kifejezetten nemet polg. tvk. 794. §. a bemutatóra szóló papirokra nézve.

¹⁴⁾ Lopás vagy szíktatás esetében ugyan a szerződési elmélet

a váltóba foglalt egyoldalú ígéret képezi a váltókötelezettség alapját: ezen elmélet egyoldalú írásbeli ígéret elméletének nevezhető.¹⁵⁾ Ez az elmélet újabb időben mindinkább tért foglal.¹⁶⁾ A hitelezői minőség megszerzésére nézve azonban még

követői is gyakran megállapítják a kötelezettséget, csak hogy más alapon (vétség, veszélyviselés, garancia, jóhiszemű forgalom biztonsága stb.). V. ö. *Goldschmidt Zeitschr.* XXIII. 306. l. XXVIII. 107. l. *System.* 163. l., *Wahl* id. m. I. 274. sk. l. A 16. német jogászgűlés a váltókiállító felelőssége ellen nyilatkozott (I. Verhandlungen. I. 113., II. 227., 338. l.). De ennek dacára a német polg. tvk. 794. §. a bemutatóra sz. papiroknál megállapította. A francia gyakorlat a szerződési elmélettel összhangzásban elveti (I. *Wahl* id. h.). Ellenben az angol-amerikai gyakorlat az ott elfogadott szerződési elmélet dacára megállapítja. V. ö. *Chalmers* id. m. 55. l.; *Daniel* I. 794. sk. l.

¹⁵⁾ Nem elég egyszerűen egyoldalú ígéretről beszélni, mert a kiadási elmélet is egyoldalú ígéretre alapítja a váltókötelezettséget. A váltókötelezettség egyoldalú írásbeli természetének felismerése szintén *Einert* érdeme, a ki határozottan kiemeli, hogy tulajdonképeni váltószerződés nincs is, hanem egyoldalú ígéret: »einseitige Zusage« forog fenn, melyet mindenki magára vonatkoztathat, a ki a papír jogszerű birtokosa. L. id. m. 90. l. és legközvetlenebb követőjénél *Brauernal*: Allg. D. W. O. 10. sk. l. Mindazonáltal közönségesen *Kuntze* tekintetik ezen elmélet megalapítója gyanánt, mert ő volt az, a ki azt először magánjogilag közelebbről kifejtette. Őutána *Creations - Theorien*nek is nevezik, azon mondása alapján, hogy a kiállító a váltókötelezettséget egyoldalulag teremti, creálja. Elméletét első ízben »Die Lehre von den Inhaberpapieren« cz. 1857-ben megjelent munkájában fejtette ki a bemutatóra szóló papiroknál (334. sk. l.), de alkalmazással a váltóra nézve is (357. l.); később különösen a váltóra nézve 1862-ben megjelent váltójogában (293. sk. l.) és utoljára az *Endemann-féle Handbuch*-ban. IV. köt. 55., 70. sk. l.

¹⁶⁾ Ezt határozottan konstatálja az értékpapirokra nézve általában a német polg. tvk. tervezetének indokolása II. köt. 695. l. Követőihez tartoznak különösen: *Siegel H.* (össze nem tévesztendő a többször id. mult századi *Siegel J. G.*-vel), a ki »Das Versprechen als Verpflichtungsgrund im heutigen Recht« cz. 1873-ban megjelent munkájában az ígéret egyoldalúságát az értékpapiroknál általában még tisztábban igyekezett kidomborítani (I. köv. jegyzet). Továbbá: *Dernburg* Lehrbuch des Preussischen Privatrechts. II. 24., 791. l.; *Grünhut* Die Lehre von der Wechselbegebung nach Verfall. 4. sk. l., *Zeitschr. f. d. Privat- u. öffentl. Recht.* 19. köt. 288. sk. l. és *W.-R.* I. 272. sk.; *Endemann* Das deutsche Handelsrecht. 3. kiad. 393. sk. l.; *Canstein* Lehrb. des Wechselrechts 235. l.; *Randa* Das Eigenthumsrecht. 2. kiad. I. 314., 358. l.; *Windscheid* Lehrb. des Pandektenrechts. II. 4. kiad. 168. l.; *Ihering* Jahrbücher für Dogmatik. X. 454. l.; *Carlin* Z. für d. ges. Handelsrecht. 36. köt. 9. sk. l.; *Cosack* Lehrb. des Handelsr. 4. kiad. 50. §. Ide számítandó az az elmélet is, mely szerint a bemutató a hitelező s bemu-

nincs teljes összhangzás.¹⁷⁾ Némelyek szerint azon felül, hogy a hitelező váltóilag mint rendelvényes vagy forgatmányos igazolva van, a váltó pusztá birlalása (*detentio*) is elegendő.¹⁸⁾ Mások szerint csak a váltó jogszerű avagy jóhiszemű birtokosa tekinthető váltóhitelezőnek;¹⁹⁾ míg egy harmadik nézet szerint a váltóhitelezői minőség a váltó tulajdonához van kötve.²⁰⁾

tatás előtt a jogviszony létrejötté fel van függesztve (u. n. *Pendenztheorie*) a mint azt *Förster* fejtette ki a bemutatóra sz. papirokra nézve. L. *Theorie und Praxis des Preuss. Privatrechts*. 2. kiad. I. 344. sk. l. Továbbá a *Volkmar* és *Löwy* által felállított u. n. személyesítési elmélet (*Personificationstheorie*), mely szerint maga a váltó a hitelező (!). L. *Die Deutsche W.-O.* X. sk. l. — Nálunk *Szerző* már id. m. 1884-ben megjelent első kiadásában foglalt állást ezen elmélet mellett, melyet később *Plósz* is magáévá tett id. m. 2. kiadása (1889.) óta, 3. kiad. 27. §.

¹⁷⁾ Vita van a fölött is, vajjon kell-e a hitelező részéről is a karatnyilvánítást felvenni a váltó és váltókövetelés megszerzésére, úgy hogy az adós akaratahoz még egy második akarat is járul, avagy ily második akarattól teljesen el kell-e tekinteni? Az előbbi vitatja *Kuntze*, a kiről épen azért néha azt mondják, hogy az ő elmélete nem is igazi egyoldalú ígérlet elmélete (l. *Plósz* is id. m. 66. l.), daczára hogy az általa hivatolt végrendeletnél senki sem kételkedik annak egyoldalúságán, jóllehet hatályba lépte szintén az örökös akaratától (*aditio hereditatis*) van feltételezve. Az utóbbit állítja *Siegel*, a ki szerint a hitelező a papír birtoka által minden akarata és tudta nélkül szerzi a követelést (*Lehmann*nak még ez sem elég egyoldalú: l. id. m. 177. l.). Minthogy azonban nem igen képzelhető, hogy valaki ily módon szerezzen váltókövetelést s annak gyakorlásához minden esetre akarat is szükséges: a különbség nem sokat jelent.

¹⁸⁾ Így *Unger* *Inhaberpapiere* 129., 136. sk. l., *Siegel* id. m. 111., 115. l., *Endemann* id. m. 402. l.; nálunk *Plósz* id. m. 326. l. A pusztá birlalót tekinti hitelezőnek a kiadási elmélet mellett *Stobbe* is, id. m. 205. lap.

¹⁹⁾ A jogszerű birtokos: így *Kuntze* *Inhaberpapiere*. 303. l., *Endemann-féle Handb.* 73. l. A jóhiszemű birtokos: így *Grünhut* *Wechselbegebung nach Verfall* 8. l., *Zeitschrift* id. h. 320. l. Ezen alapon *Grünhut* elmélete »*Redlichkeitstheorie*«-nak nevezetik. Továbbá *Dernburg* id. m. 213., 215., 791. l. A jóhiszemű birtokost tekinti hitelezőnek, bár szerződési alapon, *Thöl* is, a ki erről azonban csak a bemutatóra szóló papiroknál szól. L. *Handelsrecht*, 6. kiad. 226. §.

²⁰⁾ Tulajdoni elmélet. A bemutatóra szóló papirokra nézve, bár nem egész következetesen, már *Savigny* *Obligationsrecht*. II. 135. l., később az értékpapirokra nézve általában s a váltóra nézve is különösen *Goldschmidt* fejtette ki, bár szerződési alapon, ezen elméletet. L. *Zeitschr.* VIII. 330. sk., IX. 62. l., XXVIII. 67. sk. l. Követőihez tartozik továbbá: *Brunner* id. h. 163. l. (bár szintén szerződési alapon); *Randa* id. h.; *Canstein* id. m.

IV. Nézetünk szerint az egyoldalú írásbeli ígéret elmélete felel meg legjobban a váltó igazi természetének és elégit ki legtekélyesebben a váltóforgalom igényeit.²¹⁾ Ugy a szerződési, mint a kiadási elméletnek fő hibája, hogy a váltókötelezettség keletkezését a váltón kívül fekvő tényhez köti, a mi nemcsak jogilag ellentétben áll azzal, hogy a váltókötelezettség a váltólevélből megállapítandó írásbeli kötelezettség, hanem a váltóforgalomra nézve is hátrányos, mert harmadik váltószerzötől oly tény vizsgálását követeli, a mely nyilvánosan nem ellenörizhető. Az átadás, illetve kiadás vélelme ezt a vizsgálási köteleességet tetemesen enyhíti ugyan, de a mennyiben az ellenbizonyítás harmadik jóhiszemű váltószerzöt ellen is megengedett, teljesen fölöslegessé téve nincs, a legnagyobb gondosság mellett is megtörténhetik tehát, hogy a váltókötelezettség a váltólevélből kitünő adós ellen nem érvényesíthető. Az egyoldalú írásbeli ígéret elmélete e kifogásoktól ment. Teljes összhangzásban áll a váltó írásbeli természetével, mert csak ott keresi a váltókötelezettség jogalapját, a hol tanusítva van s nem követeli a váltó megszerzötjétől másnak a vizsgálatát, mint a mi magából a váltólevélből kitünik, tehát mindenki által legott ellenörizhető. E mellett az egyoldalú ígéret elmélete nem okoz semmi jogi nehézséget, hogy az ígértevé nyilatkozatát minden harmadik váltóbirtokos személyével is közvet-

236. l.; *Lehmann* id. h.; *Carlin* id. h. 23. l.; *Cosack* Lehrb. d. Handelsrechts, 4. kiad. 272. sk. l. stb. E felfogás most már Németországban uralkodónak tekinthető s a bemutatóra szóló papirokra nézve határozott elismerést nyert a német polg. tvk. 793., 797. §§. által. A Németországon kívüli külföldön a tulajdon és hitelezőség összhangzása nem is képezi vita tárgyát s a legtöbbször a tulajdonos kifejezetten említettik. V. ö. a francia írók közül: *Pothier* id. m. 164. sz. »Le paiement de la lettre de change doit être fait au véritable créancier, c'est-à-dire à celui qui est le propriétaire de la lettre de change«; *Frémery* id. m. 20. fej.; *Lyon-Caen* id. m. IV. 211. l.; *Nouguier* id. m. I. 548. sk. l.; *Massé* Droit commercial IV. 18. sk. l.; *Wahl* id. m. I. 207., 454. sk. l. — Az olaszoknál l. *Supino* id. m. 270. sz. — Az angol-amerikai írók közül: *Chitty* Practical treatise on bills of exchange. 8. kiad. 428. l.: »Payment should always be made to the real proprietor of the bill«; *Chalmers* (I. alább 64. jegyz.); *Story* id. m. 422., 492. l.; *Byles* 389. l.; *Daniel* I. 516. l., II. 258., 476. l. — Nálunk az értékpapirokra nézve általában l. *Szerzöt* id. m. II. 129. §.

²¹⁾ Az utóbbit a szerződési elmélet hívei is kénytelenek elismerni. V. ö. *Goldschmidt* Zeitschrift 28. köt. 113. l., 36. köt. 145. l.

len összeköttetésbe hozzuk, jöllehet nem mint egyszerű jogutód, hanem önálló hitelező gyanánt léphet fel; holott szerződést nehéz megállapítani oly személyekkel, a kikkel a váltónyilatkozat kiállítója tényleg nem szerződött s a kik jogukat nem a vele szerződő közvetlen féltől származtatják le; a kiket a kiállító gyakran nem is ismer, sőt esetleg hitelezőkül elfogadni nem is akar, a kikkel szemben nyilatkozatát époly kevésbé vonhatja vissza, mint a közvetlen szerződő féllel szemben.²²⁾ Csak két ellenvetés tehető az egyoldalú ígérlet elmélete ellen. Az egyik az, hogy nem felel meg az általános jogelveknek, a melyek szerint ügyleti kötelezettség csak szerződésből keletkezhetik. A másik az, hogy tulszigoru és igazságtalan az adós irányában, mert ha ő kötelezve lesz, habár a váltó akarata nélkül, vagy éppen akarata ellenére jutott forgalomba, akkor ez voltaképen ugyanannyi, mint ha egyáltalában kötelezési akarat nélkül lenne kötelezve. Azonban az első ellenvetésre az a felelet, hogy ha a jog az egyoldalú ígérlet hatályát egyáltalában elismeri, a mire nézve elég példa van,²³⁾ akkor fel vagyunk jogosítva arra támaszkodni az ügyleti kötelmeknél, tehát a váltónál is, oly esetben, midőn a szerződési elvek alkalmazása jogilag lehetetlennek vagy gyakorlatilag czélszerűtlennek bizonyul. A szabály alól tehát egyszerűen kivételt állapítunk meg. A második ellenvetésre pedig joggal válaszolható, hogy ha a váltókötelezettség tartalma a váltóra vezetett nyilatkozatból határoztatik meg, akkor e nyilatkozat önmagában is joghatálylyal bíró akaratnyilvánítás,²⁴⁾ ezzel szemben pedig egy ki nem nyilvánított ellenkező akarat vagy feltétel tekintetbe nem jöhet. Ez még a közönséges magánjogi ügyleteknél is áll, mennyivel inkább

²²⁾ Ezt *Windscheid* id. h. döntőnek tekinti, s csakugyan a szerződés követelménye szükségképen magával hozza, hogy az ajánlattévő az elfogadás előtt (eltekintve a várakozási időtől: K. T. 314., 315. §§.) visszaléphet.

²³⁾ Így eltekintve a végrendelettől, már a római jogban is kötelezett az egyoldalú *pollicitatio*, *dotis dictio*, *votum*. A mai jogból említendő még különösen a dijkítüzés (*Auslobung*) s az ajánlat kötelező volta a várakozási időn belül.

²⁴⁾ Ezzel szemben nem lehet azt mondani, hogy pusztá *internum*, minő az írás, még nem hoz létre kötelezettséget, a mi abból is kitünik, hogy a kiállító azt ismét megsemmisítheti. Ez csakis addig helyes, a míg a váltó a kiállító birtokában van. Mihelyt kimegy belőle, az írás többé nem *internum* s nem is semmisíthető meg. Sőt az elfogadás még a váltó visszaadása előtt is kötelez s nem vonható vissza. L. V. T. 21. §. és alább 41. §.

kell tehát állania oly intézménynél, mely, mint a váltó, nemcsak két egymással közvetlenül érintkező személy között hoz létre jogviszonyt, hanem a legtávolabb levő bármely más személylyel is, a ki a váltót megszerzi. Az ellen, ki a váltót erőszakkal vagy alattomosan vette magához a kiállító birtokából, vagy a kinek a kiállító a váltót kötelezési szándék nélkül adta, a kiállító az általános magánjogi elvek értelmében elég védelemben részesül s ezt meg kell neki adni az ellen is, a ki roszhiszeműleg vagy vétkes gondatlansággal szerezte a váltót ily személytől.²⁵⁾ Harmadik jóhiszemű megszerző ellen azonban annál kevésbé tartthat igényt ily védelemre, mert a ki mindenki irányában szóló ígéretet tartalmazó papírt, minő a váltó, létesít, attól joggal megkövetelhető, hogy azt addig, a mig ki nem adja vagy meg nem semmisíti, a legnagyobb vigyázattal megőrizze. Ha a jóhiszemű megszerzőt védjük a váltó korábbi tulajdonosával szemben, a ráció azonossága megköveteli, hogy őt megvédjük az eredeti papírtulajdonos, vagyis a kiállító ellen is.²⁶⁾ Egyébiránt az sem lényeges, hogy maga a váltónyilatkozat valósággal kötelezési akaratot (*animus obligandi*) foglal-e magában? Előfordulhatnak esetek, melyekben ily akarat a váltó kiállításánál is hiányzik.²⁷⁾ De ennek daczára a kiállítót harmadik jóhiszemű megszerző ellen kötelezni kell azért, mert a váltó tényleg az ő kötelező ígéretét tartalmazza. Maga a tény, hogy a váltó, illetve az abban foglalt nyilatkozat tőle származott,²⁸⁾ elégséges annak felvételére, hogy azt, s

²⁵⁾ A V. T. 80. §-a erre tételes támpontot is szolgáltat. L. alább 76. §.

²⁶⁾ V. ö. *Szerző* id. m. II. 85. l. 25. jegyz. s most *Plósz* is id. m. 149. l.

²⁷⁾ Pl. tréfából vagy tanítási célra készített váltó. Simulatioval (meghatalmazás a tulajdonképeni hátírat alakjában l. alább 37. §.), vagy tévedésből történt aláírás, pl. azon hiszemben, hogy csak mint tanu vagy meghatalmazott írja alá a váltót stb. V. ö. kifejezetten 1840 XV. tcz. I. r. 27. §.: »Ha az, ki nevét a váltóra írja, nem kötelezést vállalni, hanem csak képviselőnek, megbizottnak vagy tanunak kíván tekintetni, szükséges, hogy ezt a váltón világosan kitegye.« Ide tartozik részben az az eset is, hogy a kiállító más váltókötelezettségi minőségben akarta a váltót aláírni, pl. nem mint közönséges, hanem csak mint névbecsülő elfogadó; vagy nagyobb összrege állította ki, mint akarta.

²⁸⁾ És pedig elég, ha csak az aláírás származott tőle, illetve meghatalmazottjától, habár a szöveget más írta s még ha ezt meg sem értette. Az aláírással a szöveget magáévá tette. V. ö. C. 131/82. (D. Uj f. 5., 266. l.). Sőt az sem szükséges, hogy a szöveg az aláíráskor már meglegyen, feltéve hogy az aláíró a bekövetkezendő váltókitöltés tudatában írta alá a papírt

azzal együtt az abban kifejezett kötelezettséget, valóban akarta.²⁹⁾ Az akarat még a tekintetben sem jön kérdésbe, hogy a kiállító magát a váltónyilatkozatot mint ilyent akarta-e,³⁰⁾ feltéve, hogy

(nem pl. meghatalmazási célra adott aláírás fölé váltó kitöltése), vagy oly úrlapról van szó, a melyből kitűnik, hogy váltó kiállítására szolgál (nyomtatott váltóúrlap). A kitöltés körüli visszaélés harmadik jóhiszemű váltóbirtokos irányában a kiállító terhére megy. L. V. T. 93. §. és alább 83. §.

²⁹⁾ V. ö. különösen *Grünhut Zeitschrift* id. h. 304. l., *Plósz* id. m. 28. §. és *Szerző* id. m. II. 90. l., utalással egyuttal a magánjogban is képviselt azon felfogásra, hogy nem a belső, hanem csak a kinyilvánított akarat jön tekintetbe. Ellenk. nézetben különösen *Thöl* id. m. 738. sk. l., *Kuntze Inhaberpap.* 331. sk. l., *Wechselrecht* 307. és *Endemann Handbuch* 80., 81. l., *Lehmann* id. m. 421. sk. l.

³⁰⁾ Nem ily messze megy *Plósz* id. m. 28. §., a ki a váltói akaratot alapos vizsgálat alá vevén, arra az eredményre jut, hogy a váltónál sem szabad teljesen az akaratról mint constitutív momentumtól eltekinteni, mert a váltó is az obligationális jog intézménye s a váltóképesség és képviselet is az akaratképességen alapul. De minthogy kétségtelen, hogy a magánjogi kötelezési akarat a váltónál nem követelhető, csakis oly akaratról lehet szó, mely a kinyilvánításnak, a formának akarása. A ki oly cselekvényt akarva visz végbe, a mely a váltóügylet formális megkívántatóságát képezi, az váltókötelezettséget vállal magára (150. l.). — Azonban ha az, a ki a formát akarja, a kötelezésre irányuló tartalmat nem akarja, akkor ez az akarat épen olyan, mint a *culpózus* akarat, melynél az akarat szintén csak a cselekvényre s nem az eredményre irányul. Ha pedig ez áll, akkor *Plósz* ellen nem kevésbé hozható fel, hogy az obligationális jog azon részétől, melyet szem előtt tart, t. i. a jogügyletekből származó kötelezések jogától, eltávozik, mint ellenem. Eléggé hangsúlyozta is *Goldschmidt*, hogy az egyoldalú ígéret elmélete szerint a váltókötelezettség voltaképen nem *ex voluntate*, hanem *ex lege* származik: l. *Zeitschr.* 36. köt. 139. l. *System* 164. l. Idáig *Plósz* akarat konstrukciója nem is bir megkülönböztető jelleggel, mert ilyen akaratot és akaratot képezőt én sem vonok kétségbe. Valamiféle akaratot, miként bármely más öntudatos emberi cselekvénynél, a váltónyilatkozatoknál is fel kell venni, mert különben az elmebetegségben vagy álomban tett váltóaláírás is kötelezne. Az eltérés csak ott van, hogy *Plósz* szerint nem elegendő, hogy az akarat általában cselekvényre irányuljon, hanem az is szükséges, hogy a kiállító a *specificus* váltójogi formát is akarta legyen, a mint az különösen abból tűnik ki, hogy a váltóforma körüli tévedés esetében (pl. valaki meghatalmazást akar aláírni és a helyett egy más által aláírt váltót ír alá), váltókötelezettséget nem állapít meg (154. l.). De így állítva fel az akarat problémáját, az szerintem éppoly kevésbé felel meg a váltóforgalom érdekeinek, mint a kötelezési akarat követelménye, mert harmadik jóhiszemű váltószerző annak fenforgását szintén nem ellenőrizheti. Az említett példában igazságérzetünk bizonyára jobban van kielégítve, ha az aláíró tényleg, a kinek kötelessége lett volna megnézni, mit ír alá, s nem a jóhiszemű har-

egyáltalában a váltójog szerint cselekvőképes állapotban volt, mikor a nyilatkozatot kiállította.³¹⁾

Az egyoldalú írásbeli ígéret elmélete felel meg legjobban a magyar Váltótörvénynek is, a mely sem az átadás, sem a kiadás szükségességéről említést nem tesz, hanem csak az előirt kellékekkel bíró váltóra irt nyilatkozatot követel s a melynek némely intézkedéseit szerződési alapon megmagyarázni lehetetlen.³²⁾

madikat, a kitől lehetetlen körülményes vizsgálatot követelni; a mint hogy hasonló esetben, melyben az illető nyugtát vélt aláírni, holott az eléje tett papír váltóürlap volt, a német bir. tvszék az aláíró tényleg kötelezte is (l. *Entscheidungen* 14. köt. 22. l.). Majdnem azonos, de nem bizonyított eset (rendelvényi jegy helyett váltó): **C.** 375/84. (D. Uj f. 10., 234. l.). V. ö. **C.** 852/86. is e. b. (D. u. o. 18., 125. l.). Maga Plósz is érzi, hogy az ő constructiója nem vezet kielégítő eredményre, mert az említett esetben mégis marasztalni óhajt, csak hogy más alapot keres erre (id. l. 10. jegyz.). V. ö. a mi felfogásunk értelmében *Grünhut* is I. 326. l.

³¹⁾ Így, mint már említettük, szükséges a váltóképesség, mely nélkül váltói kötelezettség nem keletkezhetik (l. fent 3. és alább 17. §.). Nem kötelez továbbá a beszámíthatlan állapotban: elmebetegségben (l. alább 15. §. 24. jegyz.), vagy teljes részegségben tett váltónyilatkozat, utóbbira nézve l. **C.** 878/85. (D. Uj f. 15., 43. l.); vagy ha a kiállítót arra fizikailag kényszerítették, a mikor az elhatározás szabadsága hiányzik s a kiállító csak mint a kényszerítő eszköze szerepel. Más akaratkorlátozó tények ellenben a váltójogban akkor is csak a közvetlen felek között érvényesíthetők, ha a magánjog szerint semmiséget vonnak maguk után. Így nevezetesen a tévedés. Csalásra nézve l. **C.** 729/89. (D. u. f. 24., 36. l.), 1629/96. (P. T. 32., 61. l.): ügynök részéről megrendelési jegy helyett, bizonyítva s azért elutasítás.

³²⁾ Így a V. T. 5. §. szerint a saját rendeletre szóló váltók minden tekintetben az idegen váltó foganatjával birnak, tehát forgatás előtt is hatályosak; a V. T. 22. §. szerint a korlátolt elfogadás is kötelez, tekintet nélkül arra, vajjon a váltóbirtokos abba beleegyezik-e vagy nem, tehát akkor is, ha azt határozottan ellenezte volna (l. alább 42. §.). A V. T. 17. §-a értelmében az elfogadás érvényesen a váltó pusztá birtokosa, tehát pl. gyermek vagy elmebeteg irányában is történhetik. A 36. §. értelmében a forgatmányos pusztán a forgatmányok külsőleg összefüggő láncolata alapján léphet fel az adós ellen s nem kérdés, vajjon a rendeltényes szerződésképes egyén-e? A 71. §. szerint a váltó több példányát feltétlenül aláírt elfogadó mindegyikből lesz kötelezve, pedig bizonyára csak egyszer akart kötelezve lenni. A 93. §. szerint a váltóadás a váltó megállapodás-ellenes kitöltése esetén is felelős harmadik jóhiszemű váltóbirtokos irányában. Mint argumentumot a szerződési, épugy mint a kiadási elmélet ellen felhozzák még a V. T. 21. §-át, mely szerint a megtörtént elfogadást visszavonni nem lehet (l. *Plósz* id. m. 144. sk. l.). De a mint részünkről nem fogadhatjuk el ezt mint arg. con-

A Váltótörvény egyuttal a hitelezői minőséget kifejezetten a váltó tulajdonához köti,³³⁾ s ez annál helyesebb, mert e szerint a váltó fölötti dologjogi rendelkezés és a váltóból eredő kötelmi jogosultság teljesen fedi egymást s nem kényszerítettünk hitelezőnek oly egyént elismerni, a ki a váltót jogtalanul vagy a tulajdonos nevében bírja s épen azért ennek kiadni tartozik.³⁴⁾ Csakis ez a felfogás felel meg a váltó értékpapír-minőségének, a mely teljesen érvényesül abban, hogy a váltókövetelés csak a váltólevél útján keletkezik, csak a váltólevéllel együtt átruházható s elvileg csak a váltólevél felmutatása és visszaadása mellett érvényesíthető, úgy hogy a váltóadás e nélkül fizetni nem tartozik.³⁵⁾ Igaz ugyan, hogy ennek a váltó pusztá birlalója is meg tud felelni. De ez csak tényleges állapot. Mihelyt a tulajdonos a váltót tőle elveszi,

trariót más nyilatkozatra nézve (igy most *Plósz* is ellentétben az 1. kiadással), úgy magára az elfogadásra nézve is kérdéses, vajjon az szerződési alapon nem magyarázható-e? (l. alább 41. §.).

³³⁾ V. T. 15., 36., 68., 77—79. §§. Más váltójogok is kifejezetten tulajdonról beszélnek. Igy már a francia *Code de com.* a forgatmánynál (136. cz.) és az elveszett váltóknál (153., 154. cz.). L. továbbá német vrszb. 17., 36., 73. cz.; hollandi K. T. 133., 135—137. cz.; belga V. T. 26., 43., 44.; olasz K. T. 256., 259., 287., 330—332. cz.; svájci köt. jog 735., 755.; skandináv V. T. 16., 39. §§.; portugáli K. T. 301. cz. stb. Csak az angol V. T. nem beszél sehol kifejezetten tulajdonosról. — Hogy a törvény kifejezései e részben nem irányadók, azok pusztá kifejezések, melyek a megfelelő alapgondolatot nélkülözik (*Plósz* 327. l.): azért nem fogadható el, mert a törvény épen ott használja e kifejezéseket, a hol a valóságos hitelező megkülönböztetése a pusztá birtokostól fontossággal bir. A leginkább mérvadó 36. §-ban a tulajdonosi minőség kitétele szándékosan épen a tényleges birtokostól való megkülönböztetés végett vétetett fel. V. ö. *Hodossy Imre* felszólalását a képviselőházban (Képvh. Napló V. 195. l.). Hogy más helyeken, a hol a megkülönböztetés közömbös, nem használja a tulajdonos kifejezését, az id. helyek jelentőségét le nem rontja. V. ö. a német vrszb. szempontjából *Lehmann* is id. m. 216. sk. l.

³⁴⁾ Pl. a tolvajt, vagy a cselédet vagy hordárt, a kire a tulajdonos a váltót rábizta. Utóbbiaktól a tulajdonos azt személyes keresettel is elperelheti, a tolvaj ellen pedig tulajdoni keresettel léphet fel a V. T. 80. §. értelmében. Ugyanezen §. folytán nincs értelme a jóhiszemű váltóbirtokost tekinteni hitelezőnek, mert ilyen a váltó tulajdonát szerzi meg.

³⁵⁾ V. ö. V. T. 39., 54. §§. s általában az értékpapírokra nézve *Szerző* id. m. II. 129. §. 13. jegyz. Itt ki van emelve az is, hogy a fizető adós a váltót oly célból követelheti, hogy azt megtarthassa, fölötte rendelkezhessék, azt megsemmisíthesse, a mi jogilag ki van zárva, ha a váltó nem a hitelezőé, mert a tulajdonos azt a fizető adóstól is visszakövetelheti. Innen van

már nincs abban a helyzetben, hogy a követelést érvényesíthesse, tehát nem is hitelező, holott a tulajdonostól a váltó magában véve el nem perelhető, s ennél fogva ő mint hitelező nemcsak tényleg, hanem jogilag is felléphet.³⁶⁾ Ebből mindazonáltal nem szabad arra következtetni, mintha a váltótulajdonos ebbeli minőségét a váltó érvényesítésénél kimutatni és igazolni tartoznék. Valamint általában a tulajdonos a tulajdonból eredő jogosítványokat a pusztá birtok alapján érvényesítheti, a mely tulajdonosi minősége mellett vélelmet alkot: azonképen a váltótulajdonos is a váltó pusztá birtoka alapján van legitimálva a váltóból eredő jogokat érvényesíteni, feltéve hogy a váltójog által előírt egyéb igazolás is megvan (l. alább 51. §.). A váltótulajdonosi minőség is csak akkor igazolandó, ha azt valaki vitássá teszi. De éppen azért, mert ez lehetséges s a tulajdon vitatása a váltóban foglalt követelést is megragadja, a váltóhitelező igazolását nem szabad magával a váltóhitelezősséggel összetévesztetni, hanem a kettőt szigorúan meg kell különböztetni.³⁷⁾

épen s nem csupán a roszhiszeműség érvényesíthetésének folyamánya, mint Plósz mondja (327. l.), hogy a V. T. 80. §-ára nemcsak a volt tulajdonos, hanem a váltóadós is hivatkozhatik s annak alapján a fizetést megtagadhatja. L. alább 52. §.

³⁶⁾ Lehetséges ugyan, hogy a kiállító a váltót idegen papírra írja, de ilyenkor a *specificatio* elvei értelmében a kiállító tulajdont szerez. A német polg. tvk. 952. §. ezt határozottan kimondja mindennemű követelésekre, tehát a váltóra nézve is. Az olyan esetek, minőket pl. *Grünhut* említ (id. h. 321. l.), hogy a váltó egy Rafael vagy Leonardo da Vinci-féle rajzra is írható, vagy Plósz szerint általában értékes anyagra (327. l.): a gyakorlatban nem igen képzelhetők. A hol ilyen értékes anyag van, ott egy darabka közönséges papiros is található. A mi pedig azt az ellenvetést illeti, hogy »a hitelezőség a váltó elveszése esetében a papir tulajdona nélkül is fennállhat« (Plósz u. o.), az azért nem bír jelentőséggel, mert a megsemmisítési eljárás egyáltalában rendhagyó intézmény, mely az értékpapírok természetével elvi ellentétben áll. E mellett a birláló ellen épugy szól, mint a tulajdonos ellen.

³⁷⁾ V. ö. különösen *Goldschmidt Zeitschr.* 8. köt. 330. sk., 9. köt. 62. sk. l., *System.* 165. l. és a bemutatóra sz. papírookra nézve német polg. tvk. 793. §. Hasonló az angol *Chalmers* megkülönböztetése (id. m. 122. l.) a váltó átruházásra való hatalom (power to negotiate a bill) és a váltó átruházásra való jog (right to negotiate it) közt. Az utóbbi a tulajdon járuléka (incident of ownership), míg az előbbi csak a tulajdon külső alakjának folyamánya (incident of apparent ownership).

9. §.

A váltójog.

I. Már az eddigiekből meggyőződhattunk arról, hogy a váltó oly sajátos tulajdonságokkal bir s számos oly különös viszonyt eredményez, melyek más, bár hasonnemű értékpapiroknál nem találhatók, vagy ha igen, épen a váltótól kölcsönvételtek. E különös viszonyok sajátos jogszabályok felállítására vezettek s a váltóra vonatkozó ezen különös jogszabályok összesége a váltójog.

A váltóra vonatkozó jogszabályok első sorban magukat a váltóból eredő jogokat és kötelezettségeket, azoknak keletkezését, tartalmát és megszűnését határozzák meg. Ezeknek foglalatját képező u. n. a n y a g i v á l t ó j o g ¹⁾ vagy egyszerűen váltójog tudományos ismeretése a jelen munka tárgya. Ezen anyagi váltójogi szabályok mellett azonban már igen korán a váltóból eredő követelések birói érvényesítésének módjára nézve is fejlődtek ki különös szabályok: u. n. a l a k i v á l t ó j o g, v á l t ó e l j á r á s, melyek, összhangzásban az anyagi váltójognak a köztörvényieknél szigorubb szabályaival, arra irányulnak, hogy a váltói követelések behajtása minél egyszerűbben és gyorsabban történhessék. Ezt különösen az által biztosították, hogy a váltóra, az adós előzetes meghallgatása nélkül, haladéktalanul teljesítendő fizetési meghagyás kibocsátását engedték meg,²⁾ s ennek végrehajtását nemcsak az adós vagyonára, hanem személyére is rendelték el, azaz a váltóadós a fizetés teljesítéséig vagy biztosításáig fogságba is vettetett (u. n. v á l t ó f o g s á g).³⁾ E gyorsabb és szigorubb eljárást, mely a köztörvényi eljárástól még egyebekben, nevezetesen a kifogások korlátozása által is

¹⁾ V. ö. 1840 : XV. tcz. I. rész »anyagi váltójog«.

²⁾ Ez a gyors váltóeljárás lényege. Innen az elnevezés is mint végrehajtási per: *Executiv-Process*. Keletkezése az olasz városokban a XII. századtól kezdve kifejlődött szokásjogban gyökerezik. V. ö. arra nézve első sorban *Briegleb Geschichte des Executiv-Processes* 2. kiad. Stuttgart, 1845. Továbbá: *Wach Der italienische Arrest-Process*. Lipcse, 1868.; *Endemann Studien*. I. 328. sk. 1.; *Lattes id. m.* 294. sk. 1.

³⁾ A v á l t ó - s általában a d ó s s á g i f o g s á g r a nézve, a mint az a középkortól fogva kifejlődött, v. ö. különösen: *Biener id. m.* 74. sk. 1.; *Samuely Z. f. d. ges. Handelsrecht* 15. köt.; *Gareis Holtzendorff-féle Rechtslexikon* III. 609. l.; *Lattes id. m.* 299. sk. 1.; *Troplong De la contrainte par corps*. Paris, 1847.; *Levieil de Marsonnière Histoire de la contrainte par corps*. Paris, 1845.; *Dalloz Répertoire* 12. köt. 305. sk. 1. Nálunk: *Császár F.* Az adós személye meg nem ítéltető. Akad. székfoglaló Pesten, 1848.

különbözött,⁴⁾ sokáig a váltó oly következményének tekintették, hogy épen ebben látták a váltó igazi lényegét.⁵⁾ Azonban sem a szigorubb eljárás általában, sem különösen az adóssági fogság intézménye nem volt egyedül a váltókövetelésekre szorítva.⁶⁾ Ujabban pedig az adóssági fogságot úgy általában, mint a váltóra nézve, majdnem mindenütt eltörölték⁷⁾ s a váltóeljárás egyé-

*) Általános elv, hogy csak azonnal igazolható u. n. *liquid* kifogások hozhatók fel. *Briegleb* id. m. 101. l., *Lattes* 299. l. Sőt fizetés vagy biztosítás előtt ezen feltétel mellett is csak a hamisítás, fizetés és beszámítás kifogását engedték meg, ezeket sem mindenütt. *Lattes* 298. l.

*) Így nevezetesen Németországban, a hol a mult században uralkodó felfogássá vált, hogy a váltó nem önálló jogügylet, hanem csak járulékos szerződés (*pactum adjectum*) az adóssági fogság alkalmazására. Ezt tanította különösen *Selchow* (1758) és *Püttmann* (1784). Még a porosz Landrecht II. r. 713. §-a így definiálja a váltót: »Die nach einer bestimmten gesetzlichen Form abgefassten Verschreibungen, wodurch Jemand verpflichtet wird, eine Summe Geldes, bei Vermeidung des sogleich erfolgenden persönlichen Arrestes zu bezahlen, werden Wechsel genannt.«

*) A végrehajtási per eleinte csak közokiratokra (u. n. *guarentigiált* okiratokra) nézve foglalt helyet s csak később, a XIV. században terjesztették ki magánokiratokra. V. ö. *Briegleb* 45. sk. l., 78. sk. l., *Lattes* 295. l. A váltóra vonatkozólag pedig csak kevésben különbözött, úgy hogy a váltó-eljárást nem lehetett egészen külön eljárásnak, hanem legfeljebb a végrehajtási per alfájának tekinteni. *Endemann* id. h. 328. l., *Goldschmidt* Handbuch, 460. l., *Thöl* W. R. 807. l. A mi pedig az adóssági fogságot illeti, az a legtöbb országban a kereskedelmi követeléseknél általában szabály volt, sőt kivételesen magánjogi követeléseknél is alkalmazták. *Biener* id. h., *Lattes* 300. l. A jelen századi franczia jogra nézve l. *Code civil* 2059—2070. cz., *C. com.* 637. cz., 1832. ápr. 17. törvény. Angliára nézve l. *Samuely* id. h. 136. l. Csak Németországban szorították legalább elvileg és a vagyonra vezetett végrehajtás sikertelenségének feltétele nélkül a váltókövetelésekre (*Samuely* id. h. 112. l.), de itt is ki volt terjeszthető külön kikötés, alávetés (*clausula cambialis*) folytán más követelésekre. V. ö. *Treitschke* Alph. Encyclopädie der Wechselrechte II. 693. sk. l.

*) Az első lépést ezen, az egyéni szabadsággal ellentétben álló, bár a kereskedelmi követelésekre nézve *Montesquieu* által is igazolt (*Esprit des lois*. XX. könyv 15. feje.) intézmény eltörlésére már a nagy franczia forradalom tette 1793-ban, de később az adóssági fogság ismét visszaállítottatott (V. év ventőse 24.), s csak az 1867. július 22-iki törvény törölte el újból Franciaországban. Ezt követte Ausztria (1868. máj. 4-iki törvény), Németország (1868. máj. 29. északnémet, később birodalmi törvény), Nagybritannia (Anglia 1869. aug. 9., Irhon 1872. aug. 6.), Belgium (1871. jul. 27.), Olaszország (1877. decz. 6.) stb. Be lett ellenben hozva ujabban Bosznia-Hercegovinában az 1883. évi váltótörvény 2. §. által. Az eltörlés azonban csak a tulajdonképeni adóssági, illetve váltófogságra vonatkozik, nem a vagyoni végrehajtás

sajátságai is sok helyen veszendőbe mentek.⁸⁾ A magyar törvényhozás, dicséretére legyen mondvá, a váltófogságot sem azelőtt,

biztosítására irányuló fogságra, a minő Németországban az 1879. évi perrendtartás által is fentartatott s másutt is létezik. Másrészt kiemelendő, hogy az adóssági fogság alól mindenütt fontos kivételek tétettek. Pl. a nők, katonák, papok, tisztviselők, képviselők, örökösök stb. javára. V. ö. német vrszb. 2. cz. (eredeti szövegében) és hozzá Thöl 204. §. Ehhez képest az általános váltóképesség mellett váltófogságképességet (*Wechsel-arrestfähigkeit*) is különböztettek meg (l. Kuntze Deutsches Wechselr. 77. l.); míg a *Code de com.* és az azt követő törvényhozások, épen a fogságra való tekintettel, a nők által kiállított váltókat csak közönséges adóslevelekké nyilvánították. L. a kettő közti összefüggésre nézve Garsonnet id. m. 82. sk. l. Az 1899: XIII. tcz. által becikkelyezett 1896. évi hágai nemzetközi egyezmény 17. cikke megszünteti a személyfogságot a külföldiekre nézve is mindazon esetekben, melyekben a belföldiekre nem alkalmazható.

⁸⁾ Így Németországban a közönséges német perrend és az egyes államok külön váltóeljárása helyébe az 1879. évi perrendtartás lépett, mely a váltóból eredő kereseteket a más okiratokból eredőkkel közös a fizetési meghagyás intézményét mellőző eljárás: *Urkunden- und Wechselprocess* alá vonja (555—567. §§.), melyben a váltókeresetekre nézve csak két jelentéktelen eltérés foglaltatik, s mely e mellett nem is kizárólagos, úgy hogy a felek a közönséges eljárást is választhatják. L. közelebbről Stein *Der Urkunden- und Wechselprocess*. Lipcse, 1887. Ausztriában az új 1895. perrendtartás a fizetési meghagyás intézményét a váltókra nézve, a mint azt az 1850. jan. 25-én és 1859. július 18-án kelt váltóeljárási rendeletek megállapítják, fentartotta ugyan, de kiterjesztette egyuttal más okiratokra is, úgy hogy a váltóeljárás a más okiratokra vonatkozó u. n. meghagyási eljárástól (*Mandatsverfahren*) kevésbé különbözik (l. 555—559. §§.). Franciaországban a fizetési meghagyást már régen eltörölték s a váltóra nézve semmi külön eljárás nem létezik, hanem a kereskedelmi ügyekben általában követendő gyorsabb eljárás alkalmaztatik. *Code de com.* 642. cz. és *Code de procédure civile* 414—442. cz. Az előbbinek 172. cz. azonban még külön is kimondja, hogy a váltó alapján biztosítási végrehajtásnak van helye a tvszéki elnök engedélyével. Több országban nemcsak külön váltóeljárás, hanem külön a váltóra kiterjedő kereskedelmi eljárás sem létezik. Így nevezetesen Svéd-Norvégországban és Németalföldön. Ellenben Olaszországban a váltó ma is határozottan mint végrehajtható okirat (*titolo esecutivo*) van minősítve (K. T. 323. cz.). Spanyolországban is a váltó az ott még fentartott végrehajtási perre tartozik (K. T. 521. cz. és 1881. évi perrend. XV. fej.), míg Angliában 1855-ban hoztak be sommás váltóeljárást (*summary procedure*: 18. és 19. Vict. c. 67., u. n. *Keating's Act*), melynek helyébe az 1883. évi főbíróági (*high court*) eljárásban (*rules*) szabályozott hasonló eljárás lépett, míg az alsó bíróságoknál (*county courts*) bizonyos módosításokkal fenmaradt. V. ö. *Chalmers* id. m. 284. l. és részletesen *Byles* id. m. 410. sk. l. Ugyanaz áll Irhonra nézve, míg

sem ujabbán nem fogadta el.⁹⁾ Az ellenfél meghallgatása nélkül kibocsátható fizetési meghagyás intézményét azonban s az egyéb eljárási eszközöket a váltókövetelések gyorsabb behajtására szintén magáévá tette s a köztörvényi eljárástól elkülönített, bár reá

Skóciában az ott már a XVII. században (1681) behozott s később tökéletesített sommás eljárás az új V. T. által (98. cz.) kifejezetten fentartott. L. ennek részleteit *Thomson Treatise on the law of bills of exchange* 400. sk. l.; *Borchardt Vollständige Sammlung der geltenden Wechsel- und Handelsgesetze*. I. 218. sk. l.

⁹⁾ Sem az 1840. évi, sem a mostani váltótörvény nem tesz róla említést s a *Hétszem. T.* 1845. decz. 16-án is határozottan kimondotta, hogy a Hármaskönyvnek az adóssági fogságra vonatkozó intézkedései (II. r. 68. cz., III. r. 28. cz.) a váltójogra nem alkalmazhatók. E szabályokról különben már *Kithonich* mutatta ki, hogy azokat nem alkalmazták (I. Centuria dubietatum 98. sz.). Az 1840. V. T.-nyel szemben egyesek ezt kifogásolták ugyan (így *Pusztay* Das ungarische Wechselrecht. Lipcse, 1842. 14. sk. l.), de a magyar közvélemény szabadelvűségén az ilyen kifogás hajótörést szenvedett. V. ö. különösen *Császár* id. m. Később a német (osztrák) váltórendszabálylyal a váltófogság nálunk is behozatott (l. 1850. jan. 25-én igazs. min. rend.). Az Országbirói értekezet azonban, a magyar váltótörvény visszaállításának tárgyalása alkalmával, a többség igen magas színvonalu felszólalásai után, ismét elvetette (l. *Ráth György* Az Országbirói értekezet. Pest, 1861. II. köt. 136. sk. l.) s nemsokára reá a *m. kir. Curia* is indokoltan ellene nyilatkozott a váltótörvénynek a pesti keresk. testületek által javaslatba hozott módosításai fölött 1862. jul. 19-én felterjesztett nyilatkozatában. L. Függelék az ideigl. törvk. szabályokhoz. Pest, 1863. 31. sk. l. Annál meglepőbb, hogy a kir. Curia az 1863. márcz. 26-án kibocsátott országbirói körlevélben (l. Függelék az ideigl. tvk. szab.-hoz II. füz. 29. l.) foglalt elvi megállapodásban mégis kimondotta, hogy miután a Hármask. id. h., Mátyás VI. decr. 20., Ulászló I. decr. 89., 90., 91. cz. és az 1840 : IX. tcz. (mezőrendőrségi törvény!) 41. §. értelmében az adóssági fogság nálunk is alkalmazható, s a váltó fogalmából következik, hogy a váltóhitelező csekélyebb biztosítékokkal ne birjon mint a köztörvényi hitelező: a váltóhitelezőnek jogában áll a vagyoni végrehajtás sikertelensége esetében adósa személyének birói letartóztatását olyképen kérni, hogy, ha a letartóztatott adós 15 nap alatt hitelezőjével ki nem egyezkednék, esküt tegyen le arra, hogy hitelezője elől semmi vagyont el nem titkolt s kész személyes keresetének egy harmadát is hitelezője kielégítésére fordítani. Ha esküt nem tenne, további letartóztatása kérhető, míg ha az eskü ellenére kiderülne, hogy keresetének harmadrészét hitelezője kielégítésére nem fordítaná, vagy ha vagyonát eltitkolta, ellene mint csaló ellen bűnvádi eljárás indítható. — E szabályokat kiterjesztette aztán az 1868. márcz. 5-én kelt igazs. min. rend. Erdélyre is, a hol az adóssági fogság sokkal szigorubb alakban alkalmaztatott. Az 1868 LIV. tcz. mellőzvé az adóssági fogságot általában, ennek folytán az 1869. ápril 8-án kelt ig. min. rend. a váltóvégrehajtások tárgyában a

támaszkodó váltóeljárásba foglalta össze.¹⁰⁾ De legújabbán a fizetési meghagyás intézményét nálunk is kiterjesztették más követelésekre¹¹⁾ s a polgári törvénykezés átalakulása folytán a külön váltóeljárás előreláthatólag nálunk is meg fog szünni.¹²⁾ A jelen munka a váltóeljárásra, mely nálunk közjogilag is más állást foglal el mint az anyagi váltójog (l. alább IV.), csak mellékesen terjeszkedik ki.¹³⁾

II. A váltóból eredő jogviszonyokra vonatkozó szabályok szigoruan elválasztandók továbbá azoktól, melyek ugyan a váltóra vonatkozólag keletkezett, de nem magából a váltóból, a váltónyilatkozatokból, mint ilyenekből, eredő viszonyokat tárgyzanak. Ide tartoznak első sorban mindazon szabályok, melyek a váltókötelezettség elvállalásának ellenértékét (érték, fedezet s ezeknél kamat, díj s más kérdések), az ennek fejében kiállítandó váltó közelebbi módozatait (*pactum de cambiando*) s különösen a váltó viszonyát a megelőző jogügyletthez tárgyazzák (l. fent. 5. §.). Ide tartoznak továbbá a váltóügyletre vonatkozó megbízási viszonyok szabályai a megbízó és megbízott között; a váltókötelezett-

váltófogságot is kifejezetten eltörülte (81., 85. §§.). Horvát-Szlavonországban a személyfogságot az 1870 VIII. autonom törvény szüntette meg.

¹⁰⁾ Így az 1840. évi XV. tcz., melynek II. része szabályozza a váltóeljárást s ebben mint s o m m á s e l j á r á s t a fizetési meghagyás intézményét (62. sk. §§.). Hasonlag az ennek helyébe lépett s a V. T. II. 8. §. felhatalmazása alapján 1876. nov. 30-án kibocsátott és az ezt pótló 1881. nov. 1-jén 2851. sz. a. kelt igazs. min. rend. »a váltóügyekben követendő eljárás tárgyában« (előbbi 17., 18., utóbbi 14., 15. §§.). E rendeletek a végrehajtásról, melyre vonatkozólag az 1840 : XV. tcz. helyébe az 1869. ápril 8-án 998. sz. igazságügym. rend. lépett, már nem tartalmazznak intézkedéseket, hanem a váltóvégrehajtásokra is az 1881 : LX. tcz.-ben foglalt általános végrehajtási eljárás foglal helyet. F i u m é r a az id. rend. nem terjed ki (l. 50. §-át), hanem itt még az 1850. évi osztrák váltóeljárás (l. alább 12. §.) áll érvényben.

¹¹⁾ 1893. évi XIX. tcz. a fizetési meghagyásokról.

¹²⁾ A Plósz Sándor által 1885-ben készített perrendtartási tervezet épügy szabályozza az egyesített »okiratos és váltópert«, mint a német perrend. Az 1893. évi tervezet azonban az új osztrák perrend példájára a fizetési meghagyás intézményét fentartja, de azért a váltóeljárást nem külön, hanem a »fizetési meghagyásos eljárás okiratok alapján« (609. sk. §§.) körében szabályozza (621. sk. §§.). Mig az 1901-ben közzétett átdolgozott Tervezet a váltóeljárást a »meghagyásos eljárás váltó, keresk. utalvány és kötelezőjegy alapján« czim alatt tartalmazza (636—651. §§.).

¹³⁾ Az összefüggés miatt azonban a függelékben az 1881. évi nov. 1-jén kelt váltóeljárási rendelet szövegét is közöljük.

ség meghosszabbításának (*prolongatio*) kérdése; a váltó elveszése esetében annak megsemmisítése és a visszaszerzésre irányuló tulajdoni kereset; az elévült vagy másként hatályvesztett váltó alapján való jogérvényesítés kérdése; a váltókövetelés biztosítására szolgáló zálog- és megtartási jog stb. Az ilyen viszonyok nem származván magából a váltóból, az azokra vonatkozó szabályok nem is igazi alkatrészei a váltójognak, hanem még akkor is, ha az általános jogelvek az azokra való alkalmazásban bizonyos módosításokat szenvednek, sajátságokat öltenek, a váltójoggal csak külső összfüggésben állanak.¹⁴⁾ Ez ott, a hol mint nálunk külön váltóeljárást van, alakilag is nyilvánul, mert a keresetek, melyek az ilyen viszonyokból erednek, nem tartoznak a váltóeljáráshoz, hanem a közönséges eljárás alá, nem váltókeresetek, hanem köztörvényi keresetek. Ezen elválasztás maga után vonja azután, hogy a váltóperben hozott határozat jogereje éppen csak a váltóperre szorítkozik s nem akadályozza az ügynek újabb köztörvényi eldöntését a váltóperben hozott ítélet ellenére, ha ez az alapul fekvő viszonyok szerint igazságtalannak bizonyul.¹⁵⁾ Kellő megkülönböztetés végett a váltóból magából eredő viszonyokat meghatározó szabályok összeségét tulajdonképeni váltójognak lehet nevezni, míg az egyéb, a váltóra csak külsőleg vonatkozó viszonyo-

¹⁴⁾ Találóképpen Kuntze hasonlata, hogy ezek a szabályok olyanok, mint a holdnak az udvara s valamint az utóbbit a természettudósok nem számítják magához a holdhoz, úgy az említett szabályok sem számíthatók magához a váltójoghoz. L. D. W.-R. 240. l.

¹⁵⁾ Ez kitűnik már a V. T. 90. §-ából, a mely a váltói uton nem érvényesíthető, tehát esetleg már ítéletileg is elutasított váltóból köztörvényi gazdagodási keresetet ad. De egyébként is el van ismervé, hogy a váltóadás, a váltóperben kifogásilag nem érvényesíthető tényállás alapján, köztörvényi uton visszakövetelési keresetet indíthat, pl. *exc. non rite adimpleti contractus* esetén (v. ö. alább 82. §.). Ezt a bíróságoknak a sommás váltóvégzés ellenére akkor is meg kellett engedni, ha a kifogás a váltóperben elbírálnak (pl. fizetés kifogása), de elmulasztatott, tekintve hogy az eddigi gyakorlat (ellenk. legújabb C. 812/96. D. III. f. 7., 108. l. az 1893 XIX. tcz. hasonlósága alapján) a sommás végzés ellen, mert nem ítélet, perújítást nem adott. V. ö. C. 4886/94. (P. T. 31., 8. l.), 1337/95. (U. o. 113. l. és D. III. f. 5., 154. l.). De erre való tekintet nélkül is hely adatik ily keresetnek a jogtalan gazdagodás címén: C. 1337/97. (Jogt. Közl. 98. 20. sz. m.). A köztörvényi per ily módon a váltóperre, épúgy mint pl. a tulajdoni per a birtokperre, mintegy »megcorrigálja«. V. ö. *Zsögöd.* Jogt. Közl. 1896. évf. 1. sz.

kat meghatározó szabályok összefoglalva mint nem tulajdonképeni váltójog jelölhetők meg.¹⁶⁾ Ide számíthatók azok a szabályok is, melyek a váltóra nézve csőd esetében állíttatnak fel, a mely, valamint a követelésekre általában, úgy a váltókövetelésekre is módosítólag hat.¹⁷⁾ A tételes törvényhozások általában nem választják el mindig teljes szigorral a váltóra vonatkozó szabályokat, hanem többé-kevésbé a váltójogban a váltó említett viszonyait is szabályozzák. Ezt teszi nevezetesen a francia s az ezt közvetlenül követő váltójogok¹⁸⁾ s még inkább az angol váltótörvény.¹⁹⁾ A német váltórendszabály elvileg kizárt ugyan minden oly kérdést, mely az elvont váltói kötelezettségnek mint ilyennek körén kívül esik,²⁰⁾ de teljes következetességgel ez sem

¹⁶⁾ *Biener* az utóbbit »civiles Wechselrecht«-nek nevezte el, s ezzel szemben a tulajdonképeni váltójogot »cambiales Wechselrecht«-nek (id. m. 483. l.). Az előbbi megjelölés azóta a német íróknál gyakran használtatik (v. ö. legújában *Grünhut* W.-R. I. 1. l.), s egyesek ezt az u. n. civilis váltójogot rendszeresen tárgyalják. Így különösen *Hoffmann* Grundzüge des sogenannten civilen Wechselrechts. Giessen, 1862.

¹⁷⁾ V. ö. pl. Csódt. 30., 145. §§. Némely kérdések a csőd szempontjából különös nehézséget okoznak. Így pl. az adott fedezetre való jog kérdése a kibocsátó csődje esetében. V. ö. alább 43. §. Egyes írók a csődből eredő összes kérdéseket a váltóra való alkalmazásban rendszeresen tárgyalják. Így *Treitschke* id. m. I. 274. sk. l.; *Thöl* id. m. 178., 179. §§.; *Canstein* id. m. 442. sk. l.; *Wächter* Encyclopädie des Wechselrechts. 560. sk. l.; *Grünhut* id. m. II. 110., 111., 131., 132. §§.

¹⁸⁾ A *Code de com.* különösen a fedezetet szabályozza (II. §. 115—117. cz.), a mit az újabb törvényhozások közül fentartott a belga V. T. (4—6. cz.); míg az új olasz, román, spanyol és portugáliai K. T., a német vrszb. befolyása alatt, az előbbi joggal ellentétben mellőzte.

¹⁹⁾ Az angol V. T. az ellenértékről általában szól (27—30. cz.), a mi természetes következménye az angol felfogásnak arról, hogy a váltó nem elvont követelés. L. fent 5. §. E mellett külön beszél a fedezetről is (53. cz.).

²⁰⁾ V. ö. a német vrszb. alapját képező porosz tervezet indokolását VIII. l., mely azonban ezt az elvi álláspontot csak a német magánjog különbözőségére való tekintettel indokolja. Egyesek nem is helyeselték. Így nevezetesen *Biener* id. m. 483. sk. l. De ennek kifogásait megczáfolta *Kuntze* D. W. R. 237. sk. l., kiemelve, hogy a váltó elvont szabályozása a német vrszb. által nemcsak nem gyakorlatiatlan, hanem ellenkezőleg megfelel a váltó természetének és változatos szerepének. Tényleg a német vrszb. éppen ezen elvontságának köszöni legnagyobb hatását a későbbi törvényhozásokra, melyek közül nemcsak azok követték, a melyek különben is a német váltójog befolyása alatt állanak, pl. a skandináviai és svájci, hanem, a mint láttuk (17. jegyz.), tulnyomóan olyanok is, melyek a francia váltójog területéhez tartoztak.

vitte keresztül az elválasztást²¹⁾ s még kevésbé a különben ugyanazon elvi alapon álló magyar váltótörvény,²²⁾ jöllehet arra nálunk közjogi okok is kényszeritenek (l. alább IV.). A váltóeljáráásban sem történt szigorú elválasztás,²³⁾ csak a váltói fizetési meghagyás intézménye szorítkozik kizárólag a magából a váltóból eredő követelésekre.²⁴⁾ A jelen munka elvileg szintén csak a tulajdonképeni váltójogra terjed ki, de a váltóra vonatkozó egyéb kérdéseket annál kevésbé akarja teljesen kizárni, minél inkább szükséges e részben is hiányos magánjogunkat kiépíteni.²⁵⁾

III. A mennyiben a tulajdonképeni váltójog körén kívüli eső váltóbeli viszonyok kivételesen magában a váltójogban nem szabályoztatnak, az a kérdés: hol kell az ezekre vonatkozó szabályokat keresni? De ugyanez a kérdés merül fel a magából a váltóból eredő viszonyokra nézve is. A tulajdonképeni váltójog csak az ezekre vonatkozó különös szabályokat tartalmazza. Ezek pedig nem meritik ki az összes szabályokat, melyek a váltóból eredő viszonyok elbírálásához szükségesek, úgy hogy tehát azokat még ki kell egészíteni számos olyan szabállyal, melyek különös váltójogi természettel nem bírnak.²⁶⁾ A kérdés annak

²¹⁾ V. ö. német vrszb. 53. cz. (viszváltó kiállítása), 65. cz. (fizetéstől elesett névbecsülő $\frac{1}{3}\%$ dija), 73. cz. (megsemmisítés), 74. cz. (váltóra vonatkozó tulajdoni kereset), 83. cz. (gazdagodási kereset).

²²⁾ A magyar V. T. az e részben a német vrszb.-ból átvettek felül (53., 65., 80., 90. §§.) még a 16. §-ban (engedmény), a 77—79. §§-ban (megsemmisítési eljárás részletei), a 94. §-ban (beszámítás), a 106—107. §§-ban (zálogjog) és a 108—109. §§-ban (megtartási jog), tartalmaz nem tulajdonképeni váltójogi szabályokat. — Egyébiránt az 1840. évi magyar váltótörvény is ugyanazon elvi alapon áll s nevezetesen szintén nem intézkedik sem az értékről, sem a fedezetről.

²³⁾ Így váltóeljáráásra tartoznak a megtartási jog érvényesítésére indított keresetek, továbbá az óvatoló személyek elleni kártérítési keresetek és az ügyvédi munkadíjak és költségek iránti keresetek, ha váltóeljáráásra tartozó ügyekből származnak (V. elj. 3. §.).

²⁴⁾ Váltóeljáráás 14. §.

²⁵⁾ L. már az eddigi tárgyalást, különösen az 5. és 6. §§-ban.

²⁶⁾ A dolog épugy áll, mint a kereskedelmi jogban, a mely szintén nem tartalmazza az összes jogszabályokat, melyek a keresk. ügyekben alkalmazandók, minélfogva ezekben kisegítőleg még az általános magánjogot kell alkalmazni. L. K. T. 1. §. és hozzá *Szerző* id. m. I. 6. §. Érthetetlen *Apáthy* id. m. I. 49. l., a ki szerint a váltójog szabályai annyira kizárólagos jelleggel bírnak, hogy azok kiegészítéséül semmiféle más jogrendszer nem szolgálhat. Ezen különben a német *Hartmann* id. m. 45. l. után felállított tétel vagy

folytán áll elő, hogy az általános magánjog mellett még külön kereskedelmi jog létezik ²⁷⁾ s közelebbről arra vonatkozik, vajjon a váltójogi viszonyokra vonatkozó kiegészítő jogszabályok közvetlenül az általános magánjogból, avagy ezt megelőzőleg, a mennyiben léteznek, ²⁸⁾ a keresk. jogból veendők-e? A legtöbb törvényhozás a váltójogot a keresk. törvényben szabályozza s ezzel világosan azt az álláspontot foglalja el, hogy a váltójog a keresk. jog alkatrésze s hogy annak kiegészítése első sorban a keresk. jogból kell hogy történjék. Ez általában az eredeti felfogás ²⁹⁾ s ujabban különösen a francia s mindazon törvényhozások álláspontja, melyek arra közvetlenül támaszkodtak, habár egyéb tekintetben később el is tértek tőle (l. alább 11. §.). Ugyanez az angol jog álláspontja, melyben ugyan a váltójog külön törvényben van szabályozva, de mégis csak más keresk. értékpapirokkal közösen, ³⁰⁾ s általánosan el van ismervé, hogy az a különben egységesen nem codificált keresk. jog körébe tartozik. ³¹⁾ Vita uralkodik ellenben ott, a hol van keresk. törvény s a váltójog mégis ettől elválasztva, külön törvényben van szabályozva, a mint ez Ausztriában, Németországban és nálunk történt. Ha azt tekintjük, hogy a váltó a kereskedelmi forgalom körében fejlődött ki (l. a köv. §-t) s mai napság is tulnyomóan kereskedelmi céloknak szolgál, azt kellene felvenni, hogy a váltójog nálunk is a keresk. jog kiegészítő része. Igaz, hogy a váltó nincs csak a kereskedőkre vagy a velük összeköttetésbe lépő egyénekre szorítva (l. alább 16. §.); de ez más

magától értetődik, ha és meddig a váltójog különös szabályairól van szó, mert ilyeneket csakugyan sem a keresk., sem a magánjog nem tartalmaz, vagy nyilvánvalóan helytelen, ha és mennyiben a váltójogi viszonyokra nézve különös jogszabályok nincsenek.

²⁷⁾ A hol kivételesen nincs külön keresk. jog, hanem a kereskedelemre vonatkozó viszonyok az általános magánjogban szabályoztatnak, mint pl. Svájcban (l. *Szerző* id. m. I. 17. l.), a kérdés tárgytalan.

²⁸⁾ A mennyiben a keresk. jog nem tartalmaz megfelelő szabályt, a kérdés természetesen csak elméleti jelentőséggel bír. A keresk. jog alatt azonban nemcsak a keresk. törvény, hanem az azt kiegészítő külön törvények és a keresk. szokás is értendő. V. ö. *Szerző* id. m. 6. §.

²⁹⁾ V. ö. *Scaccia* id. m. §. 1. qu. 1. 1. sz.: »de cambio plenius quam de aliis commerciis mihi agendum proposui.«

³⁰⁾ Így nevezetesen a cheque-kel. L. alább 11. §.

³¹⁾ V. ö. *Smith* *Compendium of mercantile law* 10. kiad. London, 1890. I. Introduction; *Daniel* id. m. I. 14. l.

jogügyleteknél sem volt akadály, hogy a keresk. törvényben szabályoztassanak, s ha ezeknél elég volt a keresk. törvénybe való belevonásra, hogy többnyire keresk. jelleggel bírnak,³²⁾ akkor a váltójogtól sem lehet a kereskedelmi jelleget megtagadni. Ezzel szemben azonban nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy ha a törvényhozás a váltójogot a keresk. jog alkatrészéül tekintette volna, akkor azt bizonyára a keresk. törvényben szabályozta volna is, nem forogván fenn semmi külső ok, a mely őt ebben megakadályozta.³³⁾ De ha már a váltójogot a keresk. törvényben szabályozni nem akarta, az ehhez való hozzátartozóságnak legalább abban kellett volna kifejezést adnia, hogy a váltóügyletet, mint ilyent, keresk. ügyletnek minősítette volna, a mint ez más, a keresk. törvényben közelebbről nem szabályozott ügyletekre nézve történt;³⁴⁾ már pedig a váltóügylet a keresk. ügyletek közt, mint ilyen, nálunk nem szerepel s másként sincs a keresk. törvényben mint ilyen említve. Látjuk végre, hogy a váltótörvény oly intézményeket szabályoz, melyek és a mennyiben a korábban keletkezett keresk. törvényben már szabályozva vannak,³⁵⁾ s hogy nemcsak a váltótörvény nem hivatkozik sehol a keresk. törvényre, hanem épen a keresk. törvény a váltótörvényre,³⁶⁾ úgy hogy nem ez egészít-

³²⁾ Így a kereskedők által kiállított vagy elfogadott keresk. utalványokon kívül ezekhez külön a rendeletre szóló utalványok is soroztatnak, tekintet nélkül, vajjon kereskedőktől vagy nemkereskedőktől származnak (K. T. 291. §.). Pedig a keresk. utalványok sok tekintetben az idegen váltóval egyenlők. L. fent 1. §.

³³⁾ Hisz a keresk. és váltótörvény majdnem egyidőben s egyenlő vonatkozással a német jogra készült, s a keresk. törvény készítésekor már tudva volt, hogy új váltójog is fog készülni. Másként Németországban, a hol a váltótörvény 11 évvel előzte meg a keresk. törvény alkotását. Hogy az 1840. évi magyar törvényhozás is a váltójogot külön törvényben szabályozta, annál kevésbé volt kényszerítő ok a külön váltótörvényre, mert 1840-ben a szorosabban vett keresk. ügyek nem szabályoztattak egységes keresk. törvényben, holott 1873-ban ilyenre határoztuk el magunkat.

³⁴⁾ A német K. T. alapjául szolgált porosz tervezet is említette a keresk. ügyletek közt a váltóügyleteket s az indoklás ezt épen azzal igazolta, hogy a váltójog a nemkereskedőkre történt kiterjesztés után is megtartotta kereskedelmi jellegét (Motive 104. l.). A nürnbergi tanácskozmány ezt az I. olvasásban magáévá is tette s csak a II. olvasásban mellőzte. L. *Goldschmidt Handbuch d. Handelsrechts* I. köt. 2. kiad. 600. l.

³⁵⁾ Így a forgatmányt, a zálog- és megtartási jogot.

³⁶⁾ L. K. T. 298., 357., 446., 452. §§.

tetik ki amabból, hanem fordítva amaz ebből. Mindezen körülmények arra vallanak, hogy a magyar törvényhozás a váltójogot nem tekintette a keresk. jog kiegészítő alkatrészének, hanem egészen önálló, különös jogrendszernek,³⁷⁾ mely az általános magánjoghoz nem a keresk. jog közvetítésével, hanem közvetlenül csatlakozik; époly önálló különös jognak, minő maga a keresk. jog.³⁸⁾ A váltójog kiegészítése a keresk. jogból, különösen a nemtulajdonképeni váltójog kérdéseiben, ezzel ugyan nincs kizárva. Csakhogy ily kiegészítés nem elvileg, hanem csak esetről esetre foglalhat helyet annyiban, a mennyiben a váltóügylet keresk. ügyletnek minősíthető.³⁹⁾

Alakilag véve is a váltójog nem a keresk. jog kiegészítő része, a váltó nem a keresk. eljárásra, hanem az ettől egészen elkülönített váltóeljárásra tartozik.⁴⁰⁾ Csak a mennyiben ez nem

³⁷⁾ A törvényhozó ebbeli álláspontja egyébiránt kifejezetten is megjelöltetett a keresk. törvény előmunkálataiban. Az *Apáthy*-féle Tervezet ugyanis a német keresk. t. 2. cz. mintájára a 2. §-ban határozottan kimondotta, hogy »az anyagi váltójog intézkedéseinek a jelen törvény által változás nem történik«, az indokolásban pedig a váltójog a keresk. joghoz viszonyítva mint »hasonlag különös jog« van említve (21. l.). Az id. §. mellőzése pedig csak azért történt, mert fölöslegesnek találták. L. *Értekezl. jegyzők.* 5. l.

³⁸⁾ Ugyanigy: *Plósz* id. m. 47. l., *Apáthy* id. m. I. 49. l. s a német váltójogra nézve: *Goldschmidt* id. m. I. 603. l.; *Cosack* *Lehrb. des Handelsrechts* 4. kiad. 253. l.; *Gareis* *D. Handelsr.* 448. l.; *Lehmann* id. m. 11. l.; *Canstein* id. m. 78. l. Ellenkező állásponton, vagyis hogy a váltójog a keresk. jog alkatrésze, illetve a váltóügylet már mint ilyenek keresk. ügyek: *Thöl* *Wechselrecht* 1. §., *Hahn* *Commentar zum Allg. D. Hgb.* 2. kiad. I. 9. l., *Behrend* *Lehfb. d. Handelsr.* I. 17. l.; *Grünhut* id. m. I. 4. l. s nálunk *Mutschenbacher* id. m. 58. l. De ez nálunk, épugy mint Ausztriában és Németországban, legfeljebb a jogi tanítás szempontjából igaz, a mennyiben a keresk. és váltójog a tan- és vizsgarendszerben mint egy tárgy szerepel.

³⁹⁾ Ez lehetséges úgy magára a váltókövetelésre, mint az arra vonatkozó előszerződésre (*pactum de cambiando*) nézve: a K. T. 258. §. 1. és 3. pontja (váltó megszerzése továbbadási szándékkal, vagy a keresk. forgalom tárgyát képező idegen váltónál a nélkül is), a 259. §. 2. pontja (váltókötelezés: kibocsátás, forgatás, elfogadás, kezességvállalás és váltómegszerzés mint bankügylet) és a 260. §. értelmében (váltókötelezés és megszerzés kereskedő által az üzlet folytatásában, a mely a 261. §. 2. bek. értelmében úgy vélelmeztetik, hogy az ellenkező csak magából a váltóból bizonyítható). V. ö. *Szerző* id. m. I. 31. l.

⁴⁰⁾ Még a bíróság sem azonos, a mennyiben a váltóból magából csakis törvényszék előtt lehet perelni, holott keresk. ügyekben járásbíró is ítél. A törvényszék azonban a váltó- és keresk. ügyekben egyenlő (budapesti keresk.

foglalhat helyet,⁴¹⁾ érvényesíthető a váltóügylet a keresk. eljárásban, de csak akkor, ha a váltóügyletből származó viszony alakilag is keresk. üggynek minősíthető.⁴²⁾

IV. A váltójog, épügy mint a keresk. jog, különös jog (*jus speciale*), nem kivételes jog (*jus singulare*). Valamint tehát a keresk., úgy a váltójog terén is nemcsak kiterjesztő magyarázatnak, a mely kivételes szabályoknál is lehetséges,⁴³⁾ hanem hason-szerűségnek (*analogia*) is van helye,⁴⁴⁾ feltéve, hogy ez a törvény felismerhető akaratával nem ellenkezik.⁴⁵⁾ Minthogy azonban a váltójog mégis szigorubb alakszerűségekhez köti a váltókövetelés keletkezését és érvényesítését, mint ez más jogügyleteknél tapasztalható, nem helytelen, ha a váltójog formális vagy szoros jognak (*jus strictum*) neveztetik. Ez oly értelemben is áll, hogy a váltójog elvileg kényszerítő természetű (*absolut, jus cogens*), vagyis eltéréseket a felek akaratával (u. n. magán-autonomia) nem enged meg, a mi megfelel a váltó elvont értékpapírtermészetének és forgalmi céljának, nem lehetvén harmadik személyektől követelni, hogy a váltókövetelés törvényszabta feltételeitől és következményeitől eltérő, bár a váltóra vezetett kikötésekre figyelemmel legyenek.⁴⁶⁾ A törvénnyel ellenkező kikötések, záradékok (clau-

és váltótörvényszék, kir. törvényszékek a budapesti és pestvidéki törvényszék kivételével: Keresk. elj. 3. §., Váltóelj. 3. §.) s mindkettőnél egyformán keresk. ülnök vesz részt az e. f. ítélet hozatalában (K. elj. 4. §., Váltó-elj. 5. §.).

⁴¹⁾ Így az elévült vagy praejudicált váltóból indított gazdagodási keresetre (V. T. 90. §.), az értesítés elmulasztása alapján indított kártérítési keresetre (V. T. 45. §.), vagy a váltóelőszerezésből eredő keresetre nézve.

⁴²⁾ Hogy a keresk. ügyek anyagi és alaki értelemben nem egyformák, hanem különböző terjedelemben vannak minősítve: arról v. ö. *Szerző* id. m. II. 118. §.

⁴³⁾ V. ö. *Unger* System d. österr. Privatrechts I. 87., 91. l. Az ellenkező régiebb felfogás helytelen, mert hisz a kiterjesztő magyarázat is csak a törvényhozó valódi akaratát juttatja kifejezésre. *Windscheid* a kivételes jognál még a hason-szerűségnek is helyt ad. V. ö. id. m. I. 29. §.

⁴⁴⁾ V. ö. *Szerző* id. m. I. köt. 1. §. IV. L. *Plósz* is id. m. 47. l.

⁴⁵⁾ Kimerítő (*taxativ*) és kivételes rendelkezések. Nem lehet pl. a biztonság hiánya m. biztosítási viszkereset (V. T. 29. §.), vagy a le nem járt követelésekre vonatkozó megtartási jog (V. T. 108. §. 3. bek.) taxative és kivételképen megállapított eseteit a fizetésmegszüntetésre is kiterjeszteni. De lehet pl. a kezes kötelezettségét a biztosításra is megállapítani (l. alább 69. §.).

⁴⁶⁾ Ellenk. *Plósz* id. m. 49. l., a ki elismeri ugyan, hogy a váltójog

sulák) tehát váltójogi hatálylyal nem bírnak.⁴⁷⁾ Kivétel csak annyiban van, a mennyiben a törvény a feleknek kifejezetten

szabályainak nagy része absolut, de minden egyes szabálynál külön megállapítandónak tartja. Ez megfelel azon álláspontnak, melyet a németeknél Thöl W.-R. 12. §., Bluntschli W.-R. 53. l., Lehmann id. m. 387. l., Grünhut I. 71. §. s mások elfoglalnak s mely a francia és angol-amerikai váltójogban is el van ismervé. V. ö. Lyon-Caen id. m. IV. 74. l., Byles id. m. 99. l., 175. l., 1882. angol V. T. 16., 21. cz., Daniel I. 156. sk. l. II. 134. sk. l. Azonban, míg ez az álláspont az utóbbiakban összhangzásban van azzal, hogy ezekben a váltó elvont értékpapír természete nincs teljesen keresztülvéve, addig a német s hasonlóképen a magyar váltójognak, melyekben ez megtörtént, ez az álláspont nem felel meg. Tényleg Németországban a tulnyomó felfogás a váltójog kényszerítő jellege mellett van. V. ö. már Einert id. m. 85. l., továbbá: Liebe id. m. 63., 87., 211. l., Brauer id. m. 22. l., Hartmann id. m. 50., 170. l., Kuntze D. W.-R. 114. l., Hoffmann Erläuterungen 221., 278. l., Canstein id. m. 87. l., Beyer Z. f. d. ges. Handelsr. 34. köt. 1. sk. l. (a legalaposabb tárgyalása a kérdésnek a német váltójog szempontjából) s ez a német vrszb. tárgyalása alkalmával Lipcsében is határozott kifejezést nyert. L. Protokolle der Leipziger Wechsel-Conferenz (Thöl-féle kiad.) 62., 244. l. Azt sem lehet mondani, hogy e kijelentések magában a német vrszb.-ban nem váltak jogszabályyá (igy Thöl), mert épen ezen álláspontnak volt a következménye, hogy a német vrszb. az eltérés megengedését mindenütt külön kiemeli, s ugyanezt teszi a magyar V. T. is. Midőn pedig később vita keletkezett az iránt, vajjon szabad-e a vrszb. 18. cikkében megállapított elfogadás végetti bemutatást korlátozni s a német keresk. törvény fölötti tanácskozmány Nürnbergben az 5. novellában tagadólag döntött, ezt azon meggyőződés alapján tette, hogy a vrszb. határozatai elvileg kényszerítő természetűek. V. ö. Prot. d. Kommission z. Berathung eines Allg. D. Hgb. LXXIV—V. 1. és Beyer id. h. 56. sk. l. Egyébiránt a francziák is elismerik, hogy a német elmélet a váltójogi szabályok kényszerítő természetét postulálja s hogy annak elfogadása esetében az ő álláspontjuk is meg fog változni. V. ö. Lyon-Caen id. h., Garsonnet id. m. 57. l., Bravard-Demangeat id. m. 31. l. S épen az új olasz K. T. csatlakozása a német váltójoghoz indította már is Vidari-t arra, hogy a váltójog kényszerítő természetét elismerje. L. id. m. 35. l.

⁴⁷⁾ L. ennek határozott kifejezését a V. T. 3. §. 2. pontjában (kamat) és a 17. §-ban (elfogadás végetti bemutatás). V. ö. a lipcsei váltótanácsk. id. jk.: Prot. 62. l. és Beyer id. h. 61. l. Nem volna helyes, mert tulzott, hogy az egész váltó, illetve váltónyilatkozat tekintetnek érvénytelennek, a mint ezt Ausztriában a kamatkikötésre nézve (l. alább 21. §.) s egyes toldásokra nézve Németországban s nálunk is tartják. Pl. a kibocsátó kötelezettségének kizárása. L. alább 31. §. Más, ha a váltó vagy váltónyilatkozat lényeges kelléke úgy határoztatik meg, hogy ezzel lerontatik. Pl. több fizetési idő tételük ki. V. ö. Plósz 118. sk. l. De ezek nem is önálló jelentőségű kikötések, hanem magának az illető kelléknek magyarázatára tartoznak. L. alább 19. §.

vagy felismerhetőleg maga ad jogot eltérő kikötésre,⁴⁸⁾ vagy oly kikötésekről van szó, melyek csak a közvetlen felek között bírnak hatálylyal.⁴⁹⁾ Ily kikötések a közvetlen felek közt akkor is érvényesíthetők, ha nem magán a váltón állanak, hanem a váltón kívül történtek,⁵⁰⁾ sőt az ilyenek, épügy mint az alapul fekvő viszonyok általában, nemcsak kifogásilag a váltóperben, hanem külön köztörvényi keresettel s a váltóperben történt marasztalás daczára érvényesíthetők (l. fentebb).

A váltójog különös jog tárgyilag véve. Ellenben alanyilag véve époly általános természetű mint az általános magánjog, a mennyiben, épügy mint ez, mindenkire egyformán nyer alkalmazást.⁵¹⁾ Területi érvényére nézve pedig a magyar váltójog, épügy mint a keresk. jog, még sokkal általánosabb mint az általános magánjog, a mennyiben nemcsak, mint ez, a tulajdonképeni Magyarországon, beleértve Erdélyt, bir érvénynyel, hanem a magyar korona egész területén, tehát Horvát-Szlavonországot is beleértve, közös, egységes jogot képez.⁵²⁾ Intézményi egyetemességénél s a különböző országokban érvényes tételes szabályok tulnyomó azonosságánál fogva a váltójog valóságos nemzetközi jog (*jus gentium*) jellegével is bir.⁵³⁾

⁴⁸⁾ Ezt teszi a V. T. a 8., 12., 13., 19., 22., 24., 31., 42., 102. §-ban.

⁴⁹⁾ Feltéve, hogy a V. T. azoktól minden érvényt nem tagad meg, mint a kamatkikötéstől. L. alább 21. §.

⁵⁰⁾ V. ö. Beyer id. h. 74. sk. l., Byles id. m. 175. l.

⁵¹⁾ Ez kitünik a V. T. által szentesített általános váltóképességből. L. alább 16. §.

⁵²⁾ 1868 XXX. tcz. 9. §., V. T. 119. §. Ez azonban csak a tulajdonképeni váltójogra nézve áll, ellenben a váltóeljárás és a váltói viszonyokra alkalmazandó magánjog tekintetében Horvát-Szlavonországnak autonómiája van. L. id. t. 48. §. A váltóeljárást Horvát-Szlavonországban az 1876. okt. 18-án kelt autonom törvény által fentartott és 1852-ben behozott (l. alább 11. §.) 1850. évi osztrák rendelet szabályozza. De a közösség a tulajdonképeni váltójog terén sincs szigoruan megtartva, a mennyiben, eltekintve attól, hogy maga a V. T. Horvát-Szlavonországra ki nem terjedő törvényekre egész általánosságban utal (1., 98. §§.), később oly váltójogi intézkedések tétettek, melyek Horvát-Szlavonországra nem vonatkoznak (l. alább 11. §.). Vajjon a külön magyar törvényhozásnak erre alkotmányos joga van-e? arra nézve v. ö. Szerző id. m. I. 45. l. A bíró ezt semmi esetre nem vizsgálhatja, hanem tartozik a rendesen kihirdetett törvényt alkalmazni. L. Szerző Polg. tvk. rendje Magyarországon I. 10. §.

⁵³⁾ Eredetileg s addig, a mig inkább csak szokásjogilag fejlődött, a váltójog nem is mutatott nemzeti eltéréseket. Ezek csak később keletkeztek,

10. §.

A váltójog történeti kifejlődése.

I. Sokat vitatott kérdés, mikor és hol keletkezett a váltó?¹⁾ Létezett-e már az ókorban,²⁾ vagy csak később keletkezett-e; fel

midőn a váltó a különböző országokban külön-külön szabályoztatott. De e particuláris szabályozás mellett is a váltói jogviszonyok lényegére nézve nem igen van különbség, s nem is lehet, mert különben a váltó nem teljesíthetné nemzetközi hivatását. Sőt bizonyos rokonsági csoportok léteznek a tételes törvényhozások közt, melyekben a részletes szabályok is meglehetősen azonosak. Talán nem vagyunk messze attól az eszménytől sem, hogy a váltójog az egész világon egységes lesz. V. ö. alább 13. §.

¹⁾A váltó keletkezési története régóta foglalkoztatja a tudósokat. Az első számottevő önálló munka e téren a *Martensé*: Versuch einer historischen Entwicklung des wahren Ursprungs des Wechselrechts. Göttinga, 1797. Később *Biener*, támaszkodva a hollandi *Holtius*nak »Het Wisselregt in de 14-de eeuw« cz. értekezésére (németül *Sutrotól*: Abhandlungen civilistischen u. handelsrechtlichen Inhalts 1852. 169. sk. l.) lett a váltó eredetének legfőbb kutatójává, a ki tanulságos eredményeit két munkában: Abhandlungen aus dem Gebiete der Rechtsgeschichte. Lipcse, 1846. II. és Wechselrechtliche Abhandlungen Lipcse, 1859. tette közzé. Az újabb írók közül a németeknél: *Kuntze* D. W.-R. 128. sk. l. és *Endemann* Handbuch IV. 10. sk. l.; *Endemann* Studien in der romanisch-kanonistischen Wirtschafts- u. Rechtslehre I. 75. sk. l., és *Canstein* Lehrb. des Wechselrechts 1. sk. l.; az olaszoknál: *Lattes* Il diritto commerciale nella legislazione statutaria delle città italiane. Milano, 1884. 178. sk. l., adták a váltó összefüggő történetét többé-kevésbé önálló kutatások alapján. A váltójogi forrásokra nézve érdemes s a magyar váltójogra is kiterjedő munka *Dedekind*: Abriss einer Geschichte der Quellen des Wechselrechts. Braunschweig, 1843. is. Mindezeket és másokat, a kik a váltó történetét csak egyes korszakok, országok vagy intézmények szerint kutatták (a forgatmányról l. alább), azonban meghaladták azon széles körű, bár be nem fejezett forrástanulmányok, melyeket *Goldschmidt* Handbuch d. Handelsrechts I. köt. 3. kiadásában (Universalgeschichte d. Handelsrechts) 403. sk. l. tett közzé. L. most *Grünhut* is W.-R. I. 20. sk. l., a ki nagy gonddal állította össze a történeti adatokat. — A magyar irodalomban önálló kutatások nem tétettek. *Degen* A váltó történelme a legrégibb idők-től korunkig cz. id. m. teljesen *Biener* második helyen említett munkája után készült. *Apáthy* id. m. I. 1. sk. l. *Biener* és az eclecticus *Hartmann* után D. W.-R. 5. sk. l. adja a váltó történetét, míg *Plósz* id. m. 3. kiadásában 2. §. már *Goldschmidt* eredményeit értékesíti.

²⁾A váltó ókori létezése mellett újabban különösen: *Bernardakis* Journal des Économistes 39. évf. (1880.) I. köt. 365. sk. l. és *Goldschmidt* id. m. 82., 408. l.

lett-e egyszerre találva és ki által,³⁾ vagy csak lassan fejlődött-e ki? Ugy találjuk azonban, hogy a kérdés rosszul van feltéve s hogy épen ez okozza a vitát és a félreértést. Szerintünk nem azt kell kérdezni, hogy mikor és hogyan keletkezett a váltó, hanem azt, hogy mikor és hogyan keletkezett a váltójog? Tudjuk ugyanis, hogy a váltónak nincs külön ügyleti alakja, hanem az utalvány és adóslevél alakjával bir (l. fent 2. §.) s az is bizonyos, hogy az a cél, melynek kielégítésére a váltó szolgál (l. fent 6. §.), az utalvány és adóslevél, mint ilyen, által is elérhető. Ez áll különösen a más helyen teljesítendő pénzfizetés közvetítéséről, mely önmagában véve semmi különös jogi jelleggel nem bir, s melyet épen azért nem szabad a váltóval, mint különös jogintézménnyel azonosítani. Bő adatok állanak rendelkezésünkre annak igazolására, hogy a más helyre szóló pénzutralványozás az ókori népeknél, különösen a görögöknél és rómaiaknál, nagyon elterjedt ügylet volt.⁴⁾ Sőt még arra is vannak bizonyítékok, hogy az ókorban a pénzutralványozás nemcsak megnevezett személyek javára, hanem rendeletre vagy épen bemutatóra történt.⁵⁾ Ennek daczára azonban váltó-

³⁾ Mint feltalálók szerepeltettek különösen a zsidók Franciaországból történt kiűzetésük alkalmával, a mikor javaikat váltók útján vonták ki; továbbá a ghibellinek, a kik hasonló okokból találták volna fel a váltót; a firenzeiek, a genuaiak stb. *Goldschmidt* szerint ezen állítólagos feltalálások »dajkamesék, melyek a megemlést sem érdemlik meg«. L. id. m. 409. l.

⁴⁾ Görög bizonyítékok: *Isokrates* Trapezitikos, *Demosthenes* beszédei stb. L. *Bernardakis* id. h., *Goldschmidt* Zeitschr. der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte X. köt. 352. sk. l. L. még az ujabban talált egyiptomi papyrusokat. Így pl. a bécsi Rainer főherczeg-féle papyrus-gyűjtemény 337. darabja mint »látra szóló váltó« van megjelölve. L. Payprus Erz hg. Rainer, Führung durch die Ausstellung. Bécs, 1894. 100. l. — Assyriai bizonyítékok a IX—XII. századból Kr. e., l. *Bernardakis* id. h. — Római bizonyítékok: különösen *Cicero* levelei, a melyekben gyakran a fiának *Athenae*be való utalványozásról szól, melyet »permutatio«-nak nevez is. L. az illető helyek teljes összeállítását: *Bekker* Zeitschr. der Savigny-Stiftung III. 13. l.

⁵⁾ L. különösen *Goldschmidt* Zeitschr. der Savigny-Stiftung id. h., a hol Erdélyben talált római okmányok is közöltnék (384. l.). Az általa közölt adatok azonban nem egész biztosak. V. ö. *Brunner* Forschungen zur Geschichte d. deutschen u. französischen R. Stuttgart, 1894. 604. sk. l.; a ki ezzel egyuttal védi az általa tett kutatások eredményeit, a melyek szerint a bemutatóra és rendeletre szóló papírok középkori germán eredetűek s a még el nem ismert képviselő és engedmény pótlására szolgáltak. L. Die

ról, mint külön jogügyletről, még nincs szó, mert még nem képződtek az ilyen ügyletekre nézve azok a különleges, sajátos jogszabályok, melyeket a váltó ural. Csakis attól az időtől fogva lehet váltóról beszélni, a mikor ezek a különös szabályok keletkeztek; a váltó keletkezésének kérdése tehát voltaképen azt foglalja magában, hogy hol és mikor keletkeztek a különleges váltójogi szabályok, a váltójog? A míg ezt bizonyos időre és helyre nézve meg nem állapítottuk, azok a sokat kutatott és talált példák, melyek akár az ókorból, akár a középkorból⁶⁾ mint legelső váltók említettnek, semmi jogtörténeti jelentőséggel nem bírnak. Époly kevés jelentősége van annak a szintén sokat vitatott kérdésnek: vajjon a más helyen eszközlendő pénzfizetési ügyletnél az utalványi vagy a kötelezvényi alakban kiállított okiratokat használták-e előbb, s már ehhez képest állapittatik meg az idegen vagy a saját váltó régibb volta. Ezt is csak úgy tudjuk megállapítani, ha kimutatjuk, hogy melyik alaknál keletkeztek előbb oly jogszabályok, melyek azt más, hasonló ügyletektől megkülönböztették.

II. Váltójogról s ennek folytán váltóról tulajdonképen csak azóta lehet beszélni, mióta az utalványnál a kiállító magából az utalványból felelőssé tétetett a fizetés teljesítéseért, úgy hogy ennek elmaradása esetében ellene viszkereset foglalt helyet az abból eredt kár megtérítésére. Ebben s az ennek alapján a kiállító részéről felvett, bár ki nem fejezett fizetési ígéretben különbözik a váltó leglényegesebben az utalványtól,⁷⁾ melynél ily viszkereset nem magából az utalványból, hanem csak az alapul fekvő viszony-

fränkisch-romanische Urkunde. Zeitschr. f. d. ges. Handelsr. XXII. köt. és Das französische Inhaberpapier des Mittelalters u. sein Verhältniss zur Anwaltschaft, zur Cession u. zum Ordrepapier. Berlin, 1879. L. továbbá *Wendt* Das allgemeine Anweisungsrecht. Jena, 1895. 129. sk. l.

⁶⁾ Azelőtt mint legrégibb középkori váltót egy 1207 körül bizonyos *Rossi Simon* bankártól Genuában és pedig bemutatóra kiállított okiratot tekintettek. L. erről közelebbről most *Goldschmidt* id. m. 423. l. Legujabban azonban még régibb okiratokat találtak, melyek váltók lettek volna. Így *Goldschmidt* id. m. 420. l. három »saját váltót« közöl 1156-ból. Körülbelül ugyanazon időből *Canstein* id. m. 12. l. arabs okiratot közöl, melyről azt hiszi, hogy váltó volt s ez alapon valószínűnek tartja, hogy a váltó kiindulási pontja az araboknál keresendő.

⁷⁾ Már t. i. a közönséges magánjogi utalványtól. Az újabb kereskedelmi utalványnál megvan a viszkereset, de ez már a váltótól van kölcsönözve. V. ö. *Szerző* id. m. II. 135. §.

ból adatik. Ezzel lesz tehát az utalványból váltó.⁸⁾ A rendelkezésre álló adatok szerint e viszkereseti kötelezettség és kibocsátói fizetési ígéret a más helyre szóló utalványoknál valószínűleg a XIII. században és pedig Olaszországban fejlődött ki.⁹⁾ Alapja nem volt más, mint az utalvány fejében adott ellenérték (*valuta*), melylyel a kiállító jogtalanul gazdagodott volna, ha azt a fizetés nem teljesítése esetében is megtartja. Ennek fejében vállalták el a más helyen való fizetés kötelezettségét sokáig külön kötelezvényben s úgy, hogy e mellett az utalványt csak a végből állították ki, hogy a fizetést ígérő valamely, a fizetés helyén lakó harmadik személyt jelöljön ki a fizetés teljesítésére.¹⁰⁾ Később azonban annyira megszokottá vált, hogy a más helyre szóló utalvány a kibocsátónak megfelelő ellenérték fejében vállalt fizetési ígérete alapján nyugszik, hogy mindinkább fölöslegesnek találták az utalvány mellett még külön kötelezvényt is kiállítani; a kibocsátó fizetési ígéretét és viszkereseti kötelezettségét az utal-

⁸⁾ V. ö. már *Holtius* id. m. német ford. 201. l.; továbbá *Goldschmidt* id. m. 446. l., *Wendt* id. m. 116. l.

⁹⁾ Ez kitünik abból, hogy a kibocsátó viszkereseti kötelezettségének kérdése az olasz jogászoknál már a XIII. század vége felé tárgyalatik s a XIV. század végén már nálunk is kétségtelen elismerésre jut, így nevezetesen *Baldus*nak egy 1395-ben kiállított váltóról irt véleményében (*Consilia* I. 348. sz.). V. ö. *Holtius* id. m. 192. sk. l., *Goldschmidt* id. m. 446. l.

¹⁰⁾ A más helyre szóló pénzutralványozási ügyletet tehát két okirattal bonyolították le s a sulypont nem az utalványban, hanem a kötelezvényben volt. Ez indította épen *Goldschmidt*t arra, hogy az utóbbit mint »telepített saját váltót« a váltó eredeti alakjának tekintse. L. már előbb *Canstein* is id. m. 6. l., *Pigeonneau* *Histoire du commerce de la France*. 2. éd. Paris, 1887. I. 275. l. 1. jegyz. Azonban az utalványt feltételező kötelezvény még semmi különös váltójogi vonást nem tartalmaz, mert pusztán az a körülmény, hogy a kiállító más helyen ígérte a fizetést, csak tényleges, de nem jogi különbség más kötelezvényekkel szemben. Következésképen ezen kötelezvényeket nem is lehet még váltóknak nevezni s minthogy az első különleges váltójogi képződés az utalványnál történik, mégis helyes az a tulnyomóan követett felfogás (igy különösen *Martens* id. m. 9. §. és *Biener* *Wechselr. Abhdgen* 28., 70. sk. l.), hogy a váltó az utalványból származik. Egyébiránt nem is bizonyos, hogy a fizetést ígérő kötelezettségéről az utalványon kívül mindig külön kötelezvény állíttatott ki; legalább *Schaube* *Zeitschr. f. d. ges. Hr.* 43. köt., több, levélbe foglalt utalványt közöl a XIII. századból, melyek magukban tanúsítják az utalványozó felelősségét azon esetre, ha az utalványozott a fizetést megtagadná. V. ö. *Grünhut* is id. m. I. 5. §. 1. jegyz. *Lastig* szerint *Zeitschr. f. ges. Hr.* 23. köt. 169. l. a legrégebb váltók, melyek *lettere*

vány mellett magától értetődőnek tekintették.¹¹⁾ Ennek általános jogszabálylá emelése fejezte be a váltó kifejlődését abban az alakban, a mint azt a XV. és XVI. században mindig nagyobb kiterjedésben használták s jogilag meghatározták. Az utalványban való összpontosítása az ügyletnek hozta magával, hogy a váltó mint idegen váltó fejlődött ki, mely mellett a saját váltó alakját csak nagyon kivételesen használták. Az ügylet abbéli lényege pedig, hogy a fizetés ellenérték fejében más helyen ígértetett, vonta maga után azt, hogy a kibocsátói felelősség felvételével váltóvá vált utalványnak más helyre kellett szólnia s az értéket kifejeznie (l. fent 1. §.).

III. Bármily nagy szerepet játszott azonban a váltó ezen most meghatározott jogi minőségében: a mai váltóhoz képest még kezdetleges volt. Hiányzott még különösen a forgatmány s ezzel a váltótulajdonosi jogositvány függetlensége a korábbi tulajdonosoktól, vagyis épen az, a mi a váltót igazi forgalmi értékpapírrá teszi. Ennek kifejlődése csak később: a XVI. század végén és a XVII. század folyamán történt.¹²⁾ Már előbb is állították ki a váltót, éppúgy mint más okiratokat, rendeletre, sőt (tisztán vagy a hitelező neve mellett) bemutatóra is, s mindkét esetben a váltó egyszerű átadás által ruháztatott át.¹³⁾ De ez mégis csak kivétel volt. A rendes mód arra, hogy a váltó más által önállóan s külön engedmény vagy meghatalmazás nélkül érvényesíthető legyen, a

di pagamento neveztek, a bankárok könyveiből készített kivonatok vagy másolatok voltak. Ezeket mutatták fel a fizetés helyén az utalványozottnál. a kit még külön is értesítettek. De l. ez ellen *Goldschmidt* id. m. 423., 432. l.

¹¹⁾ »Nulla promissio in hac scriptura continetur, tamen videtur subintelligi, tanquam personaliter (vagyis külön) facta numeratori« (a ki az értéket adta) — mondja *Baldus* id. h. L. *Goldschmidt* id. m. 446. l.

¹²⁾ A forgatmány kifejlődésére nézve az 1. jegyzetben említetteken kívül v. ö. különösen: *Frémery* id. m. 126. sk. l.; *Götz* Giro, az *Ersch* és *Gruber*-féle *Allg. Encyclopädie der Wissenschaften u. Künste* I. oszt. 68. kötetében és legújabbán *Schaps* *Zur Geschichte des Indossaments*. Stuttgart, 1892.

¹³⁾ Már az 1550-ben szerkesztett bolognai kereskedői statutumok tesznek említést bemutatóra és azzal egyenlőnek tekintett rendeletre szóló váltóról (v. ö. *Goldschmidt* id. m. 450. l., *Schaps* id. m. 33., 36. l.), nem is említve azon mások által saját váltóknak nevezett okiratokat, melyek a más helyen fizetendőösszegekről már a XII. és XIII. században bemutatóra vagy rendeletre állítottak ki (*Goldschmidt* 428. l., *Schaps* 8. l.), melyek azonban, mint említők, még igazi váltók nem voltak.

mi annál szükségesebb volt, mert a rendelvényes nem ment el mindig személyesen a fizetési helyre: sokáig az, hogy a váltóban a kibocsátón, intézvényezetten és rendelvényesen felül még egy negyedik személyt jelöltek meg, a ki a váltót a rendelvényes helyett a fizetési helyen bemutatta s a kit épen azért bemutatónak (*praesentáns*) neveztek is.¹⁴⁾ Csak a XVI. század végén kezd ismét szokássá válni a külön bemutató egyidejű megjelölése helyett a váltót rendeletre kiállítani s az átruházást a váltóra később vezetett nyilatkozat útján eszközölni.¹⁵⁾ Ezen átruházási nyilatkozat eleinte Olaszországban mint u. n. *girata*¹⁶⁾ a váltó előlapjára vezetettetett,¹⁷⁾ a XVII. század elején azonban Franciaország-

¹⁴⁾ A *praesentans* jogállására nézve sokáig kizárólag az volt a feltevés, hogy ő nem más mint a rendelvényes fizetési meghatalmazottja (*solutionis causa adjectus*); közelebbi jogkörére nézve azonban szétágaztak a nézetek, míg később egyenesen mint *procurator in rem suam* ismertetett el, a ki a váltóból eredő jogot *ex proprio jure*, tehát épugy mint a mai forgatmányos, érvényesítheti. V. ö. *Schaps* id. m. 14., 23. l. Érdekes, hogy egy magyar váltójogi író még a jelen század elején is a négy személyes váltóból indul ki s a külön bemutatót említi: l. *Sáfár* *Institutiones juris cambialis* 10. §. Sőt a francziáknál ugyanezt találjuk még ujabban is. L. pl. *Nouquier* id. m. I. 106. sk. l.

¹⁵⁾ A forgatmány ezen genetikus összefüggését a *praesentans*sal, a kinek helyébe lépett, egyes korábbi írók (mint pl. *Casaregis*) sejtelmektől eltekintve (l. *Schaps* id. m. 74. l.), először *Biener* mutatta ki (*Abhandlungen aus dem Gebiete der Rechtsgeschichte* 87. l.) s ujabban különösen *Schaps* védi (id. m. 73. sk. l.). Mások másból származtatják le a forgatmány keletkezését. Így *Martens* id. m. 69. l., *Frémery* id. m. 128. l., *Canstein* id. m. 26. l. a vásárokon gyakorolt *scontratióból*; *Götz* id. m. 25. sk. l. és *Kuntze* D. W.-R. 184. sk. l. az avallumból; *Lattes* id. m. 186. l., s utána más olasz írók a könyvtírásból, a mely, miként a forgatmány, szintén *gironak* neveztetik. L. ezeknek czáfolatát *Schaps*nál id. m. 44., 66., 72. l. A francia *Wahl* szerint a forgatmány keletkezésének igazi oka az volt, hogy a XVI. századbeli jogászok, élükön *Dumoulin*nal, az akkor nagyon elterjedt vagylagos bemutatóra szóló papírok bemutatójától megtagadták az önálló jogosultságot s csak meghatalmazottnak tekintették, minek folytán a gyakorlat eleinte a blankopapirban s ennek tilalmazása után (l. 23. jegyz.) a rendeleti záradékban és forgatmányban keresett és talált módot a váltó átruházására. L. id. m. I. 100. l. V. ö. *Brunner* is a többszörös forgatásra nézve: *Das franz. Inhaberpapier* 88. l.

¹⁶⁾ A szó, mely az olaszban ma is használtatik (l. olasz K. T. tit. X. cap. I. sezione 2.: »*della girata*«), a »*girare*« = forgalomba helyezni igéből származik. Ennek teljesen megfelel a magyar *f o r g a t m á n y*.

¹⁷⁾ Az első ilyen »*girata*« Nápolyból, 1600-ból maradt reánk. L. szövegét *Goldschmidt*nál id. m. 453. l. s másoknál.

ban szokássá válik azt a váltó hátára vezetni. Innen: hátirat, *endossement*.¹⁸⁾ Mindkét országban kifejlődött azután az a jogszabály, hogy a forgató magából a forgatmányból épügy felelős a váltóért, mint a kibocsátó,¹⁹⁾ s hogy a forgatmányos nem egyszerű jogutód, mint az engedményes, hanem önálló váltóhitelező, a ki ellen az előd személyéhez való viszonyból kifogás nem tehető.²⁰⁾ E két tulajdonság elismerésével lesz a forgatmány külön átruházási intézménynyé, mely azonban még sok küzdelmen megy keresztül, míg teljes törvényes elismerést nyer.²¹⁾ Különösen a többszöri forgatás tudta magát nehezen kiküzdeni;²²⁾ az üres forgatmány

¹⁸⁾ *En dos* = a hátán. Latinul: *in dorso* s innen *indossamentum*. *Savary* tanúsága szerint a rendeleti záradék és a hátirat 1620 óta jött szokásba (Parfait négociant II. 588., 602. l.), bár egy más francia író, a ki 1625-ben írt a váltóról: *Maréchal*, még nem tesz említést róla. V. ö. *Frémery* id. m. 127. l. Vajjon a hátirat, mint ilyen, általában Franciaországban keletkezett-e? a mint azt többnyire állítják (l. különösen *Biener Wechselrechtl. Abh.* 139. l., *Wahl* id. h.), kétséges; annyi azonban tény, hogy a hátirat Franciaországban nyerte először jogi kiépítését s mint kifejlett alak innen terjedt el más országokban.

¹⁹⁾ Kimondva Olaszországban már az 1607. évi nápolyi pragmatikában, a mely az első törvény, a mely a forgatmánnyal foglalkozik. L. *Martens* id. m. függelékében 77., 78. l. Hasonlag kimondotta a forgató felelősségét Franciaországban már az 1673. évi *Ordonnance* (V. czim. 12., 13. cz.). Hogy minő alapon állapított meg e felelősség? arról l. alább 35. §.

²⁰⁾ Ez különbözteti meg legfőképen a forgatmányt az engedménytől; de e különbség s ennek következményeképpen a forgatmányos önállósága csak későn és lassan ismertetik el, előbb az elfogadóval szemben, a ki általában szigorubban ítéltetik meg (irányadó *de Luca* bibornok *Theatrum veritatis et justitiae* cz. művében a XVII. század 2. felében; Németországban először 1701. évi danzigi vrszab. l. *Siegel Corp. jur. camb.* I. 373. l.) s csak később az előzők irányában is. V. ö. *Schaps* 117., 141., 168. sk. l., *Canstein* 39. l. Franciaországban még az elfogadóval szemben is csak *Pothier* (1763.) állapította meg a forgatmányos önálló jogosultságát (l. id. m. 118—120. sz.). Még *Dupuy* a forgatmányosról mint egyszerű engedményesről szól s az elfogadónak is kifogást ad az előd személyéből. V. ö. *L'art des lettres de change* (1693.) 8. fej.

²¹⁾ Az első törvény, mely a forgatmányt mint bevett intézményt kimerítőbben szabályozza: az 1673. évi francia *Ordonnance du commerce*. De még a XVIII. században vannak törvények, a melyek a forgatmányt tiltják. Így egyes olasz helyeken: nevezetesen Velenczében és Nápolyban; továbbá Botzenben, Frankfurtban és Nürnbergben. V. ö. *Schaps* id. m. 90., 146. sk. l.

²²⁾ A többszöri forgatás tilalmával kezdte meg épen a már említett 1607. évi nápolyi pragmatika a forgatmány szabályozását (ismételve 1717-ben és többször). Később különösen a már említett német helyeken tiltották a

egyenértéke a teljes, kitöltött forgatmánynyal pedig még ma sincs mindenütt elismerve (l. alább 34. §.).

IV. A váltó jog, épugy, mint a kereskedelmi jog, eleinte kizárólag szokás útján fejlődött ki. Irányadó befolyást erre különösen az olasz bankárok gyakoroltak, a kiknek kezeiben a más helyre szóló pénzfizetések összpontosultak (l. fent 6. §.) s a kik a középkorban és az ujkor elején oly nagy jelentőségű vásárok pénzforgalmát is közvetítették.²³⁾ E vásárok közül a francziák, nevezetesen: a XII. századtól a XIV. század közepéig a champagnei vásárok, később a XVI. és XVII. században a lyoni vásárok és a kizárólag fizetések teljesítésére 1537-ben felállított besançon-i vásár, mely 1597-ben Piacenzába, innen 1648-ban Noviba helyeztetett át, valóságos nemzetközi váltópiaczká váltak.²⁴⁾ A vásárookra és vásárokról intézett váltók oly nagy szerepet játszottak, hogy azokat egy időben mint a váltó rendes alakját tekintették, mely mellett a nem vásárra szóló váltó csak mint kivétel jelentkezett.²⁵⁾ Némelyek szerint a váltó a vásá-

többszörös forgatást (az 1715. évi braunschweigi V. T. legfelebb négyszeri forgatást engedett meg!). Ellenben Francziaországban nem tiltották, csak az üres hátiratot, valamint a bemutatóra szóló és a kitöltetlen vagy blankopapirokat, *billets en blanc*: 1604., 1611., 1624., 1650., 1660., 1664. évi rendeletek, l. különösen *Wahl* id. m. I. 104. sk. l. Az ellenszenv a többszöri forgatás ellen kevésbé jogi okokból, mint a bankároktól származott, a kiknek érdekei nagy csorbát szenvedtek általa, tekintve hogy a forgatmány új váltó kiállítását pótolja, a mely rendesen a bankárok közvetítésével történt (l. alább). V. ö. *Götz* id. m. 36. sk. l., *Schaps* 107. l., *Canstein* id. m. 31. sk. l.

²³⁾ A vásárokról s azok váltó- és más ügyleteiről l. különösen: *Martens* id. m. 13. sk. l., *Biener* Wechselr. Abh. 36. sk. l.; *Endemann* id. m. I. 156. sk. l., *Goldschmidt* id. m. 224. sk. l. és *Zeitschrift f. d. ges. Hr.* 40. 1. sk. l., *Pigeonneau* id. m. I. 205. sk. l., *Bourquetot Félix* Études sur les foires de Champagne (Mémoires présentés par divers savants à l'académie des inscriptions et belles-lettres 2. série tome V. 2 részben). Paris, 1865.

²⁴⁾ A vásárokra külön váltóárfolyam fejlődik ki s a váltókövetelések kölcsönös beszámítására és átruházására a főbb vásárokon állandó *scontratio* (*clearing*) van berendezve, melynek könnyebb keresztülvitelére egységes számolási érték, az u. n. márkaskudó (*scudo di marche, scutus marcharum*, 65 darab egy márka finom aranyból) alkalmaztatott. V. ö. *Goldschmidt* Handb. 1. kiad. 1183. l., *Endemann* id. m. I. 182. sk. l.

²⁵⁾ Igy különösen *Scaccia* (id. m. §. I. qu. 1. nr. 4., 5.) és *R. de Turri* nál (id. m. disp. I. qu. 5. nr. 20., 21.), a kik a vásári váltót rendes váltónak: *cambium regulare* nak, a nem vásárit (*c. plateale*) egyszerű vagy rend-

rokon keletkezett volna is,²⁶⁾ a mi azonban nem bir alappal. A szokás útján kifejlődött váltójogi szabályok aztán idővel feljegyeztettek s különösen mint helyhatósági szabályok (statutumok) tétettek kötelezőkké. Az első ilyen helyhatósági megállapítások, melyekről kétségtelen, hogy valóságos váltójogi természettel bírtak, a XIV. század folyamán keletkeztek. Ilyenek az 1326 után az 1243. évi *avignoni* statutumhoz csatolt váltójogi szabályok, az 1394. évi *barcellonai* statutum, mely a váltóelfogadmány írásbeli alakját írja elő s mások.²⁷⁾ Fontos forrását a váltójogi felfogásnak képezik a kereskedelmi testületek és városok bíróságai által hozott döntvények is, a mely bíróságok közül különösen a genuai (*Rota Genuae*) birt nagy és egyetemes tekintélyvel.²⁸⁾ Némi befolyást a váltójog kifejlődésére a római egyház is gyakorolt, de ez inkább csak nemleges volt, arra irányozva, hogy a váltó az uzsoratilalom kijátszására ne használtassék.²⁹⁾ Behatóbb váltójogi szabályozást csak a XVI. század folyamán találunk. A legrégebb önálló váltórendszabály Bolognában keletkezett. 1569-ben,³⁰⁾ mely V. Pius pápa által megerősített s Olaszországon túl is irányadóul vétetett. Az utána következők közül különösen

hagyó váltónak: *c. simplex* v. *irregularenak* nevezik. Így még nálunk a jelen század elején Sáfár id. m. 13. §.

²⁶⁾ Így *Martens*, a ki a vásári adósságokra vonatkozó szigorú eljárásban találja a váltószigor s ebben a váltó gyökerét. L. id. m. 20., 30. sk. l.

²⁷⁾ L. a felsorolást *Goldschmidt*nál id. m. 461. sk. l. s többeknek szövegét *Martens*nél a függelékben.

²⁸⁾ »*Rota Genuensis, quae in causis mercantilibus maximae est auctoritatis*«, mondja *Casaregis* *Discursus legales de commercio* disc. 36. nr. 3. Kevésbé előnyösen nyilatkozik róla *Vincent*, a ki egyenesen megvesztegethetőnek mondja: *Exposition raisonnée de la législation commerciale*. Paris, 1821. I. köt. 166. l. Az első ismert kiadást döntvényeiről 1552-ben *Bellonius* rendezte Velenczében. Nagy tekintélye volt még a pápai római törvényszéknek (*Rota romana*) is, de a váltóval inkább csak az uzsora szempontjából foglalkozott. V. ö. *Biener* id. m. 83. l.

²⁹⁾ L. fent 6. §. Tulzott jelentőséget tulajdonít az egyházi uzsoratilalmnak a váltójog kifejlődésére *Endemann*, a ki szerint a váltó épen az uzsoratan befolyása alatt ágazott el az utalványtól. L. id. m. I. 114. l. Ez ellen l. *Goldschmidt* id. m. 406., 464. l.

³⁰⁾ Közölve *Siegel*nél: *Corp. jur. camb.* I. 499. sk. l. és *Meissner*nél *Codex der europäischen Wechselrechte* II. 632. sk. l. *Goldschmidt* szerint azonban e váltórendszabály csak az 1509-ben keletkezett és 1550-ben revidált bolognai *statuta mercatorum* kiegészítése és javítása. L. id. m. 461. l.

említettök Olaszországban az 1589. évi genuai statutumok, melyek kimerítőbb váltójogi szabályokat tartalmaztak³¹⁾ s az 1597. évi besançoni vásári rendtartásba is felvették;³²⁾ Németalföldön az 1670. évi antwerpeni váltószabályok,³³⁾ melyeket Németországban is követtek,³⁴⁾ a hol váltórendszabályok csak a XVII. század elején keletkeztek, az első Hamburgban 1603-ban.³⁵⁾ Mindezen és más váltójogok azonban nélkülözték még a forgatmány szabályozását; erre való tekintettel csak a XIV. Lajos által 1673-ban kibocsátott francia keresk. törvényben, az u. n. *Ordonnance du commerce*ben foglalt váltó jog³⁶⁾ tekinthető az első oly váltótörvénynek, a mely a mai váltó jog igazi és egyetemes alapját képezi. Ezzel egyuttal a vezérszerep, valamint a kereskedelmi, úgy a váltó jog terén is Olaszországtól Franciaországra megy át, mely azt a bár sok tekintetben önállóan fejlődő angol váltó joggal szemben is érvényesíti,³⁷⁾ sőt később annyira

³¹⁾ Közölve Martensnél id. m. függ. 40. sk. l.

³²⁾ Közölve Siegelnél id. m. 509. sk. l.

³³⁾ »*Rechten en Costumen van Antwerpen van Wissen*«. Közölve Siegelnél id. m. 408. sk. l.

³⁴⁾ V. ö. Dedekind id. m. 91., 92. l., ki ezt a németalföldi reformációnak Alba herczeg által történt véres elnyomása folytán az északnémet városokba vándorolt antwerpeni polgároknak tulajdonítja. L. Biener is id. m. 297. l. és Kuntze D. W.-R. 160., 161. l.

³⁵⁾ Tartalmaztatik az azon évi revideált városi statutumban, de két évvel később (1605) több módosítást szenvedett. (Közölve Zimmerlnél Vollständige Samml. d. Wechselges. II. 101. l.). Ez alakban egy századnál tovább maradt érvényben, a mig helyébe az 1711-ben revideált hamburgi váltótörvény nem lépett. L. ennek szövegét Zimmerl id. h. 103. l., Siegelnél id. m. I. 414. sk. l. és Meissnernél id. m. I. 910. sk. l. Ugyanezeknél közöltetnek a többi német váltójogok a XVII. és XVIII. századból. Siegelnél az első az 1682-ik évi lipcsei váltórendszb., a melyhez ő magyarázatokat is csatolt, s mely az összes XVII. századi német váltójogok között a legkiválóbb volt s számos más helyen is recipiáltatott vagy alapul vétetett. V. ö. Dedekind id. m. 96. l., a ki a legszabatosabb és legrészletesebb áttekintést adja a régi német váltótörvényekről. L. most Grünhut is I. 105. sk. l.

³⁶⁾ Tartalmaztatik annak V. és VI. czimében, a melyekhez a VII. czimben szabályozott személyfogság és a XII. czimben szabályozott váltóbiráskodás szervezete járul. Keletkezési történetéről l. különösen Gragnon-Lacoste Précis historique de la législation consulaire. Paris, 1860. 286. sk. l. és Biener Wechselr. Abh. 147. sk. l.

³⁷⁾ Különösen Pothier útján, a kit az angol bírák rendes forrásként idéznek. Egy híres esetben (Coz v. Troy 1821-ben) Best (később Lord Wynford) angol főbíró (Lord Chief Justice) öt mindjárt az angol bírósági döntvények

erősíti, hogy egy időben majdnem mindenütt a francia váltójog uralkodik. Csak a jelen század közepe felé változik a helyzet s lép Németország az első helyre az 1847-ben megalkotott váltó-rendszabálylyal, a mely a francia váltójog visszaszorításával minden későbbi váltótörvényhozásra irányadó befolyást gyakorolt, számos országban közvetlenül követték. E fejlődés részletes képe a következő szakaszokból fog kitünni.

11. §.

A váltójog codificatiója és jelen állapota a külföldi államokban.

Minthogy a váltójog codificatiója előbb Franciaország, ujabban pedig Németország vezetése alatt történt, első sorban ezen két állam, azután betűrendben a többi európai állam, végül az Európán kívüli államok váltójogát fogjuk ismertetni.¹⁾ A hazai váltójog történetéről a következő szakaszban lesz szó.

I. F r a n c z i a o r s z á g. Az 1673. évi *Ordonnance du commerce* kevés módosítással egészen a jelen század elejéig maradt érvényben, a mikor helyét az 1807-ben megalkotott, 1808. január 1-jén életbelépett s ma is hatályban lévő *Code de commerce* foglalta el.²⁾ Ennek I. könyv VIII. czime szabályozza a váltójogot

után mondja irányadónak: »The authority of Pothier is as high as can be had, next to the decision of a Court of Justice in this Country.« L. Byles id. m. XVII. l. és Biener is id. m. 152. l.

¹⁾ Az érvényben álló váltótörvények teljes gyűjteményét adja: *Borchardt S. Vollständige Sammlung der geltenden Wechsel- u. Handelsgesetze aller Länder.* Berlin, 1871. I. kötet német fordítás, II. köt. eredeti szöveg. Ezt kiegészíti: *Borchardt O. Sammlung der seit dem Jahre 1871. in Aegypten, Belgien etc. publicirten Wechselgesetze.* Berlin, 1883. Az azóta megjelent legújabb váltótörvények utóbbinak: *Die geltenden Handelsgesetze des Erdballs* cz. gyűjteményének V. (1887.) és pótköteteiben tartalmaztatnak, de csak német fordításban, s ezek is még kiegészítésre szorulnak. V. ö. Szerző Keresk. jog. 3. §. is. A régiebb váltótörvényeket összegyűjtötték: *Siegel J. G. Corpus juris cambialis* 2. köt. Lipcse, 1742. Négy folytatás *Uhl*-tól Lipcse, 1757—1786.; *Zimmerl Vollständige Sammlung der Wechselgesetze aller Länder u. Handelsplätze in Europa.* 3 köt. Bécs, 1809—1813. és Nachtrag 1829.; *Meissner Codex der europäischen Wechsel-Rechte* 2 köt. Nürnberg, 1836—37.

²⁾ A *Code de com.* váltójogi részének keletkezési történetét és előmunkálatait l. *Loché*-nél: *La législation civile, commerciale et criminelle de la France* XVII. köt. 1—9., 79., 80. l., XVIII. köt. 1—253. l.

3 fejezetben (*sections*), melynek első és főfejezete 13 §§-ban (110—186. cikk) az idegen váltóról (*lettre de change*), a második mintegy függelékképen (187—188. cikk) a saját váltóról (*billet à ordre*), a harmadik (189. cz.) az elévülésről intézkedik. Lényegileg ezen újabb codificatio nem sokban különbözik az 1673. évitől, melynek inkább csak újabb és szabatosabb alakba foglalása és az annak alapján keletkezett elmélet³⁾ és gyakorlat értelmében való kiegészítése.⁴⁾ Ennek daczára oly kiváló alkotásnak ismerték el, hogy nemcsak a francia uralom területén emelkedett érvényre, hanem számos más országban is recipiálták vagy utánózták. Később azonban több rendbeli módosítást szenvedett. Ezek között a legfontosabb a már említett 1894. évi június 8-án kelt törvény a helykülönbség kellékének eltörléséről,⁵⁾ mi által egyik főkülönbség szűnt meg a német, angol s az összes újabb váltótörvényhozásokkal szemben (l. fent 1. §.).

II. Németország. A német váltójog valamint kezdettől fogva, azonképen később is a különböző német államok particuláris törvényhozása útján fejlődött tovább. Így a XVIII. század folyamán nem kevesebb mint 47 német váltórendszabály alkottatott⁶⁾ s még a jelen század ötödik tizedében 52 különböző váltótörvény állt érvényben Németországban.⁷⁾ Ezek között a legkiválóbb az 1794. évi porosz *Landrecht*-ben szabályozott váltójog volt.⁸⁾ A nagy szétforgácsolttság azonban annyira súlyosan nehezedett a német váltóforgalomra, hogy mind erősebbé vált a közóhaj, közös egységes váltójog létesítése iránt. Miután arra a württembergi

³⁾ Különösen *Pothier* gyakorolt irányadó befolyást.

⁴⁾ Ez a *Code de com.* előmunkálataiban is többször hangsúlyoztatik. Így különösen *Bégouen*, a ki a váltójogi rész szerkesztője volt, a törvényhozó testület (*Corps législatif*) elé terjesztett indokolásában azt mondja: »Je dois vous entretenir d'un petit nombre de changements faits à l'ordonnance, indiqués par l'expérience d'un siècle, sollicités par la justice ou par les besoins du commerce.« *L. Locré* id. m. XVIII. köt. 142. l. Hasonlag nyilatkozott *Duveyrier* a *Tribunat* nevében. *Locré* id. h. 154., 155. l.

⁵⁾ L. erről közelebről: *Annuaire de législation française* XIV. année (1894.) 58. sk. l.

⁶⁾ L. az időrendi felsorolást *Dedekind*-nél id. m. 169. l. A fenti számba az osztrák váltótörvényeket nem foglaltuk bele.

⁷⁾ *Dedekind* id. h. 56-ot mutat ki, de ebben az osztrák váltótörvények is be vannak foglalva.

⁸⁾ II. rész 8. czim. 8. fejezet 713—1249. §§. Jelentőségéről l. különösen *Lehmann* id. m. 83. sk. l.

kormány részéről a német vámegyesület 1846. évi közgyűlésén határozott indítvány tételét, a porosz kormány meghívta az összes német szövetséges államokat (beleértve Ausztriát), hogy annak megvalósítása végett közös tanácskozmányt tartsanak.⁹⁾ E tanácskozmány 1847. október 20-án ült össze Lipcsében s a porosz kormány által ugyanazon évben kidolgozott tervezet¹⁰⁾ alapul vétele mellett még azon év vége előtt kidolgozta¹¹⁾ a közönséges német váltórendszabályt: *Allgemeine Deutsche Wechselordnung*, mely három részben és 100 cikkben (I. rész 1—3. cz. a váltóképességről, II. rész 18 fejezetben 4—95. cz. az idegen váltóról, III. rész 96—100. cz. a saját váltóról) a váltóból eredő viszonyokat oly szabatossággal és a váltóforgalom igényeit oly tökéletesen kielégítő módon szabályozta, hogy nemcsak a francia s más előtte keletkezett váltójogokat tulszárnyalta,¹²⁾ hanem az összes későbbi

⁹⁾ A német váltórendszabály keletkezési történetéről és a későbbi német váltótörvényhozásról l. különösen: *Thöl W.-R.* 7—10. §§., *Goldschmidt Handbuch* 2. kiad. I. köt. 10. sk. §§.

¹⁰⁾ Entwurf einer Wechsel-Ordnung für die preussischen Staaten nach den Beschlüssen der Kommission des königlichen Staatsraths. Berlin, 1847. és hozzá: Motive zum Entwurf stb. Szerkesztője *Bischoff* porosz igazs. tanácsos volt. Kiterjedt a váltóeljárásra is.

¹¹⁾ A tanácskozmány jegyzőkönyvei hivatalosan közzététettek: »Protocolle der zur Berathung einer Allg. Deutschen Wechsel-Ordnung in der Zeit vom 20-ten October bis zum 9-ten December 1847. in Leipzig abgehaltenen Conferenz« czim alatt, melyről több kiadás. Magánkiadás *Thölt* Göttinga 1866., a ki a tanácskozmány tagja volt.

¹²⁾ Hogy azonban a német váltórendszabály is a francia *Code de com.* közvetlen befolyása alatt keletkezett, az a porosz tervezet indokolásából is kitűnik, mely a szoros viszonyt úgy a szerkesztés módjára, mint az anyagi intézkedésekre nézve kiemeli. Egyhangu álláspontja volt a tervezetet előkészítő bizottságnak — mondja — »dass das neue Gesetz jede weitschweifige Kasuistik vermeiden und sich anstatt einer überflüssigen und schädlichen Detail-Erörterung auf einfache, klare Sätze und Principien beschränken müsse. Demgemäss steht der Entwurf in der Art der Darstellung dem Rheinischen (francia) Handels-Gesetzbuch näher, als dem Landrecht (porosz). Auch in materieller Hinsicht ist dies der Fall, da die Bestimmungen des Handelsgesetzbuchs in mannigfacher Beziehung eine europäische Geltung gewonnen haben.« (Motive IV., V. l.) A német vrszb. rendszere is, melynél fogva az összes váltójogi intézmények az idegen váltónál szabályoztatnak s a saját váltó csak mint függelék szerepel, a *Code de com.* utánpótlása. De a mennyiben a német vrszb. csakugyan nagy haladást jelent is a francia V. T.-nyel szemben, azt még sem kell képzelni, hogy az a váltójogi fejlődés netovábbja volna. Van benne is elég kifogás-

váltótörvényhozások által mintául vétetett, sőt több országban majdnem teljesen recipiáltatott. Hatályba léptetése egyelőre a német államok particuláris törvényhozása útján történt 1848-tól kezdve;¹³⁾ az 1848. évi frankfurti nemzetgyűlés birodalmi törvényynyé nyilvánította ugyan, de ez nem lett foganatosítva. Időközben kívánatosnak mutatkozott némely, a gyakorlati alkalmazásban keletkezett ellentéteket kiegyenliteni, mi végből a német szövetséges kormányok az általuk a kereskedelmi törvény kidolgozására kiküldött és 1857-ben Nürnbergben összeült bizottságot bízták meg a megfelelő kiegészítő magyarázati szabályok kidolgozásával. Az 1858-ban összesen 8 ilyen szabályt állapított meg, melyek mint nürnbergi novellák jelöltetnek meg, s némi huzavona után 1861—1868 között szintén az egyes német államok külön törvényeivel léptették életbe. Mint közös törvény, a német váltórendszabály a nürnbergi novellákkal kiegészítve s a váltófogságnak az 1868. május 29-én történt eltörléséből származott módosítással egyelőre az északnémet szövetség területén tétetett közzé az 1869. évi június 5-én kelt törvény által, melyet aztán az 1871. ápril 16-kán kelt birodalmi alkotmány birodalmi törvényynyé nyilvánított. Bajorországra azonban mint ilyent csak az 1871. ápril 22-kén, Elzász-Lotharingiára csak az 1872. június 19-kén kelt törvény terjesztette ki. Az 1891. márczius 22. törvény behozta Helgolandban is.

III. Ausztria.¹⁴⁾ Első váltótörvény Botzen tiroli város részére 1635-ből, később többször módosítva. 1717. szeptember 10-kén alsó-ausztriai és bécsi váltórendtartás, a melynek helyébe a legtöbb osztrák tartományba behozott 1763. október 1-jén kelt keresk. és váltórendtartás: *Merkantil- und Wechselordnung* lépett. 1808. jul. 17-én az olasz tartományokban, Isztriában, Dalmáciában, 1809-ben Krakkóban, 1810-ben Dél-Tirolban I. Napoleon

solni való, a mire nézve egy önálló újabb törvényhozás túlhaladhatja, a mint azt az elfogulatlan németek maguk is elismerik. V. ö. *Lehmann* id. m. 105. sk. 1.

¹³⁾ Az első állam, mely a német vrszbályt hatályba léptette: *Anhalt-Dessau* volt 1848. február 14-én. Az összes életbeléptetési törvényeket l. *Kletke* Die Wechselgesetzgebung sämmtlicher deutschen Staaten. Berlin, 1854. és *Brauer* id. m. 2. kiadás függelékében.

¹⁴⁾ V. ö. különösen *Blodig* Archiv für deutsches Wechselrecht. V. köt. 195. sk. 1.; *Blaschke* Das österreichische Wechselrecht. 7. kiad. Bécs, 1877. 5. sk. §§.; *Goldschmidt* id. m. I. 2. kiad. 23. §.

a francia keresk. törvényt hozta be. Később törekvés a particularismus megszüntetésére. E végből javaslatok (1816., 1833., 1843.);¹⁵⁾ míg az 1850. január 25-én kelt törvény u. a. évi május 1-től fogva a német váltórendszabályt mint osztrák váltórendszabályt léptette életbe csekély módosításokkal. A nürnbergi novel-lák helyett s részben eltérőleg három igazságügym. rendelet 1858. november. 2-ről. — 1858-ban az osztrák váltórendszabály behozatott Lichtenstein herczegségben is.

IV. Belgium. 1808-tól egyidejűleg Franciaországgal, melyhez akkor tartozott, francia *Code de commerce*. Ennek váltó-jogi része helyébe az 1872. május 20-kán kelt váltótörvény lépett, mely a német váltórendszabály befolyása alatt készült.¹⁶⁾ Az óvásra nézve későbbi módosítások: 1877. július 10., 1879. május 30. törvények.

V. Görögország. 1835. május 1-jén kelt és 1866-ban a jóni szigeteken is behozott keresk. törvény I. könyv. 8. czim. Majdnem szószerinti fordítása a francia K. T. váltójogának.

VI. Monaco. 1818. évi K. T. majdnem szószerint francia K. T.

VII. Nagybrittania. Az angol váltójog a legujabb időig nem volt egységesen codificálva, hanem a XVII. század végétől kezdve hozott egyes törvényes intézkedések, szokások és a bírói gyakorlat útján fejlődött ki. E mellett a skót váltójog több rendbeli eltérést mutatott. Csak az 1882. évi augusztus 18-án kelt törvénynyel (45. és 46. Vict. cap. 16.): *Bill of Exchange Act*¹⁷⁾

¹⁵⁾ Az 1833. évi javaslat, mely: Entwurf einer Wechselordnung für die deutschen und italienischen Länder des österreichischen Kaiserstaates. Wien. 1833. czim alatt tétetett közzé, reánk nézve különös jelentőséggel bír, mert az 1840. évi magyar váltótörvény alapjául vétetett. L. köv. §. Szerkesztésében legfőbb része volt az arra kiküldött bizottság alelnökének: Sardagnanak és Wagner bécsi egyet. tanárnak. L. Dedekind id. m. 135. l.

¹⁶⁾ V. ö. Waelbroeck id. m. 23. l., Namur id. m. I. 270. l., Sachs Die Revision d. Handelsrechts in Belgien 44. sk. l. Külsőleg azonban a Code kerete s különösen a fedezet szabályozása fentartatott, miért is az utóbb idézett író az új törvénynek nem tulajdonít önálló jelentőséget.

¹⁷⁾ Ez a törvény rövidített, könnyebb idézésre szánt czime (l. annak 1. cikkét). A teljes czim: »An act to codify the law relating to Bills of Exchange, Cheques, and Promissory Notes.« Miként a német vrszb., szintén 100 cikkből áll s a viszony az idegen és saját váltó szabályozása közt is ugyanaz, mint a németben, illetve a francia Codeban.

codificáltatott az angol váltójog is. Ez egyuttal az első codificatio, melyet Angliában egyáltalában foganatosítottak. Ujat ezen váltótörvény alig tartalmaz, a főczél csak a létező jognak egységes összefoglalása s azonfelül az angol és skót jog közti különbségek kiegyenlítése volt,¹⁸⁾ a mi azonban teljesen nem sikerült.¹⁹⁾ A harmadik rész a cheque-et is szabályozza, melyet lényegileg a váltóval azonosít. Miként az angol jog általában, azonképen az angol váltójog is ugy alakilag, mint anyagilag önálló alkotás, mely ugy a francia, mint a német váltójogtól lényegesen különbözik. Az előbbinek ugyan, maguk az angolok által elismert, nagy hatása volt kifejlődésére (l. a megelőző §-t), de mégis számos oly szabályt fejlesztett ki, melyekkel a francia jogon tulment s melyekkel inkább a német váltójoggal jutott, bár ettől nem befolyásolva, rokonságba.²⁰⁾ M a l t á b a n 1857. K. T. a francia-német jog alapján.

VIII. Németalföld. Sok régibb fontos törvény és szokás után²¹⁾ 1811-től fogva francia *Code de com.* E helyett, de lényegileg azonos alapon, 1838. ápril 10-kén kelt keresk. törvény, mely a váltót az I. könyv 6. czimében 100—207. cz. szabályozza. Behozatott 1842-ben Limburgban is, míg Luxemburgban még a francia K. T. áll érvényben. 1886-ban új javaslat a német váltórendszabály alapján.²²⁾

¹⁸⁾ L. keletkezési történetét a törvény szerkesztőjének, *Chalmers*nak id. munkájában: *Introduction* XLII. sk. l. és *Heinsheimer* kiadását: *Die Englische Wechsel-Ordnung vom Jahre 1882.* Stuttgart, 1882., bevezetés.

¹⁹⁾ Így különösen a fedezet kérdésében fentartatott a skót jog eltérő, a franciaéval egyenlő álláspontja (53. cz.). L. alább 43. §.

²⁰⁾ Így különösen az értékzáradék és a *distantia loci* mellőzésével, az üres forgatmány teljes elismerésével stb., a mint azt már láttuk, vagy az egyes intézményeknél később fogjuk látni. V. ö. általában az angol váltójog jellemzésére: *Pappenheim Zeitschr. f. d. ges. Handelsr.* 28. köt. 545. l. s ennek felhasználálával nálunk *Wittmann* Magy. Igazságügy 19. köt. 218. sk. l., a kik azonban a német és angol váltójog közti különbséget nagyobbnak tüntetik fel mint a minő valójában, különösen, ha az angol jognak harmadik személyek iránti magatartását s ez alapon a váltónak a bankjeggyel való azonosítását tekintjük (l. fent 5. §.). V. ö. *Cohn* is: *Beiträge zur Lehre vom einheitlichen Wechselrecht* 38. l., a ki az angol váltójogot a némettel közös germán csoporthoz számítja.

²¹⁾ Fontos jogkönyv az amsterdami szokások alapján, a mely másutt is nagy tekintélyben állott: *Phoonsen* *Wisselstyl* tot Amsteldam. Rotterdam, 1677. Német ford. *Siegelnél* II. 228. sk. l.

²²⁾ Közölve németül *Riesser* által *Zeitschr. f. vergl. Rechtswissenschaft* 7. köt. és magyarul *Györy Mihály* által *M. Igazságügy* 28. köt. 133., 212. l.

IX. O l a s z o r s z á g. A váltójog kifejlődése után s annak feljegyzésével époly nagy szétforgácsoltság mint Németországban. Ez csak a francia uralommal szűnik meg, a melyhez tartozó részekre a *Code de com.* 1808-ban szintén kiterjesztetett. Később némi particularistikus visszaesés után az 1842. évi, lényegileg francia jellegű sardiniai K. T. alapján 1865. június 28-án kelt olasz K. T., melynek helyébe az 1882. évi ápril 2-án kelt törvény alapján több változtatással október 31-én közzétett és 1883. jan. 1-jén életbe lépett új olasz K. T. lépett. Ennek I. könyv 10. czime (251—338. cz.) tartalmazza a váltójogot, mely már teljesen a német váltórendszabály alapján készült.²³⁾

X. O r o s z o r s z á g. 1832. június 25-én kelt s 1835-ben az orosz törvénytárba bekelezett váltótörvény, későbbi kiegészítésekkel. E mellett L e n g y e l o r s z á g b a n a varsói hercegségben 1809. és 1810-ben behozott francia K. T., F i n n o r s z á g b a n 1858. márczius 29-én kelt váltótörvény, 1882-ben új javaslat a német s más újabb váltótörvények alapján.²⁴⁾

XI. P o r t u g á l l i a. 1833. évi, a francziát követő keresk. törvény helyett új K. T. 1888. június 28-áról, életbeléptetve 1889. január 1-jén: II. könyv. 6. cím (278—339. cikk) a német váltórendszabály behatása alatt.²⁵⁾

XII. R o m á n i a. 1840. évi, lényegileg francia K. T. helyett új keresk. törv. 1887. ápril 16-káról, életbeléptetve 1887. szeptember 1-jén: I. könyv 9. cím (270—363. cikk), csekély eltérésekkel az olasz K. T. alapján. Részben módosítva az 1900. márczius 31-kén (ápril 13.) kelt törvény által.²⁶⁾

XIII. S k a n d i n á v i a: Dán-Svéd-Norvégország. Korábbi külön váltótörvények (1825. dán, 1851. svéd) helyett 1880. május 7-én kelt és 1881. január 1-jén hatályba lépett közös váltótörvény,

²³⁾ V. ö. különösen *Supino* id. m. 10. sk. 1.

²⁴⁾ Hivatalosan közzétéve német fordításban: »Entwurf einer Wechselordnung für das russische Reich.« Berlin, 1882. A felhasznált források közt a m a g y a r V. T. is szerepel. Behatóbb bírálatok: *Cohn G. Zeitschr. für vergl. Rechtswissenschaft* 4. köt. 1—226. l., *Renaud* Busch-féle Archiv 43. köt. 1—55. l.

²⁵⁾ V. ö. *Lehr Code de commerce portugais de 1888.* Paris, 1889. Introduction XXIX. sk. 1.; *Borchardt Handelsgesetze.* Nachtrag. I.

²⁶⁾ V. ö. a román igazságügyminiszter jelentését a királyhoz: *Blumenthal Code de commerce du Royaume de Roumanie.* Paris, 1889. 7. l. *Borchardt* még nem közölte.

a német váltórendszabály alapján.²⁷⁾ Ezt kiegészíti a váltókeresetekre és óvásokra nézve az 1880. május 18-án kelt dán törvény, az 1880. máj. 7. svéd rendelet és az 1880. jun. 17. norvég törvény.²⁸⁾

XIV. S p a n y o l o r s z á g. Előbb számos városi statutum, királyi rendeletekkel megerősítve, legfontosabb Bilbao városáé, melynek utolsó, 1737-ben eszközölt szerkesztése egész Spanyolországban vált hatályossá. 1829. a francziát követő keresk. törvény s e helyett uj 1885. augusztus 22-ről, életbeléptetve 1886. január 1-jén: II. könyv 10. czim (443—530. cikk) német befolyás alatt.

XV. S v á j c z. Korábbi kantonális, részben franczia, részben német (1856-ban 9 kanton által megállapított javaslat u. n. Concordatsentwurf 6 kantonban behozva) befolyás alatt készült törvények helyett közös váltójog az 1881. június 14-én kelt és 1883. január 1-én életbelépett kötelmi jogban: 29. czim. 720—829. cikk, teljesen a német váltórendszabály alapján.

XVI. S z e r b i a. 1860. február 6-kán (ó-számítás január 26.) kelt keresk. törvény: 76—170. §§. részben a franczia, részben a német váltójog alapján.

XVII. T ö r ö k o r s z á g. 1850. évi keresk. t. 6. czim 70—146. cikk, kevés eltéréssel franczia K. T. Ehhez 1860-ban függelék, melyben külön szabályok az óvásokról. Érvényes volt B u l g á r i á b a n is 1898-ig, mely évben az 1897. évi uj keresk. törvény lépett életbe. B o s z n i a - H e r c z e g o v i n á b a n a közös kormány 1883. nov. 1-jén uj váltótörvényt hozott be, mely kevés, bár fontos eltéréssel (váltóképesség, váltófogság, óvás) a német, illetve osztrák váltórendszabálylyal egyenlő.

XVIII. Á z s i a. Keletindia: 1881. évi váltótörvény az angol jog alapján 1885-ben módosítva.²⁹⁾ Németalföldi India: 1846. évi K. T., a németalföldi K. T. alapján. Japán: 1899. jun. 16. hatályba lépett K. T.³⁰⁾

XIX. A f r i k a. Egyptom: 1875. évi K. T., lényegileg franczia jog. Egyebütt európai anyaállamok joga.

XX. A m e r i k a. Egyesült-Allamok: lényegileg angol jog

²⁷⁾ Ismertetés: *Polaczek Zeitschr. f. d. ges. Handelsrecht.* 26. köt. 31. sk. 1. *Szerző Jogtud. Közl.* 1881. 7. sz.

²⁸⁾ L. *Borchardt O. Sammlung der seit 1871. publ. W. G.* 102., 104. l. és fordítva 185., 244., 246. l.

²⁹⁾ V. ö. *Chalmers id. m. Introd.* XLIX. l.

³⁰⁾ Német, franczia, angol fordítás *Lönholmtól.*

a külön gyakorlat s egyes particuláris törvények általi továbbképzéssel. — Canada, alsó: 1867. polg. tvk.; felső: 1859. évi törvények, lényegileg angol jog. — Mexico: 1854. s e helyett 1889. K. T.³¹⁾ — Argentina: 1862. s e helyett 1889. K. T.³²⁾ — Bolivia: 1834. K. T. — Brazília: 1850. K. T. — Chile: 1865. K. T. — Columbia: 1853. K. T. — Costarica: 1850. K. T. — Guatemala: 1877. K. T. — Haiti: 1826. K. T. — Honduras: 1880. K. T. — Nicaragua: 1869. K. T. — Peru: 1853. K. T. — Salvador: 1855. K. T. — Uruguay: 1865. s e helyett 1878. K. T. — Venezuela: 1862. s e helyett 1873. K. T. — A felsorolt közép- és délamerikai államok váltójoga lényegileg a francia jogon alapul. — Curaçao és Surinam hollandi gyarmatokban 1868. K. T. a hollandi alapján.

XXI. Ausztrália. Codificált váltójog hiányában angol jog.

12. §.

A váltójog története és forrásai hazánkban.

I. A váltójog hazánkban először idegen alakban lép fel, a mennyiben az 1763. évi osztrák keresk. és váltórendtartás Erdélyben és a Határőrvidéken is behozatott.¹⁾ A váltójog önálló codificálására irányuló törekvések a tulajdonképeni Magyarországon, beleértve a társországokat, a keresk. jog codificálásával kapcsolatosak. Az első javaslatok a keresk. és váltójogot közösen kívánták szabályozni. Így nevezetesen az 1795-ben szerkesztett és az ennek átdolgozásával 1827-ben készített javaslat, melyek legfőképen az említett osztrák törvény befolyása alatt keletkeztek.²⁾ Az

³¹⁾ L. *Prudhomme* Code de commerce mexicain promulgué le 15 septembre 1889, mis en vigueur le 1. janvier 1890. Paris, 1894. *Borchardt* még nem közölte.

³²⁾ L. *Prudhomme* Code de commerce argentin promulgué le 9 octobre 1889, mis en vigueur le 1. mai 1890. Paris, 1893., *Borchardt* Handelsgesetze Nachtrag. II.

¹⁾ V. ö. ugy erre, mint a következőre nézve *Szerző* id. m. I. 4. §., a hol több részlet is található, melyeket ismételni nem akartunk. Erdélyre nézve l. *Plósz* id. m. 6. §.

²⁾ A két javaslat váltójogi része nem különbözik lényegesen egymástól. Rendszerük azonos. Mindkettő külön feliratokkal ellátott 15 *articulus*-ra oszlik, melyek ismét §§-ra vannak felosztva. Tartalmilag is az 1827. javaslat csak a szövegezés nagyobb jogászai szabatosága által különbözik az 1795. évi javaslattól s nem vette figyelembe az időközben megjelent külföldi váltótör-

1839/40. évi országgyűlés azonban többszörös sürgetés után³⁾ különálló váltótörvény megalkotására határozta el magát,⁴⁾ a mely mint 1840. évi XV. törvenyzikk szentesített és 1841. január 1-én lépett hatályba.⁵⁾ Ezen legelső nagyobb magyar magánjogi természetű törvényhozási alkotás párhuzamos latin és magyar szövegben szerkesztetett és két részből áll: az I. rész 12 fejezetben és 209 §§-ban az anyagi váltójogot, a II. rész 15 fejezetben 228 és külön számozott 18 §§-ban a váltói törvénykezést szabályozza. Eredetiség, különösen az anyagi részben, nem tulajdonsága ugyan; ⁶⁾ mindazonáltal oly gondosan szerkesztett s a

vényeket, még a francia *Code de commercet* sem. Az 1827. javaslat részletes indokolással is el van látva, míg az 1795. évi csak szöveget tartalmaz. Az utóbbinak kidolgozására kiküldött bizottság jelentéséből olvassuk egyuttal, hogy a bizottság *Paravits Mátyás József* fiumei ügyvéd és *Németh Sándor* fiumei kormányzósági ülnök segítségével dolgozott. Előbbi egy commentár megírására is ajánlatott, hogy annak alapján az új jog az iskolákban tanítható legyen: »Et cum pro majori Commericii incremento multum intersit, ut nova haec manipulatio in Scholis quoque tradatur, non inutile futurum arbitratur, deputatio haec si Commentarius in eundem Codicem cum explicatione Terminorum, subjugendis item ad quamlibet Legem motivis ejus et adjiciendis Cambialium ficto nomine concipiendarum exemplis, formularibusque illustratus privata industria elaboretur.« L. Repraesentatio regn. jur. deputationis. Posonii, 1802. 7. lap.

³⁾ Különösen *Gr. Széchenyi Istvánt* kell emlitenünk, a ki folyton sürgette a váltó- és kereskedelmi törvények megalkotását. L. főleg: *Hitel*. Pesten, 1830. 184. sk. 1., a hol egyuttal eloszlatni törekszik azokat az aggályokat, melyek ily szigorubb törvények ellen a nemesi praerogatívák szempontjából felhozattak.

⁴⁾ V. ö. a váltótörvény kidolgozásának részleteit *Wildner Ignác*nak, a váltó- s a többi hiteltörvény szerkesztéséhez meghívott bécsi szakember német commentárjában: I. köt. bevezetés 6. §. Kiváló része volt a váltótörvény létrehozásában *Deák Ferencz*nek, a ki Zalamegye nevében tette az indítványt külön küldöttség összeállítására, a mely *Bezeredy István* elnöklete alatt 22 követből és két pesti nagykereskedőből alakult s melynek ő maga a legtevékenyebb tagja volt. Híres 1840-k-i követjelentésében is hosszasan emlékezik meg a váltótörvény s a többi hiteltörvény kidolgozásáról. L. *Deák Ferencz Beszédei 1829—1847. összegyűjtötte Kónyi Manó*. Bpest, 1882. 436. sk. 1.

⁵⁾ L. a törvény bevezetését, a mely egyuttal az 1792: XVII. tczikket, mely a magyar váltó- és keresk. ügyeket ideiglenesen az osztrák bíróságokhoz utasította, hatályon kívül helyezte.

⁶⁾ Az anyagi váltójog alapjául a már említett 1833. évi osztrák *Sardagna-Wagner*-féle javaslat szolgált, a melyből *Pusztay* szerint nem kevesebb mint 140. §§. majdnem szószertint vétetett át, míg 49 szakasz az 1763.

váltójog akkori állásához képest annyira kiváló munka, a melylyel hazánk az európai váltótörvényhozások között igen előkelő helyet foglalt el.⁷⁾ A váltótörvényt kiegészítette aztán még az 1841. január 18-án kelt »Utasítás a váltóbíróságok számára«,⁸⁾ s módosította némileg az 1844 : VI. tcz.⁹⁾

II. A hosszú előkészülettel kivivott magyar váltójog, sajnos, nem sokáig maradt érvényben. A szabadságharcz lezajlása után ugyanis hazánk az ausztriai birodalom kiegészítő részévé tétetvén, az ebben az 1850. január 25-én kelt nyiltparancs által behozott német, illetve osztrák váltórendszabályt (l. fent 11. §.) hazánkra is kiterjesztették s az 1840. évi magyar váltótörvény I. részéből csak oly intézkedéseket tartottak fenn, melyek az osztrák váltórendszabályban nem tartalmaztatnak ;¹⁰⁾ míg a II. részben szabályo-

évi osztrák váltórendszabályból és az addig megjelent jobb kézikönyvekből van véve, úgy hogy csak 20 szakasz tartalmaz önálló rendelkezéseket. L. id. m. 19. l., a hol az illető szakaszok meg is jelöltetnek, de saját összehasonlításunk szerint nem mindig helyesen. Az id. javaslat mellett a bizottság *Sardagná-*nak a javaslat alapelveit feltüntető és könyomatban közzétett ily című munkája : »Teleologisch-juridische Ansichten über die Wechselrechtsgesetzgebung mit deren Anwendung auf den vorliegenden Entwurf der Wechselordnung und des Verfahrens in wechselrechtlichen Streitsachen« — használta fel. Ezt később *Sárváry Ferencz* »A magyar váltótörvény alapelvei. Sardagna után« cz. alatt Debreczenben 1841. magyarul adta ki. — Az eljárási részről maga *Pusztay*, a ki magyar létére nem sok jóindulatot árul el, elismeri, hogy lényegesen eltér az osztráktól (id. m. 21. l.).

⁷⁾ Ezt elismerték a külföldön is, különösen *Mittermaier* a *Kritische Zeitschrift für Rechtswissenschaft u. Gesetzgebung des Auslandes* 13. kötetében 145. l. A német vrszb. alapját képezett porosz tervezet indokolásában is gyakran van reá hivatkozás. Alakilag ugyan sokkal hátrább áll mint a francia *Code de com.*, különösen a mennyiben sok, a tárgy ujdonsága miatt szükségesnek tartott, tankönyvszerű meghatározást tartalmaz. Érdemileg azonban ezt több tekintetben meghaladja, nevezetesen az által, hogy a helykülönbség és értékkitétel kellékét mellőzi s a rendeleti záradékot csak a forghatóság feltételéül szabja.

⁸⁾ Külön kiadások *Jászaytól* Pesten, 1841., 2. kiad. 1862., *Császártól* 1841., *Hegedüstől* 1863., összesen nem kevesebb mint 267 §§., melyek az ügyvitelt úgy az alsó mint a felső váltóbíróságoknál szabályozták.

⁹⁾ Az anyagi váltójogra, mindössze 7 szakasz vonatkozik, melylyel a V. T. I. r. 10., 14., 16., 100., 132., 136. és 185. §§. módosítottak, illetve kiegészítették.

¹⁰⁾ Fentartattak nevezetesen az id. nyiltparancs 7. §-a szerint az I. részből : a 39. és 40. §§. a hamis váltókról, az 54—56. §§. az ünnepek-, különösen a zsidó ünnepekről ; az 57. §. a vásári váltók elfogadás végetti bemutatá-

zott váltóeljárás a szintén 1850. január 25-én kelt igazs. min. rendelettel kibocsátott ideiglenes szabályzat által kiegészített és részben módosított.¹¹⁾ Az 1852. május 3-án kelt igazs. min. rend. által aztán Erdélyben s az 1852. szeptember 16-kán kelt igazs. min. rendelet által a tulajdonképeni Magyarországon és Horvát-Szlavonországban az ideiglenes perrendtartás behozatalával együtt az 1850. január 25-én kelt igazs. min. rendelettel szabályozott osztrák váltóeljárás is behozatván,¹²⁾ ezzel a magyar váltóeljárás is teljesen hatályon kívül lépett. Később természetesen a váltótörvényre vonatkozó osztrák módosító és kiegészítő rendeletek (l. fent 11. §.) is kiterjesztettek a magyar korona országaira. Csak 1861-ben változott e járulékos viszony, a midőn az Ország-bírói Értekezlet az 1840. évi magyar váltótörvényt az 1844 VI. tcz. módosításaival együtt úgy anyagi mint alaki részében csekély módosításokkal visszaállította.¹³⁾ E visszaállítás azonban nem terjedt ki Horvát-Szlavonországra, a Határőrvidékre és Fiuméra, hanem itt, épügy mint Erdélyben, továbbra is az osztrák (német) váltójog maradt érvényben.

III. Ezt a jogállapotot találta a magyar kormány és törvényhozás, midőn 1867-ben az alkotmány teljesen visszaállított. Már maga az a körülmény, hogy a magyar korona területén kétféle váltójog volt érvényben, elég okul szolgált arra, hogy annak egységes alakban való reformja vétessek célba, a mihez hozzájárult, hogy a visszaállított magyar váltójog nem állt azon a színvonalon, s nem elégítette ki annyira a kereskedelmi forgalom igényeit, mint a hatályon kívül helyezett osztrák, melynek mellőzését a kereskedelmi körök élénken sinylették. Ennek folytán

sáról, a 97. §. a vásári váltók lejáratáról, a 109. §. a fizetési óráról, a 112. §. a fizetendő pénznemről, a 135. §. az óvásdíjról és a 193—200. §§. a zálog- és megtartási jogról. Fenttartott továbbá az 1844 VI. tczikkéből a 2. §. a zsidó betükről és a 28. §. a váltóhamisításról és az áruszerzési kötésről.

¹¹⁾ L. e rendelet szövegét az 1850. évi birodalmi kormánylapban 53. szám alatt és *Brauer Allg. D. W.-O.* 3. kiad. 227. l.

¹²⁾ L. az Erdélyre vonatkozó rendelet XXI. és a Magyarországra vonatkozóan XIV. cikkét, a melyekkel egyuttal a fentemlített ideigl. váltóeljárás hatályon kívül helyeztetett. Fiumében az osztrák váltóeljárás, épügy mint az osztrák tartományokban, már 1850. május 1-jén lépett hatályba.

¹³⁾ A módosítások vonatkoztak az 1840. V. T. I. r. 112. §-ára (fizetendő pénznem), a II. r. 100., 167., 170. §§-ra, az 1844 VI. tcz. 22. §-ára és a váltói díjszabásokra. L. Ideigl. tvk. szab. III. rész.

Pauler Tivadar igazságügyi miniszter 1873-ban megbizta *Apáthy István* egyetemi tanárt, hogy új váltótörvény tervezetét dolgozza ki, a mely indokokkal ellátva 1873-ban közzététetett.¹⁴⁾ E tervezet lényegileg a német (osztrák) váltórendszabály alapján készült, a mi tekintettel ennek jelességére s arra, hogy az az ország nagy részében még mindig s 11 éven át a magyar korona egész területén érvényben állt, kérdés tárgya sem lehetett. Csak annak rendszerét tartotta szükségesnek mással helyettesíteni.¹⁵⁾ A tervezet tárgyalására az igazságügyminiszter 15 tagu szakértekezletet küldött ki, mely azt 1874. márczius 30-tól kezdve ápril 20-ig 10 ülésben megvitatta és május 7-én tartott zárülésében a változtatások szövegét megállapította.¹⁶⁾ Az ekként átvizsgált javaslatot, mely az eredeti tervezettől lényegileg nem különbözik, *Pauler* miniszter magáévá tette s indokokkal ellátva 1874. évi október hó 29-én a képviselőház elé terjesztette,¹⁷⁾ mely azt előzetes tárgyalás végett az igazságügyi bizottsághoz utasította. Időközben az országgyűlés feloszlattatván, a javaslatot *Perczel Béla* igazságügyminiszter 1875. november 4-én változatlanul újból nyújtotta be¹⁸⁾ s csak 1876 elején vette azt az igazságügyi bizottság tárgyalás alá, az erről szóló jelentését u. a. évi február 21-én terjesztvén a ház elé.¹⁹⁾ Az igazságügyi bizottság érdemileg szintén nem tett sok

¹⁴⁾ A magyar váltótörvénykönyv tervezete *Dr. Apáthy István* m. kir. egyetemi jogtanártól. A magyar kir. igazságügyi ministerium megbízásából. Budapest, 1873. összesen 120 czikk.

¹⁵⁾ A helyett ugyanis, hogy az egyes váltóintézményeket az idegen váltónál szabályozta s a saját váltónál ezekre csak utalt volna, az idegen és saját váltó intézményeit 15 fejezetben együttesen szabályozta s egyebekben is megváltoztatta a német vrszb. sorrendjét.

¹⁶⁾ A váltótörvény tervezetének tárgyalására összehívott értekezlet tanácskozásai nem tétettek hivatalosan közzé, miként a keresk. törvény tárgyalási jegyzőkönyvei; csak *Herich Károly*, az értekezlet jegyzőjének ily című művében: A magyar váltótörvényjavaslat a szakértekezlet megállapodásai nyomán stb. Magyar Themis 1874. évfolyam 15—28. szám és külön Budapest, 1874. s ennek nyomán *Beck Hugó* Igazságügyi törvények anyaggyűjteményei. III. 1876. évi XXVII. tvczikk (Váltó-törvény). Budapest, 1878. 125. sk. 1. — olvashatók a megállapodások és a tárgyalás lényegesebb mozzanatai.

¹⁷⁾ L. 1872—75. országgyűlés képviselőházának naplója XIII. köt. 294. ülés. Az eltéréseket az eredeti tervezettől s annak indokolásától, de nem hibátlanul l. *Beck* id. m. 135. sk. 1.

¹⁸⁾ L. 1875—78. országgyűlés képviselőházának irományai II. köt. 56. szám.

¹⁹⁾ L. 1875—78. országgyűlés képvh. irományai V. köt. 192. szám.

változtatást, de annál inkább alakilag, a mennyiben a javaslat rendszerét teljesen mellőzte s azt a német váltórendszabály rendszerével cserélte fel, a melyhez képest a javaslatot teljesen átdolgozta. Ezen átdolgozott igazságügyi bizottsági javaslat képezte alapját a képviselőház tárgyalásának, mely 3 ülést, 1876. évi márczius 2., 3. és 4. napján, vett igénybe, s mely a javaslatnak kevés módosítással való elfogadását eredményezte.²⁰⁾ A főrendiház a képviselőház által elfogadott javaslatot saját jogügyi bizottságának 1876. évi márczius 23-án kelt jelentése alapján²¹⁾ 1876. márczius 27-én tárgyalta s ahhoz némely módosítással hozzájárult,²²⁾ mely módosításokat azonban a képviselőház az igazs. bizottság 1876. ápril 3-án kelt jelentése alapján,²³⁾ 1876. május 8-án tartott ülésében csak részben fogadván el,²⁴⁾ a főrendiház 1876. május 15-én a képviselőház újabb határozatait magáévé tette.²⁵⁾ Az ekként mindkét ház által elfogadott javaslat 1876. évi június 5-én királyi szentesítést nyert s u. a. évi június 7-én a képviselőházban, június 10-én a főrendiházban mint 1876. évi XXVII. tcz. a váltótörvényről kihirdettetett. Áll 3 részből és egy függelékből, összesen 119 §§-ban. Az I. rész (1—2. §§.) szabályozza a váltóképességet, a II. rész 21, római számokkal megjelölt, fejezetben (3—109. §§.)²⁶⁾ az idegen váltót, a III. rész (110—114. §§.) a

²⁰⁾ L. 1875—78. országgyűlés képvh. naplója V. köt. 100—103. ülés. A legfontosabb módosítás az utóforgatmányra vonatkozik, a mely élénk vitát keltett.

²¹⁾ L. 1875—78. országgyűlés főrendiházának irományai III. köt. 106. szám.

²²⁾ L. 1875—78. országgyűlés főrendiházának naplója I. köt. XL. ülés. A legfontosabb módosítás az utóforgatmányra vonatkozott, melyet a főrendiház az eredeti javaslat szerint kívánt szabályozni.

²³⁾ L. 1875—78. országgyűlés képvh. irományai VII. köt. 271. szám.

²⁴⁾ L. 1875—78. országgyűlés képvh. naplója VI. köt. 125. ülés. Ismét az utóforgatmány volt az, a melyre nézve a képviselőház a maga álláspontjához ragaszkodott.

²⁵⁾ L. 1875—78. országgyűlés főrendiházának naplója II. köt. 47. ülés.

²⁶⁾ L. a fejezeteket a függelékben közölt törvényszövegnél, de a tárgyalásban is ezt követjük, épugy mint keresk. jogunkban a K. T. rendszerét. Nem mintha a V. T. rendszere tudományos czélokra teljesen kielégítő volna, hanem a törvényes rendszer tételes jogi jelentősége miatt, mely önmagában is igazolja annak követését. E rendszer különben elég rationális s némely általános bevezető kérdés előrebocsátása után tudományos tárgyalásra is alkalmas. Mindenesetre a részek beosztására nézve; tekintve hogy az

saját váltót. A függelék (115—119. §§.) átmeneti és életbeléptetési intézkedéseket tartalmaz.

IV. Az új váltótörvény (idézve V. T.) a 119. §-ban adott felhatalmazás alapján a tulajdonképeni Magyarországon, beleértve Erdélyt, az 1876. évi november 30-án kelt és a váltóeljárást is szabályozó igazságügyminiszteri rendelet 1. §-a értelmében 1877. január hó 1-jén, Horvát-Szlavonországban az 1877. ápril 27-én kelt báni rendelettel 1877. június 1-jén, a volt horvát-szlavon határőrvidéken az 1879. ápril 28-án kelt legfelsőbb elhatározással 1880. január 1-jén²⁷⁾ lépett hatályba. E napoktól kezdve a korábbi váltótörvények, a mennyiben azoknak egyes intézkedéseit maga az új V. T. fenn nem tartotta, hatályon kívül léptek.²⁸⁾ Ily fentartás csak egyetlen egy intéz-

idegen váltó a tulajdonképeni váltó, míg a saját váltó csak ritkán szerepel, s hogy mindkettőre nézve a legelső kérdés, kik kötelezhetik magukat általuk? De az idegen váltóra vonatkozó intézkedések beosztása is czélszerű. A dolog természetében rejlik, hogy legelőször meghatározassék, mikor van általában váltó, melyek annak kellékei? Erre következnek azok a jogviszonyok, melyek a váltóügyletnél rendesek s abban a sorrendben, a mint azok rendesen egymásra következnek. Tehát először a kibocsátó jogállása, azután a váltó átruházása (forgatmány, engedmény), továbbá az elfogadás körüli jogviszonyok (elfogadás végetti bemutatás, maga az elfogadás s annak megtagadása vagy bizonytalansága esetében adott biztosítási viszkereset) s végül a váltókötelezettség teljesítésére vonatkozó jogviszonyok (lejárat, fizetés, fizetési viszkereset). Ezen csoport után következnek másodszorban azok a jogviszonyok, melyek a váltóügyletnél kivételesebben szerepelnek, a rendes váltójogi viszonyokat kiegészítik: közbenjárás, kezesség, többszörözés, elveszett váltók, hamisítás, elévülés. Végül azok a szabályok állíttatnak fel, melyek mindkét csoportra kiható általános kérdésekre (váltókötelezettség természete, kifogások, külföldi jog, óvás és egyéb cselekvények, aláírások), vagy a váltókötelezettséggel csak járulékos viszonyokra vonatkoznak (zálog- és megtartási jog). L. e rendszer helyességéről elméleti szempontból is a német vrszb. alapján, mely az átmeneti és életbeléptetési intézkedésektől eltekintve csak abban tér el, hogy az engedményt, a kezességet és a zálog- és megtartási jogot nem szabályozza, különösen *Kuntze D. W.* R. 245. sk. 1., a ki azonban az elfogadást a forgatmánynál előbbre valónak tartja, a mint hogy a *Code de com.* s az angol V. T. is előbbre helyezte.

²⁷⁾ V. ö. *Vrbanić* Mjenbeni zakon. Zágráb, 1885. 68. lap.

²⁸⁾ L. a tulajdonképeni Magyarországra nézve 1876. nov. 30-án kelt igazs. min. rend. 1. §. Tehát azok is, melyek az új törvénnyel ellentétben nem állanak, épügy mint a keresk. törvény előtti keresk. törvények. L. *Szerző* id. m. 10. §.

ményre: a kinevezett váltójegyzők óvási hatáskörére nézve történt.²⁹⁾ Ezenkívül csak a korábbi törvények uralma alatt kiállított váltókra nézve rendeltetett átmenetileg részben a korábbi törvények alkalmazása.³⁰⁾ Így nevezetesen: 1. az ily váltók és a korábban kiállított váltónyilatkozatok³¹⁾ kellékei tekintetében [V. T. 115. §.]; 2. az új törvény életbeléptetése előtt váltókötelezettséget elvállalt személyek szenvedő váltóképességére nézve (u. a.);³²⁾ 3. a kereseti, valamint a viszkereseti jog elévülése tekintetében, a mennyiben ez az új váltótörvény életbeléptetése előtt már kezdetét vette [V. T. 117. §.].³³⁾ Ellenben az új váltótörvénynek a váltóból eredő kereseti és viszkereseti jogokra, azok fentartására és elenyészésére vonatkozó intézkedései a korábbi törvények alatt kiállított váltókra is kiterjednek, ha azok az új törvény életbeléptetése után járnak le [V. T. 116. §.].³⁴⁾

²⁹⁾ V. T. 98. §. az 1874 XXXV. tcz. 213. §-ára való vonatkozással.

³⁰⁾ Ez intézkedések a képvh. igazságügyi bizottságától származnak. Sem az *Apáthy*-féle eredeti, sem a miniszteri tervezet megfelelő intézkedéseket nem tartalmazott s a német vrszb. életbeléptetése sem történt egyöntetű szabályok szerint. V. ö. *Hartmann* id. m. 67. l., *Goldschmidt* Handb. I. 2. kiad. 389. l. Átvette a magyar V. T. átmeneti intézkedéseit változtatás nélkül az 1883. évi bosznia-hercegovinai V. T. II—IV. cz.

³¹⁾ Ha tehát az alapváltó az 1840 XV. tcz. uralma alatt állítottatott is ki, az új V. T. hatályba lépte után reá vezetett nyilatkozat (pl. elfogadmány v. forgatmány) kellékei mégis az új V. T. szerint bírálандók el. Ez meg is felel a váltónyilatkozatok alaki önállóságának (l. fent 3. §.) s épen azért az esetre is alkalmazandó, ha az alapváltó a régi törvény által előírt kellékekkel nem bír, de az új törvény kellékeinek igen, pl. nem szól rendeletre s az új törvény hatálybalépte után forgattatott. Ellenk. nézete *Plósz* id. m. 496. l., bár de lege ferenda utalással a V. T. 96. §-ára, helyesli.

³²⁾ Ha tehát az illető a váltókötelezettség elvállalása idejében váltóképtelen volt (pl. pap, katona stb.), ő nem lesz kötelezve, habár a váltó csak az új törvény uralma alatt jár le és érvényesítettik. Ez az általános elvekből is következik. V. ö. *Unger* System I. 133. l.

³³⁾ Eltérés az általános jogelvektől, s alakilag a K. T. 564. §-tól is. V. ö. *Szerző* id. m. I. 48. l. Tényleg azonban utóbbival összhangban áll, mert a régi V. T. szerint az elévülési idő rövidebb volt. Az elévülés megszakitására, az ettől folyó újabb elévülésre, valamint az új törvény hatálya alatt befejezett elévülés következményeire (pl. gazdagodási kereset), minden esetre az új törvény alkalmazandó. V. ö. *Plósz* is id. m. 497. l.

³⁴⁾ Így pl. az óvás és értesítés kérdésére, arra nézve, minő kereset, illetve viszkereset (biztosítási, fizetési) foglal helyet, a viszkereseti összegre,

V. A váltótörvény az érvényben álló hazai anyagi váltójognak főforrása. És pedig, valamint a törvények általában, nemcsak annyiban, a mennyiben a jogszabályok benne kifejezetten tartalmazzatnak, hanem annyiban is, a mennyiben valamely jogszabály belőle közvetve: magyarázat vagy hasonszerű kiterjesztés (l. fent 9. §.) útján levezethető.³⁵⁾ Maga a V. T. magyarázata sem esik más szabályok alá mint a törvények magyarázata általában, s ámbár a váltójog szigorú jog s a felek eltérő akaratának elvileg nem ad helyet (l. fent 9. §.): ez nem akadályozza, hogy a törvény szavai ne betű szerinti, hanem tágabb értelemben vétesse-nek, ha ez a törvényhozó akaratának megfelel.³⁶⁾ Magától értetődik, hogy a V. T. magyarázatánál is figyelemmel kell lenni úgy annak előmunkálataira,³⁷⁾ mint azon külföldi törvényekre, melyek vagy közvetlenül, miként a német váltórendszabály,³⁸⁾ vagy közvetve a V. T. alapjául szolgáltak. A váltójog nemzetközi jellegénél fogva a jogösszehasonlítás általában, úgy történetileg, mint az érvényben álló váltótörvények alapján, nemcsak arra szolgál, hogy az összhang és eltérés mutattassék ki, hanem a V. T. magyarázatánál is nagy fontossággal bír.³⁹⁾

a kifogásokra stb. Feltételeztetik azonban, hogy az illető jog az új törvény hatályba lépte előtt már meg nem született, pl. az elfogadás már előbb tagadtatott meg s ez alapon a régi törvény szerint már fizetési viszkereset indíthatott. V. ö. *Plósz* is id. m. 497. l.

³⁵⁾ V. ö. *Szerző* id. m. I. 7. §.

³⁶⁾ Ezt annál inkább kell hangsúlyoznunk, mert a gyakorlat a váltójogban sokszor tulságos formalisztikus betűmagyarázatnak hódol. a minek példáit lesz alkalmunk látni. A V. T. épügy, mint a német vrszb., ugyis formalisztikusabb, pedánsabb, mint ezt a váltóforgalom érdeke követeli.

³⁷⁾ V. ö. ezeknek jelentőségéről *Szerző* id. m. I. 35. l. és *Plósz* id. m. 11. §.

³⁸⁾ A német vrszb.-ra nézve azonban ugyanaz áll, mint a mit a német K. T.-re nézve mondtunk, t. i. hogy az reánk nézve époly kevésbé lehet feltétlenül irányadó, mint a magyar V. T. közvetlen előmunkálatai. »Különösen óvakodni kell attól, hogy a német törvényt okvetlenül kövessük azzal az érveléssel, hogy a magyar törvény a némettől nem akart eltérni, hogy rosszul van fordítva, valamit kihagyott, a mit bele kell venni stb.« *Szerző* id. m. 7. §. 2. jegyz.

³⁹⁾ E nélkül is azonban a jogösszehasonlítás a váltójog terén a nemzetközi váltóforgalomra való tekintettel sokkal nagyobb jelentőséggel bír mint más téren.

VI. A váltótörvény fő, de nem egyedüli forrása a váltójognak. Eltekintve azonban a váltóeljárásra vonatkozó forrásoktól,⁴⁰⁾ valamint azoktól, melyek a nem tulajdonképeni váltójogra vonatkoznak:⁴¹⁾ a korábbi törvények fentartott intézkedésein kívül csak a következő irott mellékforrások említendők mint olyanok, melyek tulajdonképeni anyagi váltójogi intézkedéseket tartalmaznak s a V. T. intézkedéseit kiegészítik vagy módosítják: 1. az 1877 : XX. tcz. a gyámsági és gondnoksági ügyek rendezéséről, melynek 7. §-a a váltóképességre nézve intézkedik; — 2. az 1880 : LI. tcz. a kir. közjegyzők díjairól, mely a váltóóvások és óvásközlések után fizetendő díjakat állapítja meg; kiterjesztve az 1881. évi váltóeljárási rend. 48. §-a által a váltójegyzőkre is, és kiegészítve ugy a köz- és váltójegyzők, mint a bíróságok által felvett óvások után fizetendő illetékre nézve az Illetékszab. 99. tétele által; — 3. az 1886 VII. tcz. a közjegyzői törvény módosításáról, mely a házastársak és jegyesek közti váltómeghatalmazások (23. §.) és a vakok váltónyilatkozatainak kellékeit (24. §.) határozza meg. E mellékforrások is azonban (az Illetékszab.-tól eltekintve) csak a tulajdonképeni Magyarországon birnak hatálylyal, tehát ellenében a váltótörvényt, Horvát-Szlavonországra nem terjednek ki (v. ö. fent 9. §.).

Mint mellékforrás említendő még a szokás, mely a váltójog terén a V. T. arra vonatkozó eltérő intézkedésének hiánya folytán az általános elveknek megfelelőleg ugy törvényt magyarázó, mint törvényt pótló és törvényt romtó hatálylyal bir.⁴²⁾ E szokás

⁴⁰⁾ L. fent 9. §. Ehhez tartozik még az 1874 XVI. tcz. a váltóhamisítás esetében követendő eljárásról.

⁴¹⁾ 1881 : XVII. tcz. csődtörvény 30. §.; 1877 VIII. tcz. az 1868. évi XXX. tcz. módosításáról (csak nemleges l. 9. §.); 1883 XXV. tcz. az uzsoráról és káros hitelügyletekről (váltóuzsora : 2. §.). Ide tartoznak a váltóbélyegre vonatkozó szabályok is. L. alább 19. §.

⁴²⁾ V. ö. *Werböczy* Hármaskönyv (Prol. tit. 11. §. 4.) és 1869 : IV. tcz. 19. §. A K. T. 1. §-a, a mely a keresk. szokásnak csak törvényt pótló hatályt tulajdonít, a váltójogra nézve, a mely nálunk a keresk. jog kiegészítő részét nem képezi (l. fent 9. §.), nem irányadó. Époly kevésbé Erdélyre s a magyar polgárosított Határörvidék területére nézve az itt érvényben álló osztrák polg. tvk. 10. §-a által a szokásnak hivatkozás esetén kívül való kizárása, mely az id. 1869. törvényt szemben a váltójogra nem alkalmazható. V. ö. *Plósz* is id. m. 8. §. Ellenk. nézetén *Apáthy* id. m. I. 13. §., a ki szerint még a gyakorlat által való kiegészítésnek vagy pótlásnak a lehető-

többnyire mint kereskedelmi szokás⁴³⁾ és mint birói gyakorlat jelentkezik, feltéve hogy az utóbbi már valóságos szokásjoggá vált.⁴⁴⁾ E nélkül a birói gyakorlat kötelező jogforrást nem képez, hanem csak belső helyességénél fogva lehet irányadó, épügy mint ez az elméletre nézve áll. Még a kir. Curia elvi jelentőségű teljes ülési döntvényei sem birnak az alsó bíróságokra nézve kötelező jogforrási hatálylyal.⁴⁵⁾

13. §.

A váltójog nemzetközi egyenlősítése.

I. A váltójog keletkezése idejében nem birt különleges nemzeti vagy helyi jelleggel, époly kevéssé mint maga a váltó, mely épen a nemzetközi forgalom szükségleteinek kielégítésére vététt használatba. Addig, a míg a váltójog lényegileg szokásjog volt, mindenütt, a hol egyáltalában váltóforgalom képződött, ugyanazon váltójogi szabályokat alkalmazták, a váltójog valósággal egye-

sége is kizártnak tekintendő — a mi a váltójognak szokás útján való kifejlődését és azon tényt tekintve, hogy a szokás a váltójog terén másutt is, nálunk is még törvény ellenére is érvényesült (így nálunk az üres forgatmány teljes tulajdonátruházási ereje ellentétben az 1840 XV. tczikkal, v. ö. maga *Apáthy* A magyar váltójog kézikönyve 2. kiad. Bpest, 1875. 63. §.; Franciaországban a piaczi váltó stb.), nyilvánvalóan helytelen. Másként áll azonban a dolog Horvát-Szlavonországra nézve, a hol az osztrák polg. törvénykönyv id. §-a más törvényes intézkedés által ellensúlyozva nincs; bár *Vrbanic* id. m. 51. l. a keresk. szokást a váltójogban is mint törvénytől forrást említi azon alapon, mert a váltójogot a keresk. jog alkatrészének tekintti (46. l.). Ausztriában és Németországban a szokás jogforrási jelentősége a váltójog terén szintén vitás, míg ott, a hol a váltójog a keresk. jog körében szabályoztatik, a keresk. szokások a váltójogban épügy ismertetnek el, mint a keresk. jogban általában. V. ö. *Szerző* id. m. I. 6. §. Ezt tartja nálunk is *Mutschenbacher* id. m. 58. l.

⁴³⁾ A keresk. forgalmon kívül a váltó nem játszik oly rendszeres állandó szerepet, hogy szokások fejlődhetnének ki. A keresk. szokásra nézve, annak kellékei, fajai és bizonyítása tekintetében v. ö. *Szerző* id. m. I. 8. §.

⁴⁴⁾ V. ö. *Szerző* Polg. tvk. rendje Magyarországon I. 5. §. 13. jegyz.

⁴⁵⁾ V. ö. *Szerző* előbb id. m. 10. §. 21. jegyz. és Jogtud. Közlöny 1895. évf. 297. l. Helytelenül ellenk. *Mutschenbacher Magyar Valtójog* 2. kiad. 58. l. — Eddigélé a kir. Curia váltóügyekben döntvényt még nem hozott.

temes, nemzetközileg egységes jog volt. A váltójog törvényhozási szabályozásával azonban ez az egyetemesség megszűnik s ha a váltóintézmény azon alapelvei, melyek nélkül váltóról nem is lehet beszélni, mindenütt azonosak maradtak is, azoknak közelebbi keresztülvitele mégis nagy különbségeket eredményezett a különböző nemzeteknél. E különbségek ugyan egyik-másik törvényhozás kimagasló tekintélye vagy több állam politikai kapcsolata folytán időközönként, különösen a jelen században, a mint láttuk, tartalmilag vagy területileg kevesbedtek. Sőt bátran mondható, hogy a váltójog mai napság lényegileg csak három nagy területre oszlik: a franczia, a német és az angol váltójog területére.¹⁾ A különbségek azonban még mindig igen tetemesek, nem is említve, hogy az említett három területen belül is vannak gyakran nagy horderejű eltérések. Ha már most tekintetbe vesszük, hogy a különböző nemzetek között mily sűrű a váltóforgalom s mennyi alkalom származik ennél fogva az alkalmazandó váltójogi szabályok összeütközésére, a mely még fokoztatik az által, hogy, mint később látni fogjuk, még arra nézve sincs egyetértés, melyik jog alkalmazandó összeütközés esetében: könnyen elképzelhető, hogy a fennálló különbségek mily hátrányosak a nemzetközi váltóügyletek zavartalan lebonyolítására,²⁾ s mennyire kívánatos

¹⁾ L. már *Kuntze D. W.-R.* 251. l. Később *Borchardt* (Vollständige Sammlung. Előszó VIII. l.) e három terület nagyságát és lélekszámát is igyekezett meghatározni. E számítás szerint 1871-ben a francia váltójog 507,500 négyzetmérföld területen 233.700,000 lakossal, az angol-amerikai váltójog 509,400 nm. területen 252.300,000 lakossal, a német váltójog 32,130 nm. területen 71.600,000 lakossal állt érvényben. De e számításból több ország, köztük Magyarország is, kihagyatott, azóta pedig az újabb törvényhozások folytán a német váltójog javára lényeges változás történt.

²⁾ Ez legjobban kitűnt az 1870/71. francia-német háború alkalmával, a mikor a francia kormány ismételve kiterjesztette az óvási és viszkereseti határidőket. Ez által a francia váltóadósok a fizetés terhe alól egyidőre szabadultak. De midőn a moratorium megszüntével később fizettek s egyidejűleg viszkeresetet indítottak külföldön lakó előzőik ellen, arra a szomorú tapasztalatra ébredtek, hogy egyes külföldi bíróságok, különösen a németek, élükön a lipcsei keresk. főtörvényszékkel, nem ismerték el viszkereseti igényeiket, arra hivatkozván, hogy a francia moratorium-törvények külföldi adósokra azért nem nyerhetnek alkalmazást, mert az óvási határidő ismételt kiterjesztése reájuk nézve tulajdonképen a váltó lejáratí idejének meghosszabbítása, a mit a külföldi kibocsátó vagy forgató tünni nem tartozik s mert másrészt az erőhatalomra (vis major) való hivatkozás, a mely az óvás

volna, ha ismét oda jutnánk, hogy mindenütt egyforma, egységes váltójog állana érvényben.³⁾ E kívánság nem új keletű. Már a múlt században találjuk azt több oldalról kifejezve.⁴⁾ A kereskedelmi összeköttetések újabb időben történt óriási fellendülésével pedig annyira közóhájá vált, hogy nemcsak egyesek, hanem testületek is kifejezésre hozták⁵⁾ s az államkormányokat is élénken foglalkoztatja. Legujabban már nemzetközi tárgyalások és megállapodások is történtek megvalósításának előkészítésére, úgy hogy az egységes nemzetközi váltójog talán nemsokára ténynye fog válni, melylyel már komolyan számolni kell.

II. Az előmunkálatok, melyek eddigelé a váltójog nemzetközi egységesítése érdekében tétettek, három különböző oldalról származnak:

1. Először a »nemzetközi jog reformjára és codificatiójára alakult egyesülés«: *Association for the reform and codification of the laws of nations*, mely 1873-ban angol kezdeményezés mellett alapított, foglalkozott a váltójog egységesítésének gyakorlati megoldásával. Miután előzetesen írásbeli uton meggyőződést szerzett arról, hogy az egységesítést mindenütt nemcsak kívánatosnak, hanem lehetségesnek is tartják, 1875-ben Hágában

felvételét akadályozta, a német váltójog által, ellentétben a francia jog felfogásával (l. alább 56. §.), meg nem engedtetik. L. az egész nagy port felvert vizsályról az összes előzményekkel s az arra vonatkozó ítéleti és irodalmi anyaggal: *Goldschmidt Zeitschr. f. d. ges. Handelsrecht* 16. köt. 413. sk. 1., 666. l., 17. köt. 294. sk. 1., 18. köt. 625. sk. 1., 21. köt. 580. sk. 1.; *Fick Ueber internationales Wechselrecht in Beziehung auf Fristbestimmungen, insbesondere die französischen Wechsel-Moratoriumsgesetze und Dekrete*. Elberfeld, 1872.; *Jaques Die durch die französischen Moratoriumsverfügungen hervorgerufenen Regressfragen*. Bécs, 1872. stb.

³⁾ A váltójogra áll első sorban, a mit *Cicero* a *jus gentium*ról mond: »Nec erit alia lex Romae alia Athenis, alia nunc, alia posthac, sed et omnes gentes et omni tempore una lex et sempiterna et immutabilis continebit« De republica liber III. cap. 22. §§. 33.

⁴⁾ V. ö. különösen *Cohn G.* Beiträge zur Lehre vom einheitlichen Wechselrecht. Heidelberg, 1880. 11. sk. 1. és Zeitschrift für vergleichende Rechtswissenschaft 4. köt. 1. sk. 1. s előbbi nyomán *Szerző Magyar Themis* 1880. évf. 29. sk. sz. és Magyar Igazságügy 25. köt. 35. sk. 1.

⁵⁾ Így nálunk is az I. magyar jogászgyűlés 1870-ben, mely *Nagy János* és *Apáthy István* indítványára azon óhaját fejezte ki: »hogy az összes keresk. és váltótörvények Európaszerte nemzetközi congressus által megállapítandó egyenlő alapelvekre fektetessenek«. L. A magyar jogászgyűlés évkönyve 1870. 377. l.

tartott congressusán bizottságot küldött ki a nemzetközi váltótörvény alapjául veendő elvek kidolgozására s 1876-ban Brémában tartott congressusán 20 ilyen elvet állapított meg, melyekhez 1877-ben Antwerpenben és 1878-ban Frankfurtban tartott congressusán még további 7 szabályt csatolt. Ezek az u. n. brémai szabályok, melyek főleg a német-angol váltójog hatását mutatják, minthogy a francia elem azoknak megállapításánál kevésbé vett részt.⁶⁾

2. Később egy másik, szintén 1873-ban alapított egyesület: a »nemzetközi jog intézete«: *Institut de droit international*, vette kezébe a váltójog nemzetközi egyesítésének ügyét s annyiban tovább ment mint az előbb említett egyesülés, hogy nem érte be az alkotandó váltótörvény alapelveinek megállapításával, hanem teljes törvénytervezetet dolgozott ki. Az erre vonatkozó s lényegileg a német váltórendszabályon nyugvó javaslat *Norsa* olasz ügyvédől származik, s az intézet azt 1885-ben Brüsszelben tartott ülésében tárgyalta és fogadta el. Együttal megállapította azon elveket, melyek a fennálló váltójogok közti összeütközések esetében alkalmazandók.⁷⁾

3. A legnagyobb jelentőséggel az eddigi lépések között e téren azonban az a kezdeményezés bír, mely a belga kormánytól származik. Ez ugyanis 1884-ben elhatározta, hogy az 1885-ben tartandó világkiállítás alkalmából Antwerpenben nemzetközi kereskedelemjogi congressust fog rendezni, ennek előkészítésére, báró *Lambermont* miniszter elnöklete alatt, bizottságot nevezett ki s az összes államkormányokat, valamint a tekintélyesebb tudományos és kereskedelmi testületeket meghívta, hogy arra képviselőket küldjenek. A congressus napirendjére a tengerjog mellett épen a váltójog nemzetközi egységesítése tétetett, s a király által kinevezett szervező bizottság megbízott, hogy nemzetközi váltótörvényjavaslatot dolgozzon ki, a mely az összes kormányoknak és említett testületeknek megküldetett.⁸⁾ A congressus 1885. szept-

⁶⁾ Közölve és magyarázva: *Cohn* id. munkájában, *Pappenheim* által *Zeitschr. f. d. ges. Handelsrecht* XXVIII. 537. l. s egyebütt; magyarul l. *Szerző* Magy. Themis id. h. és Magy. Igazságügy 19., 272. l.

⁷⁾ L. a megállapított tervezeteket és azok tárgyalását: *Annuaire de l'Institut de droit international*. 8. année. Bruxelles, 1886. 79. sk. l.

⁸⁾ *Projet de loi internationale sur les lettres de change et autres titres négociables*. Élaboré en vue du Congrès international de droit com-

tember 27-én tényleg összeült s a világ minden részéből egybe-
gyűlt képviselők élénk részvétele mellett,⁹⁾ tárgyalás alá vette az
elője terjesztett s a különböző váltójogi területek közti különbségek
lehető kiegyenlítésére irányzott javaslatot, melyet több rendbeli
módosítással el is fogadott.¹⁰⁾ Egyuttal felkérte a belga kormányt,
hogy az egységesítés munkáját tovább folytassa s a még fenforgó
eltérések¹¹⁾ teljes megszüntetése, valamint az elfogadott javaslat
ismételt megvitatása és kellő kiegészítése végett újabb nemzetközi
congressust hívjon össze. A belga kormány ennek eleget is tett
s meghívására 1888-ban Brüsszelben a második nemzetközi
kereskedelemjogi congressus ült össze, mely egy időközben ren-
dezett nemzetközi írásbeli enquête¹²⁾ alapján megállapított kér-
dések tárgyalásával az antwerpeni tervezetet újból megvitatta.
A congressus szervező bizottsága aztán, a hozott határozatokhoz
képest, végleges tervezetet szerkesztett,¹³⁾ s a belga kormány fel-
kérte, hogy annak elfogadása végett a különböző államkormá-
nyokkal, a melyeknek képviselői a congressuson csak nem-hivatalos
minőségben vettek részt, s a melyek közül többen nem is küld-
tek képviselőt, diplomáciai tárgyalásokba bocsátkozzék.

mercial d'Anvers par la commission royale d'organisation. Bruxelles, 1885.
Van hozzá indokolás is.

⁹⁾ Magyarországot *Szerző* képviselte, mint a kolozsvári egyetem kikül-
döttje. A megjelentek tulnyomó része azonban belga-francia volt.

¹⁰⁾ L. a tárgyalások és a szöveg hivatalos közlését: Actes du congrès
international de droit commercial d'Anvers (1885). Bruxelles-Paris, 1886.
356. sk. l. Magyarul közölte *Szerző* Magy. Igazságügy 25. köt. 41. sk. l.

¹¹⁾ A legnagyobb eltérés a fedezet (*provision*) kérdésében volt,
melyre nézve a többség a francia váltójog álláspontját tartotta fenn, a mely
szerint e kérdés a váltójogba tartozik s a fedezet a váltóbirtokos tulajdonát
képezi (l. alább 43. §.). A tekintélyes kisebbségre való tekintettel azonban
az ellenkező álláspont párhuzamosan nyert kifejezést a tervezetben.

¹²⁾ L. a feltett kérdéseket: Congrès international de droit commercial.
Programme des travaux de la deuxième session soumis aux membres de la
section de la lettre de change. Bruxelles, 1888. s a beérkezett feleletek alap-
ján ugyanazon cím alatt pótfüzet: Supplément au premier questionnaire.
Bruxelles, 1888. Az enquête-ben *Szerző* is részt vett s több általa indítvá-
nyozott kérdés a congressus napirendjére is tüzetett.

¹³⁾ L. Actes du congrès international de droit commercial de Bruxelles.
(1888). Bruxelles-Paris, 1889. 425. sk. l. Ebből már a fedezetre vonat-
kozó határozatok, melyek a legnagyobb ellentétet képezték a francia- és
német váltójogi csoport között, az egység elérése érdekében kihagytak.

Vajjon a belga kormány eleget tett-e e megbízásnak s mi volt eddigi lépéseinek sikere? az nem jutott nyilvánosságra. Remélhető azonban, hogy sikerülni fog a fenforgó nehézségeket eloszlatni s a kitűzött czélt mielőbb megvalósítani.¹⁴⁾

14. §.

A váltójog irodalma.¹⁾

I. A legrégibb munka, a mely ha nem is a váltójog tárgyalása, de a váltóra vonatkozó fontos közléseket, nevezetesen kimerítő jegyzéket a lejáratú szokásról (*Uso*) és a váltóalkuszdij-ről tartalmaz:

Balducci Pegolotti.²⁾ La pratica della mercatura, a XIV. század elején (1343 előtt) írva és közölve a *Pagnini* által »Della decima« cz. 1765-ben kiadott munka 3. kötetében. (L. *Martens*nél is id. m. függelék 2. l.).

A tulajdonképeni váltójog rendszeresebb irodalmi tárgyalása Olaszországban a XV. század végén kezdődik, de csak a XVII. században mutat fel tekintélyesebb munkákat. Különösen kiemelendő:

Scaccia Sigismundus. Tractatus de commerciis et cambio. Róma, 1618. — *De Turri Raphael* Tractatus de cambiis. Génua, 1641.

¹⁴⁾ A főnehézség nem annyira magában a váltójogban, melyre nézve általánosan el van ismervé, hogy az ellentétek nem oly nagyok, különösen mióta Franciaországban is mellőzték a helykülönbség kellékét: mint inkább a két főérdekelt, a francziák és németek, egymásközi nemzeti és politikai viszonyában rejlik. A francziák nem könnyen birhatók arra, hogy a *Code de com.* teljes félretételével a német váltójog előtt meghajoljanak. Viszont azonban a németek is tulságosan el vannak telve a maguk váltójogának tökéletességével. Pedig az antwerpeni és brüsseli congressus eléggé bebizonyította, hogy nekik is engedményeket kell tenniök, ha az egységet el akarják érni.

¹⁾ E helyütt csak a fontosabb általános jelentőségű munkákat emeljük ki, fentartván magunknak, hogy, mint az eddigi, úgy a további tárgyalásnál az illető helyeken a különös irodalmi jelenségeket is megemlitsük. A kiadási év az első kiadásra vonatkozik, ha más nincs kitéve.

²⁾ Össze nem tévesztendő a híres jogász: *Baldussal*, a kinek olasz neve: *Baldeschi*. L. e tévedést *Apáthy*nál id. m. I. 2. l. (csak 1. kiad., a 2-ban Szerző figyelmeztetésére kijavítva, de l. még a 2. kiad. is 91. l. 3. jegyz.). *Balducci* nem volt jogász, hanem a firenzei *Bardi* bankház képviselője (faktora).

II. Élénk irodalmi tevékenység keletkezik a XVII. század vége felé az 1673. évi *Ordonnance* folytán Franciaországban s később is a francia váltójogi irodalom nagy jelentőségre emelkedik. Tulnyomóan azonban a váltójog nem külön, hanem a keresk. jog körében tárgyalatik (l. *Szerző Keresk. jog.* 12. §.); legalaposabban: *Bravard Veyrières* (III. köt.), *Alauzet* (IV. köt.) és *Lyon-Caen* és *Renault* (IV. köt.) munkáiban. Jelesebb külön váltójogi munkák:

Du Puy de la Serra L'art des lettres de change. Paris, 1693. — *Pothier* Traité du contrat de change. Paris, 1763. — *Pardessus* Traité du contrat de change et des lettres de change 2 köt. Paris, 1809. (később a keresk. jogban II. köt.). — *Persil* De la lettre de change. Paris, 1837. — *Nouguier* Des lettres de change et des effets de commerce 2 köt. Paris, 1839. 4. kiad. 1875. — *Bédarriide* De la lettre de change, des billets à ordre et de la prescription. 2 köt. 2. kiad. Paris-Aix, 1889.

III. Szintén a XVII. században fejlődik ki a német váltójogi irodalom, később, s különösen a jelen században, magával a váltójoggal az első helyre emelkedik. Reánk a német és magyar váltójog szoros kapcsolatánál fogva közvetlen hatást gyakorolt, annyira, hogy más nemzetek irodalmának felhasználását eddigelé jóformán fölöslegesnek tartottuk. A jelesebb munkák, beleértve az osztrák írókat, a következők:

1. A német váltórendszabály előtt:

Bode De cambiis. Marburg, 1646. — *Vogt* Tractatus analyticus de cambiis 1658. — *Heydegger* Anleitung zum gründlichen Verstand des Wechselrechts. Frankfurt, 1676. — *Franck* Institutiones juris cambialis. Halle, 1721. — *Heineccius* Elementa juris cambialis. Amstelodami, 1742. — *Siegel J. G.* Einleitung zum Wechselrecht, 1743. — *Wagner* Kritisches Handbuch des in den österreichisch-deutschen Staaten geltenden Wechselrechts 3 köt. Bécs, 1822—1832. — *Treitschke* Alphabetische Encyclopädie der Wechselrechte und Wechselgesetze 2 köt. Lipcse, 1831. — *Einert* Das Wechselrecht nach dem Bedürfniss des Wechselgeschäfts in neunzehnten Jahrhundert. Lipcse, 1839.

2. A német váltórendszabály óta:

Thöl Das Handelsrecht II. Band: Das Wechselrecht. 1. kiad. 1847. 4. kiad. 1878. (a legtekintélyesebb német, classikus tömörséggel irt munka). — *Liebe* (név nélkül) Die Allg. D. Wechselordnung, mit Einleitung u. Erläuterungen. Lipcse, 1848. — *Brauer* Die Allg. D. Wechselordnung mit den Abweichungen der österr. Wechsel-Ordnung. Erlangen, 1849., 2. kiad. 1851. — *Borchardt S.* Die Allgem. Deutsche Wechselordnung mit den von den deutschen und österreichischen Gerichtshöfen ausgesprochenen Grundsätzen

des Wechselrechts, nebst Bemerkungen, 1850. 8. kiad. Berlin, 1882. — *Renaud*. Lehrbuch des Allg. D. Wechselrechts. 1853. 3. kiad. Giessen, 1868. — *Blaschke* Das österreichische Wechselrecht in vergleichender Darstellung mit den ausländischen und den früheren österreichischen Wechselgesetzen. 1854. 7. kiad. Bécs, 1877. — *Hoffmann E.* Ausführliche Erläuterung der Allg. D. Wechselordnung. Giessen, 1859. — *Wächter O.* Wechsellehre nach den deutschen und ausländischen Gesetzen. Stuttgart, 1861.; Encyclopädie des Wechselrechts der europäischen u. ausser-europäischen Länder auf Grundlage des gemeinen deutschen Rechts. Stuttgart, 1879.; Das Wechselrecht des Deutschen Reiches mit eingehender Berücksichtigung der neuen Gesetzgebungen. Stuttgart, 1883. — *Kuntze* Deutsches Wechselrecht auf Grundlage der Allg. D. W.-O. u. der Nürnberger Novellen. Lipcse, 1862.; Endemann-féle Handbuch des D. Handels-, See- und Wechselrechts IV. köt. 2. rész 1—116. lapig, azontul *Brachmann*tól. Lipcse, 1884. — *Volkmar és Löwy* Die Deutsche Wechselordnung. Berlin, 1862. — *Hartmann* Das Deutsche Wechselrecht historisch u. dogmatisch. Berlin, 1869. — *Schiebe* Die Lehre von den Wechselbriefen 4. kiad. *Brentano*tól. Lipcse, 1877. — *Rehbein* Allg. D. Wechselordnung mit Kommentar in Anmerkungen. 1879. 6. kiad. Berlin, 1900. — *Kreis* Lehrbuch d. Deutschen Wechselrechts. Berlin, 1884. — *Lehmann* Lehrbuch des Deutschen Wechselrechts. Stuttgart, 1886. — *Canstein* Lehrbuch des Wechselrechts. Berlin, 1890. — *Theumann* Das österreichische Wechselrecht. 4. kiad. Bécs, 1891. — *Staub* Kommentar zur Allg. D. Wechselordnung. Berlin, 1895., 3. kiad. 1899. — *Bernstein* Allg. D. W.-O., Allg. W.-O. für die k. k. österr. Staaten. Breslau, 1896. — *Grünhut* Wechselrecht 2 köt. Lipcse, 1897. (1. róla *Szerző* Jogt. Közl. 97. 51 sz.). — L. még *Dernburg* Lehrbuch des preussischen Privatrechts und der Privatrechtsnormen des Reichs II. köt. 5. kiad. Halle, 1896. — *Goldschmidt* System des Handelsrechts 4. kiad. Stuttgart, 1892. (egyek tanok). — *Birói gyakorlat: Összeállítás* l. *Borchardt* és *Rehbein* id. m. Szöveggözlés: A német birod. keresk. főtörvénytörvények és birod. tvszék váltójogi döntvényei az általános gyűjteményekben (l. *Szerző* Keresk. jog 57. l.) és külön: *Hoffmann* Sammlung wechselrechtlicher Entscheidungen des Reichs-Ober-Handelsgerichts 2 köt. Stuttgart, 1876. és *Fuchsberger* Die Entscheidungen des Reichsoberhandelsgerichts und des deutschen Reichsgerichts auf dem Gebiete des Wechsel- und Wechselprocess-Rechtes. Giessen, 1881. Supplement 1891. — *Az osztrák legf. ítélőszék váltójogi döntvényeinek gyűjteményei: Peitlertől* Sammlung der wechselrechtlichen Entscheidungen des österr. obersten Gerichtshofs. 2 köt. Bécs, 1864., 1867. U. a folytatva *Krall*tól. Bécs, 1873. U. a folytatva *Czelechowsky*tól 2 köt. Bécs, 1883—92. — *Folyóirat: Archiv für deutsches Wechselrecht*, kiadva *Siebenhaar* és *Tauchnitz* által, 1851.; 1858-tól *Archiv f. d. W. und Handelsrecht*, de tovább is tulnyomóan váltójog; 1870-től szerk. *Bernewitz*. Megszűnt 1875. Sok váltójogi értekezés s egyéb közlemény különösen a *Zeitschr. f. d. ges. Handelsrecht*-ben (l. *Szerző* K. jog I. 58. l.).

IV. Az angol-amerikai irodalomban a váltójog önálló tárgyalása többnyire más értékpapirokkal együtt történik. Kiemelendő különösen:

Bayley Summary of the law of bills of exchange. London, 1789. 6. kiad. 1849. — *Byles* Treatise on the law of Bills of exchange etc. London, 1829. 15. kiad. 1891. — *Chitty* A practical treatise on bills of exchange, checks on bankers, promissory notes etc. London, 1799. 11. átalakított kiad. *Russeltől* 1878. — *Chalmers* Digest of the law of Bills of exchange etc. 5. kiad. London, 1896. — *Daniel* Treatise on the law of negotiable instruments 2 köt. N.-York, 1876. 4. kiad. 1891. — *Story* Commentaries on the law of bills of exchange. London-Boston, 1843. 4. kiad. 1860. (német rövidített fordítás *Treitschketől*. Lipcse, 1845.), Commentaries on the law of promissory notes etc. 6. kiad. Boston, 1860. — *Thomson* Treatise on the law of bills of exchange etc. 3. kiad. *Wilsontól*. Edinburgh, 1865. (skót).

V. Az újabb olasz irodalomban a váltójog, éppúgy mint a francia irodalomban, rendszerint a keresk. jog körében tárgyalatik. Külön megjelentek:

Baldasseroni Leggi e costumi del cambio. Pescia, 1784. 3. kiad. Modena, 1805. — *Vidari* La cambiale, gli ordini in derrate e l' assegno bancario. Milano, 1885. (külön lenyomat szerző keresk. jogi munkájából). — *Supino* az »Il codice di commercio italiano« cz. és többek által kiadott gyűjteményes nagy commentár III. kötetében. Verona-Padova, 1884. — *Marghieri* La cambiale 5. kiad. Napoli, 1890. (ugyanaz fordította olaszra *Thöl* váltójogát). — *Calamandrei* La cambiale. Torino. 1884. — *Norsa* La nuova legislazione di cambio. Verona, 1883. — *Ruggeri* La cambiale. Messina, 1887. — *Sorani* Della cambiale e dell' assegno bancario. Commento teorico-pratico I. köt. 1896.

VI. A többi külföldi irodalmakban a váltójog rendszerint a keresk. jog körében tárgyalatik. Külön váltójogi munkák:

Waelbroeck Commentaire législatif et doctrinal de la loi du 20 mai 1872. contenant le titre du Code de commerce relatif à la lettre de change et au billet à ordre. Bruxelles, 1873. (belga). — *Aubert* Den nordiske vaxelregt. Kopenhága, 1882. — *Evaldsen* Fortolkning af Vexelloven. Kopenhága, 1881. (skandináv váltójog dán nyelven). — *Meyer* Die schweizerische Wechselordnung. Luzern, 1883. (svájci váltójog).

VII. A mi végül a hazai váltójogi irodalmat illeti, ez még csak a jelen századdal kezdődik. Az első munka, a mely nálunk a váltójogot latin nyelven tárgyalja, s a mely a pesti egyetemen tankönyvül használtatott, 1802-ben jelent meg *Rosenman István* bécsi udvari magyar ágenstől. Később *Sáfár Imre* kassai jogtanár szerzett érdemeket a váltójog megismertetésével hazánkban,

a kinek 1825-ben irt s leginkább az 1795. évi váltótörvényjavaslatra támaszkodó latin váltójogi munkájának fordítása *Stettner György*től az első váltójogi munka magyar nyelven. Nagyobb lendületet a magyar váltójogi irodalom azonban csak az 1840. évi váltótörvény megalkotásával vesz s csak az uj V. T. óta mutat fel magasabb tudományos színvonalon álló munkákat. A fontosabbak és értékesebbek az uj V. T. előtti időből a következők:

Rosenman Tractatus de jure cambiali juxta praestabilita apud plerisque gentes principia elaboratus. Vindobonae, 1802. — *Sáfár* Institutiones juris cambialis. Budae, 1825. Magyarul: Váltójog. Sáfár Imre kir. oktató szerint fordította s világosító jegyzetekkel bővítve és Magyarországra alkalmazva kiadta *Stettner György*. Pesten, 1832. — *Wachtler* Freymüthige Bemerkungen zu dem Entwurfe einer Wechsel- u. Processordnung für das Königreich Ungarn. Pressburg, 1831. Magyarra ford. *Thaisz Endre* Pesten, 1832. (Nagy olvasottsággal irt bírálata az 1827. évi váltójavaslatnak). — *Eckstein Adolf* A magyar Váltó Jog Kézikönyve. Pozsony, 1840. (főleg *Sonnleithner* orsztrák váltójogi munkája alapján kevés szakértelemmel.) — *Császár Ferencz* A magyar váltójog. Budán, 1840. 3. kiad. Pesten, 1845. — *Fogarasi János* Magyar kereskedési és váltójog. Pest, 1840. 2. kiad. e czim alatt: Magyar váltó- és kereskedési jogtan. Pesten, 1846. — *Wildner* Theoretisch-praktischer Commentar der auf dem 1839/40. ungarischen Reichstage zu Stande gekommenen Credits-Gesetze 2 köt.: I. köt. anyagi váltójog, II. köt. váltóeljárás. Bécs, 1841. A legkiválóbb munka az 1840. V. T. alapján. Magyarul is megjelent *Jászai Pál* fordításában. Pest, 1840. — *Pusztay Alexander* Das ungarische Wechselrecht in Bezug auf die Landeskonstitution, den Handel, die Industrie u. den Kredit. Lipse, 1842. (Nem rendszeres tárgyalása a váltójognak, hanem kritikai méltatása az 1840. évi váltótörvénynek. A függelékben az addigi irodalom bírálata.) — *Bibanco* Das ung. Handels- u. Wechselrecht. Ofen, 1841. — *Vághy Ferencz* Magyar váltójogi kérdések. Pesten, 1841. (37 vitás kérdés taglalása). — *Gegus Dániel* A magyarhoni váltó-foglalkozás tudományának vezérelvei bel- és külföldre nézve. Pest, 1846. — *Karvassy Ágost* A magyar váltójog. Győrött, 1846. Később: A váltójogtan. Pest, 1862. 5. kiad. Pest, 1872. és A magyar váltójogi eljárás. Pest, 1864. 3. kiad. Pest, 1870. — *Suhajda János* Váltójogtan. Pesten, 1851. (az orsztrák vrszb. alapján). — *Degen* A magyar váltójog. Pest, 1865. — *Külley Ede* Az anyagi váltójog iránti reformjavaslat különös tekintettel a külföldi törvényhozásra. Pest, 1868. (Dicséretre méltó kísérlet a váltójog reformját az 1840. V. T. keretén s nem ennek egyszerű félretételével keresztülvinni.) — *Apáthy István* Váltójogtan a közöns. német vrszb. elvei szerint. Pest, 1870.; A magyar váltójog kézikönyve. Pest, 1871., 2. kiad. Budapest, 1875.; A magyar váltóeljárás. Pest, 1872. — *Birói gyakorlat: Szabó Keresztzeghy Lajos* Váltó- és csődügyekben keletkezett főtörvényszéki határozatok gyűjteménye. 2. kiad. Pest, 1847. — *Kriebel* A főm. kir. főtörvényszék 1847. váltó s csődügyekben hozott nevezetesebb birói határozatok gyűjteménye. Pest, 1848. — *Zsoldos* Váltófel-

törvényszék ítéletei. Pest, 1871. — *Szeniczey G.* Váltó- és csődügyekben a tek. kir. váltófeltörvényszék és a főmélt. hétszemélyes tábla által megállapított elvek. 1862—1866. Pest, 1863—1867.

Az új V. T. óta megjelent váltójogi munkák közül kiemelendők:

Plósz Sándor A magyar váltójog kézikönyve. Bpest, 1877., 2. kiad., lényegesen átdolgozva 1889., 3. kiad. 1895. Igen alapos, jeles munka. — *Apáthy Anyagi és alaki váltójog* 2 köt. I. Anyagi váltójog, II. Váltóeljárás. Bpest, 1877., 1878. 1. köt. 2. kiad. csekély változtatással. 1884. — *Mutschenbacher Viktor* A magyar váltójog az 1876: XXVII. tcz. szerint. Pécs, 1877. 2. kiad. 1895.; A magyar váltóeljárás. Pécs, 1877. — *Grecsák K.* A váltótörvény magyarázata. Bpest, 1897. — *Rósa Ferencz* A váltótörvény és váltóeljárás a felsőbiróságok határozataival kommentálva. Bpest, 1898. — *Vrbanić F.* Mjenbeni zakon. Tumač zakonskomu članku XXVII. 1876. U Zagrebu, 1885. (Váltótörvény, az 1876 XXVII. tcz. magyarázata. Jeles horvát munka.) — *Birói gyakorlat: Márkus Felsőbiróságaink elvi határozatai.* IV. köt. 2. kiad. Bpest, 1894. VIII. köt. 1898. — *Anyaggyűjtemény: Beck H.* Igazságügyi törvények anyaggyűjteménnyel. III. 1876. évi XXVII. törvénycikk (Váltótörvény). Hivatalos források alapján. Bpest, 1878.

ELSŐ RÉSZ.

V Á L T Ó K É P E S S É G.

15. §.

A váltóképeség fogalma és nemei.

A váltóképeség általában az a képeség, melynél fogva valaki váltói jogot szerezhet és kötelezettséget vállalhat, vagyis váltói jogviszony alanya lehet.¹⁾

A váltóképeség ebben az értelemben úgy jogképeség mint cselekvési képeség, azaz: magában foglalja úgy azt a képeséget, melynél fogva valaki váltóból saját személyében egyáltalában²⁾ jogosítva és kötelezve lehet, mint azt a képeséget, mely-

¹⁾ Ez néha alanyi, személyes váltóképeségnek is nevezetik, megkülönböztetésül az u. n. tárgyi váltóképeségtől, a mely arra vonatkozik, hogy mi lehet a váltó tárgya? V. ö. *Thöl* 21. §., *Plósz* 77. l. Azonban a jogviszonyok tárgyainál nem szoktak képeségről beszélni s a váltótörvények is a váltóképeséget kizárólag alanyi értelemben veszik.

²⁾ Saját személyében: Tehát nem csupán mint jogutód, a mi nem szorul külön említésre. Há valaki nem is birna váltói képeséggel, mégis jogosítva és kötelezve lehetne a váltóból, mint a váltójogosított vagy kötelezett örököse, vagy mint a váltókötelezettség átvállalója (üzlet-átruházás esetére: v. ö. *C.* 753/94. *D.* III. f. 5., 176. l., mely azonban az üzleti kötelezettségek átvállalásának tényét csak köztörvényi perben megállapíthatónak nyilvánította). Minthogy azonban ma mindenki bir váltói jogképeséggel, e megkülönböztetés nem bir különleges váltójogi jelentőséggel. Másként pl. az 1840. évi V. T. szempontjából, a mely szerint oly valaki, a ki saját személyében egyáltalában nem lehetett váltókötelezett,

nél fogva valaki váltói jogokat és kötelezettségeket saját cselekvése által szerezhet.³⁾

Törvényeink cselekvő (*activ*) és szenvedő (*passiv*) váltóképességet különböztetnek meg.⁴⁾ Előbbi a képesség váltói jogokat szerezni, utóbbi a képesség váltói kötelezettséget vállalni.⁵⁾ Mindkettőnél egyaránt kérdés tárgya, vajjon valaki egyáltalában, tehát esetleg csak törvényes képviselő útján, s vajjon saját cselekvése által képes-e?

A cselekvő váltóképességet mindenkor egyenlőnek tekintették a jogok szerzésére vonatkozó általános jog- és cselekvési képességgel. Ellenben a szenvedő váltóképesség gyakori korlátozás

pl. nem iparüző nő, mint örökös kötelezhető volt. Még fontosabb volt e megkülönböztetés a váltófogáság szempontjából, mely mindenestre feltételezte, hogy az illető saját személyében lett váltókötelezett, az örököstre tehát nem volt alkalmazható. V. ö. fent 9. §. 7. jegyz.

³⁾ A váltóképességben a jog- és a cselekvési képesség kellő megkülönböztetése a német *Lehmann* érdeme, id. m. 280. sk. l. L. most *Grünhut* is id. m. I. 301. l. Előbb ez teljesen elmosódott azon különbségben, vajjon váltói jogról vagy kötelezettségről van-e szó? Érinti azonban már a francia *Nouquier* is id. m. I. 96. l.: »*droit de négociier des lettres de change*« és »*exercice de ce droit*«. L. nálunk *Plósz* is id. h., a ki azonban a jogképességet pusztán a cselekvő váltóképesség értelmében is használja, midőn azt mondja, hogy »különös váltójogi jogképesség nem létezik«. A szenvedő váltóképesség is jogképesség, ha nem arról van szó, hogy az illető saját cselekvése által vállalja el a kötelezettséget. Teljesen összezavarja a jog- és cselekvési képességet a váltóképesség szempontjából: *Mutschenbacher* id. m. 18. §.

⁴⁾ Így már az 1840. évi XV. t.-cz. Hogy honnan vette ezt az eléggé kifogásolható, sőt tekintettel a szenvedő váltóképességben rejlő cselekvési képességre, egyenesen zavaró megjelölést, a mely csakis a vagyonra gyakorolt hatásban talál némi jogosultságot (l. *Plósz* is 78. l.): nem tudtuk kideríteni. Ugy látszik, eredeti magyar származása van, mert sem az alapjául szolgált 1833. évi osztrák javaslatban, sem korábbi törvényekben és írónál, pl. *Treitschken*él, *Wagnern*él nem található. Sőt *Sardagna* épen a szenvedő váltóképességet nevezi cselekvő váltóképességnek. L. *Sárváry* id. m. 30. l. Az első német író, a ki e megjelölést használja s a ki után az a német birodalomban népszerű lett, tudtunkkal *Thöl*, a ki pedig csak 1847-ben s a magyar V. T. ismeretével adta ki először váltójogát. Nem német külföldi írónál a cselekvő és szenvedő váltóképesség kitételei ismeretlenek. Egyedüli kivétel az olasz *Vidari* id. m. 36. l., a ki azt a német íróktól vette át.

⁵⁾ L. e fogalommeghatározást az 1840. évi XV. t.-cz. I. r. 7. és 8. §§-ban.

alá vétetett, szemben az általános lekötelezési jog- és cselekvési képességgel. Ennek folytán a váltótörvények a cselekvő váltóképességet nem is határozzák meg,⁶⁾ hanem csak a szenvedő váltóképességet szabályozzák.⁷⁾ Ezt értik egyedül, midőn általában a váltóképességről szólnak. Ez a váltóképesség tulajdonképeni vagy műértelemben véve.

A magyar V. T. az első részben a »váltóképesség« felirata alatt szintén csak a szenvedő váltóképességet állapítja meg, s ezt mint ilyent annak szabályozásánál kifejezetten meg is jelöli. A cselekvő váltóképességre nézve tehát nálunk is jogszerzésre vonatkozó általános magánjogi szabályok irányadók,⁸⁾ miért is a következőkben csakis a szenvedő váltóképességről kell szólnunk.

16. §.

A szenvedő váltóképesség.

I. A váltótörvény a szenvedő váltóképességet az idegen és a saját váltóra s valamennyi váltónyilatkozatra nézve közösen és egyenlően¹⁾ úgy állapítja meg, hogy azzal mindenki bir, a ki

⁶⁾ Az 1840: XV. t.-cz. e részben tudunkkal az egyedüli kivétel, a mi annak doctrinális jellegéből magyarázható.

⁷⁾ Ezt sem mindegyik. Több váltótörvény van, a mely a váltóképességről egyáltalában nem szól. Így a hollandi, olasz, román, portugáli K. T. és a skandináv V. T.

⁸⁾ V. ö. 1840: XV. t.-cz. I. r. 7. §.: »A cselekvő váltóképesség.... mindenki tulajdona, kinek a köztörvény szerint jogokat szerezni lehet.«

¹⁾ Ez kitünik nemcsak abból, hogy a V. T. semmi megkülönböztetést nem tesz, hanem az I. rész rendszeri elhelyezéséből is. — Másként az 1840. évi XV. t.-cz., a mely az idegen és saját váltóra nézve különbözően állapította meg a szenvedő váltóképességet: idegen váltóból, némely kivételektől eltekintve (l. alább), minden teljeskoru kötelezhette magát, ki terhes szerződést törvényesen tehet (I. r. 9. §.), míg saját váltóból csak kereskedők, gyárosok és kézművesek, kik teljeskorúságukat elérték s magukat a váltótörvénytől bejegyeztették (10. §.). E megkülönböztetés, mely az 1763. évi osztrák váltórendszabályon és 1791. évi február 25.-kén kelt osztrák nyiltparancson alapult, s azon kívül, egyes régibb német váltótörvénytől eltekintve (v. ö. *Siegel J. G. Einleitung: Corpus jur. camb. II. 383. sk. l.*), még csak a dán és sziléziai váltójogban állt fenn (l. *Treitschke id. m. I. 725. sk. l.*), nem volt sem következetes, sem gyakorlati, tekintve hogy a váltókötelezettség az idegen és saját váltóból egyenlő s utóbbi az idegen váltóval helyette-

terhes szerződéseket jogérvényesen köthet [V. T. I. §.]. Ezzel a szenvedő váltóképesség úgy a jog- mint a cselekvőképesség szempontjából van meghatározva s mindkét irányban az általános kötelezettségvállalási jog- és cselekvőképességgel egyenlőnek nyilvánítottatik. A rendelkezés súlypontja azonban nem, mint látszólag, a cselekvőképességen, hanem a váltókötelezési jogképessegen nyugszik; nem az benne a fő, hogy ki kötelezheti magát váltójogilag saját cselekménye által, hanem az, hogy ki lehet váltókötelezett egyáltalában, tekintet nélkül arra, vajjon saját vagy más cselekvénye által vállalja-e el a kötelezettséget? Abban soha sem volt és nem lehet kétség, hogy csak olyan vállalhat saját cselekvénye által váltói kötelezettséget, a ki saját cselekvénye által egyéb kötelezettségeket vállalhat el.²⁾ De annál inkább volt és van még részben különbség a tekintetben, hogy ki lehet váltókötelezett egyáltalában, tehát akkor is, ha máskülönben cselekvési képessége van? Csakis erre vonatkozólag kellett tehát a V. T.-nek állást foglalnia, miglen a váltólekötölés a cselekvőképesség szempontjából nem is követel intézkedést.³⁾

II. Közelebbről tekintve ehhez képest a szenvedő váltóképességet először a jogképesesség szempontjából: a V. T. idézett rendelkezésének azon kitételéből, hogy »mindenki« bir szenvedő váltóképességgel, kitünik, hogy a szenvedő váltóképesség ebben az értelemben az általános jogképességtől nem különbözik, azzal teljesen azonos. Ez az u. n. általános váltóképesség,

síthető. V. ö. lipcsei váltótanácskozmány jegyzők. (Thöl-féle kiad.) 1. és Thöl id. m. 101. l.

²⁾ Megfordítva: arról lehet szó, hogy az általános cselekvőképesség ne legyen elegendő váltói kötelezettség elvállalására, amint ez nálunk a férjes nőknél tényleg úgy is van (l. alább); de hogy általános cselekvési képességgel nem bíró egyén, pl. kiskorú, váltói kötelezettséget vállalhasson: arra nincs példa a váltójog történetében.

³⁾ Csak a jog- és cselekvőképesség kellő szétválasztásának hiánya hozta magával, hogy a V. T. a kettőt a szenvedő váltóképesség meghatározásánál nemcsak mint az 1840 XV. t.-cz. 9. §-a és a német vrzb. 1. cz. összekapcsolta, hanem a kiskorúakra és nőkre vonatkozó intézkedéseivel (2. és 3. bek.) egészen a cselekvőképesség felé terelte, a miből az látszik kitűnni, mintha a nem iparüző kiskorúak és a 24 éven alóli férjes nők szenvedő váltóképességgel egyáltalán nem bírnának, holott csak arról van szó, hogy saját cselekvésük, saját akaratuk által nem kötelezhetik magukat váltói uton.

melynél fogva váltói kötelezettség alanya bárki lehet, tekintet nélkül akár a honpolgárságra, akár a nemre, akár a korra, akár a társadalmi állásra és foglalkozásra. Így volt ez a váltójogban kezdetben is s később sem tettek sokáig különbséget a közönséges és a váltói jogképesség között, valamint a váltói jogok, úgy a váltói kötelezettségek tekintetében sem.⁴⁾ Csak a XVIII. században vált szokássá, különösen Németországban, a váltóképességet korlátozások alá venni. És pedig vagy úgy, hogy azt csak mint főleg kereskedőkre szorító kivételt állapították meg, vagy úgy, hogy szabályul elismerték ugyan, de számos kivételt tettek.⁵⁾ Ez utóbbi álláspontot foglalta el az előbbi magyar váltójog is.⁶⁾ A vezéreszme a váltóképesség korlátozásánál részint az volt, hogy nem mindenki bír azzal a szellemi képességgel és tapasztalattal, hogy a váltókötelezettség súlyosabb természetét megítélhesse, másrészt az, hogy a váltó kiválóan alkalmas az uzsora palástolására és előmozdítására (l. fent 6. §.), minélfogva azokat, a kik a váltót nem üzleti, hanem csak közönséges kölcsön-célokra használják,

*) Ez többször kifejezésre is jutott. Így már XI. Lajos francia király egy 1462. évi rendeletben. V. ö. *Duveyrier* beszédét a törvényhozó testületben a *Code de com.* váltójogi részéről *Locrenál* id. m. 18. köt. 153. l. Egy századdal később az 1569. évi bolognai váltórendszabályban s megint egy századdal később az 1673. évi francia *Ordonnance*ban. Németországban azon 26 váltótörvény között, melyek a XVIII. század elején keletkeztek, 16 állapította meg kifejezetten az általános váltóképességet, 6 nem szól róla, de nem is korlátozza s csak 2, az *altenburgi* és a *boroszlói* tartalmaz némi megszorításokat, de az utóbbi is nem sokára reá ismét eltörölte azokat. V. ö. *Thomsen* előadását a XV. német jogászgyűlésen: *Verhandlungen* II. köt. 307. l.

*) E tekintetben a legnagyobb tarkaság uralkodott a különböző német államokban, mely a komikumot sem nélkülözi. Az egyikben pl. a katonák egyáltalában váltóképtelenek, a másokban ellenben csak a törzstiszteken alóliak, míg egy harmadikban a kapitányok és hadnagyok is váltóképesek. Egyikben a nők egyáltalában váltóképtelenek, másokban a kereskedelessel foglalkozó és az előkelőbb nők váltóképesek, egy harmadikban a nemkereskedők közül csak az özvegyek azok, míg egy negyedik helyen váltóképesek a valószínű titkárok hátrahagyott leányai is! V. ö. *Thomsen* id. h. 308. l.

*) Eltekintve a saját váltóra vonatkozó különös korlátozásoktól (l. fent 1. jegyz.): váltókötelezettséget egyáltalában, tehát törvényes képviselő útján sem vállalhattak: 1. a nők, hacsak mint kereskedők bejegyezve nem voltak, 2. bármely vallásbeli papi személyek, 3. a szerzetesek, 4. a valószínű szolgálatban lévő katonai személyek. L. 1840: XV. t.-cz. I. r. 9. és 11. §§.

el kell tiltani ezen reájuk nézve oly veszélyes eszköz használatától.⁷⁾ Azokban az országokban, melyekben a váltófogság létezett, ez is hozzájárult, hogy bizonyos osztályok a váltóképességtől megfosztassanak. A váltófogság eltörlésével a váltóképesség korlátozása az utóbbi alapon természetesen tárgytalanná vált. De a korlátozás a két előbbi szempontból sem jogosult. Ugy a váltójog iránti tájékozottság, mint a váltóhasználat célja sokkal bizonytalanabb feltételek, semhogy a váltóképesség korlátozásai azokra alapíthatók volnának. E mellett különösen a kereskedők nem képeznek többé oly zárt osztályt, melyet más osztályoktól mindig meg lehetne különböztetni, az uzsorát pedig a váltó használatától való eltiltással, midőn számos más eszköz is rendelkezésére áll, úgy sem lehet megakadályozni. Végül nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy, miután a váltó sok előnnyel is jár s valószínűséggel egyetemes fizetési és hiteleszköz, a váltóképesség korlátozása nagy igazságtalanságot is foglal magában. Mindezeknél fogva tökéletesen helyes, hogy a V. T., követe e tekintetben az újabb irányt általában (l. alább 18. §.), nem korlátozta a szenvedő váltóképességet a jogképesség szempontjából, hanem a váltó használatát teljesen szabaddá tette.⁸⁾ Époly helyes, hogy a magyar törvényhozás eddigelé minden oly törekvésnek ellenállt, a mely arra irányul, hogy a V. T. az általános váltóképesség hatályon kívül helyezésével módosíttassék, s ismét a régi vagy másnemű korlátozások állíttassanak fel.⁹⁾

Az általános váltóképesség korlátozás nélküli szabályával összhangzásban s az előbbi magyar váltójoggal részben ellentétben szenvedő váltóképességgel a jogképesség értelmében birnak

⁷⁾ Az 1840. évi V. T. inkább az utóbbi körülményre tekintett, mert különben ki kellett volna zárni még más osztályokat is, pl. a földmivelőket.

⁸⁾ Nem ugyan vita nélkül. Legalább a képviselőházban voltak (*Helpy Ignác*, *Simonyi Ernő*), a kik az általános váltóképességet megtámadták. De az általános váltóképesség nagy többséggel fogadtatott el, melyben sok ellenzéki is volt.

⁹⁾ Egy időben az erre irányuló törekvések igen erősek voltak, külföldön épúgy mint nálunk. V. ö. *Szerző* véleményét a szenvedő váltóképesség megszorítása tárgyában, melyet a IX. magyar jogászgyűlés (1885) elé terjesztett (Évkönyv I. köt. 177. sk. l. és *Magy. Igazságügy XXII. köt.*), s melynek alapján a jogászgyűlés nagy többséggel minden korlátozás ellen nyilatkozott. Hasonló kijelentést tett már előbb egyhangulag a XV. német jogászgyűlés.

különösen: 1. a nők, akár hajadonok, akár férjnél vannak vagy voltak. Csak a cselekvési képesség értelmében van kivétel a 24 éven aluli férjes nőkre nézve (l. alább);^{9a)} — 2. a nem teljes koruak és gondnokság alatt állók, a kik szintén csak a cselekvési képesség értelmében vannak megszorítva, törvényes képviselőjük (atya, gyám, gondnok) útján azonban, ha ennek erre gyámhatósági felhatalmazása van,¹⁰⁾ épügy vállalhatnak váltói kötelezettséget, mint a nagykoruak.¹¹⁾ Nem is kell, hogy a törvényes képviselő vagy a gyámhatóság felhatalmazása magán a váltón rajta legyen;¹²⁾ — 3. a jogi személyek, hozzájuk

^{9a)} Ha azonban a 24 éven aluli férjes nő is váltóképes a jogképes ség szempontjából, kérdés: miképen válhatik saját cselekvése, saját akarata nélkül váltókötelezetté? Törvényes képviselője már nincs, mert hisz a férjhezmenetel folytán nagykoru (1874: XXIII. t.-cz.), közönséges meghatalmazást pedig váltóaláírássra époly kevéssé adhat, mint a hogy maga nem írhatja alá a váltót, mert ez már a cselekvőképesség értelmében való váltóképességet tételezi fel (l. alább 17. §.). Csakis arról lehet szó, hogy a férjes nő gyámhatósági felhatalmazást eszközöljön ki, melyet nem szabad megtagadni azon alapon, hogy ily felhatalmazás az 1877 XX. t.-cz. 20. és 113. §. szerint a törvényes képviselőnek adatik s hogy a férjhezmenetel a gyámhatóság hatáskörét megszünteti. A váltóképesség szempontjából azt a 24. évig fennállónak kell tekinteni, különben az a visszas eredmény állana elő, hogy a nőnek férjhezmenetel előtt nagyobb jogképessége van mint férjhezmenetel után.

¹⁰⁾ V. ö. 1877 XX. t.-cz. 20. és 113. §§. A felhatalmazás nem szükséges minden egyes esetre; a törvény kifejezetten »általános felhatalmazásról« beszél.

¹¹⁾ Akár úgy, hogy maguk írják alá a váltót, feltéve hogy a 12-dik, illetve az osztr. polg. tvk. területén a 7-dik életévet már betöltötték; akár úgy, hogy az ő nevükben a törvényes képviselő írja azt alá. L. *Plósz* is 86. l.

¹²⁾ V. ö. C. 1160/90. (D. Uj f. 26., 211. l.). Hasonlag *Plósz* 89. l. Vitás a kérdés Németországban, a hol *Thöl* id. m. 116. l. a birod. keresk. ftszékekkel szemben (l. *Entscheidungen* II. 176. l., IV. 268. l.) az ellenkezőt vitatta, abból indulván ki, hogy annak aláírása kell hogy a váltón rajta legyen, a kinek akarata a váltókötelezettséget létrehozza, már pedig ez a gyám s azért az ő aláírásának hiánya egyenlő volna a váltónyilatkozat aláírásának hiányával. Azonban ez téves. Nem annak aláírása szükséges, a kinek akarata határoz, hanem a ki köteleztetik. E mellett a váltóképesség nem tartozik a váltó alaki kellékeihez, következőleg az annak (a cselekvési képesség értelmében) feltételét képező gyámi vagy gyámhatósági beleegyezés a váltón kívül is igazolható. Thöl ellenében l. különösen: *Reuling Juristische Wochenschrift* 1875. és újból: *Wechselrechtliche Erörterungen* Berlin, 1894. IV. 1. sk. l.

számítva a kereskedelmi társaságokat is.¹³⁾ Ezek azonban természetesen szintén csak képviselőjük által vállalhatják el a váltói kötelezettséget;¹⁴⁾ — 4. a papok és szerzetrendűek, kivéven utóbbiak közül azokat, a kik pénzbeli kötelezettséget egyáltalában nem vállalhatnak;¹⁵⁾ — 5. a katonai személyek, habár tényleges szolgálatban állanak.¹⁶⁾

III. A mi a szenvedő váltóképességet másodszor a cselekvési képesség szempontjából illeti: a V. T. fentidézett kijelentéséből kitűnik, hogy ez szintén egyenlő az általános cselekvési képességgel. A ki általában terhes szerződéseket köthet, azaz lekötelezheti magát, az váltói kötelezettséget is vállalhat el. Tehát csakis az nem kötelezheti magát váltójogilag, a ki általában köztörvényileg sem vállalhat kötelezettséget. Minden esetre a teljes cselekvési, lekötelezési képesség az, a mely a szenvedő váltóképességet is megalapítja. A ki csak bizonyos meghatározott irányban vállalhat kötelezettséget, általában azonban cselekvési képes-

¹³⁾ V. ö. *Szerző* Keresk. jog I. 49. §. 6. jegyz. De ez csak a tulajdonképeni keresk. társaságokra (közkereseti, betéti, részvénytársaság, szövetkezet) áll, mert csak ezek vannak mint jogi személyek elismerve. Ellenben a nem tulajdonképeni keresk. társaságok (alkalmi egyesülés, kiskereskedői társaság, csendes társaság) nem lévén jogi személyek, váltói kötelezettséget sem vállalhatnak. A közkereseti és betéti társaság akkor is váltóképés, ha nincs bejegyezve. L. *Szerző* id. m. I. 243. l. Másként 1840. évi V. T. I. r. 12. §.

¹⁴⁾ Hogy ez ki? arra nézve a magánjog, illetve keresk. jog s ezek értelmében az illető jogi személyre vonatkozó különös megállapítás mérvado. A keresk. társaságokra nézve l. *Szerző* id. m.

¹⁵⁾ Ezek azok, a kik szegénységi fogadalom folytán jószágbirhatási joggal nem bírnak és alamizsnából élnek. V. ö. *Kelemen* Institutiones juris privati hung. I. 188., 189. §§.; *Suhayda* Magánjog rendszere 5. kiad. 66. l.; C. 7346/92. (Jogi Szemle IX. 38. l.)

¹⁶⁾ Az 1868 XL. t.-cz. 54. §. és e helyett az 1889 VI. t.-cz. 62. §-a minden megkülönböztetés nélkül kimondja, hogy a tetteleg szolgálatban lévők polgári viszonyaik tekintetében a polgári törvények és hatóságok alatt állanak. Már pedig a V. T. az 1840: XV. t.-czikknek a katonai személyekre vonatkozó kivételét nem tartotta fenn s az 1852. évi július 3-án kelt cs. nyiltparancs (l. alább 18. §.) a V. T. feltétlen rendelkezésével szemben a magyar korona területén érvényesnek nem tekinthető. V. ö. C. 220/91. (D. Uj. f. 31., 58. l.) és 1403/92. (U. o. 35., 170. l.). Ellenkező értelemben döntött az osztrák legf. itsz. 1890. január 28-án (l. *Czelechowsky* id. m. II. 247. l.), azon alapon, hogy az id. nyiltp. a katonai személyek állampolgársága között különbséget nem tesz s egységesen az egész hadseregre vonatkozik.

séggel nem bir: az még arra az illető ügyletre vonatkozólag sem vállalhat váltói kötelezettséget, a melyből magát kötelezheti.¹⁷⁾ Megfordítva ellenben egyes köztörvényi ügyletekre vonatkozó korlátozások a váltóképességet ki nem zárják, ha az illető általában cselekvési képességgel bir és pedig még azon ügyletre vonatkozólag elvállalt váltókötelezettség tekintetében sem, melyre nézve korlátozva van.¹⁸⁾

A köztörvény szerint a teljes cselekvési képesség rendszerint a 24. életév betöltésével szereztetik meg. Ez a jogi értelemben vett teljeskorúság.¹⁹⁾ Ezzel szereztetik meg a szenvedő váltóképesség is a cselekvési képesség értelmében. Nem teljes koruak tehát magukat váltójogilag le nem kötelezhetik.²⁰⁾ A mennyiben azonban kivételesen bizonyos esetekben előbb áll be a teljeskorúság (u. n. nagykorúsítás), ezzel a váltóképesség is előbb szereztetik meg. Így nevezetesen, ha a kiskoru 18. évének betöltése után önálló ipart üz [V. T. 1. §. 2. bek.];²¹⁾ de más nagykorúsítási

¹⁷⁾ Így a kiskoruak, kik életük 14. évének betöltésével szolgálati szerződést köthetnek. V. ö. 1877 XX. t.-cz. 3. §.

¹⁸⁾ Pl. természetes személy záloglevél kiállításával nem adhat kölcsönt (1876 XXXVI. t.-cz. 1. §.), de az ily kölcsön adásának biztosítására elvállalt váltókötelezettség mégis érvényes.

¹⁹⁾ 1877 XX. t.-cz. 1. §.

²⁰⁾ A V. T. 1. §. 2. bek. ugyan »nem teljes koruak« váltóképességéről beszél, a mi azért vétetett fel a képviselőház által, mert »a szerződési képesség hazánkban határozottan körvonaloza nincs s a Hármaskönyv I. r. 91. és 111. czimei, továbbá az 1715. t.-cz. 68. §-a (helyesen: 1715. évi LXVIII. t.-cz.) a kiskoruakat bizonyos körülmények között (!) szerződési képességgel ruházza fel«. (Igazs. bizottság jelentése, id. h. 70. l.) Azonban az 1877. évi XX. t.-cz. óta ily szerződésképeséggel járó nemteljeskorúság többé nem létezik s különösen az önálló ipar üzése által is teljeskorúság szereztetik: 1877. évi XX. t.-cz. 5. §., 1884: XVII. t.-cz. 2. §. (ellentétben az 1872: VIII. t.-cz. 3. §-ával).

²¹⁾ Ehhez azonban az atyának, illetőleg a gyámnak gyámhatóságilag jóváhagyott beleegyezése szükséges: 1877: XX. t.-cz. 5. §. E nélkül a tényleg önállóan folytatott ipar nem állapít meg valamint cselekvőképességet, ugy váltóképességet sem. C. 975/83. (D. Uj f. 5., 89. l. és ismételve 13., 148. l.) Másként férjes nőnél a 24. életév előtt (l. alább 27. jegyz.). — Miután a gyáms. t. id. §-a szerint a kiskoru az önálló iparüzéssel teljeskoruvá válik, ebből következik, hogy a váltóképességet nemcsak az iparüzetre vonatkozólag, hanem korlátlanul szerzi meg (másként külföldön: l. 18. §.) s megtartja akkor is, ha a 24. év betöltése előtt az önálló iparral felhagy.

esetekben is.²²⁾ Viszont ellenben, a mennyiben a kiskorúság a 24. éven túl meghosszabbíttatik,²³⁾ vagy a nagykorúnak gondnokság alá helyezése a lekötelezési képességet megszünteti,²⁴⁾ ezzel a

²²⁾ Így az egyenes nagykorusítás esetében, továbbá ha az atya a kiskorúnak vagyonát ennek szabad rendelkezésére bocsátja, vagy beleegyezik abba, hogy ez önálló háztartást alapítson. 1877 : XX. t.-cz. 4. és 6. §§. Ez kifejezetten ki van mondva az 1877 : XX. t.-cz. 7. §-ában, mely szerint »a szenvedő váltóképességre nézve az 1876. évi XXVII. t.-cz. 1. §-a érintetlenül hagyatván, azok, a kik a jelen törvény 4., 5. és 6. §§-ai szerint válnak teljeskoruakká, életük 24. évének betöltése előtt is szenvedő váltóképességgel bírnak«. De enélkül is következik magából a V. T.-ből, melynek 1. §. 2. bek. nem úgy veendő, mintha a »nem teljes koruak« alatt általában a 24 éven alóliakat értették volna, úgy hogy tehát más mint önálló iparüzés által nagykorusított szenvedő váltóképességgel nem bírna, hanem szoros jogi értelemben, úgy hogy a 24. év betöltése előtti teljeskoruak már a V. T. 1. §. 1. bek. értelmében bírnak váltóképességgel. Ezt a képyh. igazságügyi bizottságának indokolásán (l. 20. jegyz.), valamint a V. T. 1. §. 3. bek.-én kívül, mely a férjhezment 24 éven aluli nőt »teljeskorúságban« levőnek mondja : az 1877 : XX. t.-cz. id. 7. §-a is tanúsítja, midőn kijelenti, hogy a V. T. 1. §-a »érintetlenül« marad s ennek folytán csak arra szorítkozik, hogy a nagykorusítás által beálló váltóképességet az általa felállított nagykorusítási esetekre vonatkozólag kifejezetten megerősítse. Fontos ezt megállapítani különösen Horvát-Szlavonországra való tekintettel, mert ha a V. T. 1. §-a a nagykorusításnak csak a 2. bek.-ben említett önálló iparüzése esetében ismeri el a váltóképességet, akkor az 1877 : XX. t.-cz. által a tulajdonképeni Magyarország és Horvát-Szlavonország között különbség keletkezett volna, tekintve hogy a gyáms. t. hatálya utóbbira nem terjed ki. Hasonló magyarázat a horvát *Vrbanić*-nál id. m. 80. l. Ellenk. *Plósz* 83. l.; nem világos *Apáthy* 84. sk. l., a ki az egyenes nagykorusítottakról meg is feledkezett.

²³⁾ 1877 XX. t.-cz. 8. és 9. §§.

²⁴⁾ Ide tartoznak az 1877 XX. t.-cz. 28. és 33. §§-ai értelmében : a) elmebetegek és oly siketnémák, a kik magukat jelekkel megértetni nem tudják ; b) oly gyenge elméjűek és a magukat jelekkel megértetni tudó siketnémák, kik ezen bajok egyike vagy másika miatt vagyonuk kezelésére képtelenek ; c) a tékozlók. A váltóképtelenség épügy, mint a cselekvőképtelenség általában : »a gondnokság alá helyezést tárgyazó hirdetmények a hivatalos lapban először való beiktatását követő naptól kezdve« áll be (id. 33. §. 3. bek.). Az a) alattiakra nézve azonban a gondnokság alá helyezés iránti eljárás már a kiskorúság idejében indítható (1885. évi VI. t.-cz. 1. §.). A gondnokság alá helyezés hatályát megelőző elmebetegség a váltóképességet nem szünteti meg teljesen. Csak annyi áll, hogy az elmebeteg állapotban tett váltónyilatkozat, mint nem öntudatos cselekvény, nem kötelez : C. 1352/89. (D. Uj f. 27., 1. l.), 1889/93. (D. III. f. 5., 174. l.) és

szenvedő váltóképesség is kizáratik. Egy esetben mindazonáltal a váltóképesség még sem vág össze a teljeskorussággal és ezzel az általános cselekvési képességgel. Jóllehet ugyanis a nők férjhez menetelükkel a 24. életév előtt is teljeskoruakká válnak,²⁵⁾ szenvedő váltóképességet mégis ily esetben csak a 24. életév betöltésével nyernek [V. T. 1. §. 3. bek.].²⁶⁾ Más esetekben beálló korábbi teljeskorúság a nőknél éppúgy eredményezi a szenvedő váltóképességet, mint a férfiaknál,²⁷⁾ s egyéb eset sincs, melyben az általános cselekvési képesség nem adná a teljes váltóképességet is. Nem képeznek kivételt különösen: 1. a vakok, a kik csak az általuk kiállított váltónyilatkozatok alakjára nézve részesülnek kivételes elbánásban (l. alább 88. §.); — 2. a vagyombukottak, a kik csupán a csódtömeget nem kötelezhetik váltójogilag, egyebekben azonban érvényes váltónyilatkozatot állíthatnak ki;²⁸⁾ — 3. az írástudatlanok, a kik csak kézjegy

700/99. (D. III. f. 16., 290. l.): gyengeelméjűsége nézve. De ha az elmebeteg a váltót öntudatos pillanatban (*lucidum intervallum*) írja alá, akkor kötelez, míg a gondnokság alá helyezés hatálya után ilyen állapotban tett váltónyilatkozat sem bir hatálylyal. Utóbbit a törvény minden megkülönböztetést mellőző rendelkezése ellenére tagadja a cselekvési képességre nézve általában: *Zlinszky Magánjog* 1. kiad. 117. l. 1. jegyz. De a római jognak ezen álláspontját (v. ö. *Windscheid Lehrb. d. Pandektenrechts* I. 71. §. 4. jegyz.) a mi jogunk, az osztrákkal összhangzásban (l. *Unger System* II. 25. l.), nem tartja. L. ily értelemben most *Zlinszky* id. m. 6-ik, *Reiner János* által átdolgozott kiad. is 151. l.

²⁵⁾ 1874: XXIII. t.-cz. 2. §., melyre a V. T. 1. §. kifejezetten utal.

²⁶⁾ E kivétel a képviselőház igazságügyi bizottságától származik s legalább annyiban jogosult, a mennyiben a váltóképességre nézve Horvát-Szlavonországgal, a hol az 1874. XXIII. t.-cz. nincs érvényben s a nők az osztr. polg. tvk. értelmében a férjhezmenetel által nem válnak teljeskoruakká, egyenlőséget létesít.

²⁷⁾ A V. T. 1. §. 3. bek. ugyan csak az önálló iparüzést említi. De ezt csak a férjhez menetel folytán nagykorúságra vonatkoztatja, a midőn más nagykorúsításról, pl. korengedélyről a gyámhatóság részéről, mely alatt a nő a férjhezmenetel után többé nem áll, nem is lehet szó s épen azért gyámhatósági felhatalmazás az önálló iparüzéshez nem szükséges. C. 524/85. (D. Uj f. 13., 87. l.). Ha a d o n n ö r e e z a megszorítás nem vonatkozik, az tehát váltóképessé válik nemcsak önálló iparüzés, hanem más nagykorúsítási eset által is. Kitűnik ez az 1877: XX. t.-cz. id. 7. §-ából is, a mely a nagykorúsítás folytán beálló váltóképességre nézve férfiak és nők közt semmi különiséget nem tesz. V. ö. C. is 714/85. (P. T. 11., 94. l.).

²⁸⁾ V. ö. Csódt. 3. §. A csőd megszűnte után tehát a vagyombukott a csőd alatt kiállított váltóból hatályosan perelhető. B. T. 3629/76. (D. 28.,

alatt nem állithatnak ki váltónyilatkozatot (l. alább 88. §.), más módon azonban teljes érvénynyel vállalhatnak váltói kötelezettséget.²⁹⁾

17. §.

A váltóképesség hiányának következményei.

I. A szenvedő váltóképesség hiánya, a mely az előadottak szerint jelenleg nálunk csak a cselekvési képesség értelmében bir nagyobb gyakorlati jelentőséggel, azt vonja maga után, hogy az illető saját nyilatkozatával váltói kötelezettséget nem vállalhat. Ha tehát mégis váltónyilatkozatot kiállított volna, abból ő váltójogilag nincs kötelezve, az rá nézve váltójogi hatálylallyal nem bir.¹⁾ Minthogy továbbá a váltó különleges követelés s nem valamely köztörvényi követelés pusztá járuléka: ebből következik, hogy a váltóképességgel nem bíró személy váltónyilatkozata nemcsak váltójogilag, hanem egyáltalában hatálytalan, abból tehát köztör-

264. l.). Még kevésbbé veszi el a bukott váltóképességet a csőd megszűnte utáni időre. Másként az 1840: XXII. t.-cz. 128. §. szerint hamis bukás esetében, a midőn a csődbíróság a kifizetési rend iránti ítéletben kimondotta, hogy: »a bukott jövendőre váltókat törvényesen ki nem adhat«.

²⁹⁾ Így nevezetesen: írónnal előirt aláírásnak tentával való átirása által: C. 131/82. (D. Uj f. 5., 266. l.); vagy ha az írástudatlan meghatalmazott által írja alá a váltót, a meghatalmazás kézjegy alatt vagy szóval is történhetvén: C. 691/83. (D. Uj f. 6., 265. l.), 953/84. (U. o. 9., 249. l.), 104/92. (U. o. 31., 262. l.), 1900/94. (M. 8., 433. l.); vagy ha keze az aláírásnál más által vezetettett: C. 1110/85. (P. T. 12., 44. l.), 1141/86. (U. o. 14., 22. sz.), 1137/97. (D. III. f. 8., 131. l.). — Ha a V. T. az írástudatlanságot a váltóképesség kizáró okának tekintette volna, akkor arról nem a 104. §-ban, hanem a váltóképességnél szolt volna, vagy pedig a 104. §-ban a váltóképesség kizárását kifejezetten kellett volna kimondani, a mint ezt az 1840. évi V. T. a megfelelő I. r. 14. §-ban tette, kimondván, hogy: »három esztendővel jelen törvény kihirdetése után csak az vállalhat magára törvényes erővel bíró váltói kötelezéseket, ki írást tud«. A képvh. igazs. bizottságának jelentéséből (72. l.) az látszik ugyan kitünni, mintha az írástudatlanoktól magát a váltóképességet is meg akarták volna tagadni. De a 104. §. szövege és viszonya az 1. §-hoz ennek nem felel meg. V. ö. *Plósz* is 136. l., *Apáthy* 72. l. Helytelen ellenk. *Mutschenbacher* 61. l. és *Serly* Jogtud. Közl. 1884., 1885. évf.

¹⁾ Ezt az 1840. évi V. T. I. r. 13. §. határozottan kimondta: »A szenvedő váltóképesség hiánya kizárja a nem képes elleni váltójogi kötelezést«. Az uj V. T. ezt külön kimondani fölöslegesnek ítélte.

vényi kötelezettség sem származik. E részben csak akkor van kivétel, ha a váltónyilatkozat valamely köztörvényi ügylet kellékeinek is megfelel, s a felek által esetleg mint ilyen is szándékoltatott.²⁾ Ettől eltekintve csakis arról lehet szó, hogy a váltóképeséssel nem bíró egyén a váltónyilatkozat alapját képező ügyletből vonassék felelősségre,³⁾ vagy köztörvényi uton annak visszafizetésére köteleztessék, a mit a váltónyilatkozat kiállításáért kapott.⁴⁾ Mindazonáltal abból, hogy a váltóképeséssel nem bíró

²⁾ Ez az u. n. *conversio* (pl. az intézvény vagy forgatmány utalványnya, a forgatmány engedménynyé, a váltókezesség köztörvényi kezességgé) azonban nem vélelmezhető. Ez csak akkor volna lehetséges, ha a váltónyilatkozat és a megfelelő köztörvényi ügylet azonos jogi következményeket vonna maga után. V. ö. *Römer Archiv f. civil. Praxis* 36. köt. 66. sk. 1.; *Unger Die rechtliche Natur der Inhaberpapiere* 91. sk. 1. és *System II.* 158. l.; *Windscheid id. m. I.* 82. §. De a váltójogi következmények annyira eltérők a köztörvényi következményektől, hogy ily vélelmet felvenni nem szabad. Következésképp a *conversiónak* csak akkor adható hely, ha a szándék erre kifejezetten irányult s az azt állító fél által bebizonyíttatik. Ellenk. nézetén *Thöl id. m.* 124. l. és nálunk *Plósz id. m.* 175. l. Másként áll a dolog a lényeges kellékek hiánya szempontjából, ha az okirat nincs váltónak elnevezve (v. ö. alább 30. §.), vagy a forgatmány tekintetében, l. 33. §. Gyakran különben *conversióról* beszélnek ott is, hol a váltóügylet helyébe teendő ügylet a váltónyilatkozat alapját képezi, a midőn pedig ennek érvényesítéséhez a *conversióra* semmi szükség. Így pl. ha a saját váltó közönséges adósslevéllel *conver*táltatik, holott tulajdonképen alapul fekvő adósságról van szó.

³⁾ V. ö. 1840. V. T. id. §. folytatás: »de azért ellene a kötelezéséből származható köztörvény szerinti kereset fenmarad«. Azonban erről általában csak a férjhezmenetel által nagykorusított nőknél lehet szó; másnál a váltóképeség hiánya esetében általában köztörvényi kötelezés sem lehetséges, csakis a szolgálati viszony tekintetében az 1877: XX. t.-cz. 3. §. értelmében. — A mennyiben az alapul fekvő köztörvényi kötelezettség a váltóképeség hiánya daczára hatályos lehet, akkor is fenmarad, ha a váltónyilatkozat ujtítási szándékkal történt, mert a mi hatálytalan, az ujtítást nem eredményezhet. V. ö. *Windscheid id. h. II.* 343. l., *Aubry és Rau Cours de droit civil IV.* 324. §. 23. jegyz. Másfelől azonban a váltóképtelen személy által a váltóra tett fizetés nem követelhető vissza, ha az egyuttal az alapul fekvő és érvényesen elvállalt köztörvényi kötelezettség törlesztését is magában foglalja.

⁴⁾ A törvény csak az ellen védi a cselekvőképtelen személyt, hogy hátrányokat ne szenvedjen, de nem támogatja abban, hogy másnak kárára gazdagodjék. V. ö. kifejezetten *Code civil* 1312. cz., melyre a *Code de com.* 114. cz. utal; továbbá *Savigny System des heutigen röm. Rechts III.* köt. 54. l.

személy váltónyilatkozata reá nézve váltójogilag hatálytalan, nem következik, mintha ily nyilatkozat váltójogilag egyáltalában érvénytelen volna, nem létezőnek tekintetnék. A váltójog szigoruan megkülönbözteti a váltónyilatkozatok kötelező hatályát és azoknak alaki váltójogi jelentőségét (l. fent. 3. §.). A váltóképesség nem tartozik a váltónyilatkozatok alaki kellékeihez s azért a váltóképességgel nem bíró személy váltónyilatkozata, ha reá nézve nem is kötelező, más tekintetben váltójogilag époly érvényes nyilatkozat, mint ha váltóképes személytől származnék. Ez áll különösen annyiban, a mennyiben a váltóképességgel nem bíró személy nyilatkozata más nyilatkozatok feltételét képezi.⁵⁾ Daczára, hogy az előbbi az azt kiállítóra nézve hatálytalan, az mégis a többi feltételezett nyilatkozatokra való vonatkozással hatályos, s ezeknek kiállítói, ha maguk váltóképességgel birnak, váltójogilag kötelezve lesznek. A váltóképesség s ez alapon a váltókötelezettség hatályossága szempontjából tehát az egyes váltónyilatkozatok egymástól függetlenek, mindegyik önállóan bírálendő el még akkor is, ha alakilag egyik a másiktól függ. Ehhez képest a **Váltó T. 2. §-a** határozottan ki is mondja, hogy ha a váltón oly személyek nyilatkozatai fordulnak elő, a kik szenvedő váltóképességgel nem birnak, e körülmény a többieknek érvényesen, azaz váltóképességgel elvállalt kötelezettségeire befolyással nincsen.⁶⁾

II. A szenvedő váltóképesség hiányának jelentőségére nézve kiemelendő még a következő:

1. Valamint a cselekvési képesség általában, azonképen a váltóképesség is az illető személy rendelkezési jogán kívül áll. A váltóképességgel nem bíró személy tehát még akkor sem lesz váltójogilag kötelezve, ha a váltóképtelenség érvényesítéséről annak fennállása alatt lemondott volna. Ily lemondás csak akkor érvényes, ha a később beállt váltóképesség állapotában történt, a

⁵⁾ Pl. a kibocsátó nyilatkozata valamennyi későbbi nyilatkozatnak, a korábbi forgató nyilatkozata a későbbiének, a főkötelezetté a kezes nyilatkozatának.

⁶⁾ Hasonlag a német vrszb. 3. cz., svájcz i köt. jog 721., angol V. T. 22. cz. 2. §. Ugyanazt akarja mondani a *Code de com.* is, midőn a kiskorúaknál és a nőknél a váltókötelezettség hiányát csak *à leur égard* mondja ki (113., 114. cz.). — Különös alkalmazása a 2. §-nak a kezességre a 67. §-ban. L. alább 69. §.

mikor az érvénytelen váltónyilatkozat jóváhagyás, elismerés által orvosolható.⁷⁾

2. A váltóképeség hiányában tett váltónyilatkozat akkor sem kötelez váltójogilag, ha az aláíró hitte, hogy váltóképeséggel bír, vagy magát váltóképesnek kiadta s a másik felet tévedésbe ejtette.⁸⁾ Épugy megfordítva a váltóképes aláíró kötelezve lesz, habár azt hitte, ~~hogy~~ vele elhitették, hogy váltóképeséggel nem bír.⁹⁾

3. A váltóképeséggel nem bíró személy nemcsak maga nem állithat ki kötelező váltónyilatkozatot, hanem ilyenek kiállítására meghatalmazást sem adhat. Mert a kinek nincs képessége magát közvetlenül kötelezni, az közvetett úton sem kötelezheti magát. A váltóképtelen személy csak a törvényes képviselő útján

⁷⁾ Ez megfelel az általános elveknek, melyektől nincs ok a váltójogban eltérni. Némelyek szerint ugyan az utólagos jóváhagyás azért nem orvosolja a váltóképtelenségben tett nyilatkozatot, mert formál ügyletről lévén szó, ha ez érvénytelen, csak előirt alakban kiállított új nyilatkozat pótolhatja azt. Így nálunk *Plósz* id. m. 2. kiad. 76. l. Azonban a váltóképeség nem alaki kellék, következőleg a jóváhagyás az eredeti nyilatkozathoz épugy hozzájárulhat, mint a hogy a váltóképeség kezdetben sem volt annak alaki alkatrésze. Miért kényszeríteni valakit, hogy új váltót állítson ki s ezzel új költséget (bélyeg stb.) okozzon, mikor egy meglévő aláírás magáévá tétele ugyanannyi, mint egy új aláírás? Hátha az eredeti aláírást magát írná át újból? Ez sem volna érvényes, mert nem ismerhető fel, hogy új aláírás? Hogy az ellenkező nézet mennyire tarthatatlan, mutatja legjobban az, hogy a jóváhagyás már az által is történhetik, hogy az adós kifogást nem tesz a váltóképtelenség alapján. Hivatalból a váltóképeség nem vizsgálható. L. most *Plósz* is 3. kiad 88. l. Ugyanazon állásponton: osztrák legf. ítszék 1866. aug. 1. hat. (*Borchardt* W. O. 8. l. 1. j.) és a porosz jog az 1875. jul. 12. törvény alapján l. német birod. ítszék 1879. nov. 4. hat. (u. o. 7. l. és *Rehbein* 11. l.); nemkülönben a franczia (l. *Lyon-Caen-Renault* id. m. 329. l.) s az angol-amerikai jog. (l. *Byles* id. m. 66. l., *Daniel* id. m. I. 232. l.).

⁸⁾ Az érvénytelen jogügylet *dolus* által sem lesz érvényes. V. ö. *Thöl* id. m. 125. l. Csak köztörvényi vagy büntető uton lehet a csaló ellen fellépni, de csak akkor, ha cselekvőképessége s ez alapon váltóképesége iránt nem lehet könnyen értesülést szerezni. V. ö. osztr. p. t. 866. §. (U. a. 248. §. szerint 20 éves kor is szükséges a magát nagykorúnak kiadott részéről). Az is jogos, hogy a jóhiszemű váltóbirtokos a váltóperben a perköltségekben ne marasztaltassék. V. ö. C. 742/84. D. Uj f. 11., 120. l.).

⁹⁾ Ilyenkor voltaképen kötelezési akarat nincs. De ez nem jön tekintetbe. L. fent 8. §.

vállalhat váltókötelezettséget, mert ilyenkor nem az ő, hanem a képviselő akarata hozza azt létre.

4. A váltóképesség abban az időpontban kell hogy legyen, melyben a váltókötelezés történik. Sem a később nyert váltóképesség a váltóképtelen állapotban vállalt váltókötelezettséget (utólagos jóváhagyástól eltekintve) érvényessé, sem a később bekövetkezett váltóképtelenség a váltóképes állapotban vállalt váltókötelezettséget érvénytelenné nem teszi. Minthogy pedig a váltókötelezettség létrejöttéhez más, mint a nyilatkozat kiállítása, aláírása nem szükséges (l. fent 8. §.), a váltóképességnek is csak ebben az időpontban kell fenforognia,¹⁰⁾ úgy hogy tehát a váltóképes állapotban kiállított nyilatkozat akkor is kötelez, ha a kiállító a váltó átadása, illetve kiadásakor már váltóképtelen (pl. elmebeteg) volt.¹¹⁾ Megfordítva azonban ez nem áll. Ha a váltóképtelenség idejében kiállított váltó a váltóképesség idejében adatik át, ebben jóváhagyás rejlik.¹²⁾

5. A váltóképesség a váltókötelezettség érvényességének feltétele s azért az annak hiányában tett váltónyilatkozat nemcsak a közvetlen féllel szemben, hanem a későbbi váltóbirtokosok irányában sem kötelez. Minthogy azonban a váltóképesség nem különös képesség, hanem csak alkalmazása az általános jog- és cselekvési képességnek,¹³⁾ mely mint a jogügyletek közös feltétele mindig vélelmeztetik:¹⁴⁾ a váltóképesség fenforgását a mérvadó

¹⁰⁾ Állandó gyakorlat: **L.** I. 563/77. (D. 19., 37. l.), 687/80. (D. 26., 112. l.), 354/81. (D. 28., 127. l.); **C.** 975/83. (D. Uj f. 5., 89. l. és 13., 148. l.), 474/82. (U. o. 6., 186. l.), 240/83. (U. o. 188. l.), 843/83. (U. o. 7., 95. l.), 499/83. (U. o. 11., 261. l.), 38/85. (U. o. 12., 167. l.), 1352/90. (U. o. 27., 1. l.), 879/95. (P. T. 33., 66. l.), 148/96. (P. T. 32., 100. l.).

¹¹⁾ Másként azok, a kik a váltókötelezettség létrejöttéhez az átadást vagy kiadást is követelik (szerződési és kiadási elmélet).

¹²⁾ L. most *Plósz* is id. m. 3. kiad. 87. l. 2. jegyz. Előbb ellenk. nézetén.

¹³⁾ V. ö. *Zsögöd* is Fejtegetések a kötelmi jog köréből I. füz. 31. l. Ellenk. *Plósz* id. m. 81. l. A férjes nőkre vonatkozó kivétel épen megerősíti azt, hogy a váltóképesség nem különleges képesség. A külön elnevezés pedig nem határoz, mert ez csak mint hagyomány marad reánk. V. ö. *Reuling* id. m. 9. és 20. l. Németországon kívül a külföldön, nevezetesen a francziáknál és angoloknál a váltóképesség külön elnevezése nem is fordul elő, hanem csak általában képességről (*capacité, capacity*) beszélnek.

¹⁴⁾ V. ö. *Unger* System II. 456. l., a ki azonban ezt helytelenül a szabály és kivétel egymáshoz viszonyából magyarázza. Így *Plósz* is id. m.

időpontban s magát ezen időpontot¹⁵⁾ nem a váltóbirtokos tartozik keresetileg állítani és bizonyítani, hanem a váltóadás feladata a váltóképesség hiányát kifogásilag érvényesíteni és bizonyítani.¹⁶⁾

18. §.

Külföldi jog.

I. A szenvedő váltóképesség a jogképesség értelmében a külföldön is ma már majdnem mindenütt általános. Kifejezetten elismerik: német vrszb. 1. cz., svájcz i kötelmi jog 720. cz., angol V. T. 22. cz. Olyan korlátolt váltóképesség, mely csupán egyes osztályokat illetne, egyedül Bosznia-Hercegovinában létezik, a hol azzal csak a kereskedelmi cégjegyzékbe bejegyzett kereskedők és keresk. társaságok birnak (Váltó T. 1. §.). Más országokban legfeljebb egyes kivételek vannak az általános váltóképesség alól. Ily kivétel van nevezetesen:

89. 1. a váltóképesség bizonyítására nézve. A cselekvőképesség s következőleg a váltóképesség fenforgása époly kevésbé szabály, mint az ellenkező kivétel; hanem egyszerűen következménye bizonyos tényeknek, melyek egyik esetben megvannak, másokban hiányoznak, a nélkül hogy fenforgásuk szabályszerűbb volna mint hiányuk; inkább az ellenkezőt lehetne mondani, több lévén a 24 éven alóli mint azon felüli ember. A bizonyítási teher szóban forgó megoszlásának elve tehát más és pedig azon a cselekvési képességnek az ember természeti fejlettségével való összhangján alapuló vélelem, hogy a ki az illető ügyletet köti, az ahhoz való cselekvőképességgel is bir. A ki azzal nem bir, az nem is szokott ügyletet kötni, mert rendszerint a természeti fejlettség sincs meg hozzá.

¹⁵⁾ A váltónyilatkozat kiállításának időpontja a váltóban kitett időponttól eltérőleg is bizonyítható. Így, midőn a kiskorúságban kiállított váltó kelte később a nagykorúság beállta utáni idővel töltetik ki. De nem elég, ha az elfogadó kimutatja, hogy a váltó keltekor kiskoru volt, midőn a lejárat már nagykorúsága idejére esik, tekintve hogy az elfogadás a lejáratig bármikor történhetik. V. ö. **L. I.** id. 687/80., 354/81., **C.** id. 474/82., 240/83., 38/85., 879/95. A kiskorúságban történt aláírás bebizonyításán felül azonban nem szükséges bizonyítani azt is, hogy a nagykorúság idejével történt utólagos kitöltés megállapodás ellenére történt s hogy a váltóbirtokosnak erről tudomása volt. A V. T. 93. §-a csak a váltó kellékeire vonatkozik, de nem a váltóképességre, melynek hiánya az utólagos kitöltéssel szemben is feltétlenül mindenki ellen érvényesíthető, tekintve hogy váltóképesség nélkül, valamint meghatalmazás a váltó kiállítására, ugy annak kitöltésére sem adható. Helytelen e részben: **C.** id. 843/83., 499/83.

¹⁶⁾ Állandó gyakorlat: **L. I.** id. 563/77., 687/80., 354/81.; **C.** id. 474/82., 240/83., 843/83., 499/83., 38/85., 1352/90., 879/95., 148/96., 700/99. (D. III. f. 16., 290. l.). Ellenbizonyítás, illetve replika azonban nincs kizárva, pl. hogy a 24 éven alóli önálló ipart üzött: **C.** id. 975/83.

1. a nőkre nézve Franciaországban, a hol váltónyilatkozataik, hacsak kereskedést nem üznek, csak mint közönséges adóssági ígéretnek (*simple promesse*) érvényesek (*Code de com.* 113. cz.). Mióta azonban a személyfogság eltöröltetett, mely ha nem is az egyedüli, de a főök volt, hogy a nők váltóképesége kizáratott (l. fent 16. §.): vannak jogászok, a kik e korlátot hatályon kívül helyezettnek tekintik (l. *Boistel* id. m. 499. l.). Még vitásabb, vajjon a korlátozás a saját váltóra (*billet à ordre*) is kiterjed-e, melyre nézve a törvény kifejezetten nem rendelkezik (v. ö. *Sirey* id. m. 228. l.). Franciaországon kívül jelenleg még csak M o n a c o b a n és E g y p t o m b a n nem állithatnak ki a nők váltókat; utóbbi országban váltónyilatkozataik reájuk nézve semmisek (K. T. 115. cz.). Nem képez kivételt a jogképeség szempontjából O r o s z o r s z á g, a hol ugyan a nem kereskedő nők még nagykorúságukban sem állithatnak ki önálló váltót, de férjeik vagy szülőik beleegyezésével igen (1862. decz. 3. orosz rendelet l. *Borchardt* Vollst. Sammlung 365. l.);

2. a katonai személyekre nézve: Ausztriában, a hol nem váltóképesek a valóságos, akár szolgálatban lévő, akár nyugdíjazott tisztek és a legénység, a mennyiben a hadakozó sereghez (*des streitbaren Standes*) tartoznak (1852. július 3-dikán kelt cs. nyiltparancs); továbbá O r o s z o r s z á g b a n, de csak az alsóbb katonai fokozatok (id. 1862. rend.) és Szerbiában, szintén csak a kisebb fokozatok az alhadnagtól lefelé, a kiknek váltónyilatkozatai közönséges adóssági ígéretnek tekintetnek (K. T. 77., 78. cz.);

3. a papok: Oroszországban (id. 1862. rend.);

4. a parasztok: Oroszországban (id. rend.) és Szerbiában, a hol váltónyilatkozataik közönséges adóssági ígéretnek tekintetnek (K. T. 77., 78. cz.);

5. sajátságos kivétel van Svájcban, a hol, az általános váltóképeség kimondása daczára, a szigorubb váltóeljárás csak a keresk. czéjjegyzékbe bevezetett egyénekre van szorítva. L. Kötelmi jog id. 720. cz. 2. bek.

II. A mi a szenvedő váltóképeséget a cselekvési képesség értelmében illeti: ez a különböző országokban különböző a szerint, a hogyan a cselekvési képesség általában meg van határozva. Első sorban tehát a szerint, hogy minő életkorhoz van kötve a teljeskorúság? A legtöbb országban a teljeskorúság előbb áll be mint nálunk. Így már a betöltött 21. évvel: Németországban (1875. febr. 17. törv. és polg. t. 2. §.), Franciaországban (*Code civil* 388. cz.), Olaszországban (*Codice civile* 240. cz.), Angliában (*Chalmers* 62. l.), Szerbiában (polg. t. 37. §.), Spanyolországban (a kereskedésre nézve, a mely a váltóképeséget magában foglalja: K. T. 4. cz., különben csak a 23. évvel); Svájcban a 20. évvel (1881. jun. 22. törvény), Németalföldön a 23. évvel (polg. t. 385. cz.). Ausztriában azonban, épügy mint nálunk, a 24. évvel (osztr. p. t. 21. §.). — Másodszor a nagykorúsítás esetei és hatásai szerint. Különösen kiemelendő, hogy a kiskoru az önálló iparüzéssel nem lesz mindenütt cselekvőképes, s mint ilyen, váltóképes. Így nevezetesen Angliában nem (l. *Byles* id. m. 65., 66. l., *Chalmers* 63. l.).

Másutt cselekvőképessége és következőleg váltóképessége épen csak az üzlet körére van szorítva, ezen körön kívül a kiskorúság tovább marad fenn, bár az üzleti hozzátartozóság vélelmezettik. Így Németországban (l. *Reuling* id. m. 23. sk. 1.), Franciaországban (*Code civil* 487. cz., *Code de com.* 114. cz. és hozzá *Lyon-Caen-Renault* id. m. IV. 325. l.), Olaszországban (*Codice di com.* 9. cz. és hozzá: *Vidari La Cambiale* 38. l.), Németalföldön (polg. t. 484. cz.). Ennyiben tehát ezen országokban pusztán viszonylagos (relativ) váltóképesség is létezik. L. *Reuling* id. m. 17. sk. 1., *Lehmann* id. m. 289. l. Ellenk., de inkább csak a kifejezés miatt: *Thöl* 24., 25. §§. Eltérő a külföldi jog a hazaitól különösen a nők cselekvési képességére nézve, a mennyiben a legtöbb országban a férjes nő nem vállalhat kötelezettségeket, következőleg (feltéve, hogy egyáltalában vállalhat: l. fent) váltókötelezettségeket sem férjének beleegyezése nélkül, hacsak kereskedést nem űz (a mihez azonban szintén a férj beleegyezése kell), vagy külön saját kezelése alatti vagyona nincs, a mennyiben erről van szó (tehát szintén csak viszonylag). Így Németországban (l. *Reuling* id. m. 26. sk. 1.), Olaszországban (l. *Vidari* id. m. 41. l.), Angliában (1882. évi Married Women's Property Act. l. *Chalmers* 62. l.). Szerbiában a férj beleegyezése nélkül kiállított váltók csak közönséges adóslevelek erejével bírnak (K. T. 78. cz.).

MÁSODIK RÉSZ.

AZ IDEGEN VÁLTÓRÓL.

I. Az idegen váltó kellékei.

19. §.

Általában.

I. A váltó szigorú írásbeli természetének megfelelő, hogy a törvény annak lényeges kellékeit tüzetesen s úgy állapítja meg, hogy a követelés minősége, keletkezése és tartalma magából a váltóból derüljön ki. Ehhez képest a **V. T. 3. §**-a az idegen váltónak nyolcz lényeges kellékét állítja fel. Ezek átnézetileg a következők:

1. a váltó elnevezés,
2. a fizetendő összeg,
3. a rendelvényes megnevezése,
4. a fizetés ideje,
5. a kibocsátó aláírása,
6. az intézvényszerű megnevezése,
7. a fizetési hely,
8. a kelet.¹⁾

E nyolcz kelléken kívül van ugyan még egy kellék: a bélyeg. De ezt nem a V. T. állítja fel s a bélyeg nem is bír váltójogi jelentőséggel. A váltókövetelés annak használatától teljesen független, ez kizárólag a pénzügyi szabályok és következmények terhe alatt áll.²⁾ Éppen azért a váltóbélyeggel tovább nem

¹⁾ Ugyanezt a 8 kelléket, bár más sorrendben, állítja fel az 1840 : XV. t.-cz. I. r. 14. §. is.

²⁾ A bélyeg hiánya vagy szabálytalansága nem teszi a váltót érvénytelenné, hanem csak büntetést von maga után, mely az előirt bélyegilleték

is foglalkozunk,³⁾ holott a V. T. által előirt kellékeket még közelebbről kell tekintetbe vennünk (l. alább 21. sk. §§.).

II. Hogy a felsorolt kellékek miképen alkalmazandók, hogy azok együttvéve idegen váltót képezzenek: arra nézve a törvény nem rendelkezik. Csak szokás létezik a váltó mikénti kiállítása iránt, de bármennyire fontos annak követése a közforgalmi életben, tekintve hogy az üzletvilág nem bocsátkozhatik a váltó érvényének alaposabb jogi vizsgálatába, ez nem bir kötelező jogszokás erejével. Eltérés tehát a váltót nem teszi érvénytelenné, hacsak a törvény által előirt kellékek megvannak. Különösen kiemelendő:

1. Az anyag, melyen és a melylyel a váltó kiállittatik, rendesen papír és tenta. De lehet más is, pl. hártya, vászon, fa-, ércz-, kőlap stb., illetve festék, irón, kréta, palavessző, bevésés stb. A váltó értékpapirminőségét nem kell úgy venni, mintha a használt anyagnak szigoruan papirnak kellene lennie, a mint hogy az értékpapírok általában nem azért neveztetnek így, mert a papír lényeges, hanem csak azért, mert ez a rendes anyag, a melyen a követelés megtestesítettik. Csak annyit lehet követelni, hogy a használt anyag a szükségképen teljesítendő váltócelekvények (minő különösen a bemutatás) foganatosítását lehetetlenné ne tegye.⁴⁾

2. A váltó külső alakja rendszerint ugyan hosszukás négyszög (l. fent 2. §.). De bármely más alak is használható, pl. miként a közönséges kötelezvény, ívalak, levélalak stb.⁵⁾

3. Közömbös a nyelv és az írásmód, melyben a váltó kiállittatik. Lehet hazai vagy külföldi, élő vagy holt nyelv. Lehet

50-szereséből, illetve nem szabályszerű lerovás vagy magasabb fokozat esetében annak tizszereséből áll. V. ö. 1881 XXVI. t.-cz. 7., 8. §§.

³⁾ A váltóbélyeg lerovásának módjára nézve, a mely rendszerint a kincstár által árusított bélyegezett váltóürlapok használata útján történik, l. Bélyeg- és illetéktörvények 28—31. és 260. §§. A bélyeg nagyságára nézve pedig l. Illetékszabás 98. tétel, a mely szerint 6 hónapig szóló belföldi vagy 12 hónapig szóló külföldi váltóknál az I., az azon túl lejáró váltóknál a II. fokozatos bélyegilletéki táblázat irányadó. V. ö. még közelebbről: *Mariska V.* A magyar pénzügyi jog kézikönyve 7. kiad. Budapest, 1900. 489. sk., 686. sk. l.

⁴⁾ V. ö. C. 1076/91. (D. Uj f. 29., 37. l.): írotáblára palavesszővel irt váltó. L. 945/96. is (Ü. L. 96., 48. sz.), a hol azonban a kereset mégis a krétával irt írásjegyek eltörlődése s a váltókellékek biztos fel nem ismerhetése miatt elutasított.

⁵⁾ A hátirat használata előtt épen a levélalak volt általános használatban. Innen az elnevezés is: váltólevél, *Wechselbrief*, *lettre de change* stb.

az illető nyelvvel rendesen használt, vagy más írásmód is.⁶⁾ Csak olyan írásmód legyen, a melyet legalább a szakértők olvashatnak.⁷⁾

4. Rendesen a váltót nyomtatott űrlapokon (blanquetták) állítják ki, melyeket írással kitöltenek.⁸⁾ De lehet a váltó egészen írva, vagy az aláírás kivételével (l. alább 25. §.) egészen nyomtatva. Még kevésbbé szükséges, hogy a váltót maga az aláíró írja. Ezt, vagy ennek hiányában két tanu előttemezését, a bizonyítás szempontjából sem lehet követelni, mert ha a váltó e nélkül érvényes, az mint ilyen teljes bizonyítékul is kell hogy szolgáljon.⁹⁾

5. A mi az előirt kellékek belső elrendezését illeti, az magában véve szintén közömbös. Annyit azonban meg kell követelni, hogy az egyes kellékek az idegen váltó lényegét képező utalványi szöveg¹⁰⁾ kiegészítő alkatrészei, vagy hozzá tartozó járulékaik legyenek.¹¹⁾

⁶⁾ Pl. zsidó betűk. Az 1844 : VI. t.-cz. 2. §. szerint »a váltókra zsidó betűkkel tett bármely írások érvénytelenek.« De ez az új V. T. által hatályon kívül helyeztetett. Még az *Apáthy*-féle Tervezet 16. cz. azon rendelkezését sem találták elfogadhatónak, mely szerint a zsidó betűkkel tett aláírás kézjegynek tekintendő. Ennek nincs semmi értelme, mert kézjegy csak az, a mi olvasható tartalommal nem bír. Ilyennek tekintik azonban a zsidó aláírást még ma is Ausztriában az 1842. decz. 20. és 1846. febr. 19. udvari rend. értelmében. *Oszt. legf. ítsz.* 301/86., 3544/76., 101/76., 8600/78. sz. hat. l. *Theumann* id. m. 30. l.

⁷⁾ Ebből a szempontból a gyorsírási jegyekkel irt váltó nem tekinthető érvénytelennek. L. *Dernburg* is Preuss. Privatr. I. 97. §., *Bernstein* id. m. 29. l. *Ellenk. Plósz* 94. l., *Grünhut* I. 333. l.

⁸⁾ L. a 2. §-ban közölt mintákat, melyekben a rendes írásbetűk az űrlapok nyomtatott részét, a rondbetűk az egyes esetben kitöltött tartalmat jelentik.

⁹⁾ V. ö. 1893 : XVIII. t.-cz. 73. §. ut. bek. és hozzá e törvény javaslatának indokolását a megfelelő 68. §-hoz. L. *Szerző* Keresk. jog is II. 140. §. 14. j. Másként az alapul fekvő viszonyok bizonyítására nézve. L. fent. 5. §. 28. jegyz.

¹⁰⁾ *Thöl* ezt mint külön kelléket említi (31., 33. §§.). Hasonlag nálunk *Plósz* 94. l. Azonban a fizetési meghagyás nem az idegen váltó kelléke, hanem l é n y e g e, mely nélkül idegen váltó fogalmilag sem létezik. A mint nem mondhatjuk, hogy pl. a végrendelet kelléke a végrendelkezés, vagy a keresk. utalványé az utalványozás: azonképen a fizetési meghagyás, az utalványi alak sem kelléke a váltónak, hanem annál több: maga a dolog. Ha egyébiránt kétséges, vajjon a váltó fizetési meghagyást vagy egyenes fizetési ígéretet tartalmaz-e, vajjon tehát idegen vagy saját váltó-e? inkább az utóbbi veendő fel, mint a melynek alakja egyszerűbb s melynél a kibocsátó feltétlenül van kötelezve. Az angol váltójog szerint a váltóbirtokos tetszé-

6. Végül kiemelendő, hogy ámbár a váltó szigorú írásbeli természetéből következik, mikép annak kellékei magából a váltólevélből kell hogy kitünjenek, azoknak kívülről való pótlása tehát nem lehetséges; ez mégis nem jelenti azt, mintha azokat oly határozottsággal kellene kitenni, hogy semmiféle magyarázatra szükség ne legyen. Ez oly tulzott követelés volna, mely a váltóforgalomnak többet ártana, mint használna. Maga a V. T. tartalmaz több szabályt, melyek a váltó kellékeinek magyarázatát foglalják magukban. Mindazonáltal nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a váltó az eredeti feleken tulmenő közforgalmi jelentőséggel bír. A miből következik, hogy az általános magán- és kereskedelmi jog azon magyarázati szabálya, mely szerint nem annyira a használt szavak betű szerinti értelme, mint inkább a felek akarata irányadó:¹²⁾ a váltónál csak annyiban alkalmazható, a mennyiben a felek akarata a használt szavak közönséges, vagy a váltóforgalomban szokásos értelmének felel meg. Ettől eltérő külön igazolásra szoruló értelmezés a váltónál kizártnak tekintendő.¹³⁾ Csakis e korlátozás mellett alkalmazható a váltónál az a magyarázati szabály is, mely szerint a használt szavaknak oly

sére van hagyva, hogy minek tekintse (l. *Byles* 102. l., *Chalmers* 9. l.); a mi minden esetre jobb mint a német gyakorlat, mely szerint a kétség a váltót érvénytelenné teszi (l. *Staub* 30. l.). Így C. 480/91. is D. Uj f. 32., 40. l.), érvénytelennek nyilvánítván egy kifejezetten saját váltónak nevezett okiratot azért, mert fizetési meghagyást tartalmazott (bizonyosan ürlap volt) a nélkül, hogy az intézvényszerű megjelöltetett volna.

¹¹⁾ Az előbbi a V. T. csak egy kellékre nézve írja határozottan elő, t. i. a váltó elnevezésére nézve (l. alább 21. §.). Minden más kellék tehát a váltó szövegén kívül is állhat, feltéve hogy mint annak hozzátartozó járuléka jelentkezik. V. ö. C. 779/88. (D. Uj f. 22., 46. l.), a fizetési hely mellett kitett fizetési időre nézve. Hasonlag *Plósz* is 95. l. Ellenk. a hasonló német gyakorlattal ellentétben: *Lehmann* id. m. 89. §. Egyes kellékeknél ez általánosan szokásos is. Így a keletre, az intézvényszerű megjelölésére és a kibocsátó aláírására, részben a váltóösszegre nézve is. L. a mintát fent. 2. §., mely az egyes kellékek szokásos sorrendjét és helyi elrendezését is mutatja. *Staub* szerint id. m. 31. l. összefüggő szöveg egyáltalában nem szükséges. De ezt más nem tartja nálunk a V. T. 3. §. 1. pontja kifejezetten szövegről beszél.

¹²⁾ V. ö. K. T. 265. §. és hozzá *Szerző* Keresk. jog II. 120. §.

¹³⁾ V. ö. különösen: *Dernburg* id. m. II. 255. §., *Staub* id. m. 34. l., nálunk *Plósz* 19. §. A gyakorlat azonban, Németországban épúgy mint nálunk, ellentétben pl. az angol-amerikai gyakorlattal (v. ö. *Daniel* id. m. I. 85. sk. l.), néha nagyon is szigorú a váltó kellékeinek megítélésében, érvényte-

értelmezés adandó, mely mellett az ügylet joghatálylyal birhat.¹⁴⁾ Ezekhez képest ítélendők meg különösen az oly kellékek, a melyeknek kitételénél rövidítések használtattak.

20. §.

Külföldi jog.

A külföldi váltótörvények kivétel nélkül szintén meghatározzák az idegen váltó kellékeit, azonban többnyire eltérően a magyar váltójogtól. Utóbbihoz viszonyítva, a különböző váltótörvények négy csoportba foglalhatók:

1. Egészen ugyanazon kellékeket követelik: a német¹⁾ (osztrák) vrszbály 4. cz., a svájcz köt. jog 722. cz., az olasz K. T. 251. cz. és a boszniai V. T. 4. §.

2. Ezen kellékeken felül még többet követelnek: a szerb K. T. 80. §. a rendeleti záradékot és az érték kitételét; a román K. T. 270. cz. a rendeleti záradékot; az orosz V. T. 541., 543. cz. az érték kitételét.

3. A magyar V. T. által előírt kellékek némelyikét nem követelik, viszont azonban más, a magyar V. T. által nem követelt kellékeket állítanak fel: a francia *Code de com.* 110. cz., mely nem követeli a váltó elnevezést, de e helyett megkívánja az érték kitételét és a rendeleti záradékot. Ugyanezt teszi a görög K. T. 110. cz., a németalföldi K. T. 100. cz., de a rendeleti záradék nélkül (l. alább 33. §. 2. jegyz.), a spanyol K. T. 444. cz. szintén a rendeleti záradék nélkül, a török K. T. 70. cz., a legtöbb közép- és délamerikai K. T. és az egyiptomi K. T. 110. cz., mely azonban bemutatóra szóló váltót is megenged.

4. Többrendbeli váltójog végre kevesebb kellék határozott kitételét követeli, egyes kellékek helyett pedig magyarázati szabályokat állít fel. Ide tartozik az angol V. T., a mely egyebet nem követel, mint az összeg, a kibocsátó, az intézvényszerző és a rendelvényszerző, illetve e helyett a bemutató megjelölését. Ellenben nem szükséges sem a váltó elnevezés, sem az érték kitétele, sem a keletkezés (3. cz.), sem a fizetési hely, sem a fizetési idő. Fizetési hely hiánya esetében a váltó az intézvényszerző lakhelyén, vagy ha ez ki nem tűnik vagy nem tudatik, bárhol mutatható be, a hol az intézvényszerző található (45. cz.). Fizetési idő hiánya esetében a váltó látra szólónak tekintetik (10. cz.). Ezzel azonos az északi amerikai váltójog, l. különö-

lennek nyilvánítván a váltót olyankor is, mikor a józan magyarázat minden kételyt eloszlatni képes. De e túlzásnál még helytelenebb az ellenkező nézet, mely szerint a váltóra általában a közönséges magánjogi magyarázati szabályok nyerne alkalmazást. Így *Lehmann* id. m. 337. sk. l. A váltóban használt szavaktól eltérő akarat legfeljebb annyiban jöhet szóba, a mennyiben a közvetlen felek közt eltérő megállapodás kifogás alapjául szolgál.

¹⁴⁾ K. T. 266. §., osztr. p. t. 914. §. Többnyire az a felfogás, hogy e szabály a váltónál egyáltalában nem alkalmazható. Így *Plósz* is id. §. 2. j. De épen ennek szemmel tartása óv meg bennünket a túlzott formalismustól.

sen *Daniel* id. m. I. 92. sk. 1. Ide tartozik továbbá a belga V. T., a mely csak a keletet, az összeget, a kibocsátót, az intézvénnyezettet, a rendelvénnyest és a rendeleti záradékot követeli (1. cz.); míg a lejárat hiánya esetében a váltó látra szóló, a fizetési hely hiányában az intézvénnyezett lakhelyén fizetendő váltónak tekintendő (2. cz.). Hasonló a portugalli K. T., a mely szerint azonban a keltezés sem szükséges s a rendeleti záradék pótoltatik a való elnevezés által (280., 282. cz.) Ide tartozik végre a skandináviai V. T., a mely azonban csak a lejárat tekintetében állítja fel a látra szóló váltó értelmében a magyarázatot, egyebekben ugyanazon kellékeket követeli, mint a magyar és német V. T. (1. és 3. §§.). Az antwerpeni és brüsszeli nemzetközi congresszuson többször hangsúlyozták azt az elvet, hogy a váltó semmiségi esetei lehetőleg csökkentessenek.

5. A mi különösen még a váltó bélyegét illeti, a legtöbb állam azt épolv kevésbé tekinti lényegesnek, mint a magyar, hanem annak hiányát szintén csak büntetéssel sújtja. Kivételt képez Nagybrittania, a hol a bélyegtelen váltók érvénytelenek; az angol bank és egyes külön megjelölt pénzintézetek azonban bélyeg helyett átalányösszeget fizetnek. L. 1870. évi *Stamp Act* lenyomatva *Chalmers*-nél 343. sk. 1. és *Borchardt* Vollst. Sammlung 174. sk. 1. Továbbá Franciaország annyiban, a mennyiben a bélyegtelen váltó birtokosa csak a kibocsátó és az elfogadó ellen fordulhat, l. 1850. jun. 5. törv. 5. cz., és *Lyon-Caen* id. m. 418. l.; Olaszország, a hol a bélyegtelen váltók csak mint közönséges adóslevelek érvényesíthetők, l. 1874. szept. 13. törv. 42. cz. és *Vidari* 60. l.; Portugallia, a hol teljesen semmisek, l. *Schiebe-Brentano* id. m. 290. l.; Oroszország, a hol a bélyeg a váltó lényeges kellékei között szerepel (V. T. 541. cz.). V. ö. általában s különösen a bélyeg nagyságára és lerovási módjára nézve; *Schiebe-Brentano* id. m. 276. sk. 1. Az antwerpeni keresk. congressus kifejezte abbeli óhaját, hogy a nemzetközi váltók, melyek most minden országban külön bélyeg alá esnek, a postaküldeményekhez hasonlóan, csak a kiállítás helyén bélyegeztessenek. L. *Actes du Congrès* 403. l.

21. §.

Az egyes kellékek.

1. A váltó elnevezés [V. T. 3. §. 1. pont].

A váltó elnevezésre a V. T. különös súlyt helyez, mint oly kellékre, mely a váltót más hasonló okiratoktól (nevezetesen az utalványtól) külsőleg is megkülönbözteti s egyuttal arra is alkalmas, hogy mintegy figyelmeztetésül, intésül szolgáljon, mikép az aláíró a köztörvénytől eltérő, szigorubb kötelezettséget vállal magára.¹⁾ Ugyanazért a V. T. a váltó elnevezés kellékét nemcsak

¹⁾ V. ö. a német vrszb. alapját képezett porosz tervezet indokolását 15. l., *Apáthy* Tervezet 27. l. (Min. javasl. azonos).

általában írja elő, hanem azt is megköveteli, hogy »magában a váltó szövegében« álljon,²⁾ a mi kizárja azt, hogy valamely okirat utólag láttassék el a váltó elnevezéssel, vagy a váltó ettől utólag megfosztassék.³⁾ Mint felírás vagy más helyen tehát, a mi ezt lehetségessé tenné, a váltó elnevezés érvénytelen. E kellék jelentősége magával hozza egyuttal, hogy az szó szerint alkalmaztassék, más, a váltó szót nélkülöző, megjelölés tehát azt még akkor sem pótolja, ha azzal egyjelentőségű volna.⁴⁾

Ha a váltó nem magyar nyelven állittatik ki, akkor annak az illető nem magyar nyelven megfelelő kifejezése használandó.⁵⁾

22. §.

2. A fizetendő pénzösszeg [V. T. 3. §. 2. pont].

I. A fizetendő pénzösszeg a váltóban teljes határozottsággal teendő ki (*certa pecunia*). Ez csak akkor áll, ha:

1. világosan megjelöltetik a fizetendő pénz nem.¹⁾ E nélkül

²⁾ Az 1840-ki V. T. ezt nem követelte, csak annyit, hogy »nyilván váltónak megnevezetessék«. A német (osztrák) vrszb. 4. cz. 1. pontja és a hasonló svájci köt. jog 722. §. 1. pontja sem oly világos, azonban e kitélt »in den Wechsel selbst« általában úgy magyarázzák, hogy a váltó elnevezés a szövegbe veendő fel. V. ö. *Thöl* 146. l. s mások. Ausztriában: legf. itsz. 1036/55., 1508/63. (*Theumann* 29. l.). Ellenben szintén kifejezetten a szövegbe való felvételt követeli a skandináv V. T. 1. §. és a román K. T. 270. cz. 2. p., míg az olasz K. T. 251. cz. 2. p. a szövegbe való felvétellel egyenlőnek tekintti, ha azt a kibocsátó írja és aláírja.

³⁾ V. ö. *Apáthy* Tervezet i. h. (Min. javasl. azonos).

⁴⁾ V. ö. *Apáthy* Terv. és Min. javasl. id. h. Általánosan elismerve Németországban és Ausztriában is, bár egyes kitételek iránt vita van. Pl. nem pótolja a váltó szót az »intézkvény« (*Tratte, Rimesse*), sem ily záradék: »váltójog szerint«. De nem árt, ha a váltó szó más szóval összetéve használtatik, pl. »váltólevél«, »első váltó«, »viszváltó« stb.

⁵⁾ V. ö. fentebb 1. §. 1. jegyz. De nem épen a törvényes kifejezés, hacsak általánosan szokásos. Pl. az olasz K. T. »*cambiale*« vagy »*lettera di cambio*« kifejezést követeli, de azért használható pl. a szokásos »*prima di cambio*«. L. *Vidari* id. m. 65. l. Hasonlag a francziában »*première de change*«, de nem »*traite*« vagy »*mandat*«, bár mindkettő különösen utóbbi is, habár nem kizárólag, a váltó megjelölésére használtatik. V. ö. *Lyon-Caen-Renault* id. m. 17. l.

¹⁾ V. ö. *Szerző* Keresk. jog II. 143. §. s. jegyz.: »pénznem (*Geldsorte*) az egyes külön elnevezéssel bíró pénzdarab: korona, forint, márka, frank stb.«

a váltó határozatlan, tehát érvénytelen.³⁾ Ellenben a pénzláb kitétele akkor sem szükséges, ha ugyanazon pénznemnek különböző pénzláb felel meg.³⁾ Ha nincs kitéve, az a pénzláb értetik, a mely a fizetési helyen van elfogadva.⁴⁾ A pénznemnek nem is kell valóságosnak lennie, lehet számolási érték is.⁵⁾ Még kevésbé szükséges, hogy a fizetési helyen folyamatban legyen.⁶⁾ Több pénznem kitétele sem teszi a váltót érvénytelenné, feltéve hogy különböző összegekre vonatkozik,⁷⁾ vagy ugyanazon összegnek csak egyenértékét képezi.⁸⁾ Ily egyenértékre általános utalás is történhetik;⁹⁾

2. határozott számban kitétetik a fizetendő összeg. Érvénytelen tehát a váltó, ha az összeget nem számszerűleg, hanem a váltón kívüli körülményre való vonatkozással jelölik meg.¹⁰⁾ Nem szabad továbbá a váltóban az összegben felül járulékokat

³⁾ Pl. »fizessen 1000-et«. Mit? forintot (krajczárt), koronát (fillért), frankot, márkát? *Plósz* 97. l. és *Apáthy* 107. l. szerint a pénznem kitétele nem szükséges, mert a váltó számolási értékről is szólhat. (Mint ilyent, hibásan említi utóbbi a font sterlinget, a mely pedig 1816 óta mint u. n. *Sovereign* valóságos pénznem.) Ámde, a számolási érték is pénznem, csak hogy nem valóságos, hanem csak képzeleti s ha sem ilyen, sem valóságos pénznem ki nem tétetik, teljes lehetetlen tudni, hogy mi fizetendő? V. ö. *Zsögöd* is fejezetek II. 254. l. Legfelebb hiányos pénznem-megjelölésnek magyarázat általi kiegészítése foglalhat helyet. Pl. ily kitétel »fizessen 150 és 50 krajczárt«, jogosan magyarázható mint 150 forint 50 kr. V. ö. a hasonló magyarázatot fontokra és dollárookra nézve az angol-amerikai jogban: *Byles* 94. l., *Daniel* 95. l.

³⁾ Pl. osztrák értékű, délnémet, németalföldi forint.

⁴⁾ Nálunk tehát forint alatt osztrák értékű forint. V. ö. 1858. április 27-kén kelt cs. nyiltparancs 4. §., a mely ugyan csak vélelmet állít fel, de ez a váltónál megdönthetlenné tekintendő, a mint ezt az Ideigl. tvk. szab. III. 1. §-a is tette a régi V. T. 112. §-ának a conventiós pénzlábra vonatkozó hasonló szabályának módosításával. V. ö. *Plósz* is id. h.

⁵⁾ Ez kitűnik a V. T. 37. §-ából. A számolási érték fogalmáról l. *Szerző* id. m. II. 143. §. 10. jegyz.

⁶⁾ Hogy ily esetben minő pénznemben kell fizetni? arról l. V. T. 37. §. és alább 53. §.

⁷⁾ Pl. »fizessen 100 forintot és 50 márkát«. Ugyanazon összegre vonatkozólag érvénytelen volna. Pl. »fizessen 100 forintot vagy márkát«.

⁸⁾ Pl. »fizessen 100 forintot vagy 200 koronát«.

⁹⁾ Pl. »fizessen 100 márkát vagy annak értékét«. »100 márkát vagy árfolyamát«. Ilyen u. n. érték váltó érvénye annál kevésbé lehet két-séges, mert a V. T. 37. §-a is ugyanarra vezet, úgy hogy tulajdonképen az értékre való utalás csak fölöslegest jelent.

¹⁰⁾ Pl. »fizesse az összeszámlásból származó követelési összeget«, »fizessen annyit, a mennyivel tartozom« stb.

(kamatot, kötbért) kikötni.¹¹⁾ A V. T. ezt kifejezetten tiltja. A kikötés azonban nem teszi a váltót egészen érvénytelenné,¹²⁾ hanem csak maga a kikötés tekintetik nem létezőnek, úgy hogy a tőkeösszeg erejéig a váltó érvényes.¹³⁾ A váltóban történt kamatkikötés mint köztörvényi követelés sem érvényesíthető;¹⁴⁾ ez csak a váltón kívül történt kikötés alapján lehetséges.¹⁵⁾

¹¹⁾ Ez megfelel az általános szokásnak, mely szerint a kamatot a váltóösszegeből levonják vagy hozzáírják. A tilalom igazolására felhozott az az ok azonban, hogy a kamatkikötés a váltóösszeget bizonytalanná teszi (l. Ministeri javasl. ind. az 5. cikkhez), csak annyiban talál, a mennyiben a kamatot még ki kell számítani. Már pedig: *certum est, quod certum reddi potest*, s különben is ez más esetekben is szükséges, pl. ha a váltó számolási értékről szól. Tényleg a kamattilalom nincs is mindenütt elfogadva. Így különösen nem a francia (l. *Sirey* 223. l., *Lyon-Caën* 55. l.), és az angol váltójogban (l. angol V. T. 9. cz., a mely kifejezetten megengedi a kamatkikötést). A német (osztrák) vrszb. sem tiltotta a kamatot eredetileg (a porosz tervezet 88. §-a a saját váltónál kifejezetten meg is engedte), hanem a tilalom csak később vétetett fel a nürnbergi novellákban, illetve az 1858. nov. 2-kán kelt igazsm. rend. által, dacára hogy a nürnbergi tanácskozmány kiküldött albizottsága a kamatkikötést érvényesnek nyilvánította. L. a tanácskozmány jegyzőkönyveit XXXII. sk. l. és *Beyer* Z. f. d. ges. Hr. 34., 20. l. Nálunk sem tiltotta az 1840. évi V. T. s az *Apáthy*-féle Tervezet sem, bár igaz, hogy a gyakorlat nálunk, épügy mint Németországban, a törvényt így magyarázta. V. ö. L. I. 153/78. (D. 19., 112. l.).

¹²⁾ Miként Ausztriában az id. rend. értelmében.

¹³⁾ Hasonlóképen német vrszb. 7. cz. (4. nürnbergi novella), miután előbb nagy vita uralkodott az iránt, vajjon a kamatkikötés, ha érvényesnek nem tekintetik, a váltót egészen érvénytelenné teszi-e vagy csak nem létezőnek tekintendő-e? Utóbbi, melyet pedig maga a nürnbergi tanácskozmány is csak másodsorban arra az esetre ajánlott, ha a német kormányok az előbbire irányuló javaslatot nem fogadnák el: a váltóforgalomra nézve minden esetre előnyösebb. Ugyanazon állásponton kifejezetten még: svájci köt. jog. 725. cz., skandináv V. T. 7. §., olasz K. T. 254. cz., román K. T. 273. cz. Vajjon a járulékok százalékban avagy határozott összegben (pl. »100 frt és 5 frt kamat«) vannak-e kikötve: a törvény megkülönböztetés nélküli szövegét tekintve, egyre megy, ámbár utóbbi esetben még látszólagos határozatlanság sincs.

¹⁴⁾ A V. T. egész általánosságban nyilvánítja ki nemlétezőnek a kamatkikötést. A nürnbergi tanácskozmányban indítvány tétetett, hogy a kamat pusztán váltójogi hatályától fosztassék meg, de elvetették. L. *Beyer* id. h.

¹⁵⁾ Ha ezt el nem ismernők, a váltóösszegeből levont vagy a hozzáírt kamat sem volna érvényes. Helytelen L. I. id. 153/78. sz. ellenk. hat. Természetes azonban, hogy az ily váltón kívüli kikötés csak a közvetlenül szerződő felek közt érvényesíthető. Ha a kölcsönadó váltóhitelező kereskedő, a váltóösszegbe fel nem vett kamat kikötés nélkül is perelhető külön. K. T. 284. §.

II. A váltóösszeg rendszerint a váltó szövegében betűkkel s azon kívül a váltó szövege fölött jobbról vagy balról számokban tétetik ki.¹⁶⁾ E többszörös megjelölés célja a hamisítás megnehezítése, de nem lényeges, s ha a váltóösszeg csak egyszer tétetik is ki, közömbös, hol és miként történik? ¹⁷⁾ Fontossággal bír azonban jogilag is a megjelölés módja abban az esetben, ha a többszörös megjelölés között eltérés mutatkozik. Ily esetben kérdéses, melyik összeg tekintendő mint igazi váltóösszeg? A V. T. 4. §-a erre vonatkozólag két magyarázati szabályt állít fel és pedig:

1. Ha az összeg betűkkel és számokkal van kifejezve, eltérés esetében a betűkkel kiirt összeg érvényes.¹⁸⁾

2. Ha az összeg akár betűkben, akár számokban többször van kifejezve, eltérés esetében a kisebb összeg tekintendő érvényesnek.¹⁹⁾

E szabályok alkalmazandók akkor is, ha az összeg betűkben többször és számokban egyszer, vagy számokban többször és betűkben egyszer tétetett ki, s eltérés az ugyanazon módon irt összegek között is mutatkozik.²⁰⁾ Kiterjeszthetők továbbá hason-

¹⁶⁾ Az európai szárazföldön a számokban kitett összeg fent jobbról, ellenben Angliában és Északamerikában balról szokott állani. Franciaországban pedig gyakran a kibocsátó aláírása mellett is kiteszik a váltóösszeget e szóval: *bon* vagy *approuvé*. A *Code civil* 1326. cz. ezt határozottan megköveteli, ha az okirat idegen kézzel van írva, de ezt a váltóra nem alkalmazzák. V. ö. *Lyon-Caen* id. m. 41. l.

¹⁷⁾ Ez másutt is így van. Csak a svájci köt. jog. 722. cz. követeli meg, hogy a váltóösszeg a váltó szövegében betűkkel legyen kiírva. Ezt ugyan Németországban *Lehmann* 342. l. is követeli. De ez elszigetelt és helytelen nézet. A váltó akkor is érvényes, ha az összeg egyedül a váltó szövege fölött számokban van kiírva.

¹⁸⁾ Ezen, a közönséges magyarázati szabálytól, a mely szerint egyoldalú ígéreteknél mindig a kisebb összeg irányadó (l. osztrák p. t. 915. §.), eltérő magyarázatnak az a ratiója, hogy a betűket nagyobb vigyázattal írják s nehezebb azokat hamisítani mint a számokat. Ugyanezt a szabályt állítja fel a német vrszb. 5. cz., az angol V. T. 9. cz. 2. §., a portugáli K. T. 279. cz. s a francziák is követik. L. *Bravard-Veyrières* id. m. 55. l., *Lyon-Caen* 55. l. Ellenben a skandináv V. T. 6. §., az olasz K. T. 291. cz. és a román K. T. 313. cz. a betűkkel szemben is a kisebb összeget tekintik érvényesnek.

¹⁹⁾ Ugyanigy német vrszb. id. h. portug. K. T. id. h. és a betűkre nézve a svájci köt. jog. 723. cz., *Lyon-Caen* id. h.

²⁰⁾ Ha tehát pl. betűkben ki van írva egyszer kétszáz, másszor hétszáz s azonkívül számokban 100, akkor a fizetendő összeg 200 (*Apáthy* 107. l.

szerűleg arra az esetre, ha az eltérés nem az összeg, hanem a pénznem teljesen kiirt vagy rövidített többszörös megjelölésében mutatkozik.²¹⁾

23. §.

3. A rendelvényes megnevezése [V. T. 3. §. 3. pont].

I. A V. T. szerint a rendelvényes (intézkényes), vagyis azon személy megjelölése, a kinek a fizetés teljesítendő, határozottan megnevezésből kell hogy álljon. A miből következik, hogy a váltó sem bemutatóra nem szólhat,¹⁾ sem érvényesnek nem

szerint helytelenül a legkisebb összeg). Ha pedig pl. betűkben vagy számokban egyszer 100 és kétszer 200 van írva, a fizetendő összeg 100 (*Apáthy* szerint helytelenül a két összhangozó összeg).

²¹⁾ Ha tehát pl. egyszer teljesen ki van írva száz forint, másszor pedig rövidítve 100 kor., akkor száz forint értendő; míg ha egyszer teljesen ki van írva száz forint, másszor teljesen száz korona, akkor száz korona értendő s ugyanaz áll, ha mindakétszer rövidítés használatik. Az összeg mikénti kitétele nem határoz, tehát »száz frt és 100 korona« = 100 korona. Németországban a kérdés vitás; némelyek a váltót érvénytelennek tekintik, a mi túlzás. Nálunk *Plósz*, 98. l. 20. j., csak a kisebb összegre vonatkozó második szabályt tartja alkalmazhatónak. De a rátió azonossága az első szabály alkalmazását is indokolja.

¹⁾ Ez az európai szárazföldön mindenütt így van. Régebben azonban a bemutatóra szóló váltó nem volt mindenütt tiltva s különösen az 1673. évi francia *Ordonnance* (6. czim 5. cikk) és a kereskedelmi váltóknál a porosz Landr. II. r. 8. czim 762. §. kifejezetten megengedte. A *Code de com.* azonban ezt mellőzte, a nélkül hogy az előmunkálatokban okát adták volna. V. ö. *Locré* id. m. 18. köt. A német vrszb. tárgyalásánál sem bocsátkoztak mélyebben a kérdésbe (l. lipcsei tanácskozm. jk. 12. l.) s még kevésbé a magyar V. T. előkészítésénél. L. *Apáthy* Tervezet 28. l., a hol legfőképen a német vrszbálya való tekintet van említve; később a kérdés szóba sem jött. Ezzel szemben az angol-amerikai váltójog a bemutatóra szóló váltót kifejezetten megengedi, l. angol V. T. 7., 8. cz. *Daniel* id. m. I. 109. l. s ugyanezt teszi még az egyiptomi K. T. 110. cz. és legujabban a japáni K. T. 449. cz., ha a váltóösszeg legalább 30 yen. E tény maga elég annak igazolására, nem is említve, hogy ha az üres forgatmány tulajdonátruházási hatálya elismertetik (l. alább 34. §.) s a saját rendeletre szóló váltónál mint első forgatmány is szerepelhet (l. alább 29. §.), a bemutatóra szóló váltó tilalmazása következtetlenséget is foglal magában. Legujabban különösen a brüsszeli keresk. jogi kongresszuson tárgyalták behatóan a kérdést s az antwerpeni kongresszussal egyetértőleg, a bemutatóra szóló váltó javára döntöttek el (l. *Actes du congrès* 426. sk. l.), miután megelőzőleg az »Association for the reform and codification of the law of Nations«

tekinthető akkor, ha és a meddig a rendelvényes nevének helye üresen van hagyva.²⁾

Hogy miképen történjék a rendelvényes megnevezése? az iránt a V. T. csak annyiban intézkedik, a mennyiben a személy megnevezésével egyenlőnek nyilvánítja a cég megnevezését.³⁾ Ez nemcsak arra az esetre vonatkozik, ha a cég egyedüli neve a rendelvényesnek, miként a keresk. társaságoknál, hanem arra is, ha, miként természetes személyeknél, a cég mellett még polgári név is van, a melytől a cég esetleg különbözik.⁴⁾ Vajjon a váltó a rendelvényesre nézve üzleti váltó-e vagy nem? e részben époly közömbös, mint a hogy nem érvénytelen az üzleti váltó, ha a kereskedő polgári nevével jelöltetik meg.⁵⁾ Egyébiránt a cég alatt itt s általában a V. T. értelmében nem kell szorosan a keresk. törvényben meghatározott keresk. céget érteni; lehet másnemű cég is, mely alatt a rendelvényes kereskedelmi vagy más üzletet folytat.⁶⁾ Még kevésbbé szükséges, hogy a rendelvényes által használt cég a keresk. törvény határozatainak megfelelően, vagy be legyen jegyezve.⁷⁾ Sőt az sem teszi a váltót érvénytelenné, ha a rendelvényes cége rövidítve vagy eltérő módon jelöltetik meg.⁸⁾

A mennyiben a rendelvényes nem cég alatt neveztetik meg, annak megjelölése természetes személyeknél rendszerint a családi, polgári név alatt történik. De nem szükséges a vezetéknév mellett a kereszt- vagy melléknevet is kitenni, sőt egyedül a keresztnév kitétele sem teszi a váltót érvénytelenné.⁹⁾ Vaj-

b r é m a i kongresszusa (7. határozat) és az »Institut de droit international« tervezete (l. Annuaire de l'Institut 98. l.) ellene nyilatkozott.

²⁾ Csak addig, mert a későbbi kitöltés folytán érvényessé válik. L. alább 30. §. Ez is igazolja a bemutatóra szóló váltó megengedését, mert a kitöltés előtt az ily blanco-váltó azzal egyenlő.

³⁾ »Személy- vagy cég megnevezése«. A cég itt mint név és mint üzlet szerepel. V. ö. *Szerző Keresk. jog*, I. 25. §.

⁴⁾ Hogy ez mikor lehetséges? arról l. *Szerző id. m.* I. 26. §.

⁵⁾ V. ö. *Szerző id. m.* 25. §.

⁶⁾ Pl. kiskereskedő vagy oly iparos cége, a ki nem egyuttal kereskedő; bányatársulat cége a Bányatörvény 144., 146. §§. értelmében.

⁷⁾ Pl. a K. T. 11. §. ellenére társas viszonyra utaló toldás használatik, részvénytársaság vagy szövetkezet cége a bejegyzés előtt (K. T. 160., 228. §§.) stb.

⁸⁾ Ellenk. C. 105/91. (D. Uj. f. 31., 8. l.): »Azienda«.

⁹⁾ Németországban vitás. Elismeri: *Lehmann* 347. l. Nálunk ellenk. *Plósz* 113. l.

jon a megnevezés eléggé szabatos-e arra, hogy a rendelvényes más személyektől meg legyen különböztetve? a váltó érvénye szempontjából époly kevéssé jön tekintetbe, mint a megnevezés helyessége.¹⁰⁾ Ez csak arra szükséges, hogy az, a ki a váltót mint rendelvényes érvényesíti, a váltóhoz való jogát igazolhassa.¹¹⁾ A kettő szigorúan szétartandó. Ugyanazért a váltó akkor is érvényesnek tekintendő, ha nem létező személy neve tétetik ki, feltéve, hogy a név olyan, a mely alatt valóságos személy egyáltalában létezhetik.¹²⁾ Minthogy továbbá a megnevezés nemcsak szigorúan név alatti megjelölést jelent: a váltó akkor is érvényesnek tekintendő, ha a rendelvényes nem nevével, hanem más módon jelöltetik meg,¹³⁾ s ennek sem kell teljesen megkülönböztető szabatossággal történnie, hogy a váltó érvényes legyen.¹⁴⁾ Jogi személyek, melyek cég alatt nem szerepelnek, törvényes vagy alapszabályszerű nevük alatt jelölendők meg, de eltérő megjelölés a váltót nem teszi érvénytelenné.¹⁵⁾

II. A rendelvényes megnevezése történhetik vagy úgy, hogy a fizetés felvételére csak ő jelöltetik ki, vagy úgy, hogy a fizetés egyuttal az ő »rendeletére« utalványoztatik (rendeleti zára-

¹⁰⁾ Pl. a vezeté- vagy keresztnév tévesen vagy hibásan van írva. Nem tekinthető érvénytelennek az oly saját rendeletre szóló váltó, melyet pl. a gondnok ebbeli minőségének kitételével, de a gondnokolt nevének kitüntetése nélkül, állított ki. Az utóbbi tulajdonosi minősége a váltón kívül is igazolható. V. ö. alább 51. §. 7. jegyz. Ellenk. C. 3342/98. (Ü. L. 98. 23. sz.).

¹¹⁾ Esetleg a vezeté- és keresztnév együttes kitétele sem elég megkülönböztető megjelölés. A váltó birtoka azonban minden esetre vélelmet alkot a mellett, hogy a birtokos a megnevezett rendelvényes. Tehát az adós-nak kell az ellenkezőt kimutatni. V. ö. alább 52. §.

¹²⁾ Nem volna érvényes pl. allegorikus vagy mythologiai névre kiállított váltó. A rendelvényes váltójogosított tehát legalább külsőleg mint cselekvő váltóképességgel bíró személy kell hogy jelentkezze.

¹³⁾ Pl. »fizessen a feleségemnek«, »Budapest főpolgármesterének«, »N. N. örököseinek« stb. Ellenk. C. 873/84. (D. Uj f. 10., 263. l.), *Plósz* 99., 113. l. A német írók is többnyire ellenzik. *Lehman* 347. l. az első helyen említett megjelölést érvényesnek tartja ugyan, de csak azért, mert a név a kibocsátó aláírásából tűnik ki. Ellenben az angol V. T. 7. cz. kifejezetten elismeri. Hasonlag az északi-amerikai jog, l. *Daniel* I. 110. l.

¹⁴⁾ Pl. »fizessen testvéremnek«, mikor több testvérem van.

¹⁵⁾ Pl. a jogi személy közegének megjelölése. V. ö. C. 1197/92. (D. Uj f. 35., 161. l.): »B. község pénztára«. Áll magántestületeknél nevezetesen keresk. társaságoknál is. V. ö. C. 325/89. (U. o. 24., 34. l.): »főügynökség«.

dék).¹⁶⁾ Némely váltójog szerint a váltó csak utóbbi esetben érvényes, pusztán névre tehát nem szólhat (l. fent 20. §.). A magyar V. T. szerint ellenben a váltó érvénye ettől független,¹⁷⁾ sőt még a váltó forgathatósága sincs a rendeleti záradéktól feltételezve (l. alább 33. §.). Ennek daczára azonban nálunk is általános szokás, hogy a váltó rendeletre állittatik ki. Pusztán rendeletre, a rendelvényes megnevezése nélkül, a váltó époly kevéssé szólhat, mint bemutatóra.¹⁸⁾

III. Rendszerint csak egy személy vagy cég jelöltetik meg rendelvényes gyanánt. Lehet azonban több rendelvényst is kijelölni és pedig akár kapcsolatosan (»A és B«),¹⁹⁾ akár vagylagosan (»A vagy B«).²⁰⁾ Előbbi esetben a több rendelvényes közösen és együttesen lesz jogosítva s a forgatás s a váltó érvényesítése csak

a melynek megjelölése alatt maga a társaság egyuttal igazolt váltótulajdonosnak nyilvánítottatott.

¹⁶⁾ A rendeleti záradék alkalmazásának módja közömbös. A V. T. szerint ugyan szorosán véve csak ilyen megjelölésnek volna helye: »N. N. ur rendeletére«, németül: »an die Ordre des Herrn N. N.«, francziául: »à l'ordre de Mr. N. N.« stb. De ezzel mindenütt egyenlőnek vétetik: »N. N. urnak vagy rendeletére«, »Herrn N. N. oder dessen Ordre«, »à Mr. N. N. ou à son ordre«. Még ez is egyenlőnek tekintendő: »N. N. urnak vagy bemutatóra«, »N. N. oder Inhaber«, »à Mr. N. N. ou tout porteur légitime«. Ez nem bemutatóra szóló váltó, mert hisz a rendelvényes meg van nevezve. A lipcei váltótanácskozmányban ezt külön kiemelték. (L. Jegyzők. 12. l.) A francia jogra nézve l. *Lyon-Caen* is id. m. 45. l.

¹⁷⁾ Ugyanigy a német (osztrák), angol-amerikai, svájci skandináv, olasz, németalföldi, portugálliai, orosz és boszniai váltójog.

¹⁸⁾ C. 843/93. (D. Uj f. 35., 251. l.), 1257/96. (D. III. f. 9., 290. l.).

¹⁹⁾ C. 1501/92. (D. Uj f. 34., 175. l.), 1113/92. (U. o. 254. l.).

²⁰⁾ Hasonlag *Plósz* 119. l., a ki helyesen megjegyzi, hogy a vagylagosság a váltó természetében, t. i. forgathatóságában benne rejlik. Ellenk. L. I. 248/77. (D. 18., 44. l.), 2808/77. (U. o.), B. T. 1080/81. (U. o. 28., 266. l.), 1741/86. (J. 87., 2. l.), C. 213/84. (P. T. 8., 115. l.), 466/87. (U. o. 15., 13. l.), id. 1501/92., 1113/92., 1394/96. (D. III. f. 7., 77. l.); *Apáthy* 107. l. Németországban vitás, de többnyire elismerve. V. ö. *Lehmann* 349. l., *Staub* 21. l. Olaszországban elismeri *Vidari* 69. l. Az angol V. T. 7. cz. több rendelvénys akár együttes, akár vagylagos megjelölését kifejezetten engedi meg. Ellenben az észak-amerikai, miként az előbbi angol jog a vagylagos megjelölést érvénytelennek tartja, l. *Daniel* I. 112. sk. l. Oly vagylagosság azonban, melynél az intézvényszett illetné a választás, érvénytelen, mert váltójogilag keresztülvihetlen.

közösen történhetik általuk.²¹⁾ Utóbbi esetben egyetemleges jogosultság keletkezik s a forгатás s a váltó érvényesítése bármelyik által történhetik.²²⁾

Mint rendelvényes az intézvényezett²³⁾ és maga a kibocsátó is megjelölhető. Utóbbi esetről a V. T. külön intézkedik (l. alább 29. §.).

24. §.

4. A fizetési idő [V. T. 3. §. 4. pont].

I. A fizetési idő, a lejárat, a váltónál sokkal nagyobb jelentőséggel bír mint a közönséges követeléseknél, a mennyiben nem egyszerűen a követelés érvényesítésének időpontja, hanem egyuttal bizonyos, a váltóbeli jogok fentartására szükséges, cselekvények teljesítésének feltétele. Ugyanazért a váltótörvényhozások mindig nagy súlyt helyeztek arra, hogy a lejárat a váltóban minél szabatosabban kitétessék, s a felmerülhető kételyek törvényes magyarázati szabályokkal eloszlattassanak.¹⁾ Ezt teszi a magyar V. T. is, s első tekintetben közelebbről is előírja, hogy miképen tehető ki a váltóban a fizetési idő? Kimondja ugyanis először általánosságban, hogy a fizetés ideje az egész váltóösszegre nézve csak egy és ugyanaz lehet. A váltóösszeg egyes részleteire nézve különbözően tehát nem határozható meg, az u. n. részletváltó érvénytelen.²⁾ Kimondja továbbá, hogy a fizetési idő csak ötféleképen

²¹⁾ V. ö. C. id. 1113/92.

²²⁾ V. ö. *Lehmann* és *Staub* id. h. Megosztott forгатás és érvényesítés váltójogi akadályokba ütköznék.

²³⁾ Ez régente igen elterjedt szokás volt (ricorsa-váltó: l. fent 6. §. 19. j.). Jelenleg azonban érvénye vitás. Ellenk. *Plósz* 258. l. 11. jegyz. (eltekintve az intézvényezett saját váltótól). Németországban elismeri *Lehmann* 350. l. Ellenk. *Renaud* 156. l. 10. jegyz., *Staub* 38. l. és a német gyakorlat, l. *Rehbein* 19. l. Az angol V. T. 5. cz. kifejezetten elismeri.

¹⁾ Láttuk azonban (fent 20. §.), hogy egyes külföldi törvényhozások ily magyarázatokkal a lejárat kitételének teljes hiányát is pótolják. S midőn ily esetben látra szóló váltót vesznek fel, ezzel eredményben ugyanoda jutnak, mint az általános magán- és keresk. jog a közönséges követeléseknél: *quod sine die debetur, statim debetur*. K. T. 327. §.

²⁾ A német vrszb. ezt még nem mondta ki, csak később, a 3-dik nürnbergi novella, illetve Ausztriában az 1852. október 29. igazs. min. rend. Tiltják továbbá a részletváltót kifejezetten a svájci köt. jog. 722. cz. 4. p., a skandináv V. T. 3. §., az olasz K. T. 252. cz. és a román K. T. 271. cz. Ellenben az angol V. T. 9. cz. kifejezetten megengedi és pedig

szólhat: 1. határozott napra, 2. látra (bemutatásra, tetszésre), 3. lát vagy 4. kelet után bizonyos időre, 5. valamely vásárra. Minden más időmeghatározás tehát ki van zárva, a váltót érvénytelenné teszi. Ez áll különösen az előbb nagy divatban volt nálunk is elismert azon időmeghatározásról, mely szerint a váltó a szokás (u. n. *Uso*) értelmében jár le.³⁾ Az ilyen szokásváltó most már nálunk ki nem állítható⁴⁾ s csakis annyiban érvényesíthető, a mennyiben oly országban állíttatott ki, a hol a szokásváltót érvényesnek tekintik.⁵⁾

II. A mi a fizetési időnek a törvényben megengedett meghatározásait közelebből illeti, ezek részint olyanok, melyeknél a

ugy egyszerűen, mint a cassatórius záradékkal, hogy t. i. egy részlet elmulasztása esetében az egész összeg esedékes. Hasonlag az észak-amerikai jog: 1. *Daniel* id. m. I. 51. l. és a francia gyakorlat: 1. *Lyon-Caen* id. m. 57. l. — A részletváltótól megkülönböztetendő a részletfizetés a váltóra egységes lejárat mellett. Ennek elfogadását a V. T. kötelezővé teszi (l. alább 53. §.), s a részletfizetésre vonatkozó külön kikötés is hatályos azzal szemben, a kivel ily megállapodás történt. A V. T. csak a váltóba foglalt részletkikötést tiltja. V. ö. C. 767/83. (D. Uj f. 7., 155. l.), 1039/84. (Ü. L. 85. 54. sz.) Ellenk. 1174/84. (D. Uj. f. 27., 347. l.).

³⁾ Ily szokás sűrűbb összeköttetésben álló piacok között fejlődött ki s később törvénybe foglaltatott. Számítása különböző: részint kelettől, részint láttól, részint az elfogadástól. Hasonlag nagysága: 2 naptól egész 3 hónapig. Gyakran meg is osztották, vagy többszörözték: fél-uso, kettős-uso stb. Az 1840. évi magyar V. T. 96. §. szerint a szokás 14 nap lát után, a francia K. T. 132. cz., a németalföldi K. T. 152. cz. és a belga V. T. 23. cz. szerint 30 nap kelet után, a spanyol K. T. 453. cz. szerint 60 és 90 nap kelet után, a szerb K. T. 103. §. szerint 15 nap kelet után stb.

⁴⁾ Ugyanigy német vrszb. 4. cz. 4. p., svájcz köv. jog 722. cz. 4. p., skandináv V. T. 3. §., olasz K. T. 252. cz., román K. T. 271. cz., portug. K. T. 310. cz. Az angol V. T. sem említi a szokásváltót, de azért az angol írók, úgy mint előbb, megengedettnek tartják, l. *Chalmers* 36. l., *Byles* 89. l.; míg az észak-amerikaiaknál ismeretlen. L. *Daniel* I. 98., 561. l. Mai napság egyébiránt még ott is ritkán fordul elő, a hol el van ismerve. Ez indokolja annak teljes eltörlését.

⁵⁾ Ilyenkor az illető külföldi törvény szokásszámítása alkalmazandó, a mi az általános nemzetközi szabályoknak is megfelel. L. alább 84. §. Másként *Plósz* 315. l., a ki szerint szokás hiányában a korábbi törvény, tehát eltekintve Erdélytől és a Határörvidéktől, az 1840. évi V. T. alkalmazandó. Hasonló felfogásban Németországban *Lehmann* 372. l. s mások, de *Thöl* 181. l. csak annyiban, a mennyiben a régi törvény nem egészben helyezettett hatályon kívül. Azonban a régi törvény nálunk csak annyiban jöhet még alkalmazásba, a mennyiben kifejezetten fentartatott (l. fent 12. §.), a mi a szokásváltóra vonatkozó intézkedésre nézve nem történt.

fizetési idő teljes határozottsággal magából a váltóból tűnik ki, részint olyanok, melyeknek mikori bekövetkezése a váltóbirtokostól vagy más körülménytől függ, s ennél fogva magából a váltóból ki nem derül. Az előbbiekhöz tartozik a határozott napra és a kelet után bizonyos időre; az utóbbiakhoz a látra, lát után bizonyos időre és a vásárra szóló váltó. Egyébiránt, tekintve ezeket, különösen kiemelendők a következők:

1. A határozott napra szóló váltó oly váltó, melyben a fizetési idő egészen szabatosan, bizonyos napra van téve. E határozottság magában foglalja a bizonyosságot, hogy a kitett nap egyáltalában és mikor fog bekövetkezni (*dies certus an et quando*). Nem érvényes tehát oly napra szóló váltó, a melyről bizonyos ugyan, hogy be fog következni, de bizonytalan, hogy mikor?⁶⁾ Ép ugy érvénytelen az oly napra szóló váltó, melyről tudjuk, hogy mikor következhetik be, de bizonytalan, vajjon csakugyan be fog-e következni?⁷⁾ Hogy miképen jelöltetik meg az ily kettős értelemben bizonyos nap? az közömbös. Történhetik naptári megjelöléssel és pedig mint rendesen: a naptári év, hó és a nap számának vagy nevének kitételével;⁸⁾ vagy pedig valamely naptárilag kimutatott ünnep vagy névnap kitüntetésével;⁹⁾ esetleg más oly esemény megjelölésével, melynek bekövetkezése és határideje bizonyos.¹⁰⁾ Hiányos megjelölés azonban nem teszi a váltót érvénytelenné, ha a hiány biztos módon pótolható.¹¹⁾ Az év szám hiányát maga a törvény pótolja (l. alább 48. §.) Ugyanazt teszi az oly megjelöléssel, melyben a nap szabatos kitétele helyett határozatlanul a hó eleje, közepe (*medio*), vége (*ultimo*) tétetik ki (l. szintén alább 48. §.). De minden esetre csak egy nap tehető ki.

⁶⁾ Pl. »N. N. halála után 8 nappal«. Az angol V. T. 11. cz. ilyen váltót kifejezetten érvényesnek tekint. De a mi törvényünk »határozott napot« követel. Hasonlag n é m e t (osztrák) vrszb. 4. cz. 4. pont: »bestimmten Tag« (l. hozzá: *Thöl* 168. l. s mások); franczia K. T. 129. cz.: »jour fixe ou jour déterminé« (l. hozzá: *Sirey* 223. l.) stb.

⁷⁾ Pl. »N. N. nagykorúságának napján«.

⁸⁾ Pl. »1897. május 1-jén«, »1896. május első péntekén«.

⁹⁾ Pl. »1898. ujév napján«, »Sz.-György napján«, »Sz.-Mihálykor«, »Nagypénteken« stb. De nem »husvét-, pünkösdt-, karácsonykor«. Mert ez több nap s nem lehet tudni, melyiket értették?

¹⁰⁾ Pl. »az 1897/8. tanév megkezdésekor«, »1897-ben a koronázás évfordulóján« stb.

¹¹⁾ Pl. a szokott rövidítések: »f. é. május 1-jén«, »1/V. 1897«.

Hosszabb időt magában foglaló meghatározás¹²⁾ tehát épolý érvénytelen, mint több fizetési nap kitétele.¹³⁾ Megfordítva egy napnál rövidebb fizetési idő sem tehető ki.¹⁴⁾ A kitett napnak továbbá olyannak kell lennie, a mely valóban létezik¹⁵⁾ s a váltó kiállítási idejét követi.¹⁶⁾

2. A látra szóló váltó¹⁷⁾ oly váltó, a mely annak bemutatásakor jár le, a mikor az intézvénýezett látja. Épen azért a V. T. zárjel alatt »bemutatásra« — s minthogy a bemutatás a később említendő korlátozástól eltekintve (l. alább 48. §.) általában a váltóbirtokos tetszésétől függ: »tetszésre« szóló váltónak is nevezi.¹⁸⁾ A használt kifejezés egyébiránt közömbös, feltéve

¹²⁾ Pl. »1897. május 1-től 10-ig«, »6 hónap alatt«: **C.** 773/86. (P. T. 13., 77. l.). Vagy: »1897. május 1-ig«, úgy hogy a fizetés előbb is követelhető: **L. I.** 743/81. (D. 28., 214 l.); **C.** 349/84. (D. Uj f. 9., 293. l.), 975/88. (U. o. 19., 351. l.), 952/90. (U. o. 25., 176. l.), 1006/92. (U. o. 32., 336. l. és 33., 16. l.), 870/96. (D. III. f. 9., 291. l.), 712/97. (U. o. 10., 1. l.). Ellenk. **B. T.** 1204/78. (D. 28., 264. l.), **C.** 562/89. (J. 89., 190. l.). Németországban sem tartják érvényesnek. V. ö. *Rehbein* 20. l. Ausztriában ellenben igen. *L. Theumann* 38. l.

¹³⁾ Akár együttesen, akár vagylagosan. Ezzel össze nem tévesztendő a fizetési időnek kétszeres kitétele, pl. a szövegben és az intézvénýezett czime mellett. Ha ilyenkor eltérés van, a V. T. 4. §. hasonyszerűségéhez képest a szövegben kiirt lejárát érvényes. L. **C.** is 371/84. (P. T. 9., 68. l.).

¹⁴⁾ De ily kitétel: »déli 12 óráig« érvényes, mert ez a V. T. 33. §. értelmében akkor is áll, ha az egész nap tétetik ki.

¹⁵⁾ Nem pl. »február 31-én« vagy »30-án«. L. **C.** 972/85. (D. Uj f. 14., 12. l.), 1691/93. (U. o. 38., 26. l.). Érvényes ellenben »Ultimo 31. november«, tekintettel a V. T. 30. §-ára. L. **C.** 489/91. (D. Uj f. 30., 246. l.) De az ultimo nélkül is érvényesnek tekinthető a hó utolsó napjára, mert a 30 napos hónapokra nézve a tévedés könnyen lehetséges, épugy mint pl. február 29-ke nem szökő évben, holott azt már mindenkinek tudnia kell, hogy február 30 vagy 31 napból nem állhat.

¹⁶⁾ **C.** 764/88. (D. Uj f. 21., 221. l.).

¹⁷⁾ Németül: *Wechsel auf Sicht*; — francziául: *lettre à vue*; — angolul: *bill at sight*, vagy *on demand* (a kettő azonban különböző elbánásban részesül, l. alább 48. §.); — olaszul: *cambiale a vista*.

¹⁸⁾ Az utóbbit a német vrszb. a lipcsei tanácskozmány erre vonatkozó határozata folytán (l. Protokolle 14. l.) nem említi s azért Németországban a tetszésre kiállított váltókat többnyire érvényteleneknek tartják. L. *Rehbein* 20. l. Ellenben az osztrák vrszb. szintén felvette zárjelbe a megfelelő olasz kitételt: *à piacere*. Az 1840. évi V. T. a tetszésre szóló váltót nemcsak elismerte, hanem a látra szóló váltótól meg is különböztette. L. alább 48. §. 5. jegyz.

hogya a most említettekkel azonos értelemmel bír.¹⁹⁾ Ez okból érvényes, mint látra szóló váltó, az olyan váltó is, a mely »felmondásra« szól.²⁰⁾

3. A lát után bizonyos időre szóló váltó²¹⁾ az előbbtől abban különbözik, hogy a váltó nem mindjárt a bemutatáskor, hanem csak az ettől számított s a váltóban kitett idő letelével jár le.²²⁾

4. A kelet után bizonyos időre szóló, vagy egyszerűen keletváltó²³⁾ az előbbivel megegyezik abban, hogy a lejárat bizonyos, a váltóban kitett határidő végére esik. E határidő azonban nem a váltóbirtokostól függő s azért bizonytalan bemutatástól, hanem a váltó keltétől, mint előre meghatározott időponttól, számitatik.²⁴⁾ Ezt a fennálló állandó gyakorlat sze-

¹⁹⁾ V. ö. C. 868/91. (D. Uj f. 28., 222. l.): »nach beliebiger Ordre«.

²⁰⁾ Ez többnyire tagadásba vétetik nálunk épügy mint különösen Németországban azon alapon, mert »a felmondás bármely alakban a váltó felmutatása nélkül is« történhetvén, a láttal nem azonos s azt sem lehet tudni, »a hitelezőt vagy az adóst illeti-e a felmondási jog« (Plósz 104. l., Lehmann 358. l. s mások). Ezzel szemben azonban arra utalunk, hogy a váltó felmutatása már annak értékpapír minősége folytán szükséges, tehát a felmondásra szóló váltó is csak ezen feltétellel értetik s hogy a »felmondás« épügy a hitelező akarától függő érvényesítést akarja kifejezni, mint a lát vagy tetszés kifejezése. Hogy a lipcsei tanácskozmány kifejezetten mellőzte a felmondásra szóló saját váltót, melyet a porosz tervezet javasolt, azt még Németországban sem tekintik föltétlenül irányadónak (l. Thöl 610., 612. l., a ki a felmondásra szóló váltót behatóan védi). L. Grünhut is I. 375. l. Annál kevésbbé fogadható el, hogy »ezen eldöntés az új magyar váltótörvényre is kiterjed« (Plósz). A felmondásra szóló váltó érvényessége mellett nálunk a jogfolytonosság is szól, tekintve hogy az 1840. V. T. I. r. 68. §. azt, bár csak a saját váltóknál, a melyeknél e kitételt inkább használják, s bár kizárólag mint lát után bizonyos időre szóló váltót, a mi csak arra az esetre helyes, ha a felmondás után még bizonyos határidő számítandó, kifejezetten elismerte.

²¹⁾ Németül: »Nach-Sichtwechsel«; — francziául: »lettre de vue«; — angolul: »bill after sight«; — olaszul: »cambiale a certo tempo vista«.

²²⁾ Pl. »láttól 30 nap mulva«, »lát után 2 óra« stb. A határidő napokban, hetekben, hónapokban tehető ki. V. ö. kifejezetten francia Code de com. 129., 131. cz., belga V. T. 20., 22. cz. és alább 48. §.

²³⁾ Németül: »Datowechsel«; — francziául: »lettre de date«; — angolul: »bill after date«; — olaszul: »cambiale a certo tempo data«.

²⁴⁾ Pl. »kelettől 30 nap mulva«; »kelet után 4 hónap mulva«: C. 905/84. (D. Új f. 10., 261. l.); »mától 3 óra«: C. 855/91. (D. Új f. 30., 83. l.).

rint minden esetre világosan ki kell tenni, ellenkezőleg a váltó érvénytelen.²⁵⁾

5. A vásárra szóló vagy egyszerűen vásári váltónál a lejárat nincs közelebbről meghatározva, hanem általánosságban valamely, a fizetési helyen tartandó vásárra szól.²⁶⁾ A tüzetes lejáratit napot maga a V. T. határozza meg (l. alább 47. §.).²⁷⁾ Mai napság ilyen vásári váltók ritkák, azért némely váltójogok már nem is említik.²⁸⁾

25. §.

5. A kibocsátó aláírása. [V. T. 3. §. 5. pont].

I. A kibocsátó (intézképező) aláírása voltaképen a váltó legfontosabb kelléke, mert ezzel teszi valaki magáévá azt, a mit a többi kellék tartalmaz, sőt e nélkül nemcsak váltó, hanem egyáltalában kötelező okirat sem létezik. Innen van, hogy a gyakorlatban a kibocsátói aláírással ellátott okirat a többi kellékek kitöltése előtt is már váltószámba vétetik,¹⁾ holott megfordítva az összes többi kellékekkel ellátott okirat értéktelennek tekintetik,

²⁵⁾ Pl. így szól: »három hó mulva«, a nélkül, hogy ki volna téve kelettől vagy láttól. V. ö. L. I. 743/81. (D. 28., 214. l.); C. 757/82. (D. Uj f. 1., 93. l.), 5022/82. (U. o. 162. l.), 461/83. (U. o. 4., 274. l.), 124/84. (U. o. 8., 137. l.), 372/84. (U. o. 10., 262. l.), 1278/95. (D. III. f. 3., 250. l.), 954/95. (P. T. 31., 22. l.), 262/97. (U. o. 35., 162. l.), 1180/98. (D. III. f. 14., 114. l.). Még ily kitétel sem tekintetett érvényesnek: »fizessen holnapután«: C. 1274/89. (D. Uj f. 22., 113. l.), »harmadnap mulva«: 372/84. (U. o. 10., 24. l.). A német gyakorlat az ily váltókat érvényes keletváltóknak tekinti (l. b. i. r. keresk. fötvsz. hat. Entscheidungen 2. köt. 148. l. és 19. köt. 329. l.) s ez meg is felel az ily szólam közönséges értelmének, melyet a váltójogban sem szabad mellőzni. L. Plósz is 104. l.

²⁶⁾ Pl. »fizessen a pesti József-vásárkor«. De nem a »pesti József-vásárkor Debreczenben«. Vásári váltó csak az, a mely magára a vásárra szól (V. T. 18., 35. §§.), tehát ott fizetendő, a hol a vásár tartatik. Ez általánosan el van ismervé s következik egyuttal belőle, hogy a vásári váltót telepíteni sem szabad. V. ö. *Rehbein* 62. l., *Plósz* 105. l.

²⁷⁾ Nem volna tehát vásári váltó, mely így szólna: »fizessen a pesti Lipótvásár 3. napján«. De azért nem érvénytelen, hanem határozott napra szóló váltó.

²⁸⁾ Így a skandináviai és az angol V. T.

¹⁾ Tekintettel épen az utólagos kitöltés lehetőségére. V. ö. alább a 30. §-t.

ha a kibocsátói aláírás hiányzik.²⁾ Ez magyarázza meg továbbá, hogy némely váltótörvények a kibocsátó aláírását nem is említik a váltó kellékei között, annyira magától értetődőnek tekintik.³⁾

Hogy miképen kell a kibocsátónak a váltót aláírnia? az iránt a V. T. közelebbről nem intézkedik. Csak általában név- vagy cégeláírást követel. A név vagy cég ugyanolyan értelemben veendő, mint a rendelvényesnél (l. fent 23. §.)⁴⁾ s a váltó érvénye szempontjából szintén nem kell hogy valódi legyen. Lehet költött vagy hamis névaláírás is.⁵⁾ A valódiság csak a kibocsátó kötelezése miatt szükséges. Különbség a rendelvényesztől csak abban van, hogy a kibocsátó nemcsak megjelölendő a váltóban, hanem aláírás követeltetik az ő részéről. Vajjon sajátkezű-e vagy képviselőtől származik, tisztán olvasható vagy olvashatatlan-e? közömbös. Esetleg kézjegy alatt is érvényes, de csak a meny- nyiben a V. T. a kézjegy érvényét általában elismeri (l. alább 88. §.). Az aláírás fogalma kizárja azonban azt, hogy a kibocsátó vagy képviselőjének kezevonása helyett nyomtatott, vagy bélyegzővel vagy pecséttel eszközölt, bár az aláíráshoz hasonló (*facsimile*) névmegjelölés használtassék.⁶⁾

II. Vitás kérdés: hol kell a kibocsátó aláírásának állnia? Ha az aláírást szigorúan szó szerint vesszük, akkor annak okvet- lenül a váltó szövege alatt kellene állania. A váltó szövege fölött, vagy oldalt, vagy azon keresztül, vagy épen a váltó hátán lévő kibocsátói aláírás tehát érvénytelen volna.⁷⁾ Azonban a törvény

²⁾ Feltéve, hogy elfogadói aláírás nincs rajta, a mikor ez adja meg előre a váltó értékét s a kibocsátói aláírás bárki által pótolható.

³⁾ Így a francia *Code de com.* 110. cz. és a belga V. T. 1. cz. L. hozzá: *Nouguier*: id. m. I. 110. l.

⁴⁾ Az 1840. V. T. határozottan megkövetelte, hogy a vezetéknév egész kiterjedésben, a keresz- vagy melléknévnek pedig legalább első betűje téte- sék ki (14. §. h) pont). De az új V. T. ezt nem vette át.

⁵⁾ Ez a V. T. 81. §-ból világosan kitűnik, mert ha a hamis kibocsátói aláírás a váltót érvénytelenné tenné, nem lehetne szó arról, hogy a rajta lévő többi valódi aláírásnak váltójogi ereje legyen.

⁶⁾ Kereskedelmi cégeknek azonban általánosan el van fogadva, hogy magát a céget nem kell írni, hanem csak a képviselő nevét, sőt a részvény- társaságok alapszabályaiban gyakran a cég előnyomása kötelezővé van téve. — Az angol-amerikai váltójog a nyomtatott névmegjelölést általában érvé- nyesnek tekint. V. ö. *Chalmers* 276. l., *Daniel* I. 84. l.

⁷⁾ Ezt tartja nálunk az eddigi gyakorlat, érvénytelennek nyilvánítván a szövegen keresztül aláírt váltót C. 459/89. (D. Uj f. 23., 139. l.).

szavai a közönséges értelem szerint magyarázandók, már pedig közönségesen aláírásnak minden névirást nevezünk, akár a szöveg alatt, akár másutt áll. Aláírásról beszélünk különösen fehér lapra (*carta bianca*) vezetett névirásnál, a hol semmi szöveg nincs. Maga a V. T. beszél aláírásról oly nyilatkozatnál, melynél annak a szöveg alatti névirásra való korlátozása az általános szokással nyilvánvaló ellentétben áll.⁸⁾ Ezen oknál fogva a kibocsátó aláírása érvényes, bárhol áll is a váltón, feltéve hogy az aláírás kibocsátói minősége vagy kifejezetten ki van tüntetve,⁹⁾ vagy annak elhelyezéséből, vagy más a váltóból kitűnő körülményekből biztosan megállapítható.¹⁰⁾

437/89. (U. o. 25., 43. l.), 333/88. (P. T., 16., 139. l.), hacsak a szöveg alatt legalább nem kezdődik: C. 580/82. (D. Uj f. 3., 135.), 1727/93. (U. o. 35., 62. l.), bár esetleg csak az értesítési záradék között, mert ez már nem bir váltójogi hatállyal: C. 634/93. (M. 8., 392. l.); — továbbá a szöveg jobb oldalán aláírt váltót: C. 296/86. (Ü. L. 86. 22. sz.). Sőt még a szöveg alatti kibocsátói aláírást is, ha nem közvetlenül a szöveg befejezése alatt (jobbrol), hanem a másik oldalon: C. 373/86. (D. Uj f. 15., 99. l.), vagy az elfogadói aláírás alatt áll: L. I. 179/81. (D. 27., 129. l.), C. 166/86. (D. Uj f. 14., 318. l.), 312/86. (P. T. 13., 15. l.), 859/87. (U. o. 15., 110. l.). Az utóbbit azonban már érvényesnek tekinti: C. 627/87. (D. Uj f. 18., 317. l.), 1165/88. (M. Ig. D. 5., 29. l.), 1372/90. (J. Sz. 4., 380. l.), 1242/91. (U. o. 6., 97. l.), 180/98. (D. III. f. 11., 308. l.), 82/900. (U. o. 17., 210. l.). Szintén a szöveg alatt követeli: *Apáthy*, de csak az idegen váltónál (111. l.), a saját váltónál csak az előlapon (265. l.); hasonlag Plösz, bár nem épen szó szerint a szöveg alatt, hanem esetleg azzal egy sorban mint annak befejezése, vagy ha egyébként kétségtelenül feltűnteti, hogy az előtte álló szövegre vonatkozik (I. id. m. 106., 107. és Jogt. Közl. 1887. évf. 51. és 52. sz.); *Mutschénbacher* 81. l. — Németországban és Ausztriában is ez az uralkodó felfogás. V. ö. különösen: *Lehmann* id. m. 100. §., *Borchardt* W. O. Zus. 108., *Rehbein* 21. l., *Staub* 24. l., *Canstein* 153. l., *Theumann* 44. l., *Grünhut* I. 408. l. stb.

⁸⁾ T. i. a kezességnél: V. T. 66. §., a hol a gyakorlat sem követeli. L. alább 69. §.

⁹⁾ Pl. »N. N. mint kibocsátó«. Ilyenkor még a váltó hátán is érvényes. Az osztrák legf. itsz. 1862-ben ily kitétel nélkül is elismert egy, a váltó hátán lévő kibocsátói aláírást. L. *Borchardt* id. m. 53. l. 1. jegyz.

¹⁰⁾ V. ö. *Szerző* Jogtud. Közl. 1878. évf. 148. l. Hasonló felfogásban Németországban: *Thöl* id. m. 148. l., a ki példaként említi, ha a váltó a kibocsátó aláírásával kezdődik: »En N. N. stb.«, *Brauer* Archiv f. deutsches Wechselrecht 10. köt. 3. sk. l. és részben *Renaud* id. m. 67. l. A német vszrb. előtt ez volt az uralkodó felfogás. L. *Treitschke* Encyclopädie II. 510. l. Általánosan el van fogadva továbbá az angola-amerikai váltó-

III. A váltón nemcsak egy, hanem több kibocsátó aláírása is állhat. Ilyenkor a több kibocsátó egyetemleges adósnak és esetleg hitelezőnek tekintendő (l. alább. 70. §.).

26. §.

6. Az intézvényszerű megnevezése [V. T. 3. §. 6. pont].

Ha a kibocsátó aláírása a legfontosabb kellék azért, mert a nélkül a váltó kötelező nyilatkozatot egyáltalában nem képez: az intézvényszerű, vagyis azon személy megnevezése, mely által a fizetés teljesítendő, az a kellék, a mely a váltót idegen váltóvá teszi. Az intézvényszerű ezen megnevezése történhetik a névvel vagy céggel ugyanoly módon, mint a rendeltvényes megjelölése, s a váltó érvénye szempontjából szintén közömbös: vajjon eléggé megkülönböztető¹⁾ és valódi-e?²⁾ Ez csak a végből szükséges, hogy a váltó tényleg bemutattható és elfogadható legyen. Ugyanazon tekintet alá esik az intézvényszerű lak helyének kitétele. Ez szokásos ugyan, s ha történik, váltójogi jelentőséggel is bír (l. köv. §.), de a váltó érvénye attól nincs feltételezve. A váltó csak akkor érvénytelen, ha intézvényszerű egyáltalában nincs megnevezve, de ezt a hiányt is pótolja, ha valaki a váltót elfogadja.³⁾

Az intézvényszerűt a váltó szövege alatt balról szokták

jogban, külön kiemelésével a szöveg kezdetén lévő névirásnak: »*I N. N. request you to pay*«. V. ö. *Byles* id. m. 97. l., *Chalmers* 276. l., *Chitty* 185. l., *Thomson* 30. l., *Daniel* I. 83. l., *Story* 66. l. Az olaszoknál is ez a felfogás. L. *Vidari* id. m. 77. l. A francia írók a kérdést nem tárgyalják, de pl. a holograph végrendelet érvényét akkor is elismerik, ha a névirás a szövegben van, dacára hogy a *Code civil* 970. cz. aláírást követel. V. ö. *Aubry Rau* Cours de droit civil français 4. kiad. VII. 108. l.

¹⁾ Keresztnév alatti megjelölés. V. ö. **C.** 58/84. (D. Uj f. 10., 258. l.), mely azonban csak annyiban fogadja el, a mennyiben az a közéletben használni szokott megjelölés (»Mihály metropolita«).

²⁾ Költött személyekre intézvényszerű u. n. pincze-váltók is érvényesek. V. ö. alább 77. §. IV.

³⁾ Ellenk. **C.** 215/84. (P. T. 8., 153. l.). Azonban az elfogadóról fel lehet tételezni, hogy csakugyan ő a szándékolt intézvényszerű; e mellett minden esetre oly személy, »a ki által a fizetés teljesítendő«. A francia és angol-amerikai irodalomban ez általánosan el van ismervé. V. ö. *Nouguier* I. 130. l., *Lyon-Caen* id. m. 48. l., *Chalmers* 18. l., *Byles* 98. l., *Daniel* I. 107. l.

cimzésképen megjelölni.⁴⁾ De ez nem lényeges. Történhetik más-képen és más helyen is, hacsak kivehető, hogy az intézvényszerzett megjelölése.⁵⁾

Rendesen csak egy intézvényszerzett jelöltetik meg. De lehet több intézvényszerzettet is megjelölni, és pedig akár egymás mellett, akár vagylagosan;⁶⁾ mindkét esetben a bemutatás bármelyiknél történhetik, de mindegyiknél kell hogy történjék, mielőtt viszkereset indíttathatnék.⁷⁾ Ha azonban mindegyik intézvényszerzettnél más helymegnevezés fordul elő, csak az első sorban megnevezett tekintetik intézvényszerzettnek.⁸⁾

Intézvényszerzett gyanánt a kibocsátó önmagát is megjelölheti. Erről a V. T. külön szól (l. alább 29. §.).

⁴⁾ L. a mintát. Ennek folytán a váltó mint nyílt levél jelentkezik s innen az elnevezés is: váltólevél, s az intézvényszerzeti megjelölés elnevezése mint a váltó címzete: *Adresse*.

⁵⁾ Így nevezetesen a szövegben vagy a váltó hátán. Régebben általában úgy állították ki a váltókat mint a leveleket, s az intézvényszerzett mint cím az összehajtott levél hátára íratott.

⁶⁾ Hasonlag *Plósz* is 120. l. 11. jegyz., *Apáthy* 112. l. Az 1840. V. T. I. r. 62., 63. §§. kifejezetten engedte meg. Németországban vitás. V. ö. *Rehbein* 24. l. Ellenben az észak-amerikai váltójog általában elismeri. V. ö. *Daniel* I. 108. l., míg az angol V. T. 6. cz. az együttes megjelölést megengedi, a vagylagos vagy successiv megjelölést tiltja. Nálunk sem engedte meg a vagylagos megjelölést *B. T.* 29/77. (D. 28., 264. l.). De ez nincs igazolva. Nem azért, mert a kibocsátó az intézvényszerzett mellett szükségbeli utalványozottat jelölhet ki (így *Plósz* id. h.), mert ez más jelleggel bír, de arra való tekintettel, hogy több intézvényszerzett kijelölése általában csak vagylagos jelentőséggel bírhat, ily kijelölés által pedig a váltóbirtokos helyzete sem bizonytalanabbá, sem terhesebbé, mint egy intézvényszerzett mellett, nem válik s az előzők helyzete sem lesz hátrányosabb.

⁷⁾ V. ö. *Apáthy* is id. h. s a németeknél *Hartmann* 167. l., *Lehmann* 384. l. Az 1840. V. T. szerint (62. §.) az együttes megjelölésnél mindegyiknél kell a váltót bemutatni, s ha csak egy nem fogadja el, óvás vehető, míg vagylagos megjelölésnél (63. §.) csak az elől megnevezett tekintetik intézvényszerzettnek, a többi csak szükségbeli utalványozottnak. Az angol V. T. szerint is az együttes megjelölésnél az elfogadás végetti bemutatásnak mindegyiknél kell történnie, s ha az elfogadás csak az egyik részről történik, ez korlátolt elfogadás, mely teljes viszkeresetre jogosít (19., 44. cz.).

⁸⁾ Következik a V. T. 3. §. 7. pontjából (l. köv. §.). V. ö. *Plósz* is id. h. Ezt *Apáthy*, a ki szerint a váltó ilyenkor érvénytelen, nem veszi figyelembe, csak egyszerűen a német *Hartmann*ra hivatkozik. Ámde a német vrszb. a hely tekintetében nem tartalmazza a magyar V. T. magyarázati szabályát.

27. §.

7. A fizetés helye [V. T. 3. §. 7. pont].

Telepített váltó.

I. A fizetési hely megjelölése rendszerint az illető hely földrajzi, illetve politikai elnevezésével történik. De ez nem lényeges. Történhetik más módon is, nevezetesen az illető hely valamely különleges jelentőségének megjelölésével,¹⁾ esetleg nem is önállóan, hanem az intézvényszerű megnevezésében benfoglalva,²⁾ vagy a kiállítási helyre való utalással³⁾ stb. Nem is kell okvetlenül helységnek (város, község) lennie, lehet másféle helymegjelölés is;⁴⁾ a hely valamely részének (városrész, utca) vagy a helyiség (localitás) kitétele azonban sem nem szükséges, sem nem elegendő,⁵⁾ hacsak nem köztudomású, hogy az csak bizonyos helyhez tartozik, a részleges megnevezés tehát egyuttal magának a helynek megnevezése;⁶⁾ vagy pedig a váltóból biztosan kivehető, hogy az a kiállítási helyre vonatkozik.⁷⁾ Vajjon a helymegjelölés eléggé megkülönböztető-e arra nézve, hogy a szándékolt fizetési

¹⁾ Pl. »Magyarország fővárosában«, »N. megye székhelyén«.

²⁾ Pl. »a pesti hazai I. takarékpénztárnál«. V. ö. **B. T.** 29/77. (D. 28. 264. l.). Pusztán az intézvényszerűnél (elfogadónál) való fizetés kijelölése, ha nincs benne helymegnevezés, nem elegendő. Pl. »fizetendő az elfogadónál«. **B. T.** 6386/92. (D. Uj f. 31., 351. l.). A mivel egyenlő, ha a helyi vonatkozás családi előnév (*praedicatum*) jellegével bírhat, pl. »csikszeredai Lukács Antalnál«. **C.** 169/84. (Magy. Igazs. D. I. 113. l.).

³⁾ Pl. »itt helyben«, »a helybeli takarékpénztárnál«.

⁴⁾ Pl. pusztá, villatelep stb.

⁵⁾ V. ö. **C.** 1108/90. (D. Uj f. 31., 352. l.) és **B. T.** id. 6386/92. A helyiséget, melyben a váltócelekvények teljesítendőek, maga a V. T. határozza meg a 102. §-ban, mely azonban ettől eltérő helyiségmegjelölést is megenged. L. alább 87. §.

⁶⁾ Pl. »Kőbánya«, »Ó-Buda«, »Budavár« stb.

⁷⁾ Pl. ha Budapesten kiállított váltó így szól: »N. N. urnak Váci-körut 10. szám«, »Kerepesi-ut 20. szám«. Többnyire az ily felismerhető helyi vonatkozásra nincsenek tekintettel. V. ö. **C.** 1246/96. (P. T. 34., 53. l.); **B. T.** 2913/98. (Ü. L. 98. 9. sz. m.): »fizetendő a kibocsátónál, Deák-tér 7. szám.« Plósz szerint is 108. l. 53. j. az utca vagy városrész kitétele csak akkor elégséges, ha az a helyiség megjelöléseként van elfogadva, tehát mint a 6. jegyzetben. Hasonlag a német elmélet és gyakorlat. V. ö. *Borchardt* Zus. 147., *Rehbein* 25. l. *Lehmann* 379. l. stb. De ez túlzott, s az osztrák gyakorlat sem követi. L. *Borchardt* 65. l. 2. jegyz., *Theumann* 46. l. 25. j.

helyet más hasonló helylyel össze ne téveszszék?⁸⁾ époly kevésbé jön tekintetbe, mint az intézvényszerzett megnevezésénél, sőt nemcsak a váltó érvénye szempontjából, hanem még a fizetési helyen teljesítendő cselekvények érvényére való tekintettel sem bir jelentőséggel. Ha a váltóbirtokos nem az igazi helyre megy el, s ennek folytán az elfogadás vagy fizetés elmarad, a kibocsátó s a vele egyenlő forgatók ezért époly felelősek, mintha a bemutatás sikertelenül a valódi intézvényszerzettnél történt volna.⁹⁾ Minden esetre azonban konkrét hely megjelölésének kell lennie; az oly váltó, melyben semmiféle konkrét fizetési hely megjelölve nincs, még akkor sem érvényes, ha kifejezetten mint valamely személynél, pl. az intézvényszerzettnél vagy a váltóbirtokosnál, avagy bárhol fizetendő állittatott ki.¹⁰⁾

A fizetési helyet a váltón ugyanott szokták kitenni, a hol az intézvényszerzett megjelölése foglaltatik. Ezzel kapcsolatban az a szokás is kifejlődött, hogy a fizetési helyet nem jelölik meg kifejezetten mint ilyent, hanem csak az intézvényszerzett lakhelyét teszik ki, magától értetődőnek tekintetvén, hogy a váltó általa saját lakhelyén fizetendő, ha más fizetési hely kitéve nincs; sőt az intézvényszerzett lakhelye sem jelöltetik meg kifejezetten mint ilyen, hanem csak a helymegjelöléssel tétetik ki az intézvényszerzett neve mellett. A V. T. ezt a szokást kifejezetten szentesítette s minden kétely kizárása végett határozottan kimondotta, hogy az intézvényszerzett neve vagy czége mellett előforduló hely, ha magán a váltón külön fizetési hely kijelölve nincsen, fizetési helynek és egyszersmind az intézvényszerzett lakhelyének is tekintendő.¹¹⁾ Az

⁸⁾ Pl. Verőcze (Nógrád megye és Szlavonia), Frankfurt (a Majna és az Odera mellett) stb.

⁹⁾ Legfelebb személyes kifogásnak lehet helye a roszhiszemű váltóbirtokos ellen. Más váltóbirtokosokkal szemben a roszhiszeműség alapján kifogás nem tehető. V. ö. *Thöl* 203. l. (a bir. keresk. főtvsz. ellenében), *Staub* 29. l.

¹⁰⁾ Hely mellett e kitétel (pl. »Bécsben vagy bárhol«) nem létezőnek tekintendő. Németországban ez azzal az értelemmel bir, hogy az adós magát bármely bíróság illetőségének veti alá. V. ö. *Thöl* 199. §., *Lehmann* 381. l., *Rehbein* 25. l. stb. Ezt tartja nálunk is *Apáthy* 114. l. De sem a hazai szokás, sem a *communis opinio* nem igazolja. Az angol V. T. szerint a bárhol fizetendő váltó époly érvényes, mint ha semmi fizetési hely nincs kitéve, s a bemutatás ilyenkor ott történhetik, a hol az intézvényszerzettet találják, vagy a hol utolsó ismert üzlethelyisége vagy lakhelye volt (45. cz. 4. §.).

¹¹⁾ Ugyanigy: német (osztrák) vrszb. 4. cz. 8. pont, svájcz i köt.

utóbbiak külön kiemelése azon váltócelekvényekre való tekintettel történt, melyek nem a fizetési helyen, hanem az intézvényszerzett lakhelyén teljesítendőek,¹²⁾ gyakorlati jelentőséggel azonban csak akkor bír, ha a fizetési hely az intézvényszerzett lakhelyétől különböző (l. alább). Vajjon az intézvényszerzett neve melletti hely valósággal az ő lakhelye-e? nem jön tekintetbe.¹³⁾ A V. T. idézett kijelentése nemcsak vélelem, mely ellen a váltón kívül ellenbizonyításnak volna helye, hanem oly magyarázati szabály, a mely feltétlenül alkalmazandó, hacsak magában a váltóban külön lakhely nincs megjelölve.¹⁴⁾

A váltónak csak egy fizetési helye lehet.¹⁵⁾ Mindazonáltal több fizetési hely kitétele nem teszi a váltót érvénytelenné, hanem a V. T. ilyen esetre azt a magyarázati szabályt állítja fel, hogy fizetési helynek az első tekintetik.¹⁶⁾ Ennek folytán a második hely egyáltalában nem jön tekintetbe s az ezen fogatosított váltócelekvények érvénytelenek.¹⁷⁾ Vajjon a több fizetési hely kifejezetten mint ilyen jelöltetett-e meg, avagy több hely az intézvényszerzett neve mellett közelebbi megjelölés nélkül van kitéve? e részben közömbös. Hasonlóképen: vajjon együttesen vagy vagylagosan vannak-e kitéve.¹⁸⁾ Az első hely tekintendő egyuttal az

jog 722. §. 8. p., skandináv V. T. 4. §., olasz K. T. 253. cz., román K. T. 272. cz. De ott is tartják, a hol nincs törvényileg kimondva. Így nevezetesen Franciaországban. V. ö. *Lyon-Caen* 51. l. 2. j.

¹²⁾ Általában az elfogadás körüli cselekvények (bemutatás, óvás), ellentétben a fizetés körüli cselekvényekkel, melyek a fizetési helyen teljesítendőek.

¹³⁾ V. ö. **B. T.** 5246/79. (D. 28., 265. l.).

¹⁴⁾ Pl. »N. N. urnak Kecskeméten, lakik: Budapesten, Andrassy-ut 10. szám.«

¹⁵⁾ Ez világosan következik a V. T.-nek a több kitett fizetési helyre vonatkozó magyarázati szabályából. Az angol-amerikai váltójog szerint lehet több vagylagos fizetési hely is. V. ö. *Chalmers* 15. l., *Daniel* I. 99. l.

¹⁶⁾ Ezt már az 1840. évi V. T. I. r. 18. §. mondta ki. Másutt sehol sincs törvényileg kimondva (csak 1882. évi orosz javaslat 8. §.). Németországban több fizetési hely kitétele esetén a váltót tulnyomóan érvénytelennek tartják. V. ö. *Thöl* 202. l., *Borchardt* Zus. 156., *Rehbein* 24. l., *Staub* 30. l. Ellenk. *Lehmann* 380. l., a ki szerint a váltóbirtokos választhat. Ausztriában a legf. itsz. a magyar V. T. módjára ítél. L. *Borchardt* Zus. 156. l. *Theumann* 47. l.

¹⁷⁾ **C.** 1038/84. (P. T. 10., 67. l.), az óvásra nézve.

¹⁸⁾ V. ö. *Apáthy*-féle Tervezet indokl. 28. l.

intézményezett lakhelyének is, ha a másik kifejezetten mint ilyen megjelölve nincs.¹⁹⁾

II. Hogy minő hely van mint fizetési hely kijelölve? a váltó érvénye szempontjából általában véve közömbös. Tudjuk, hogy a váltónak nálunk s jelenleg már majdnem mindenütt nem kell a kiállítási helytől különböző helyre szólnia, hanem a kiállítás helyén is fizethető (l. fent 1. §.). E különbség nem is von maga után semmi jogi különbséget.²⁰⁾ Csak egy esetben szükséges, hogy a fizetési hely a kiállítási helytől különbözzék s ez az intézményezett saját váltó, melyről alább (28. §.) lesz szó. Annál nagyobb jelentőséggel bír egy másik helykülönbség. Ez az intézményezett lakhelyétől különböző fizetési hely kijelölése, a mely ilyen esetben telepnek, kijelölése telepítésnek s maga a váltó telepített, s megkülönböztetésül a szintén telepíthető saját váltótól, telepített idegen váltónak neveztetik.²¹⁾ A telepítés célja, hogy oly váltók, melyeknek intézményezetteli kisebb vidéki helyeken laknak, nagyobb váltópiacokra tereltesse, a hol azok könnyebben és jobban értékesíthetők;²²⁾ vagy az adós lakhelyétől különböző oly helyen akarja a fizetést teljesíteni, a hol az illető esetben vagy általában, pl. bankári letét alapján, a

¹⁹⁾ Pl. »N. N. urnak Budapesten vagy az intézményezett lakhelyén Kecskeméten.« Ily esetben a váltó az első helyen telepítettnek tekintendő. V. ö. C. 69/87. (D. Uj f. 17., 178. l.).

²⁰⁾ Külföldön sem tesznek különbséget, ha a piaci váltót egyáltalában elismerik. Kivétel van az angol-amerikai váltójogban, hol a külföldi váltók (*foreign bills*) a belföldi váltóktól (*inland bills*) különböző elbírálás alá esnek. Így nevezetesen az óvás szükségessége tekintetében L. alább 56. l.

²¹⁾ Németül: *domicilirter Wechsel*; — francziául: *lettre à domicile*; — angolul *domiciled bill*; — olaszul: *cambiale domiciliata*.

²²⁾ Pl. Magyarországon Budapestre. A tőzsdei szabályok azonban e tekintetben gyakran korlátokat szabnak. Így a budapesti tőzsdén telepített váltó csak akkor szállítható és veendő át, ha már el van fogadva és az elfogadó lakóhelye vagy czége azon országban van, melyben a telepített váltó fizetendő. L. Értéktüzetli szokások 42. §. De a mennyiben korlátozás nincs is, a telepített váltókat általában nem tekintik elsőminőségű váltóknak s különösen a jegybankok nem szokták azokat a tőzsdén a rendes bankkamatlábon alól u. n. magánleszámitolásra (ellentétben a bank helyiségében a rendes bankkamatláb mellett eszközölt leszámitolással) elfogadni. Ennek oka egyrészt az, hogy kisebb helyeken lévő házak nem tekintetnek elsőrendű házaknak s hogy a telepített váltók, a mint ez ki fog tűnni, a váltóbirtokos részéről jogilag nagyobb gonddal járnak. V. ö. *Siegfried Die Börse und die Börsengeschäfte* (Saling's Börsenpapiere I. 6. kiad.) Berlin, 1892. 409., 426. l.

szükséges összegek fölött rendelkezik.²³⁾ Gyakran a hitelező követeli a telepítést saját lakhelyére, hogy a behajtást kényelmesebben és olcsóbban teljesíthesse²⁴⁾ stb. Jogi sajátosságai a telepített váltónak különösen abban állanak, hogy az elfogadó, nem mint általában feltétlenül, hanem úgy mint a viszkereseti kötelezettek csak feltételesen felelős, a mi egyuttal az elveszett váltó birói megsemmisítésére is kihat. Ezenkívül a telepítés még az elfogadás végetti bemutatásra gyakorol befolyást (l. alább 44. §.). Maga a telepítés mint ilyen csak annyiban foglal magában különbséget más váltóval szemben, a mennyiben annak folytán a különböző váltócselekvények is helyileg kétfelé válnak, holott máskülönbön ugyanazon helyen teljesítendőek. A kijelölt telep ugyanis épen csak mint fizetési hely jön tekintetbe s ennél fogva a telep helyén csakis azon cselekvények teljesítendőek, melyek a fizetés körül szükségesek.²⁵⁾ Ellenben azok a cselekvények, melyek az elfogadás körül szükségesek,²⁶⁾ nem a telep helyén, hanem az intézvényszerzett lakhelyén teljesítendőek.

III. Hogy azonban igazi telepített váltóról beszélhessünk s az arra vonatkozó különleges szabályokat alkalmazhassuk, a következő kellékek követeltetnek:

1. Szükséges, hogy a külön kijelölt fizetési hely az intézvényszerzett lakhelyétől földrajzilag különböző hely (város, község stb.) legyen.²⁷⁾ Ha csak az intézvényszerzett lakásától különböző fizetési

²³⁾ Ez különösen Angolországban szokás, a hol a nagyobb fizetések általában bankárok útján történnek. Az angol bank nem is fogad el más váltót leszámítolásra, mint a mely valamely bankárnál fizetendő.

²⁴⁾ Ez a budapesti piacon igen szokásos a nagykereskedők részéről vidéki vevőikkel szemben. A budapesti cég többnyire saját rendeletre szóló váltót állít ki a vidéki vevőre, s a telepítés folytán nem neki kell a váltót vidékre küldeni fizetés végett, hanem a vidéki adós tartozik Budapestre jönni vagy pénzt küldeni.

²⁵⁾ Fizetés végetti bemutatás és fizetés hiánya miatti óvás. L. alább a 44. §-t.

²⁶⁾ Elfogadás végetti bemutatás és elfogadás hiánya miatti óvás. L. alább 44. §. Lát után bizonyos időre szóló váltóknál a lát végetti bemutatás is, ha nem is irányul egyuttal az elfogadásra.

²⁷⁾ Elég közigazgatási tekintetben külön községet képező hely; ennek térbeli távolsága vagy közelsége az intézvényszerzett lakhelyétől közömbös. Összeépített két község: C. 98/89. (D. Uj f. 22., 314. l.). De nem, ha az illető hely az intézvényszerzett lakhelyének kiegészítő része. Pl. Budapest—Ó-Buda: C. 83/84. (P. T. S., 100. l.), 585/86. (U. o. 13., 106. l.). Helykülönbség a

helyiség (localitás) jelöltetik meg ugyanazon helyen: telepített váltó még akkor sem forog fenn, ha az intézvényszerzettől különböző személy is jelöltetik ki a fizetés teljesítésére.²⁸⁾ Ily külön fizetési helyiség kijelölésének megvan ugyan az a jelentősége, hogy a fizetés ezen helyiségben keresendő, s ugyanitt veendő fel az óvás, ha a fizetés megtagadtatik.²⁹⁾ De ennek elmulasztása az elfogadó felelősségére semmi befolyással nincs.³⁰⁾

kiállítás helyével szemben nálunk általában nem szükséges. Ez csak ott kell, a hol a váltó lényeges kelléke, mint előbb Franciaországban. V. ö. *Nouguier* I. 188. l. Nálunk csupán az intézvényszerzett saját váltó nem lehet telepítve a kiállítás helyére.

²⁸⁾ Pl. »A. B. urnak Budapesten, fizetendő a pesti hazai takarékpénztárnál.« — Ez nálunk általánosan el van ismerve. V. ö. **L.** I. 694/78. (D. 21., 125. l.), 806/79. (D. 24., 123. l.), **C.** 1004/81. (D. Uj f. 1., 39. l.), 960/82. (U. o. 4., 186. l.), 16/83. (U. o. 4., 113., l.), 84/83. (U. o. 5., 15. l.), 1214/93. (U. o. 37., 173. l.), 83/84. (P. T. 8., 100. l.), 1199/86. (U. o. 13., 198. l.), 194/90. (U. o. 20., 76. l.), 497/90. (U. o. 29., 239. l.), 1104/95. (P. T. 33., 6. l.); továbbá *Plósz* 242. l., *Apáthy* 128. l. Ugyanez az uralkodó felfogás Németországban és Ausztriában. V. ö. *Borchardt* Zus. 159., 365., *Rehbein* 53. l., *Hartmann* 222. sk. l., *Braun*. Die Lehre vom Domicilwechsel. Bécs, 1880., 71. sk. l., *Theumann* 109. l., *Grünhut* I. 421. l. stb. De van tekintélyes ellenvélemény, mely szerint pusztá helyiséggkülönbség is elegendő a telepített váltóhoz. Így különösen *Thöl* id. m. 646. l. 4. j. Az amerikai jogban épen az utóbbi van általánosan elfogadva (v. ö. *Chalmers* 48., 177. l., *Daniel* I. 571. sk. l.); míg a francziák e kérdéssel nem is foglalkoznak, a mi onnan van, mert a telepített váltó náluk az elfogadóra nézve nem bír eltérő hatással. L. alább 44. §. Abból azonban, hogy a kiállítási és fizetési hely között a pusztá helyiséggkülönbséget nem tartották elégségesnek (l. *Sirey* 222. l.), következtetni lehet, hogy ezt a telepítésnél sem tekintik elégnak. Az olaszoknál ily értelemben kifejezetten *Vidari* id. m. 90. l.

²⁹⁾ Ez következik a V. T. 102. §-ból, a melynek értelmében a bemutatásnak és óvásnak első sorban az üzleti helyiségben kell történnie. A külön fizetési helyiség annyi, mint kijelölt üzleti helyiség s az erre vonatkozó szabályok szerint ítélendő meg (l. alább 87. §.). Ez általában elismertetik. Vitás ellenben, ki irányában kell a bemutatást és az óvást eszközölni: az intézvényszerzett avagy a kijelölt fizető irányában? Németországban többnyire az van elfogadva, hogy maga az intézvényszerzett irányában. V. ö. *Volkmar-Löwy* 122. l., *Lehmann* 398. l., *Rehbein* 73. l., *Borchardt* Zus. 542. l. E nézetten nálunk is *Plósz* 246. l. 17. jegyz. Ellenben az osztrák bíróságok (l. *Borchardt* 254. l. 3. jegyz.) és a **C.** állandó gyakorlata szerint a bemutatás és óvás a kijelölt fizető irányában történhetik: v. ö. id. 806/79., 960/82., 16/83., 84/83., 497/90., 1214/93. Ez helyeselhető is, mert a kijelölt fizető az intézvényszerzett képviselőjének s mint ilyen vele egy személynek tekintendő. Ennyiben a külön fizető a telepestől nem különbözik.

³⁰⁾ **C.** id. 694/78., 98/89., 497/90.

2. A külön. fizetési helynek magából a váltóból kell kétségtelenül kiderülnie. Nem tekinthető tehát telepített váltónak, ha a fizetési hely különbözősége csak a váltón kívül szerezhető tudomás alapján állapítható meg.³¹⁾ Az intézvényszerű lakhelyének, mint ilyennek, kifejezett megjelölése ellenben nem szükséges.³²⁾ Hasonlóképpen közömbös, hogy minő részében a váltónak van a telep kijelölve?³³⁾

3. A telep kijelölésének a kibocsátótól kell származnia.³⁴⁾ Ez következik abból, hogy a fizetési hely a váltó lényeges kelléke. Nem tekinthető tehát telepített váltónak, ha más valaki a váltó kiállítása után, nevezetesen pl. az intézvényszerű elfogadása alkalmával,³⁵⁾ vagy a forgatmányos jelöl ki a váltón külön fizetési helyet.³⁶⁾ Kivétel csak akkor van, ha a későbbi telepítés a kibo-

³¹⁾ Pl. »fizetendő a kibocsátónál«: C. 180/86. (P. T. 12., 133. l.).

³²⁾ Az intézvényszerű neve mellett kitett hely a telepítéssel szemben is lakhelynek tekintendő és pedig még akkor is, ha a valóságos lakhely tőle különböznék.

³³⁾ Rendesen a külön fizetési hely az intézvényszerű megjelölése alatt vagy mellett fordul elő, pl. »A. B. urnak Kecskeméten, fizetendő Budapesten«. De állhat másutt is, pl. a szövegben.

³⁴⁾ V. ö. C. 906/84. (D. Uj f. 10., 237. l.), 497/90. (U. o. 29., 239. l.), 1319/92. (U. o. 34., 122. l.), 530/81. (U. o. 125. l.), 722/98. (D. III. f. 13., 211. l.), Plósz 243. l., Apáthy 127. l. Általánosan elismerve Németországban és Ausztriában is. V. ö. Borchardt Zus. 363., Rehbein 52. l., Hartmann 220. l., Braun id. m. 30. sk. l., Staub 82. l., Theumann 110. l. stb. A lipcei tanácskozmányon ezt kifejezetten kiemelték (I. Protokolle 93. l.).

³⁵⁾ Ez, a mennyiben a váltóból kitűnik, hogy az elfogadótól származik, korlátozott elfogadásnak (l. alább 42. §.) tekintendő, melynek daczára a fizetés hiánya miatti viszkereset szempontjából a fizetés végetti bemutatásnak és f. h. miatti óvásnak az eredeti fizetési helyen kell történnie. Ez általánosan el van ismerve Németországban és Ausztriában is. L. a lipcei tanácsk. jk. id. h., és az előbbi jegyzetben idézettek. Ellenben a francia és angol-amerikai váltójogban az elfogadó által kitett külön fizetési hely is valóságos telepítésnek tekintetik. V. ö. Nouguier I. 187. l., Chalmers 145. l., Daniel I. 573. l. Az angol-amerikai váltójogban különben a telepített váltót és a korlátozott elfogadást nem is választják szét, hanem a telepítést épen a korlátozott elfogadás fogalma alá vonják. L. kifejezetten angol V. T. 19., 52. cz.

³⁶⁾ V. ö. C. 595/89. (P. T. 19., 74. l.), 497/90. (D. Uj f. 29., 239. l.), 1319/92. (U. o. 34., 122. l.), 1718/96. (D. III. f. 5., 259. l.). A forgató maga azonban az általa történt telepítést saját forgatmányosával szemben elismerni tartozik, ha az óvás a kijelölt telepesnél történt és kifogásilag érvényesítheti, ha az óvás a telepesnél elmulasztatott. V. ö. Rehbein 53. l.

csátó beleegyezésével, vagyis tudtával és akaratával történt.³⁷⁾ A váltó elfogadása vagy forgatása után azonban maga a kibocsátó sincs jogosítva a váltót egyoldalulag, az elfogadó, illetve forgató beleegyezése nélkül, telepíteni.³⁸⁾ A jogosulatlan telepítés a váltóbirtokos által, mint ugys hatályalan, kitörölhető,³⁹⁾ s az eredeti fizetési hely hatályát fenhagyja.⁴⁰⁾ E mellett, épugy mint az érvényes telepítés utólagos szándékos kitörlése,⁴¹⁾ a váltó tartalmának jogosulatlan megváltoztatása, mely a váltóhamisítás fogalma alá esik (l. alább 77. §.).⁴²⁾

³⁷⁾ Ez ugyanannyi, mintha magától a kibocsátótól származnék. De valamint a meghatalmazás vagy utólagos jóváhagyás általában, nem vélelmeztetik, hanem a későbbi telepítő vagy utódja által bizonyítandó. V. ö. **C.** 958/83. (D. Uj f. 6., 14. l.), 595/89. (P. T. 19., 74. l.), 1173/90. (D. Uj f. 26., 279. l.), 1319/92. (U. o. 34., 122. l.), 154/93. (M. 8., 406. l.), 1718/96. (D. III. f. 5., 259. l.), 863/96. (P. T. 34., 91. l.), 910/96. (U. o. 93. l.), 1316/96. (U. o. 94. l.), 1093/97. (D. III. f. 10., 27. l.), 220/98. (U. o. 12., 68. l.), 741/99. (D. III. f. 16., 46. l.), 178/900. (U. o. 17., 227. l.). Az alperesre csak azon bizonyítás terhe esik, hogy a telepítés nem a kibocsátótól, hanem mástól származik. **B. T.** 1356/79. (D. 28., 265. l.), **C.** 1214/93. (D. Uj f. 37., 173. l.). Hogy mennyiben változik a helyzet, ha a váltó kitöltetlenül adatott át? arról l. alább 83. §. 5. jegyz. A beleegyezés egyébiránt nemcsak kifejezetten kinyilvánított akaratkijelentés alapján, hanem a körülményekből vont okszerű következtetés útján is megállapítható, pl. állandó üzleti gyakorlat a leszámítoló pénzügyintézeteknél, a melyet a felek ismernek: **C.** 178/900. (D. III. f. 17., 227. l.)

³⁸⁾ V. ö. *Rehbein* 52. l.; **C.** 958/83. (D. Uj f. 6., 14. l.), 741/99. (D. III. f. 16., 46. l.)

³⁹⁾ **C.** 497/90. (D. Uj f. 29., 239. l.). Az ily törléssel szemben alperes váltókötelezett tartozik bizonyítani, hogy a telepítés már a váltó általa történt aláírása előtt volt a váltón, vagy a kibocsátó beleegyezésével történt utólag. L. **C.** 568/82. is. (D. Uj f. 3., 146. l.).

⁴⁰⁾ A fizetés végetti bemutatásnak és az óvásnak tehát, a jogosulatlan telepítés daczára, az eredeti fizetési helyen kell történnie, illetve óvás az elfogadó elleni jog fentartása végett (l. alább 44. §.) az ily jogosulatlan telepítés esetében nem szükséges: **C.** 1093/97. (D. III. f. 10., 27. l.), 220/98. (U. o. 12., 68. l.), 741/99. (U. o. 16., 46. l.) L. azonban a 42. jegyzetet.

⁴¹⁾ Valamint azonban maga a telepítés a kibocsátó, illetve elfogadó vagy forgató beleegyezésével utólag történhetik, azonképen a telepítés törlése is. De ez sem vélelmeztetik, hanem a törlésbe való beleegyezés az ezt állító felperes által bizonyítandó. V. ö. **B. T.** 2154/79. (D. 28., 265. l.), **C.** 958/83. (D. Uj f. 6., 14. l.), id. 1173/89., 407/95. (P. T. 33., 4. l.), id. 910/96., 488/96., 298/98. és alább 30. §. 15. jegyz.

⁴²⁾ V. ö. **C.** id. 958/83., id. 595/89., id. 1173/90., id. 863/96., id. 1718/96., 488/96. (J. 96., 51. l., M. 8., 406. l.), 298/98. (Ü. L. 98. 21. sz. m.). A V. T.

4. A telepített váltó fogalma nem követel többet, mint az intézvényszerű lakhelyétől különböző fizetési hely kijelölését. Rendesen azonban a váltón még az intézvényszerűtől különböző személy is jelöltetik meg, a ki a fizetést a telep helyén teljesíteni fogja.⁴³⁾ Ez telepese-nek neveztetik.⁴⁴⁾ Míg a telepítés maga csak a kibocsátótól származhatik, addig a telepese megjelölésének nem kell a kibocsátó által történnie s többnyire nem is történik, hanem a telepest később az intézvényszerű jelöli meg (l. alább 44. §.).^{44a)}

82. §-ból foly, hogy a jogosulatlan telepítés vagy ennek törlése utáni forgatók magukra nézve a bemutatást és óvást a megváltoztatás értelmében követelhetik. V. ö. német birod. tvsz. 1893. nov. 2. hat. (Entsch. 32., 36. l.). Hogy mennyiben nem alkalmazandók a hamisítás szabályai, ha a váltó kitöltetlenül adatot át? arról l. alább 83. §. 5. jegyz.

⁴³⁾ Pl. »A. B. urnak Debreczenben, fizetendő Budapesten a pesti hazai takarékpénztárnál«, vagy »... tkp. által«. E kétféle megjelölés egyértelműnek vétetik. V. ö. C. 16/83. (D. Uj f. 4., 113. l.), 960/82. (U. o. 186. l.), 586/86. (P. T. 13., 106. l.) Hasonlag általában Németországban és Ausztriában a »bei« és »durch« megjelölésekre nézve. V. ö. Borchardt Zus. 367., Rehbein 53. l. Ezen kitételben: »Fizetendő A. B. urnál Budapesten annak az osztrák-magyar banknál lévő giro-számlája útján«, a giro-számlára vonatkozó rész nem a telepítés kiegészítő része, úgy hogy a bemutatásnak és óvásnak az osztrák-magyar banknál kellene történnie, hanem csak a telepese fedezetére vonatkozik: C. id. 1718/96. (D. III. f. 5., 259. l.). Nincs telepesekijelölés ily kitételben sem: »fizetendő az N. takarékpénztár helyiségében: C. 80/94. (P. T. 30., 52. l.), vagy »A. B. ügyvédi irodájában: C. 1445/96. (D. III. f. 7., 85. l.). De igenis »az osztrák-magyar bank mellékhelyénél«. Helytelen ellenk. C. 661/97. (D. III. f. 8., 80. l.) azon alapon, hogy a mellékhely nem fióktelep, a mi nem határoz. Még ha a mellékhely a váltón mint fiók volt megjelölve, sem érvénytelen az ott felvett óvás, mert hisz a felek azt értették s az elnevezés helytelensége a felek akaratával szemben nem jöhet tekintetbe. Helytelen e részben is C. 1335/96. ellenk. hat. (P. T. 34. 11. l.).

⁴⁴⁾ Németül: *Domiciliat* (a ki kijelöli: *Domiciliant*; magyarul: telepező); — francziául: *domiciliataire*. Az angolok és olaszok külön megjelölést nem használnak. — Telepes megjelölése esetében a telepített váltót gyakran teljes vagy határozott vagy tulajdonképeni telepített váltónak nevezik, ellentétben a nem teljes, határozatlan vagy nem tulajdonképeni telepített váltóval, melynél telepes megjelölve nincs. V. ö. Hartmann id. m. 221. l., Braun id. m. 18. sk. l. és nálunk Plósz 244. l. Azonban a »nem tulajdonképeni telepített váltó« alatt többnyire inkább azt a váltót értik, melyben csak különböző fizetési helyiség jelöltetik meg, a mely, mint tudjuk, nem is telepített váltó. V. ö. Borchardt Zus. 542., Rehbein 73. l., Lehmann 399. l. stb.

^{44a)} A váltó birtokos épolý kevésbé jelölhet egyoldaluan telepest,

Ez azzal függ össze, hogy a telepes nem mint önálló fizető szerepel, hanem csak az intézvényszerzett helyett, mint ennek képviselője jár el; már pedig a kibocsátó rendesen nem tudja, kit akar az intézvényszerzett a fizetéssel megbizni és senkire sem lehet valakit mint nem törvényes képviselőt reáakényszeríteni. Esetleg az intézvényszerzett maga kívánja a fizetést a telep helyén teljesíteni.⁴⁵⁾ A kibocsátónak rendesen nincs is semmi érdeke abban, hogy a fizetés meghatározott személy által teljesítették; ha pedig kivételesen ilyen érdeke van⁴⁶⁾ s ehhez képest a telepest maga jelöli ki, az intézvényszerzett ezt csak akkor tartozik mint saját képviselőjét elismerni, ha annak kijelöléséhez kifejezetten vagy hallgatag hozzájárult.⁴⁷⁾ Ez egyébiránt nem a tulajdonképeni váltójog, hanem csak a fizető telepes által követelhető fedezet kérdése, mely, épugy mint az intézvényszerzett és a kibocsátó között, köztörvényi elbirálás alá esik (l. alább 43. §.). A telepes ebbeli minőségében sem nem váltókötelezett, sem fizetése folytán nem lesz váltójogosított, váltókeresetnek tehát sem ellene, sem részéről nincs helye.⁴⁸⁾ Váltójogi jelentőséggel az ő kijelölése csak annyiban bir, a mennyiben a fizetés körüli cselekvények nemcsak a telep helyén, hanem egyuttal magánál a telepesnél is teljesítendők. Az elfogadás körüli cselekményekre az ő kijelölése semmi befolyást nem gyakorol, azok valamint az intézvényszerzett lakhelyén, azonképen egyuttal magánál az intézvényszerzettnél is teljesítendők.

mint telepet. V. ö. C. 1651/94. (J. 96., 12. l., M. 8., 422. l.), a mely azonban sokat mond, midőn annak érvényét általában a váltókötelezettek beleegyezésétől teszi függővé. A telepesre nézve elég az intézvényszerzett beleegyezése, feltéve hogy a kibocsátó már más telepest nem jelölt ki.

⁴⁵⁾ Pl. a lejáratkor ott lesz vásáron, vagy más okból fog ott tartózkodni.

⁴⁶⁾ Pl. a hitelező mint kibocsátó és egyuttal rendelvényszer azt akarja, hogy az adós az ő bankárjánál fizessen.

⁴⁷⁾ Hallgatag már az által, hogy a telepes megjelölésével ellátott váltót elfogadja. Kötelezve erre azonban előleges beleegyezés hiányában nincs, habár máskülönben az elfogadásra magát kötelezi. V. ö. *Nouquier* id. m. I. 188. l.

⁴⁸⁾ A telepes még akkor sem váltókötelezett, ha ebbeli minőségében a váltót elfogadta. A váltójog nem ismer telepesi elfogadást. A telepes csak mint nem intézvényszerzett közönséges módon, vagy mint névbecsülő fogadhatja el a váltót. V. ö. *Plósz* is 251. l. Ellenk. nézetén *Thöl* 646. l., a ki a telepesnek mint ilyennek elfogadását is elismeri, legalább erre vall, hogy nála mint újabb intézvényszerzett elfogadásáról szól (Accept dieses Trassaten).

Rendesen csak egy telepes jelöltetik ki. Kijelölhető azonban több is, a kikre nézve a fizetés tekintetében ugyanaz áll, mint ha több intézvényszerzett jelöltetett volna ki (l. előbbi §.).⁴⁹⁾ Hogy ki jelöltetik ki telepes gyanánt? az általában közömbös. Lehet a váltói kapcsolaton kívül álló személy s többnyire az, de lehet olyan, a ki a váltón már szerepel, pl. maga a kibocsátó, vagy valamely forgató. Lehet a váltóbirtokos is, s ez az eset a V. T. szerint különös elbírálás alá esik (l. alább 44. §.).

28. §.

8. A keltezés [V. T. 3. §. 8. pont].

A váltói keltezésnek több tekintetben van váltójogi jelentősége¹⁾ s azért a V. T. azt lényegesnek jelentette ki, jöllehet általában a váltókötelezettség tartalmának meghatározására nem szolgál.²⁾ Sőt a V. T. nem éri be azzal, hogy általánosságban keltezést követeljen, hanem egészen szabatos hely- és időkeltezést ír elő. Kiteendő úgy a kiállítás helye, mint éve, hónapja és napja. Bármelyike ezen alkatrészeknek hiányozzék a keltezésben: az a váltót épügy érvénytelenné teszi, mint ha a keltezés teljesen hiányzik.³⁾ Mindazonáltal oly időmegjelölés, melyben az említett keletalkatrészek nincsenek ugyan kifejezetten kitéve, de a használt megjelölésben kétségtelenül tartalmaztatnak, a kifejezett

⁴⁹⁾ A váltó tehát mindegyik telepesnél mutatandó be, mielőtt kereset indíthatnák. V. ö. C. 469/93. (D. Uj f. 35., 252. l.), 315/94. (J. 94., 23. l., M. 8., 405. l.), 792/97. (D. III. f. 10., 95. l.).

¹⁾ Így nevezetesen: a kibocsátó váltóképességére nézve; az intézvényszerzett saját váltónál, a látra, lát utánra és kelet utánra szóló váltóknál; a kibocsátó csődje esetében a váltó megtámadhatósága szempontjából.

²⁾ Csak a keletváltónál és helyi tekintetben az intézvényszerzett saját váltónál, a hol a fizetési helynek a kiállítás helyétől különböznie kell. A hol ez általános kellék, ott a keltezés is általában lényeges. Így volt ez Franciaországban is a *Code de com.* szerint.

³⁾ Ez határozottan tulzott. Még azok a törvények, melyek a keltezést lényegesnek tekintik (l. fent 20. §.), sem követelik azt mindig oly szigorú pontossággal. Így a francia, belga, hollandi, olasz, román, skandináv és más váltójogok csak általában keltezést követelnek. A hely, év, hó és nap együttes kitételét még csak a német (osztrák) vrszb., a svájci köt. jog, a spanyol K. T., a szerb K. T. és az orosz V. T. követeli. De megkivánta az 1840. évi V. T. is. I. r. 14. §. a) pont.

megjelöléssel egyenlőnek tekintendő.⁴⁾ Az sem jön tekintetbe a váltó érvénye szempontjából, vajjon a kitett kelet a valóságnak megfelel-e?⁵⁾ feltéve mégis, hogy olyan, mely egyáltalában lehetséges.⁶⁾

29. §.

Idegen váltó két és egy személylyel.

Saját rendeletre szóló, intézvényszerű saját váltó.

I. Habár az idegen váltó az utalványból fejlődött ki s ennek alakjával bir: a váltójog ezt az idegen váltó érvényességére nézve, épügy mint más tekintetben, nem tartotta meg annyira, hogy a benne előforduló három személynek okvetlenül egymástól különbözöknek kellene lennie. Ez csak a rendes eset. De ha az idegen váltó kivételesen személyazonosságot tartalmaz is, azért a váltó nem tekintetik olyannak, mely az előirt lényeges kellékek hiányában szenvedne. Az idegen váltóban tehát nem annyira három különböző személy a lényeges, hanem inkább csak három különböző személy minőség, a melyek ugyanazon személyben is egyesülhetnek.¹⁾ A **V. T. 5. §-a** ily személyazonosság érvényét

⁴⁾ Pl. »Budapest, 1896. ujév napján«, »Sz.-György napján« stb. Németországban az ily megjelölést érvénytelennek tekintik. V. ö. *Lehmann* 377. l., *Staub* 27. l. Hasonlag nálunk *Plósz* 110. l. De ez tulpedáns. Más, ha a megjelölés bizonytalanságot foglalna magában: pl. husvétkor, pünkösdkor, pesti Lipótvásárkor stb.

⁵⁾ V. ö. **C.** 767/83. (D. Uj f. 7., 155. l.), 499/83. (U. o. 261. l.), 754/94. (U. o. 40., 244. l.), 514/98. (D. III. f. 13., 197. l.). Elő- vagy utókeltezés tehát a váltót nem teszi érvénytelenné. A kelet nem mint tény, hanem mint akaratnyilvánítás jön tekintetbe. V. ö. *Thöl* 153., 154. l. Franciaországban a váltó előkeltezését többnyire a hamisítás fogalma alá vonják. V. ö. *Pardessus* id. m. II. 149. l., *Nouguier* I. 262. l., *Bédaride* I. 83. l. Ellenk. *Bravard-Demangeat* 148. l. és *Lyon-Caen* 90. l., a kik arra utalnak, hogy a *Code de com.* 139. cz. csak a forgatmány előkeltezésére mondja ki a hamisítás következményeit.

⁶⁾ Tehát nem pl. »február 31-én«, vagy ha a kelet későbbi mint a fizetési idő: l. **C.** id. 754/94. De ha a lehetetlen keltezés nyilvánvalóan csak elvétel, pl. »február 29-én«, ha nincs szökőév, »ápril 31-én«, a váltó érvényesnek tekintendő. Ugyanaz áll mint a fizetési időnél (l. fent 24. §.).

¹⁾ Már *R. de Turri* említi mint általános keresk. szokást, hogy a váltónál egy és ugyanazon személy több minőséget képviselhet: »unam eademque personam posse plurium vices sustinere in cambii celebratione«. L. id. m. disp. I. qu. 15, nr. 13.

kifejezetten két irányban ismeri el: 1. a kibocsátó és a rendelő között, úgy hogy a kibocsátó rendelőnyesként önmagát is megnevezheti: u. n. saját rendeletre szóló váltó;²⁾ 2. a kibocsátó és az intézvényszerző között, úgy hogy a kibocsátó intézvényszerzőként önmagát is megjelölheti: u. n. intézvényszerző saját váltó.³⁾ Mindkettőre nézve közösen kimondja egyuttal, hogy azok minden tekintetben az idegen váltó fogatásával birnak, a miből következik, hogy ámbár az ilyen váltók csak alakilag tartalmazzanak fizetési meghagyást, valósággal ellenben, úgy mint a saját váltó, csak két személy között létesítenek jogviszonyt, azokra mégis nem a saját, hanem az idegen váltóra vonatkozó szabályok alkalmazandók. A saját rendeletre szóló váltóra nézve ez már régóta általánosan el van ismervé.⁴⁾ Az intézvényszerző saját váltó ellenben, miután régebben elég nagy szerepet játszott, csak ujabban ismertetik el megint idegen váltónak, s még ma is számos külföldi váltójogban csak saját váltónak tekintetik.⁵⁾

²⁾ Németül: *Wechsel an eigene Ordre*; — francziául: *lettre de change à l'ordre du tireur lui-même*; — angolul: *bill to own order*; — olaszul: *cambiale a favore del traente*.

³⁾ Németül: *trassirt eigener Wechsel*; — francziául: *lettre sur soi-même*; — angolul: *bill addressed to the drawer*; — olaszul: *cambiale sopra sè stesso*.

⁴⁾ *Savary*, a ki először emliti, még érvénytelennek tartja: »car pour former une lettre de change, il faut nécessairement trois personnes«. L. Parfait Négociant III. könyv 10. fej. és 105. parère-jét. De már *Dupuy de la Serra* id. m. 4. fej. elismeri s még inkább *Pothier*, a ki először foglalkozik annak jogi természetével. L. id. m. 10. sk. sz. Az első törvényes elismerést a bilbaoi ordenanzas (1737) tartalmazzák (13. fej. 7. cz. l. *Martens* id. m. függelék 132. l.) s miután a franczia *Code de com.* 110. cz. is szentesítette, a többi váltótörvények is kifejezetten megengedték. Így nálunk is már az 1840. évi V. T. I. r. 17. §.

⁵⁾ Az intézvényszerző saját váltó régebben mint vásári váltó és mint fióktelepre intézett, u. n. *commandite*-váltó nagy használatban volt s nem kifogásoltatott. V. ö. *Biener* Wechsler. Abh. 193. sk. l. Így különösen *Scaccia* kifejezetten emliti, hogy: »in casu quo Petrus debitor (kibocsátó, a ki az értéket felvette) vellet ad nundinas accedere et ipsemet solvere, tunc mutua-rentur litterae quoad personam quae deberet solvere, quia Petrus debitor scriberet non Titio (rendelőnyes) sed scriberet sibimet ipsi«. L. id. m. §. 1. qu. 5. nr. 75. Még egyes régiebb franczia íróknál is található annak elismerése. Így nevezetesen *Fulemann*nál: *Traité sur les lettres de change* 1739. Sőt a párisi semmitőszék még 1809-ben is érvényesnek

II. Közelebbről tekintvén először a saját rendeletre szóló váltót, ez különösen akkor használtatik, ha a hitelező adására oly időben intéz váltót, midőn még nem tudja, hogy kinél és miképen értékesitse? ⁶⁾ Egyelőre tehát saját maga javára, saját

nyilvánította. L. az ítéletet *Dalloznál Répertoire méth.* XX. 75. l. 3. jegyz. Azóta azonban a francziáknál fordulat állt be s az intézvényezett saját váltó elismerését mint valódi vagyis idegen váltót majdnem kivétel nélkül megtagadják s a helykülönségnél fogva csak telepített saját váltónak (*billet à domicile*) tekintik. V. ö. különösen *Pardessus* id. m. II. 152. sk. l., a ki ilyennek még a kibocsátó segédjére vagy feleségére intézett váltót is tekinti, ugyanazon tulajdonosnak két különböző helyen lévő üzlete közti intézvényezést ellenben kiveszi; továbbá *Bédarride* id. m. I. 94. sk. l., a ki az utóbbi kivételt szintén elfogadja, de a segédre vagy a feleségre intézett váltót nem sorozza ide; *Lyon-Caen-Renault* id. m. 48. sk. l., az említett kivétel visszautasításával stb. Németországban az int. saját váltót azelőtt szintén csak saját váltónak tekintették. V. ö. *Treitschke* *Encycl.* II. 500. l. Csak a német vrszb. tért el e felfogástól, midőn azt a saját rendeletre szóló váltóval együtt az idegen váltónál szabályozta (6. cz.), bár a lipcsei tanácskozmányon ez csak nagy vita után és csekély többséggel ment keresztül (l. *Protokolle* 168. sk. l.). Nálunk az intézvényezett saját váltó előbb szintén csak mint saját váltó volt elismerve, az 1840. V. T. világosan csak azt tekintvén idegen váltónak, melynél »a kibocsátó a fizetést valamely más, tőle jogszerűleg különböző és egyébként nem az ő nevében cselekvő személy által ígéri teljesíteni« (I. r. 2. §.) s még külön is kimondván, hogy »az idegen váltóban egy harmadik személyt, a kibocsátótól törvényesen különbözőt kell mint fizetőt kijelölni« (15. §. b) pont). V. ö. ezekhez: *Wildner* I. 31., 62. l., *Fogarasi* id. m. 118. l., *Apáthy* A magyar váltójog kézikönyve 2. kiad. 34., 36. §§., a ki az int. saját váltót a telepített saját váltóval teljesen azonosítja, *Karvasy* id. m. 7. l., a ki szerint épen az az int. saját váltó, »ha a saját váltó más helyen fizetendő«. Még az *Apáthy*-féle Tervezet is az int. saját váltót kifejezetten a saját váltónál említette (7. cz.) s csak a fölötte tartott szakértekezlet állt a német vrszb. álláspontjára. Az újabb európai törvényhozások közül még a szerb K. T. 86. §. 7. pont, a svájci kötelmi jog 724. cz. és a spanyol K. T. 446. cz. nyilvánítja az int. saját váltót idegen váltónak; a belga V. T., az olasz, román és portugalliai K. T. nem említi; a belga írók meg vannak oszolva (*Waelbroeck* id. m. 32. sk. l. idegen váltó, *Namur Code de com. belge* I. 276. l. saját váltó mellett), az olaszok, épugy mint a francziák, saját váltónak minősítik (v. ö. *Vidari* id. m. 77. sk. l.). Kifejezetten saját váltónak minősíti a skandináv V. T. (2. §.), míg az angol V. T. szerint a váltóbirtokos választására van hagyva, hogy idegen vagy saját váltónak tekintse (5. cz.). Ugyanezt tanítja az észak-amerikai váltójogra nézve *Story* id. m. 74. l., míg *Daniel* I. r. 134. l. szerint mindig saját váltónak tekintendő.

⁶⁾ Saját magának még nincs hitelezője, vagy egyelőre nem is akarja az adós elleni követelését másnak átengedni, hanem csak az a célja, hogy

rendeletére állítja ki ⁷⁾ s midőn később értékesíteni akarja, ezt forgatmány útján eszközli.^{7a)} Ily módon a saját rendeletre szóló váltó csak a forgatmány által eredményez váltójogi viszonyt a kibocsátó és harmadik személy mint a váltó vevője között, a tulajdonképeni kibocsátás tehát nem a váltó kiállítása, hanem csak annak forgatása által történik. Sokáig a saját rendeletére szóló váltót a forgatás előtt egyáltalában nem is tekintették teljes váltónak s még ma is gyakran találkozni azzal a felfogással, hogy a forgatmány a saját rendeletre szóló váltó lényeges alkatrésze, mely azt kiegészíti, s mely nélkül az joghatálylyal nem bír.⁸⁾

az adós öt váltójogilag a reá intézett váltó elfogadása által biztosítsa. Esetleg fél attól, hogy az adós az elfogadást megtagadja (pl. azért, mert a küldött áru ellen kifogásai vannak), a mikor a rendelvényes viszkeresetének volna kitéve, holott a saját r. sz. váltónál az értékesítés már az elfogadás után s azért előnyösebben történhetik. Tehetné ugyan azt is, hogy a rendelvényes névének helyét egyelőre üresen (*in bianco*) hagyná. De ez esetben az a veszély érhetné, hogy a váltó más által akarata ellenére tölthetnék ki. Még kevésbé felelne meg céljának, ha adósa saját váltót állítana ki részére. Addig ugyan, míg tovább nem akarja adni, a saját váltó ugyanazt nyújtja, de az értékesítésnél már nagy a különbség, minthogy a saját váltó nem bír kellő forgalomképességgel. Gyakran épen megfordítva a venni szándékozó leendő adós állít ki előre saját r. sz. váltót, melyet bankárjának elfogadmányával ellátva, a vétel megkötésekor ruház át az előbb még ismeretlen eladóra.

⁷⁾ A kifejezés nem lényeges. Lehet »saját rendeletemre«, »saját magamnak«, »magamnak vagy rendeletemre«, »forgatmányom rendeletére« stb. Még az is érvényes, ha a váltóürlapban a »rendelet...« szó változatlanul marad s csak elébe tétetik a »saját«. V. ö. C. 852/86. (P. T. 14., 103. l.).

^{7a)} Ha több a kibocsátó, a saját rendeletre kiállítás mindegyikre vonatkozik s a forgatmány közösen állítandó ki, hacsak egyúttalírárs (*aval*) nem állapítható meg (l. alább 70. §.). C. 1138/98. (D. III. f. 11., 92. l.) szerint ily váltó érvénytelen.

⁸⁾ A régi elméletből, mely a váltót csak mint a váltószerződés végrehajtását tekintette (l. fentebb 7. §.), ez szükségképen következett, hiányozván épen a váltó alapját képező szerződés kibocsátó és rendelvényes között. Már *Pothier* hozta ezt kifejezésre: »ce n'est que par l'endossement que se contracte le contrat de change et qu'elle (la lettre) devient une véritable lettre de change« (id h.), s azóta e felfogás a régi elmélettel együtt Franciaországban még ma is uralkodik. V. ö. pl. *Pardessus* id. m. II. 158. l., *Nouguier* I. 174. l., *Bédarride* I. 140. l., *Bravard-Demangeat* 42. sk. l., *Lyon-Caen-Renault* id. m. 65. sk. l. stb. Németországban is a német vrszb. előtt a saját r. sz. váltót a forgatmány nélkül többnyire egészen hatálytalannak tekintették. V. ö. *Treitschke* Encycl. II. 497. l., *Biener* id. m. 182. l., *Brauer* W.-O.

A miből aztán azt a következtetést vonják le, hogy a saját r. sz. váltó kellékhányai pótolhatnák a forgatmány alkatrészei által,⁹⁾ hogy ezek nemcsak a forgatói, hanem a kibocsátói jogállást is meghatározzák,¹⁰⁾ s hogy a saját r. sz. váltóból a forgatás előtt még az intézvényszerzett mint elfogadó ellen sem származik váltókereset.¹¹⁾ Mind e következtetések azonban tévesek. A saját r. sz. váltó, épúgy mint a váltó általában, a kiállítás egyoldalú ténye által létesül s nem igényli hatályosságához más személy közremű-

40. l., *Renaud* W.-R. 152. l. S a szerződési elmélet azóta sem tekinti előbb perfect idegen váltónak. V. ö. különösen *Thöl* id. m. 633. sk. l., *Hartmann* 237. sk. l., *Wächter* Encycl. 405. l. Csak az angol váltójogban nem volt soha sem kétség a saját rendeletre szóló váltó önbevégzettsége ellen. V. ö. *Chitty* id. m. 8. kiad. 180. l.

⁹⁾ Így nevezetesen: a váltó hiányzó kelte a forgatmány kelte, a francia jogban szükséges értékkitétel a forgatmányban kitett érték, a kibocsátói aláírás a forgatói aláírás által, s a francia jogban előbb szükséges volt helykülönség a forgatmány kiállítási helye és a fizetési hely között követeltetett. Viszont az első forgatmány nem lehet üres, mert ez a váltót bemutatóra szólóvá tenné, illetve a francia jog szerint nem ruházná át a váltó tulajdonát. A francia jogban ezen következmények majdnem általánosan elvannak ismerve. V. ö. különösen: *Bédaride* id. h., *Lyon-Caen-Renault* id. h., *Sirey* id. 224., 225. l. A német váltójogban l. különösen: *Thöl* id. m. 635. l., de az uralkodó felfogás nem ismeri el. V. ö. *Renaud* id. h., *Liebe* W.-O. 57. l., *Wächter* id. h., *Dernburg* id. m. 771. l. 5. jegyz., *Grünhut* I. 354. l., s a gyakorlatra nézve *Borchardt* 72. l.

¹⁰⁾ Így ha a forgatmány »nem rendeletre« szól, akkor maga a váltó van megfosztva a rendeleti minőségtől, s ha a forgatmány »kötelezettség nélkül« van kiállítva, a kibocsátó, mint ilyen, sincs kötelezve. V. ö. *Thöl* id. m. 634. sk. l., *Renaud* 154. l. De az uralkodó német és osztrák felfogás ebben is ellenkező. V. ö. *Hartmann* 238. l., *Hoffmann E.* id. m. 209. l., *Volkmar-Löwy* 25. l., *Dernburg* 825. l., *Lehmann* 440. l., *Staub* 45. l. s a gyakorlatra nézve *Borchardt* 118. l., *Rehbein* 39., 40. l.

¹¹⁾ Ez Franciaországban még ma is az uralkodó felfogás. Kivétel egyedül *Rataud*, a ki szerint a váltó az elfogadás által is perfectté válik. L. *Revue critique* 28. köt. 481. sk. l. Németországban a közöns. vrszb. előtti időben az elfogadó kötelezettsége a forgatás előtt vitás volt. V. ö. *Treitschke* id. h., *Biener* id. h. Többször azonban az elfogadót mint saját váltó kiállítóját kötelezték s ez alapon a kibocsátó kötelezettségét ujabban is elismerik azok is, a kik a nem forgatott saját r. sz. váltót nem tekintik teljes váltónak. Így különösen *Thöl* id. m. 633. l. és *Hartmann* 237. l. Az elfogadó kötelezettsége mellett a forgatás előtt l. ujabban Olaszországban *Vidari* is id. m. 72. l. Az antwerpeni congressus is kimondotta, hogy »a saját r. sz. váltó vagy a forgatmány vagy az elfogadvány által válik teljessé« (4. cz.) s ezt elfogadta a portugáliai K. T. is (285. cz.).

ködését (l. fent 8. §.). Habár tehát a saját r. sz. váltó csak a forgatmány útján lép be a váltóforgalomba, s a kibocsátó kötelezettége csak a forgatás folytán válik gyakorlativá,¹²⁾ a saját r. sz. váltó mégis már előbb is teljes váltó s mint ilyen már önmagában szül jogi hatásokat azok között, a kik benne mint váltójogosítottak és kötelezettek jelentkeznek.¹³⁾ A saját r. sz. váltó sem a forgatmánytól nincs feltételezve, sem a forgatmány által ki nem egészítették.¹⁴⁾ A magyar V. T. fentidézett azon kijelentése, hogy a saját r. sz. váltók »minden tekintetben« az idegen váltó foganatjával birnak: ez iránt semmi kétséget nem hagy hátra,¹⁵⁾ de előbbi váltójogunkban is a saját r. sz. váltó önbevégeztsége világosan el volt ismerve.¹⁶⁾

III. Áttérve az intézvényszerűsített saját váltóra: a V. T. id. szakasza ezt csak annyiban ismeri idegen váltónak, a mennyiben a fizetés nem a kiállítás helyén teljesítendő. A míg tehát az idegen váltónál általában a kiállítási és fizetési hely közti különbség nem követeltetik többé: az intézvényszerűsített saját váltónál e részben kivétel van.¹⁷⁾ A törvény ezzel az ilyen váltó

¹²⁾ A forgatásnak azonban nem kell magától a kibocsátótól származnia. A kibocsátó kötelezve lesz a jóhiszemű forgatmányos irányában, habár a váltót tőle ellopták s az ő forgatói aláírását hamisították. V. ö. fentebb 8. §.

¹³⁾ Kibocsátó és elfogadó vagy utóbbinak együtthaláírója vagy keze s a fizető kezes és az elfogadó (l. alább 69. §.) között.

¹⁴⁾ Tehát a váltó hiányos kellékei nem pótolhatók a forgatmány tartalma által. Az első forgatmány üres is lehet: v. ö. C. 960/81. (D. Uj f. 1., 136. l.), 939/83. (U. o. 4., 114. l.). A forgatói kötelezettség kizárása nem zárja ki egyuttal a kibocsátói kötelezettséget, még ha ez kizárhatónak tekintetik is (l. alább 31. §. 23. jegyz.). V. ö. L. I. 260/81. (Jogt. Közl. 1881. f. 24. sz. mell.). C. 759/88. (D. Uj f. 21., 219. l.), 197/91. (U. o. 31., 141. l.), 1057/92. (U. o. 33., 197. l.), 481/92. (U. o. 283. l.).

¹⁵⁾ Más törvények e kijelentést nem tartalmazzák; még a német vrszb. sem.

¹⁶⁾ V. ö. 1840: XV. t.-cz. I. r. 17. §., mely a forgatásra való minden tekintet nélkül kimondotta, hogy a »kibocsátó a váltólevelet úgy adhatja ki, hogy az intézvényszerűsített a váltóbeli sommát neki magának vagy rendelményesének fizesse«. — Ez volt épen az egyedüli eset, midőn a régi V. T. szerint az elfogadó a kibocsátó irányában is kötelezve volt. L. annak 80. §-át.

¹⁷⁾ Irányadó e részben is a német vrszb. (6. cz. 2. bek.) volt, bár ennek szerkesztésénél is csak nehezen fogadták el e kelléket, miután egyszer már el is vetették. L. lipcsei tanácskozmány jegyzők. 18., 168. sk. l. Nálunk az Apáthy-féle Tervezet 7. cz. a helykülönbséget követelte, az Értekezlet

használatát korlátozni akarta azokra az esetekre, melyekben a saját magára való intézvényszerzés valóságos szükségletet képez.¹⁸⁾ A helykülönbség kelléke mindazonáltal nem úgy van felállítva, mintha annak hiánya esetében a saját magára intézett váltó egészen érvénytelen volna.¹⁹⁾ A nevezett kellék csak annak feltétele, hogy az intézvényszerzett saját váltó idegen váltónak tekintessék. Ellenben minthogy az intézvényszerzett saját váltó voltaképpen a kibocsátó saját váltója s a saját váltónak nem lényeges kelléke, hogy a kibocsátó fizetési ígérete alakilag is egyenes fizetési ígéret legyen:²⁰⁾ mi sem áll útjában annak, hogy a helykülönbség hiánya miatt idegen váltónak el nem ismert intézvényszerzett saját váltó mint saját váltó tekintessék érvényesnek s az erre vonatkozó szabályok szerint bíraltassék el.²¹⁾ Ez nincs is ellentétben a felek

elvetette, de a min. javaslat 6. §-a mégis tartalmazta, s többé nem kifogásolták. Hasonlóképen követeli a helykülönbséget az int. saját váltónál: a s v á j c z i köt. jog. 724. cz., a s p a n y o l K. T. 446. cz. 3. pont és a s z e r b K. T. 80. §. 7. pont; ellenben a s k a n d i n á v V. T. 2. §. és az a n g o l V. T. 5. cz. valamint általában, úgy itt sem kívánják.

¹⁸⁾ Így nevezetesen, úgy mint régente (l. fent 5. jegyz.), fióktelepre vagy a kibocsátó által látogatandó vásárra szóló, vagy a kibocsátó által utközben lakhelyére kiállított váltónál. Ugyanazon helyen kiállított int. saját váltót csak a »formákkal való üres játéknak« mondották a lipcsei tanácskozmányon, a mely helyett sokkal egyszerűbb saját váltót kiállítani (Protokolle 169. l.). Csakhogy ugyanaz az ok, a mely miatt a kibocsátó más helyre szóló fizetésnél mellőzi a saját váltót (hogy t. i. ezt a keresk. forgalomban nem kedvelik), az ugyanazon helyen eszközlendő fizetésnél is áll. E mellett bizonyos, hogy a helykülönbség kellékének elhagyása esetében elestek volna azok a viták, melyek most annak hiányához fűződnek.

¹⁹⁾ Ezt vitatják a németek közül különösen: *Liebe* W.-O. 58. l., *Renaud* W.-R. 156. l. és *Zeitschr. f. d. ges. Hr.* 7. köt. 387. sk. l.; *Hartmann* id. m. 244. l., *Hoffmann* id. m. 212. l., *Volkmar-Löwy* 45. l., *Lehmann* 383. l., *Staub* 37. l., *Grünhut* I. 412. l.; nálunk *Plósz* I. 6. jegyz.

²⁰⁾ A V. T. 110. §-a, a mely a saját váltó kellékeiről szól, ezt egy szóval sem említi s az intézvényszerzett saját váltó története (l. fent 5. jegyz.) is bizonyítja, hogy az idegen váltó alakját nem tekintették akadálnak arra, hogy abban saját váltóígéretet lássanak.

²¹⁾ Hasonlóképen különösen: *Pöschmann* Archiv f. Deutsches Wechselrecht 2. köt. 188. l., *Einert* u. o. 398., 402. l., *Thöl* 629. sk. l.; *Fick* Der trassirt-eigene Wechsel. Berlin, 1852. 110. l., *Blaschke* id. m. 52., 53. l., *Marquardsen* Zeitschr. f. d. ges. Hr. 8. köt. 56. l., nálunk *Apáthy* I. 126. l. 6. jegyz. E felfogást az intézvényszerzett saját váltó története is támogatja. Ahhoz, hogy saját váltónak tekintessék, nem kellett törvényes elismerés s ennek hiánya ma sem képez akadályt, hogy ott, a hol nincs idegen váltóként

akarataival. Igaz ugyan, hogy a kibocsátó az idegen váltónál csak viszkereseti adós, holott a saját váltónál főadós, s hogy a kettő között a kötelezettség feltételeire és tartamára nézve nagy a különbség s azt is el kell ismerni, hogy, miután az intézvényszerzett saját váltó »minden tekintetben az idegen váltó foganatjával bir«, annak kibocsátója, mint ilyen, azaz a nélkül hogy a váltót intézvényszerzeti minőségében elfogadta volna, szintén csak mint viszkereseti adós felelős.²²⁾ Figyelembe veendő azonban, hogy az intézvényszerzett saját váltó kibocsátója épen azért, mert saját magának a fizetéséről van szó, a váltót mindjárt a kiállításakor elfogadmányával is ellátja,²³⁾ a mi nélkül a rendelvényszer azt el sem fogadná. Már pedig az elfogadás folytán az intézvényszerzett saját váltóból a kibocsátóra nem származik kisebb kötelezettség, mint ha őt mint saját váltó kibocsátóját vonjuk felelősségre.

Valamint a telepített váltónál a fizetési hely és az intézvényszerzett lakhelye, azonképen az intézvényszerzett saját váltónál is a fizetési és kiállítási hely közötti különbség mint földrajzilag különböző helyek közti különbség van értve.²⁴⁾ Puszta helyi-

szabályozva, saját váltónak tekintessék (l. fent 5. jegyz.). Csak ahhoz kellett kifejezett törvényes intézkedés, hogy a lényeg ellenére és a formának megfelelően az idegen váltó szabályai alá vonassék. De a midőn a törvény ezt a helykülönbség feltételéhez kötötte, ezzel csak a helykülönbség kellékével bíró int. saját váltó természete változott meg, ellenben az ugyanazon helyen kifizetendő intézv. saját váltóra nézve misem változott, tehát ezentul, épugy mint előbb, saját váltónak tekintendő.

²²⁾ V. ö. B. T. 2103/77. (D. 28., 264. l.). Tehát csak kellő időben a fizetés helyén történt fizetés végetti bemutatás, óvás és (a mennyiben szükséges) értesítés alapján s az elévülés ellene nem 3 év, hanem 3, illetve 6 vagy 18 hó. Ebből kitünik, hogy az intézvényszerzett saját váltó elfogadás előtt nem jár egészen azonos következményekkel, mint a telepített saját váltó. Elfogadás után pedig még nagyobb a különbség, mert az int. saját váltó elfogadója elleni kereset fentartására nem kell bemutatás és óvás, holott a telepített saját váltó kibocsátója ellen rendesen kell (l. V. T. 113. §. és alább 92. §.).

²³⁾ Rendesen az intézvényszerzett saját váltó így szól: »Saját magamra és elfogadom«; németül: »An mich selbst und angenommen«. Csakis ily esetre tekinti mint saját váltót érvényesnek *Magyar G. Jogt. Közl.* 97. évf. 19. szám.

²⁴⁾ L. fent 26. §. Ez itt annál bizonyosabb, mert a *distantia loci* a kiállítási és fizetési hely közt mindig ily értelemben vétetett. Az ellenk. felfogás, a mely pusztá helyiségkülönbséget is elégségesnek tart s melyet Németországban *Thöl* id. m. 629. l. vitat, már erre való tekintettel helyte-

ségkülönbség esetében az intézvényszerzett saját váltó époly kevésé idegen váltó, mint ha semmi különbséget nem tartalmaz, tehát szintén csak mint saját váltó hatályos. Másfelől a kibocsátó és intézvényszerzett közötti személyazonosságnak magából a váltóból kétségtelenül ki kell tünnie, ehhez pedig nem elegendő, hogy az intézvényszerzett és kibocsátó azonos névvel van megjelölve.²⁵⁾ Utóbbi esetben csak közönséges idegen váltó forog fenn, melynél a fizetési és kiállítási hely közti különbség közömbös.

IV. A saját rendeletre szóló és az intézvényszerzett saját váltó össze is kapcsolható, vagyis a kibocsátó magát ugyanazon váltón rendelvényszerként és egyuttal intézvényszerzettként jelölheti meg.²⁶⁾ Ilyen pusztán egyszemélyes idegen váltó magában véve ugyan nem bir gyakorlati jelentőséggel. De ha forgattatik, a kibocsátó s esetleg egyuttal elfogadó épugy kötelezve lesz, mintha csak egy vagy két minőségben szerepelne. A helykülönbségnek azonban ilyenkor is meg kell lennie, hogy idegen váltónak tekinthessük.

len. — A fizetési hely különbözősége azonban akkor is megvan, ha mint az intézvényszerzett lakhelyétől különböző telep van megjelölve, vagyis az int. saját váltó t e l e p i t v e van, s csak ez, nem pedig egyuttal az intézvényszerzett lakhelye különbözik a kiállítási helytől. Pl. a Budapesten kiállított váltó így szól. »Saját magamra Budapesten, fizetendő Bécsben az osztrák-magyar banknál.«

²⁵⁾ V. ö. C. 169/84. (Magy. Ig. D. I. 113. l.), 882/96. (D. III. f. 7., 102. l.). A névazonosság daczára mégis lehet, hogy az intézvényszerzett más mint a kibocsátó, a mint megfordítva különböző megjelölés alatt ugyanazon személy szerepelhet, pl. ha a kereskedő egyszer polgári nevével, máskor ettől különböző czége alatt jelöltetik meg. Hasonlag Plósz 257. l., Apáthy 126. l. Ez Németországban is a tulnyomó felfogás. V. ö. különösen Thöl id. m. 626., 627. l., s a gyakorlatra nézve Borchardt Zus. 176., ellenk. Dernburg id. m. 772. l. 9. jegyz. Ellenben Ausztriában megengedik a személyazonosságnak a váltón kívüli bizonyítását is. L. osztr. legf. itsz. 9791/74. sz. hat. (Czelechowszky I. 57. l.), sőt Theumann id. m. 51. l. szerint a váltó nem is szólhat úgy, hogy »saját magamra«, hanem csakis intézvényszerzeti névmegjelölés mellett. érvényes.

²⁶⁾ Ez a törvény szövegéből is kitünik, melyben a saját rendeletre és az intézvényszerzett saját váltó kapcsolatosan (és) van említve; de kifejezetten is elismerte az Értekezlet. Hasonlag Plósz 258. l., Apáthy 127. l. Külföldön is mindenütt, a hol az intézvényszerzett saját váltó mint idegen váltó el van ismerve, ezen összetétel érvénye is elismertetik. L. a német jogra nézve különösen: Thöl 629. l., Borchardt Zus. 174. Az angol-amerikai jogra nézve: Chitty id. m. 28. l., Daniel I. 133. l.

30. §.

A lényeges kellékek hiányának következményei.

I. A V. T. által felállított és az eddigiekben ismertetett kellékek magában a törvényben mint »lényeges« kellékek vannak megjelölve.¹⁾ Azok tehát oly értelemben szükségesek, hogy az idegen váltó lényege van általuk feltételezve, nélkülök tehát **6** idegen váltó egyáltalában nem is létezik, érvénytelen. Ezt a V. T. §-a kifejezetten is kimondja, megállapítván, hogy oly okiratból, melyen a váltó lényeges kellékeinek valamelyike hiányzik, váltójogi kötelezettség nem származik.²⁾ Hogy hány és melyik hiányzik a felállított lényeges kellékek közül; vajjon a hiányzó kellék a váltóügylet benső természeténél fogva szükséges, avagy pusztán tételes természetű-e? e részben tökéletesen közömbös.³⁾ Az előirt kellékek hiánya továbbá nemcsak azok között érvényesíthető,

¹⁾ Így a 3. §. bevezető soraiban és a 6. §. 1. és 3. bek.-ben. Hasonlag a saját váltóra vonatkozó 110. §-ban. Ez nem is pleonasmus, mint *Plósz* 117. l. gondolja, azért, »mert minden kellék lényeges és mihelyt nem lényeges, nem kellék«. Ez csak akkor volna igaz, ha a kellékek hiánya mindig egyenlő következményekkel járna. Minthogy azonban vannak oly kellékek is, melyeknek hiánya, jöllehet hogy »kellenek«, mégsem vonja maga után az illető ügylet érvénytelenségét (a váltónál nálunk a bélyeg): a »lényeges« jelző az utóbbi következményre való tekintettel nem fölösleges. Az azonban semmi esetre nem helyes, ha »nem lényeges« kellékekről oly alkatrészeknél beszélünk, melyek semmiféle értelemben nem szükségesek, hanem kizárólag a felek akaratától függnék, minők *Apáthy* 38. §. szerint: a hátirat, a forgatás tilalma, a szükségbeli utalvány, a telepítés, a többszörözés, a közbenjárás, a kezesség, a tudósító levél, az érték.

²⁾ Hasonlag kifejezetten 1840. évi V. T. 19. §., német vrszb. 7. cz., svájcz i köt. jog 725. cz., skandináv V. T. 5. §., angol V. T. 3. cz. 2. §., olasz K. T. 254. cz., román K. T. 273. cz., szerb K. T. 81. §., spanyol K. T. 450. cz., portug. K. T. 281. cz. Ellenben a francia *Code de com.*, a németalföldi K. T., a belga V. T. s mások nem nyilatkoznak kifejezetten. De azért az általuk felállított kellékek hiánya, a mennyiben magyarázati szabályokkal pótoltnak (l. fent 20. §.), szintén a váltó érvénytelenségét vonja maga után. V. ö. különösen *Bravard-Demangeat* id. m. 110. l., *Lyon-Caen* id. m. 310. l., *Waelbroeck* (belga) 48. l., *Kist* (hollandi) *Beginn* II. 58., 76. l.

³⁾ E szerint tehát pl. a keltezés s egyes alkatrészeinek (hely, év, hónap, nap) hiánya a váltót épügy érvénytelenné teszi, mint pl. az összeg, a lejárat vagy kibocsátói aláírás hiánya.

a kik az okiratban eredetileg szerepelnek, hanem bárki ellen, a ki annak alapján váltójogot követel, sőt a kellékhiány nemcsak kifogásilag, hanem a bíróság által hivatalból is érvényesíthető.⁴⁾ A lényeges kellékek hiányában szenvedő váltó legfeljebb mint köztörvényi (magánjogi vagy kereskedelmi) ügylet bír érvénnyel, feltéve hogy ilyennek kellékeivel bír s a felek akarata erre is irányult, a mi oly esetben, midőn az okirat nincs mint váltó megjelölve, az ellenkező bebizonyításáig magától értetődik.⁵⁾ E feltételek alatt az idegen váltó különösen mint közönséges vagy keresk. utalvány lesz érvényes.⁶⁾

II. A lényeges kellékek hiánya azonban nemcsak az alapváltót teszi érvénytelenné, hanem a váltóra vezetett további nyilatkozatokat: a forgatmányt, elfogadmányt, kezességet, névbecsülést is. Az ily nyilatkozatok váltójogi hatálylyal szintén nem bírnak [V. T. id. 6. §. 2. bek.], hanem, szintugy mint az alapváltó, csak köztörvényi tekintet alá esnek.⁷⁾ A váltó ugyanis vala-

⁴⁾ A Váltóeljárás 4. §. 2. bek. kifejezetten kimondja, hogy a váltókereset hivatalból utasítandó vissza, ha az annak alapját képező okirattól a váltó lényeges kellékeinek valamelyike hiányzik.

⁵⁾ Ennyiben a *conversio* tágabb körben foglalhat helyet, mint a váltóképesség hiánya esetében (l. fent 17. §.). — Az 1840. évi V. T. 19. §. kifejezetten kimondotta, hogy a kellékhiányban szenvedő váltó »köztörvényi tekintet alá esik«. A felek akarata tehát egyáltalában nem jött tekintetbe, hanem csak az okirat tartalmától függött: vajjon és minő köztörvényi kötelezettség keletkezik az érvénytelen váltóból? Hasonlag kifejezett kijelentések egyes külföldi törvényekben. Így az olasz K. T. 254. cz. és utána a román K. T. 273. cz. szerint a kellékhiányban szenvedő váltó magánjogi vagy kereskedelmi természetéhez képest ítélendő meg; míg a spanyol K. T. 450. cz. szerint a kellékhiányban szenvedő váltó minden esetre köztörvényi kötelezvény. A francia jogtudomány szintén, a felek akaratára való tekintet nélkül, az okirat tartalma szerint ítéli meg, vajjon az érvénytelen váltó mint közönséges magánjogi vagy kereskedelmi kötelezettség tarttható-e fenn (v. ö. *Lyon-Caen* id. m. 311. sk. l.), míg hamis megjelölések (*suppositions*) esetében a *Code de com.* 112. cz. szerint a váltó minden esetre »*simple promesse*«. Ugyanigy a németalföldi K. T. 102. cz.

⁶⁾ Mint keresk. utalvány, ha a K. T. 291. §. feltételeinek megfelelő (rendeletre szól, vagy kereskedő által van kibocsátva vagy elfogadva). Ez esetben azonban az anyagi jogkövetkezmények, minthogy a váltóra vonatkozó határozatok nagy része a keresk. utalványokra is kiterjesztettek, csak kevésben (elfogadás biztosítása, elfogadó kötelezettsége a kibocsátó irányában) különböznek. Az eljárás azonban egészen más, t. i. nem a váltó-, hanem a keresk. eljárás. V. ö. *Szerző Keresk. jog.* II. 135. §.

⁷⁾ Különösen a forgatmány mikénti *conversio*járól: l. alább 33. §.

mennyi reá vezetett nyilatkozat közös alapja, feltétele, s minden váltónyilatkozat magából a váltóból kiegészítést nyer. A váltó kellékei ennél fogva az összes váltónyilatkozatok kellékei is s azok hiánya magában a váltóban az egyes váltónyilatkozatokra nézve is kellékhányt foglal magában. Ennyiben a váltóra vezetett nyilatkozatok nem tekintetnek önállóknak úgy, hogy mindegyiknek érvénye, miként a váltóképesség tekintetében (l. fent. 18. §), külön-külön bíraltatnék el, hanem valamennyi váltónyilatkozat érvénye egyenlően az alapváltó érvényétől függ.⁸⁾ A váltónyilatkozatok csak azon kellékek szempontjából önállóak, melyek az illető nyilatkozat sajátos, más nyilatkozatokra nézve nem közös kellékei.⁹⁾

III. Az a kérdés merül még fel, mely időpontban kell hogy a váltó lényeges kellékei meglegyenek? Bármennyire szigoruan követeli a V. T. az előirt kellékeket, azt még sem kívánja, hogy valamennyi mindjárt a váltó kiállításakor legyen meg, a váltó kellékei egyszerre (*uno actu*) vezetessenek reá. A váltó akkor is érvényes, ha egyes kellékek csak később töltenek ki s csakis abban az időpontban szükséges, hogy valamennyi kellék meglegyen, a mikor a váltó érvényesítettetik.¹⁰⁾ Ez teszi lehetővé, hogy a váltó az utólagos kitöltés feltétele mellett mint nem

⁸⁾ Ez már az 1840. évi V. T. álláspontja, az I. r. 19. §-a kifejezetten azt mondván, hogy a kellékhányban szenvedő oklevél »váltójogi viszonyok alapjául nem szolgálhat«. Külföldön is többnyire ez a felfogás van érvényre emelve. Így kifejezetten: német vrszb. 7. cz. 2. mond., svájci köt. jog 725. cz. 2. mond., skandináv V. T. 5. §. 2. mond., szerb K. T. 81. §. 2. mond. Ugyanaz a francia és az angol-amerikai jog álláspontja; bár az írók nem nyilatkoznak elég határozottan. V. ö. azonban pl. *Chitty* 165. l., *Daniel* I. 101. l. Ellenben Olaszországban *Vidari* id. m. 93. l. a Németországban a köz. vrszb. előtti időben tanított (l. *Thöl* 156. l.) azt a nézetet vallja, hogy a későbbi váltónyilatkozatok csak annyiban érvénytelenek, a mennyiben a váltóban hiányzó kellékek reájuk nézve is lényegesek. Tehát pl. az elfogadmány érvényes, ha a váltóban csak a kibocsátói aláírás vagy a kelet hiányzik. De más olasz írók ezt nem fogadják el. V. ö. *Supino* id. m. 46. l. *Ruggeri* id. m. 60. §.

⁹⁾ Pl. az intézvénnyezett pusztá aláírásából álló elfogadmányra nézve az a kellék, hogy a váltó előlapján álljon (V. T. 21. §.). Ennek hiánya tehát csak az elfogadmányt teszi érvénytelenné, de nem a többi nyilatkozatot is.

¹⁰⁾ Akár bíróságon kívül (fizetés v. bemutatás), akár bíróság (kereset-indítás). Utóbbira nézve l. C. 315/85. (P. T. 10., 125. l.), 65/87. (J. 87., 78. l.), 1180/98. (D. III. f. 14., 114. l.).

teljes: u. n. blanco-váltó a forgalomban épugy szerepeljen, mint a teljesen kitöltött váltó.¹¹⁾ Még kevésbé szükséges, hogy a hiányos kellékek pótlása magától a kibocsátótól származzék. Történhetik bárki által, akár előleges megállapodás szerint, akár a nélkül. Sőt nemcsak hogy ez által a váltó érvénye nem érintetik, hanem az adós az utólagos kitöltés körüli visszaélések miatt kifogást is csak korlátolt mértékben tehet. A V. T. 93. §-a e részben kifejezett intézkedést tartalmaz (l. alább 83. §.).

Másfelől a váltó kellékeinek fenforgása a kiállítás idejében nem is elégséges. Ennek daczára a váltó érvénytelen, ha valamely lényeges kellék később, a mikor a váltó érvényesítettik, hiányzik, ha nevezetesen később kitöröltetik.¹²⁾ Ez mindazonáltal csak

¹¹⁾ A blanco-váltó (*Blankowechsel, blanc-seing, bianco-segno, blank-paper*) tehát mint ilyen forgatható, elfogadható (blanco-elfogadomány), vagy más nyilatkozattal látható el. Ez általában a blanco-váltó érvénye az utólagos kitöltés feltétele mellett most külföldön is többnyire el van ismervé. Így nevezetesen: Ausztriában, a hol az 1853. október 6-án kelt ig. min. rend. szintén kifejezetten intézkedik az utólagos kitöltésről; Németországban: v. ö. különösen *Thöl* 34. §., *Hartmann* 32. §., *Lehmann* 450. sk. l., *Dernburg* 797. l., 818. l., *Staub* 39. sk. l., *Rehbein* 29. l.; és az angol-amerikai jogban: angol V. T. 20. cz., *Daniel* id. m. I. 145. sk. l., *Story* 53., 54., 57. §§. Franciaországban azonban a blanco-váltó érvénye különösen a helykülönbség kellékére való tekintettel vitás volt. V. ö. *Nouguier* I. 87., 88. l., *Bravard-Demangeat* 116. sk. l., *Lyon-Caen* 321. l. De ez az ok most már elesett. Olaszországban ennek daczára még mindig van vita annak érvénye fölött. Ellene l. *Vidari* id. m. 74. sk. l., bár maga tanusítja az elismerő gyakorlatot, továbbá *Supino* id. m. 48. l., mellette behatóan *Sorani* id. m. 93. sk. l.

¹²⁾ Irónnal való áthuzása a téntával írott kelléknek nem tekinthető törlésnek: **B. T.** 2455/84. (Ü. L. 84. 16. sz.). Ellenk. **C.** 1192/98. (D. III. f. 14., 64. l.). A törléssel egyenlő azonban minden más eltüntetés vagy megcsonkítás. Így nevezetesen az elszakítás, letépés, széttépés, kivakarás. V. ö. **C.** 461/88. (D. Uj f. 18., 303. l.), 6/93. (U. o. 36., 6. l.), 1017/91. (M. IV. 452. l.), 156/96. (M. 8., 394. l.), **B. T.** 226/79. (D. 28., 265. l.). Eltörlés vagy elmosódás ellenben, ha a kellék még kivehető, nem rontja le a váltó érvényét: **C.** 845/87. (P. T. 16., 168. l.). Sem az igazítás (beszúrás): v. ö. **L. I.** 185/80. (D. 25., 137. l.), **C.** 1559/95. (P. T. 30., 103. l.), előbbi azonban mégis azon alapon, mert ily váltó mint aggályos okirat bizonyításra nem alkalmas, a keresetet elutasította. Ez most az 1893. évi XVIII. tcz. 74. §-a értelmében nem okvetlenül szükséges, hanem a bíró szabad belátással határoz. De különben is a kiigazított kellék aggályossága a váltón kívüli bizonyítással elosztható (pl. hogy eredeti változtatás, vagy később az adós beleegyezésével vagy nyilatkozatának rávezetése előtt tör-

akkor áll, ha a törlés szándékos volt [V. T. id. §. 3. bek.].¹³⁾ A csupán véletlenségből, vagy a használat folytán kitörölt kellék olybá vétetik, mintha a váltón sértetlenül rajta volna.¹⁴⁾ Az ellen-

tént, tehát a változtatás értelmében kötelezte magát); a mit azért kell megengedni, mert a kiigazított kellék nem hiányzó kellék, már pedig csak ez nem pótolható a váltón kívüli bizonyítással. V. ö. C. id. 1559/95., 1316/96. (P. T. 34., 94. l.), 58,120/97. (D. III. f. 9., 179. l.), 1190/94. (Ü. L. 95. 33. sz.), 639/98. (D. III. 13., 262. l.), 483/98. (U. o. 264. l.), 350/98. (U. o. 12., 187. l.) és Plósz 114. l. Ugyanez majdnem általánosan elismerve Németországban: v. ö. Thöl 164. l., Renaud 72. l., Lehmann 414. l., Staub 168. l., Canstein 181., 406. l., Borchardt Zus. 184., Rehbein 30. l., ellenk. Hartmann 180. l.; vitán kívül az angol-amerikai jogban: v. ö. angol V. T. 64. cz., Byles 335. l.; Chitty 206. l., Chalmers 218. l., Daniel II. 412. sk. l. Még ha az igazítás hamisítás, sem lesz a váltó érvénytelen, a mint ez a V. T. 82., 83. §§-ból világosan kitünik (l. alább 77. §.). Azonban épen azért, mert az igazítás legalább is aggályossá teszi a váltót, s om m á s váltópernek, mely-nél az adós meghallgatása nélkül köteleztetik, ily váltó alapján nincs helye. V. ö. kifejezetten V. elj. 14. §. Az igazítással egyenlő tekintet alá esik a kitörölt kellék helyreállítása. V. ö. C. 1623/95. (P. T. 33., 168. l.).

¹³⁾ Ez magában foglalja egyuttal, hogy a törlés az arra jogosi-tottól, vagyis a váltóbirtokostól származik. A törlés szándékossága ugyanis épen azért szünteti meg a váltó érvényét, mert feltételeztetik, hogy a szándék csakugyan erre irányult. Már pedig oly valaki, a ki a váltó fölött nem rendelkezik, nem birhat jogosan ily szándékkal, a jogosulatlan szándék pedig annál kevésbbé jöhet tekintetbe, mert különben az adós is megfoszthatná a váltót érvényétől. A híres amerikai bíró: Story, egy ítéletben azt, hogy idegen egyén általi törlés a váltó érvényét megszüntethesse, mint »repugnant to common sense and justice« jellemezte. L. Daniel id. m. II. 384. l. V. ö. C. 6/93. (D. Uj f. 36., 6. l.) és Plósz 116. l. is. V. ö. C. 1192/98. is (D. III. f. 14., 64. l.), mely helyesen alperesre rója annak bizonyítását, hogy a harmadik a váltóbirtokos beleegyezésével vagy hozzájárulásával törölte a kelléket, a mi a szándékossággal egyenlő. Azt azonban, hogy a törlés harmadik személy által történt, a mi magában véve azonos a véletlennel, az ezt állító váltóbirtokos tartozik előbb bizonyítani.

¹⁴⁾ Még ha a váltóból nem is vehető ki, a mikor azonban annak fenforgása és minősége bizonyítandó. — A magyar V. T. ezen megkülönböztetése, a mely az Apáthy-féle Tervezetben hiányzott, az Értekezleten siker nélkül javaslatotott s csak a képvh. igazs. bizottsága által vétetett fel: teljes igazolást nyer az angol-amerikai jog által, mely ugyanazt a megkülönböztetést teszi. Az angol-skót jog ugyan azelőtt közömbösnek tekintette a törlés okát. L. Chalmers id. m. 215. l. De az amerikai gyakorlat hatása alatt, mely az idegen személy általi törlést a »spoliatio« fogalma alá vonta (l. Daniel II. 384. l.), most az angol V. T. 63. cz. határozottan kimondja, hogy csak a váltóbirtokos vagy képviselőjének szándékos törlése eredményezi a váltó hatályvesztését, a nemszándékos, téves vagy meg-

kezőnek bebizonyításáig azonban a törlés szándékosnak vélelmeztetik [V. T. id. §. 4. bek.].¹⁵⁾ A váltóbirtokos köteles tehát bizonyítani, hogy a törlés véletlen volt¹⁶⁾ és pedig, minthogy a váltó

hatalmazás nélküli törlés ellenben hatálytalan. Németországban ez idő szerint szintén még az a felfogás az uralkodó, hogy bármilyen törlés szünteti meg a váltó hatályát. Ezen főleg *Thöl* után (id. m. 183. §.) követett nézet (l. még *Hartmann* 180. l., *Lehmann* 413., 587. l., *Rehbein* 30. l., *Borchardt* 205. l., *Staub* 168. l. stb.), egyszerűen a formahiány tényére tekint, nem vévén figyelembe, hogy a forma csak a váltójog keletkezéséhez szükséges okvetlenül s később egészen hiányozhatnak a nélkül, hogy a váltójog megszűnjék. Ha a véletlenül elveszett váltó a bírói megsemmisítés által hatályában fenntartható, akkor valóban következtelenség egyes kellékek törlésénél pusztán csak a formahiány tényére tekinteni. Egyes német írók ezt már fel is ismerték s ennek folytán szintén az angol-magyar megkülönböztetést teszik. Így nevezetesen *Dernburg* id. m. 281. §. és *Canstein* 181. sk. l. Nálunk *Plósz* 116. l. 10. j. azért hibáztatja a szándékos törlésre nézve tett megszorítást, mert ellentmondásban áll a V. T. 82., 83. §§-nak a hamisításra vonatkozó azon szabályával, mely szerint a hamisítás előtti nyilatkozatok kiállítói az eredeti tartalom szerint felelősek, holott »a meghamisítás is törlés s attól csak abban különbözik, hogy a régi tartalom helyébe újat is létesít«. Ámde a meghamisítás csak a fizikai egymásutátságban foglal magában törlést, jogilag ellenben csak az egységes eredmény jön tekintetbe, már pedig a hamisításnál meglévén a váltó kellékei, abból kötelezettség is származhatik, ellenben a szándékos törlésnél hiányozván a kellék, ez nem lehetséges. Azt sem helyesli *Plósz*, hogy »a váltó a véletlen törlés után még további nyilatkozatok felvételére alkalmas«. De ha a véletlen törlés megemlégtörténtnek tekintetik, akkor nem látható be, miért tegyen az egyáltalában különbséget a ki nem törölt kellékekkel bíró váltóval szemben?

¹⁵⁾ A V. T. 6. §-a úgy a törlésre nézve általában, mint a szándékosság vélelmére nézve csakis a váltó lényeges kellékeire vonatkozik. A váltó egyébként a tartalmának törlésénél ellenben a szándékosság vagy véletlen közti különbség vagy egyáltalában nem jön tekintetbe (így az elfogadmánynál l. alább 41. §.), vagy ha ugyanazon igazságos okokból, mint a lényeges kellékeknel, csak a jogosult általi szándékos törlésnek tulajdonítható az a hatály, hogy a kitörölt alkatrész nem létezőnek tekintetik (így a forgatmánynál is, a mennyiben nem csupán az alaki legitimitációról van szó, l. alább 51. §.): a szándékosságot vélelmezni még sem lehet, hanem a közönséges bizonyítási szabályok foglalnak helyet, vagyis az, ki a törlést a maga javára érvényesíti, tartozik bizonyítani, hogy a törlés szándékosan és jogosan (az érdekeltek beleegyezésével) történt. Ez áll pl. a forgatási tilalom törléséről: v. ö. C. 441/84. (D. Uj f. 10., 153. l.) és a telepítés törléséről: l. fent. 27. §. 41. jegyz.

¹⁶⁾ Hasonlóképen angol V. T. 63. cz. 3. bek. — Minthogy a törvény a szándékosságot csak vélelmezteti, a vélelemnek pedig csak kétség esetében van jogosultsága: ebből következik, hogy, ha a törlés véletlensége

érvényessége a váltókövetelés feltétele, nem csupán az adós kifogása folytán, hanem mindjárt a keresetben, ellenkező esetben ez a bíróság által hivatalból épugy visszautasítandó, mint ha az illető kellék a váltón rajta sem lett volna.¹⁷⁾

II. A kibocsátó.

31. §.

I. Az idegen váltó, ellentétben a saját váltóval, nem fejez ki fizetési kötelezettséget a kibocsátó részéről s abból magából, hogy valaki mást arra utasít, hogy harmadik személynek fizessen, fizetési kötelezettség az utóbbi irányában nem is származik. Azonban a váltó épen az által vált el az utalványtól s lett külön sajátos intézménnyé, hogy a kibocsátó már a váltó kiállításának tényénél fogva, magából a váltóból köteleztetett. Így állapította meg ezt eleinte a szokás,¹⁾ később az ezt szentesítő törvényhozások. Teszi ezt kifejezetten a magyar V. T. is, határozottan kimondván, hogy a kibocsátó a váltó elfogadásáért és kifizetéseért váltójogilag felelős [**V. T. 7. §.**].²⁾ A kibocsátói kötelezettségnek ezen a kibocsátó kifejezett nyilatkozatát pótló törvényes megállapításában van tehát a váltójog tulajdonképeni súlypontja, a mely épen azért teljesen méltó, hogy a váltóból eredő jogviszonyok szabályozásánál első helyre tétessék és önálló fejezetbe foglaltassék. Addig, míg az intézményezett a váltót el nem fogadta s más váltónyilatkozatot sem vezettek reá, nem is származik belőle más, mint a kibocsátói kötelezettség, maga az alapváltó tehát épen csak a

nyilvánvaló, az bizonyítás nélkül is elismerhető. Ez azonban nem áll a teljesen elszakított, de ismét összeragasztott váltónál, mint **C. 461/88.** (D. Uj f. 18., 303. l.) és **B. T. 226/79.** (D. 28., 265. l.) szerint (utóbbi ugyan csak vélelmet állít fel az elszakítás véletlensége mellett, de a törvény ellenkező vélelmével szemben ily vélelemnek nincs helye). Lehet, hogy a kifizetés jeléül elszakított váltó darabjait jogosulatlan személy ragasztotta össze.

¹⁷⁾ A Váltóelj. 4. §-a értelmében. V. ö. **C. 1840/95.** (D. III. f. 2., 33. l.). Előbb ellenk. 310/88. (Ü. L. 88—22. sz.).

¹⁾ Hogy minő alapon? arról l. fent. 10. §.

²⁾ Hasonlag kifejezett megállapítás a legtöbb külföldi törvényhozásban. V. ö. francia *Code de com.* 118. cz., hollandi K. T. 108. cz., német vrszb. 8. cz., svájci köt. jog 726. cz., skandináv V. T. 8. §., belga V. T. 7. cz., spanyol K. T. 456. cz., portug. K. T. 283. cz., angol V. T. 55. cz. stb. Ellenben az olasz és román K. T. csak közvetve mondja ki a kibocsátó felelősségét.

kibocsátó kötelezettsége folytán létesít jogviszonyt. E nélkül az idegen váltó magában véve csak jogilag közömbös papirdarab volna.

II. Bármennyire igaz azonban, hogy a kibocsátó kötelezettsége ad a váltónak jogi alapot: az idegen váltónál a kibocsátó még sem az a kötelezett, a ki által a fizetésnek voltaképen történnie kell, a kinek a fizetése a váltókövetelés tulajdonképeni tárgya. Az idegen váltó alakja ugyan nem állja ennek útját. Nyilvánvaló ugyanis, hogy az adós nemcsak saját személyében, hanem megbízott által is fizethet s az ehhez intézett fizetési megbízás az adós ebbeli minőségét meg nem változtatja. Tényleg a váltóügylet eredetileg mint kibocsátó és a rendelvényes között kötött oly szerződés jelentkezik, melyből a kibocsátó az igazi adós, a ki, ha maga helyett mást utasít is a fizetésre, az utóbbi mint intézvényszerzett nem önálló fizető, hanem csak a kibocsátó megbízottja. A váltóügylet illetően felfogása a régi elméletben általános,³⁾ s az új elmélet mellett is vannak, a kik a kibocsátót mint a tulajdonképeni adóst kívánják tekintetni.⁴⁾ Azonban az a körülmény, hogy a hitelezőnek okvetlenül az intézvényszerzethetnél kell a fizetést keresnie s nem fordulhat előbb a kibocsátó ellen, mintsem igazolja, hogy az intézvényszerzettől a fizetést meg nem kapta: mindinkább azt a felfogást emelte érvényre, hogy a váltóügylet tulajdonképeni tárgya az intézvényszerzett fizetése, a kibocsátó pedig ezért csak jótállást, szavatosságot vállal. Történt ez különösen az elfogadmány önálló kifejlődése folytán (l. alább 43. §.), a mely oda vezetett, hogy az intézvényszerzett nemcsak mint a kibocsátó megbízottja ennek irányában, hanem közvetlenül a rendelvényes

³⁾ A régi írók a kibocsátót egyszerűen mint a d ó s t (*debitor*) jelölik meg, s az intézvényszerzethet határozottan mint az ő fizetési megbízottját tekintik. V. ö. *Scaccia* id. m. §. 2. gl.: 5., 20., 144., 316., 322. szám stb.; *de Turri* id. m. disp. 1. qu. 2. 10., 15., 16., 18. stb., disp. 2. qu. 5. 8., 9. sz., disp. 2. qu. 6. 2. szám stb. Még *Pothier* is a kibocsátó és rendelvényes közti szerződést a váltó főszerződésének nevezi, id. m. 4. fej. 1. cz., s ez volt a mult században Németországban is az uralkodó felfogás. V. ö. *Heineccius* id. m. cap. III. §. 11. Sőt az újabb francia írók is a kibocsátót legalább az elfogadás előtt mint főadóst (*débiteur principal*) tekintik. V. ö. *Nouguier* I. 350. l., *Lyon-Caen* id. m. 167. l. 4. jegyz., *Bédarride* id. m. II. 168. l.

⁴⁾ Így különösen *Einert*, a ki szerint az idegen váltó kibocsátója ugyanazt az állást foglalja el, mint a saját váltó kibocsátója s az elfogadó csak kezesként szerepel. L. id. m. 66., 77., 95. l. és fent 8. §. Hasonlag főadósnek tekinti az új olasz K. T. alapján is *Vidari* id. m. 220. l., 436. l.

és utódai irányában köteleztetett. Ezzel megszűnt az az akadály, a mely abból származott, hogy a kibocsátó másodrendű adósnak tekintessék a nélkül, hogy valaki a váltóból főadósként köteleztetnék. Az elfogadó lévén épen a váltó fizetésére utasítva, misem volt természetesebb, mint hogy az elfogadás által elvállalt fizetési kötelezettség a váltóból eredő főkötelezettséggé emeltetett s ezzel meg volt szerezve az a kötelezettség, a mely a kibocsátói jótállás jogi alapjául szolgálhatott. Az újabb váltójogban ez a fejlődés most már mindenütt szentesítve van⁵⁾ s ennek megfelelően a kibocsátó ellen nem egyenes váltókeresetnek, hanem csak viszkeresetnek van helye, a mely úgy feltételeire, mint tárgyára és tartalmára nézve az elfogadó ellen adott egyenes váltókeresettől lényegesen különbözik (l. alább 43., 56. §§.). Ez akkor is áll, ha a váltó nem fogadtatott el. Ilyenkor ugyan nincs főkötelezettség, melyre a kibocsátó viszkereseti kötelezettsége vonatkoznék, de minthogy ez esetben is az intézvényezett fizetése a váltóügylet tulajdonképeni tárgya, nem volt ok a kibocsátó felelősségének természetére nézve különbséget tenni.

III. A kibocsátó jótállási kötelezettsége, a V. T. id. szavai szerint, a váltó »elfogadásáért és kifizetéseért« áll fenn. Ehhez képest tehát kettős tartalommal bír, s mindegyik tekintetében külön jogkövetkezmények vannak megállapítva. Ha a váltó el nem fogadtatik, a kibocsátó a váltó kifizetését biztosítani tartozik s erre biztosítási viszkeresettel szorítható, mely még akkor is helyt foglal, ha az elfogadás megtörtént ugyan, de az elfogadó oly helyzetbe jutott, hogy a fizetés tőle nem várható (l. alább 45. §.). Ha a váltó ki nem fizettetik, a kibocsátó a váltót kifizetni köteles s erre fizetési viszkeresettel szorítható. Minthogy azonban a váltó elfogadása nem önálló tárgya a váltóügyletnek, mely a váltó kifizetése mellett mint különálló második teljesítés volna követelhető, hanem csak arra szolgál, hogy az intézvényezett a váltóügylet tárgyát képező

⁵⁾ Már az 1673. évi francia *Ordonnance* beszél a kibocsátóról és forogatókról mint jótállókról (V. czim 13. cz.) s még határozottabban a *Code de com.* 118. cz.: »le tireur et les endosseurs d'une lettre de change sont garants solidaires de l'acceptation et du paiement à l'échéance«. A német s az ezt követő törvények nem beszélnek ilyen világosan. A magyar a kibocsátóról (12. §.), elfogadóról (23. §.) egyformán azt mondja, hogy »váltójogilag felelős«.

fizetésre magát előre kötelezze: az elfogadásért való jótállás a kibocsátó részéről sem tekinthető önálló kötelezettségnek, hanem az csak a fizetésre irányuló kötelezettség járuléka gyanánt, mint mellékkötelezettség jelentkezik. Ez még akkor is állana, ha a kibocsátótól az elfogadás elmaradása folytán mindjárt a fizetés követeltethetnék,⁶⁾ a biztosítási kötelezettség mellett pedig nyilvánvaló, tekintve hogy a biztosítás csak ideiglenes jellegű és úgy a fizetés, illetve az erre irányuló viszkereset, mint ennek elmulasztása vagy elvesztése által felemésztetik.⁷⁾ Mindazonáltal a kibocsátó felelőssége a váltó elfogadásáért ~~kiváló jelentőséggel bír. Ez a második jellemvonás, mely által a váltó az utalványtól különbözik; a mely a váltót még a keresk. utalványtól is megkülönbözteti.~~⁸⁾ Az utóbbi is elfogadható ugyan, de mert az utalványozó nem felelős, ha az elfogadás megtagadtatik, az elfogadás a keresk. utalványnál nem játszik nagy szerepet. Ellenben a váltónál a kibocsátó felelőssé tétetvén az elfogadásért is, ez a váltónak, ha nem is lényeges, de mégis annyira rendes alkatrészévé vált, hogy a váltót egyenesen erre irányzottnak, elfogadásra szánt papirnak kell tekinteni (l. fent 12. l.). Fölösleges hangsúlyozni, hogy ez mennyire emeli a váltó gazdasági értékét: a kibocsátó tudván azt, hogy az elfogadás megtagadása esetében biztosítékot kell adnia, már előre gondoskodni fog arról, hogy az intézkénnyezett a váltót csakugyan elfogadja; a váltóbirtokos pedig akár az elfogadás, akár a kibocsátó által adott biztosíték alapján előre is megnyugvást szerez arra nézve, hogy a váltó lejáratkor ki fog fizettetni. Hogy mi alapon fejlődött ki a kibocsátó ezen elfoga-

⁶⁾ V. ö. alább 45. §. Ez esetben is nem két, hanem csak egy fizetés követelhető, illetve ha az elfogadás megtagadása folytán a fizetés követeltetett, az többé a fizetési kötelezettség alapján külön nem követelhető.

⁷⁾ V. ö. hasonló értelemben különösen *Thöl* id. m. 94. §., a ki azonban nagyon messze megy, midőn az elfogadásért való felelősségben semmiféle ígéretet nem akar látni, hanem csak a fizetési ígéret következményének tekinti, mely azon gyanun alapul, hogy az teljesítendő lesz. Ugyanigy nálunk *Plósz* 204. l. Mihelyt a kibocsátó valamire kötelezve lesz azon esetre, ha az elfogadás megtagadtatik, még ha a teljesítés ily esetben csak ideiglenes is: ő az elfogadást igéri. V. ö. már *Pothier*, a ki szerint a fizetésre mint főkötelezettségre irányuló váltószerződésből háromféle kötelezettség származik: 1. a váltó kiállítására, 2. a fizetésre, 3. a biztosításra, ha a váltó el nem fogadtatik (id. m. 59., 70. sz.). L. továbbá *Bravard-Demangeat* id. m. 258. l., *Einert* id. m. 154., 184. l., *Kuntze* D. W. R. 81. l.

⁸⁾ L. *Szerző* Keresk. jog. II. köt. 135. §.

dási garantiája? az még kevésbé bizonyos, mint a kibocsátó fizetési kötelezettségének alapja. Magában a váltóban annak szintén nincs nyoma. Tény azonban, hogy a kereskedelmi szokás azt már régóta megállapította ⁹⁾ s a törvényhozások mindenütt egyaránt szentesítették.¹⁰⁾

IV. A mi a kibocsátó fizetési felelősségét illeti, közelebbről az a kérdés merül fel, hogy mi annak igazi jogi természete és tárgya? Az, hogy a kibocsátó a váltó kifizetéseért nem első sorban, hanem csak jótállóként felelős, még nem tartalmaz szabatos jogi meghatározást, ez tehát még előttünk áll. Maga az a tény, hogy a kibocsátó csak azon feltétel alatt felelős, ha az intézkényezett nem fizet: arra a felfogásra vezethetne bennünket, hogy a kibocsátó felelőssége nem más mint kezesség.¹¹⁾ Ez azonban meg van czáfolva az által, hogy a kibocsátó felelős, tekintet nélkül arra, vajjon a váltó el van-e fogadva vagy nem, tehát akkor is, ha a főadósság, mely nélkül kezesség nem lehetséges, nem létezik. Ellene szól továbbá a kibocsátó kötelezettségének mérve, mely nem szorítkozik egyszerűen a váltóban kitett összegre, miként

⁹⁾ Már *Baldus* tesz róla tanúságot (Consilia I. 348., II. 190.), a *genua i Rota* pedig az elfogadásért való felelősséget a váltószerződésben bennrejlőnek nyilváníttja: »talis conditio tacite inest contractui cambii« (Decis. IV. 7. és 8. sz.). *Frémery* id. m. 101. sk. l., és utánna *Biener* Wechsler. Abh. 108. l. abból magyarázzák, hogy az elfogadás végetti bemutatás eleinte a vásárokon csak mint a fizetés végetti bemutatás bevezetése történt a végből, hogy előre tudni lehessen, mely váltók lesznek a vásáron kifizetve s csak az ilyen elfogadott váltók használtattak a kölcsönös beszámításra (*scontratio*). Az elfogadás megtagadását ennél fogva egyenlőnek tekintették a fizetés megtagadásával s azért annak alapján rögtöni fizetési viszkeresetet adtak a kibocsátó ellen. Ez aztán átment a nevásári váltóra is, azzal a különbséggel, hogy a legtöbb helyen csak a biztosítási jogot ismerték el a váltóbirtokos részére (l. alább 45. §.).

¹⁰⁾ Nem hiányoztak azonban hangok, melyek e szokás jogosultságát kifogásolták. Így a *Code de com.* előkészítésekor a *béziens-i* törvényszék egyenesen igazságtalanságnak véleményezte azt, hogy a kibocsátó mindjárt a kibocsátástól fogva legyen kénytelen a fedezethez szükséges összegről gondoskodni, holott ő csak a lejáratkori fizetést ígérte. L. *Locré*nál *Esprit du Code de com.* I. 76. l.

¹¹⁾ L. e felfogást *Nouguier*nál I. 350. l.: »par l'effet de l'acceptation le tireur devient seulement caution solidaire«. Az angol-amerikai írónál ez a felfogás általános. L. *Chitty* id. m. 214. l.: »the drawer of a bill stands in some respects in the situation of a surety for the drawee«; továbbá: *Byles* id. m. 318. l., *Chalmers* 185. l., *Daniel* id. m. II. 321. l.

az intézvényszerű fizetése, hanem ennél többre, t. i. a viszkereseti összegre terjed ki, a mely a váltóösszegezen felül még bizonyos melléktételeket is foglal magában. Ezen okoknál fogva tehát most is kénytelenek vagyunk a kibocsátó kötelezettségét önállónak tekinteni. Arról ugyan most már nem lehet szó, hogy a kibocsátó olyannak tekintessék, mint a ki maga kötelezi magát a váltóösszeg fizetésére, maga igéri a fizetést, mert különben ezt tőle egyenes keresettel mint főadóstól lehetne követelni. Annál inkább önállónak tekintendő azonban a kibocsátó kötelezettsége oly értelemben, hogy ő az intézvényszerű fizetését igéri, a mely épen a váltókövetelés tárgya.¹²⁾ Igaz ugyan, hogy ezt sem lehet mint egyenesen kikényszeríthető ígéretet venni.¹³⁾ De annak mi sem áll útjában, hogy a kibocsátó az intézvényszerű fizetését oly értelemben ígérje, hogy annak elmaradása esetében a váltóbirtokosnak kárpótlást fog adni.¹⁴⁾ Tényleg csakis mint az intézvényszerű nemfizetése esetére ígért kártérítési kötelezettséget lehet a kibocsátó kötelezettségét helyesen és az általános jogelveknek megfelelően magyarázni.¹⁵⁾ Igaz ugyan, hogy a váltóbirtokos a kibocsátótól nem az általa egyénileg szenvedett kár megtérítését, hanem csak az u. n. viszkereseti összeget követelheti, a mint azt a V. T. mindenki nézve egyformán állapítja meg (l. alább 58. §.). Azonban pénzfizetési kötelezettségeknél

¹²⁾ V. ö. *Thöl* id. m. 330. l., a ki a kibocsátó fizetési kötelezettségének természetét legbehatóbban vizsgálta, s utána nálunk *Plósz* 199. sk. l.

¹³⁾ *Nemo alienum factum promittendo obligatur*. L. 38. pr. D. de verb. obl. 45., 1.

¹⁴⁾ Ily kötelezettség elvállalása a mai magánjogban kifejezett nyilatkozat nélkül is felveendő. V. ö. *Dernburg* id. m. II. 27. §.

¹⁵⁾ Ez megfelel a közönséges felfogásnak. V. ö. már a régi íróknál: *Scaccia* §. I. qu. 7. pars. 2. ampl. 8., 100. sk. szám. *R. de Turri* disp. III. qu. 9. — Hasonlag a francziáknál: *Pothier* id. m. 59., 63. sz., *Nouguier* II. 149. l.; az angol-amerikai váltójogban angol V. T. 57. cz., *Byles* 174. l., *Story* 121. l., *Daniel* II. 445. sk. l.; a németeknél: *Liebe* W. O. 61. l., *Dernburg* id. m. 836., 844. l., *Hartmann* 126., 133. §§., *Hoffmann E.* id. m. 16., 420. l.; *Wächter* W. R. des D. Reiches 394. l., *Lehmann* id. m. 439. l., *Canstein* 354. l. stb. Ezzel szemben *Thöl* id. m. 331. l. és utána nálunk *Plósz* 200. l. nem ismeri el a kibocsátó felelősségét kártérítési kötelezettségnek, abból indulva ki, hogy nem a valóságos kárt térítetik meg s hogy a viszkereseti összeg akkor is követelhető, ha a váltóbirtokosnak kára nincs. De ha ez akadály volna, akkor semmiféle pénzkövetelésnél, melynél késedelmi kamat jár, nem lehetne kártérítésről szó.

általában a késedelmes adós nem az egyénileg szenvedett kár megtérítését követelheti, hanem a kártérítés tárgyilagosan, mint közönséges teljesítési érdek (*interesse commune*), a késedelmi kamatok által határoztatik meg.¹⁶⁾ Hasonlóképen a váltójog is a kibocsátó kártérítési kötelezettségét tárgyilagosan a viszkereseti összegben állapítja meg, a melynek említett melléktételei a váltóbirtokosnak a fizetés elmaradásáért még nagyobb kárpótlást nyújtanak, mint a közönséges pénzfizetéseknél. Sőt a V. T. ezt nem is csak arra való tekintettel állapítja meg, hogy a váltóbirtokos a váltóban ígért fizetést kellő időben nem kapta meg, hanem arról is gondoskodik, hogy a váltóbirtokos abbéli érdekének sérelme is kárpótlást nyerjen, a mely abból származik, hogy a kibocsátó nem a kijelölt fizetési helyen lakik, a váltóbirtokos tehát nem ezen a helyen kapja tőle a fizetést. Tovább menni s a kibocsátót a mindenkori váltóbirtokos egyéni kárának, beleértve az elmaradt haszonnak is, a megtérítésére kötelezni: annál kevésbé lehetett, mert a kibocsátó nemcsak akkor felelős, ha őt mulasztás terheli az intézvényszerzett fizetéseért való gondoskodásban, hanem akkor is, ha a maga részéről mindent megtett, hogy az intézvényszerzett fizethessen. Ő felelős a fizetésért, mint a kikötött teljesítményért, bármily oknál fogva marad az el. Nem volna tehát méltányos, őt a mindenkori váltóbirtokos egyéni érdekéből származó bizonytalanságnak kitenni. Ezt a váltókötelezettség határozottsága sem türi meg, nem is említve, hogy senki sem merne ily bizonytalan kötelezettség mellett váltót kibocsátani.¹⁷⁾

V. Az a kérdés még: vajjon a kibocsátó felelősségének törvényes megállapítása kényszerítő (*absolut*) természetű-e, avagy jogositva van-e a kibocsátó ezt a felelősséget a váltóba felvett

¹⁶⁾ Így van ez legalább az osztrák p. t. 1333. §., a francia *Code civil* 1153. cz., s az olasz *Codice civile* 1231. cz. szerint, melyek értelmében nagyobb kár igazolása esetében sem követelhető több. Ugyanezt tartja a magyar gyakorlat. A római jog (l. 2. §. 8. D. de eo quod certo loco 13., 4.), a svájcz jog 121. §. s a német polg. tvkv. 288. §. szerint ugyan a nagyobb kár megtérítése sincs kizárva, de ezek szerint is ez csak kivétel.

¹⁷⁾ V. ö. *Einert* id. m. 207. l., 286. l., *Liebe* id. m. 61., 165. l., *Thöl* 330. l., *Dernburg* id. m. 844. l. A kibocsátó felelős, akár adott fedezetet, akár nem. Ez csak a gazdasági keresetre gyakorol befolyást. L. alább 80. §.

kikötés útján kizárni?¹⁸⁾ Némely váltójogokban a kizárás lehetősége ugy az elfogadás, mint a fizetés tekintetében határozottan el van ismerve.¹⁹⁾ Más váltójogokban ellenben, s a mi váltótörvényünk szerint is, a kibocsátó nem zárhatja ki törvényes felelősségét, sem az elfogadás tekintetében, a melyre nézve a V. T. kifejezetten intézkedik (l. alább 39. §.), sem a fizetés tekintetében,²⁰⁾ s ez határozottan jobban felel meg a kibocsátó alkotói szerepének. Milyen elbírálás alá esik azonban, ha a kibocsátó mégis kizárja felelősségét? Az elfogadásért való felelősség kizárására nézve a V. T. e részben is kifejezetten intézkedik. A fizetésért való felelősség tekintetében ellenben a kérdés vitás. Egyik nézet szerint ily kizárás megsemmisíti a kibocsátói aláírást mint a váltó lényeges kellékét, tehát a váltót érvénytelenné teszi.²¹⁾ Más nézet szerint ellenben a váltó érvénye nem érintetik, hanem csak a kizárás hatálytalan, úgy hogy ennek daczára a kibocsátó váltójogilag kötelezve marad.²²⁾ Ez utóbbi nézet helyesebb s inkább felel meg annak, hogy a kibocsátó felelősségét ki nem

¹⁸⁾ A váltón kívül ily kizárás minden esetre hatályos, de csak az illetővel szemben, a ki irányában történt. V. ö. fent. 9. §.

¹⁹⁾ Így nevezetesen a francia és angol váltójogban. V. ö. az előbbire nézve, melyben azonban a fizetési felelősség kizárása csak akkor hatályos, ha a kibocsátó fedezetet adott, ellen esetben a kizárás daczára a gazdagodás erejéig felelős: *Sirey* id. m. 233., 249. l., *Lyon-Caen* id. m. 77., 151. l., *Bravard-Demangeat* id. m. 83., 258. l., *Nouguier* I. 214., 325. l. Az utóbbira nézve: angol V. T. 16. cz., *Chalmers* 132. l.

²⁰⁾ Ez következik abból, hogy a V. T. 7. §-a a felelősség kizárásáról nem tesz említést. Már pedig a V. T. rendelkezései általában kényszerítő természetűek, ha a törvény maga kivételt nem tesz (l. fent 9. §.). Ezt a kivételt a kibocsátó felelősségénél annál inkább kellett volna kimondani, mert a forgatónál a V. T. 12. §-a a felelősség kizárását kifejezetten megengedi, a miből *arg. a contrario* merithető. A bírói gyakorlat is ebben megállapodott. L. C. hat. idézve fentebb 29. §. 14. jegyz. és B. T. 2005/95. (Ü. L. 95., 47. sz.). Ugyanez a tulnyomó felfogás Németországban és Ausztriában, a vrszb. hasonló rendelkezése folytán. V. ö. *Borchardt* Zus. 272., *Rehbein* 32. l., *Liebe* 63. l., *Hartmann* 170. l. 2. jegyz. *Volkmar-Löwy* 25. l., *Lehmann* 389. l., *Canstein* 172. l., *Staub* 33., 44. l. stb. Ellenk. *Thöl* 634. l., *Renaud* 154. l., *Wächter* W. R. 157. l.

²¹⁾ Így különösen: *Lehmann* id. m. 389. l., *Beyer* Z. f. ges. Hr. 34. köt. 65. sk. l., *Staub* 34. l., s a német birod. tv. sz. (Entsch. in Civilsachen 18., 112. sk. l.). Nálunk e mellett *Plósz* id. m. 107., 119. l.

²²⁾ V. ö. B. T. 2005/95. (Ü. L. 95. 47. sz.) s más német írók közül: *Liebe*, *Hartmann* és *Canstein* id. h.

zárhatja. A kibocsátói aláírás kelléke megvan akkor is, ha a felelősség kizáratik.²³⁾ A váltó érvénytelensége pedig épen azt eredményezné, hogy a kizárásnak fogamatja volna, tehát ellendmondást foglal magában.

III. A forgatmány.

32. §.

A forgatmány fogalma, nemei és természete.

I. A forgatmány vagy hátirat¹⁾ rendes használata szerint az a váltónyilatkozat,²⁾ mely által a váltó s az abban kifejezett követelés, a váltókötelezettség elvállalása mellett, másra átruháztatik. Ez a váltó közönséges átruházási eszköze, a melylyel annak rendeleti minősége megvalósittatik. A míg a váltó az eredeti hitelező, a rendelvényes, birtokában van: annak hatásai majdnem ugyanolyanok, mintha rendeleti papir nem volna.³⁾ Csak a forgatmány tényleges alkalmazásával érvényesülnek azok a különös hatások, melyek a váltót mint rendeleti papírt jellemzik. Maga a cselekvény, melylyel a váltó forgatmány által átruházttatik: forgatásnak,⁴⁾ az átruházó: forgatónak⁵⁾ s az, a kire a

²³⁾ Ha a váltó érvényes, midőn a kibocsátói aláírás más okból nem kötelez (pl. hamis vagy váltóképtelen személytől származik): nem látható be, miért legyen érvénytelen a felelősség kizárása esetében?

¹⁾ Németül: *Indossament*; — francziául: *endossement*; — angolul: *indorsement*; — olaszul: *girata*. — A kifejezés »hátirat« s illetve az idegen kifejezések ebben az értelemben (v. ö. *Thöl* id. m. 110., 111. §§.) azonban gyakran pusztán alakilag vétetnek nemcsak a forgatmány, hanem más nyilatkozat megjelölésére is, a mely a váltó hátán áll. Ily értelemben a váltó hátára vezetett engedmény is hátiratnak neveztetik. Így 1840 XV. tcz. I. r. 28. §.: »A váltó hátára vagy másolatára írott átruházás hátiratnak (indossament) neveztetik és háromféle, ugymint: forgatmány (giro), meghatalmazás (procura) és engedmény (cessio)«. Az új V. T. azonban a hátiratot csak a forgatmány értelmében használja (I. 10., 36., 99. §§.) s az engedményt tőle egészen különválasztja (IV. fejezet), miért is a régi felosztás még akkor is mellőzendő volna, ha az engedményt okvetlenül a váltó hátára kellene vezetni, a mi nem áll (alább 38. §.). Megtartja még *Plósz* id. m. 263. l.

²⁾ Itt csak mint ilyen jön tekintetbe. Más forgatható értékpapírokra való tekintettel természetesen csak általában nyilatkozatról lehet szó.

³⁾ Már a mi a kibocsátó és rendelvényes közti viszonyból származó kifogásokat illeti. A hitelezői legitimatio szempontjából még a nem forgatott rendeleti váltó is különbözik a rectaváltótól. L. alább 51. §.

⁴⁾ Igében: *for g a t n i* (zsíráltni).

váltó forgatmány útján átruháztatik: forgatmányosnak⁶⁾ nevezetik. Az első forgató a rendelvényes, mint első váltótulajdonos és hitelező. Ha a váltó tovább forgattatik, a forgató a megelőző hátirat forgatmányosa, mint későbbi váltótulajdonos és hitelező. Ilyenkor a forgatmányosi és forgatói minőség egy személyben egyesül.⁷⁾

II. A váltó forgatmány útján való átruházása azt foglalja magában, hogy a forgatmányos a váltó tulajdonát s ez alapon a váltókövetelést mint sajátját szerzi meg. Ezzel azonban nincs mondva, mintha a váltótulajdon és hitelezőség átruházása kizárólag csakis forgatmány útján történhetnék. Eltekintve azon törvényhozásoktól, melyek szerint a váltó bemutatóra szóló papír is lehet (l. fent. 23. §.), s mint ilyen, pusztá átadás által is átruházható, a mi egyébiránt a rendeleti váltó mellett sincs kizárva (l. alább 34. §.), a váltó tulajdona más uton, nevezetesen engedmény és öröklés útján is szerezhető. Másfelől maga a forgatmány nemcsak arra használtatik, hogy a váltó tulajdona ruháztassék át, hanem kivételesen más célokra is. Így pl. a váltó elzálogosítására,⁸⁾ kezesség vállalására,⁹⁾ különösen pedig pusztá meghatalmazás adására, a mikor a forgatmányos a váltót s az abból eredő jogokat nem magának szerzi meg, hanem csak arra

⁶⁾ Németül: *Indossant*; — francziául: *endosseur*; — angolul: *indorser*; — olaszul: *girante*.

⁶⁾ Németül: *Indossatar*; — angolul: *indorsee*; — olaszul: *giratario*. A francziáknál megfelelő műszó hiányzik, rendesen a forgatmányos engedményesnek: *cessionnaire*, nevezetik. V. ö. *Lyon-Caen* id. m. 20. l.

⁷⁾ De azért a szerepek az azok megjelölései ilyenkor is szétválasztandók s minthogy a forgatmányból a forgató kötelezve, a forgatmányos jogosítva lesz: a kötelezettség szempontjából mindig forgatóról, a jog szempontjából forgatmányosról kell beszélni.

⁸⁾ Külsőleg azonban az elzálogosítás nem nyilvánul. Az csak az alapul fekvő viszonyból derül ki. V. ö. *Szerző* id. m. II. 137. 12. jegyz. Épen azért váltójogilag a zálogforgatmány ugyanazon hatálylyal bir mint a tulajdoni forgatmány, a mit még akkor is fel kell venni, ha kivételesen az elzálogosítás megemlítették. A záloghitelező nem is érvényesíthetné zálogjogát, ha a váltó fölött teljes joggal nem rendelkeznek. A francia *Code de com.* kifejezett záloghátíratot ismer (91. cz.), de ezt is mint »*endossement régulier*« jelöli meg, tehát a forgatmány rendes hatásaival bírónak tekinti. V. ö. *Lyon-Caen* id. m. 84. l. L. még alább 89. §.

⁹⁾ Igen gyakori eset. De ez is csak az alapul fekvő viszonyban nyilvánul s a forgatmány váltójogi hatályát nem érinti. V. ö. alább 68. §.

nyer jogot, hogy a váltót mint a forgató meghatalmazottja érvényesítse. Ily esetben meghatalmazási hátíratról¹⁰⁾ beszélünk, melylyel szemben a váltó tulajdonát átruházó forgatmány megkülönböztetésül: tulajdoni, vagy mert a forgatmány sajátos hatásai csak ennél állanak be: tulajdonképeni forgatmánynak nevezetik. Ha egyszerűen forgatmányról van szó, rendszert csak az utóbbira gondolunk. Ez a V. T. szólásmódja is.¹¹⁾

III. Ha azonban a forgatmány nem az egyedüli eszköz a váltó tulajdonának és az azon alapuló jogoknak átruházására, kérdés: miben különbözik az más erre szolgáló módoktól, mi annak sajátos, másnemű átruházásnál nem található jellege? E kérdés különösen az engedménnyel, mint a követeléseknek élők közti közönséges átruházási módjával, szemben merül fel. A főkülönbségek a következők:

1. Az engedmény tisztán kötelmi jogi intézmény. Mint ilyen, fennálló követelést tételez fel s ezt csak úgy ruházza át, a mint az a hitelezőnél fennáll. Ellenben a forgatmány első sorban dologjogi intézmény a váltó tulajdonátruházásának igazolására, míg követelést csak azért és annyiban ruház át, mert és a menyiben az a váltóban meg van testesítve.¹²⁾ Épen azért nem is úgy ruházza át, a mint az a forgató személyében jelentkezik, hanem úgy, a mint tárgyilag a váltóban meg van testesítve (v. ö. alább 35. §.).

2. Az engedmény hatályához szükséges, hogy az adós arról értesítették (*denunciatio*). E nélkül nem keletkezik közvetlen jogviszony az engedményes és az adós közt s utóbbi tovább is érvényesen fizethet az engedményezőnek.¹³⁾ Ellenben a forgatmány hatályához a váltóadós értesítése nem szükséges, mert a váltókötelezettség nemcsak meghatározott személy irányában áll fenn, hanem mindenki irányában, a ki a váltó tulajdonát megszerzi.

¹⁰⁾ Németül: *Procura-Indossament, Ind. zum Incasso*; — francziául: *endossement à titre de procuration*; — angolul: *indorsement for collection*; — olaszul: *girata per procura*.

¹¹⁾ A külföldi törvényhozásoké is. Másként régente az 1763. évi franczia *Ordonnance*, mely *endossement* alatt meghatalmazási hátíratot értett, a tulajdonképeni forgatmányt pedig *ordrenak* nevezte (V. czim 23. cikk).

¹²⁾ Lehetséges, hogy a forgatás idejében a váltó még nincs elfogadva s talán később sem lesz, a kibocsátó pedig váltóképtelen személy, tehát semmi kötelezettség belőle még nem származik.

¹³⁾ V. ö. osztrák p. t. 1395. §.

3. Az engedmény csak jogátruházásra irányuló ügylet. Kötelezettség a követelés kifizetésére belőle nem keletkezik, legfeljebb az alapul szolgáló viszonyból.¹⁴⁾ Ellenben a forgatmány már önmagában véve a váltókötelezettség elvállalására irányuló nyilatkozat (l. alább 35. §.).

Ezen és más még később szóba jövő különbségek a forgatmány és engedmény között, eléggé mutatják, hogy a forgatmány nem vonható az engedmény fogalma alá. A míg ugyan a váltó értékpapir természetét kellően fel nem ismerték s a váltóból eredő viszonyokat tisztán kötelmi jogi alapon határozták meg: a forgatmány visszavezetése az engedményre, úgy hogy az eltérések csak módosításokként jelöltettek meg, közelfekvő s igen elterjedt gondolat volt (engedményi elmélet).¹⁵⁾ Mihelyt azonban elismertetik, hogy a váltókövetelés a váltólevélben meg van testesítve s ennek sorsához van kötve: azonnal világos lesz, hogy a forgatmány nem a váltóban foglalt követelésnek, hanem magának a váltónak átruházása.¹⁶⁾ Ugyanezen okból nem lehet szó más

¹⁴⁾ V. ö. osztrák p. t. 1397. §., mely szerint ingyenes engedmény esetén az engedményező semmi felelősséggel nem tartozik; csak viszterhes engedmény esetén felel a követelés valódiságáért (*veritas*) és behajthatóságáért (*bonitas*), de csak az érte kapott összeg erejéig. Ez a magyar birói gyakorlatnak is általában a magánjog álláspontja.

¹⁵⁾ Így a régiebb olasz írók közül azok, a kik már a forgatmánnyal foglalkoznak: *de Luca*, *Ansaldo*, *Casaregis* (v. ö. *Schaps* id. m. 99., 114. l.). De nem kevésbé a régiebb francia írók, részint közvetve az által, hogy a forgatmányt váltónak tekintették (l. alább), a melyben azonban engedményt láttak (v. ö. fent. 7. §. 10. jegyz.), részint közvetlenül, mint különösen *Pothier* id. m. 80. sz. Hasonlag a régiebb német irodalom. Így különösen *Franck* Instit. I. k. 2. fejj. 5. cz. (v. ö. *Hartmann* id. m. 101. §.). Az újabb irodalomban is folyton találkozunk az engedményi elmélettel, úgy a franciaíráknál, mint a németeknél, részint kifejezetten (v. ö. pl. *Pardessus* id. m. 344., 347. sz., *Persil* id. m. 189. l., *Nouguier* I. 435. sk. 1. — *Treitschke* Encyclop. I. 448. l., *Bluntschli* id. m. 37. §., *Hartmann* id. m. 281. l., *Budde* Die rechtliche Natur des Indossaments Berlin, 1884. 74. sk. 1.), részint más oly magyarázatokban elrejtve, melyeknek lényege mégis csak engedmény. Így *Renaud* id. m. 174. l. és újabban *Kuntze* Endemann-féle Handb. IV. 83. sk. 1., a kik szerint a forgatmány különös jogutódlás (*Singularsuccession*). Továbbá *Brunner* Endemann-féle Handb. II. 168. sk. 1., a ki a forgatmányos önálló jogát a rendeleti papírok nyilvános hitelérdemlőségéből (*publica fides*) vezeti le. Nálunk is található az engedményi elmélet. L. pl. *Császár F.* id. m. 46. l.: »engedményi szerződés«.

¹⁶⁾ A forgatmány ezen dologjogi hatályának felismerése az újabb váltó-

magyarázatokról sem, melyek tisztán a kötelmi jog terén mozognak, különösen a mi a forgatmányos jogának önállóságára való tekintettel szintén közelfekvő, hogy a forgatmány az ujitó hatályal bírójogátutalás (*delegatio*),¹⁷⁾ vagy egyszerűen az ujitás (*novatio*) fogalma alá vonassék.¹⁸⁾ Ez már azért sem helyes, mert a forgatmánynak csak egyik oldalát: a jogátruházást magyarázza,¹⁹⁾ míg a benne rejlő kötelezettségvállalást érintetlenül hagyja. Utóbbi tekintetben a forgatmány kétségkívül kötelmi jogi természettel is bír. De megint nem volna helyes a forgatmányt csak ezen oldaláról magyarázni s ennek alapján azt pl. kezességnek tekinteni.²⁰⁾ Ezt már azért sem szabad tenni, mert, mint látni fogjuk, a forgató felelőssége a forgatmánynak csak természetes, de nem lényeges következménye. Hasonló kifogások alá esik az az elterjedt s a forgatmány alakjából (l. alább 34. §.) meritett felfogás, hogy a forgatmány nem más, mint a váltóra vezetett újabb intézvény (intézvényszerelmélet),²¹⁾

jogban mindinkább terjed. L. különösen *Goldschmidt Zeitschr. f. d. ges. Hr.* 8., 315. sk. l., 28., 64. l., *System* 165. l., *Canstein* 285. l., *Lehmann* 123. §., *Dernburg* id. m. 270. §., *Staub* 49., 51. l., *Carlin* *Z. f. ges. Hr.* 36., 35. sk. l. Nálunk Plósz is elismeri, hogy a forgatmány nem a váltójog, hanem magának a váltónak átruházása (id. m. 268. l.), daczára, hogy egyéb tekintetben a váltó értékpapírminőségét és a forgatmány dologjogi természetét nem méltatja kellően.

¹⁷⁾ Így *Unger* *Die rechtliche Natur der Inhaberpapiere* 111. sk. l.

¹⁸⁾ Így azelőtt *Kuntze* *D. Wechselrecht* 312. sk. l.

¹⁹⁾ Ezt sem kielégítően. A *novatio* és *delegatio* szerződés és fennálló tartozást tételez fel, a mely pedig a forgatáskor esetleg hiányzik; továbbá az adós beleegyezését követeli, a mely a váltó rendeleti minősége által legfelebb vélelmeztetik (*Unger* szerint id. m. 115. l. a rendeleti minőségben meghatalmazás rejlik a rendelvényszer és forgatmányos részére az ujitási szerződés megkötésére az ő nevében), de esetleg szintén hiányzik, a nélkül hogy a forgatmány hatálytalan volna (pl. a kibocsátó kifejezetten tiltakozik a váltónak bizonyos személyre való átruházása ellen, a váltó hamis). Ellene szól továbbá, hogy a forgató nem lép ki teljesen a váltói viszonyból, hanem feltételesen (t. i. a mennyiben a váltót magához váltja) tovább is jogosítva marad.

²⁰⁾ Így *Einert* id. m. 136. sk. l. Részben (l. alább 22. jegyz.) *Bravard-Demangeat* id. m. 144. l. és *Lyon-Caen* is id. m. 84. l.

²¹⁾ E felfogást, a mely már egy 1655-ben irt olasz írónál: *Roccusnál* található: *Responsa legalia et mercatorum notabilia* cz. munkájában (v. ö. *Schaps* id. m. 100. l.), különösen a francziák és angolok emelték érvényre. Előbbieknel a *Code de com.* előtti elméletben általános volt. L.

vagy, mert magát az intézvényt is gyakran különösen adás-vételnek tekintették (l. fent 7. §.), hogy a forgatmány is ilyen természettel bír.²²⁾ Egyáltalában meddő és szükségtelen a forgatmányt más, a magánjogban elismert ügyletek alá vonni, hanem leg helyesebb azt minden más ügylettől különböző sajátos intézménynek (*sui generis*) tekinteni, mely a váltójogban önállóan kifejlődött s innen más értékpapírokra vitetett át.²³⁾ A benne tartalmazott egyes jelenségek is csak önmagából s nem más ügyletek alapján magyarázandók, a mint ezt alább még közelebbről látni fogjuk.

már *Bornier* az *Ordonnance* V. fej. 16. cikkéhez, *Savary* *Parères* 42. sz. és főleg: *Pothier* id. m. 79. sz., a ki után az angolok indultak s ma is általánosan tanítják. V. ö. *Byles* 174. sk. l., *Chalmers* id. m. 188. l., *Chitty* id. m. 266. l., *Daniel* I. 595. l., *Story* 122., 131. l., *Thomson* 186. l. Az újabb francia irodalomban azonban e felfogás, melyet *Pardessus* (l. id. m. 347. szám) és *Nouguier* (I. 436. l.) még habozva követ, határozott ellenzésre talált, főleg azért, mert a forgatmány a fizetés helyén is történhetik, a mi a váltó természetével (1894 előtt) ellentétben áll. L. különösen: *Bravard-Demangeat* id. m. 143. l. és *Lyon-Caen* id. m. 83. l. — Németországban is az intézvényi elmélet már korán lép fel. Így nevezetesen már *Franck*nál található annak nyoma (id. m. I. k. 2. fej. 5. czim 26. §.). Az újabb német irodalomban *Thöl* nevéhez fűződik ez az elmélet, a ki ezt látszólag önállóan, de bizonyára a francia-angol írók hatása alatt fejtette ki (l. id. m. 114. §.) s több követőre talált. Ilyenek: *Liebe* id. m. 68. l., *Gerber* D. Privatr. 210. §., részben *Renaud* is id. m. 173. l. és *Goldschmidt* *Zeitschr.* 14., 655. l.; ellene *Dernburg* 825. l., *Canstein* 285. l. Az ő hatása alatt követik az intézvényi elméletet az újabb olasz írók. Így különösen *Vidari* id. m. 112. sk. l., *Marghieri* id. m. III. 56. l., *Sorani* id. m. 135. sk. l., *Supino* id. m. 57. l., ellenk. *Ruggeri* id. m. 119. sk. l. (az engedményi elmélet mellett). Nálunk *Apáthy* követi id. m. I. 60. §. s *Plósz* is alapul veszi a forgatói felelősség szempontjából (265. l.), a forgatmányos önálló jogára való tekintettel azonban még azzal egészíti ki, hogy a váltóban foglalt egyoldalú s minden váltóbirtokos javára közvetlenül tett ígéret alapján történt hitelezőkijelölés: »intézvény alakjában tett hitelezőkijelölés az adós ígérete értelmében« (268. l.). Hogy a forgatmányos önálló joga csakugyan már az adós ígéréteből következik, azt mi is valljuk (l. alább 35. §.), de a szó »hitelezőkijelölés« nem bir megkülönböztető jelleggel szemben az engedménnyel, melyben szintén hitelezőkijelölés rejlik (l. maga *Plósz* is 266. l. 6. jegyz.).

²²⁾ Így *Lyon-Caen* id. m. 84. l. »espace de vente de la lettre considérée comme marchandise et en même temps un cautionnement«. L. *Bravard-Demangeat* is id. m. 143. l.

²³⁾ V. ö. a porosz tervezet indokolását 24. sk. l.

33. §.

A váltó forgathatósága.

I. A váltót sokáig csak azon feltétel alatt tekintették rendeleti, forgatható papírnak, ha kifejezetten rendeletre szól.¹⁾ Ez még ma is számos váltójog álláspontja.²⁾ Az újabb váltótörvényhozások azonban mindinkább azt a felfogást emelik érvényre, hogy a váltó már természeténél fogva forgatásra van szánva, minélfogva nem szükséges, hogy kifejezetten rendeletre szóljon, hanem e nélkül is, vagyis már törvénynél fogva (*ipso jure*) forgatható papír.³⁾ Ezt az álláspontot foglalja el a magyar váltótörvény is, midőn kimondja, hogy »a rendelvényesnek jogában áll a váltót forgatmány útján másra átruházni« [V. T. 8. §.], a nélkül hogy a váltó rendeletre állítását feltételül tűzné ki.⁴⁾

II. A forgathatóság mindazonáltal csak a váltó természetes (*naturalis*), de nem lényeges (*essentialis*) kelléke. A forgathatóság tehát kizárható, a nélkül hogy a váltó ebbeli minőségét elvesz-

¹⁾ Így az 1840. évi magyar V. T. szerint is I. r. 15. §.

²⁾ Ide tartoznak első sorban azok, a melyek szerint a rendeleti záradék nem is csak a forgathatósághoz, hanem a váltó érvényéhez is szükséges. L. fent 20. §. Azonkívül csak a forgathatósághoz követeli a hollandi K. T. (l. 133., 139. cz. és hozzá: *Kist Beginselen van Handelsregt*, II. 61. l.) és a spanyol K. T. (444., 446. cz.).

³⁾ Ide tartoznak: a német vrszb. 9. cz., a skandináv V. T. 9. §., a svájcz i köt. jog. 727. cz., az olasz K. T. 257. cz., a portugáli K. T. 280. cz., az orosz V. T. 541., 555. cz. és az angol V. T. 8. cz. Az észak-amerikai váltójogban a pusztán névre szóló váltó forgatható ugyan, de ez csak a forgatmányos és forgató közt szül váltójogi viszonyt, nem egyuttal a korábbi és későbbi résztvevők irányában. V. ö. *Story* id. m. 221. l., *Daniel* id. m. I. 591. l. Ez volt azelőtt az angol váltójog álláspontja is, ellentétben a skóttal, melyet az angol V. T. magáévá tett. V. ö. *Chalmers* id. m. 25. l., *Thomson* id. m. 52. l.

⁴⁾ Ez volt már az *Apáthy*-féle Tervezet álláspontja is (28. cz.) s a későbbi tárgyalásokban sem tettek ellene kifogást. Az újabb külföldi törvények nagy száma, melyek a rendeleti záradékot mellőzték, már maga is igazolja ezt az álláspontot, bármennyire képezze az még mindig vita tárgyát. Ellene különösen: *Thöl* id. m. 454. sk. l. s nálunk *Plósz* is 269. l. Az összes nemzetközi tanácskozmányokon is ez győzött. L. 6. brémai hat. (l. hozzá: *Cohn* id. m. 79. sk. l. részben már elavult adatokkal), *Institut de droit int. javasl.* 8. cz., *antwerpeni javasl.* 3. cz., *brüsszeli javasl.* 4. cz.

tené.⁵⁾ A kizárás, a forgatás megtiltása, azonban csak a kibocsátótól származhatik, a ki egyedül van hivatva arra, hogy a váltó közelebbi tartalmát meghatározza. E mellett kifejezetten magában a váltóban⁶⁾ kell történnie, pl. e szavakkal »nem rendeletre« vagy más hasonértelmű kifejezéssel.⁷⁾ Csakis ily esetben van a forgatási tilalomnak az a hatása, hogy a váltóból rectapapír: u. n. recta váltó lesz. A tilalom áthágásának az a következménye, hogy a forgatmánynak váltójogi hatálya nincsen [V. T. id. §. 2. bek.],⁸⁾ vagyis abból sem a forgatmányosra nézve önálló váltói jog, sem a forgatóra nézve váltói kötelezettség nem származik. Az legfeljebb mint köztörvényi ügylet, nevezetesen mint engedmény, hatályos, feltéve hogy ennek kellékeivel bír⁹⁾ s a felek akarata erre is irányult.¹⁰⁾ Oly átruházás, mely a tulajdonképeni forgat-

⁵⁾ Másként természetesen ott, a hol a rendeleti záradék a váltó lényeges kelléke.

⁶⁾ És pedig az előlapon, a hol a váltó minősége meghatározottatik. De nem épen a váltó szövegében, mint némelyek követelik; így *Lehmann* 490. l. Lehet pl. a kibocsátó aláírása mellett.

⁷⁾ »Nem másnak«, »forgatmány nélkül«, »kizárólag N. N. urnak« stb. Nem elég a váltóürlapokban előforduló »rendeletre« szó kitörlése, vagy a váltónak pl. mint »fedezeti« vagy »letétváltó« megjelölése stb. Viszont ha a váltó »nem rendeletre« állíttatott, a »nem« törlése magában véve nem teszi a váltót rendeleti váltóvá. A törlés jogosulatlanságát azonban az adós (elfogadó, kibocsátó) tartozik bizonyítani, a ki a tilalomból jogot származtat. V. ö. **C.** 441/84. (D. Uj f. 10., 153. l.).

⁸⁾ Hasonlag német vrszb. 9. cz. 2. bek., skandináv V. T. 9. §. 2. mond., svájcz i. köt. jog. 727. cz. 2. bek., spanyol K. T. 466. cz. Ellenben az angol-amerikai jog szerint a kibocsátó tilalma (illetve Amerikában a rendeleti záradék hiánya) épugy csak vele szemben teszi a forgatmányt hatálytalanná, mint a forgató tilalma (l. *Chitty* 219. l., *Byles* 168. l., *Thomson* 53. l., *Daniel* I. 591. l.) s ezt követi az olasz K. T. 257. cz. (l. hozzá *Vidari* id. m. 69. sk. l.) s ennek nyomán, bár következtelenül, mert a rendeleti záradékot mint a váltó lényeges kellékét követeli: a román K. T. 278. cz. Ha a tilalom célját tekintjük, a mely egyedül abban áll, hogy a kibocsátó (illetve elfogadó) a rendelvényes elleni kifogásait megtartsa, az utóbbi álláspont helyesebb s megfelel az egyes váltónyilatkozatok függetlenségének (l. *Cohn* is id. m. 88. l.). A lipcsei tanácskozmány is csak nagy vita után fogadta el az ellenkezőt (l. Protokolle 24. sk., 36. sk. l.).

⁹⁾ Üres forgatmányt nem lehet engedménynek tekinteni: **C.** 1034/94. (D. Uj f. 39., 226. l.). De ennél is lehet engedmény az alapul fekvő viszony szerint.

¹⁰⁾ Ez azonban itt vélelmezhető, mert a forgatmány által minden esetre

mány hatályával nem bir, a tilalom által egyáltalában nem érintetik.¹¹⁾

III. A forgathatóság a váltó természetes kelléke nemcsak a rendelvényesre nézve, hanem minden későbbi forgatmányosra nézve is. Ha tehát a kibocsátó a forgatást meg nem tiltotta, a váltó nemcsak egyszer forgatható, hanem minden forgatmányos által továbbforgatható, a nélkül hogy a továbbforgatás attól volna feltételezve, hogy maga a forgatmány rendeletre szóljon [V. T. 9. §.].¹²⁾ Sőt a továbbforgathatóság nemcsak a váltó természetes kelléke, miként a forgathatóság általában, hanem lényeges. A forgatónak is megvan ugyanaz a joga, hogy a forgatmányban a továbbadást ezen szavakkal »nem rendeletre«, vagy más hasonértelmű kifejezéssel megtiltsa. De ennek nem az a következménye, hogy a tilalom ellenére történt továbbforgatásnak semmi váltójogi hatálya nincs, hanem csak az, hogy a forgatmányost követőknek a tilalmat használó forgató ellen viszkeresetük nincsen [V. T. 13. §.]. Más váltókötelezettel szemben tehát az ily tilalom ellenére a váltóra vezetett forgatmány époly váltójogi hatálylyal bir, mintha a

átruházás czéloztatott. Ez okból helyes az érvénytelen (s hasonlólag a váltóképtelen személytől származó) forgatmányt épen engedménynek tekinteni. A forgatmány alakja ugyan az utalványnak felel meg, s azért némelyek ilyenné akarják a forgatmányt convertálni. Így *Thöl* 124. l., vagyilagosan: *Plósz* 175. l. Ámde az engedménynél is az adós arra utasittatik, hogy más személynek fizessen. E mellett az utalvány is az utalványozott tartozásának engedményezését foglalja magában (I. osztrák p. t. 1408., 1409. §§.), az eredmény tehát ugyanaz. Az 1840. évi V. T. az érvénytelen forgatmánynak feltétlenül »köztörvényi fogamatot« adott (I. r. 15. §. a) pont), a mit általában az engedmény értelmében magyaráztak. L. *Wildner* I. 92. l., *Császár* 49. l., *Fogarasi* 116. l., *Karvasy* 78. l. A birói gyakorlat is feltétlenül engedménynek tekintí. V. ö. C. 360/83. (D. Uj f. 6., 184. l.), 441/84. (U. o. 10., 153. l.), 135/84. (Ü. L. 84., 32. sz.). L. *Apáthy* is I. 163. l. Ugyanezt mondják ki kifejezetten egyes külföldi törvények. Így az olasz K. T. 257. cz., a román K. T. 278. cz., a spanyol K. T. 466. cz.

¹¹⁾ Meghatalmazási hátirat és engedmény tehát rectaváltón is érvényes.

¹²⁾ Azok a törvényhozások, melyek a forgathatóságot a rendeleti záradéktól teszik függővé, ezt többnyire a továbbforgathatósághoz is követelik a forgatmányban. Így az 1840. évi V. T. is I. r. 31. §. Sőt a francia *Code de com.* 137., 138. cz. szerint a rendeleti záradék a forgatmány lényeges kelléke, mely nélkül az csak meghatalmazás. Kivételt képez a spanyol K. T. 465., 466. cz., mely az üres hátíratot is elismeri, míg a hollandi K. T. 135., 136. cz., a szerb K. T. 109., 110. §§. és a belga V. T. 27. cz., jöllehet az üres hátírat érvényét szintén elismerik, a rendeleti záradék kel-

továbbforgatás nem tiltatott volna meg.¹³⁾ Vagyis a törvény a forgatónak csak azt a jogot adja meg, hogy a továbbforgatás váltójogi hatályát saját magával szemben zárja ki, de arra nincs joga, hogy a továbbforgatást teljes hatálylyal magára a váltóra nézve úgy zárja ki, hogy azontul csak mint rectaváltó szerepeljen. Erre különben még a kibocsátó sincs jogosítva, ha a forgatást eredetileg meg nem tiltotta. A váltónak meg kell maradnia annak, a milyennek eredetileg kiállított.¹⁴⁾

IV. A mi a személyeket illeti, a kikre a váltó forgatható: e tekintetben semmi korlát nincs. A váltó tehát bárkire forgatható, s minthogy a forgatmány létrejöttéhez a forgatmányos hozzájárulása époly kevésbé szükséges, mint a váltónyilatkozatoknál általában: a váltó cselekvési képességgel nem bíró személyre is forgatható. Az sincs kizárva, hogy a váltó oly személyre forgattassék, a ki már a váltói kapcsolatban szerepel. A váltó nevezetesen a kibocsátóra, az intézvényezettre, elfogadóra vagy valamelyik korábbi forgatóra is érvényesen átruházható és azok bármelyike által ismét tovább forgatható [V. T. 9. §. 2. mond.].¹⁵⁾ Ily forgatás által nem keletkezik váltójogilag oly egyesülés (*confusio*), mely a váltói jogok érvényesítését azok ellen kizárná, a kik irányában a forgatmányos más minőségben váltójogilag köte-

léték a forgatmányban mint lényegest, illetve mint a továbbforgathatóság feltételét, megtartották, a mi következetlen.

¹³⁾ És pedig úgy a tilalom utáni, mint a tilalmazó forgató előtti forgatók, valamint a kibocsátó és elfogadó irányában. Hasonló állásponton az összes külföldi törvényhozások, melyek a továbbforgatás kizárását megengedik. V. ö. német vrszb. 15. cz., skandináv V. T. 15. §., svájcz i köt. jog 733. cz., olasz, román K. T. és angol-amerikai váltójog (l. fent 8. jegyz.).

¹⁴⁾ Utólagos kitöltés nem igen jön kérdésbe, mert nem tételezhető fel, hogy a váltóbirtokos a maga helyzetét súlyosítani akarja.

¹⁵⁾ Ugyanigy kifejezetten: német vrszb. 10. cz., skandináv V. T. 10. §., svájcz i köt. j. 728. cz., belga V. T. 28. cz., portugáli K. T. 303. cz., angol V. T. 37. cz. A francia és olasz jogban is elismerik, hogy nem keletkezik egyesülés, ha a váltó a kibocsátóra vagy a korábbi forgatóra forgattatik. Ellenben ha az elfogadóra forgattatik, a kérdés vitás. Némelyek szerint a váltókötelezettség ilyenkor egyesülés folytán megszűnik, tehát tovább sem forgatható. Így *Nouguier* I. 440. l., *Bravard-Demangeat* 189. l., *Lyon-Caen* 105. l., *Ruggeri* 125. l. Mások az ellenkezőt tanítják. Így *Pardessus* I. 237. sz., *Boistel* 510. l., *Vidari* 121., 134. l., *Supino* 273. l., *Sorani* 183. l., *Calamandrei* 75. l.

lezve van.¹⁶⁾ Itt is szem előtt tartandó, hogy a váltójogban a különböző szerepek akkor is szétválasztandók, ha azok ugyanazon személyben egyesülnek (l. fent 29. §.), hogy továbbá a váltó, mint rendeleti papír, az aláíró nem egyes megnevezett személyek, hanem mindenki irányában kötelezi, a ki annak tulajdonába lép. Áll ez pedig nemcsak azon váltóbirtokosok irányában, a kik a váltót ilyen forgatmány után szerzik meg,¹⁷⁾ hanem maga az illető forgatmányos irányában is, a ki más minőségben előzőinek már le van kötelezve. Ezek épugy támadhatók meg általa, mintha irányukban váltójogilag kötelezve nem volna¹⁸⁾ s legfelebb kifogással élhetnek ellene azon az alapon, hogy azt, a mit tőlük követelhet, nekik az irántuk fennálló kötelezettség alapján ismét visszatéríteni tartozik.¹⁹⁾ Kereshetőség hiányából a forgatmányos

¹⁶⁾ Pl. a váltó a kibocsátóra forgattatván, ő mint ilyen már kötelezve van a rendelvényes s minden a forgatmány előtti forgatmányos irányában s most ugyanezek ellen váltói jogokat nyer. Ha az elfogadóra forgattatik a váltó, a forgatmányból eredő jog még a kibocsátó irányában fennálló kötelezettségbe is ütközik. Az intézvényszerzettre, mint ilyenre, történt forgatásnál azonban nincs összeütközés, mert az intézvényszerzett ebbeli minőségében nincs váltójogilag kötelezve.

¹⁷⁾ Ezt a belga V. T. és a portugáli K. T. id. h. kifejezetten mondja ki.

¹⁸⁾ Természetesen a váltókereset feltételét képező cselekményeket is teljesítheti, tehát a váltót bemutathatja, óvással élhet és az előzőket értesítheti. Az intézvényszerzett-elfogadó mint forgatmányos saját magánál is felveheti az óvást s köteles is vele, ha vizskeresetet akar indítani (tagadja *Vidari* id. m. 133. l.).

¹⁹⁾ »Dolo agit qui petit quod redditurus est«. »Quem de evictione tenet actio, eum agentem repellit exceptio«. Többször ez esetben egyes ülést vesznek fel s magát a kereseti jogot tagadják meg. Így kifejezetten az angol V. T. (l. 37., 61. cz. és hozzá *Chalmers* 212. l.). Ez azonban nem helyes, s nem felel meg a törvénynek, a mely, midőn a továbbforgatás útján való értékesítést megengedi, ezzel együtt a kereseti jogot is elismeri a kötelezett forgatmányos részére. A helyes felfogást l. *Thönlén* id. m. 300., 779. sk. l. s nálunk *Plósnál* 284. l., bár csak a 6. jegyzetből kitetszőleg. A német bírói d. tv. szék is elismerte a kereseti jogot azon esetre, ha a forgató a kibocsátó-forgatmányos irányában jogáról lemondott, vagy az elfogadóért vállalt kezesség alapján forgatta a váltót: 1880. febr. 11. hat. (*Borchardt* Zusatz 228.). A magyar bírói gyakorlat még ingadozó. Hivatalból figyelembe veendő egyesülést vesz fel: **L. I.** 663/77. (D. 19., 76. l.), **C.** 481/92. (D. Uj f. 33., 283. l.). Ellenben helyesen csak kifogástól teszi függővé az elutasítást: **C.** 837/84. (Magy. Ig. D. I. 173. l.), 739/84., 773/84., 775/84. (P. T. 9., 99. l.). L. még **C.** 880/91. (D. Uj f. 29., 234. l.), melyben kimondatik, hogy a váltó

már azért sem utasítható el, mert lehet, hogy neki is hatályos kifogása van az ellene indítható váltókereset ellen, a melylyel a most érintett kifogással szemben mint ellenkifogással (*replica*) élhet.²⁰⁾

V. Végül kiemelendő, hogy a váltó csak a maga egészében forgatható. Oly forgatmány tehát, a mely nem az egész váltóösszeget, hanem annak csak egy részét ruházná át (részforogatmány), érvénytelen.²¹⁾ Ez szükségképen következik abból, hogy a forgatmány közvetlenül magát a váltót s csak közvetve a belőle származó jogokat ruházza át s hogy váltó nélkül váltói jogokat még részben sem lehet érvényesíteni.²²⁾ Az azonban nincs kizárva,

a kezesre is forgatható, a ki e forgatmány alapján a kezestárs ellen is felléphet, a mi azonban csak a fizetés előtti forgatás esetében áll. L. köv. jegyz. és alább 69. §. 21. jegyz.

²⁰⁾ V. ö. C. id. 837/84. sz. hat. Pl. a kibocsátó-forgatmányos a rendkívényes-forgatóval szemben, hogy értéket, az elfogadó-forgatmányos a kibocsátóval szemben, hogy fedezetet nem kapott. — Ha azonban a váltó valamelyik kötelezett által kifizettetett s azután forgattatott reá, ő a fizetés kifogása ellenében nem tarthatja hatályban keresetét azok ellen, a kik a fizetés folytán szabadultak. A fizetés által a váltókövetelés már megszűnt, tehát nem éleszthető fel a forgatmány segítségével. Ez áll különösen az elfogadóra nézve, a ki a fizetés után senki irányában nem forgattathatja magára hatályosan a váltót, v. ö. C. 826/97. (Jogt. K. 97. 53. sz. m.), 123/98. (U. o. 98. 29. sz. m.), s ugyanaz áll arra nézve, a ki az elfogadó helyett fizetett: C. 1405/90. (D. Új f. 29., 221. l.), 36/98. (Ü. L. 98. 12. sz. m.). A fizető kibocsátó sem léphet fel a forgatókkal szemben. Ennyiben helyes: L. I. id. 663/77. sz. hat. Az esetleges ellenkövetelés ilyenkor csak köztörvényi uton érvényesíthető. A kezesre és együttkötelezettre nézve l. alább 69. §. 21. jegyz. és 70. §. 20. j. Az egyetemlegességnél általában l. C. 495/98. (D. III. f. 14., 180. l.).

²¹⁾ Az angol V. T. 32. §. 2. bek. ezt határozottan kimondja s ugyanazt tartja az észak-amerikai váltójog (l. *Daniel* id. m. I. 594. l.) s a francia elmélet (l. *Nouguier* I. 412. l., *Lyon-Caen* 93. sk. l.). Ellenben Németországban a kérdés fölötte vitás. L. az oszthatóság mellett különösen: *Brauer* 47. l., *Hartmann* 254. l., *Hoffmann* 238. l., *Canstein* 299. l., *Brachmann* Endemann-féle Handbuch IV. 160. l., *Lehmann* 491. l. (bár impracticusnak tartja) stb.; ellene különösen: *Thöl* 486. l., *Volkmar-Löwy* 67. l., *Wächter* W. R. d. deutschen R. 220. l., *Grünhut* II. 155. sk. l., birod. tvszék (Entscheidungen XI. köt. 148—160. l.) stb. Az olaszok is vitakoznak fölötte. Ellene: *Vidari* 122. l., mellette: *Supino* 70. l., *Sorani* 180. l., *Ruggeri* 126. l. Nálunk is ellene *Plósz* 293. sk. l. bő indokolással.

²²⁾ Gondolhatni ugyan másodlatra vagy másolatra. Azonban mindkettő teljes egyenlőséget tételez fel az elsődlettel, illetve eredetivel (l. alább 71.,

hogy a váltó több forgatmányosra közösen ne ruháztassék át, a kik a váltói jogokat együttesen gyakorolják s a továbbforgatásra is csak együttesen vannak jogosítva.²³⁾

34. §.

A forgatmány alakja. Teljes és üres hátirat.

I. A V. T. 10. §-a a forgatmány alakjáról két intézkedést tartalmaz és pedig:

1. a helyre nézve, kimondván, hogy a forgatmány a váltónak vagy a váltó másolatának hátára, vagy a váltóhoz vagy a másolathoz csatolt lapra (toldatra) vezetendő, — a miből kitűnik, hogy a magyar váltójog szerint a forgatmány a szó szoros értelmében hátirat,¹⁾ tehát a váltó előlapján nem állhat, érvénytelen; ²⁾

2. kellékeire nézve annyiban, a mennyiben a forgatmányt akkor is érvényesnek nyilvánítja, ha a forgató pusztán nevét vagy cégét vezeti a váltó vagy a másolat hátára vagy a toldatra. Ez az u. n. üres hátirat s a V. T. ezzel kijelenti, hogy az üres hátirat nem lényegileg külön neme a forgatmánynak a tulajdon-

74. §§.), a mi a váltóösszeg csak egy részének kitételénél hiányzik. Más, ha pl. a váltóösszeg egy része már kifizettetett s a váltó a maradékösszegre nézve forgattatik. Itt már maga a váltó sem érvényes többre s annak érvényesítésénél nem keletkezik zavar, holott a részforgatásnál ez kikerülhetlen.

²³⁾ Az angol V. T. 32. cz. 3. bek. ezt is határozottan kimondja, hozzátévé, a mi természetes, hogy egy is forgathat, ha a többiektől meghatalmazása van.

¹⁾ A toldaton is a hátapon kell állnia, mert ha ennél nem is mondja ki kifejezetten a törvény, de a toldat használati módját tekintve, magától értette.

²⁾ Külföldön általában nem követelik, hogy a forgatmány a váltó hátán álljon. Így nem a francia *Code de com.* 137. cz.; míg a német vrszb. 12. cz., a belga V. T. 27. cz., skandináv V. T. 12. §., svájci köt. jog 730. cz., olasz K. T. 258. cz., román K. T. 279. cz., szerb K. T. 110. §. és portug. K. T. 300. cz. csak az üres hátiratnál követeli. A hollandi K. T. 136. cz., az angol V. T. 32. cz. és a spanyol K. T. 465. cz. még ennél sem. Csak az orosz V. T. 556. cz. követeli szintén a teljes hátiratnál is. Az 1840. évi magyar V. T. sem követelte, s az *Apáthy-féle Tervezet* (30. cz.) is csak az üres hátiratnál. A törvény szövege a képvh. igazs. bizottságától származik, mely azért tartotta szükségesnek, »hogy a forgatmányok sorrendje antidatálások által meg ne változtathassék« (l. jelentését id. h. 71. l.). Mintha a váltó hátán antidatálás nem volna lehetséges!

képeni forgatmány hatásai nélkül,³⁾ hanem ennek csak egyik alakja, a mely tehát ugyanazon hatálylyal is bír.⁴⁾ De épen azért, mert az üres hátírat is a tulajdonképeni forgatmány természetével bír, nem volt szükséges a nem üres, vagyis az u. n. teljes (kitöltött) hátírat kellékeit is meghatározni.⁵⁾ Mihelyt a tulajdonképeni forgatmányhoz az is elég, ha üresen állíttatik ki: tökéletesen közömbös, hogy azonfelül még milyen tartalommal bír, feltéve hogy ez a forgatmány fogalmát le nem rontja.⁶⁾ A teljes hátírat egyébiránt csak azt követeli, hogy a forgató aláírásán kívül a forgatmányos nevét s azonkívül a forgatmánynak megfelelő átruházási nyilatkozatot⁷⁾ tartalmazza, a mely azonban rendesen nagyon egyszerű, pl. »fizessen helyettem N. N. urnak«, »helyettem N. N. urnak« stb.⁸⁾ Keltezés nem szükséges, bár több tekintetben kívánatos.⁹⁾

³⁾ Ez volt a régibb váltójog álláspontja, mely az üres hátíratot pusztán meghatalmazásnak tekintette. Így az 1840. évi magyar V. T. I. r. 34. §., s még ma is a francia *Code de com.* 128. cz.

⁴⁾ Ez általában az újabb váltójogok álláspontja, mely az angol-amerikai váltójogban már régen el van fogadva s már a hollandi K. T. által ismertetett el. L. a 2. jegyzetben idézett törvényeket. A nemzetközi tervezetek is elfogadták kivétel nélkül. Franciaországban is már régen belátták, hogy az üres hátírat teljes hatályának megtagadása annál kevésbé lehetséges, mert a francia jog elismeri, hogy az üres hátírat bárki által kitölthető, s hogy annak alapján a birtokos a váltót kitöltés nélkül is tovább forgathatja (l. *Sirey* id. m. 245. sk. l.), úgy hogy gyakorlatilag a francia és az üres hátíratot elismerő jogok közt alig van különbség. A *chequere* nézve az 1865. évi törvény már kifejezetten elismeri. V. ö. különösen *Lyon-Caen* 118. sk. l. Nálunk az 1840. évi V. T. I. r. 34. §-a kifejezetten kimondotta, hogy a váltóbirtokos az üres hátírat alapján is továbbforgathatja, vagy más módon eladhatja a váltót és beszedheti bírói vagy barátságos-úton; a 35. §. pedig hozzátette, hogy »ha az üres hátírat későbbben kitöltetett, azon kifogásnak, hogy eredetileg üresen volt kiadva, törvényes ereje nincsen«. — Ennek folytán az üres hátírat nálunk is teljesen érvényesült, mielőtt kifejezetten elismertük volna.

⁵⁾ Ez csak ott szükséges, ahol a teljes és üres hátírat hatálya közt különbség van. V. ö. francia *Code de com.* 137. cz. és 1840. évi magyar V. T. I. r. 30. §.

⁶⁾ Pl. kifejezetten engedménynek neveztetik. — Következetlen a belga V. T. 27. cz. és a spanyol K. T. 462. cz., melyek az üres hátíratot elismerik s ennek daczára a teljes forgatmány kellékeit is meghatározzák.

⁷⁾ Ez különben üres hátíratnál is előfordulhat, de nem szokásos.

⁸⁾ Közelebbi tartalma a váltó szövegéből egészítendő ki.

⁹⁾ Pl. a váltóképesség, az alkalmazandó jog, a hamisítás (l. alább

II. Az üres hátíratban a forgatmányos nem lévén megnevezve, a váltó tényleges birtokosa, bemutatója, van általa mint tulajdonos és hitelező igazolva,¹⁰⁾ az üres hátírat tehát lényegileg bemutatóra szóló forgatmány.¹¹⁾ Minthogy azonban mégis forgatmány s a váltó maga attól fogva sem veszti el eredeti rendeleti minőségét: mi sem áll útjában annak, hogy a váltóbirtokos az üres hátíratot saját nevére¹²⁾ kitöltse s ennek folytán a váltót mint megnevezett forgatmányos érvényesítse. E kitöltési jog megillet minden váltóbirtokost [V. T. II. §.], tekintet nélkül arra, hogy mikor és miként jutott a váltó birtokába s a kitöltés alkalmával a birtokos a maga nevére felül még egyebet is írhat a forgatmányba, a mi ennek természetével nem ellenkezik¹³⁾ s a forgató helyzetét nem súlyosbitja.¹⁴⁾ Különösen a t o v á b b f o r g a -

77. §.), az értesítés (l. alább 57. §.) szempontjából. De épen azért, mert a keltezés nem követeltetik, az előrekeltezés (antedatálás) a forgatmányt nem teszi érvénytelenné, még akkor sem, ha a forgatmány kelte korábbi mint a váltóé (utólagos kitöltésnél). V. ö. C. 1057/92. (D. Uj f. 33., 197. l.).

¹⁰⁾ És pedig épúgy saját jogánál fogva (l. köv. §.), mint a megnevezett forgatmányos, s a kifogások tekintetében is ezzel egyenlő elbírálás alá esik. V. ö. C. 1164/99. (D. III. f. 17., 65. l.).

¹¹⁾ V. ö. Thöl 483. l. Az angol V. T. 34. cz. határozottan kimondja, hogy az üres hátírat esetén a váltó »bematatóra fizetendővé válik« (*becomes payable to bearer*). De ha az üres forgatmány lényegileg bemutatóra szóló forgatmány, akkor az kifejezetten is bemutatóra is állítható. Ez legfeljebb a kitöltésre való tekintettel okozhat nehézséget, a mennyiben a »bematatóra« szavakat előbb ki kellene törölni. De a kitölthetőség (a mely a bemutatóra állítás által époly kevésbé van kizárva, mint e nélkül) nem lényeges kelléke az üres hátíratnak; lehet, hogy a forgató a váltó legfelsőbb szélére írja nevét, úgy hogy a kitöltésre nincs is hely. Ellenk. nézetten, vagyis a kifejezett bemutatóra szóló forgatmányt érvénytelennek tekinti: Brunner Endemann-féle Handb. II. 193. sk. l., Grünhut II. 100. l. s nálunk Plósz 274. l.

¹²⁾ Más nevére is. De ez egyuttal átruházást foglal magában az üres hátírat felhasználásával. A forgató ez ellen nem tiltakozhatik, mert az ő helyzete nem súlyosbodik.

¹³⁾ Pl. nem írható bele kezési nyilatkozat: L. I. 223/80. (D. 25., 81. l.). Az Apáthy-féle Tervezet 31. cz. 2. bek. kifejezetten kimondotta volt, hogy »a kitöltés, a forgató beleegyezése nélkül, a hátírat lényegéhez tartozó kellékeken túl nem mehet«. De ez még kiegészítendő a szövegben előadottal.

¹⁴⁾ Pl. szabad beleírni »nem rendeletre«. De nem »óvás nélkül«. V. ö. L. I. 733/79. (D. 24., 71. l.), 827/79. (U. o. 75., 131. l.), C. 1030/82. (D. Uj f. 1., 294. l.), a hol egyuttal kimondva, hogy annak bizonyítása, mikép az óváselengedés nem a forgatótól származik, ezt terheli. L. még B. T. 4129/81. (D. Uj f. 3., 320. l.). Ha azonban arról van szó, hogy a forgató az óvás-

tás történhetik az üres hátírat kitöltése mellett, de ettől nincs feltételezve; a váltóbirtokosnak jogában áll a váltót e kitöltés nélkül is újabb forgatmánynyal tovább forgatni [V. T. id. §.], a nélkül, hogy ez a forgatmányos tulajdonosi minőségének igazolását megzavarná (l. alább 51. §.). A további forgatmány ily esetben épügy, mintha az üres hátírat kitöltetik, akár teljes, akár ismét üres hátírat lehet, de épen azért, mert az üres hátírat bemutatóra szóló hátírat természetével bir, a további átruházás puszta átadással is történhetik.¹⁵⁾ Ez csak akkor nem lehetséges már, ha az üres hátírat kitöltetett, a míg csak újabb üres hátírat nem vezetetik a váltóra. Ehhez képest üres hátírat esetében a további átruházás általában következőképen történhetik:

1. kitöltés mellett további teljes vagy üres hátíráttal;
2. kitöltés nélkül további teljes vagy üres hátíráttal;

3. kitöltés nélkül puszta átadással. Utóbbi nemcsak egyszer, hanem akárhányszor történhetik, miként a bemutatóra szóló papíroknál, s úgy mint ezeknél, az egymást követő váltóbirtokosok az átruházás folytán teljesen kiválnak a váltói kapcsolatból, a nélkül hogy, miként a forgatók, váltói kötelezettséget vállalnának.¹⁶⁾ Az üres hátírat után tehát a váltó valóságos bemutatóra szóló papir gyanánt szerepelhet, s csak azért nem alakul át teljesen azzá, mert a kitöltés által ebbeli képességétől bármikor megfosztható s az üres hátíratot megelőző forgatmányok hatásaiban és jelentőségében semmi változás nem történik.¹⁷⁾

elengedésbe beleegyezett, ezt a váltóbirtokos tartozik igazolni. C. 1288/96. (D. III. f. 6., 266. l.).

¹⁵⁾ Ez szükségképen következik a V. T. 11. §-ának azon kitételéből, hogy »minden váltóbirtokosnak« áll jogában az üres forgatmányt kitölteni. A későbbi birtokos csakis átadás útján szeresheti a váltót. V. ö. *Apáthy* Tervezet ad 31. cz. és *Plósz* 280. l.

¹⁶⁾ Csak az alapul fekvő viszonyból származhatik köztörvényi kötelezettség.

¹⁷⁾ Ha tehát a megelőző hátíratok láncolatában nincs összefüggés (hézag), az üres hátírat daczára a váltó birtokosa nincs legitimálva (v. ö. alább 51. §.).

35. §.

A forgatmány hatásai.

A forgatmánynak három hatása van: 1. átruházó hatása a forgatmányos javára; 2. igazoló (legitimáló) hatása; 3. kötelező hatása a forgatóra nézve.¹⁾

I. Átruházó hatás. A **V. T. 9. §.** szerint a forgatmány által a váltóból eredő összes jog, különösen a továbbforgathatás joga is, a forgatmányosra átruháztatik.²⁾ Ez azonban, mint már említettük, nem közvetlen, hanem csak közvetett hatása a forgatmánynak. A közvetlen hatás a váltó tulajdonának átruházásában áll³⁾ s a váltóból eredő kötelmi jogok csak a tulajdonátruházás következményeképpen: járulékosan mennek át a forgatmányosra. Valamint váltóból eredő jogok nem keletkezhetnek váltó nélkül, azonképen magának a váltónak átruházása nélkül át sem ruházhatók, világos tehát, hogy a váltó tulajdonának átruházása az első, a minek történnie kell, mielőtt a váltóból eredő jogok átruházásáról beszélhetnénk. Másfelől nem is csupán a váltóból, a váltói követelésből mint ilyenből eredő jogok azok, melyek a váltó tulajdonával a forgatmányosra átmennek, hanem épügy az olyan jogok is, melyek a váltóköveteléssel csak külső kapcsolatban állanak, így nevezetesen a váltókövetelés biztosítására szolgáló zálog-, megtartási és elsőbbségi jog.⁴⁾

¹⁾ A németek az elsőt *Transporteffect*nek, a harmadikat *Garantie-effect*nek nevezik. A második többnyire csak mellékesen említettetik; pedig oly esetben, midőn az első és utolsó hiányzik, mint az utóforgatmánynál és a meghatalmazási hátiratnál, ez az egyedüli tulajdonság, a melynek alapján az alakon kívül még forgatmányról lehet beszélni. V. ö. *Grünhut Die Lehre von der Wechselbegebung nach Verfall* 11. sk. I. és W. R. II. 108. l.

²⁾ Hasonlag: német vrszb. 10. cz., skandináv V. T. 10. §., svájcz köv. jog. 728. cz.

³⁾ Egyes törvényhozások épen ezt s nem a váltóból eredő jogok átruházását mondják ki s ennyiben helyesebben vannak szövegezve mint a magyar V. T. s az előbbi jegyzetben idéztettek. Így már francia *Code de com.* 136. cz.: »La propriété d'une lettre de change se transmet par la voie de l'endossement«. L. még hollandi K. T. 133. cz., belga V. T. 26. cz., olasz K. T. 256. cz., román K. T. 277. cz., szerb K. T. 108. §., spanyol K. T. 461. cz., portugáli K. T. 301. cz. stb. De a magyar V. T.-ben s a többiben is felismerhető, hogy első sorban a váltó tulajdonának átruházására gondolnak. Ez kitűnik a 8., 15. és 36. §§-ból.

⁴⁾ Egyes törvényhozások ezt határozottan kimondják. Így a belga

A törvény szerint a forgatmány által »a váltóból eredő összes jog« ruháztatik át. Ezzel azt akarja mondani, hogy a forgatmányos nem csupán azokat a jogokat s úgy szerzi meg, melyekkel s a mint azokkal a forgató birt, hanem a forgató személyétől függetlenül azokat a jogokat, a melyek s a mint azok tárgyilagosan magából a váltóból folynak.⁵⁾ A mennyiben tehát a váltóból, illetve az azt közelebből meghatározó váltójogból valamely jog származik, ez a forgatmányost akkor is megilleti, ha a forgató ezzel a joggal a forgatáskor még nem birt.⁶⁾ S a mennyiben a forgató az általa megszerzett váltóbeli jogot azért nem gyakorolhatja, mert az adósnak vele szemben a váltón kívüli viszonyból hatályos kifogása van, ily kifogás a forgatmányos ellen

V. T. 26. cz., és a portugáli K. T. 301. cz.; kevésbbé kifejezetten olasz K. T. 256. cz. (de l. hozzá Vidari 125. sk. l., Supino 58. sk. l.), román K. T. 277. cz.). A francia jogban is most már általánosan el van ismerve. V. ö. *Lyon-Caen* id. m. 94. sk. l. De a magyar V. T. is világosan a »váltóbirtokos« zálog- és megtartási jogáról szól (106—108. §§.) s ez alatt bizonyára nem ért egyes megnevezett váltóbirtokost, mert ha a megnevezett váltóbirtokos a váltót továbbforgatná, senki sem gyakorolhatná a zálog-, illetve a megtartási jogot: a megnevezett egyén azért nem, mert már nincs a váltó birtokában, a váltóbirtokos pedig azért nem, mert nincs megnevezve. Magától értetődik azonban, hogy az általános feltételek, melyek a zálogmegtartási vagy elsőbbségi jog átmenetéhez szükségesek, a váltónál is meg kell hogy tartassanak. Így természetes, hogy kezizálognál a zálog átadása is szükséges (v. ö. K. T. 308. §.), jelzálognál vagy az átírás, vagy az eredeti jelzálogi bekebelezésnek egyenesen a későbbi váltóbirtokosok javára is kell történnie stb. Vajjon az elzálogosítási nyilatkozat magán a váltón vagy külön okiraton áll-e? magában véve közömbös. Utóbbi esetben azonban a forgatmánnyal együtt a külön okirat is átadandó. V. ö. *Thöl* 598. l., a ki azonban ilyenkor a forgatmányt nem tartja elégségesnek, hanem még külön engedményezést követel. L. még alább 89. §. Az átruházást elismeri a végrehajtási zálogjogra nézve is: C. 1547/97. (Ü. L. 97. 16. sz.).

⁵⁾ Ez nem egészen világos ugyan, mert a váltókövetelés fogalmilag »a váltóból eredő összes jogok«-ból áll, s az engedményes is »a váltóból eredő« jogokat érvényesít (l. alább 38. §.). De kétségtelen, hogy a törvény ezt akarta érteni, a mint ez az előmunkálatokból kitűnik. V. ö. *Apáthy*-féle Tervezet és min. javaslat indokl. a megfelelő 29., illetve 28. cikkhez, porosz tervezet ind. 25. l., lipcei tanácskozm. jk. 25. l. a német vrszb. megfelelő 10. cikkéhez. Nem is forog fenn véleménykülönbség a törvény illetén magyarázata iránt, sem nálunk, sem a német vrszb. szempontjából.

⁶⁾ Pl. a váltó a forgatáskor még nincs elfogadva, hanem csak később fogadtatik el.

nem érvényesíthető.⁷⁾ Ebben rejlik a forgatmánynak tulajdonképeni jelentősége, a melyen a váltó nagy forgalmi képessége alapul; mert mindenki, a ki váltót forgatmány útján szerez, nyugodt lehet az iránt, hogy az abból kivehető jog az átruházó személye által nem korlátoztatik.⁸⁾ Hogy mi alapon ismerték el a forgatmány ezen hatását? az bizonytalan.⁹⁾ Tény azonban, hogy ez mindenütt mint a forgatmány lényeges tulajdonsága van elismerve,¹⁰⁾ annak daczára, hogy az általános jogelvek értelmében senki több jogot másra át nem ruházhat, mint a mennyivel maga bir.¹¹⁾ De épen azért nem is lehet a forgatmánynál helyesen a váltóból eredő jogok átruházásáról a kötelmijogi utódlás, nevezetesen engedményezés értelmében beszélni. A mi forgatmány útján átruháztatik, az egyedül maga a váltó, ennek tulajdona, a melylyel a váltóbeli jogok úgy össze vannak forrva, hogy a forgatmányos azokat nem külön jogátruházás alapján, hanem közvetlenül magával a váltóval szerzi meg, nem a forgató jogosítványa (*alieno jure*), hanem saját váltótulajdona alapján (*proprio jure*), tehát mint eredeti hitelező gyakorolja. Ez meg is felel a váltóadás ígéretének, a mint az a rendeleti váltóban ki van fejezve.¹²⁾ Az

⁷⁾ Csak olyan kifogás tehető a forgatmányos ellen, mely vagy tárgyiilag magából a váltójogból, vagy épen a vele való jogviszonyból származik. L. kifejezetten V. T. 92. §. és alább 82. §. Hasonlag kifejezetten már 1840. évi XV. tcz. I. r. 29. §., daczára, hogy előbb azt mondja, mikép »a forgatmányos a forgató jogaiba és váltókiváltságaiba lép«.

⁸⁾ Igaz ugyan, hogy a forgatmány épen azért veszélyekkel is jár. L. fentebb 6. §. De ezek mégis csak inkább kivételesek, s azért a forgatmány nagy előnyeit nem képesek ellensúlyozni.

⁹⁾ Történeti kifejlődéséről l. fentebb 10. §.

¹⁰⁾ Kifejezett törvényes rendelkezéssel: német vrszb. 10., 82. cz., skandináv V. T. 10. §. és e munka 11. §-ban id. skandináv törvények, svájcz köt. jog 728., 811. cz., olasz K. T. 256., 324. cz., román K. T. 277., 349. cz., angol V. T. 38. cz. De e nélkül is. Így különösen a francia jogban. V. ö. *Pardessus* II. 117., 180. l., *Lyon-Caen* id. m. 96. sk. l., *Bravard-Demangeat* 138. sk. l., *Nouguier* I. 435. sk. l. Hasonlóképen az észak-amerikai jogban. *Daniel* I. 716. sk. l.

¹¹⁾ »Nemo plus juris in alium transferre potest, quam ipse habet.«

¹²⁾ L. már a francziáknál: *Nouguier* I. 441. l.: »Celui qui souscrit un semblable titre ne s'engage pas seulement envers un créancier déterminé, il s'engage aussi à son ordre, c'est-à-dire qu'il se soumet directement à payer à la personne, qui à l'échéance aura en sa faveur un endossement régulier.« A németeknél l. különösen *Thöl* 450. sk. l. és *Siegel* H. id. m.

által, hogy a kibocsátó a váltót nemcsak a rendeltvényes nevére, hanem egyuttal kifejezetten vagy a törvény vélelme szerint »rendeltére« állítja, világosan azt akarja kifejezni, hogy ő nemcsak a rendeltvényessel lép jogviszonyba, hanem közvetlenül mindenkivel, a ki épen »kirendeltetik«, vagyis forgatmány útján a váltó tulajdonát megszerzi, s minden más váltóadás (elfogadó, forgató, kezes stb.) is ebben az értelemben teszi meg váltóbeli ígérletét, midőn az ilyen váltóra vezeti nyilatkozatát, a nélkül hogy az ellenkezőt, a mennyire teheti (mint a forgató, l. fent 33. §.) kifejezné. Kötelmi jogi átruházásról a forgatmánynál annál kevésbbé lehet szó, mert a forgató nem szűnik meg végleg váltóhitelező lenni, hanem mint jogosított tovább marad a váltói kapcsolatban, úgy hogy, ha a váltó tulajdonát beváltás folytán vagy másként visszaszerzi, ő az abból eredő jogokat nem mint új hitelező, vagyis újabb jogátruházás alapján, hanem e nélkül előbbi jogosítványa alapján gyakorolhatja.¹³⁾ Az ő joga a forgatás által csak fel van függesztve azért, mert megfosztotta magát a váltó tulajdonától, mint a melytől a váltói jogok gyakorlása fel van tételezve. De mihelyt ismét e feltétel birtokába jut, épügy gyakorolja azokat, mintha a váltót nem forgatta volna. Ha a forgatmány kötelmi jogi átruházást foglalna magában, annak visszaforgatása vagy visszaengedményezése nélkül a forgató a váltóból eredő jogokat nem érvényesíthetné. De mert a forgatmányos a váltói jogokat nem kötelmi jogutódlás alapján, hanem a váltó tulajdonából kifolyólag gyakorolja, elég, ha a forgató csak a váltó tulajdonát szerzi vissza, erre pedig a tényleges visszaadás is elégséges.

II. Igazoló hatás. Ez az átruházó hatással szorosan

109. sk. l. Nálunk *Plósz* 266. sk. l. Az egyoldalú ígérlet elmélete mellett e közvetlen ígérlet nem is okoz semmi nehézséget.

¹³⁾ Ebből következik, hogy minden esetben, midőn a követelés keletkezésének időpontja határoz, nem a beváltás, hanem az eredeti forgatás időpontja irányadó. Ez különösen a csődbeli beszámításra nézve ismertetett el, mely a csődneyítés előtti forgatmány alapján a csődneyítés után történt beváltás esetében is helyt foglalhat (Csődt. 38., 39. §§.). V. ö. C. 419/83. (D. Uj f. 6., 111. l.), 396/88. (M. IV. 606. l.). L. *Plósz* is 280. l., *Králik* Csődtörvény 2. kiad. 165. l. Németországban ez azelőtt vitás volt, de újabban szintén ez a gyakorlat. L. birod. keresk. fvtz. 1871. jun. 21. teljes ülési hat. (Entscheidungen 24. 1. l.), birod. tsz. 1894. nov. 17. stb. (l. *Staub* 52. l.). Ellenben Ausztriában ellenkező a gyakorlat: legf. itsz. 1879. máj. 6. (*Rehbein* 38. l.).

összefügg s azt foglalja magában, hogy a forgatmányos már a forgatmány alakjánál fogva van mint váltótulajdonos és hitelező igazolva (legitimálva); ezen kívül tehát nem tartozik kimutatni, hogy a váltót valósággal miként szerezte? Ebben is különbözik a forgatmány az engedménytől s ennek folytán lehetséges, hogy a forgatmányos esetleg dologjogilag sem valóságos utódja a forgatónak, s mégis megszerzi a váltó tulajdonát s az abból eredő jogokat, a mikor épen nem lehet szó kötelmi jogutódlásról. A Váltótörvény a forgatmány ezen hatásáról nem a forgatmánynál, hanem csak később a fizetésnél intézkedik. Ez okból mi is ott fogunk róla közelebbről szólni (l. alább 51. §.).

III. Kötelező hatás. Ez abban áll, hogy a forgató a váltó minden későbbi birtokosának az elfogadás- és kifizetésért váltójogilag felelős [V. T. 12. §.].¹⁴⁾ A forgató tehát nem, miként az engedményező: csak az alapul fekvő viszonyok szerint, hanem magából a forgatmányból lesz kötelezve és pedig:

1. nemcsak közvetlen forgatmányosa irányában, hanem minden későbbi váltóbirtokosnak is, a ki váltótulajdonosi és hitelezői minőségét kellően igazolja (l. alább 51. §.).¹⁵⁾ Ellenben azok irányában, a kik előtte voltak a váltó birtokában, t. i. a megelőző forgatók és a kibocsátó, vagyis az u. n. előzők, valamint az elfogadó irányában a forgató nemcsak váltójogilag kötelezve nincs, hanem megfordítva rendelvényesi vagy forgatmányosi minőségénél fogva velük szemben jogosítva van;

2. kettős irányban: nemcsak a váltó kifizetéseért, hanem annak elfogadásáért is. E tekintetben a forgató épügy felelős mint a kibocsátó, s a felelősség természete is ugyanaz mint a kibocsátónál. A forgató szintén csak mint jóálló felelős abban az esetben, ha az intézvényezett nem teljesít s ennek folytán ellene szintén nem egyenes váltókeresetnek, hanem csak viszkeresetnek van helye, a mely a felelősség kettős irányának

¹⁴⁾ Ez mindenütt el van ismervé. V. ö. francia *Code de com.* 118. cz., hollandi K. T. 177., 186. cz., német vrszb. 14. cz., skandináv V. T. 14. §., svájcz köt. jog 732. cz., belga V. T. 7. cz., olasz K. T. 256. cz., román K. T. 277. cz., angol V. T. 55. cz., spanyol K. T. 467. cz., portugáli K. T. 335. cz. stb.

¹⁵⁾ Ebben is különbség az engedménnyel szemben, mert az engedményező, ha egyáltalában felelős, csak a maga engedményezőjének az, de nem a későbbieknek is. V. ö. különösen *Thöl Handelsrecht.* 6. kiad. 338. §.

megfelelőleg szintén kettős tartalommal bír: az elfogadás elmaradása, illetve az elfogadó bizonytalansága esetében biztosításra (l. alább 45. §.), a fizetés elmaradása esetében fizetésre irányul (l. alább 56. §.).¹⁶⁾ A fizetési viszkereket tárgya is ugyanaz mint a kibocsátóval szemben: nemcsak magát a váltóösszeget, hanem a kárpótlásképen megállapított viszkereseti összeget foglalja magában (l. alább 58. §.). Hogy mi alapon egyenlősítették ily módon a forgatót a kibocsátóval? nem egészen bizonyos. Valószínű azonban, hogy a következmény azonosságának megfelel az ok azonossága is; valamint tehát a kibocsátó azért tétetett felelőssé a váltó kifizetéséért, mert e felelősséget a megfelelő ellenérték fejében eleinte kifejezetten elvállalta s ezt később magába a váltóba mint magától értetődőt belemagyarázták (l. fentebb 10. §.), azonképen a forgató is eleinte kifejezetten vállalta el a felelősséget a váltóért kapott ellenérték fejében,¹⁷⁾ s ezt is később annyira magától értetődőnek tekintették, hogy a felelősséget kifejezett elvállalástól független jogszabálylyá emelték, a melyet a váltóforgalom annál szívesebben fogadott el, minél jobban biztosította a váltó beváltását s fokozta annak használati értékét. Hozzájárulhatott az a körülmény, hogy a forgatmány époly utalványi alakkal bír mint az intézvény, s hogy új intézvény kiállítását pótolta; nem lett volna tehát méltányos sem, ha a forgató nem úgy tétetett volna felelőssé is mint a kibocsátó. Később pedig a forgatmány és intézvény azonosságának eszméje annyira általánossá vált (l. fent 32. §.), hogy a forgató felelősségének egyenlősítését a kibocsátó felelősségével nemcsak magyarázták belőle, hanem annak alapján közelebből meg is határozták.¹⁸⁾

¹⁶⁾ A forgató époly kevéssé esik a kezes fogalma alá mint a kibocsátó. Ugyanazért akkor is felelős, ha a váltóbirtokos oly későn fordul ellene, hogy az elfogadó ellen ennek időközben beállott vagyontalansága miatt már nem léphet fel. Az osztrák p. t. 1364. §-ának a kezesre vonatkozó intézkedése a forgatóra nem alkalmazható. V. ö. C. 1638/96. (D. III. f. 5., 173. l.).

¹⁷⁾ V. ö. *Schaps* id. m. 112. l. Innen van, hogy, valamint a váltóban, ugy a forgatmányban is követelték az érték kitételét (u. a. 97. l.), a mely még ma is lényeges kellék a francia *Code de com.* 137. cz., a hollandi K. T. 134. cz. s más régiebb keleti törvények szerint.

¹⁸⁾ Angliában a forgató felelősségét közelebből megállapító bírói határozatok támaszkodnak erre. V. ö. pl. *Lord Ellenborough* főbíró kijelen-

Bármennyire hasonlónak tették is azonban a forgató felelősségét a kibocsátó felelősségével, teljesen azonosnak a kettő még sem mondható. A Váltótörvény nem hagyta ugyanis figyelmen kívül, hogy a kibocsátó a váltó megteremtője, míg a forgató csak később teszi azt magáévá, s ennek folytán a forgatói felelősséget nem akarta olyan lényegesnek tekinteni, mint a kibocsátói felelősséget, hanem azt csak mint a forgatmány természetes (*naturális*) hatását állapította meg, a mely ugyan kifejezett elvállalás nélkül is beáll, azonban a forgató által ki is zárható (kötelezettség nélküli forgatmány). A V. T. id. §. 2. bek. kifejezetten kimondja, hogy ha a forgató forgatmányához ily megjegyzést: »szavatosság nélkül«, »kötelezettség nélkül«, vagy valamely hasonló értelmű¹⁹⁾ kikötést csatolt, a forgatmány alapján őt kötelezettség nem terheli.²⁰⁾ Ily esetben tehát ellene sem fizetési, sem biztosítási viszkeresetnek nincs helye, hanem legfeljebb köztörvényi keresetnek az alapul fekvő viszonyok szerint.²¹⁾

Egy másik különbség, a mely a Váltótörvény szerint a kibocsátó és forgató felelőssége között létezik: az u. n. gazdasági keresetnél található (l. alább 80. §.). Ezenkívül a forgató rendszeren nem áll fedezeti viszonyban az elfogadóhoz, miként a kibocsátó (l. alább 43. §.), de ez a tulajdonképeni váltójog által megállapított felelősségre nem tartozik.

tését *Chitty*-nél id. m. 267. l.: »When it is laid down that an indorser stands in all respects in the same situation as a drawer, all the consequences follow which are attached to the situation of the latter.«

¹⁹⁾ Vagyis époly kétségtelen a kizárást illetőleg. Ha a kikötés ezt nem fejezi ki kétségtelenül, a felelősség nem tekinthető kizártnak.

²⁰⁾ Ez is általánosan el van ismervé, bár nem mindenütt törvényileg. Hasonlag kifejezetten: német vrszb. 14. cz. 2. mond., skandináv V. T. 14. §., svájcz köv. jog 732. cz. 2. mond., olasz K. T. 259. cz. 2. bek., román K. T. 280. cz. 2. bek., angol V. T. 16. cz.

²¹⁾ A forgatói kötelezettség kizárása magában véve csak a váltókötelezettségre vonatkoztatható (ellenk. *Plósz* 278. l.). Természetesen az alapul fekvő viszonyból, épugy mint az engedménynél, csak a közvetlen forgatmányos léphet fel, a mi különben oly esetben, ha a kötelezettség kizárása nem magában a forgatmányban, hanem külön történt, a váltókötelezettségre nézve is áll. *

36. §.

Az utóforgatmány.¹⁾

I. Az a kérdés merül fel: meddig lehet a váltót forgatni? lehet-e nevezetesen még a lejárat után is? (lejárat utáni vagy utóforgatmány).²⁾

A kérdés úgy az elméletben, mint a tételes törvényhozásokban különböző megoldást nyert. Négyféle felfogás jutott érvényre:

1. hogy a váltó lejárat után is megtartja rendeleti minőségét s ennél fogva forgatható mindaddig, amíg a benne kifejezett váltói kötelezettség meg nem szűnt. A lejárat előtti és lejárat utáni forgatmány között tehát nincs semmi különbség;³⁾

2. az előbbivel egyenes ellentétben, hogy a váltó csak a lejáratig tekinthető rendeleti papírnak, azon túl tehát nem forgatható, s a lejárat utáni forgatmány csak köztörvényi átruházás, nevezetesen engedmény jellegével bír;⁴⁾

3. hogy a váltó lejárat után is érvényesen forgatható ugyan, azonban, minthogy a váltó annak tartalma szerint a lejáratkor kell hogy célját érje, a váltókövetelés is a lejárat időpontja szerint

¹⁾ V. ö. különösen, bár részben elavult adatokkal: *Grünhut* Die Lehre von der Wechselbegebung nach Verfall. Bécs, 1871.; — *Cohn* G. Beiträge zur Lehre vom einheitlichen Wechselrecht id. m. 114—135. l.; — *Massé* Revue de législation III. 168. sk. l.

²⁾ Németül: *Indossament nach Verfall* vagy *Nachindossament*; — francziául: *endossement postérieur à l'échéance*; — angolul: *overdue bill indorsement*; — olaszul: *girata dopo la scadenza*.

³⁾ Ez az uralkodó felfogás Franciaországban a *Code de com.* hallgatása folytán. V. ö. különösen *Massé* id. h., *Bédaride* I. 440. sk. l., *Bravard-Demangeat* id. m. 152. sk. l., *Lyon-Caen-Renault* id. m. 101. sk. l. Ez a párisi Semmitőszék álláspontja is. L. *Sirey* 239. l. Ellenk. nézetén, melyet már *Savary* 75. parère-jében vallott: *Pardessus* id. m. II. 186. l. és *Nouguier* I. 423. sk. l. Ezt fogadta el a skandináv V. T. is s a német *Cohn* indítványára a brüsseli congressus (l. *Actes du Congrès* 508. l.). Ez volt a porosz L. R. (II. r. 8. cz. 825. §.) s némely más régebbi német és osztrák váltótörvények álláspontja is.

⁴⁾ Ez a hollandi K. T. 139. cz., a spanyol K. T. 466. cz., a portugalli K. T. 302. cz., az olasz K. T. 260. cz. és román K. T. 281. cz. álláspontja, a melyet egyes régebbi német törvények s a tulnyomó régebbi német elmélet is követett. L. *Treitschke* Encyclopädie 502. sk. l. Ezt akarta elfogadtatni a lipcei tanácskozmánynyal a porosz tervezet is (16. §.).

ítélendő meg s ennek folytán az utóforgatmány sem újabb önálló jogot, sem újabb váltói kötelezettséget nem szülhet. Habár tehát az utóforgatmány valóságos forgatmány s nem köztörvényi engedmény, a belőle származó jog és kötelezettség tekintetében mégis csak ennek hatásával bír;⁵⁾ végre

4. hogy az utóforgatmány érvényes, de e mellett különbség teendő a szerint, vajjon a váltó a lejáratkor óvatoltatott-e vagy nem? Ha igen, akkor az óvással a váltókövetelés megállapodik s a későbbi forgatmány újabb jogot és kötelezettséget nem eredményezhet. Ha ellenben a váltó nem óvatoltatott: a további forgatmány ugyanolyan hatálylyal bír, mint a lejárat előtti forgatmány. Az utóforgatmányos tehát szintén önálló váltói jogokat szerez. A különbség csak az, hogy azok, a kik óvástól feltételezetten voltak kötelezve, az óvás hiánya miatt szabadulván, az utóforgatmányos csak az elfogadó és a lejárat utáni forgatók ellen léphet fel.⁶⁾

II. A magyar Váltótörvény a harmadik felfogást tette magáévá⁷⁾ s ehhez képest kimondja, hogy, ha a váltó a fizetés

⁵⁾ Ez az angol-amerikai váltójog (l. angol V. T. 36. cz., *Daniel* I. 732. sk. l.), és a belga V. T. 26. cz. álláspontja, melyet az antwerpeni congressus javaslata is magáévá tett (21. cz.).

⁶⁾ Ezt fogadta el hosszú vita után (l. lipcei tanácskozmány jk. 27. sk. l.) a német vrszb. (16. cz.) s magáévá tette még a szerb K. T. 113., 114. §§., a svájci köt. jog 734. cz., a brémai nemzetk. tanácskozmány (10. szabály) és az Institut de droit int. javaslata (24. cz.).

⁷⁾ Az *Apáthy*-féle Tervezet a német vrszb. álláspontját ajánlotta (34. cz.) s ezt fogadta volt el a miniszteri javaslat (33. §.) és a képviselőház igazságügyi bizottsága is. Azonban később a ház, *Teleszky István* indítványára és viszonylag igen beható vita után (l. Képvh. Napló. V. köt. 178. sk. l.), melyben a német vrszb. álláspontját főleg *Csemegi Károly* akkori ig. min. államtitkár védte, a mostani szöveget fogadta el s ezt a főrendiháznak az eredeti szöveg helyreállítására irányuló módosítványa (l. Főrendih. Napló I. 307. l.) ellenére megtartotta (Képvh. Napló VI. 125. ülés), a mihez aztán a főrendiház is hozzájárult (Főrend. Napló II. 35. l.). Hogy nem a német vrszb. mindenesetre kisebbségben lévő megoldása, melyet maguk a németek sem tartanak jónak (l. különösen *Grünhut* id. m. 31., 38. l.; *Cohn* id. m. 126. sk. l.), fogadtatott el, azt feltétlenül helyeseljük (l. *Plósz* is, 295. l., bár azon az alapon, hogy a váltó a lejáratral elveszti rendeleti minőségét). De azért a mostani állapotot sem tartjuk jónak és következetesnek. Ha egyszer elismerjük, hogy a váltó a lejáratral nem veszti el forgatható jellegét s az utóforgatmány époly dologjogi hatálylyal bír, mint az előforgatmány: akkor a következetesség magával hozza, hogy a lejárat utáni forgatmánynak a forgatmánynyal járó kötelmi hatásokat is

hiánya miatti óvás felvételére rendelt határidő eltelte után forgattatik, a forgatmányos a forgatónak jogaiba lép s maga a forgató ezen esetben váltójogilag kötelezve nincsen [V. T. 14. §.]. Az utóforgatmány tehát valóságos forgatmány, azonban két tekintetben korlátozott joghatállyal:

1. a jogátruházás tekintetében annyiban, a mennyiben a forgatmányos nem önállóan szerzi meg a váltóból eredő jogokat, hanem csak azon jogokat, a melyekkel a forgató bír. Az adós tehát azokat a kifogásokat, melyek őt a forgató ellen megilletik, a forgatmányos ellen is érvenyesítheti;⁸⁾

2. a kötelezettség tekintetében annyiban, a mennyiben a forgató nem váltójogilag magából a forgatmányból, hanem legfeljebb köztörvényileg az alapul fekvő viszonyból lesz kötelezve.⁹⁾

adjuk. Így most ott vagyunk, hogy az előző a jóhiszemű utóforgatmányos ellen tulajdoni keresettel nem léphet fel, az adós ellenben mégis kifogást tehet az előző viszonyából.

⁸⁾ V. ö. L. I. 1092/81. (M. 4., 458. l.), C. 474/82. (D. Uj f. 6., 186. l.), 948/91. (U. o. 28., 280. l.), 880/91. (U. o. 29., 234. l.), 258/99. (D. III. f. 14., 297. l.). Ha több utóforgatmány van: az adós a forgatmányos ellen nemcsak az első utóforgató, hanem valamennyi utóforgató viszonyából eredő kifogásokat érvenyesítheti. A törvény nem azt mondja, hogy a forgatmányos az első (utó)-forgató jogaiba lép, hanem a forgató, vagyis a maga forgatója jogaiba; ha tehát ennek joga a maga elődje személyéből korlátozva van, akkor több joga az ő utódjának sem lehet. Így magyarázzák a törvényt tulnyomóan Németországban is. L. különösen *Lehmann* 496. l. és birod. keresk. ftvsz. (*Rehbein* 41. l.). Ellenk. *Grünhut* id. m. 59. l. és *Canstein* 292. l. azon alapon, hogy az utóforgatmány nem engedmény. De ez nem ok, mert a V. T. logikája is ugyanazon eredményre vezet. Sőt nálunk éppen az engedménynyel szemben kell azt vitatni, legalább a mennyiben a beszámítási kifogásról az osztrák polg. tvk. szerint van szó, a mely azt csak az első és utolsó hitelező elleni követeléssel engedi meg (1442. §.). V. ö. L. I. is 379/80. (D. 26., 42. l.). Hasonlag *Plósz* 299. l.

⁹⁾ Az utóforgató már azért sem felelős, mert hiányzik vele szemben az óvás, a mely, ha előbb felvételre is, az utóforgatmányt nem tartalmazza. Igaz, hogy a német vrszb. ad önálló viszkeresetet az utóforgatók ellen, ha a váltó nem óvatoltatott; de ezt az uralkodó és a svájci köt. jogban (734. cz.) törvényesen elfogadott magyarázat csak úgy tudja összeegyeztetni az általános váltójogi elvekkel, hogy újabb óvást követel a lejárat után látra szólónak minősített váltó két év alatti újabb sikertelen bemutatása alapján. L. különösen *Thöl* id. m. 492. l., *Rehbein* 40. l. Ez azonban épolý önkényes magyarázat, mint az, a mely szerint az újabb óvás az elévülési idő alatt (így különösen *Liebe* 76. l.), vagy az utóforgatmánytól számított rendes óvási időben (így *Canstein* 292. sk. l.) veendő fel.

Minden más tekintetben ellenben az utóforgatmány, a mely ép úgy teljes, mint üres hátirat lehet, ugyanazon hatályal bir, mint a forgatmány általában. Így nevezetesen szintén átruházza a váltó tulajdonát s ezt szintén már alakjánál fogva igazolja, úgy hogy az utóforgatmányostól sem lehet további anyagi igazolást követelni.¹⁰⁾

Vajjon a váltó óvatoltatott-e vagy nem? magában véve az utóforgatmány hatásaira nézve közömbös. A törvény az óvásra csak annyiban van tekintettel, a mennyiben az arra rendelt határidőt (l. alább 56. §.) még a lejáráthoz tartozónak tekinti s ennél fogva az utóforgatmány korlátozott hatásait csak az oly forgatmányra nézve állapítja meg, mely az óvási határidő letelte után vezettetik a váltóra.¹¹⁾ Ezenkívül az általános váltójogi szabályoknak megfelelően magától értetődik, hogy, ha az óvás felvétele elmulasztatott: az utóforgatmányos csak az elfogadó ellen léphet fel,¹²⁾ míg a lejárat előtti forgatók és a kibocsátó ily esetben még az érintett korlátozás mellett sem felelősek.¹³⁾

A mennyiben a váltóból a forgatás időpontja ki nem tűnik, az adós feladata bizonyítani, hogy a forgatmány az óvási határidő után vezettetett a váltóra.¹⁴⁾ De ha kitűnik is, nem a forgatmány kelte, hanem tényleges felhasználásának ideje irányadó.¹⁵⁾

¹⁰⁾ V. ö. különösen *Grünhut* id. m. 32. sk. l. L. *Plósz* is 300. l.

¹¹⁾ Így a német vrszb., a szerb K. T. és a svájcz köt. jog is id. h. azon esetre, ha az óvás felvétele elmulasztatott. Ehhez képest az óvási határidőben, bár az óvás felvétele után a váltóra vezetett forgatmány elő- és nem utóforgatmány. A törvény szavai annyira világosak, hogy más magyarázat ki van zárva. L. *Plósz* is 298. l. Mégis ellenk. C. 1112/81. (Magy. Ig. D. I. 58. l.), 948/88. (D. Uj f. 23., 26. l.). Másként a német vrszb. szerint, a mely épen az óvás fel- vagy fel nem vételétől teszi függővé az utóforgatmány különböző hatásait.

¹²⁾ V. ö. L. I. 864/79. (D. 24., 53. l.). C. id. 474/82. A telepített váltónál, a mennyiben az óvás az elfogadó elleni váltójog fentartására is szükséges (l. alább 44. §.), az elfogadó ellen sem.

¹³⁾ Ha csak az óvást valamelyik előző el nem engedte (l. alább 56. §.).

¹⁴⁾ Ez következik a szabály és kivétel közti viszonyból. Az utóforgatmány minden esetre kivétel a gyakorlatban ép úgy, mint a jogi szabályozás szerint. E mellett az adós az, a ki belőle előnyt származtat. V. ö. C. 513/98. (D. III. f. 11., 175. l.). *Plósz* 300. l. Ez másutt is el van fogadva. L. *Grünhut* id. m. 77. sk. l. Az angol V. T. 36. §. 4. bek. kifejezetten állapítja meg.

¹⁵⁾ Az adós a forgatmány előrekeltetése által az utóforgatmányból eredő jogaitól meg nem fosztható. Hogy áll azonban a dolog akkor, ha

37. §.

A meghatalmazási hátírat.

I. Említettük, hogy a forgatmány nemcsak a váltó és a váltói jogok átruházására, hanem a váltói jogok gyakorlására irányuló meghatalmazásra is szolgál. Ilyen meghatalmazási hátírat azonban csak akkor forog fenn, ha a meghatalmazás benne kétséget kizárólag ki van fejezve, ha a forgatmányhoz nevezetesen ezen megjegyzés »behajtás végett«, »meghatalmazásul«, vagy más a meghatalmazást kifejező megjegyzés csatoltatik [V. T. 15. §.].¹⁾ Ha a forgatmányból a meghatalmazás egyáltalában nem, vagy nem világosan tűnik ki, az nem meghatalmazási, hanem tulajdonképeni forgatmány.²⁾ Vajjon azonban a meghatal-

pl. üres hátírat, a mely eredetileg az óvási határidő előtt kelt, ennek letelte után újból használtatik fel a forgatásra? L. I. id. 864/79., C. id. 948/91. és 239/98. (D. III. f. 11., 320. l.) szerint ilyenkor is a felhasználás időpontja irányadó. Ez megfelel a valóságnak s azért igazságos is. Ezt tartották eddig majdnem általánosan Németországban és Ausztriában is, s csak kivételesen tekintették egyesek az ilyen üres forgatmány forgatmányosát előforgatmányosnak. V. ö. különösen *Thöl* 496. sk. l. és *Grünhut* id. m. 84. sk. l. Ujabban azonban még tovább mennek s azt mondják, hogy a lejárat előtti üres hátírat alapján nem is lehet a váltót lejárat után forgatni, az ilyen hátírat forgatmányosa tehát nemcsak nem előforgatmányos, de még utóforgatmányos sem, tehát mint váltótulajdonos sincs legitimálva. Így a német birod. tvsz. 1880. július 8. teljes ül. hat. (Entsch. II. 75. l.) s más hat. (l. *Rehbein* 41. l.), az osztrák legf. itsz. 1880. aug. 5. (Z. f. ges. Hr. 29., 235. l.) és 1887. jan. 11. hat. (*Czelechowszky* II. 143. l.), *Lehmann* 494. sk. l., *Staub* 60. l., *Dernburg* 827. l. s nálunk *Plósz* 301. l. Azonban a törvény sehol sem korlátozza az üres hátírat felhasználását a lejárat előtti időre, ha pedig akármikor, tehát lejárat után is adható a váltó az üres hátírral tovább, akkor misem jogosít fel bennünket arra, hogy a lejárat utáni megszerzőt az üres hátírat alapján mint váltótulajdonost el ne ismerjük.

¹⁾ Hasonértékűnek vétetik ily záradék »saját számlámra« (*für meine Rechnung*). De nem »értéke elszámolásban« (*Werth in Rechnung*).

²⁾ Ez azelőtt nem így volt. Nem számítva az üres hátíratot, minden hátírat, mely a teljes forgatmány kellékeivel nem birt, meghatalmazási hátíratnak tekintetett. Így még ma is a francia váltójog szerint minden u. n. *endossement irrégulier* (l. *Code de com.* 138. cz.). Hasonlag hollandi K. T. 135. cz., spanyol K. T. 463. cz., orosz V. T. 557. cz., szerb K. T. 111. §. E mellett vita volt, hogy melyiket kell inkább vélel-

mazási záradék teljes vagy üres hátíratához csatoltatik-e, azaz a meghatalmazási forgatmányos neve kitétetik-e vagy nem? a meghatalmazási hátírat fogalmára nézve közömbös. Lehet utóforgatmány is.

II. A meghatalmazási hátírat jogkövetkezményei a tulajdonképeni forgatmány hatásaitól elvileg abban térnek el, hogy a meghatalmazási hátírat csupán alakilag forgatmány, tartalmilag ellenben csak meghatalmazás. Ebből folyólag forgatmányi minőségét is csak alakilag, vagyis csak annyiban juttatja érvényre, a mennyiben a forgatmányost szintén már alakjánál fogva igazolja, úgy hogy egyéb igazolásra nem szorul.³⁾ Ellenben a forgatmány anyagi hatásai a meghatalmazási hátíratnál hiányoznak azért, mert ezek a benne tartalmazott meghatalmazással össze nem férnek. Ezek helyett a meghatalmazás hatásai jutnak érvényre. Ehhez képest:

1. a meghatalmazási hátírat a váltó tulajdonát át nem ruházza [V. T. id. §.], sem a forgatmányos önálló váltóhitelező nem lesz, hanem a váltó tulajdona megmarad a forgatónál, s a forgatmányos nem saját nevében, hanem csak mint a forgató meghatalmazottja, ennek nevében lép fel, minélfogva a forgató személye ellen fennálló kifogások a forgatmányos ellen épügy tehetők, mint ha a forgató maga lépne fel;⁴⁾

2. a meghatalmazási hátíratból a forgató nem lesz váltójogilag kötelezve, hanem a forgató és forgatmányos közti viszony a megbízás elvei szerint ítélendő meg.⁵⁾

mezni: a tulajdonképeni, vagy a meghatalmazási hátíratot? V. ö. *Treitschke* Encycl. 484. sk. l. Nálunk már az 1840. évi V. T. I. r. 36. §. is a teljes hátíratnál kifejezett meghatalmazást követelt s az újabb törvényhozások tulnyomóan a magyar V. T. álláspontján vannak. Így különösen: német vrszb. 17. cz., skandináv V. T. 16. §., svájcz i köt. jog 735. cz., olasz K. T. 259. cz., román K. T. 280. cz., angol V. T. 35. cz.

³⁾ Ez is nagy előny, mert nem kell külön szabályszerű meghatalmazást kiállítani. Még perbeli meghatalmazást ügyvéd részére sem, a mi Ausztriában rendeletileg van kimondva. V. ö. *Borchardt* Zusatz 296. De még a meghatalmazási hátírat valódiságát sem kell bizonyítani.

⁴⁾ Sőt épen csak ezek s nem a forgatmányos iránti viszonyból eredők, tekintve hogy, mint meghatalmazott, nem a saját jogát érvényesíti.

⁵⁾ A forgató tehát csak az *actio mandati contraria* értelmében felelős: Ha azonban a forgatmányos kereskedő, kikötés nélkül is követelhet díjt a behajtásért. V. ö. K. T. 284. §. és hozzá *Szerző* id. m. II. 125. §.

III. A mi a meghatalmazási forgatmányos hatáskörét illeti, azt a V. T. nem bizza kizárólag a felekre, hanem maga állapítja meg.⁶⁾ A forgatmányosnak tehát törvényes hatásköre van, mely egyuttal a váltójogi szabályok általános természete szerint (l. fentebb 9. §.) annyiban kényszerítő, hogy harmadik személyek irányában nem korlátozható.⁷⁾ Közelebről tekintve e törvényes hatáskört: ez magában foglal mindent, a mi a meghatalmazási hátirat céljának megfelelően, a váltóból eredő jogok érvényesítéséhez, a váltó »behajtásához« szükséges. A forgatmányos tehát a váltóösszeget felveheti, óvással élhet, forgatója előzőjét a fizetés meg nem történtéről értesítheti, a ki nem fizetett váltót beperelheti⁸⁾ és a letett váltóösszeget felveheti [V. T. id. §. 1. bek.]. Mindezekre, ellenkező megállapodás hiányában, a forgató irányában kellő gondossággal és különbeni kártérítés terhe alatt kötelezve is van.⁹⁾ A kijelölt hatáskört pedig a forgató nevében¹⁰⁾ nemcsak személyesen, hanem helyettes által is gya-

⁶⁾ Az 1840. évi V. T. I. r. 36. §. a kifejezett meghatározási forgatmányos hatáskörét, ellentétben az üres forgatmánnyal, nem állapította meg, hanem a hátirat tartalmától tette függővé. A külföldi törvényhozások is csak ujabban teszik. Így német vrszb., skandináv V. T., svájci köt. jog, olasz K. T., román K. T., angol V. T. a 2. jegyzetben id. h.

⁷⁾ Csak kiterjeszthető pl. a tulajdonátruházásra (l. alább). Többnyire a korlátozást is megengedik, így nevezetesen a továbbforgatás megtiltását. Így Plósz is 303. l. Azonban a V. T. ezt csak a tulajdonképeni forgatmánynál engedi meg s ezt nem lehet a meghatalmazási hátiratra hasonlíttatva kiterjeszteni. Kifejezetten megengedi a skandináv V. T. id. §.

⁸⁾ Ez alatt ugy egyenes váltókereset, mint viszkereset értendő. Sőt gazdagodási kereset is a V. T. 90. §. értelmében. Ez ugyan köztörvényi kereset, de szintén a váltójog által adatván s a váltó alapján lévén érvényesítendő, a váltóból eredő keresetekkel egyenlőnek vehető. Egyes német írók még a viszkeresetet is kiveszik. Így Liebe id. m. 78. l. és Hoffmann 270. sk. l. De a többség ezt nem tartja.

⁹⁾ Ez következik a meghatalmazási hátirat által adott megbízás céljából. V. ö. K. T. 288. §. Többnyire ugyan csak az óvásfelvételre nézve állapítják meg a kötelezettséget. V. ö. különösen Thöl 419. l. Ámde a forgató a többi említett cselekvények abbanhagyása által is sérelmet szenvedhet; míg ha nem akarja, hogy a forgatmányos pl. pert indítson, mindig szabadságában áll a meghatalmazást a forgatmánnyal szemben korlátozni vagy visszavonni s maga lépni fel. Utóbbit teheti a meghat. forgató a nélkül, hogy a forgatmányt kitörölje. Ez különben Németországban vitás. A birod. tvszk. még az óvásfelvételhez is követeli a kitörölést (Entsch. 32., 78. l.). L. azonban ellene Staub 63. l.

¹⁰⁾ Nem saját nevében, mint Apáthy 174. l. és C. 440/95. (D. III. f.

korolhatja; jogában áll nevezetesen a váltót hasonló, vagyis szintén meghatalmazási hátírral másra is átruházni, akár szól a hátírat rendeletrre, akár nem.¹¹⁾ Ellenben nem terjed ki hatásköre a váltóra vonatkozó jogok gyakorlására; nem áll tehát jogában a váltót tulajdonilag és pedig még az esetben sem átruházni, ha a meghatalmazási forgatmányban ezen kifejezés: »vagy rendeletére« foglaltatik [V. T. id. §. 2. bek.].¹²⁾ További tulajdonképeni forgatmány csak a forgatótól származhatik;¹³⁾ a forgatmányostól csak akkor, ha a forgatótól erre külön meghatalmazást nyert.¹⁴⁾ Ugyanazon okból nem terjed ki hatásköre az elveszett váltó tulajdonának visszaszerzésére, vagy a megsemmisítési eljárás megindítására sem.¹⁵⁾

IV. A meghatalmazási hátíratot a gyakorlatban ritkán használják.¹⁶⁾ E helyett akkor is, ha csupán meghatalmazás czéloz-

3., 266. l.) szerint, mert különben a forgatmányos nem volna meghatalmazott, hanem bizományos. Az általa indított perben tehát nem ő, hanem a forgató a *dominus litis*, a kinek nevében a per foly s a ki esetleg esküt tesz. L. *Plósz* is 304. l. Ez most Németországban is el van ismerve. V. ö. *Réhbein* 42. l., *Staub* 67. sk. l. s az ott id. birod. tvsz. hat.

¹¹⁾ A törvény époly kevésbé teszi ettől függővé, mint a tulajdonképeni hátíratnál. Másként a angol V. T. id. h., mely a továbbforgatáshoz kifejezett meghatalmazást követel. — A mi a későbbi megh. forgatmányos jogállását illeti, ez ugyanaz mint az előbbié, s ő a törvényes hatáskörben nem mint ennek helyettese, hanem mint közvetlen meghatalmazott jár el. Szemben a forgatóval azonban az eredeti meghat. forgatmányos felelős az általa kijelölt forgatmányosért. De ha a forgató a helyettesítést vele szemben meg nem tiltotta, vagy arra szükség volt, csak *culpa in eligendo*-ért. V. ö. osztr. p. t. 1010. §.

¹²⁾ Ugyanigy német vrszb., skandináv V. T., svájcz kö. jog. olasz K. T., román K. T., angol V. T. id. h. Ellenben a francia jogban most el van ismerve, hogy a megh. forgatmányos a váltót tulajdonilag is átruházhatja. V. ö. *Lyon-Caen* id. m. 107. l., *Bravard-Demangeat* 174. l., *Nouguier* I. 488. l. stb. A régi francia: *Savary* 41. parère, *Pothier* 41. sz. még ellene voltak. Az 1840. magyar V. T. szerint a meghat. hátírat tartalmától függött a tulajdonátruházás lehetősége. V. ö. *Wildner* a 36. §-hoz.

¹³⁾ Ily esetben a megh. forgatmány meghagyása daczára a forgatmányi lánczolat a V. T. 36. §. értelmében összefüggőnek tekintendő.

¹⁴⁾ És pedig ahhoz, hogy a forgatmány alakilag legitimáljon, magában a megh. hátíratban.

¹⁵⁾ Ezek nem tartoznak a váltó »behajtásához«.

¹⁶⁾ A kereskedők bizalmatlanságot látnak benne kifejezve, hogy a

tatik, tulajdonképeni forgatmányt állitanak ki. Sokat vitatott kérdés, milyen jogi elbírálás alá esik az ilyen rejtett, eltitkolt meghatalmazási forgatmány,¹⁷⁾ s a miért a kérdés legnagyobb gyakorlati jelentőséggel bír: vajjon az adós a forgató elleni kifogásokat a forgatmányos ellen érvényesítheti-e vagy nem?¹⁸⁾ Egyik felfogás szerint a használt alak ellenére a valóságos viszonyra kell tekinteni; habár tehát a meghatalmazás el van rejtve, a forgatmány mégis meghatalmazási hátirat s ennek alapján a forgató elleni kifogásoknak feltétlenül helye van a forgatmányos ellen.¹⁹⁾ Egy másik felfogás szerint ellenkezőleg a forgatmány alakja határoz, a rejtett meghatalmazási hátirat tehát tulajdonképeni forgatmány jellegével bír. Némelyek azonban, ennek daczára, helyt adnak a forgató elleni kifogásoknak a forgatmányos ellen minden oly esetben, midőn ez a kifogásról tudomással bír s mégis mint önálló hitelező érvényesíti a váltót.²⁰⁾ Mások ellenben ilyen-

nélkül a behajtás végett hozzájuk küldött váltóval saját céljaikra vissza fognának élni.

¹⁷⁾ A németek különböző elnevezéseket használnak erre: *verstecktes, stilles, relatives, simulirtes, Incassogiro, Scheingiro, fiduciarisches Indossament, Incassomandat-Indossament*.

¹⁸⁾ V. ö. ezen sokat tárgyalt kérdésre nézve különösen: *Werthauer Zeitschr. f. d. Privat- u. öffentl. Recht.* 13. köt. 586. sk. 1. (beható előadásával a különböző nézeteknek); *de Jonge* u. o. 15., 563. sk. 1. és *Das stille Procuraindossament*. Berlin, 1888.; *Goldschmidt Zeitschr. f. d. ges. Handelsrecht* 28., 81. sk. 1., *Davidsohn* Gruchot-féle Beiträge zur Erläuterung d. Deutschen Rechts. 18., 1. sk. 1., *Koch Archiv f. W. R.* 15., 270. sk. 1., *Kräwell* u. o. Uj f. 3., 113. sk. 1., *Engländer* u. o. 5., 23. sk. 1., *Canstein* id. m. 112. sk., 410. sk. 1., *Lyon-Caen* id. m. 109. sk. 1.

¹⁹⁾ E felfogás uralkodó Franciaországban, a hol egyszerűen a *simulation* szempontjából tekintik a kérdést. V. ö. *Lyon-Caen* id. h., *Bédarride* I. 300. l., *Nouguier* I. 453., 550. l. Hasonlóképen el van fogadva az angol-amerikai váltójogban. V. ö. *Chalmers* id. m. 122. l., *Daniel* II. 229. l. A németeknél csak kisebbség követi. Így *Canstein* id. h., *Staub* 65. l., *Volkmar-Löwy* 310. l., *Kräwell* id. h. Az osztrák legf. ítsz. gyakorlata is, sőt ez a forgatmányosnak még keresetőségi jogot sem ad. V. ö. *Werthauer* id. h. 603. l., *Borchardt* Zusatz 238.

²⁰⁾ A forgatmányos már az által, hogy a váltót a kifogás tudatával érvényesíti, roszhiszeműnek tekintetik (*exc. doli generalis*). Így különösen *Thöl* id. m. 741. sk. 1., *Davidsohn* id. h., *Engländer* id. h., *Grünhut* id. m. II. 146. sk. 1. és a német birod. tvszék (Entsch. 4., 100. l., 11. 5. l., 23., 124. l.). Nálunk e mellett *Plósz* 469. l. 41. jegyz., C. 1011/96. (P. T. 33., 174. l.), 1001/97. (Jogt. K. 98. 2. sz. m.).

kor sem adnak helyt a kifogásnak, hanem szigorúan ragaszkodnak a forgatmány alakjához s csakis család ellen, vagyis abban az esetben adnak védelmet, ha a forgató és forgatmányos az adós jogtalan megkárosítására összejátszik (*collusio*).²¹⁾

Részünkről az utóbbi felfogást tartjuk helyesnek. A forgatónak kétségkívül joga van az adós kifogásait a váltó forgatása által kizárni s az adósnak erre el kell készülnie, ha a forgatás meg nem tiltatott. Hogy minő az alapul fekvő viszony a forgató és forgatmányos között, az csak ő reájuk tartozik, az adós, mint harmadik személy, ellenben arra nem hivatkozhatik (l. alább 82. §.). A váltójognak ezen sarkalatos elvétől akkor sem szabad eltérni, ha a forgató és forgatmányos közt a tulajdonképeni forgatmány jelentőségével ellenkező oly megállapodás történt, minő a meghatalmazás. Ez esetben is a forgatmány harmadik személyek ellen teljesen megtartja tulajdonátruházási jellegét s csakis a forgató az, a ki ezzel szemben a forgatmányos ellen a köztük felforgó meghatalmazási viszonyra hivatkozhatik.²²⁾ Az, hogy a forgató a meghatalmazást a forgatmányban kifejezze, csak jog, de nem kötelesség, s valamint általában, úgy a váltónál sincs tiltva a meghatalmazás helyett a megbízásnak oly alakját választani, melynél a megbízott nem a megbízó, hanem saját nevében jár el, vagyis bizományi megbízást adni. S ha a bizományi ügyletnél általában nem kérdezzük, vajjon a megbízó ezt nem azért választotta-e a meghatalmazás helyett, hogy a harmadik az ellene megszerzendő követeléssel szemben a megbízóval fennálló viszonyból kifogást ne tehessen (pl. beszámítással ne éljen): ezt a rejtett meghatalmazási hátiratnál, a mely lényegileg szintén nem más mint bizomány, még kevésbbé szabad kérdezni. Egyedül a forgató

²¹⁾ Ez volt különösen az előbbi német birod. keresk. ftsz. gyakorlata (l. Borchardt Zusatz 238.). Hasonlag Hartmann 524. l., Wächter W. R. 238. l., Lehmann 485. l. 12. j., Goldschmidt id. h., De Jonge Zeitschr. id. h. 580. l., Rehbein 42. l., Koch id. h. 286. l. stb. Az olaszoknál l. Vidari 453. sk. l. A család esetéről sem tesz említést Renaud id. m. 202. l., míg Werthauer ennek csak kerülő uton úgy enged érvényt szerezni, hogy az adósnak keresetet ad a kicsalt váltó visszaadására (id. h. 661. sk. l.).

²²⁾ A forgatónak tehát a forgatmányos ellen hatályos kifogása van. s ha a forgatmányos csődbe jut, a forgató a váltót, illetve a behajtott értéket a Csődt. 43. §. értelmében a csődtömegtől visszakövetelheti. Ez a francia jogban el van ismervé. Lyon-Caen id. m. 108. l. Ellenben a németknél vita van. V. ö. Werthauer id. h. 658. sk. l., Canstein 451. l.

és forgatmányos összejátszásával történt csalás az, a melyre az adós hivatkozhatik, mert ennél nem egyszerűen az alapul fekvő bizományi viszonyról, hanem a forgatmányos által vele szemben önállóan elkövetett vétségről van szó, a mely a váltó ellen is érvényesíthető. A puszta tudomás azonban akár a forgató elleni kifogás létezéséről, akár még arról is, hogy a forgató a kifejezett meghatalmazást épen a kifogás megakadályozása végett mellőzte, magában véve a csalás fogalma alá nem esik.²³⁾

IV. Engedmény.

38. §.

I. A váltókövetelés a váltó tulajdonához lévén kötve, a melynek élők közti átruházási alakja a forgatmány: joggal felvethető a kérdés, vajjon lehet-e a váltóra olyan tisztán kötelmi jogi átruházási alakot is alkalmazni, minő az engedmény? Tény azonban, hogy a váltóból eredő jogok átruházása mindenütt nemcsak forgatmány, hanem engedmény útján is megengedtetik és pedig már az általános jogelveknél fogva, a nélkül hogy erre kifejezett intézkedés, a milyen a külföldi törvényhozásokban sehol sem található, követeltetnék.¹⁾ A magyar Váltótörvény kifejezetten is kimondja, hogy a váltóból eredő jogok engedmény útján is átruházhatók [V. T. 16. §.],²⁾ s el kell ismerni, hogy a váltóbirtokosnak komoly érdeke lehet az erősebb hatású forgatmány helyett a gyengébb hatású engedményt választani.³⁾

²³⁾ Ehhez, ha nem is a büntetőjog által felállított összes ismérvek, de mégis legalább az szükséges, hogy a forgató és forgatmányos a forgatás alkalmával összebeszéltek legyen oly követelésnek váltói uton való érvényesítésére, a mely az általános jogelvek értelmében érvényesen nem is keletkezett, pl. a váltóalírást ravasz fondorlattal ellenérték nélkül kicsalták, vagy már megszűnt, pl. a váltó már kifizettetett, de a forgatónál nyugtázatlanul visszamaradt. Nem képez ellenben csalást, ha a forgatmány pl. a forgató elleni beszámítási kifogás megakadályozása végett használtatik.

¹⁾ V. ö. a német jogra nézve *Borchardt Zusatz* 223., *Rehbein* 36. l.; a francia jogban *Lyon-Caen* 120. l.; az olasz jogban *Vidari* 150. sk. l.; az angol-amerikai jogban, ahol az engedményezés *assignment*-nek nevezetik, *Chalmers* 129. l., *Daniel* I. 667. sk. l.

²⁾ Hasonlag kifejezetten 1840. évi V. T. I. r. 38. §.

³⁾ Pl. nem akar váltói kötelezettséget vállalni a nélkül, hogy a bizalmatlanságot keltő kötelezettség nélküli forgatmányt választaná. Vagy meg-

Rectaváltó átruházása másként, mint engedmény útján, nem is lehetséges.⁴⁾

II. Azonban az engedmény mint kötelmi jogi átruházás fogalmilag s a törvény szavai szerint is csak »a váltóból eredő jogok« átruházását jelenti, nem egyuttal magának a váltónak, a váltó tulajdonának átruházását is, miként a forgatmány (l. fent 32. §.). Már pedig e nélkül az engedményezés az adós irányában, a ki csak a váltóra tartozik fizetni, hatálytalan. Okvetlenül szükséges tehát, hogy az engedményes a váltói jogok alapját: magát a váltót is megszerezze. Ez kétféle módon történhetik: vagy úgy, hogy az engedményezés mellett még külön a váltóra irányuló tulajdonátruházás történik, vagyis a váltó az engedményesnek átadatik;⁵⁾ vagy pedig úgy, hogy az engedmény, épügy mint a forgatmány, a váltóval szerves kapcsolatba hozatik s maga ruháztatik fel tulajdonátruházási hatálylyal. Az utóbbit akarja kifejezni a Váltótörvény, midőn előírja, hogy az engedményt, épügy mint a hátiratot, magára a váltóra vagy annak másolatára, vagy a váltóhoz avagy a másolathoz csatolt lapra (toldatra) kell vezetni [V. T. id. §. 1. bek.]. Ez nem jelenti azt, mintha a váltói jogok engedményezése külön okiraton, vagy akár szóval is egyáltalában nem történhetnék.⁶⁾ Mig azonban a külön engedményezés csakis kötelmi jogi jelentőséggel bír s legfeljebb még jogczimet ad az engedményező ellen a váltó tulajdonának átruházására, magát a váltót ellenben nem

ígérte az adósnak, hogy nem fogja őt a váltó forgatása által rosszabb helyzetbe juttatni.

⁴⁾ A rectaváltó, épügy mint a rectapapir általában, csak a forgatmány útján való átruházás kizárását jelenti, de nem az oly átruházás kizárását, a mely az adós helyzetét nem súlyosbitja. V. ö. Szerző Keresk. jog. II. 131. §.

⁵⁾ V. ö. C. 312/99. (D. III. f. 15., 22.). Esetleg másként is megszerezheti az engedményes a váltót. Pl. öröklés, hagyomány vagy bírói ítélet útján. Természetesen a váltó csak akkor szükséges, ha egyáltalában megvan. Ha elveszett, a megsemmisítési végzés az engedményesnél is pótolja a váltót, még pedig a nélkül, hogy az engedményezés a végzésre volna irandó. V. ö. C. 506/85. (D. Uj f. 13., 244. l.) és hozzá: Plósz 307. l. 7. jegyz.

⁶⁾ Erre nézve törvényes magyarázat is van az 1881 LX. t.-cz. (végrehajt. t.) 13. §-ában, a mely szerint váltóköveteléseknél a végrehajtás az engedményes javára az engedményező meghallgatása nélkül rendelő el, ha az engedményezés teljes bizonyító erejű magánokirattal van igazolva. V. ö. C. 798/92. is (D. Uj f. 33., 101. l.), 312/99. (D. III. f. 15., 22. l.), 186/99. (U. o. 16., 75. l.).

ruhazza át:⁷⁾ addig a váltóra vezetett engedmény a váltói jogokat a váltóval együtt ruhazza át.⁸⁾ A váltóra vezetett engedmény ekként lényegesen más természetűvé válik mint a váltói jogokra vonatkozó külön engedmény s az engedmény általában: nem csupán kötelmi jogi intézmény, hanem dologjogi jelentőséggel is bíró sajátságos váltójogi intézmény. Ennyiben a váltóra vezetett vagy röviden váltóengedmény nem is különbözik a forgatmánytól, s úgy mint ez, pusztán alakjánál fogva igazol is, úgy hogy a váltóengedmény valódiságát sem kell bizonyítani.⁹⁾ Épen ezen rokonság miatt írja is elő a törvény az engedményt magán a váltón, nem egészen önállóan, hanem a forgatmányra való utalással (»épu gy mint a há tiratot«).¹⁰⁾ Vajjon ezen utalás többet is ki akar-e fejezni, nevezetesen azt is, hogy a váltóengedmény kellékei a forgatmány egyéb kellékeivel még kiegészítendők-e? kétséges. Nézetünk szerint nem s valamint ennél fogva nem tekinthető érvényes váltóengedménynek, ha az engedményezés kifejezése mellett bár, de az üres há tiratnak megfelelőleg csak az engedményező neve vezetettnek a váltóra (üres engedmény), azonképen az sem követelhető, hogy az engedmény okvetlenül a váltó há t á r a vezettség, mint ez a forgatmányra nézve van elő írva.¹¹⁾ A váltó-

⁷⁾ V. ö. C. 1547/97. (Ü. L. 97. 16. sz.). Ebből következik, hogy az adós nem tehet kifogást a jogszerű váltótulajdonos ellen azon alapon, hogy a váltókövetelés másra engedményeztetett. C. 1128/85. (M. IV. 460. 1.).

⁸⁾ A törvény ezen értelmé világosan kitűnik az elő munkálatokból. V. ö. a miniszteri javaslat indokolását a megfelelő 37. §-hoz.

⁹⁾ Ez is határozottan ki van mondva a min. javasl. indokolásában id. h. Ennek megfelelően a váltóengedmény a forgatmányok összefüggő láncolatában (V. T. 36. §.) a forgatmánnyal egyenértékű s annak alapján az engedményes épu gy indíthat s o m m á s váltópert mint a forgatmányos, holott a váltón kívüli engedményes erre csak külön teljes hitelű okirat alapján tekinthető jogosítottnak. V. ö. Váltóelj. 14. §., Plósz 308. l. 10. jegyz., C. 786/99. (D. III. f. 16., 75. 1.).

¹⁰⁾ Ugyanezen okból a váltóengedmény is csak az egész váltóösszegre vonatkozhatik. Ez is kitűnik az elő munkálatokból annyiban, a mennyiben az Apáthy-féle Tervezet 38. cz. és a miniszteri javasl. 37. §-a a részengedményt kifejezetten megengedte, a képvh. igazs. bizottsága azonban ezt törölte. Ellenk. felfogás Németországban. L. Thöl 413. l. 1. j., Borchardt 95. l. 3. j., Bernstein 80. l. Nálunk Plósznál 309. l., bár a részengedménynek nem tulajdonít gyakorlati jelentőséget.

¹¹⁾ Hasonlag Apáthy I. 176. l. Ellenk. Plósz 307. l. Azonban ha a törvény a há tiratra való utalással többet akart mondani mint a mi a 16. §-ban ki van mondva, joggal kérhető, miért nem mondott ki kifejezet-

engedmény a váltó előlapján is érvényes, csak világosan engedményezés legyen benne kifejezve.¹²⁾

III. A mi a váltóengedmény anyagi hatásait illeti, ezek a V. T. szerint abban állanak, hogy az engedményes jogait az elfogadó és az engedményező előzői ellen váltói uton érvényesítheti [id. §. 1. bek.]. Ebből kitűnik:

1. hogy az engedményes minden esetre váltói uton léphet fel, épügy mint az engedményező, s mindazok ellen, a kik ellen maga ez engedményező léphetett volna fel.¹³⁾ Hogy minő jogokat érvényesíthet az engedményes? vajjon a váltóból eredő jogokat mint közvetlen, eredeti hitelező, avagy pedig csak mint az engedményező jogutódja gyakorolhatja-e? nem egészen világos ugyan.¹⁴⁾ De mert épen engedményről van szó, feltehető, hogy a törvény az »engedményes jogait« mint engedményi jogokat értette, úgy hogy tehát az engedményes, ellentétben a forgatmányossal, nemcsak a vele, hanem az engedményezővel fennálló viszonyból is tartozik kifogásokat tőnni;¹⁵⁾

ten többet? Ez annyival szükségesebb lett volna, mert a javaslatok szerint a forgatmánynak sem kellett a váltó hátán állnia. Ha az országgyűlés ezt megváltoztatta, az engedmény javaslati szövegét ellenben nem, jöllehet más tekintetben módosította: fel kell tenni, hogy azért nem tette, mert a javaslatot eredeti értelmében fogadta el.

¹²⁾ Nem épen szó szerint, de mégis azt jelentő módon. Ha nem tűnik ki belőle az engedményezés és a váltó hátán áll: forgatmány, mert hisz ennél kifejezett nyilatkozat nem szükséges. Helytelen ellenk. *Apáthy* I. 176. l.: »engedménynek tekintendő minden átruházás, mely tartalmánál fogva tulajdonképeni vagy meghatalmazási hátratra nem mutat«.

¹³⁾ A törvény még kiegészítendő a kezessel, együttaláíróval és névbecsülővel.

¹⁴⁾ A V. T. 16. §-ának ezen kitétele: »A váltóból eredő jogok« stb. magában véve még nem elég annak felvételére, hogy e jogok az engedményezőre való tekintet nélkül értettek, mert hisz az engedményező jogai is a váltóból erednek. Sőt ha összehasonlítjuk e szavakat a V. T. 9. §-ával, mely a forgatmánynál a »váltóból eredő összes jog« átruházásáról szól, látni való, hogy a 16. §. szólásmódja gyengébb.

¹⁵⁾ A miniszteri javasl. indokolása is kifejezetten utal arra, hogy az engedmény »köztörvényi jogokat« állapít meg az engedményes részére. Kifejezetten: 1840. évi V. T. I. r. 38. §. Összhangzó: *Apáthy* 176. l., *Plósz* 308. l., *C.* 150/94. (M. 8., 418. l.). Ellenk. *Fazekas* O. Jogtud. Közl. 98. 19. sz. hivatkozással *Zsögöd* előadásaira. Németországban ez iránt nincs is véleménykülönbség. V. ö. *Grünhut* II. 131. l. 3. jegyz. De igen Franciaországban, a hol egyes írók az engedményesnek époly önálló váltójogokat

2. hogy miután az engedményes jogait csak az engedményező előzői ellen érvényesítheti, maga az engedményező az engedményes irányában váltójogilag nincs kötelezve, hanem csak köztörvényileg az engedmény alapját képező viszonyok szerint, miként az engedménynél általában.¹⁶⁾

3. Kérdéses: vajjon a váltóengedmény ad-e jogot az engedményesnek arra, hogy a váltót nemcsak engedménnyel, hanem forgatmánynyal is tovább ruházhassa át? A törvény ez iránt nem nyilatkozik. A mennyiben azonban e jog az engedményezőt illeti meg,¹⁷⁾ minthogy az engedményes az engedményező jogaiba lép, a továbbforgatás jogát az engedményestől sem lehet megtagadni.¹⁸⁾ Megilleti pedig az érintett feltétel alatt e jog az engedményest nemcsak a váltóengedménynél, hanem akkor is, ha az engedményezés külön történt, feltéve hogy a váltó tulajdonát is megszerezte.¹⁹⁾

adnak, mint a forgatmányosnak, utalva arra, hogy az engedmény a váltó rendeleti minőségét meg nem változtatja. Így *Lyon-Caen* id. m. 121. l. és *Alauzet Droit com.* IV. 1346. sz. Csakhogy ha az engedményes a váltót forgathatja is s az ismét továbbforgatható, ez által magának az engedményesnek joga nem válhatik erősebbé (l. 3. pont). A történeti fejlődés is szól az ellen, hogy az engedményes eredeti váltóhitelezőnek tekintessék, mert hisz maga a forgatmányos is sokáig csak engedményesnek tekintetett. L. fent. 10. §. 20. j.

¹⁶⁾ V. ö. C. 1014/82. (D. Uj f. 3., 147. l.).

¹⁷⁾ Ha t. i. nem rectaváltó, vagy ha a váltó már lejárt: csak az utóforgatmány hatásaival, a melyek, mint látni való, a váltóengedmény hatásaival egyenlők.

¹⁸⁾ E mellett szól a jogfolytonosság is: az 1840. évi V. T. id. §. a továbbforgatást kifejezetten megengedte, s az új törvény előmunkálataiból sehol sem tűnik ki, hogy ezt azért hagyták volna el, mert nem akarták többé megengedni. Igaz, hogy a forgatmányos több jogot nyer mint az engedményesnek volt, de ez az engedményezőre jelölve, a ki váltói kötelezettséget, valamint az engedményes, úgy ennek jogutódai irányában sem vállal, közömbös, az engedményező előzői és az elfogadó pedig a rendeleti váltónál a forgatás miatt nem panaszkodhatnak. Hasonlag *Apáthy* 177. l., *Plósz* 308. l. Ellenk. felfogás többnyire Németországban. V. ö. *Volkmar-Löwy* 66. l., *Rehbein* 36. l., *Brachmann* id. h. 167. l., *Grünhut* II. 108., 154. l. A forgatási jog mellett azonban l. *Bernstein* 81. l. és a 2. kiadásban *Staub* 50. l.

¹⁹⁾ Ellenk. *Plósz* 308. l. a legitimatio hiánya okából. De ez nem feltétele a forgatásnak. A váltón kívüli tulajdon vagy meghatalmazás is ad forgatási jogot s legitimálja a forgatmányost a forgató irányában. Csak a

V. Elfogadás végetti bemutatás.

39. §.

Fogalma, szükségessége, ideje és helye.

I. Minden oly esetben, midőn a váltó már előre nem fogadta-tott el (l. fent 4. §.), az elfogadás feltételezi, hogy a váltóbirtokos az intézvénnyezett az elfogadásra felszólítsa s annak teljesítése végett a váltót rendelkezésére bocsássa. Ez az elfogadás végetti bemutatás,¹⁾ ellentétben a fizetés végetti bemutatással, a mely már a fizetés teljesítésére irányul.

A váltóbirtokos az elfogadás végetti bemutatásra általában véve kötelezve nincs.²⁾ Bármennyire van a váltó elfogadásra szánva, s bármily nagy érdeke van ugy a kibocsátónak mint a forgatóknak abban, hogy az intézvénnyezett a fizetési kötelezettséget elvállalja: a váltóbirtokos, mint ilyen, nem az ő megbízottjuk, a ki az ő

forgató előzőivel és az elfogadóval szemben kell ilyenkor a forgató tulajdonát vagy meghatalmazását külön igazolni. L. alább 51. §.

¹⁾ Németül: *Präsentation zur Annahme*; — francziául: *présentation à l'acceptation*; — angolul: *presentment for acceptance*; — olaszul: *presentazione per l'accettazione*.

²⁾ Ez közvetlenül nincs ugyan kimondva, de következik egyrészt a V. T. 17. §-ából, a mely csak a váltóbirtokos bemutatási jogáról beszél, másrészt a törvényben felállított s a szövegben említett kivételekből. Az 1840. évi V. T. 52. §. a kötelezettség hiányát egyenesen kimondotta. Hasonlóképen kimondja a német vrszb. 19. cz., a svájcz köt. jog. 737. cz., az angol V. T. 39. cz., a spanyol K. T. 476. cz. és a portugalli K. T. 287. cz. Mai napság ez különben világos törvényes intézkedés nélkül is mindenütt el van ismervé. Így különösen a franczia (l. *Lyon-Caen* 150. l.), olasz (l. *Vidari* 170. l.) és észak-amerikai váltójogban is (l. *Daniel* I. 421. l.). A régi vásári váltóknál az elf. végetti bemutatás a vásár kezdetén általános kötelesség volt, mert csak az elfogadott váltókat lehetett scontratióra használni. V. ö. *Biener* Wechsehr. Abh. 109. l. Később több váltójog kötelezően állapította meg az elf. végetti bemutatást a nem vásári váltóknál is, abból indulván ki, hogy a váltóbirtokos az előzők megbízottja, a mi pedig az utalványnál sem áll okvetlenül. Így különösen Németországban (v. ö. *Treitschke* Encycl. II. 91. sk. l.), az 1763. évi osztrák vrszb. 11. cz., a régi spanyol K. T. 479. sk. cz. és a régi portugalli K. T. 396. cz. A franczia jog már a *Code de com.* előtt sem tekintette kötelességnek. L. *Pothier* id. m. 128. sz., *Nouguier* I. 320. l. Helytelen *Apáthy* I. 134. l. (*Hartmann* nyomán 310. l.), hogy csak ez szakított a bemutatási kötelességgel.

érdekeik megóvására kötelezve volna. Ha tehát a váltóbirtokost saját érdeke nem indítja arra, hogy a váltót elfogadás végett bemutassa, ő ezt minden joghátrány nélkül abban hagyhatja, s csak fizetés végett mutatja be a váltót. Az elfogadás végetti bemutatás csak jog, és pedig olyan, mely váltójogi hatálylyal³⁾ külön kikötés, meghagyás által sem változtatható át köteleességgé.⁴⁾ A V. T. ezt csak egyetlen egy esetben engedi meg, t. i. a telepített váltónál (l. alább 44. §.); ezenkívül ugyan közvetlenül maga is rendeli az elf. végetti bemutatást a lát után bizonyos időre szóló váltónál, de ez alatt voltaképen nem az elfogadás, hanem csak a keltezés végetti bemutatást érti (l. a köv. §-t).⁵⁾

II. Másfelől az elfogadás végetti bemutatás oly joga a váltóbirtokosnak, mely tőle sem el nem vehető, sem nem korlátozható. A Váltótörvény kifejezetten kimondja, hogy a váltóbirtokosnak jogában áll a váltót elfogadás végett az intézvényezettnek lejáratig bármikor bemutatni, s egyenesen hozzáteszi, hogy ellenkező megállapodásnak váltójogi hatálya nincsen [V. T. 17. §. 1. bek.].⁶⁾ Az ellenkező megállapodás sem arra nem irányulhat, hogy a váltóbirtokos egyáltalában nem mutathatja be a váltót elfogadás végett, sem hogy bizonyos idő előtt vagy után nem mutathatja be. A kibocsátástól a lejáratig a váltóbirtokosnak feltétlenül joga van bármikor a váltót bemutatni. Csak a lejárat

³⁾ Köztörvényi hatálylyal t. i. különbeni kártérítés mellett: igen.

⁴⁾ Ez sincs ugyan határozottan kimondva, de következik úgy a V. T. szabályainak általános természetéből (l. fent 9. §.), mint a törvényben felállított kivételekből. V. ö. *Plósz* is 218. l. Hasonló magyarázat Németországban. V. ö. *Hartmann* 310. l., *Lehmann* 457. l., *Rehbein* 45. l. Másutt az ellenkező kikötés váltójogilag is érvényesnek tekintetik. Így különösen Franciaországban (*Lyon-Caen* 152. l.), Olaszországban (*Vidari* 181. l.) s az angol-amerikai váltójogban (kifejezetten angol V. T. 39. cz., *Daniel* I. 432. l.).

⁵⁾ Az 1840. évi V. T. szerint az elf. v. bemutatás kötelező volt az egy napnál hosszabb vásárookra szóló váltóknál is (I. r. 57. §.). Ezt átvették az új törvény javaslatai is (*Apáthy* Tervezet 40. cz., min. jav. 39. §., igazs. bizotts. jav. 19. §.) s csak a képviselőház változtatta át a német vrszb. 18. cz. példájára bemutatási joggá *Wahrmann Mór* indítványára (l. Képvh. Napló V. 186. l.).

⁶⁾ Az ellenkező megállapodás alapján tehát nem tehető kifogás a biztosítási viszkereset ellen. Köztörvényi hatálylyal azonban a megállapodás érvényes s ennek alapján attól a váltóbirtokostól, a kivel az ellenkező megállapodás történt, kártérítés s az adott biztosítékre nézve biztosíték követelhető.

napjától fogva nem teheti már, mert ekkor már a fizetés lévén követelhető, az előzetes elfogadás már czéltalan volna.⁷⁾ Teheti különösen nyomban a kibocsátás után is⁸⁾ s úgy a kibocsátó mint a forgatók felelősek az elfogadás megtagadásáért a nélkül, hogy kifogást tehetnének a miatt, hogy az elfogadás biztosítása iránt még intézkedés nem történhetett.⁹⁾ A váltó feltétlenül és

⁷⁾ Az elf. végetti bemutatás már a lejárati napján sem lehetséges. Még kevésbé a lejáratra következő óvási határidő alatt. Helytelen ellenk. *Volkmar-Löwy* 92. l., *Lehmann* 456. l. Ez különösen a vásári váltónál mutatkozik (l. alább). Hozzáteendő azonban, hogy ez csak annyiban áll, a mennyiben arról van szó, hogy az előzők az elfogadás megtagadása esetében biztosítékot tartoznak adni. Ettől eltekintve, az elfogadás s következőleg az elf. végetti bemutatás lejárati után is érvényes. Helytelen *C.* 1682/93. (D. Uj f. 37., 307. l.), mely szerint a váltó lejárati után új kötelezettségi nyilatkozat, tehát elfogadás is, a váltóra már nem vezethető (l. ez ellen *Plósz* 224. l. 8. jegyz.). Az angol V. T. 18. cz. kifejezetten megengedi a lejárt váltó elfogadását, jöllehet a lejárati utáni bemutatást szabályszerűnek nem tekinti (41. cz.).

⁸⁾ A német vrszb. 18. cz. és utána a skandináv V. T. 17. §. és a svájci köt. jog. 736. cz. éppen ennek kimondására helyezik a súlyt s a nyomban való elf. végetti bemutatás jogának kiemelése (a németek ezt *»promptes Accept«*-nek nevezik) annál nagyobb fontossággal bír, mert régebben némely váltójogok a vásári váltók hasonszerűségéhez képest, melyek a vásár előtt nem voltak bemutatathatók, a mi ma is áll (l. alább), az elfogadás végetti bemutatást a nem vásári váltóknál sem engedték meg mindjárt, hanem csak bizonyos idő után, hogy a kibocsátónak módja legyen a fedezetről gondoskodni, illetve az elfogadónak a kapott fedezet (pl. a küldött áru) jószágáról meggyőződni. Így Franciaországban az 1667. évi lyoni váltójog szerint a váltó csak a fizetési hó első napjától fogva volt elf. végett bemutatható s az óvás csak a 6-dik nap után volt felvehető (u. n. lyoni elfogadmány). V. ö. *Pothier* 142. szám, *Siegel Corp. jur. camb.* I. 433. l. Hasonlag Németország egyes városaiban, főképen pedig Augsburgban (1716. évi vrszb. 8. §., 1778. évi vrszb. 3. fej. 9. §.), a váltó csak 14 nappal a lejárati előtt volt elf. végett bemutatható (u. n. augsburgi elfogadmány). V. ö. *Siegel* id. m. 319. l., *Treitschke* *Encycl.* I. 115. sk. l. Franciaországban ma sem akarják megengedni, hogy az elf. végetti bemutatás oly időben történjék, mielőtt a kibocsátó az intézvénnyezettet értesíthette volna, eltekintve attól, hogy az óvás azonnali felvételét a törvény sem engedi meg (l. alább). V. ö. *Nouguier* I. 321. l., *Lyon-Caen* 153. l.; sőt *Pardessus* annyi várakozási napot követel, a hányszor $2\frac{1}{2}$ myriamètre távolság van a kibocsátás helye és az intézvénnyezett lakhelye között. L. i. m. II. 200. l. Az olasz jogban is követelnek bizonyos méltányos várakozást. L. *Vidari* 175. l.

⁹⁾ Tudósítólevél, fedezet. Az, hogy előbbire a váltó kifejezetten utal

korlátlanul elfogadásra szánt, elfogadható (*acceptabilis*) papir; a korlátlan elfogadhatóság az előzők felelőssége értelmében ¹⁰⁾ annak nemcsak természetes, hanem lényeges tulajdonsága.¹¹⁾ Minthogy pedig az előzők az elfogadás megtagadása miatt csak azon feltétel alatt vonhatók felelősségre, ha a megtagadás óvással igazoltatik (l. alább 46. §.): a korlátlan elfogadhatóság azt is magában foglalja, hogy a váltóbirtokvs jogosítva van az elfogadás megtagadása után azonnal óvással élni, a nélkül, hogy az intézvénnyeztetnek még bizonyos meggondolási időt volna köteles adni.¹²⁾ Az ellenkező megállapodásnak e részben sincs váltójogi hatálya [V. T. id. h.].¹³⁾

A feltétlen elfogadhatóság, a most előadott értelemben, kivétel nélkül van kimondva, tehát minden fajta váltóra nézve áll. Így különösen a telepített, a látra szóló és a vásári váltóra nézve is.¹⁴⁾ Csakis az elfogadás végetti bemutatás idejére nézve

(»tudósítvány szerint«), ezen mitsem változtat. Ez csak a kibocsátó és intézvénnyezett közti viszonyra tartozik.

¹⁰⁾ Feltéve, hogy váltói kötelezettség egyáltalában, t. i. a fizetésre is, fenforog. Tehát nem pl. a kötelezettség nélküli forgatónál. De külön csak az elfogadásért való felelősséget kizárni nem lehet.

¹¹⁾ Hasonlag kifejezetten a német-osztrák váltójog, de nem az eredeti vrszb., hanem csak a nürnbergi novellák (5), illetve az 1858. nov. 2. osztrák igazs. min. rend. által kimondva. Továbbá: skandináv V. T. 17. §., svájcz köv. jog 736. cz. Másutt az ellenkező kikötés váltójogi hatályát elismerik. Így különösen a francia (*Lyon-Caen* 150. sk. l.), olasz (*Vidari* 183. l.) s az angol-amerikai váltójogban (*»pay without acceptance«*, l. *Chalmers* 132. l., *Daniel* I. 443. l.).

¹²⁾ Ha akarja, természetesen adhat. Az óvást nem kell rögtön a bemutatás után felvenni; még a fizetés hiányából felveendő óvás határidejét (l. alább 56. §.) sem kell betartani.

¹³⁾ Hasonlag német-osztrák váltójog id. h. és spanyol K. T. 478. cz. — Más törvények ellenben az intézvénnyeztetnek bizonyos meggondolási időt adnak, úgy hogy az óvás csak ennek leteltével vehető fel. Így 24 órás időt: a francia *Code de com.* 125. cz. s utánpótlói, a hollandi K. T. 112. cz., a belga V. T. 16. cz., az olasz K. T. 265. cz., a román K. T. 287. cz., a szerb K. T. 95. §., a portugalli K. T. 288. cz. s még a skandináv V. T. 17., 21. §§. és a svájcz köv. jog 736. cz. is, melyek különben szorosan a német vrszabályt követik. Az angol V. T. 42. cz. szerint az elfogadásnak a »szokásos idő« alatt (*within the customary time*) kell történnie, a mely azonban szintén rendszerint 24 órában vétetik fel. V. ö. *Byles* 209. l., *Chalmers* 139. l. s az északi-amerikai jogra nézve *Daniel* I. 452. l.

¹⁴⁾ A látra szóló váltók ugyan a bemutatással járnak le (l. alább

képeznek kivételt a hazai vásárookra szóló váltók. Ezek a törvényben megállapított fizetési határidőig (l. alább 48. §.) csakis a vásár tartama alatt mutathatók be bármikor [V. T. 18. §.]¹⁵⁾ A vásár kezdete előtt tehát a vásári váltók elfogadás végett be nem mutathatók azzal a hatálylyal, hogy az előzők az elfogadás megtagadásáért felelősségre vonhatók.¹⁶⁾

III. Az elfogadás végetti bemutatásnak a váltóbirtokos által az intézvényezettnél kell történnie. A váltóbirtokosnak erre semmiféle tulajdoni vagy meghatalmazotti igazolásra nincs szüksége, sem magából a váltóból, nevezetesen rendelvényesi vagy forgatmányosi minőségben, sem azon kívül. A váltó pusztá birtoka (detentiója) elegendő úgy az elf. végetti bemutatásra, mint az elfogadás nem teljesítése esetében a váltó óvatolására [V. T. id. 17. §. 2. bek.].¹⁷⁾ Ez azért lehetséges, mert akár elfogadja az intézvényezett a váltót, akár nem: mindegyik esetben nem a bemutató mint ilyen szerez jogokat, hanem csakis az, a ki a váltóból mint tulajdonos igazolva van. Sem az intézvényezettre, sem a váltótulajdonosra nem származhatik tehát abból veszély, ha a váltó tényleges birtoklásán kívül semmi igazolás nem követeltetik, míg másfelől ez a váltóforgalomra nézve nagy könnyebbséggel jár.¹⁸⁾ A mi az intéz-

48. §.). De ebből nem következik, mintha előbb külön elf. végetti bemutatás nem volna lehetséges, bár szokásban nincs. V. ö. *Thöl* 173. l. és nálunk *Plósz* 219. l. *Elismeri Vidari* is 171. l., *Calamandrei* 97. l. *Ellenk. nézetén Lyon-Caen* 153. l. és *Supino* 88. l.

¹⁵⁾ Ha azonban a vásár csak egy napig tart: minthogy ez már a lejárati, elfogadás végetti bemutatásnak egyáltalában nincs helye. Az ilyen vásári váltó tehát kivétel az elfogadhatóság alól. — Külföldi vásárookra szóló váltókra nézve az illető külföldi törvény irányadó. A német vrszb. 18. cz. azonban a vásár helyén megállapított bemutatási időre utal (l. a különböző particuláris rendelkezéseket: *Rehbein* 44. sk. l.). Ausztriában ez meg lett állapítva az életb. törv. 3. §-a által, mely szerint a vásári váltók be nem mutathatók a vásár kezdete, s ha a vásár 8 napig vagy tovább tart, annak második fele előtt.

¹⁶⁾ Erre való tekintet nélkül a bemutatás szabad s az előbb történt elfogadás hatályos.

¹⁷⁾ Kimondotta már az 1840. évi V. T. is I. r. 58. §. Hasonlag kimondja német vrszb. 18. cz. és svájci köt. jog 736. cz. De el van ismerve a francia jogban is: V. ö. *Nouguier* I. 322. l., *Lyon-Caen* 154. l.

¹⁸⁾ Egyes országokban posta útján is lehet az elf. végetti bemutatást eszközölni. Igy különösen Németországban (1876. jul. 18. rend. közölve *Zeitschr. f. d. ges. Hr.* 23. köt. mell. 21. l.) és Belgiumban (1879. okt. 12.

vényezettet illeti, a kinél a váltó elf. végett bemutatandó: nem szükséges épen, hogy a bemutatás nála személyesen történjék. Történhetik oly képviselőjénél is, a ki az ő nevében váltókat (elfogadhat.¹⁹⁾ Ha az intézvényezett jogi személy, másnál mint képviselőjénél a bemutatás nem is lehetséges.²⁰⁾ Minden esetre azonban szükséges, hogy a váltóbirtokos az intézvényezett az ő lakhelyén keresse fel. Ez akkor is áll, ha a váltó telepítve van, ilyenkor is az elfogadás végetti bemutatás, ellentétben a fizetés végetti bemutatással, nem a telep helyén, hanem az intézvényezett lakhelyén teljesítendő.²¹⁾ Csak a vásári váltók tesznek kivételt, a melyeknél az intézvényezettet nem a lakhelyén, hanem a vásár helyén kell felkeresni.²²⁾ Hogy minő helyiségben és órában kell és lehet a váltót elfogadás végett bemutatni? arra nézve az általános szabályok irányadók (l. alább 87. §).

törv. 34. sk. cz.). Nálunk a pósta csak a fizetés végetti bemutatást teljesíti. L. alább 56. §. 7. j. Így Franciaországban is (1879. ápril 5. törv. l. Zeitschrift f. d. ges. Hr. 26., 73. l.).

¹⁹⁾ Így nevezetesen a cégvezetőnél. V. ö. K. T. 38. §. és hozzá Szerző Keresk. jog. I. 37. §. Az 1840. évi V. T. I. r. 59. §-a ezt határozottan kimondotta. Hasonlag kifejezetten említi az elfogadásra meghatalmazottat az angol V. T. 41. cz. Keresk. meghatalmazott törvényes hatáskörrel nem bír a váltó elfogadására. K. T. 43. §. Tehát csak külön meghatalmazás esetében mutatható be nála a váltó. V. ö. Szerző id. h. I. 38. §.

²⁰⁾ Keresk. társaságoknál, eltekintve a cégvezetőktől, a K. T. értelmében kirendelt képviselőknél, különösen részvénytársaságoknál és szövetkezeteknél az igazgatóságnál, illetve ennek annyi tagjainál kell a váltót elf. végett bemutatni, a hánynak aláírása a cégjegyzéshez szükséges. V. ö. Szerző id. h. I. 92. §. Ha azonban a bemutatás ennyinél sikertelenül történt, az óvás a többiek felkeresése nélkül vehető fel.

²¹⁾ V. ö. fentebb 27. §. Az 1840. évi V. T. I. r. 59. §-a ezt határozottan kimondja. Hasonlag hollandi K. T. 176. cz., belga V. T. 14. cz. De másutt is el van ismervé. Így Németországban (*Rehbein* 45. l.), Franciaországban, a hol az előtt vita volt (*Lyon-Caen* 154. l.), Olaszországban (*Vidari* 176. l.) s az angol-amerikai váltójogban (*Chitty* 305. l., *Daniel* I. 429. l.).

²²⁾ Ez ugyanazon okból áll, a mely miatt a bemutatás a vásár tartama előtt nem történhetik. Sőt épen azért tette a törvény e korlátozást, mert abból indult ki, hogy az elf. végetti bemutatás a vásár helyén történik. V. ö. Plósz is 220. l.

40. §.

A lát után bizonyos időre szóló váltók bemutatása.

I. A lát után bizonyos időre fizetendő váltók, mint tudjuk (l. fent. 24. §.), az intézvénnyezettnél történt bemutatástól számítandó határidővel járnak le, az előleges bemutatás tehát az ilyen váltóknál a lejárat meghatározása végett okvetlenül szükséges. Innen a törvény kivételes rendelkezése, hogy a lát után bizonyos időre fizetendő váltókat elfogadás végett be kell mutatni [V. T. 19. §.]¹⁾ De éppen azért, mert e kivételes köteleesség csakis a lejárat meghatározása végett van előírva:²⁾ azt nem annyira szószerint az elfogadás végetti bemutatásra kell érteni, hanem csakis oly bemutatásra, a mely arra való, hogy attól fogva a lejárat idő számíttassék s az intézvénnyezett e végből a bemutatás megtörténtét, a látót, a váltón tanusítsa, láttamozza. Tehát nem az elfogadás, hanem a lát, a láttamozás (keltezés) végetti bemutatás az, a mely a lát után bizonyos időre szóló váltóknál kötelezővé van téve.³⁾ Kitünik ez különösen abból, hogy a lát után bizonyos időre szóló váltók bemutatására vonatkozó rendelkezések a saját váltóra is ki vannak terjesztve, melynél pedig elfogadás nem fordul elő.⁴⁾ A törvény csak azért beszél itt elfogadás és nem láttamozás végetti bemutatásról, mert a gyakorlatban nem igen van eset, hogy valaki csak az egyiket kérje a másik nélkül, sőt miután az elfogadás az, a mely a váltóbirtokos-

¹⁾ Hasonlag az elfogadás végetti bemutatás kötelezettségéről beszél az 1840. évi V. T. I. r. 53. §. és a külföldi törvényhozások. V. ö. francia *Code de com.* 131., 160. cz., német vrszb. 19. cz., hollandi K. T. 116. cz., skandináv V. T. 19. §., svájczai köt. jog 737. cz., olasz K. T. 261. cz. stb. Csak a belga V. T. tesz kivételt, a mennyiben az elfogadás mellett vagylagosan a láttamozást (*visa*) is említi (22., 51. cz.).

²⁾ V. ö. a tervezetek indokolását a megfelelő 41., illetve 40. cikkhez.

³⁾ Ezt felismerték különösen: *Thöl* 40. §., *Canstein* 149. l., *Lehmann* 96. §., *Staub* 71. l. A francia írók közül: *Bravard-Demangeat* 209. l., *Bédaride* I. 346., 408. l., *Lyon-Caen* 153., 200. l. Az olaszoknál az összes írók: l. *Vidari* 177. l., *Sorani* I. 296. sk. l., *Calamandrei* 94. l., *Supino* 129. §., *Ruggeri* 154. l. Nálunk éles következtetésekkel: *Plósz* 218., 237. sk. l.

⁴⁾ L. V. T. 112. §. 3. pont és alább 92. §. A V. T. magában a 20. §-ban is szolgáltat bizonyítékot, midőn akkor is rendeli az óvás felvételét, ha az elfogadás megtörtént, de nem kelteztetett. V. ö. *Plósz* is 239. l.

nak első sorban érdekében fekszik, a láttamozás önállóan nem is jelentkezik, hanem csak az elfogadás járuléka gyanánt szerepel. Mindazonáltal a kettéválasztás gyakorlatilag sincs kizárva s erre való tekintettel fontos a törvény értelmének szabatos megállapítása, a miből azután következik, hogy a váltóbirtokos akkor is eleget tesz a lát után bizonyos időre szóló váltókra vonatkozó rendelkezéseknek, ha a váltót csupán láttamozás és nem egyuttal elfogadás végett mutatja be,⁵⁾ s hogy a láttamozás végetti bemutatásra akkor is kötelezve van, ha az elfogadás már előre megtörtént.⁶⁾ A láttamozás végetti bemutatás törvényes összeköttetése az elfogadás végetti bemutatással még oly értelemben sem feltétlenül irányadó, hogy az elfogadás végetti bemutatás szükségképpen a láttamozás végetti bemutatást is magában foglalná.⁷⁾

II. A V. T. azonban nem szorítkozik csupán arra, hogy a lát után bizonyos időre szóló váltók elfogadás, helyesebben lát végetti bemutatását kötelezően előírja, hanem a bemutatás ide-

⁵⁾ Tehát nem veszi el viszkeresetét, feltéve egyuttal, hogy a keltezés hiányában az előírt óvást veszi fel. Külön elfogadás hiánya m. óvás azonban nem szükséges, ha a láttamozás megtörtént, a mi akkor is áll, ha a váltó elfogadás végett mutatott be, de az intézvényszerzett az elfogadást megtagadta (»láttam, de nem fogadom el«). Ez csak a biztosítási viszkeresethez kell a V. T. 25., 26. §§. értelmében, de nem a fizetési viszkereset fentartására a 20. §. alapján. V. ö. *Plósz* is 237. l. A belga V. T. id. h. és a román K. T. 284. cz. kifejezetten elismeri. Hasonlag vitán kívül áll a kérdés Olaszországban, a hol az előmunkálatokban a külön láttamozás lehetősége világosan kiemeltetett. V. ö. *Calamandrei* id. h. Németországban és Franciaországban ellenben a kérdés vitás. Hasonló értelemben a 3. jegyzetben idézettek. Ellenk. nézetén: *Volkmar-Löwy* 104. l., *Wächter* W.-R. d. Deutschen R. 204. l., *Rehbein* 46. l., *Nouguier* I. 323. l., *Alauzet* IV. 1365. szám.

⁶⁾ T. i. *blanco*-elfogadmány esetében, midőn az elfogadó előbb írja alá a váltót, mintsem az kibocsáttatott volna. Ilyenkor az elfogadás végetti bemutatás, mint ilyen, már nem is lehetséges.

⁷⁾ Nem valószínű ugyan, hogy a ki az elfogadást kéri, a keltezést visszautasítja, s épen azért az elfogadás hiánya m. óvásban a keltezés hiányáról külön nem is szokott említés tétetni. De ha valaki akarja tenni, pl. a láttamozás végetti bemutatást későbbre akarja hagyni, ez nincs kizárva. Sőt még az elfogadás hiánya miatt felvett óvás sem állapítja meg ilyenkor a lejárat határidő kezdetét, ha ki van benne téve, hogy a bemutatás csak az elfogadás s nem a láttamozás végett történt. Ez szükségképpen következik abból, hogy az elfogadás megtagadása vagy nem keltezése esetére előírt óvás a bemutatás megtörténte után később is felvehető (l. alább). V. ö. *Plósz* is 237. l. 1. jegyz.

jére nézve is intézkedik, nehogy a váltókötelezettségben állók e részben a váltóbirtokos önkényétől függjenek. Első sorban ugyan magukra a felekre bizza, hogy a bemutatási határidőt megállapítsák.⁸⁾ Megengedi ezt pedig nemcsak a kibocsátónak a váltóba foglalt meghagyás után, hanem a forgatónak is a forgatmányba felveendő kijelölés útján.⁹⁾ Csak azon esetre, ha a felek maguk különös bemutatási határidőt nem jelöltek ki, állapítja meg azt maga a törvény, és pedig úgy, hogy a bemutatásnak a kiállításától számítandó két év alatt kell történnie [V. T. id. 9. §. 1. bek.].¹⁰⁾ E határidő alatt a váltóbirtokos tetszés szerint bármikor, tehát, úgy mint általában, mindjárt a kibocsátás után is bemutathatja a váltót, legkésőbb azonban az említett határidő utolsó napján köteles a bemutatást eszközölni. Vajjon a váltó belföldön vagy külföldön kelt s belföldön vagy külföldön fizetendő-e? e határidő betartására nézve semmi különbséget nem tesz.¹¹⁾ Még ha a váltó külföldön kelt és külföldön

⁸⁾ Akár rövidebbet a törvényesnél, akár hosszabbat. Az olasz K. T. 261. cz. és a román K. T. 282. cz. csak rövidebbet enged meg.

⁹⁾ A forgatók akkor is kijelölhetnek külön bemutatási határidőt, ha a kibocsátó vagy más forgató már kijelölt. A váltón vagy a forgatmányon kívül kijelölt határidő váltójogi hatálylyal nem bír s legfeljebb kifogásul szolgálhat az ellen, a kivel szemben a kijelölés történt.

¹⁰⁾ A törvényhozások általában háromféle módon állapítják meg a lát után bizonyos időre szóló váltók elfogadás s épúgy a látra szóló váltók fizetés végetti bemutatásának határidejét: 1. változó nagyságban a távolsághoz képest. Így francia *Code de com.* 160. cz. módosítva az 1862. május 3. törvény által (utóbbi az eredetileg megállapított határidőt felére szállította le, a mely most: 3, 4, 6, 12 hó s tengeri háboru esetében kétszeres); hollandi K. T. 116. cz. (mint az eredeti francia: 6, 8, 12, 24 hó), belga V. T. 51. cz. (3, 4, 6, 12 hó), szerb K. T. 136. §. (3, 6, 18 hó), skandináv V. T. 19., 36. §§. (6, 12 hó), spanyol K. T. 470. sk. cz. (40 nap, 3, 6, 12 hó), portugalli K. T. 287., 314. cz. (4, 8 hó). Ezt követte az 1840. évi magyar V. T. I. r. 53., 103. §§. is (8 nap, 2, 6, 8, 18 hó); — 2. egységes módon a legnagyobb távolságra való tekintettel. Így német vrszb. 19., 31. cz. (2 év), svájci köt. jog 737., 750. cz. (1 év), orosz V. T. 573. cz. (szintén 1 év), olasz K. T. 261., 289. cz. (1 év s tengeri háboruban kétszeres), román K. T. 282., 311. cz. (ugyanannyi). Ezt követi az új magyar V. T.; — 3. a konkrét eset körülményei szerint. Így az angol-amerikai váltójog (*within reasonable time*): l. angol V. T. 40., 45. cz., *Daniel* I. 432: l.

¹¹⁾ Másként 1840. évi V. T. id. §., a mely csak a belföldön (»Magyarországban vagy a hozzá csatolt részekben«) fizetendő váltókra nézve intézke-

fizetendő is, meg kell tartani e bemutatási határidőt azokra való tekintettel, a kik a váltókötelezettséget belföldön vállalták el.¹²⁾

III. A mi a bemutatási határidő be nem tartásának következményét illeti, ez általában a viszkereset és pedig a fizetési viszkereset elvesztésében áll.¹³⁾ Közelebbről tekintve azonban,

dett. Így a franczia *Code de com.* 160. cz. is eredeti szövegében, de az 1817. márcz. 19. törvény kiterjesztette a törvényben megállapított határidőket a külföldön fizetendő váltókra is. V. ö. *de Sèze* tanulságos jelentését e módosítás szükségéről, közölve *Liebe* által id. m. 84. sk. 1. Most is csak a belföldön fizetendő váltókra nézve intézkedik a spanyol K. T. 475. cz., kifejezetten kimondván, hogy a külföldön fizetendő váltókra az illető külföldi törvény irányadó. A német vrszb. tárgyalásánál élénk vita volt e kérdésben, s a lipcei tanácskozmány, ellentétben a porosz tervezettel, mely a belföldön fizetendő váltókra nézve akart intézkedni, azt határozta, hogy a törvény a belföldön kiállított váltókra nyerjen alkalmazást (1. Protokolle 44—47. l.). Ennek dacára azonban a német vrszb. id. czikke oly általánosan van szövegezve, hogy abba sem ezen, sem más korlátozás bele nem magyarázható. V. ö. különösen *Liebe* 87. l., a ki legalaposabban tárgyalja a kérdést, továbbá *Hoffmann* 287. l. és *Rehbein* 46. l. Ellenk. a lipcei határozat értelmében: *Brauer* 60. l., *Renaud* 142. l., *Vollmar-Löwy* 99. sk. 1.

¹²⁾ Ellenk. nézetén *Plósz* 238. l., a ki a törvényt csak a belföldön kiállított váltókra akarja alkalmazni s ennek támogatására a lipcei tanácskozmányra és az általános elvekre hivatkozik. Azonban a lipcei tanácskozmány még akkor sem volna reánk nézve irányadó, ha a német vrszb. annak határozata értelmében való magyarázata vitán kívül állana, holott, mint láttuk (11. jegyz.), nem az. Ez esetben is a magyar V. T. önmagából magyarázandó; a mennyiben pedig ennek kiegészítéseül a magyar előmunkálatokat nézzük, azokban a belföldön kiállított váltókra való korlátozás mellőzése, ha nem is szabatos, de mégis elég világos kifejezést talált. V. ö. *Apáthy*-féle Tervezet s épügy a min. javasl. ind. a megfelelő 41. ill. 40. czikkhez: »Ugy a magyar, mint a franczia törvénynek (a későbbi módosítás nincs figyelembe véve!) lényeges hibáját képezi az, hogy intézkedéseik csak oly váltókra vonatkoznak, melyek belföldön fizetendők, illetőleg melyek belföldre intézvénnyeztetnek; ugy de ez intézkedés mellett a belföldi alattvalók érdekei minden oly esetben védtelenek maradnak, midőn ezek egy külföldön kelt váltónyilatkozat alapján belföldön támadtatnak meg« stb. A mi pedig az általános nemzetközi elveket illeti, ezek épen az általunk adott magyarázat mellett szólnak. Ezek csak a külföldi kibocsátóra nézve engedik a külföldi törvény alkalmazását, de nem a belföldi forgatókra nézve, a kiknek kötelezettségét ugy tartalmilag, mint feltételeit illetőleg, a belföldi törvény határozza meg. L. alább 84. §.

¹³⁾ A V. T. 19. §. csak általánosságban a viszkereset elvesztéséről szól, de hogy a fizetési s nem, mint talán a bemutatásnak az elfogadásra való vonatkozásából következtetni lehetne: a biztosítási viszkereset

a törvény különbséget tesz a bemutatási határidő minősége szerint. Ha a kibocsátó által magában a váltóban kitűzött, vagy ennek hiányában a törvényben megállapított bemutatási határidő nem tartatik be: a viszkereset úgy a kibocsátó, mint az összes forgatók ellen vész el, valamennyi előző tehát egyaránt szabadul a váltókötelezettség alól.¹⁴⁾ Ha ellenben valamely forgató által kijelölt határidő nem tartatik be, csakis ezen forgató váltójogi kötelezettsége szűnik meg.¹⁵⁾ A többi, bár utána következő forgatók, valamint a kibocsátó tehát ily esetben nem szabadulnak a viszkereset alól, feltéve hogy a kibocsátó vagy a törvény, illetve más forgató által kijelölt határidő mégis betartatott [V. T. id. 19. §.].¹⁶⁾

IV. Mi van azonban akkor, ha a váltóbirtokos a bemutatási határidőt betartotta, de az elfogadás kieszközölhető nem volt,¹⁷⁾ vagy ha az intézvényszerzett elfogadja ugyan a váltót, de a mi miatt a bemutatás épen elő van írva: a keltezést tagadja meg?¹⁸⁾ Minthogy a lát után bizonyos időre szóló váltó fogalmilag a bemutatástól számítandó határidő múlva jár le, ebből az következne, hogy ily esetben a lejárati, az elfogadás vagy keltezés megtagadására való tekintet nélkül, a tényleges bemutatási naptól volna számítandó s a váltóbirtokost semmi további más jog-

van érte, kitűnik nemcsak abból, hogy az utóbbinak elvesztését külön kiemelni fölösleges lett volna, de magának az id. §. további szövegéből, mely a forgatók által kijelölt határidő elmulasztása esetére kifejezetten azt mondja, hogy a váltókötelezettség megszűnik (2. bek.).

¹⁴⁾ A kibocsátó által a váltóban történt kijelölés úgy tekintetik, mintha valamennyi forgató is magáévá tette volna, hacsak valamelyik eltérő határidőt nem jelölt ki.

¹⁵⁾ Tehát nemcsak a forgató által kijelölt határidőt elmulasztó váltóbirtokos viszkeresete vész el, hanem a korábbi váltóbirtokosoké is, a kik a forgató után következnek.

¹⁶⁾ Hasonlag kifejezetten német vrszb., skandináv V. T., svájcz i köt. jog id. cz. Kevésbé világosan franczia *Code*, belga V. T. id. cz. Hallgat erről a hollandi, a szerb, a spanyol, a portug. K. T. és az orosz V. T., míg az olasz K. T. és utána a román K. T. id. cz. szerint a forgató által kijelölt határidő elmulasztása esetében a forgató utódjai is szabadulnak.

¹⁷⁾ Akár az intézvényszerzett nem volt található, akár az elfogadást megtagadta.

¹⁸⁾ Keltezés elfogadás nélkül: l. fent 5. jegyz. Még inkább elég keltezés korlátozott elfogadás mellett. Ez egyuttal érv az előbbi mellett, V. ö. *Plósz* 239. l.

hátrány nem érhetné, mint hogy a bemutatás megtörténtét bizonyítani tartoznék. Ez az elvi következmény azonban módosul annak folytán, hogy a V. T. nem bizza a váltóbirtokos tetszésére, hogy miképen akarja a bemutatás tényleges megtörténtét igazolni, hanem a lejárat teljesen megbízható kiszámításának biztosítása végett a váltóbirtokosra azt a kötelezettséget rója, hogy a váltónak kellő időben történt bemutatását az érintett bemutatási határidő alatt felvett óvással igazolja, s a mint egyrészt a váltóbirtokos ezen második esetleges köteletségének elmulasztása épugy a forgatók és a kibocsátó elleni viszkereset elvesztését vonja maga után, mintha maga a bemutatás sem történt volna meg:¹⁹⁾ másrészt az óvás felvétele esetében feltétlenül az óvatolás napja tekintetik bemutatási napnak [V. T. 20. §. 1. bek.].²⁰⁾ Ettől számítandó tehát a lejárat akkor is, ha az óvás nem mindjárt az eredeti bemutatáskor, hanem később vétetett fel, hacsak a bemutatási határidő az óvásfelvételre nézve is megtartatott.²¹⁾

¹⁹⁾ Hasonlag német vrszb. 20. cz., skandináv V. T. 19. §., svájcz kö. jog 738. cz. Más törvényhozások szerint ellenben a kelezés hiánya esetében nem szükséges óvás s ennél fogva nem vesz el a viszkereset az óvás elmulasztása miatt. Így az 1840. évi V. T. szerint is (I. r. 71., 72. §§.). Kétes az olasz K. T., a mely kelezés hiányában megköveteli az óvást, de nem mondja, mi a mulasztás következménye? Némelyek szerint csak a biztosítási viszkereset vesz el (*Vidari* 181. l.), mások szerint a viszkereset általában (*Sorani* 324. l.).

²⁰⁾ Ez majdnem általánosan van elfogadva. V. ö. francia *Code de com.* 131. cz., német vrszb. 20. cz., hollandi K. T. 151. cz., belga V. T. 22. cz., skandináv V. T. 19. §., svájcz kö. jog 738. cz., olasz K. T. 264., 284. cz., román K. T. 284. cz., szerb K. T. 101. §., spanyol K. T. 452. cz., portugalli K. T. 310. cz. Kivételt képez az angol V. T., a mely szerint a lát utáni váltó, épugy mint más váltó (l. alább 45. §.), elfogadásának megtagadása esetében a váltó azonnal esedékké válik s minden váltóbirtokosnak jogában áll a nem kelezett elfogadományban a tényleges bemutatási napot kitenni (12., 43. cz.). Az 1840. évi V. T. szerint is az elfogadás kelezése hiányában azonnal fizetés volt követelhető (I. r. 71. §.), de a fizetés végetti bemutatás és óvás el is volt halasztható a bemutatási határidő utolsó napjától számítandó lejáratú idő végeig (72. §.).

²¹⁾ Az óvás tehát nem az eredetileg, hanem csak az óváskor történt bemutatás bizonyítéka s épen azért nem is lehet az óvás ellen azzal az ellenbizonyítással élni, hogy az eredeti bemutatás előbb történt. Az ellenbizonyítás csak arra irányulhat, hogy az óvásban tanusított bemutatási idő nem felel meg a valóságnak.

V. Az a kérdés merül még fel, hogy, miután az óvásfelvétel, épügy mint a bemutatás elmulasztása csak a viszkereset elvesztését vonja maga után, a netalán mégis megtörtént elfogadásból származó kötelezettség tehát a mulasztás daczára fenmarad: miképen számítandó ily esetben az elfogadóra nézve a lejárat? A törvény ez iránt is intézkedik, kimondván, hogy ha az óvás felvétele elmulasztatott, azon elfogadóra nézve, a ki az elfogadást nem keltezte, a váltó lejáratát a bemutatási határidő utolsó napjától számittatik [V. T. 20. §. 2. bek.].²²⁾ Ez akkor is áll, ha a váltó be sem mutattatott;²³⁾ a bemutatási határidő alatt azonban csak a törvényben megállapított két év, vagy a kibocsátó által kijelölt határidő értendő.²⁴⁾

²²⁾ Hasonlag német vrszb. 20. § 3. bek., skandináv V. T. 19. §., svájcz i köt. jog 738. cz. és a törvény hallgatása mellett az olasz irok. V. ö. *Sorani* 325. l. Ellenben a franczia *Code de com.* 122. cz., a hollandi K. T. 115. cz., a belga V. T. 22. cz., a szerb K. T. 92. §., a román K. T. 284. cz. és a portugalli K. T. 310. cz. szerint a lejárat i idő a váltó keltétől számítandó; utóbbi szerint azzal, hogy, ha e számítás szerint a váltó már lejártnak mutatkoznék, a fizetés a bemutatás utáni napon követelhető; míg a spanyol K. T. 477. cz. szerint a lejárat i idő az elfogadóra nézve azon naptól számít, melyen a bemutatás póstkésedelem nélkül történhetett, vagy ha ezen számítás szerint a lejárat i határidő már eltelt volna, a tényleges bemutatást követő naptól. Angol jog, 1840. évi magyar V. T. l. fent 20. jegyz.

²³⁾ Pl. blanco-elfogadmány esetében. V. ö. *Apáthy* is 137. l. s ugy látszik *Plósz* is 241. l. 10. jegyz. Ellenk. mesterkelt okoskodással a látra szóló váltókról vont következtetéssel *Lehmann* 361. sk. l., a ki szerint ily esetben az elfogadó is szabadul. De ezt Németországban sem követik. V. ö. *Staub* 72. l.

²⁴⁾ V. ö. *Plósz* is 241. l., *Apáthy* 137. l. A forgató által kijelölt határidő nem jön tekintetbe, mert ez csak reá nézve bir hatálylyal. Némelyek szerint a kibocsátó által kijelölt sem. Igy *Volkmar-Löwy* 104. l., *Renaud* 127. l. — A nevezett határidő nem rövidíthető meg a kereset kézbesítésével sem. A törvény feltétlenül beszél, a keresetkézbesítés pedig nem annyi mint lát. V. ö. *Plósz* is 241. l. Másként a gyakorlat Németországban és Ausztriában a látra és következőleg a lát utáni váltóakra nézve is. V. ö. *Borchardt* Zusatz 415., *Rehbein* 46. l., *Canstein* 147. l. 23. j. stb.

VI. Az elfogadás.

41. §.

Az elfogadás fogalma, alakja, létrejövétele.

I. Az elfogadás vagy elfogadvány¹⁾ az a váltónyilatkozat, mely által valaki magát a váltóban foglalt fizetési meghagyás teljesítésére váltójogilag kötelezi. Minthogy e fizetési meghagyás az intézvényszeretthez van intézve, ennek megfelelőleg az elfogadás is az intézvényszeretett nyilatkozata. Ez azonban csak a rendes eset s nincs kizárva, hogy oly személy ne fogadja el a váltót, a ki mint intézvényszeretett kijelölve nincs.²⁾ Az idegen váltóban foglalt fizetési meghagyás ugyanis váltójogilag csak alaki jelentőséggel bír: sem önmagában véve nincs annak semmi váltójogi követ-

¹⁾ Németül: *Annahme, Accept*; — francziául: *acceptation*; — angolul: *acceptance*; — olaszul: *accettazione*.

²⁾ Az 1840. évi magyar V. T. I. r. 88. §. ezt határozottan elismerte. Hasonlag az *Apáthy*-féle Tervezet 44. cz., midőn minden aláírást az előlapon (tehát bárkitől) elfogadásnak minősített, ha az ellenkező ki nem tűnik. De a szakértekezéslet s ennek alapján a min. javasl. 43. §. ezt a törvény szövege értelmében módosította. Ennek folytán a V. T. kifejezett rendelkezésének hiányában vitás, vajjon más mint az intézvényszeretett elfogadhatja-e a váltót (hacsak névbecsülésből nem)? Mellette *Plósz* is 227. sk. l. bő indokolással. A gyakorlat ingadozó s többnyire csak együttaláírás esetében (l. alább 70. §.) ismeri el azon feltétel alatt, ha az intézvényszeretett is elfogadta a váltót. V. ö. L. I. 780/80. (D. 27. 12. l.), C. 888/86. (P. T. 13., 15. sz.), 502/89. (D. Uj f. 24., 269. l.), 1074/90. (U. o. 29., 169. l.), 184/91. (U. o. 32., 41. l.). Ellenben a nemintézvényszeretett egyedüli elfogadása nem tekintetik érvényesnek, a mi nem következetes. V. ö. C. 961/86. (P. T. 13., 17. sz.), 499/88. (U. o. 17., 20. l.), 2545/90. (Ü. L. 90., 47. sz.), 502/92. (D. Uj f. 32., 204. l.). A kérdés a n é m e t o s z t r á k váltójogban is vitás, kivévn az együttaláírás esetét. Mellette: *Thöl* 291. sk. l. (de csak mint saját váltó, ha az elfogadás keltezve van), *Renaud* 134. l., *Blaschke* 175. l., osztr. legf. itsz. l. *Theumann* 106. l. Ellene: *Volkmar-Löwy* 110. l., *Brachmann* 197. l., *Lehmann* 445. l., *Canstein* 270., 321. l., *Staub* 75. l., *Dernburg* 816. l., birod. keresk. főtrvsz. és bir. trvsz. l. *Rehbein* 50. l., *Grünhut* II. 214. l. A franczia és olasz írók a kérdést nem tárgyalják, de a *Code de com.* 121. és 140. cikkéi úgy szólnak, hogy a nemintézvényszeretett elfogadását is kötelezőnek kell tekinteni. Ellenben az angol-amerikai váltójogban általánosan el van fogadva, hogy csak az intézvényszeretett lehet elfogadó. V. ö. *Byles* 254. l., *Chalmers* 42 l., *Chitty* 311. l., *Daniel* I. 445. l.

kezménye,³⁾ sem a váltóból származó jogi következmények nincsenek feltételezve attól, hogy az valóságos megbízási viszonyon alapuljon. Ez áll különösen épen a kibocsátóra és az intézvényszerzettre nézve, a kik nem a fizetési meghagyásnak megfelelő megbízási viszony értelmében, hanem ettől egészen függetlenül, pusztán saját nyilatkozatuk alapján vannak váltójogilag kötelezve. Az intézvényszerzett elfogadása alapján ekkor is váltójogilag felelős, ha az a váltóban foglalt fizetési meghagyással ellenkezik (l. a köv. §-t), sőt még akkor is, ha a váltóban foglalt fizetési meghagyás valósággal nem is létezik, pl. a kibocsátói aláírás hamis (l. alább 77. §.); s viszont a kibocsátó és hasonlóképen a forgatók váltójogilag kötelezve vannak, habár az intézvényszerzett nem létezik (l. fent 26. §.). De ha akként a váltó joghatálya s maga az elfogadás kötelező volta a fizetési meghagyás tartalmától és valóságától nem függ, akkor ennek szükségképeni következménye, hogy az elfogadás fogalma és hatálya az intézvényszerzett személyétől is független. Akár az intézvényszerzett fogadja el tehát a váltót, akár más: ez az elfogadásból származó váltójogi következményekre nézve tökéletesen közömbös. Csakis a kibocsátó és elfogadó közti fedezeti viszonyban lehet különbség, de ez oly kérdés, mely a tulajdonképeni váltójog körén kívül fekszik (l. fent 5. §. és alább 43. §.). A Váltótörvény sem tartalmaz oly rendelkezést, a mely azt foglalná magában, hogy az elfogadás kizárólag az intézvényszerzettől származhatik,⁴⁾ s ha többnyire csak az intézvényszerzett elfogadásáról szól,⁵⁾ ezt csak azért teszi, mert ez a rendes eset, s mert ha más el is fogadja a váltót, ez inkább névbecsülésből szokott történni.⁶⁾

³⁾ Ez kitűnik különösen a V. T. 23. §-ból. L. alább 43. l.

⁴⁾ Sőt inkább vannak intézkedései, a melyekből az ellenkező következtethető. Így különösen a 105. §-ból, a melynek értelmében ha valaki az intézvényszerzett nevében, de ennek meghatalmazása nélkül, fogadja el a váltót, mint elfogadó felelős. L. alább 88. §.

⁵⁾ De még sem mindig. Így nem a 21. §. 1. és 4. bek.-ben.

⁶⁾ *Plósz* 229. sk. l. épen a névbecsülésből következtet a nemintézvényszerzett általi közönséges elfogadás érvényére, jogában állván a névbecsüléssel járó korlátokról (óvás, bemutatás) le is mondani, a mikor szerinte a névbecsülő és közönséges elfogadó közt nincs semmi különbség. Azonban a névbecsülő ily lemondás esetében sem lesz közönséges elfogadó, hanem marad korlátozottan felelős és váltójoggal bíró viszkereseti adós (l. alább 65. §.), nem szolgáltatthat tehát érvet az egészen más természetű közönséges elfogadásra.

II. Az elfogadás váltónyilatkozat lévén, azt okvetlenül magára a váltóra kell ráírni [V. T. 21. §. 1. bek.].⁷⁾ Nem történhetik tehát sem külön okiraton,⁸⁾ sem szóbelileg,⁹⁾ sem hallgatag.¹⁰⁾ Még a váltó másolatán sem állhat, hanem csakis az

⁷⁾ Ugyanigy német vrszb. 21. cz., hollandi K. T. 115. cz., belga V. T. 12. cz., skandináv V. T. 21. §., svájci köt. jog. 739. cz., olasz K. T. 261. cz., angol V. T. 17. cz., román K. T. 283. cz., portugalli K. T. 288. cz.

⁸⁾ Ennek lehetőségét sokan vitatják Franciaországban, minthogy a *Code de com.* 122. cz. nem mondja ki határozottan, hogy az elfogadást a váltóra kell vezetni. Sokan különösen a levélbeli elfogadást (*par lettre missive*) is érvényesnek tartják. Így: *Pardessus* II. 212. l., *Nouguier* I. 483. l., *Alauzet* IV. 1310. sz. Ellene: *Massé* IV. 2559. sz., *Bédarride* I. 828. sk. l., *Bravard-Demangeat* 236. sk. l., *Lyon-Caen* 163. sk. l. A gyakorlat ingadozó. V. ö. *Sirey* id. m. I. 236. l. Ide tartozik a spanyol K. T. 478. §. is, a mely szerint az elfogadó írásbeli tudósítása az elfogadás megtörténtéről akkor is elfogadásnak tekintetik, ha ez tényleg a váltón nem történt meg. A külön okiraton való elfogadás érvénye el van ismervé az északamerikai váltójogban is. L. *Daniel* I. 454., 461. l., *Story* 272. l.

⁹⁾ Sokáig az elfogadás, mely mint külön actus csak a vásári váltóval jött divatba, míg előbb az elfogadás a fizetési cselekvény alkatrésze volt (l. *Biener* Wechsler. Abh. 108. sk. l., *Frémery* id. m. 107. sk. l.), szóbelileg is történhetett. Már az 1394. évi barcellonai tanácsrendelet írja ugyan elő az írásbeli elfogadást a váltó hátán (l. *Martensnél* függelék 107. sk. l.). De még a XVII. századbeli vásárokon az elfogadás szóval történt s csak a bemutató és elfogadó jegyzőkönyveiben (*scartafacium*) tanusítottatott. V. ö. *Scaccia* id. m. §. 2. gl. 4., 10., 11. sz. és másutt, *R. de Turri* id. m. disp. II. qu. I. 18., *Biener* id. m. 49., 108., 231. l., *Goldschmidt* Handb. I. 455. l., *Endemann* Studien I. 205. sk. l. Csak az 1673. évi francia *Ordonnance* óta (5. fej. 2. cz.) válik általánosan kötelezővé az írásbeli elfogadás; de az angol jog még 1856-ig (19/20. Vict: c. 97.) érvényesnek tekintette a szóbeli elfogadást legalább a külföldi váltóknál (v. ö. *Chalmers* 44. l., *Byles* 257. l., *Borchardt* Vollst. Sammlung 190. l.), s az északamerikai jogban, egyes particuláris törvényektől eltekintve, ez még ma is érvényes. V. ö. *Chalmers* id. h., *Daniel* I. 454., 462. l., *Story* 270. l.

¹⁰⁾ Hallgatag: különösen azon szabály folytán, hogy ha az intézvényezett a váltót bizonyos időn tul (24 óra) visszatartja, elfogadónak tekintetik. V. ö. *Scaccia* id. §. 2. gl. 5., 333. sk. sz. »acceptatio tacita per receptionem et retentionem literarum«. Így már az id. barcellonai rend. s még később: porosz Landrecht 8. cz. 993. §. s több más törvény (l. *Treitschke* Encycl. I. 92. sk. l.), sőt még a jelen században az 1829. spanyol K. T. 461. cz. és az előbbi angol jog (l. *Chalmers* 44. l.). Az újabb törvényhozások már nem ismerik, csak az északamerikai jog. L. *Daniel* I. 459. l., *Story* 273. l. A skandináv V. T. 21. §. határozottan kimondja,

eredeti váltón, illetve az azzal egyenlő másodlaton.¹¹⁾ Hogy minő részében a váltónak? az magában véve közömbös. Egy mindjárt említendő kivételtől eltekintve, állhat még a váltó hátán is, de ez nem szokásos.¹²⁾ A mi egyébként az elfogadás kellékeit illeti, a Váltótörvény nem kívánja meg, hogy az elfogadás abban, mint az rendesen történni szokott, határozottan kifejeztessék,¹³⁾ vagy még egyebet tartalmazzon.¹⁴⁾ Minden a váltóra vezetett s az

hogy ha az elfogadás a bemutatástól számított 24 óra alatt nem történik, az megtagadottnak tekintetik.

¹¹⁾ Ez kitünik egyrészt a törvény ezen szavaiból: »magára a váltóra« (v. ö. *Apáthy*-féle Terv. és min. javasl. indokl. a megfelelő 44. cz., ill. 40. §-hoz), másrészt abból, hogy más nyilatkozatoknál (forgatmány, engedmény, névbecsülés, kezesség) a másolat kifejezetten említtetik (10., 16., 61., 66. §§.). V. ö. *Plósz* is 222. l. A német vrszb. id. cz. nem oly határozott (»auf dem Wechsel«) mint a magyar, de általában szintén így magyaráztatik (v. ö. pl. *Thöl* 270. l., *Hartmann* 317. l., *Lehmann* 448. l., *Rehbein* 48. l. stb.). Ellenben az 1840. évi magyar V. T. 70. §. az elfogadást a másolaton is megengedte. Hasonlag megengedi külföldön az olasz K. T. 282. cz. és román K. T. 304. czim.

¹²⁾ Többször az intézvényszerinti megjelölés vagy a kibocsátói aláírás alatt, vagy a váltó szövegén keresztül szokták írni.

¹³⁾ Különösen e szavakkal: »elfogadom« (*angenommen, accepté, accepté*). Az 1840. évi V. T. I. r. 70. §-a határozottan megkövetelte. Ma is megkívánja a francia *Code de com.* 122. cz. s közvetlen követői, továbbá a hollandi K. T. 115. cz., az orosz V. T. 579. cz., a szerb K. T. 92. §. és a spanyol K. T. 477. cz. Némely törvényhozások megkívánják, daczára, hogy a pusztá aláírást is elégségesnek tekintik (l. alább 19. j.), a mi ellenmondás. Így az olasz K. T. 262. cz. és a román K. T. 283. cz.

¹⁴⁾ Így nevezetesen a keltezést, mely még a lát után bizonyos időre szóló váltóknál sem lényeges (l. a megelőző §-t). Az *Apáthy*-féle Terv. 46. cz. és min. jav. 45. §. ezeknél kötelességgé tette, de joghátrány nélkül, miként a francia *Code de com.* id. cz. De éppen azért a V. T. 20. §-a mellett helyesen mellőztetett. Az 1840. évi V. T. 71. §-a, mint tudjuk, az azonnali fizetés joghátrányával követelte. A mennyiben a kelet kitétetett, az elfogadás érvényességének nem árt, ha a váltó kelténél korábbi is. V. ö. C. 878/85. (Ü. L. 36. 2. sz.), *Plósz* 223. l. Szokásos az elfogadományban hamisítások megnevezése végett az elfogadott összeget is kitenni (»elfogadom 1000 koronáért«), mely, ha a váltóösszegtől eltér, korlátolt elfogadás forog fenn (l. köv. §.). Esetleg nagyobb is lehet, de azért mégis kötelezi az elfogadót, mert, mint láttuk, az ő kötelezettsége a váltóban foglalt fizetési meghagyástól független. A V. T. 23. §. (»elfogadott összeg«) is e mellett szól. L. *Plósz* is 227. l. Külföldön a kérdés vitás. A többletre szintén feltétlenül kötelezi az elfogadót: *Lehmann* 432. l., míg *Thöl* a többletre nézve az elfogadást, ha keltezve van, saját váltónak tekinti (271., 281. l.); tul-

intézképezett által aláírt¹⁵⁾ nyilatkozat feltétlen elfogadásnak tekintetik, hacsak abban világosan kifejezve nincsen, hogy az intézképezett az elfogadást vagy általában nem, vagy csak bizonyos megszorításokkal kívánta teljesíteni [V. T. id. §. 2. bek.].¹⁶⁾ Ha tehát az intézképezett kétséges értelmű kifejezést használ is, az mégis feltétlen elfogadásnak tekintendő.¹⁷⁾ Csak ha más mint az intézképezett fogadja el a váltót, szükséges, hogy határozottan az elfogadásra irányuló kifejezés használtassék.¹⁸⁾ Ha pedig a V. T. már annyira ment, hogy az intézképezett általi elfogadásnál erre irányuló határozott kifejezést nem követel, akkor a következetességnek még azt is magával kellett hoznia, hogy az intézképezett aláírásán kívül egyáltalában semmi nyilatkozatot ne követeljen, hanem feltétlen elfogadásnak tekintse azt is, ha az intézképezett nevét vagy cégét minden hozzáadás nélkül írja a váltóra. Ilyenkor csak az szükséges, hogy az intéz-

nyomóan azonban csak a váltóösszeg erejéig tekintik kötelezőnek. Így *Treitschke* Encycl. I. 8. l., *Brauer* Archiv f. W.-R. 5., 357. l., *Volkmar-Löwy* 107. sk. l., *Renaud* 131. l., *Hartmann* 333. l., *Canstein* 273. l., *Rehbein* 49. l., *Staub* 78. l., *Nouguier* I. 348. l., és már *Pothier* 48. szám stb.

¹⁵⁾ Név vagy cég alatt; előnévvel vagy a nélkül: **C.** 499/83. (D. Uj f. 7., 261. l.). De mindenesetre úgy, hogy a személy iránt kétség ne legyen. Ez okból nem érvényes pusztán előnév (melléknév) alatt történt elfogadás: **C.** 65/86. (P. T. 11., 52. l.). Ellenben egyenlőség az intézképezetti megjelöléssel nem szükséges, az elfogadás akkor is érvényes, ha az intézképezett részben vagy egészen más, mint a váltón kitett, név alatt fogad el: **C.** 996/81. (D. Uj f. 1., 198. l.), 1248/93. (M. 4., 463. l.). Hisz az elfogadó más személy is lehet.

¹⁶⁾ Ugyanigy német vrszb. 21. cz. 2. bek., belga V. T. 12. cz., svájci köt. jog. 739. cz. Ezen intézkedés folytán elesik minden vita az iránt, vajjon valamely kifejezés elégséges-e az elfogadás megállapítására? Azelőtt ily vita gyakori volt s Franciaországban ma is sokat vitatkoznak egyes kifejezések elfogadási jelentősége iránt. V. ö. *Sirey* I. 236. l.

¹⁷⁾ Pl. »láttam«, a melyet a francziák is (»vu«) többnyire elfogadásnak vesznek (l. *Sirey* id. h.); »előttém«: **B. T.** 214/79. (D. 28., 265. l.). De nem pl. »mint tanu«, »mint kezes«. Ez elég világos, hogy az intézképezett nem mint elfogadó írta alá a váltót. Az ily kivétel utólagos jogosulatlan kitörlése sem teszi az intézképezettet elfogadóvá. V. ö. a kezesre nézve: **C.** 557/97. (Jogt. K. 97. 52. sz. m.).

¹⁸⁾ V. ö. *Plósz* 223. l. Az a feltevés, a melyből a törvény az intézképezettnél indul ki (v. ö. *Apáthy*-féle Terv. és Min. javasl. indokl.): hogy, ha nem akarta volna elfogadni a váltót, ezt világosan kifejezte volna, a nemintézképezettnél nem talál.

vényezett név- vagy cégeláírása a váltó előlapján álljon [V. T. id. §. 3. bek.].¹⁹⁾

III. Valamint a váltókövetelés létrejövele iránt általában (l. fent 8. §.), azonképen az elfogadás teljes létrejövele (*perfectioja*) iránt is szétágaznak a nézetek.²⁰⁾ Abban ugyan ma már az elfogadásra nézve is egyetértés van, hogy az elfogadói kötelezettség nem jöhet létre előbb, mintsem az elfogadási nyilatkozat meg nem történt, vagyis, minthogy a legtöbb törvény s a magyar V. T. szerint is, mint láttuk, az elfogadás írásban magán a váltón kell hogy történjék: mielőtt az elfogadás a váltóra nem iratott. Ez még akkor is áll, ha az intézvényezett a kibocsátó irányában az elfogadásra kötelezve van. Ily kötelezettség akár kifejezetten vállaltatott el,²¹⁾ akár pusztán már azon alapon veendő fel, hogy az intézvényezett a kibocsátó adója:²²⁾ semmi esetre nem váltói,

¹⁹⁾ Mert különben üres forgatmánynak volna tekinthető (v. ö. fent 34. §.). — Ugyanigy német vrszb. 21. cz. 3. bek., belga V. T. 12. cz., skandináv V. T. 21. §., svájczí köt. jog 739. cz., olasz K. T. 262. cz., román K. T. 283. cz., portug. K. T. 288. cz. Az angol V. T. 17. cz. még a váltó előlapjára sem korlátozza, sem az észak-amerikai jog. V. ö. *Daniel* I. 455. l. Franciaországban is sokan érvényesnek tekintik az intézvényezett pusztá névaláírását, daczára a *Codenak* az elfogadás kifejezésére irányuló rendelkezésének (l. fent 13. jegyz.), bár csak az utólagos kitöltés feltétele mellett. Így *Bédarride* I. 320. l., *Bravard-Demangeat* 229. sk. l., *Lyon-Caen* 161. l. stb. Ellenk. *Nouquier* I. 336. l.

²⁰⁾ V. ö. különösen: *Grawein* Die Perfektion des Acceptes. Graz, 1876.

²¹⁾ Egyes váltóra nézve, vagy általában minden a kibocsátó által az intézvényezettre korlátlanul vagy meghatározott korlátok között kiállított váltóra nézve, a mint ez állandó üzleti összeköttetésben álló kereskedők közt gyakran fordul elő. Történik hitellel kiállítása útján is. V. ö. *Borchardt* 142. l. 1. c) jegyz.

²²⁾ Nemkereskedőkre nézve ezt általában tagadólag döntenek el, hacsak az intézvényezett a váltó kifizetésére kifejezetten rendelt összeg birtokában nincs (igy hollandi K. T. 113. cz.). Ellenben kereskedőkre és lejárt kereskedelmi követelésekre nézve gyakori felfogás az, hogy az adós köteles tartozása erejéig a reá intézett váltót elfogadni. A belga V. T. 8. cz. és a portugalli K. T. 284. cz. ezt kifejezetten állapítja meg s ugyanezt mondotta ki az antwerpeni nemzetk. congressus javaslata (12. cz.). Franciaországban is ily értelmű keresk. szokásra hivatkoznak. Így már *Pothier* id. m. 92. szám s ujabban *Bravard-Demangeat* 266. sk. l., *Lyon-Caen* 169. sk. l. Mások azonban ezt tagadásba veszik s nem adnak a kereskedő hitelezőnek sem ily jogot, abból indulván ki, hogy a hitelező az adós helyzetét egyoldaluan nem súlyosíthatja. Így *Pardessus* II. 206. sk. l., *Bédarride* I. 265. sk. l., *Nouquier* I. 313. sk. l. s mások. Németországban tulnyomóan

hanem csak köztörvényi kötelezettség, a mely nem váltói, hanem csak köztörvényi keresettel érvényesíthető. Az elfogadás kiállítására irányuló megállapodás nem maga az elfogadás, hanem, épugy mint a váltó kiállítására vonatkozó megállapodás, csak előszerződés²³⁾ s még az elfogadás kötelezettségét megállapító ítélet sem helyettesíti magát az elfogadást.²⁴⁾ A mily kétségtelen azonban, hogy az elfogadás a váltóra vezetése előtt nem jön létre: ép annyira vitás, vajjon az elfogadás kiállítása egymaga elegendő-e annak teljes létrejöveteléhez, avagy ezen felül még egyéb is szükséges-e az elfogadó részéről?

1. Az egyik nézet szerint az elfogadási nyilatkozat kiállítása még nem elegendő, hanem a váltó átadása, visszaadása is szükséges. Ez tulnyomóan azok nézete, a kik a váltókötelezettség létrejöttét szerződésre vezetik vissza s ezt a kiállított váltó átadásában és átvételében látják.²⁵⁾ Az elfogadás szerintük

szintén ez a felfogás. V. ö. *Treitschke* Encycl. I. 52. sk. l., *Thöl* 265. l., *Wächter* W.-R. d. D. Reiches 95. l., *Brachmann* Endemann-féle Handbuch IV. 187. l., *Borchardt* Zusatz 316. Hasonlóképen Olaszországban: *Vidari* id. m. 185. sk. l., a ki ellenkező szokást nem akar elismerni, *Calamandrei* 116. l., *Supino* 98. sk. l., bár egyesek ilyent szintén állítanak és elismernek, így *Sorani* 286. l. Angliában és Észak-Amerikában csak a bankárokat tartják kötelezve az elfogadásra, a náluk elfekvő letétek erejéig: v. ö. *Chitty* 308. l., *Byles* 268. sk. l., *Story* 262. l., *Daniel* I. 442. l., bár *Chalmers* 182., 252. l. ezt is csak külön megállapodás alapján ismeri el. — Nálunk az elfogadási kötelezettséget megállapító keresk. szokás tudtunkkal nem létezik, s ennek hiányában a kötelezettséget nem is lehet felvenni. V. ö. budapesti tőzsde áruüzl. szokások 71. §.

²³⁾ *Pactum de accipiendo*. L. fent 5. §. V. ö. kifejezetten hollandi K. T. 114. cz.

²⁴⁾ A mint ezt pl. *Bara* belga igazságügyminiszter a V. T. tárgyalásakor állította. V. ö. *Namur* id. m. I. 314. l. Még kevésbé lehet szó arról, hogy az elfogadási kötelezettséget megállapító ítélet közvetlenül kikényszeríthetőség. A végrehajtás csakis kártérítésre irányulhat az 1881 LX. t.-cz. 222. §. értelmében. Némelyek szerint keresetileg sem lehet mást követelni. V. ö. *Brachmann* id. h. 187. sk. l. Így hollandi K. T. 114. cz. is, mely szerint csak az óvási és viszváltói költség megtérítése követelhető.

²⁵⁾ Így a németeknél különösen *Thöl* 79. §., *Hartmann* 329. l., *Biener* Wr. Abh. 399. l. Továbbá általában a francziák. V. ö. *Pothier* 44. szám, *Pardessus* Contrat de change 156. szám, *Bravard-Demangeat* 251. l. 3. jegy., *Nouguier* I. 369. l., *Lyon-Caen* 166. l.; ugyszintén az olaszok: az olasz K. T. 265. cz. alapján, mely szerint a visszavonás csak a váltó visszaadása után nem lehetséges. V. ö. *Vidari* 201. sk. l., *Calamandrei* 111. l., *Sorani*

szerződés az elfogadó és a váltóbirtokos között s éppúgy jön létre, mint a váltónyilatkozatokban rejlő szerződés általában. Hasonló eredményre jönnek olyanok is, a kik a váltó kiállítását egyoldalú ígéretre vezetik vissza, de azon felül a váltó kiadását is követelik, ennek értelmében.²⁶⁾

2. Egy másik nézet szerint az elfogadás kiállításán felül nem szükséges épen a váltó visszaadása, de a kiállítás önmaga még sem elegendő arra, hogy az elfogadó végleg kötelezve legyen, hanem a visszaadás helyett legalább a váltóbirtokos értesítése szükséges az elfogadás megtörténtéről. Ezzel az elfogadási szerződés éppúgy létrejön, mint a visszaadás által.²⁷⁾

3. Egy harmadik nézet szerint végre az elfogadás kiállítása önmaga is elegendő annak teljes létrejöttéhez. Ezt vallják mindazok, a kik a váltókötelezettség létrejöttét általában a kiállítás egyoldalú tényéhez kötik.²⁸⁾ De nemkülönben olyanok is, a kik a váltókövetelést általában szerződésre vezetik vissza és pedig vagy úgy, hogy az elfogadásban is szerződést látnak az elfogadó és váltóbirtokos között, a mely azonban már az elfogadás kiállítása mint egyuttal a bemutatásban rejlő elfogadási ajánlat elfogadása által jön létre;²⁹⁾ vagy pedig úgy, hogy az elfogadásra nézve kivételt vesznek fel a szerződési elv alól.³⁰⁾

346. l., *Supino* 102. sk. l. Ez az előbbi angol és még a jelenlegi és a k a m e r i k a i váltójog álláspontja is. V. ö. *Chitty* 337. l., *Daniel* I. 452. l. Nálunk ez értelemben *Mutschenbacher* 112. l.

²⁶⁾ V. ö. fent 8. §. Így kifejezetten *Stobbe* id. m. 109. l. De a többiek nem. L. alább 30. jegyzet.

²⁷⁾ Ez a jelenlegi angol váltójog álláspontja: l. angol V. T. 21. cz. Kivételesen elismeri a franczia jog is, t. i. másodlatoknál, ha az intézvénnyezett a kibocsátóval tudatja, hogy az elfogadott elsőlet a másodlat birtokosának rendelkezésére áll. V. ö. *Sirey* id. m. I. 238. l. L. s p a n y o l K. T. is (l. fent 8. jegyz.).

²⁸⁾ L. fent 8. §. Az ezzel eredményben egyenlő személyesítési elmélet hívei is, mint *Volkmar-Löwy* id. m. 113. l.

²⁹⁾ Így különösen: *Liebe* 95. sk. l., *Renaud* 129. l., *Hoffmann* id. m. 299. sk. l., *Goldschmidt* Zeitschrift 28., 84. sk. l.; nálunk helytelen hivatkozással és kifejtés nélkül: *Apáthy* I. 139. l. E szerződési constructio ellen különösen az szól, hogy az elfogadás bemutatás nélkül és korlátoltan is érvényes, daczára, hogy a bemutató korlátlan elfogadást akar.

³⁰⁾ Így *Grawein* id. m. 124. l. Hasonlóképen mint kivételt állapítja meg *Lehmann* 63., 64. §§. az ő bár egyoldalú tulajdonátruházási elmélete alól, tekintve hogy az elfogadásnál a tulajdon a váltóhitelezőnél már megvan

Részünkről általában az egyoldalu írásbeli ígéret elméletét vallván, ennek értelmében az elfogadást is már a kiállítás, aláírás időpontjában tekintjük befejezettnek. Valamint azonban általában, ugy az elfogadás elleni követelés gyakorlati érvényesítése is feltételezi, hogy a váltó az elfogadó kezéből kimenjen s a hitelező, mint tulajdonos, kezébe jusson. De itt is közömbös, hogy ez miként történik, akár a váltó, miként a megelőző bemutatás folytáni elfogadásnál, már előbb képezte másnak tulajdonát, ugy hogy az elfogadó csak mint ideiglenes birláló szerepel, akár magának az elfogadónak tulajdona s ennél fogva a hitelező részéről való tulajdonszerzés az elfogadás után szükséges.³¹⁾

IV. Az elfogadás létrejövetelének kérdésével szorosan összefügg az a sokat vitatott kérdés, vajjon az elfogadó visszavonhatja-e, kitörölheti-e elfogadását, mielőtt a váltót visszaadta volna? ³²⁾ Általánosan elfogadott nálunk is kifejezett szabály, hogy »a megtörtént elfogadást visszavonni nem lehet« [V. T. id. §. 4. bek.].³³⁾ De épen az a kérdés, mikor tekintendő az elfogadás »megtörtént«-nek, létrejötnék? Azok, a kik az elfogadást csak a váltó átadásával tekintik befejezettnek, természetesen a megelőző kitörlést is érvényesnek tekintik.³⁴⁾ Viszont azok, a kik az elfogadás létrejöveteléhez csak annak kiállítását követelik, az elfogadás kitörlését nem engedik meg.³⁵⁾ E mellett vannak közvetítések is.³⁶⁾ Részünkről elfoglalt álláspontunkból kifolyólag az

(a mi azonban nem mindig áll). Mint kivételt elfogadja ezt az álláspontot *Unger Zeitschr. f. d. Privat- u. öff. R.* I. 373. l., *Jolly Krit. Vierteljahrschrift* II. 556. l. és *Staub* 73. l. is az általuk követett kiadási elmélet alól.

³¹⁾ Mint pl. blancoelfogadmány átadása esetében.

³²⁾ Hogy azután még kevésbé vonhatja vissza az elfogadást, magától értetik.

³³⁾ Hasonlag francia *Code de com.* 121. cz., német vrszb. 21. §. 4. bek., hollandi K. T. 119. cz., belga V. T. 11. cz., skandináv V. T. 21. §., svájcz i köt. jog 740. cz., angol V. T. 21. cz.

³⁴⁾ Így olasz K. T. id. 265. cz. és utána román K. T. 287. cz.

³⁵⁾ Így kifejezetten porosz L. R. 8. czim 997. §. s több más régi német V. T. (l. *Grawein* 75. sk. l.), továbbá: hollandi K. T. 119. cz., skandináv V. T. 21. §., svájcz i köt. jog 740. cz., 14. brémai határozat. Így magyarázta a német vrszb. 21. §. 4. bek.-ét az annak hiteles magyarázatára felhívott nürnbergi keresk. tanácskozmány is, bár határozott javaslatot nem tett (l. a tanácsk. jegyzők. XLV. lap).

³⁶⁾ Ilyen a belga V. T. 11. cz. és a portugálii K. T. 288. cz. azon intézkedése, hogy az elfogadó 24 óra eltelte előtt törölheti az elfogadást.

elfogadás kitörlését nem tartjuk megengedhetőnek,³⁷⁾ s ámbár az elfogadóra nézve méltánytalannak látszik,³⁸⁾ ez teljesen igazolva van a váltókötelezettségben álló többi személyek érdekei által, a melyek a kitörlés megengedése esetében határozott veszélynek tétetnének ki.³⁹⁾ De megfelel a Váltótörvény szándékának is, a mint az különösen abból tűnik ki, hogy a visszavonhatlanság az elfogadás alaki kellékeivel közvetlen kapcsolatban van kimondva, a nélkül hogy a törvény az elfogadás megtörténtéhez még a váltó átadását is követelné.⁴⁰⁾

Vita van a fölött is, hogy, ha a kitörlés nem engedtetik meg, milyen elbirálás alá esik, ha az elfogadás mégis kitöröltetnék? Némelyek csak köztörvényi keresetet adnak az elfogadás helyreállítására, illetve kártérítésre, abból indulván ki, hogy a kitörlés folytán nincs meg többé az az alak, a mely az elfogadás váltójogi hatályához szükséges.⁴¹⁾ Mások ellenben a kitörölt elfogadást váltójogilag époly hatályosnak tekintik, mintha nem töröltetett volna ki.⁴²⁾ Az utóbbi a helyes felfogás, tekintve hogy az előírt váltóalak csak a váltókötelezettség keletkezéséhez, de nem

Ezt elfogadta az antwerpeni congressus is (15. cz.), de a brüsseli congressus, beható vita után, a törlés feltétlen megengedése javára mellőzte (l. Actes du congrès 482. sk. l.). Közvetítő állást foglal el az angol V. T. is a 27. jegyzetben említett intézkedése által.

³⁷⁾ Hasonlag *Plósz* 231. l., *Apáthy* I. 139. l., **C.** 402/83. (P. T. 9., 28. l.), 461/87. (D. Uj f. 18., 303. l.): egyoldalú elszakítás.

³⁸⁾ Csak látszik: mert valójában az elfogadó nem panaszkodhatik. Miért írja alá a váltót, mielőtt alaposan meg nem fontolta a dolgot? S vajjon nem volna-e sokszor ép úgy oka az elfogadást visszavonni, miután már a váltót visszaadta? V. ö. *Gravein* id. m. 61. sk. l.

³⁹⁾ Mi tem volna könnyebb, mint a váltóbirtokossal összejátszani s az elfogadást még a váltó visszaadása után is törölni, mert hisz a törlés időpontja nem tűnik ki a váltóból.

⁴⁰⁾ Ezen a rendszerből vett évrre helyezi a legnagyobb súlyt *Gravein* is 93. sk. l.

⁴¹⁾ Igy *Renaud* 130. l., *Kuntze* D. W. R. 90. l., *Wächter* L. Archiv f. d. W. R. 6., 41. sk. l., *Brachmann* Endemann-féle Handb. IV. 193. l., *Rehbein* (5. kiad. 49. l.), *Dernburg* 818. l. Ugyanezen eredményre jut *Thöl* is 273. l., de azon alapon, hogy az elfogadás kiállításá csak előszerződés, a kitörlés által tehát csak ezen előszerződés sértetik meg.

⁴²⁾ Igy *Brauer* Zeitschr. f. ges. Hr. 1., 25. sk. l., *Volkmar-Löwy* 114. sk. l., *Goldschmidt* Zeitschrift 1., 267. l., 28., 85. l., *Hoffmann* 301. l., *Lehmann* 453. l., *Gravein* id. m. 17. §., *Siegel* id. m. 140. l., *Grünhut* II. 41. l., nálunk *Plósz* 231. sk. l. Igy **C.** 37. jegyz. id. hat. is.

okvetlenül annak további fennállásához is szükséges.⁴³⁾ Ez felel meg a Váltótörvény szavainak is, midőn a megtörtént elfogadás visszavonását nem tiltja csupán, hanem egyenesen lehetetlennek mondja ki, a mi természetesen nem tényleges, hanem csak jogi értelemben vehető.⁴⁴⁾

Egyébiránt még kiemelendő, hogy a megtörtént elfogadás visszavonhatatlansága nemcsak az elfogadó által egyoldaluan szándékolt visszavonásra vonatkozik, hanem oly visszavonásra is, melyet a váltóbirtokos beleegyezésével akarna foganatosítani.⁴⁵⁾ Csak oly visszavonás képez kivételt, a mely valamennyi váltóérdekelt hozzájárulásával, vagy az összes többi váltókötelezett felmentésével történik.⁴⁶⁾ Az elfogadás visszavonásával továbbá egyenlő annak utólagos módosítása, korlátozása is, a mely részbeni visszavonást foglal magában.⁴⁷⁾

42. §.

A korlátolt elfogadás.

I. Az elfogadás rendszerint a váltóban foglalt fizetési meghagyás értelmében történik s a váltóérdekelt is ilyenre számíthat. Mindazonáltal előfordul, hogy az intézvényezett a váltó szövegétől eltérően fogadja el a váltót. Így nevezetesen kisebb

⁴³⁾ Épen az elfogadói kötelezettség marad meg, ha a váltó elveszett is. Megsemmisítés: l. alább 75. §. Nemszándékos törlése a váltó kelleinek: l. fent 30. §.

⁴⁴⁾ V. ö. *Grawein* 134. l., *Plósz* 232. l. is.

⁴⁵⁾ Ez következik épen abból, hogy a visszavonhatlanság az előzők érdekében van kimondva. V. ö. *Apáthy* Terv. és Min. javas. ind. Csupán a váltóbirtokos beleegyezése nélküli visszavonás értelmében a törvény intézkedése merőben fölösleges volna, mert hisz az már az általános elvekből következik. Helytelen e részben **C.** id. 461/87. Más, ha egyedül a váltóbirtokos volna érdekelve, a mire a javaslatok indokai is utalnak; pl. saját rend. szóló váltó rendelvényese, vagy magával a váltóbirtokossal szemben, a mi akkor is áll, ha maga a váltóbirtokos törölte ki szándékosan az elfogadást. V. ö. **C.** 201/95. (J. 96. 49. l., M. 8., 413. l.)

⁴⁶⁾ Pl. ha az elfogadó fizetés folytán a váltó tulajdonába lép. Mint váltótulajdonos az elfogadó általában kitörölheti az elfogadást azzal a hatályal, hogy a törlés előtti előzők a kötelezettség alól szabadulnak. V. ö. *Canstein* 277. l.

⁴⁷⁾ V. ö. *Grawein* id. m. 18. §., *Siegel* 130. l. Hasonlag *Plósz* 234. l.

összegre, későbbi időpontra, más fizetési helyre, más pénznemre stb. Kérdés: minő jogi elbírálás alá esik az ilyen korlátozott, módosított vagy, mint szintén nevezik: minősített elfogadás?¹⁾

A törvényhozások tulnyomóan különbséget tesznek egyrészt az oly korlátozás között, a mely a váltóösszegre vonatkozik: részelfogadás, másrészt egyéb korlátozások, módosítások között s ehhez képest különböző, egymástól eltérő szabályokat állítanak fel. Ugyanezt teszi a magyar Váltótörvény is, s azért a két esetet külön-külön kell szemügyre venni.²⁾

II. Részelfogadás. Erre nézve az a szabály, hogy az intézvénnyezett az elfogadást a váltóban kitett összeg egy részére szoríthatja [V. T. 22. §].³⁾ Ez közelebbről azt foglalja magában:

1. hogy a váltóbirtokos a részelfogadást vissza nem utasíthatja,⁴⁾ ellenkező esetben a felajánlott részelfogadás erejéig elveszti biztosítási viszkeresetét a kibocsátó és forgatók ellen;⁵⁾

2. hogy a részelfogadás addig, a meddig terjed, minden tekintetben a teljes elfogadással egyenlő. Ennélfogva a váltóbirtokos, a kivel szemben az előzők elfogadási ígérete, ha nem is egészen, de mégis részben teljesítettett, elfogadás hiányából csak az el nem fogadott rész erejéig élhet biztosítási viszkere-

¹⁾ Utóbbi a törvényes kifejezés az angol váltójogban: *qualified acceptance*, míg a korlátlan elfogadás törvényesen *general acceptancenak* neveztetik. V. ö. angol V. T. 19. cz., mely az előbbinek fogalmát is közelebbről határozza meg.

²⁾ Az 1840. évi magyar V. T. általában csak annyiban tett különbséget, a mennyiben, ha a váltóbirtokos a részelfogadást elfogadta, ennek erejéig nem vesztette el viszkeresetét, holott más korlátozás elfogadása esetében elvesztette. L. I. r. 85., 86. §§. és hozzá: *Wildner* id. m. I. 181. l. Szintén csak ilyen a különbség az angol V. T. 44. cz. szerint.

³⁾ Ugyanigy francia *Code de com.* 124. cz., hollandi K. T. 120. cz., német vrszb. 22. cz., belga V. T. 15. cz., skandináv V. T. 22. §., svájcz köt. jog 741. cz., olasz K. T. 266. cz., román K. T. 288. cz., spanyol K. T. 479. cz., portugalli K. T. 288. cz., szerb K. T. 94. §.

⁴⁾ Ellenk. 1840. évi V. T. I. r. 86. §. és angol-amerikai váltójog: angol V. T. 44. cz., *Daniel* I. 465., 470. sk. l.

⁵⁾ Ez nincs ugyan a törvényben kimondva, de következik a megtörtént részelfogadás hasonyszerűségéből. V. ö. *Plósz* is 224. sk. l. A fizetési viszkereset nem vész el, tekintve, hogy a váltóbirtokos az elfogadás végetti bemutatásra egyáltalában nincs kötelezve.

settel⁶⁾ s magára az elfogadóra nézve a részelfogadás erejéig ugyanolyan következmények állanak be, mint a teljes elfogadás alapján (l. a köv. §-t).⁷⁾

III. Egyéb korlátozások. Ezekre nézve az ellenkező áll: minden más megszorítás, mely nem az összegre vonatkozik, az elfogadás teljes megtagadásának tekintetik [V. T. id. §.]. Ez mindazonáltal csak a váltóbirtokos és az előzők szempontjából áll, vagyis csak azt jelenti, hogy a váltóbirtokos az ilyen korlátolt elfogadást visszautasíthatja s épügy élhet biztosítási viszkere-settel, mintha az elfogadás egyáltalában megtagadtatott volna.⁸⁾ Ugyanezt teheti akkor is, ha az ilyen korlátolt elfogadáshoz hozzájárult,⁹⁾ vagy ez akarata ellenére vezetettett a váltóra. A mi ellenben magát az elfogadót illeti, reá nézve a szóban forgó elfogadás nem hatálytalan, hanem ő ily esetben is nyilatkozatának tartalma szerint váltójogilag¹⁰⁾ felelős [V. T. id. §. 2. mond.].

⁶⁾ V. ö. V. T. 25. §. és alább 46. §. Az elfogadott részre nézve csak biztonság hiánya miatti biztosítási viszkeresetnek van helye: V. T. 29. §. és alább 47. §.

⁷⁾ Ez nincs ugyan kimondva a 22. §-ban, de tartalmaztatik a 23. §-ban (»elfogadott összeg«, l. a köv. §-t), e mellett fel van tételezve az egyéb korlátozás mellett tett elfogadás kötelező voltának kimondásában: V. T. 22. §. 2. mond. »ily esetben is«, tehát úgy miként a részelfogadásnál. L. alább.

⁸⁾ Ez kitűnik a V. T. 25. §-ából is s ebben a törvényhozások egyet-értenek, kivéven, hogy az angol-amerikai váltójog szerint, épügy mint az 1840. évi magyar V. T. szerint, azonnal fizetési viszkeresetnek van helye (l. alább 45. §.).

⁹⁾ Feltéve természetesen, hogy óvást vett fel, a mi maga még nem visszautasítás. Másként 1840. évi V. T. I. r. 85. §-a és angol V. T. 44. cz., melyek szerint az ily korlátolt elfogadás elfogadása a fizetési viszkereset elvesztését vonja maga után, hacsak mint utóbbi szerint az előzők az elfogadásba bele nem egyeznek. Ez az álláspont a régibb váltójogokban (pl. porosz L. R. 1014. §.) gyakran található s azon már említett (l. fent 39. §.) felfogáson alapul, hogy a váltóbirtokos az előzők fizetési megbízottja, a ki a nyert megbízás ellenére nem járhat el. V. ö. *Treitschke* Encyl. I. 95. sk. l., *Liebe* el. m. 96. sk. l.

¹⁰⁾ Ugyanigy német vrszb. 22. cz., olasz K. T. 266. cz., román K. T. 288. cz., svájcz köv. jog 741. cz., angol V. T. 54. cz. Hasonlóképen 1840. évi V. T. id. 85. §., a feltételes elfogadásra nézve, bár nem mondja. vajjon az elfogadó a feltétel értelmében (így magyarázza *Császár* 74. l.) vagy feltétlenül felelős-e? Ellenkező álláspontot foglalnak el: francia *Code de com.* 124. cz., hollandi K. T. 120. cz., belga V. T.

Az elfogadóra nézve tehát ugyanaz áll, mint a részelfogadásnál. Daczára, hogy más megszorítások a váltóban foglalt fizetési meghagyásban még részben sem foglaltatnak, hanem vele ellentétben állanak s épen azért az előzők elfogadási ígéretének nem felelnek meg és őket teljes biztosításra kötelezik: az elfogadó mégis kötelezve van úgy, a hogy magát kötelezni akarta. Az ő kötelezettsége csak a saját nyilatkozatán alapul s a váltóban foglalt fizetési meghagyás tartalmától független.¹¹⁾ Csak a mennyiben a korlátozás ellentétben állana a váltókötelezettség általános természetével,¹²⁾ nem lehet az elfogadót váltójogilag kötelezni. A kor-

15. cz., szerb K. T. 94. §., spanyol K. T. 479. cz., portugalli K. T. 288. cz., bár csak a feltételes elfogadást említik s csak azt mondják róla, hogy nem lehet vagy nem szabad. De a feltételes elfogadás kizárása mellett csak a részelfogadás lévén megengedve, a tilalmat minden más megszorításra is kell érteni s annak értelme nem lehet más, mint hogy a feltételes, vagy másként korlátozott elfogadás az elfogadóra nézve is váltójogilag hatálytalan. V. ö. *Bravard-Demangeat* 223. l. 3. j., bár vannak francia írók, a kik a tilalmat csak oly értelemben magyarázzák, hogy a váltóbirtokos a korlátozott elfogadást visszautasíthatja, de ha mégis megtörtént, az elfogadót annak tartalma szerint váltójogilag kötelezettnek tartják. Így nevezetesen: *Bédaride* I. 368. sk. l., *Lyon-Caen* 160. l. A régiebb váltótörvények a korlátozott elfogadást részint szintén érvénytelennek, részint feltétlenül kötelezőnek tekintették. V. ö. *Treitschke* id. m. I. 104. sk. l. Az utóbbit mondja ki a skandináv V. T. 21. §-a is. Az előbbi azért nem helyes, mert az elfogadó nem lesz kötelezve, daczára, hogy kötelezni akarta magát, az utóbbi azért nem, mert az elfogadó többre lesz kötelezve, mint a mennyire magát kötelezni akarta. L. *Thöl* 296. l.

¹¹⁾ A korlátozott elfogadás érvénytelenségét épen arra vezették vissza, hogy nem felel meg a váltóban foglalt megbízásnak s ezzel indokolják ma is a francia írók a *Code de com.* említett rendelkezést. V. ö. *Pardessus* II. 216. l., *Bravard-Demangeat* id. h. Abból tehát, hogy a mi törvényünk kötelezi az elfogadót, kitűnik, hogy a váltóba foglalt megbízást csak formának tekinti.

¹²⁾ Nem tekinthető ilyennek, mert csak a concret intézvénytől foglal magában eltérést: ha az elfogadó továbbforgatási tilalmat csatol az elfogadományhoz (*recta-elfogadmány*), a melylyel azt akarja kifejezni, hogy csak a bemutató és előzői irányában akar közvetlenül felelős lenni, s nem szavatol a további forgatásból származó nagyobb viszkereseti költségekért (v. ö. *Lehmann* 449. l., *Rehbein* 49. l.); továbbá, ha az elfogadásban a fizetést saját maga részére ígéri (a francziáknál, a kik ennek érvénye fölött sokat vitatkoznak: »*pour payer à soi-même*«), a minek az az értelme, hogy az elfogadó a váltóbirtokos ellen fennálló követelését beszámítani akarja. V. ö. *Nouguier* I. 343. sk. l., *Lyon-Caen* 159. l., *Grünhut* II. 221. l. stb.

látolt elfogadásnak is olyannak kell lennie, a milyen egyáltalában a váltónyilatkozat lehet. Ha nem felel meg a váltónyilatkozatok belső kellékeinek: époly érvénytelen, mintha akár a váltónyilatkozatokra nézve általában, akár magára az elfogadásra nézve előírt alaki kellékeknek nem felelne meg. Ez áll különösen, ha az intézvényszerű csak feltételes, viszontszolgáltatás mellett, vagy az alapul fekvő jogczim értelmében igényt a fizetést.¹³⁾

IV. A váltóbirtokos jogállását, a fizetés körüli cselekvények tekintetében, a korlátolt elfogadás nem érinti. Bármilyen legyen a korlátozás: a váltóbirtokos minden esetre a váltó s nem az elfogadás tartalma szerint tartozik a váltót fizetés végett bemutatni s ennek megtagadása miatt óvással élni.¹⁴⁾ Ez áll különösen a fizetési időre és a fizetési helyre vonatkozó korlátozásoknál, a melyeknek daczára a bemutatás és óvás a váltóban kitett fizetési időben és helyen teljesítendő. Az előzők elleni fizetési viszkereset elévülési ideje is a váltó tartalma szerint felvett óvástól számít.¹⁵⁾ Az előzők beleegyezése a korlátolt elfogadásba: váltójogilag nem jön tekintetbe. Maga az elfogadó elleni elévülés ellenben nem a váltóban foglalt lejáratától, hanem az elfogadásban kitett fizetési naptól foly.¹⁶⁾

¹³⁾ Ez kitünik a törvényből, mert a »megszorítás« nem jelent oly korlátozást, mely az elfogadás hatályát merőben bizonytalanná tenné. A legtöbb külföldi törvényhozás is, mint láttuk (10. jegyz.), épen a feltételes elfogadásról mondja ki kifejezetten, hogy nem lehetséges. Ellenk. a n e m e r i k a i váltójog, melyben a minősített elfogadás alatt kifejezetten a feltételes elfogadás is értetik: l. angol V. T. 19. cz., *Daniel* I. 465. sk. l. Ugyanezt állítják többen a magyarral egyenlő szövegű német vrszb.-ra nézve, így *Renaud* 128. l., *Lehmann* 449. l., *Brachmann* id. h. 195. l., *Staub* 78. l., de l. ezek ellenében, bár részben abban az értelemben, hogy a feltétel nem irotnak, a feltételes elfogadás feltétlennak tekintendő: *Goldschmidt* Zeitschr. 28., 95. l., *Dernburg* 817. l., *Canstein* 273. l., *Beyer* Zeitschr. f. d. ges. Hr. 34., 38. l., *Wächter* id. m. 360. l., *Grünhut* II. 220. l. Az érvénytelenség mellett nálunk *Plósz* is 225. l. 11. j.; ellenben érvényesnek tekinti a feltételes elfogadást *Apáthy* I. 143. sk. l., bár az 1. jegyzetben felsorolt példák után kétséges, vajjon utóbbi alatt igazi feltétel alatti elfogadást értett-e? Egy kivétel: a v á l t ó m á s o d l a t o k n á l, melyeknél feltételes elfogadás is lehet, bár ez sem igazi feltétel. L. alább 72. §.

¹⁴⁾ A részelfogadásnak megfelelő részfizetés esetében (l. alább 53. §.) természetesen csak a nem fizetett részre nézve.

¹⁵⁾ A mennyiben általában az óvás feltételétől számít, a mi nem mindig áll. L. alább 78. §.

¹⁶⁾ E szükségképen következik abból, hogy az elfogadó csak nyilat-

43. §.

Az elfogadás hatása.

I. Az elfogadásnak az a hatása, hogy az intézvényszerzett (vagy más) annak alapján az elfogadott összegnek lejáratkor leendő kifizetéseért váltójogilag felelős [V. T. 23. §. 1. bek.]¹⁾ Ez mindenütt el van ismervé²⁾ s az elfogadás önálló kifejlődésével egyidejűleg emelkedett jogszabálylyá.³⁾

Az elfogadás által tehát az intézvényszerzett váltóadás lesz. Addig, míg a váltót nem fogadta el, ő a fizetésre csak ki van jelölve, de még akkor sincs arra váltójogilag kötelezve, ha azt a váltón kívül megígérte volna. Mihelyt azonban az intézvényszerzett a váltót elfogadta, annak kifizetésére váltójogilag is kötelezve van. E kötelezettség kizárólag az ő elfogadási nyilatkozatán alapul, pusztán az »elfogadás alapján« nyugszik s teljesen független azon viszonyoktól, melyek folytán a váltó kiállított s reá intéztetett. Vajjon a kibocsátó kapott-e értéket s vajjon maga az intézvényszerzett kapott-e fedezetet vagy biztosítva van-e arra nézve, hogy a kibocsátó vagy más őt a teljesítendő fizetésért

kozatának tartalma szerint felelős. Az elévülés ennek kiegészítő része. Ez egyuttal az elfogadóra nézve hátrányosabb s a váltóbirtokosra nézve előnyösebb. V. ö. *Plósz* is 434. l. A németeknél a kérdés vitás: hasonlóképen *Thöl* 789. l., *Hartmann* 449. l., *Wächter* 455. l.; ellenk. *Volkmar-Löwy* 273. l., *Brachmann* id. h. 313. l., *Rehbein* 105. l., *Canstein* 398. l., *Staub* 173. l.

¹⁾ A V. T. 23. §. csak az intézvényszerzetről szól, de épugy értendő más elfogadóra is (l. fent 41. §.). Az »elfogadott összeg« kiemelése a részelfogadásra akar utalni. Egyéb korlátozás esetére már a 22. §. intézkedik (l. előbbi §.).

²⁾ V. ö. francia *Code de com.* 121. cz., német *vrszb.* 23. cz., hollandi K. T. 119. cz., belga V. T. 11. cz., skandináv V. T. 23. §., svájcz *köt. jog* 742. cz., olasz K. T. 268. cz., spanyol K. T. 480. cz., portugalli K. T. 290. cz., angol V. T. 54. cz. stb.

³⁾ Már az említett 1394. évi *barcellonai* tanácsrendelet mondja ki az elfogadó kötelezettségét a váltó kifizetésére. Sőt eleinte az volt a fel fogás, hogy az elfogadás *ujitást* (*delegatio*) tartalmaz a kibocsátó kötelezettségére nézve, úgy hogy csak az elfogadó lett kötelezve, a kibocsátó ellenben az elfogadás folytán szabadult. Azonban a keresk. szokás ezt a jogászok (így különösen *Bartolus* és *Baldus*) által terjesztett nézetet csakhamar legyőzte. V. ö. *Biener* *Wr. Abh.* 87. l., *Holtius* id. m. 203. l. 2. j., *Goldschmidt* *Handbuch* I. 455. sk. l.

kárpótolni fogja? ez az elfogadásból eredő váltójogi kötelezettségre nézve közömbös. Az intézvényezett elfogadása alapján feltehetően ül felelős.⁴⁾

De az intézvényezett nemcsak általában váltóadás, hanem a főadás lesz elfogadása által. Az ő fizetése az, melyre a váltó állítva van, a mely a váltókövetelés tulajdonképeni tárgya. Ő tehát az igazi adós, ha magát arra váltójogilag kötelezte. Mig a kibocsátó és a forogatók nem a maguk, hanem másnak, az intézvényezettnek a fizetését ígérik s csak feltételesen mint jótállók felelősek,

⁴⁾ Ezt akarja kifejezni az olasz közmondás: *chi accetta paghi*, a melyet egyes régebbi váltórendszabályok is idéznek (igy az augsburgi, bajor, sziléziai és osztrák vrszb., l. *Treitschken* Encycl. I. 10., 14., 15. l.). Több váltórendszabály különösen a fedezeti viszonytól való függetlenséget mondja ki s főleg arra az esetre állapítja meg az elfogadás visszavonhatlan kötelező voltát, ha a kibocsátó megelőzőleg az elfogadó tudtán kívül csődbe jutott volna. Igy francia *Code de com.* 121. cz., hollandi K. T. 119. cz., belga V. T. 11. cz., olasz K. T. 268. cz., román K. T. 290. cz., szerb K. T. 91. §., spanyol K. T. 480. cz., portugalli K. T. 290. cz. Ennek daczára azonban a francia *Code de com.* az elfogadást mégis a fedezettel (*provision*) kapcsolatban szabályozza (115—117. cz.; hasonlólag hollandi K. T. 106. sk. l., szerb K. T. 85—87. cz. s még az újabbak közül is belga V. T. 4—6. cz., spanyol K. T. 456., 457. cz.), sőt a 117. cikkben egyenesen kimondja, hogy az elfogadás a fedezetet feltételezi (*l'acceptation suppose la provision*), bár ennek értelme vitás és semmi esetre nem jelenti azt, mintha az elfogadó nem volna váltójogilag felelős, ha kimutatja, hogy fedezetet nem kapott. V. ö. *Lyon-Caen* 133. l. Az angol-amerikai váltójogban is a fedezet, épugy mint az ellenérték (*consideration*) általában (l. fent 5. §.), a melynek kifejezése alá foglaltatik, az elfogadói kötelezettség alapjául tekintetik, mely csak annyiban nem jön kérdésbe, a mennyiben vélelmeztetik (l. alább) s a hiányából meritett kifogás a közvetlen felek közti viszonyon kívül (tehát rendszerint más mint a kibocsátóval szemben) nem engedtetik meg. V. ö. angol V. T. 29., 30. cz., *Chitty* 334. l., *Daniel* I. 174. sk. l. — A fedezet és elfogadás illetén felfogott szoros váltójogi kapcsolatán alapul a francziák azon felfogása is, hogy a kibocsátó adta fedezet tulajdona a váltóval együtt a váltóbirtokosra megy át s ennél fogva a kibocsátó csődjébe még akkor sem vonható, ha az intézvényezett a váltót nem fogadta el. V. ö. különösen *Lyon-Caen* 139. sk. l., *Sirey* 229. sk. l. A belga V. T. 6. cz. s az antwerpeni congressus javaslata (10. cz.) ezt kifejezetten szentesítette s ugyanez a felfogás a skót jogban, melyet az angol V. T. 53. cikke az ellenkezőnek kimondása mellett kifejezetten fentartott. A kérdés különben Németországban sincs vitán kívül (v. ö. *Canstein* 445. l. 9. jegyz.), a tulnyomó felfogás azonban az, hogy a váltóbirtokosnak a fedezethez semmi köze. Ez a helyes a magyar jog szempontjából is.

ha e fizetés elmarad: addig az intézvényszerű elfogadása által saját fizetését igéri és saját fizetéseért felelős. Ennek folytán ellene nem viszkeresetnek van helye, mint a kibocsátó és forgatók ellen, hanem az ellene indítható kereset a tulajdonképeni fő- vagy egyenes váltókereset, melyet a V. T. épen azért egyszerűen csak váltókeresetnek nevez.⁵⁾ E kereset nincs feltételezve attól, hogy a fizetés a váltó bemutatása által előbb másnál kerestessék s annak elmaradása a törvényben előírt óvással igazoltassék, miként ez a viszkeresetre nézve van előírva (l. alább 56. §.), hanem e feltételek nélkül is azonnal megindítható, mihelyt a fizetés a lejáratkor nem teljesített [V. T. 44. §.]. Sőt magánál az elfogadónál is a bemutatás csak a késedelem megállapítása végett szükséges (l. alább 54. §.). Kivétel csak a telepített váltóknál van, melyeknél a fizetést nem maga az intézvényszerű, hanem a telepes teljesíti (l. köv. §.).

II. Az elfogadásból származó váltójogi kötelezettség az elfogadott összegnek lejáratkor leendő kifizetésére irányul. Valamint azonban a kibocsátó és a forgatók nemcsak az intézvényszerű fizetéseért, hanem az elfogadó fizetési képességeért is felelősek, úgy hogy, ha ez megrendül, biztosítékot tartoznak adni: azonképen maga az elfogadó nemcsak lejárat után a fizetésre, hanem megelőzőleg szintén biztosítékadásra is van kötelezve, ha oly körülmények állanak be nála, melyek az általa teljesítendő fizetést bizonytalanná teszik. Ehhez képest az elfogadó ellen nemcsak fizetési, hanem biztosítási váltókeresetnek is van helye (l. alább 47. §.). Maga a fizetési váltókereset sem irányul pusztán csak az »elfogadott összeg« kifizetésére. Valamint a pénzfizetések-nél általában az adós, azonképen az elfogadó is még késedelmi kamatot tartozik fizetni, ha a váltóösszeg lefizetésében késedelembe esik (l. alább 54. §.) s e késedelmi kamat, eltérőleg a köztörvényi követelésektől, minden esetben az elfogadott összeg 6⁰/₁₀-át teszi.⁶⁾ Sőt a mennyiben a váltóbirtokos az elfogadónál keresett fizetés megtagadása miatt és az előzők elleni viszkereset fentar-

⁵⁾ V. T. 43., 44. §§. és az egyenlőtlen kötelezett kibocsátóra nézve a saját váltónál 113. §.

⁶⁾ A V. T. ezt nem mondja ki egyenesen, hanem csak következtetni engedi a viszkereseti kamatokról (50., 51. §§.). Most azonban kifejezetten megállapítja az 1895: XXXVI. t.-cz. 3. §-a: »váltókövetelések után járó egyéb kamatok«.

tása végett kellő időben óvással élt s erről az előzők értesítettek, minthogy az ebből eredő költségeket és alkalmatlanságokat az ő késedelme okozta: teljesen méltányos, hogy ő ily esetben ugyanazt a kárpótlást tartozik fizetni, melyet a váltóbirtokos, vagy az ez által megtámadott előző az ő fizetésének elmaradása folytán viszkeresetileg követelhet [V. T. 50., 51. §§.].⁷⁾ Ez különösen az elfogadó és az előzők között fennálló egyetemleges-ségből is következik.⁸⁾

⁷⁾ V. ö. alább 58. §. Az a körülmény, hogy maga az elfogadó ellen óvás nem szükséges, nem jön tekintetbe. V. ö. C. 1085/97. (Ü. L. 98. 7. sz. m.). Ha óvás kellő időben nem vétetett fel, a nélkül hogy el lett volna engedve s ennél fogva viszkeresetnek nincs helye, a viszkereseti tételek az elfogadótól sem követelhetők. Ez az elfogadó elleni viszkereseti követelés megállapításának a fizetési viszkeresettel való törvényes összeköttetéséből is következik. V. ö. B. T. 1294/78. (D. 28., 264. l.); C. 914/82. (P. T. 6., 6. sz.), 557/82. (D. Uj f. 3., 169. l.). Ellenk. *Grünhut* II. 443. l. Nincs ellenben kivétel a saját rendeletre szóló váltó rendelvényesére nézve, még ha a váltót nem forgatta is, mert neki is van joga óvást felvenni s elvileg szintén van viszkeresete, habár önmaga ellen nem is gyakorolhatja. V. ö. C. 966/96. (P. T. 34., 129. l.), mely ily esetben csak a váltódíjt nem ítélte meg. Helytelen ellenk. C. id. 557/82. sz. hat. és *Plósz* 395. l., a kinek az a nézete sem áll meg, hogy az elfogadótól a viszkereseti összeg nem volna árfolyam szerint számítható (394. l.). Igaz ugyan, hogy a V. T. 50. §-ának (és hasonlólag az 51. §-nak) az árfolyamra vonatkozó további rendelkezése »már csak a viszkeresetről emlékezik«, de a »viszkereset« alatt a törvény az elfogadót is érti, midőn ellene épen viszkereseti összeget, tehát tartalmilag viszkeresetet enged érvényesíteni. De következik a V. T. 91. §-ából is (l. alább 81. §.). V. ö. *Thöl* 284. l. Az angol V. T. 57. cz. kifejezetten mondja ki, hogy az elfogadó az összes viszváltói költségeket (*re-exchange*) megtéríteni tartozik, daczára hogy előbb ellenkezőt tanítottak. V. ö. *Chalmers* 193. l. Ugyanezt veszi fel most az észak-amerikai jogra nézve *Daniel* II. 458. l. Az értesítés elmulasztása a viszkereseti tételek érvényesítését az elfogadó ellen szintén kizárja, mert ő nem lehet többre kötelezve, mint a mennyit az értesítést elmulasztó váltóbirtokos viszkereset útján követelhet (l. alább 57. §.). Az a körülmény, hogy maga az elfogadó nem értesítendő, nem határoz. Az óvás sem ő miatta veendő fel. Helytelen ellenk. C. 863/96. (P. T. 34., 91. l.), 1671/97. (D. III. f. 9., 310. l.).

⁸⁾ V. T. 91. §. és alább 81. §. A javaslatok indokolása is erre, illetve a hitelező szabad választási jogára alapítja a viszkereseti összegnek az elfogadó elleni érvényesítését. L. *Apáthy*-féle Terv. és Min. javasl. a megfelelő 98., illetve 96. cikkhez. A német-osztrák váltójogban csakis erre támaszkodnak, minthogy a német vrszb. a magyaréhoz hasonló kifejezett rendelkezést nem tartalmaz. V. ö. *Thöl* id. h., *Brauer* 137. l., *Hartmann* 333. l., *Rehbein* 76. l., *Theumann* 216. l. stb.

III. K i i r á n y á b a n v a n a z o n b a n a z e l f o g a d ó v á l t ó j o g i l a g k ö t e l e z v e ? M i n d e n e s e t r e a r e n d e l v é n y e s é s a f o r g a t m á n y o s o k i r á n y á b a n , a k i k m i n t i l y e n e k a v á l t ó t u l a j d o n o s a i é s e g y u t t a l a z o k a h i t e l e z ő k , a k i k n e k a v á l t ó k i f e j e z e t t t a r t a l m á n á l f o g v a f i z e t e n d ő . A z e l f o g a d á s á l t a l a z i n t é z v é n y e z e t t a v á l t ó t a r t a l m á t e r é s z b e n i s m a g á é v á t e s z i , é s p e d i g t e k i n t e t n é k ü l a r r a , h o g y k i a z , a k i i r á n y á b a n a v á l t ó t t é n y l e g e l f o g a d t a . E z a n n y i r a á l t a l á n o s a n e l v a n i s m e r v e s a n n y i r a m a g á t ó l é r t e t ő d i k , h o g y a V á l t ó t ö r v é n y n e m i s t a r t o t t a s z ü k s é g e s n e k a z e l f o g a d ó f e l e l ő s s é g é t a r e n d e l v é n y e s é s f o r g a t m á n y o s i r á n y á b a n k ö z v e t l e n ü l k ü l ö n k i m o n d a n i .⁹⁾ A n n á l i n k á b b k é r d é s e s : v a j j o n a z e l f o g a d ó a k i b o c s á t ó i r á n y á b a n i s v a n - e v á l t ó j o g i l a g k ö t e l e z v e , f e l t é v e t e r m é s z e t e s e n , h o g y e z a v á l t ó t u l a j d o n á t v i s z k e r e s e t f o l y t á n v a g y a n é l k ü l v i s s z a s z e r z i ? A v á l t ó t ö r v é n y h o z á s o k a z e l ő t t m a j d n e m á l t a l á b a n a z t a z á l l á s p o n t o t f o g l a l t á k e l , h o g y a z e l f o g a d ó a k i b o c s á t ó i r á n y á b a n n i n c s v á l t ó j o g i l a g k ö t e l e z v e . A b b ó l i n d u l t a k k i , h o g y a k i b o c s á t ó a z i n t é z v é n y e z e t t e t a v á l t ó t a r t a l m a s z e r i n t c s a k a r r a u t a s i t j a , h o g y a r e n d e l v é n y e s n e k é s f o r g a t m á n y o s n a k , d e n e m e g y u t t a l a r r a i s , h o g y s a j á t m a g á n a k f i z e s s e n , k ö v e t k e z ő l e g e m e g b i z á s e l f o g a d á s a s e m k ö t e l e z h e t v á l t ó j o g i l a g a k i b o c s á t ó i r á n y á b a n . A z e l f o g a d ó u g y a n a m e g b i z á s á l t a l á n o s e l v e i s z e r i n t k á r t é r i t é s s e l t a r t o z i k a k i b o c s á t ó n a k , h a a t ő l e e l f o g a d o t t m e g b i z á s t n e m t e l j e s i t i s a k i b o c s á t ó e n n e k f o l y t á n a v á l t ó t b e v á l t a n i k ö t e l e s .¹⁰⁾ D e e z n e m f o l y m a g á b ó l a v á l t ó b ó l , k ö v e t k e z ő l e g n e m i s l e h e t v á l t ó j o g i , h a n e m c s a k k ö z t ö r v é n y i k ö t e l e z e t t s é g .¹¹⁾ E z v o l t a z e l ő b b i m a g y a r v á l t ó j o g á l l á s p o n t j a i s ¹²⁾ s m é g m o s t i s i g y v a n e g y e s k ü l f ő l d i v á l t ó j o g o k s z e r i n t .¹³⁾ A z u j a b b t ö r v é n y -

⁹⁾ Csak közvetve, illetve más kötelezettekkel közösen van ez kimondva ugy magában a 23. §-ban a felelősségnek a kibocsátó irányában való kiterjesztése által, mint később az 50., 51. és 91. §§-ban.

¹⁰⁾ Ez az u. n. *actio mandati directa*.

¹¹⁾ V. ö. különösen *Thöl* id. m. 286. sk. 1.

¹²⁾ 1840. V. T. I. r. 80. §., mely az elfogadót a kibocsátó iránt csak a saját rendeletre szóló váltónál, azaz nem is mint kibocsátó, hanem mint rendelvényszerzőt kötelezte váltójogilag.

¹³⁾ Így különösen a francia váltójog szerint, a melyben a beváltó kibocsátó csak akkor léphet fel az elfogadó ellen, ha fedezetet adott, a mi azonban nem váltókereset. V. ö. *Nouguier* II. 80. l., *Pardessus* II. 334. l. A kérdést különben nem döntenek el mindig világosan. Így *Lyon-Caen* 277. l. szerint a kibocsátó, a ki fedezetet adott, »*invoque une obligation dérivant*

hozások azonban, támaszkodva különösen az angol-amerikai váltójog példájára,¹⁴⁾ az elfogadót a kibocsátó irányában is váltójogilag kötelezik,¹⁵⁾ s ugyanez áll most erre vonatkozó kifejezett rendelkezés értelmében a magyar váltójog szerint is [V. T. id. 23. §. 2. bek.].¹⁶⁾ Bármilyen nehezen lehet is ezt elméletileg igazolni, nem tagadható, hogy miután a váltót legtöbbször az intézköztettnak a kibocsátó irányában fennálló adóssága alapján állítják ki, a melynek a váltó mintegy megerősítésére szolgál: egészen következetes, ha annak is van váltójogi keresete, a kinek a követelése váltójogilag biztosittatik. E nélkül a kibocsátó követelése nincs is váltójogilag teljesen biztosítva s magának az elfogadónak váltójogi kötelezettsége sem érvényesül teljesen, mert a legtöbb esetben a kibocsátó váltja be peren kívül az elfogadó által ki nem fizetett váltót, a mikor az elfogadó már csak köztörvényileg volna megperelhető. De ha a váltót nem is állítják ki adósság alapján, az intézköztetett az elfogadás által minden esetre a kibocsátó irányában is eléggé kifejezi azt, hogy a váltókötelezettséget magára vállalja, s ha a kibocsátó őt ennek teljesítésére szorítja, ez ellen annál kevésbé panaszkodhatik, mert reá nézve nemcsak tiszta véletlen, hogy nem a rendeltvényes vagy forgatmányos lép fel ellene, hanem még előnye is van abból, ha a kibocsátó perli, a kivel a váltón kívül is közvetlen jogviszonyban állván, abból ellene, különösen a fedezet hiányából is, ha

de la lettre de change», *Bravard* 475. l. szerint pedig a beváltó kibocsátó a váltóbirtokos jogaiba lép: »il sera subrogé aux droits du porteur«. A hollandi K. T. 148. cz. kifejezetten csak fedezetmegterítési és kárterítési jogot ad a beváltó kibocsátónak az elfogadó ellen.

¹⁴⁾ V. ö. különösen *Chitty* id. m. 568. l. és *Story* 18., 465. l. Most az angol V. T. 59. cz. állapítja meg a kibocsátó váltójogát az elfogadó ellen. — Az angol jogon kívül még a dán V. T. 60. §., a brémai V. T. és egy 1844. évi frankfurti törvény adott váltójogot a kibocsátónak a német vrszb. előtt.

¹⁵⁾ Így különösen a német vrszb. 23. cz. s ez után skandináv V. T. 23. §., svájci köt. jog 742. cz., olasz K. T. 268. cz., román K. T. 290. cz., spanyol K. T. 521. cz., portugalli K. T. 338. cz.

¹⁶⁾ A törvény a kibocsátó váltójogát semmi külön feltételhez nem köti, nem szükséges tehát, hogy a váltót előbb magára forgattassa. V. ö. L. I. 23/27. (D. 25., 90. l.), C. 843/85. (P. T. 11., 146. l.), 658/90. (U. o. 21. 12. sz.). Csak akkor nem perelheti az elfogadót, ha a fizetést nem mint kibocsátó, hanem az elfogadó helyett ennek érdekében teljesítette: C. 10/93. (D. Uj f. 9., 187. l.).

a kibocsátó ezt előre ígérte, kifogást tehet (l. alább 82. §.). A végén pedig figyelembe veendő, hogy a kibocsátó a váltót a beváltáskor magára forgattathatja, s mint forgatmányos léphet fel az elfogadó ellen, ezzel az egyszerű kerülővel tehát ugy is elérheti azt, a mit neki a törvény most közvetlenül ad.¹⁷⁾

IV. Végül még az a kérdés: van-e megfordítva az elfogadónak váltójogi keresete a kibocsátó ellen, ha a váltót kifizette, a nélkül hogy megelőző fedezete lett volna? Általánosan el van ismerve s a magyar V. T. is kifejezetten kimondja, hogy az intézvényezettet elfogadása alapján¹⁸⁾ a kibocsátó ellen váltójogi kereset nem illeti [id. §. 2. bek.].¹⁹⁾ Ez a dolog természetéből következik, mert az elfogadó lévén a tulajdonképeni váltóadós, az ő fizetése által a váltókövetelés mint ilyen elenyészik s legkevesbbé maradhat hatályban oly személy ellen, a ki csak jótállóként épen arra az esetre kötelezte magát váltójogilag, ha ő maga, t. i. az elfogadó, nem fizet.²⁰⁾ Csakis arról lehet tehát szó, hogy az elfogadó köztörvényi keresettel lépjen fel a kibocsátó ellen az iránt, hogy őt a fedezet nélkül teljesített fize-

¹⁷⁾ V. ö. ezen és más okokra nézve közelebbről a porosz tervezet indokolását 49. sk. l. s ebből a főszempont kihagyásával Apáthy Terv. és Min. javasl. indokl. a 47., illetve 46. cikkhez. Németországban különösen Heise egy erre irányuló értekezése (Juristische Abhandlungen von Heise und Cropp II. köt. 1. sz.) gyakorolt döntő befolyást.

¹⁸⁾ Plósz 216. l. 2. jegyz. kifogásolja a V. T. ezen kitételét, mint a mely a német vrszabályban nincs meg. »A m. vtörv. itt hibásan fordít.« Nem tekintve, hogy törvényeink magyarázatánál a külföldi mintához való viszony illetén konstatálása mennyire visszás: ugy találjuk, hogy a V. T. nagyon helyesen emeli ki, hogy az elfogadónak »elfogadása alapján« nincs váltójogi keresete. Hisz, épen ugy mint a 2. bek.-ben a kibocsátó váltójogi keresetére nézve, a fizető elfogadónál is az a kérdés, vajjon maga az elfogadás ad-e jogalapot a kibocsátó elleni váltójogi keresetre, avagy pedig az elfogadó csak más, az elfogadáson kívüli jogczim alapján léphet-e fel? A német vrszb. is ily értelemben rendelkezik, ha nem is tartotta szükségesnek az elfogadást még egyszer kiemelni. Hogy maga a fizetés, mint ilyen, még nem ad jogczimet a visszatérítésre, mondani is fölösleges.

¹⁹⁾ Hasonlag német vrszb. 23. cz. 3. bek., skandináv V. T. 23. §. 3. bek., svájcz kötet jog 742. cz. 3. bek., olasz K. T. 268. cz., román K. T. 290. cz.

²⁰⁾ Ebből következik, hogy a fizető elfogadó nem is forgattathatja magára a váltót a végből, hogy mint forgatmányos lépjen fel a kibocsátó vagy a forgatók ellen. V. ö. C. 826/97. (Jogt. K. 97. 53. sz. m.) és fent 33. §. 20. jegyz.

tésért kárpótolja (u. n. fedezeti kereset).²¹⁾ De ez sem foly magából a váltóból. Azelőtt ugyan általános nézet volt, hogy az elfogadó a váltóban foglalt fizetési megbízás alapján követelhet a kibocsátótól kárpótlást.²²⁾ Ezen fizetési megbízásnál fogva van a kibocsátó általában fedezetre kötelezve, hacsak erre kifejezetten más nem jelöltetett ki.²³⁾ Ez még ma is nagyon elterjedt felfogás s ennek értelmében az elfogadónak nem kell egyebet igazolni, mint a váltóra teljesített fizetést, a kibocsátó feladata lévén kifogásilag érvényesíteni, hogy a fedezetre nem ő van kötelezve, vagy hogy már előbb fedezetet adott.²⁴⁾ Azonban már abból, hogy a V. T. nem ad az elfogadónak váltójogi keresetet, de még köztörvényi keresetet sem²⁵⁾ a kibocsátó ellen, kitűnik, hogy a váltóban foglalt megbízást nem tekinti valóságos megbízásnak, hanem pusztán csak formának, a mint ez különben más intézkedésekből is következik (l. fent 41. §.).²⁶⁾ Ha pedig maga a Váltótörvény nem nézi a váltót valóságos megbízásnak, akkor köztörvényileg ezt még kevésbé szabad felvenni, köztudomású dolog lévén, hogy a váltó kiállítása a legtöbb esetben épen nem alapul önálló megbízáson, hanem egyszerű folyamánya a kibocsátó és elfogadó közti adóssági viszonynak. Ez okból sokkal helyesebb az a felfogás, hogy a mikor az elfogadó a váltót kifizeti, ezt magában véve csak saját váltójogi kötelezettségének teljesíté-

²¹⁾ Németül: *Deckungs- vagy Revalierungsklage*.

²²⁾ *Actio mandati contraria*. Így már a genuai *Rota* (Decisiones Nr. 30): »si consideretur dispositio juris communis, sive stylus mercatorius, posteaquam constabat quod dicti Cattanei acceptaverunt mandatum et tamquam mandatarii fecerunt sibi incumbentia, eis competeat actio contraria mandati« stb. s később különösen *Pothier* id. m. 97. sz.

²³⁾ Így kifejezetten: francia *Code de com.* 115. cz., hollandi K. T. 106. cz., belga V. T. 4. cz., spanyol K. T. 456. cz., szerb K. T. 85. §.

²⁴⁾ Így a németeknél különösen: *Thöl* W. R. 250. l. és *Praxis des Handelsrechts und Wechselrechts*. I. Lipcse, 1874. 52. sk. l., *Renard* 144. l., *Lehmann* 117. §., *Grünhut* II. 291. sk. l.

²⁵⁾ A törvénynek a váltójogi keresetet megtagadó rendelkezése nem tartalmazza tevőlegesen annak a kijelentését, hogy a kibocsátónak köztörvényi keresete van.

²⁶⁾ Ez ellen nem lehet hivatkozni a V. T. 23. §. 2. bek.-re, mert ez a kibocsátónak az elfogadó ellen nem a váltó alapján mint *actio mand. directa*-t adja a váltókeresetet, hanem tisztán az »elfogadás alapján«, a mely hiszen a váltótól eltérő is lehet (l. előbbi §.).

képen s nem a kibocsátóért teszi s hogy ennél fogva fedezeti keresetét sem alapíthatja pusztán a váltóra teljesített fizetésre, hanem külön kell kimutatnia, hogy minő alapon van joga a kibocsátótól megtérítést követelni? ²⁷⁾

44. §.

A telepített váltó elfogadása.

A telepített váltó elfogadása három irányban különbözik a közönséges váltó elfogadásától: 1. tartalmilag, 2. kieszközlésére nézve, 3. hatásában.

I. Tartalmilag a telepített váltó elfogadása abban különbözik a közönséges váltó elfogadásától, hogy a mennyiben a kibocsátó a váltóban nem jelölte volna ki a telepest, vagyis azon személyt, a ki által a fizetés a telep helyén teljesítendő lesz (l. fent 27. §.), e kijelölés az intézvényszerzett által az elfogadás alkalmával történik.¹⁾ Az intézvényszerzett erre mindazonáltal nincs kötelezve, hanem csak jogosítva.²⁾ Ha az elfogadományban telepest

²⁷⁾ Tudósítólevélben adott megbízás, üzleti összeköttetés, szivességi kérelem stb. Így *Plósz* is 216. l. Ez most Németországban is az uralkodó felfogás, különösen mióta azt a birod. keresk. főtvsz. egy 1872. okt. 29-én kelt hat. (Entscheidungen 7. köt. 351. l.) *Goldschmidt* előadványa alapján (l. Vermischte Schriften I. 459. sk. l.) magáévá tette. V. ö. már előbb *Liebe* 110. l., *Volkmar-Löwy* 105. l., *Hartmann* 130. l., *Kuntze* W. R. 82. l.; továbbá: *Borchardt* Zusatz 348., *Rehbein* 51. l., *Canstein* 439. l. *Brachmann* id. h. 156. l., *Dernburg* id. m. 834. l., *Staub* 80. l., *Wendt* Das Allg. Anweisungsrecht 100. sk. l. stb. Ez az osztrák gyakorlat álláspontja is (legf. itsz. 1867. szept. 26., *Krall* Sammlung wechslr. Entsch. 28. sz.) s ugyanerre megy ki a francia jog, midőn a *Code de com.* 117. cz. alapján a fedezet megtörténtét a kibocsátóval szemben vélelmezeti (v. ö. *Bravard-Demangeat* 269. sk. l., *Nouguier* I. 270. l., *Lyon-Caen* 134. l.), valamint az angol-amerikai jog az ellenérték vélelme alapján általában (angol V. T. 30. cz., *Daniel* I. 164. sk. l.).

¹⁾ Magában az elfogadományban pl. »elfogadom fizetendő N. N. urnál«, vagy az elfogadástól elválasztva, de minden esetre a váltón. A V. T. 21. §. értelmében a pusztá telepesjelölés is magában foglalja az elfogadást, ha az intézvényszerzett aláírta.

²⁾ Másként 1840. évi V. T. I. r. 73. §., mely szerint a telepjelölés kötelező volt, s ha nem teljesített, a bemutatón épen úgy, mintha az elfogadás megtagadatottnak volna, óvással élhetett és viszkeresetet indíthatott. Most is kötelező több külföldi váltójog szerint. Így a francia *Code de com.* 123. cz. szerint, de sanctio nélkül, melyet az írók a megtagadásból

nem jelölt ki, jöllehet ezt a kibocsátó sem tette: ennek mindössze az a következménye, hogy az tételeztetik fel, mikép az intézvényszerzett maga kívánja a telep helyén a fizetést teljesíteni [V. T. 24. §. 1. bek.].

II. Az elfogadás kieszközlésére, vagyis az elfogadás végetti bemutatásra nézve közvetlenül törvénynél fogva ugyan nincs különbség a telepített és a közönséges váltó között. Maga a törvény a telepített váltónál sem teszi kötelezővé az elfogadás végetti bemutatást.³⁾ Különbség csak annyiban van, a mennyiben a törvény megengedi, hogy a telepített váltó kibocsátója az elfogadás végetti bemutatást a váltón megrendelhesse [V. T. id. §. 2. bek.].⁴⁾ A kibocsátónak e jog azért adatik, mert ő van leginkább érdekelve abban, hogy az intézvényszerzett a telepest kijelölje, tekintve hogy, ha a váltóbirtokos az elfogadás végetti bemutatást mellőzné s a lejáratkor közvetlenül a fizetést keresné a telep helyén, lehetséges, hogy ott nem fogna fizetőt találni,⁵⁾ minélfogva óvást venne fel s az előzők, végső sorban a kibocsátó, lenne kötelezve a váltót beváltani. Az elfogadás végetti bemutatás mellőzésének ezen lehető következménye határozza meg egyuttal a kibocsátó által előírt bemutatási kötelesség elmulasztásának következményét, a

származó költségek megtérítésében állapítanak meg. L. *Nouguier* I. 341. l., *Bravard* 244. l. Ugyanigy: hollandi K. T. 117. cz., belga V. T. 13. cz., szerb K. T. 93. §., spanyol K. T. 478. cz. Más törvények beszélnek ugyan kötelességről, de annak elmulasztása csak azokkal a következményekkel jár, mint a magyar V. T. szerint. Így német vrszb. 24. cz., svájci köt. jog 743. cz., skandináv V. T. 24. §., olasz K. T. 264. cz., román K. T. 286., portugalli K. T. 289. cz.

³⁾ Egyes régebbi törvények kötelezővé tették. Most csak a skandináv V. T. 18. cz. és az angol V. T. 39. cz. szerint kötelező. Egyes írók ugyan a francia jogra nézve is állítják (igy *Nouguier* II. 536. l.), de a törvény nem szól róla s általában tagadásba veszik. V. ö. *Vincent* id. m. II. 259. l., *Lyon-Caen* 152. l.

⁴⁾ Hasonlag német vrszb. 24. cz., svájci köt. jog 743. cz. A mely váltójogok az elf. végetti bemutatás megrendelését általában megengedik (l. fent 39. §.), természetesen a telepített váltóknál is megengedik. — A bemutatás megrendelése történhetik közelebbi bemutatási határidő mellett is, a midőn ezt ugyanazon következmény terhe alatt kell megtartani, mely a bemutatás elmulasztására általában van szabva. L. alább.

⁵⁾ Nem okvetlenül, mert a váltóbirtokos külön is értesíthető, hogy kihez forduljon a telep helyén. Épen azért tulzott a telepített váltó elf. végetti bemutatását feltétlen kötelességgé tenni.

mely épen abban áll, hogy a kibocsátó és a forгатók a fizetési viszkereset alól szabadulnak [V. T. id. §. 3. bek.].⁶⁾

Kiemelendő azonban, hogy, valamint a törvény a lát után bizonyos időre szóló váltónál voltaképen nem az elfogadás, hanem a lát végetti bemutatást teszi kötelezővé (l. fent 40. §.), azonképen a telepített váltónál is voltaképen nem az elfogadás, hanem a telepeskijelölés végetti bemutatás megrendelését engedi meg. Ugyanazért a kibocsátó a bemutatást, az említett következmények terhe alatt, akkor is megrendelheti, ha a váltó már előre elfogadtatott. Viszont ellenben az elfogadás végetti bemutatást nem rendelheti meg, ha ő maga a telepest már a váltón kijelölte.⁷⁾

III. A mi a telepített váltó elfogadásának eltérését annak hatásában illeti: ez abban áll, hogy az elfogadó csak a telepesnél kellő időben, vagyis ugyanazon idő alatt mint a viszkereset fentartására (l. alább 56. §.), történt fizetés végetti bemutatás és fizetés hiánya miatt felvett óvás feltétele mellett van váltójogilag kötelezve. Ha a váltó a telepesnél kellő időben nem óvatoltatik, a váltóbirtokos nemcsak a kibocsátó és a forгатók elleni viszkeresetét, hanem az elfogadó elleni váltókeresetét is elveszti [V. T. 43. §. 2. bek.].⁸⁾ A telepített váltó elfogadója tehát épugy

⁶⁾ Nemcsak a biztosítási viszkereset alól. A törvény ugyan nem mondja kifejezetten, de hogy a fizetési viszkeresetet érti, az, épugy mint a lát után bizonyos időre szóló váltóknál, abból következik, hogy a biztosítási viszkereset elvesztése magától értetődik, ha nem történt bemutatás, erről tehát nem kellett külön intézkedni. — Hasonlag német vrszb., svájci köt. jog id. cz.

⁷⁾ Ellenk. *Plósz* 245. l. Azonban az általunk felállított nézet mellett nemcsak az összefüggés és ratio, hanem a törvény keletkezési története is szól. Nem ugyan közvetlenül a magyaré, de az e részben egyenlő német váltórendszabályé. A lipcei tanácskozmány jegyzőkönyveiből ugyanis világosan kitűnik, hogy csak a telepesjelölés végetti bemutatás köteleességéről volt szó, arra az esetre, ha a kibocsátó még telepest nem jelölt volna a szavazás is csak e fölött történt. L. Protokolle 59—62. l. V. ö. a francziáknál *Lyon-Caen* is id. m. 153. l.

⁸⁾ Ugyanigy német vrszb. 43. cz., skandináv V. T. 43. §., svájci köt. jog 764. cz., olasz K. T. 316. cz., román K. T. 341. cz. A hollandi K. T. 188. cz. csak azon esetre mondja ki, ha a telepes csődbe jutott és az elfogadó igazolja, hogy fedezettel látta el. Az angol V. T. 52. csak arra az esetre, ha a fizetés végetti bemutatás kifejezetten megrendeltetett, de óvás akkor sem szükséges. A franczia, belga, spanyol, portugalli, szerb (v. ö. C. 440/90. D. III. f. 3. köt.

csak feltételes váltóadás, mint a viszkereseti adósok, a minnek oka épen az, hogy a telepített váltónál nemcsak a kibocsátótól és forgatóktól, hanem magától az elfogadótól is különböző személy, a telepes, van a fizetésre kijelölve és pedig nem mint az elfogadó magánmegbízottja, hanem szintén a váltónál fogva, miként az intézvényszerzett. Az elfogadó sem igéri tehát első sorban saját, hanem szintén másnak, a telepesnek a fizetését s ennek folytán, épu gy mint a kibocsátó az intézvényszerzettnél, nem saját magánál, hanem a telepesnél köteles a fizetéshez szükséges eszközökről gondoskodni.⁹⁾ Ennek daczára azonban a telepített váltó elfogadója nem kevésbbé fő adós, mint az elfogadó általában, tekintve hogy a telepes kijelölése csak a telep helyén leendő fizetés eszközlése végett történik s nem az a célja, hogy a telepes magát, u gy miként az intézvényszerzett, a fizetésre váltójogilag kötelezze. Épen azért a telepített váltó elfogadója ellen inditható kereset nem viszkereset, hanem szintén egyenes váltókereset, mely a telepesnél felveendő óvason s ennek következményein¹⁰⁾ kívül minden

266. sk. l.), és z a k - a m e r i k a i (l. *Daniel* I. 573. l.) s más váltójogok szerint ellenben a bemutatás és óvás elmulasztása a telepített váltó elfogadójának kötelezettségén sem változtat. Ez így volt az 1840. évi V. T. szerint is. Azelőtt Németországban is vitás volt a kérdés (v. ö. *Treitschke* Encycl. I. 17. sk. l.), hasonlóképen Angliában, a hol az elfogadó feltételes kötelezettségét a *Kings bench* ellenében először a Lordok háza a *Rowe v. Young* esetben s ennek folytán a fentérintett szűkebb határok közt 1821-ben az u. n. *Serjeant Onslow's Act* (1/2 Geo. 4. c. 78.) mondotta ki. V. ö. *Chitty* id. m. 392. sk. l.

⁹⁾ V. ö. *Ápáthy* Terv. és Min. javas. ind. a megfelelő 51. cikkhez. A lipcei tanácskozmányon, a hol e kérdést behatóan tárgyalták, egyenesen abból indultak ki, hogy a telepeskijelölésben az elfogadó részéről u j i n t é z v é n y rejlik, a melyből tehát az elfogadó szintén csak mint intézvényszerző, tehát feltételesen lehet felelős (l. Protokolle 89. sk. l.). E felfogás azóta a német íróknál gyakran található. V. ö. *Liebe* 145. l., még határozottabban: *Thöl* 643. sk. l., *Hartmann* 225. l. s ellene *Dernburg* id. m. 805. l. Kivételesen az angoloknál is: v. ö. *Chalmers* 177. l. Nálunk l. *Plósznál* 247. l. Ezen alapul az is, hogy a telepített saját váltót teljesen az idegen váltó fogalma alá vonják. Így különösen *Thöl* 648. sk. l. De u gy ez, mint az intézvényszerzéséből vont más következtetések, melyek a törvényben nincsenek kifejezve, helytelenek, a mint az legjobban abból tűnik ki, hogy a telepes mint ilyen nem fogadhatja el a váltót. L. fent 27. §.

¹⁰⁾ T. i. hogy, miután az óvás nélkül az elfogadó nem felelős, annak felvétele esetében pedig viszkeresetnek is van helye: az elfogadótól mindig a viszkereseti összeg követelhető.

más tekintetben a közönséges váltó elfogadója elleni váltókeresettel azonos elbirálás alá esik.¹¹⁾

Egyébiránt a telepített váltó elfogadójának most jelzett feltételes felelőssége sem áll kivétel nélkül. Két esetben ugyanis a telepített váltó elfogadója is feltétlenül felelős, miként az elfogadó általában, és pedig a **V. T. 44. §. 2. bek.** szerint:

1. ha tőle különböző személy telepesként megnevezve nincs,¹²⁾ a mikor épen ő maga az, a ki a fizetést a telep helyén teljesíteni köteles, hiányzik tehát az az ok, a melyen a telepített váltónál az elfogadó felelősségének feltételelessége alapul;¹³⁾

2. ha a telepes egyszersmind a váltó birtokosa,¹⁴⁾ mely

¹¹⁾ A magyar V. T. szempontjából ez iránt nem lehet kétség, mert a 43. §. kifejezett megkülönböztetéssel állítja szembe az elfogadó elleni »váltókeresetet« a kibocsátó és forgatók elleni viszkeresettel. A német vrszb. id. cz. nem oly megkülönböztető s azért sokan vannak, a kik a telepített váltó elfogadója elleni keresetet valóságos viszkeresetnek tekintik. Így különösen *Thöl* 643. l., *Liebe* 145. l., *Renauld* 288. l., *Hartmann* 230. l., *Braun* id. m. 98. l., *Volkmar-Löwy* 199. l., *Lehmann* 544. l. Mások azonban ezt ellenzik. Így *Canstein* 245., 335. l., *Rehbein* 75. l., *Dernburg* id. h., *Staub* 115. l. — Mert nem viszkereset, hanem egyenes váltókereset, nem is kell az elfogadót a telepes nem fizetéséről értesíteni. Így *Plósz* is 252. l. 34. jegyz., 407. sk. l. Ez tulnyomóan Németországban is el van ismervé. V. ö. *Rehbein* 75. l., *Lehmann* 555. l., *Canstein* 335. l., *Dernburg* 842. l. 8. jegyz., *Brachmann* id. h. 214. l., *Staub* 115. l. stb.; ellenk. *Thöl* 644. l., *Braun* id. m. 98. l. és Busch-féle Archiv 33. köt. 154. sk. l. Az angol V. T. 52. cz. kifejezetten fölöslegesnek mondja, a skandináv V. T. 45. §. kifejezetten követeli. — Az elévülési idő is a telepített váltó elfogadója ellen ugyanaz, mint az elfogadó ellen általában. Így *Plósz* is 434. l. Ellenk. következetesen *Thöl* 787. l.

¹²⁾ Ezzel azonos, ha a telepes neve jogosan kitöröltetett; a kitörlés jogosultságát (illetve a telepeskijelölés megállapodás-ellenességét) azonban felperes tartozik bizonyítani. V. ö. **C.** 1344/900. (D. III. f. 17., 273. l.).

¹³⁾ Hasonlag kifejezetten skandináv V. T. 43. §., svájcz i köt. jog 764. cz., olasz K. T. 316. cz., román K. T. 341. cz. A német vrszb. nem szól kifejezetten. De azért tulnyomóan így magyarázzák, miután már a lipcsei tanácskozmányon is magától értetődőnek tekintették (l. Protokolle 93. l.). V. ö. különösen *Rehbein* 74. sk. l., *Borchardt* Zusatz 527a., *Volkmar-Löwy* 175. l., *Braun* id. m. 104. l., *Hartmann* 232. l., *Lehmann* 544. l. stb. Ellenk. *Thöl* 644., 650. sk. l. és *Koch* Archiv f. Wechsler. 7. köt. 8. sk. l. Nálunk is csak a képvh. igazs. bizottsága vette fel, bár az *Apáthy*-féle Terv. és a Min. javasl. az indokolásban szintén kiemelte.

¹⁴⁾ Egyedül nálunk kimondva és pedig közvetlenül a képvházban *Wahrmann Mór* által tett indítványra (l. Képvh. Napló V. köt. 196. l.).

esetben nem forog fenn az az érdekellentét, a mely a váltóbirtokos és telepes, s az az érdekközösség, mely az utóbbi és az elfogadó közt feltételeztetik.¹⁵⁾ Vajjon ez a szerepegyesülés¹⁶⁾ már eredetileg a telepeskijelölésnél volt meg, vagy csak később a telepesre történt forgatás folytán állt elő, közömbös, feltéve hogy még a lejárat, illetve az óvás felvételére rendelt határidő letelte előtt történt¹⁷⁾ és ezen határidő leteltéig fenmarad.¹⁸⁾

bár már a tervezetek indokolásai is e mellett nyilatkoztak (l. köv. jegyz.). Az osztrák gyakorlat azonban szintén követi. V. ö. különösen *Theumann* 148. l., *Braun* id. m. 116. l. Hasonlóképen az olasz gyakorlat és tulnyomó elmélet. V. ö. különösen *Manara* II protesto per conservare l'azione contro l'accettante o l'emittente nelle cambiali domiciliare. Torino, 1892, a ki maga ellene nyilatkozik. Németországban az ellenkező felfogás uralkodik, melyet a keresk. főtvsz. teljes ülési hat.-ban (Entscheidungen 8. köt. 89. l.) tett magáévá. V. ö. *Braun* id. h., *Hartmann* 232. sk. l., *Volkmar-Löwy* 177. l., *Thöl* 645. l., *Lehmann* 544. l., *Rehbein* 75. l., *Staub* 115. l. stb.

¹⁵⁾ V. ö. *Apáthy*-féle Terv. és min. javasl. indokl.: »Azon esetben, ha a telepes a váltó birtokosává lesz s a lejáratig az marad, a viszony, mely közte és az elfogadó közt létezett, önmagától megszűnik s a telepes már többé nem mint idegen, hanem mint az elfogadó hitelezője jelentkezik, ki jogai megóvása végett következetesen nem szoríttathatik arra, mire egy különálló harmadik személy szorítható lett volna« stb. *Wahrmann* indítványában különösen arra az elterjedt szokásra utalt, hogy a vidéki kereskedők váltói maguknál az eladó nagykereskedőknél telepíttetnek, s hogy ezek a váltók nem szoktak mindjárt a lejárat napján fizettetni, minélfogva az óvás szüksége tetemes költségeket okozna. Az ellenérveket l. *Plósz*nál 249. sk. l., a ki e kivételt nem helyesli. Azonban a legfőbb ellenérv (l. *Hartmann* is 233. l.), hogy t. i. az óvás felvételét elmulasztó váltóbirtokos a váltót előrekeltezve a telepesre forgathatja s ezzel az elfogadó ellen már elvesztett jogát visszaszerezheti: azért nem bir nagy jelentőséggel, mert a telepes közelebb áll az elfogadóhoz, mint a váltóbirtokoshoz, ritka eset lesz tehát, hogy az utóbbival az előbbinek kárára összejárasszék.

¹⁶⁾ Ilyen azonban nincs meg akkor, ha telepesként egy közkereseti társaság van megnevezve, váltóbirtokos pedig annak tagja, mert a társaság külön jogi személy: **C.** 808/90. (D. Új f. 28., 119. l.). Nincs meg továbbá, ha több telepes van kijelölve s csak az egyik lesz váltóbirtokos: **C.** 469/93. (U. o. 35., 252. l.). Megvan ellenben a szerepegyesülés, ha a telepes egyszersmind meghatalmazási forgatmányos: **C.** 440/95. (D. III. f. 3., 266. l.). A névazonosság maga nem határoz. Azonban alperes dolga kimutatni, hogy a névazonosság daczára a telepes és váltóbirtokos különböző személy. **C.** 437/95. (D. III. f. 4., 109. l.).

¹⁷⁾ Az óvási határidő utáni, vagyis utóforgatás a telepesre az óvás elmulasztása folytán már elvesztett váltókeresetet többé nem támaszthatja fel. Ez egyenes jutalom volna a mulasztásra. De különben is az utóforgat-

A telepes és más váltókötelezett, nevezetesen a kibocsátó, szerepének egyesülése az elfogadó feltételes felelősségére semmi befolyást nem gyakorol.¹⁹⁾

VII. Biztosítási viszkereset.

45. §.

Általában.

I. A törvényhozások megegyeznek abban, hogy a váltóbirtokos, az elfogadás megtagadása esetében, a kibocsátótól és forgatóktól megfelelő kárpótlást követelhet. Ők az elfogadást megígérték s azért jótállást vállaltak (l. fent 31., 35. §§.): tartoznak tehát a váltóbirtokost kárpótolni, ha az nem teljesítettik. E kárpótlás a váltóbirtokost annál jogosabban illeti, mert az ő helyzete az elfogadás megtagadása után rosszabb, mint mielőtt a váltót elfogadás végett bemutatta. Előbb bizhatott abban, hogy az intéz-

mányos csak a forgató jogaiba lép (l. fent 36. §.), ha tehát ennek nincs keresete az elfogadó ellen, az utóforgatmányosnak sem lehet. Azt azonban, hogy a telepes csakugyan már az óvási határidő letelte után lett a váltó birtokosa, épügy mint azt, hogy a telepes váltóbirtokos a lejáratkor már nem volt a váltó birtokában, hanem más, a kifogást tevő elfogadó tartozik bizonyítani: **C.** 218/84. (P. T. 8., 165. l.), 277/85. (U. o. 11., 35. l.), 180/86. (U. o. 13., 136. l. és D. Uj. f. 16., 256. l.), 1358/91. (M. IV. 484. l.); utóbbi arra nézve, hogy a telepes váltóbirtokos beváltó előzője mint felperes a lejárat előtt váltotta be a váltót, vagyis hogy a telepes váltóbirtokos a lejáratkor már nem volt a váltó birtokában.

¹⁸⁾ V. ö. **C.** 887/93. (P. T. 30., 155. l.), 985/94. (U. o. 156. l.), 407/95. (U. o. 33. 5. l.), 124/96. (D. III. f. 5., 316. l.), 1057/96. (U. o. 7., 128. l.). A lejárat előtti vagy az óvási határidő alatti továbbforgatás által a váltóbirtokos-telepesre nézve kimondott kedvezmény elenyészik. Ha azonban a továbbforgatás az utolsó óvási napon történt, csak akkor, ha ezen napnak délutáni 5 órája előtt történt. Az 5 óra utáni, épügy mint a következő napokon történt forgatmány, már a V. T. 102. §. értelmében utóforgatmány, melynek forgatmányosa épügy fel van mentve az óvás alól, mint a forgató. V. ö. **C.** 1530/96. (D. III. f. 7., 98. l.).

¹⁹⁾ V. ö. **C.** 792/97 (D. III. f. 10., 95. l.). Az osztrák gyakorlat a telepesi és kibocsátói szerep egyesülése esetében sem követel óvást az elfogadó elleni váltókereset fentartására. V. ö. *Theumann* 148. l. 5. jegyz. Az előtt kivételesen (berlini főtvsz.) Németországban is állították, de ez nem talált viszhangra. L. ellene *Braun* id. m. 121. l., *Hartmann* 234. l., *Volkmar-Löwy* 178. l., *Thöl* 645. l. V. ö. *Plósz* is 251. l.

vényezett a váltót ki fogja fizetni, most már e bizalma meg van rendülve, mert ha az intézvényezett hajlandó lenne a váltót kifizetni, akkor erre a kötelezettséget is elvállalta volna.

Miben álljon azonban a szóban forgó kárpótlás? Erre nézve már a törvényhozások nem egyeznek meg. Két ellentétes rendszer küzd egymással: az egyik szerint a váltóbirtokos az elfogadás megtagadása esetében azonnal fizetést követelhet viszkeresetileg az előzőktől, épugy mintha a váltó már lejárt s maga a fizetés tagadtatott volna meg.¹⁾ A másik szerint ellenben a váltóbirtokos az előzőktől viszkeresetileg csak biztosítást követelhet.²⁾ Az előbbi abból indul ki, hogy az elfogadás megtagadása a váltó értékpapírminőségét és forgalomképességét támadja meg; elesik tehát az alapfeltétel, a mely mellett a fizetés csak a lejáratkor követelhető.³⁾ Az utóbbi egyszerűen arra támaszkodik, hogy a kibocsátó és forgató csak a lejáratkori fizetést ígérték, előbb tehát legfeljebb arra szoríthatók, hogy ezt a fizetést biztosítsák, ha az a biztosíték, melyet az elfogadás nyújt, kétségessé vált.⁴⁾ A két álláspont viszonylag egyenlő jogosultsága egy har-

¹⁾ E rendszer, mely addig, míg az elfogadás nem vált még egészen külön a fizetéstől, az egyedüli volt (l. *Biener* Wr. Abh. 108. l.) s a múlt században is több fontos váltórendszabály, így különösen a porosz és osztrák, által fogadtatott el (v. ö. *Treitschke* Encycl. II. 310. l.): az angol-amerikai váltójog rendszere. V. ö. angol V. T. 43. cz., *Story* 367. l., *Daniel* I. 421. l. Magáévá tette a nemzetközi jog reformjára alakult társaság brémai közgyűlése (13. határozat), az Institut de droit int. javaslata 38. cz., a brüsseli nemzetk. keresk. congressus ellentétben az antwerpenivel (l. *Actes du Congrès* 498. l. és az elfogadott javasl. 17. cz.) és a 14. német jogászgyűlés *Jaques* véleménye alapján (l. *Verhandlungen* I. 2. füz. 187. sk. l. II. 86. sk. 269. l.).

²⁾ Ez a francia *Code de com.* rendszere, a melynek 120. cikke azonban az előzőknek vagylagosan beváltási jogot is ad (tévesen *Plósz* 205. l. 17. j.). Követi teljesen a hollandi K. T. 177. cz., a belga V. T. 10. cz., a spanyol K. T. 481. cz. és a portugalli K. T. 292. cz.; — a beváltási jog nélkül: német vrszb. 25 cz., svájcz i köt. jog 744. cz., olasz K. T. 314. cz., román K. T. 339. cz., szerb K. T. 90. §. Ezt fogadta el a beváltási joggal az antwerpeni congressus javasl. 18. cz.

³⁾ V. ö. az antwerpeni congressus és az Institut tárgyalásait (*Actes du Congrès* 385. l., *Annuaire* VIII. année 87. l.) és *Jaques* véleményét a 14. német jogászgyűlésen (*Verhandlungen* I. 200. l.). Az angoloknál ez abban talál kifejezést, hogy a váltó az elfogadás épugy mint a fizetés megtagadása esetében »dishonoured«.

⁴⁾ V. ö. már *Pothier* id. m. 70. sz., *Bravard-Demangeat* 277. l.,

madik megoldásra is vezetett, mely szerint a váltóbirtokos szabad választása szerint akár fizetést, akár biztosítást követelhet.⁵⁾

Az előbbi magyar váltójog az első helyen említett rendszert követte,⁶⁾ az új Váltótörvény ellenben az elfogadás megtagadása miatt csak biztosítási viszkeresetet ad az előzők ellen.⁷⁾

II. A törvényhozások többnyire abban is megegyeznek, hogy az elfogadás magában véve még nem elegendő, hanem a váltóbirtokos csak akkor tartozik vele beérni, ha az elfogadó elég biztonságot is nyújt arra, hogy a váltót a lejáratkor ki tudja fizetni. Ha az elfogadó oly állapotba jut, a mely ezt kétségesse teszi, ha nevezetesen még a lejárat előtt fizetéseképtelenné válik: a bizalom a váltó kifizetésébe az elfogadás daczára is meg van rendülve, s azért a váltóbirtokos ily esetben az előzőktől épügy követelhet kárpótlást, mintha az elfogadás megtagadtatott volna.⁸⁾ A törvényhozások többnyire következetesen ugyanazt a kárpótlást is adják, mint az elfogadás megtagadása esetében, bár e részben eltérések is vannak.⁹⁾

porosz terv. indokl. 42. l., Apáthy-féle Terv. és Min. javasl. indokl. a 91., illetve 89. cikkhez.

⁵⁾ Ezt fogadja el a skandináv V. T. 25. sk. §§.; a fizetést azonban csak a váltó birtokosa követelheti, nem az előzők is, míg az előzők akkor is beválthatják a váltót, ha a váltóbirtokos biztosítékot követel (29. §.).

⁶⁾ 1840. évi V. T. I. r. 138., 154. §§. Biztosítási viszkeresetnek csakis névbeccsülési elfogadás esetében volt helye (146. §.), a mikor pedig az új V. T. szerint a biztosítás elmarad.

⁷⁾ És pedig a német vrszb. példájára beváltási jog nélkül. A törvény tárgyalásánál a javaslatok ez iránti rendelkezéseit minden vita nélkül fogadták el.

⁸⁾ Nem mindenütt. Így az angol-amerikai váltójog szerint a váltóbirtokos ugyan óvást vehet fel, ha az elfogadó lejárat előtt csődbe jut vagy fizetéseit beszünteti (u. n. *protest for better security*: angol V. T. 51. §. 5. bek.), de ennek csak az a hatása, hogy a váltó névbeccsülésből fogadható el. V. ö. *Chalmers* 173. sk. l., *Daniel* I. 482. l. — Ugyanezt követi a spanyol K. T. 481. cz. 2. bek. is; de csak végrehajtás esetében, míg csőd esetében rögtön fizetés követelhető (510. cz.). Az előbbi magyar V. T. sem állapított meg semmi kárpótlást az előzőkkel szemben az elfogadó fizetéseképtelensége esetében. A gyakorlat azonban mégis fizetési viszkeresetet adott az elfogadó csődje esetében, azon alapon, hogy a váltó ilyenkor lejárnak tekintendő. L. 1863. márcz. 26-án kelt Országbirói körlevél 1. pont (Függetlenség az ideigl. tvk. szab.-hoz I. f. 2. füz. 20. l.).

⁹⁾ Biztosítási keresetet adnak, épügy mint elfogadás hiánya miatt:

A magyar Váltótörvény, az elfogadó biztonságának hiánya miatt, épügy mint az elfogadás hiánya miatt, szintén biztosítási viszkeresetet ad az előzők ellen. Ehhez képest tehát a biztosítási viszkeresetnek két esete van: 1. elfogadás hiánya miatt, 2. biztonság hiánya miatt az elfogadónál. A V. T. mind-egyiket külön alfejezetben szabályozza s ennek megfelelően a következőben mi is külön-külön fogjuk tárgyalni.

46. §.

1. Elfogadás hiánya miatt.

I. A biztosítási viszkereset elfogadás hiánya miatt helyt foglal, ha az elfogadás általában nem, vagy megszorítással, vagy nem az egész összegre történt, s arra irányul, hogy az előzők, nevezetesen a kibocsátó és a forgatók, biztosítást adjanak arra nézve, hogy a váltóban kitett, illetőleg az el nem fogadott összeg, az el nem fogadásból keletkezett költségekkel együtt,¹⁾ lejáratkor

német vrszb. 29. cz., svájcz i. köt. jog 744. cz., olasz K. T. 315. cz., román K. T. 340 cz., hollandi K. T. 155., 178. cz., portugalli K. T. 312., 313. cz. Látszólag fizetési viszkeresetet ad a francia *Code de com.* 163. cz. (»le porteur peut faire protester et exercer son recours«) s ily értelemben szokták is emliteni a németek (l. pl. *Treitschke* Encycl. II. 456. l., *Thöl* 404. l., a hol más törvények is hibásan vannak idézve). Azonban ez nem önállóan, hanem a csődre vonatkozó 448., illetve az 1838. évi csődtörvény folytán ujonnan megállapított 444. czikkkel kapcsolatban veendő tekintetbe, a mely a váltóbirtokosnak az elfogadó és egyuttal a kibocsátó (eredetileg még a forgatók) csődje esetében szintén csak biztosítási jogot ad az előzők beváltási joga mellett. V. ö. *Bédarride* II. 145. l., *Sirey* 264. l., *Lyon-Caen* 177. l. Ugyanez az eset a belga V. T. 54. cikkével, mely a belga Csődt. 450. cz. értelmében szintén így magyarázandó. V. ö. *Waelbroeck* id. m. 231. De nem a szerb K. T. 139. §. hasonló rendelkezésével, a mely más intézkedés által nem nyer kiegészítést s ennél fogva a fizetési viszkereset értelmében magyarázandó, jöllehet elfogadás hiányában csak biztosítás követelhető. A skandináv V. T. megfordított viszonyban nem következetes, midőn az elfogadó fizetéseképtelensége esetében egyedül biztosítást ad (30. l.).

¹⁾ Értendők az elfogadás végetti bemutatás és annak hiánya miatti óvás költségei. A Váltóelj. 15. §-a szerint a váltóösszeg »járulékai« is, de ilyenekről csak a fizetés hiánya folytán lehet szó, már pedig a V. T. világosan csak »a váltóban kitett« stb. összeg és az »elfogadásból« keletkezett költségek biztosítását említi. A Velj. id. §-a abban sem felel meg a V. T. rendelkezésének, hogy az óvási költségeket nem biztosítani, hanem mindjárt kifizetni rendeli (v. ö. *Plósz* is 426. l.). Ez csak a perköltségekre nézve állhat meg, a melyekről a V. T. nem intézkedik.

ki fog fizettetni [V. T. 25. §. 1. bek.]. A biztosítás közelebbi módját és mennyiségét az érdekelt felek egyetértőleg maguk állapíthatják meg. Ily esetben lehet bármilyen: köztörvényi vagy váltóbeli kezesség, kézi zálog, jelzálogi bekebelezés és előjegyzés, készpénzbeli letét. Ha azonban a felek meg nem egyezhetnek, a biztosítandó összeg a bíróságnál készpénzben leteendő [id. §. 2. bek.].²⁾ Ha a váltó lejáratkor ki nem fizettetik, a váltóbirtokos az adott biztosítékokból annak módjához képest váltói vagy köztörvényi uton azonnal kielégítést követelhet,³⁾ feltéve hogy a fizetési viszkereset feltételeinek teljesítése által az előző fizetési kötelezettsége fentartatik,⁴⁾ a nélkül azonban, hogy a biztosítékból való kielégítés a fizetési viszkereset megindítását is feltételezné.⁵⁾ Maga a biztosítási viszkereset nemcsak anyagilag, hanem alakilag is váltókereset s mint ilyen, a váltóeljárás szabályai szerint intéztetik el;⁶⁾ de, miként maga a biztosíték, csak előzetes és ideig-

²⁾ Hasonlag osztrák vrszb. 25. cz. 2. bek. Ellenben az eredeti német vrszb. csak általában »elegendő biztosíték«-ról beszél s csak jogot ad az előzőknek a biztosítandó összeget letétbe helyezni. A letéti kötelezettség kimondása által a V. T. nagyon közeledik a fizetési viszkereset rendszeréhez, de annyiban mégis előnyösebb az adósra nézve, hogy a hitelező a letett összeg fölött lejárat előtt nem rendelkezhetik s lejáratig az adósé a kamat. Esetleg azonban az adósra hátrányosabb is, a mennyiben ugyanis az üzletéből elvont összeg további biztosítási viszkereset után sem pótolható. V. ö. Plósz 205. l.

³⁾ A kezest fizetésre perelheti, a kézi zálognál a V. T. 106. §. szerint járhat el (l. alább 89. §.), a jelzálognál az erre vonatkozó szabályok szerint, a letett összeget pedig a váltó kiadása mellett felveheti.

⁴⁾ Fizetés végetti bemutatás és kellő időben felvett óvás. Ellenkező esetben a biztosíték a tartozás megszűnése okából visszaadandó. L. alább.

⁵⁾ Ez csak annyiban szükséges, a mennyiben a biztosítékból való kielégítés épen a fizetési viszkereset után történik, mint pl. közönséges kézizálognál (V. T. 106. §. 1. pont) vagy jelzálognál.

⁶⁾ Helye van ugy a sommás, mint a rendes váltókeresetnek épugy, miként fizetésre. L. Váltóelj. 15., 17. §§. Ez látszólag nem felel meg egészen a V. T. intézkedéseinek, midőn a meghozandó végzést egyenesen és kizárólag a biztosítandó összeg letétbe helyezésére állítani rendeli, holott a V. T. 25. §. szerint a biztosíték másból is állhat. Közelebbről tekintve azonban mégis helyes, mert midőn más biztosíték mindkét fél beleegyezésétől függ, nemcsak a viszkereső van jogosítva mindjárt a bírói letétet követelni, hanem az előző sem kötelezhető bíróilag, azaz akarata ellenére más biztosítékot adni. Magától értetődik azonban, hogy a más biztosíték iránti megegyezés a végzés vagy ítélet után is történhetik. A végrehajtásra nézve l. 1881: LX. t.-cz. 113. §. ut. bek.

lenes természetű, csakis addig indítható, a míg a váltó le nem járt s ezzel a fizetési vizskereset nem szülemlett meg. A végleges jellegű fizetési vizskereset a biztosítási vizskeresetet felemésztí.⁷⁾

II. Az elfogadás hiánya miatti biztosítási vizskereset a következő feltételek alatt indítható meg:

1. az elfogadás nemteljesítése vagy korlátozt teljesítése szabályszerűen felvett óvással tanusítandó [V. T. 25., 26. §§.];⁸⁾

2. az elfogadás hiánya miatt felvett óvás annak, a ki ellen a vizskereset indíttatik, kiadandó [V. T. id. 25. §.];⁹⁾

3. a mennyiben a váltón szükségbeli utalvány volna, a váltó előbb még elfogadás végett a szükségbeli utalványozottnál is bemutatandó.¹⁰⁾

E feltételek mellett a biztosítási vizskeresetet megindíthatja nemcsak a váltóbirtokos, a ki az óvást felvette, hanem minden előző is, a kinek vizskeresetre kötelezett előzője van s a kinek az óvás kiadatott.¹¹⁾ Ezeknek saját előzőik az elfogadásért

⁷⁾ V. ö. C. 5224/91. (D. Uj f. 29., 165. l.), *Apáthy* I. 216., 242. l. Ellenk. *Plósz* 430. l., a ki szerint a biztosítási vizskereset lejárát után is megindítható mindaddig, míg a V. T. 28. §. 2. pontjában a fizetési vizskeresetnek a biztosíték különbeni visszaadásának kötelezettsége mellett rendelt megindítására kitűzött egy évi határidő le nem telt (l. alább). Azonban a biztosítási vizskereset fogalmilag a »lejáratkori« fizetés biztosítására irányul, erről pedig már nem lehet szó, ha a lejárát után indíttatnék. E mellett lehetséges volna, hogy ugyanazon előző különböző oldalról egyszerre biztosítási és fizetési vizskeresettel támadtathatnék meg, ha t. i. az elfogadás hiánya miatti óvás és a váltó a fizetés hiánya miatti óvással más-más kézben van. Nem is ismerünk egyetlen egy külföldi, nevezetesen német író sem, a ki e nézetet képviselné, mindenki, a ki e kérdésről szól, az itt védett állásponton van. V. ö. *Liebe* 119. l.: »Nach Verfall ist ein Regress auf Caution undenkbar, denn jetzt hat es sich entschieden, ob der Bezogene den Wechsel eingelöst hat oder nicht; es kann also dafür, dass die Einlösung zur Verfallzeit erfolgen werde, nicht mehr Caution gefordert werden.« Továbbá: *Kuntze* W. R. 93. l., *Brachmann* id. h. 225., 313. l., *Volkmar-Löwy* 126. l., *Brauer* 134. l., *Hartmann* 335. l., *Rehbein* 55., 57. l. stb.

⁸⁾ Óvás nemcsak akkor, ha az elfogadás megtagadott, illetve korlátozott adatott, hanem akkor is, ha az intézképezett nem volt található. Szélóvás. L. alább 86. §.

⁹⁾ Az óvás a keresetbe eredetiben melléklendő (Velj. 15. §.) s az előzőnek a bíróság által a biztosítás megtörténte után átadandó.

¹⁰⁾ Bővebben ugy erről, mint a névbeesülési elfogadás befolyásáról a biztosítási vizskeresetre l. alább 62., 65. §§.

¹¹⁾ A kibocsátó már nem, mert neki nincs már vizskereseti elő-

éppúgy felelősek, mint a váltóbirtokosnak az előzők általában s ha az elfogadás hiánya miatt felvett óvás, a mely őket mint esetleges váltójogosítottakat s előzőiket mint viszkereseti adósokat feltünteti, nekik a biztosítást követelő utód által kiadatik,¹²⁾ ennek birtoka őket úgy a felperességre, mint az alperességre nézve teljesen igazolja.¹³⁾ Az óváson felül még a váltó bemutatása sem a váltóbirtokostól, a kinek arra a fizetés végetti bemutatáshoz és fizetési viszkeresethez szüksége van, sem az előzőktől, a kiknek az épen azért ki nem adható, nem követelhető.¹⁴⁾ Hasonlóképen nem szükséges annak igazolása, hogy maga a viszkereső azoknak, kik utána következnek, biztosítást adott [V. T. 26. §.]. Az előzők felelőssége az elfogadásért, éppúgy mint a fizetésért, utódjaik viszonyától saját utódjaik iránt teljesen független.¹⁵⁾

III. A biztosítási viszkereset megindítható bárki ellen, a ki a viszkereső váltóbirtokos vagy előzője irányában viszkereseti kötelezettség alatt áll. A viszkereső az előzők sorrendjéhez nincs

zöje. Másként a biztonság hiánya miatti biztosításnál, a melyre az elfogadó is kötelezhető.

¹²⁾ E nélkül nem. Lehetne ugyan arra gondolni, hogy az óvást felvevő bíróságtól vagy közjegyzőtől az óvás másodlatát követelhetik s ennek alapján indíthatnak bizt. viszkeresetet. De a V. T. 101. §-a szerint az óvás csak a váltóbirtokosnak vagy meghatalmazottjának adható ki. A német osztrák váltójog szempontjából, a melyben ennek megfelelő rendelkezés nincs, a kérdés vitás. V. ö. *Thöl* 393. l., *Liebe* 117. l., *Hartmann* 338. l., *Brachmann* id. h. 224. l.

¹³⁾ Ha a viszkereső neve nem tűnik ki az óvásból, ennek birtoka őt nem legitimálja. A V. T. 26. §-a szerint az óvás birtoka csak »minden előzőt«¹²⁾ jogosít fel a viszkeresetre, előző alatt pedig csak az érthető, a ki a váltóból és következőleg az óvásból mint olyan kitűnik. Csak az óvás felvételére van jogosítva olyan is, a ki a váltóból nem tűnik ki (l. fent 39. §.). V. ö. *Plósz* is 423. l.

¹⁴⁾ Így értelmezendő a Váltóelj. 14. és 15. §§. is, jóllehet a 14. §. az eredeti váltót a sommás eljáráshoz általában, a 15. §. pedig csak mintegy ezt kiegészítőleg az óvás felmutatását »is«¹³⁾ követeli a biztosítási viszkeresethez. Mindazonáltal van kivétel is, t. i. ha olyan váltóbirtokos indít bizt. viszkeresetet, a ki az óvás felvétele után szerezte a váltót és az óvást, tekintve hogy ennek legitimációja a mellékelt óvásból ki nem tűnik. V. ö. *Rehbein* 56. l., *Brachmann* 221. l. 16. jegyz., *Plósz* 424. l. Kiadni azonban a váltót ez sem tartozik s a keresethez mellékelni is csak másolatban. Az ellenfél aztán külön tekintheti meg, mint az eredeti okiratot általában.

¹⁵⁾ Lehet, hogy az utód megbizik elődje lejáratkori fizetési képességében s biztosítás nélkül adja ki neki az óvást, hogy saját elődjétől biztosítékot követeljen.

kötve s a köztük fennálló egyetemlegességnél fogva valamennyitől is követelhet biztosítékot.¹⁶⁾ Az is lehetséges, hogy az előző, a ki már biztosítékot adott, ismételve támadtatik meg biztosítási viszkeresettel más, még nem biztosított utód által.¹⁷⁾ Ily esetben mindazonáltal époly kevéssé tartozik ismételve a későbbi viszkeresőnek külön biztosítékot adni, mint a hogy nem tartozik a lejáratkor többször fizetni; az adott biztosíték azonban nemcsak az első viszkeresőnek, hanem a biztosítékot nyújtó fél többi utódjainak is fedezetül szolgál, a kik ellene biztosítási viszkeresetet indítanak.¹⁸⁾ Ezek legfeljebb azt követelhetik, hogy az előző az adott biztosítéknál nagyobb biztosítékot adjon; de ezt is csak abban az esetben, ha a biztosítás módja vagy mennyisége ellen alapos kifogást tehetnek [V. T. 27. §.].¹⁹⁾

IV. Az adott biztosíték addig marad lekötve, a meddig a biztosítás oka és alapja megvan. Ha tehát ez megszűnik, visszaadandó. A Váltótörvény gondoskodik egyuttal arról, hogy e lekötöttség a váltóbirtokos késedelmezése folytán tulsokáig ne tartson. Ehhez képest a biztosíték visszaadandó [V. T. 28. §.]:

1. ha a váltó utólagosan teljesen elfogadtatik, a mivel elesik az az ok, a miért a biztosíték adatott.²⁰⁾ A közönséges elfoga-

¹⁶⁾ A V. T. 26. §-a ezen kitétele »bármelyik előzőtől« ugyan csak azt foglalja magában, hogy a viszkereső a biztosítékot szabad választás szerint csupán egy előzőtől követelheti, s tényleg ez lesz a rendes eset, minthogy a viszkeresethez szükséges óvás kiadandó. Azonban a V. T. 91. §-ában kimondott egyetemlegesség a biztosítási kötelezettségre is alkalmazást nyer s a több előző ellen közösen indítandó bizt. viszkereset tényleges akadályokba sem ütközik, a váltóbirtokosnak jogában állván az óvásról több eredeti példányt is venni.

¹⁷⁾ Pl. az óvást felvevő váltóbirtokos tovább forgatja a váltót s a későbbi forgatmányos újból mutatja be s vesz fel óvást. Vagy az óvatoltató váltóbirtokos több példányt vesz az óvásról. s ezek különböző előzőknek adatván ki. ezek mindegyike indít bizt. viszkeresetet valamelyik közös előző ellen stb.

¹⁸⁾ Csakis ezek. Azon utódoknak, a kik bizt. viszkeresetet nem indítanak, az adott biztosíték nincs lekötve. Épen azért a biztosíték a későbbi viszkeresőre külön kiterjesztendő. Tehát ha kezességből áll, a kezesnek ő irányában is el kell azt vállalnia, a zálog neki is külön lekötendő stb.

¹⁹⁾ Minthogy azonban a viszkereső csak a készpénzbeli letétet tartozik elfogadni, a későbbi viszkeresőnek feltétlen joga van arra, hogy az előző az adott másnemű biztosítékot a birói letéttel kicserélje. Az már a Velj. értelmében szerkesztendő kereseti kérelemnél fogva is áll. Helytelen ellenk. *Plósz* 428. l. és *Apáthy* 218. l.

dással egyenlő a névbecsülési elfogadás is, ha ez a biztosítékot adó vagy előzője érdekében történt (l. alább 65. §.);

2. ha az előző ellen, ki a biztosítást adta, a váltó lejáratától számítva egy év alatt fizetési vizskereset nem indittatik;²¹⁾

3. ha a váltó kifizettetik,²²⁾ vagy ha a biztosítást adónak váltójogi kötelezettsége megszűnik. Utóbbi különösen az által, hogy a fizetési vizskereset feltételei nem teljesíttetnek,²³⁾ vagy elévül.²⁴⁾

47. §.

2. Biztonság hiánya miatt az elfogadónál.

I. A biztosítási vizskereset biztonság hiánya miatt az elfogadónál feltételezi, hogy a váltó egészben vagy részben elfogadott és még le nem járt.¹⁾ Részbeni elfogadás esetében az elfogadott összegre nézve van helye.²⁾

²⁰⁾ Az utólagos elfogadásnak azonban a felmerült költségekre is kell irányulnia, ellenkezőleg az ezeknek megfelelő biztosíték visszatartható.

²¹⁾ Az egy évi határidő a német vrszb. alapját képezett porosz tervezetből származik, a melyben az az elévülési időnek felelt meg. Az utóbbinak megváltoztatása daczára a lipcei tanácskozmány megtartotta, czélszerűnek találván, hogy a biztosíték visszaadása az elővülési idő bizonytalanságától függetlenné tétessék (l. Protokolle 203 l.). Az *Apáthy*-féle Tervezet megfelelő 94. cikke és a Min. javas. 92. §-a nem vette ezt át, az indokolásban tévesen az is van mondva, hogy a lipcei tanácskozmány az elévülési idő megváltoztatása után »megfeledezett arról, hogy ennek következtében a 28. cz. pontja módosítandó volna«, a mit a tanácsk. jegyzőkönyv id. h. világosan megczáfol. A képvh. igazságügyi bizottsága azonban a német vrszbály egy évi határidejét hozta javaslatba s ezt a képviselőház *Wahrmann* Mórnak 3 havi határidőre vonatkozó indítványának mellőzésével elfogadta (l. Képvh. Napló V. 188., 191. l.). Annyi bizonyos, hogy miután a legtöbbször a 3 és 6 havi elévülési idő nyer alkalmazást (l. alább 78. §.) s az elévülés folytán a biztosíték a 3. pont értelmében adandó vissza, az egy évi határidő kevés gyakorlati jelentőséggel bír.

²²⁾ Feltéve, hogy a fizetés az intézvénnyezett vagy a biztosítékadó, illetve valamelyik elődje által történt. V. ö. alább 83. §.

²³⁾ Fizetés végetti bemutatás és kellő időben felveendő óvás elmulasztása.

²⁴⁾ Természetesen épen a biztosítékadó irányában. V. ö. alább 79. §.

¹⁾ Utóbbi tekintetben ugyanaz áll, mint az elfogadás hiánya miatti bizt. vizskeresetnél. L. megelőző §. 7. jegyz.

²⁾ A német vrszb. 29. cz. kifejezetten mondja, hogy a biztosításnak az elfogadott összegre nézve van helye. Ugyanennek kimondását nálunk is indványozta a képviselőházban *Krajcsik F.*, de fölöslegesnek ítélték (Képvh. Napló V. 191. sk. l.).

A biztonság hiányát az elfogadónál a **V. T. 29. §-a** kizárólag két esetben veszi fel:

1. ha az elfogadó csőd alá jutott. Hogy mikor? azt a törvény nem mondja, következőleg a csődnyitás időpontja közömbös: a biztosítás követelhető, akár a csődnyitás már az elfogadás után, akár előtte, esetleg még a váltó kibocsátása előtt történt.³⁾ Minden esetre szükséges azonban, hogy a csőd bírói határozattal alakilag megnyitott legyen, mielőtt a biztosítás követelhető. A csődnyitás feltételeinek, nevezetesen a cselekvő vagyont meghaladó eladósodás vagy kereskedőknél a fizetés-megszüntetés, beállása biztosítási jogot még nem ad.⁴⁾ Nem szükséges ellenben, hogy a csődnyitási határozat jogerőre emelkedett legyen;⁵⁾

2. ha az elfogadó ellen a váltó elfogadása után⁶⁾ valamely

³⁾ Így *Plósz* is 207. l. Ellenk. *Apáthy* I. 219. l., ki szerint a csődnyitásnak, épugy mint a végrehajtásnak a 2. pont szerint, az elfogadás után kell történnie. Azonban ha a törvény ezt, vagy, ha a 2. pont a kibocsátási időpont értelmében magyaráztatik, utóbbit a csődre nézve is akarta volna, miért nem mondotta ki az 1. pontban, holott a 2. pontban az időt meghatározta? Hasonló vita a német-osztrák váltójogban a vrszb. hasonló rendelkezése folytán. L. csoportosítva *Brachmann*nál id. h. 226. sk. l.

⁴⁾ V. ö. **B. T.** 631/89. (J. 89., 58. l.). A német vrszb. 29. cz. a fizetés-megszüntetést a csőddel azonosítja. Hasonlóképen a skandináv V. T. 30. §., svájci köt. jog 748. cz., olasz K. T. 315. cz., román K. T. 340. cz. Nálunk is tartalmazza az *Apáthy*-féle Tervezet 95. cz. és Min. javasl. 93. §-a. Azonban a képvh. igazs. bizottsága törölte s ez így maradt, daczára *Ráth Károlynak* a visszaállításra vonatkozó indítványának (Képvh. Napló V. 191. l.). A mellőzés azért történt, mert »hazai jogrendszerünkben a fizetés beszüntetése mint jogintézmény még nincs elismerve« (*Chorin F.* előadó), a mi nem lett volna akadály. V. ö. *Plósz* is 207. l.

⁵⁾ A csődnyitási végzés elleni felfolyamodásnak nincs felfüggesztő hatálya. Csődt. 86. §.

⁶⁾ Hasonlag *Apáthy* I. 219. l. A V. T. szószerint ugyan azt mondja: »a váltó elfogadása, illetve kiállítás után«. De ez így hibás, mert két különböző időpont nem lehet egyszerre irányadó. A második időpont nem az idegen, hanem a saját váltóra vonatkozik s csak elnézésből maradt a 29. §-ban annak folytán, hogy a Miniszteri javasl. megfelelő 93. §-a az idegen és saját váltóra nézve közösen intézkedett, a mi meghagyatott annak daczára, hogy később a saját váltó szabályozását az idegen váltóétól elkülönítették. *Plósz* 208. sk. l. szerint a törvényt az idegen váltóra nézve is a kiállítási időpont értelmében kell helyesbíteni azért, mert az *Apáthy*-féle Terv., a német vrszblyal megegyezőleg, az idegen váltóra nézve is csak a kiállítási időpontot

pénzbeli tartozás miatt a végrehajtás siker nélkül megkísérletett. A végrehajtás alatt nemcsak a kielégítési, hanem a biztosítási végrehajtás is értendő, a mely nem kevésbé mutatja az elfogadó bizonytalanságát.⁷⁾ Az elfogadás előtt történt végrehajtás esetében biztosításnak csak az elfogadás megtagadása alapján van helye.

Ugy a csődnyitás, mint az elfogadás után történt végrehajtás sikertelensége a biztosítást követelő által szabályszerűen igazolandó.⁸⁾

II. A biztonság hiánya miatti biztosítási viszkereset azonban az említett esetekben sem feltétlenül, hanem csak a következő feltételek alatt foglalhat helyet:

1. megkivántatik, hogy a váltóbirtokos előbb magától az elfogadótól követeljen biztosítást s ennek megtagadását óvással igazolja (u. n. biztonsági óvás);⁹⁾

2. ha a váltón szükségbeli utalvány van, a váltót előbb még a kijelölt szüzs. utalványozottnál is be kell mutatni elfoga-

tartalmazta s a szakértekezlet ezt csak abbeli tévedésből változtatta meg, hogy a kiállítási időpontnak az idegen váltónál az elfogadási időpont felel meg. Ez igaz lehet, de nem határoz, mert a tévedésből kifejezett törvényhozói akarat is kötelező, az pedig kétségtelen, hogy a szakértekezlet, s mint-hogy ennek megállapítása meghagyatott, a törvényhozás is az idegen váltóra nézve az elfogadási időpontot akarta.

⁷⁾ Hasonlag *Apáthy* id. h. *Ellenk. Plósz* 210. l., a ki csak a kielégítési végrehajtás értelmében magyarázza a törvényt. Így **C.** 2014/95. is (Ü. L. 95., 46. sz.). Azonban a V. T. meghozatala idejében érvényben állt váltó-eljárás (l. 1869. ápr. 8. rend. 1. §.), épugy mint az 1881: LX. t.-cz. (l. 223. sk. §§.) a végrehajtás tágabb fogalma alá a biztosítást is vonta, az pedig kétségtelen, hogy az elfogadó a biztosítási végrehajtás sikertelensége esetében époly bizonytalan, mint a kielégítési végrehajtás sikertelensége esetében.

⁸⁾ A biztosíték hiányából felvett óvás erre nem elég, mert ez nem a bizonytalanságot, hanem csak a biztosíték hiányát igazolja. — *I g é n y b e j e l e n t é s* igazolása a különben sikeres végrehajtás esetében a sikertelenség igazolására nem elegendő: **C.** 204/83. (D. Uj f. 5., 281. l.).

⁹⁾ Németül u. n. *Securitätsprotest*. Ez alapon a biztonság hiánya miatti bizt. viszkereset *biztosítás hiánya miatti viszkeresetnek* is nevezetik. Így különösen *Plósz* 210., 422. l. — Az óvás minden esetre az elfogadónál ennek lakhelyén veendő fel, még telepített váltónál és csőd esetében is. A biztosítás nem tartozik a tömeggondnokra, mert a csődtömegből nem történhetik. A német birod. keresk. ftsz. ezt 1878. május 25-én teljes ülési határozatban állapította meg (l. *Entscheidungen* 24., 22. l. *Ellenk.* **C.** 99/99. (D. III. f. 14., 203. l.).

dás végett, s ennek megtagadása szintén óvással igazolandó [V. T. id. §. 2. bek.].

Ha akár az elfogadó biztosítékot ad, akár a szükségbeli utalványozott elfogadja a váltót: ¹⁰⁾ biztosítási viszkeresetnek nincs helye. Ellenben nem kívánja a törvény, hogy az elfogadó a biztosításra előbb keresetileg is kényszerítettessék. A váltóbirtokos és az előzők ugyan, valamint előzőiktől viszkereset útján, azonképen magától az elfogadótól váltókereset útján is követelhetnek biztosítást.¹¹⁾ Azonban ez nem az előzők elleni viszkereset feltétele, hanem elég, ha a biztosítás az elfogadótól peren kívül követeltetik. Sőt a törvény még ezt is meg akarta könnyíteni az által, hogy ehhez a váltóhitelezői minőség igazolását nem kívánja meg. A váltó pusztá birtoka oly meghatalmazásnak tekintendő, melynek alapján az említett bizonytalansági esetekben az elfogadótól biztosítást követelni s annak megtagadása esetében óvással élni lehet [V. T. id. §. ut. bek.].¹²⁾ Az elfogadó elleni kereset megindításához a váltó pusztá birtoka már nem elegendő. Erre csak az van jogosítva, a ki a váltóból vagy a biztonsági óvásból az elfogadó irányában mint jogosított jelentkezik.¹³⁾ Ugyanaz áll

¹⁰⁾ Bármelyik előző érdekében, mert a váltóbirtokosnak ő minden esetre felelős, ha pedig ez nem indít bizt. viszkeresetet, a névbecsült és előzői sem indíthatnak.

¹¹⁾ A német-osztrák váltójogban az eredeti vrszb. még nem tartalmazta annak kifejezett kimondását, hogy az elfogadótól a biztosítás keresetileg is követelhető. Ezt a felmerült viták folytán csak a nürnbergi novellák (6. sz.), illetve az 1858. nov. 2-kán kelt osztrák ig. min. rend. állapították meg. Ennek figyelembevételével szövegeztetett a magyar V. T. id. §-ának 2. bek. (v. ö. *Apátly* Terv. és Min. javasl. indokl.), de a viszkeresettel egy mondatban való összefoglalás folytán nem egészen szabatosan, mert a váltóbirtokos mellett csak a forgatók említettnek, holott az elfogadó ellen kétségtelenül a kibocsátó is felléphet, a ki irányában az szintén váltójogilag kötelezve van (l. fent 43. §.).

¹²⁾ Megfelel az elfogadás végetti bemutatásra és az elf. hiánya miatti óvás felvételére nézve megállapított megkönnyítésnek a V. T. 17. §. 2. bek. szerint (l. fent 39. §.). A biztosítás természetesen a váltóból kitűnő birtokos mint vélelmezett meghatalmazó javára adatik.

¹³⁾ Ez ugyan a V. T. id. §. ut. bek. szavai szerint kétes, mert ha a 2. bek.-ben a »biztosítás követelése« alatt a kereseti követelés értendő, ugyanazt lehetne az ut. bek. hasonló kitételéről gondolni. Azonban abból, hogy itt a biztosítás követeléséről mint az óvás felvételét megelőző cselekvényről van szó, kitűnik, hogy a törvény csak a perenkívüli követelést tartja szem előtt. Ezt bizonyítja a magyar V. T. mintájával, a német vrszabályllyal

a viszkeresetre nézve is, azzal a különbséggel, hogy ehhez minden esetre az óvás szükséges, míg az elfogadó elleni biztosítási váltókereset ettől feltételezve nincs.¹⁴⁾

III. Egyebekben a biztonság hiánya miatti bizt. viszkeresetre nézve ugyanaz áll, mint az elfogadás hiánya miatti viszkeresetre nézve. Így nevezetesen a mi azt illeti, hogy ki ellen indítható,¹⁵⁾ hogy a felvett óvás a megtámadott előzőnek kiadandó,¹⁶⁾ továbbá a biztosítás módját, mennyiségét és hatályát tekintve [V. T. id. §. 3. bek.].¹⁷⁾ Ugyanaz áll továbbá elvileg a biztosíték visszaadása tekintetében. Az egyes esetek azonban némileg eltérők. Így az elfogadás hiánya miatti biztosítási viszkeresetnél megállapított első eset, mely az utólagos elfogadásra vonatkozik, a biztonság hiánya miatti viszkeresetnél természetesen nem nyerhet alkalmazást, hanem csak a két utóbb említett eset, mely az egy év alatt megindítandó fizetési viszkeresetre és a váltókötelezettség megszűnésére vonatkozik. Ezenfelül azonban a biztonság hiánya miatti bizt. viszkeresetnél a biztosíték még akkor is visszaadandó, ha:

1. a váltó a netaláni szükségbeli utalványozott által utólagosan elfogadtatott;¹⁸⁾

2. ha az elfogadó utólag teljes biztosítást nyújt [V. T. id. §. 4., 5. bek.].

való azonosság is, melyben pedig, mint tudjuk, eredetileg az elfogadó elleni bizt. keresetről nem volt szó. Az elfogadás hiánya miatti bizt. viszkeresettel való egyenlőség is e mellett szól. V. ö. *Plósz* is 425. l.

¹⁴⁾ A V. T. id. §. 2. bek. ugyan egyenlő módon látszik követelni az óvást úgy az előzők, mint az elfogadó elleni keresethez. De ez csak az összekapcsolásból származó szövegezési pongyolaság. Ha az elfogadó ellen a fizetési keresethez nem kell óvás, ez a biztosítási keresethez sem követelhető. Ez Németországban vitán kívül áll. V. ö. *Borchardt* Zusatz 382. l., *Rehbein* 57. l., *Staub* 77. l. L. *Plósz* is 235. l.

¹⁵⁾ A V. T. 29. §. csak általában előzőkről beszél. De itt is bármelyik és valamennyi értendő, miként az elfogadás h. miatti bizt. viszkeresetnél.

¹⁶⁾ Ezt a V. T. 29. §-a nem említi, de e nélkül az előzőnek nem volna módja saját előzője ellen fordulni.

¹⁷⁾ Utalással a V. T. 25. §. 2. pontjára és a 27. §-ra. Az egyedül említett »mód«-ban a mennyiség is befoglaltatik. — A 29. §. eseteiben azonban, minthogy ezek a követelés veszélyeztetését is tanúsítják, biztosítási végrehajtásnak is van helye a Végrh. t. 223. §. alapján. V. ö. *B. T.* 3772/97. (D. III. f. 14., 351. l.).

¹⁸⁾ Feltéve, hogy a biztosítékot adó vagy előzője érdekében fogadta el a váltót. V. ö. alább 65. §.

VIII. A váltókötelezettség teljesítése.

1. Fizetési határnap.

48. §.

A fizetési határnap meghatározása.

A váltókötelezettség teljesítése, a váltó fizetése, a benne megjelölt fizetési határnapon, lejáratkor, kell hogy történjék. Bármennyire pontosan legyen azonban a lejárat a váltóban kitéve, mindig merülhetnek fel kételyek annak értelme fölött s azért a váltótörvények szükségesnek tartják a különböző lejáratí megjelölések értelmét közelebbről meghatározni, hogy a váltó minél kevesebb vitára adjon alkalmat s a felek részéről minden önkény ki legyen zárva. A magyar Váltótörvény e részben következő rendelkezéseket tartalmaz:

I. Határozott napra szóló váltóknál a lejárat a váltóban kitett napra esik [V. T. 30. §. 1. bek.]. Ha a fizetési nap valamely hó közepére (*medio*) tüzetett ki, a váltó azon hó 15-én jár le;¹⁾ ha pedig a fizetés valamely hó elejére vagy végére (*ultimo*) tüzetett ki, a lejárat ugyanazon hó első, illetőleg utolsó napjára esik [id. §. 2. bek.].²⁾ Ha a fizetési időben a nap és hó mellett az év hiányzik, azon év értendő, melyben a váltó kiállítatott; ha azonban a fizetési nap a kiállítás évből már eltelt, a lejárat a legközelebbi évre esik [id. §. 3. bek.].³⁾

II. A látra szóló váltók a bemutatáskor járnak le, a mely általában bármikor történhetik. Mindazonáltal, valamint a lát után bizonyos időre szóló váltóknál az elfogadás végetti bemutatásra (l. fent 39. §.), azonképen a látra szóló váltóknál a fizetés végetti bemutatásra is a kibocsátó a váltóban vagy a forgató a

¹⁾ Tehát februárban és a páratlan (31) számú napokból álló hónapokban is.

²⁾ Hasonlag K. T. 328. §. (hó eleje nélkül); német vrszb. 30. cz. (hó eleje és vége csak a 7. sz. nürnbergi novellában, illetve az 1858. nov. 2-án kelt osztrák ig. min. rend.-ben); skandináv V. T. 33. §., svájci köt. jog 749. cz., olasz K. T. 285. cz., román K. T. 307. cz., portugalli K. T. 309. cz. — A szabály kiterjeszthető év elejére és végére is. V. ö. *Renaud* 209. l., *Canstein* 145. l. *L. Plósz* is 309. sk. l.

³⁾ Más törvényekben nem található ily rendelkezés, melyet az *Apáthy*-féle Terv. sem tartalmazott, hanem csak a Min. javaslt. 52. §-a vett fel.

forgatmányban határidőt tűzhet, s ha ilyen nincs is tűzve, a bemutatásnak a kiállítástól számítandó két év alatt kell történnie.⁴⁾ Ha a váltó ezen határidők alatt nem mutattatik be, ez szintén a viszkereset elvesztését vonja maga után és pedig a törvényben vagy a kibocsátó által kijelölt határidő elmulasztása esetében az összes forgatók és a kibocsátó ellen, a forgató által kijelölt határidő elmulasztásánál ezen forgató ellen [V. T. 31. §].⁵⁾

A bemutatás alatt csak a fizetés végetti bemutatás érte-
tetik.⁶⁾ A mennyiben a látra szóló váltó kivételesen előbb elfogadás
végett mutattatott volna be s ennek folytán vagy már eredetileg
elfogadtatott volna: a fizetés végetti bemutatás az elfogadóra
nézve is megállapítja a lejáratot. Ha ellenben a bemutatás elmu-
lasztatott, az elfogadóra nézve, a ki ezen mulasztás folytán nem
szabadul úgy miként az előzők,⁷⁾ lejáratnak a lát után bizonyos
időre szóló váltó hasonszerűségéhez képest, a törvényben megállap-
ított két év vagy a kibocsátó által a váltóban kijelölt határidő
utolsó napja tekintendő.⁸⁾

⁴⁾ Tehát legfeljebb a második év utolsó napján. Az óvás azonban még a következő második köznap eltelte előtt vehető fel, nem mint a lát után bizonyos időre szóló váltónál az elfogadás megtagadásáról, s nem is az óvás napja tekintetik a lejárati napjának, mint az utóbbinál a lejárati idő kezdőpontjának. V. ö. *Plósz* is 313. l.

⁵⁾ Hasonlag német vrszb. 31. cz. Más törvényhozásoknak a lát utáni váltók elfogadás végetti bemutatási határidővel szintén egyenlő bemutatási idejéről l. fent 40. §. 11. jegyz. Az 1840. évi magyar V. T. I. r. 103. §. a lát utáni váltók határidejét csak a kifejezetten látra szóló váltókra terjesztette ki, a »tetszésre« szóló váltók bemutatása ellenben semmi határidőhöz nem volt kötve.

⁶⁾ A törvény csak azért szól egyszerűen bemutatásról, mert, mint említettük, a látra szóló váltókat előzetesen nem szokták elfogadás végett bemutatni. De minthogy ez nincs kizárva, jó tudni, hogy az ilyen bemutatás nem állapítja meg a lejáratot. V. ö. *Thöl* 174. l., *Lehmann* 358. l. *Plósz* 313. l.

⁷⁾ Kivétel itt is a telepített váltó, ha kellő időben óvás nem vétetett fel. V. ö. fent 44. §.

⁸⁾ V. ö. C. 868/91. (D. Uj f. 28., 222. l.) is. Hasonlag *Plósz* 314. l. A skandinávi V. T. 77. §. és a svájci köt. jog 750. cz. ezt kifejezetten állapítja meg, sőt úgy látszik, a forgató által kijelölt határidőre nézve is, a mi azonban azért nem helyes, mert a törvény a forgató által tűzött határidőt világosan csak magára a forgatóra nézve tekinti hatályosnak. (L. fent 40. §.) A német-osztrák váltójogban a kérdés vitás. Némelyek az elfogadóra nézve a lejáratot a bármikor, tehát akár 10—20

III. Azon váltókra nézve, melyek lát vagy kelet után bizonyos időre szólnak, a lejárat kiszámítása iránt következő határozatok szolgálnak irányadoul:

1. ha a határidő napokban állapított meg, a lejárat a határidő utolsó napjára esik; e határidőbe azonban az a nap, melyen a kelet utánra szóló váltó kiállított, vagy a lát utánra szóló váltó elfogadás végett bemutatott,⁹⁾ nem számítatik be [V. T. 32. §. 1. pont];¹⁰⁾

2. ha a határidő hetekben, hónapokban vagy több hónapra terjedő időszakban: évben, félévben vagy évnegyedben állapított meg, a lejárat a fizetési idő hetének vagy hónapjának azon napjára esik, mely elnevezésénél vagy számánál fogva a kiállítás, illetőleg a bemutatás napjának megfelel;¹¹⁾ ha pedig e nap a fizetési hóban hiányzik, a lejárat e hó utolsó napjára esik [V. T. id. §. 2. pont];¹²⁾

3. félhónap alatt mindig tizenöt nap értetik,¹³⁾ s ha a határidő egy vagy több egész s egy fél hóban állapított meg, a félhónap mindig a határidő végén számítandó [V. T. id. §. 3. pont és ut. bek.];¹⁴⁾

esztendő mulva történt tényleges bemutatásra teszik. Így *Thöl* 175. l. és *Renaud* 212. l. Mások szerint az elfogadó épugy szabadul mint az előzők. Így *Lehmann* 361. sk. l. Az uralkodó felfogás azonban az elméletben épugy mint a gyakorlatban szintén az, hogy a bemutatási idő utolsó napja a lejárat, a melytől fogva az elfogadó elleni elévülés kezdődik. V. ö. *Volkmar-Löwy* 143. l., *Borchardt Zusatz* 412., *Hartmann* 449. l., *Rehbein* 61. l., *Staub* 93. l., *Dernburg* 800. l., *Canstein* 147. sk. l. — Bemutatás helyett keresetindítás? l. fent 40. §. 24. jegyz.

⁹⁾ Illetve az óvás a V. T. 20. §-a értelmében felvétellett. Lásd fent 40. §.

¹⁰⁾ Hasonlag 1840. évi V. T. I. r. 90., 91. §§., német vrszb. 32. cz. 1. pont; skandináv V. T. 33. §., svájci köt. jog 751. cz., angol V. T. 14. cz., román K. T. 307. cz., szerb K. T. 105. §. V. ö. K. T. 329. §. 1. pont is.

¹¹⁾ A kiállítási, illetve bemutatási nap itt sem számítatik. Pl. kelettől 3 hét mulva, kelet napja hétfő = lejárat harmadik hét befejező hétfője. »Kelettől 3 hó mulva«, kelet május 10 = lejárat augusztus 10. — Hasonlag 1840. V. T. I. r. 94., 95. §§., német vrszb. 32. cz. 2. pont, svájci köt. jog 751. cz. 2—3. p., román K. T. 307. cz., szerb K. T. 105. §. (csak hónapokra). V. ö. K. T. 329. §. 2. pont is.

¹²⁾ Pl. »láltól 2 hó mulva«, lát július 31 = lejárat szeptember 30.

¹³⁾ Tehát februárban és páratlan számú (31) napokból álló hónapokban is.

¹⁴⁾ Pl. »láltól 2½ hó mulva«, lát február 15 = lejárat ápril 30.

4. ha kelet utánra szóló és belföldön fizetendő váltó oly országban állittatott ki, melyben az ó-időszámítás áll fenn,¹⁵⁾ a nélkül hogy megjegyeztetett volna, hogy a váltó új időszámítás szerint kelt, vagy ha a váltó mindkét időszámítás szerint keltezett: a lejárat napja az új időszámítás szerinti naptár azon napjától számittatik, mely az ó-időszámítás szerinti kiállítási napnak megfelel [V. T. 34. §.].¹⁶⁾

IV. A mi végül a hazai vásári váltókat illeti, ezeknek lejárata esik:

1. a vásár napjára, ha ez egy napig tart;
2. a vásár utolsó napjára, ha ez egy napnál hosszabb ideig, de legfeljebb 8 napig tart;
3. a vásár nyolczadik napjára, ha a vásár nyolcz napnál tovább tart [V. T. 35. §.].¹⁷⁾

(február 15 + 2 hó = ápril 15 + 15 nap). Megfordítva lenne május 2., illetve szökő évben május 1. (február 15 + 15 nap = márczius 2., illetve 1 + 2 hó). — Hasonlag német vrszb. 32. cz. 2. bek., svájcz köt. jog 751. cz. 2. bek. V. ö. K. T. 329. §. 3. pont is.

¹⁵⁾ Az ó-időszámítás (julianusi naptár) ellentétben az új időszámítással (gregorianusi, Gergely-naptár), a mely 12 nappal előbbre van, fennáll: Oroszországban, Romániában, Szerbiában, Bulgáriában, Montenegróban és Görögországban.

¹⁶⁾ Tehát a kiállítási napot kell előbb átszámítani, nem az ó-idő szerint kiszámított lejáratit napot. Pl. »kelettől 3 hó múlva«, kelet ó-idő szerint február 20 = lejárat új-idő szerint június 4 (február 20 ó = márczius 4 új + 3 hó), szökő évben június 5. Megfordítva lenne: június 1. (február 20 + 3 hó = május 20 + 12 nap). — Hasonlag német vrszb. 34. cz., svájcz köt. jog 753. cz. A szabály kiterjeszthető az ó-időszámításbeli országokban elfogadás végett bemutatandó lát utáni oly váltókra is, melyek a belföldre telepítve vannak. V. ö. Plósz 311. l. Kiterjeszthető továbbá oly esetre is, midőn a váltó új-idő számításbeli országban állittatott ki, ha a keltezés kifejezetten ó-időszámítás szerint történt. Ez épen nálunk a görög vallásu lakosságnál gyakori eset.

¹⁷⁾ Átvéve az 1840. évi V. T. I. r. 97. §-ából azzal a különbséggel, hogy ez a 8 napnál hosszabb tartamu vásárookra szóló váltók lejáratát a második hét szerdjára tette. Az Apáthy-féle Terv. és Min. javasl. 56. cz. semmi eltérést nem tartalmazott, ez csak a képvh. igazságügyi bizottságától származik. — Külföldön a több napra szóló vásári váltóknál tulnyomóan az utolsó előtti nap a lejáratit nap. Így franczia *Code de com.* 133. cz., német vrszb. 35. cz. (fentartva a helyi megállapodásokat), hollandi K. T. 153. cz., belga V. T. 24. cz., svájcz köt. jog. 574. cz., olasz K. T. 286. cz., román K. T. 308. cz., szerb K. T. 102. §. Kivétel van Ausztriában, a hol az életb. törv. 4. §-a szerint ez csak a 8 napig

49. §.

A fizetési határnap jogi jelentősége.

I. A váltókövetelés határozottsága és a váltóügyletben résztvevők érdeke egyaránt megköveteli, hogy a váltó lejáratára úgy az adós, mint a hitelező javára megállapítottanak tekintessék.¹⁾ A lejárat előtt tehát sem a hitelező nem követelheti a fizetést, sem az intézvényszerzett, illetve elfogadó nem fizethet úgy, hogy a hitelező a fizetést elfogadni köteles.²⁾ Sőt az intézvényszerzett, illetve elfogadó, még a váltóbirtokos beleegyezésével sem fizethet előbb teljes biztossággal, akár abból a szempontból, hogy váltójogi kötelezettségtől szabaduljon, akár abból, hogy a kibocsátótól fedezetet követelhessen.³⁾ A fizetés a váltóbirtokos kezéhez csak akkor történhetik biztosan, ha a fizető a váltó által alakilag igazolt váltótulajdonosi minőség valódiságát vizsgálni nem tartozik. A V. T. ezt meg is állapítja (l. alább 52. §.). De minthogy a váltó annak tartalma szerint a lejáratkor fizetendő, a vizsgálati kötelezettség mellőzése is csak azon esetre értendő, ha a fizetés a váltó tartalma értel-

terjedő vásároknál áll, a hosszabb tartamu vásároknál ellenben a harmadutolsó nap a lejárat (ezt átvette a boszniai V. T. 35. §-a is); továbbá a spanyol K. T. 452. cz. és a portugalli K. T. 310. cz. szerint, melyek mindig az utolsó napot jelölik lejárat gyanánt.

¹⁾ Hogy mennyiben van ebben eltérés a magán- és keresk. jogtól, arról l. *Szerző K. jog. II. 146. §.*

²⁾ A legtöbb váltótörvény ezt kifejezetten állapítja meg. Így a francia *Code de com.* 146. cz., hollandi K. T. 159. cz., belga V. T. 36. cz., szerb K. T. 122. §., olasz K. T. 294. cz., román K. T. 316. cz., svájci köt. jog 760. cz., spanyol K. T. 493. cz., portugalli K. T. 317. cz. A német vrszb. és utána a magyar V. T. ily intézkedés felvételét fölöslegesnek találta, mert a többi intézkedésből önként következik. V. ö. *Liebe* 127. l., *Thöl* 303. l.; C. 3352/95. (J. 96. 48. l., M. 8., 397. l.). Ellenk. C. 372/95. (D. III. f. 2., 307. l.) téves hivatkozással a V. T. 38. §-ára (l. alább 53. §.).

³⁾ Itt nem tekintjük azt az esetet, ha az intézvényszerzett, ill. elfogadó leszámítolás útján váltja magához a váltót s ennek folytán magára forgattatja (l. fent 33. §.). Ez nem igazi fizetés s általában nem is vonatik a lejárat előtti fizetés szabályai alá. V. ö. *Liebe* 128. l., *Thöl* 300. l., *Hartmann* 349. l., *Nouguier* I. 560. l., *Lyon-Caen* 206. l. L. *Plósz* is 320. l. Egyes törvények azonban a lejárat előtti leszámítolást a fizetéssel azonosítják. Így a hollandi K. T. 158. cz. és a portugalli K. T. 318. cz.

mében történik.⁴⁾ A lejárat előtti fizetés esetében tehát a fizető nincs felmentve a váltótulajdonosi minőség vizsgálatától, s ha tényleg oly váltóbirtokosnak fizetett, a ki nem volt a váltó tulajdonosa, ez az ő veszélyére megy, úgy hogy a később jelentkező valódi tulajdonosnak esetleg még egyszer tartozik fizetni.⁵⁾ De még ha a valódi tulajdonosnak fizetett is, a lejárat előtti fizetés legalább is fedezeti igényét veszélyeztetheti, lehetséges lévén, hogy a kibocsátó az intézvényszerűt a váltóban foglalt meghagyás ellenére arra utasítja, hogy a fizetést ne teljesítse.⁶⁾ A bár valódi

⁴⁾ Így kifejezetten: francia *Code de com.* 145. cz., hollandi K. T. 164. cz., belga V. T. 35. cz., szerb K. T. 121. §., skandináv V. T. 39. §., spanyol K. T. 491. cz., portugáli K. T. 319. cz. A német vrszb. és a magyar V. T. nem mondja ugyan kifejezetten a 36. §-ban, de magától érti.

⁵⁾ Így kifejezetten: 1840. V. T. I. r. 111. §., francia *Code de com.* 144. cz., hollandi K. T. 158. cz., belga V. T. 34. cz., szerb K. T. 120. §., skandináv V. T. 40. §., svájci köt. jog 760. cz., olasz K. T. 294. cz., román K. T. 316. cz., spanyol K. T. 449. cz., portug. K. T. 317. cz. Feltételeztetik azonban, hogy később a váltó nélkül jelentkező tulajdonos szabályszerű megsemmisítést eszközölt ki, mely egyedül helyettesíti a váltót. L. alább 75. §.

⁶⁾ Ellenrendelet: *contramandirozás, contre-ordre*. Azelőtt sokat vitatott és törvényileg is szabályozott kérdés, hogy mennyire van ennek helye a váltónál? V. ö. *Treitschke* I. 292. sk. l., *Heise* és *Cropp* Jurist. Abhandlungen II. 13. sz., *Thöl* 190. §., *Liebe* 63. sk. l., *Hartmann* 39. §. Míóta azonban mindinkább felismerik, hogy a váltó nem tekinthető valósággal megbízásnak (l. fent 43. §.), azóta belátják, hogy a kérdés nem szorosan vett váltójogi kérdés, hanem csak az alapul fekvő viszonyra tartozik s ennek különbözősége szerint döntendő el. A mennyiben azonban a váltó alapja a kibocsátó és intézvényszerű között csakugyan megbízási viszony: az ellenrendelet érvényesnek tekintendő mindaddig, a míg *res integra* van, a míg nevezetesen az intézvényszerű a váltót el nem fogadta (mert ekkor már feltétlen kötelezettséget vállalt), vagy lejáratkor ki nem fizette. A lejárat előtt tehát a még el nem fogadó intézvényszerű az ellenrendeletnek megfelelni tartozik s a fedezeti igény szempontjából a váltót sem elfogadni, sem kifizetni nincs jogosítva, ellenkezőleg fedezetet nem követelhet, és az előbb kapott fedezetet visszatéríteni tartozik. Az ellenrendelettel gyakran a kibocsátó csődje is azonosítatik, ha az intézvényszerű arról tudomást szerzett. Ez azonban annál kevésbé helyeselhető, mert az intézvényszerű a tömeggondnoktól származó ellenrendelet hiányában nem tudhatja, vajjon a váltófizetés nincs-e a tömeg érdekében? V. ö. *Canstein* 445. sk. l. A francia jog szerint a csődtömeg ellenrendeletet sem tehet, mert a fedezet a váltóbirtokos tulajdonának tekintetik (l. fent 43. §. 4. jegyz.), bár a kibo-

tulajdonosnak történt lejárat előtti fizetés kifogás alá eshetik különösen csődjogi szempontból is.⁷⁾

II. Magát a lejárat napot a V. T. úgy határozza meg, hogy a váltóbirtokos már e napon a fizetést követelheti, az adós már e napon fizetni tartozik. Azelőtt a törvényhozások a váltóadóst bizonyos kiméletben részesítették s a lejárat után a fizetésre még bizonyos időt engedtek neki (u. n. kiméleti napok),⁸⁾ a melynek letelte előtt arra nem volt szorítható, sem ellene óvás nem vétethetett fel. Azonban az újabb törvényhozások az ilyen kiméleti napokat, melyek a váltókövetelés szigorú természetével össze nem egyeztethetők, majdnem mindenütt eltörölték,⁹⁾

csátó maga, a míg nincs csődben, a lejáratig a fedezet fölött rendelkezhetik, a miben ellenmondás rejlik. V. ö. *Lyon-Caen* 141. l.

⁷⁾ Minden esetre, ha a fizető jut csődbe, a mennyiben a lejárat előtti fizetés a Csődt. 27. §. 3. pontja szerint megtámadható, holott a lejáratkori fizetés a Csődt. 30. §-a értelmében nem támadható meg. Vajjon a fizetést felvevő lejárat előtt, de a fizetés után bekövetkezett csődje esetében is? Ez különösen Franciaországban sokat vitatott kérdés. Némelyek szerint az elfogadó ismételt fizetésre kényszeríthető azon alapon, mert az ő lejárat előtti fizetése által a tömeg megrövidült. Így *Nouguier* I. 560. l., *Bravard-Demangeat* 344. sk. l. Mások ellenben ezt tagadásba veszik, arra utalván, hogy a vagyonbukott a hitelező, a kinek teljes joga van a korábbi fizetést elfogadni azzal a hatálylyal, hogy az adós felszabaduljon. Így *Lyon-Caen* 208. l. Hasonlag az olaszoknál *Vidari* 310. sk. l. Az utóbbi felfogás a mi jogunk szempontjából is helyesebb.

⁸⁾ *Respecttage, jours de grace, days of grace, dilazioni di grazia.* V. ö. ezekre nézve közelebbről: *Jousse* Commentaire sur l'Ordonnance du commerce, ad 5. czim. 4. §., *Treitschke* Encycl. II. 145. sk. l., *Thöl* 45. §. A kiméleti napok egyébiránt nem mindig csak az adós, hanem néha a hitelező javára is voltak megállapítva.

⁹⁾ Így kifejezetten francia *Code de com.* 135. cz., német vrszb. 33. cz., skandináv V. T. 31. §., svájcz kö. jog 752. cz., olasz K. T. 290. cz., román K. T. 312. cz., szerb K. T. 106. §., spanyol K. T. 455. cz. De el vannak törölve közvetve az által, hogy nem említettnek, másutt is. Így a hollandi, belga és portugalli váltójogban. Csak az angol-amerikai és az orosz váltójog ismer még most is kiméleti napokat. Előbbi 3 ilyen napot ad, kivételével az angol V. T. szerint a látra szóló váltóknak általában (10., 14. cz.), az amerikai jog szerint, úgy mint előbb az angol szerint is, a kifejezetten felmutatásra (*on demand*) fizetendő váltóknak, ellentétben az egyszerűen látra szóló (*at sight*) váltókkal, a mennyiben egyes particuláris államok utóbbiakra nézve sem törölték el a kiméleti napokat. V. ö. *Daniel* I. 549. sk. l., *Borchardt* Vollst. Samml. I. 338. l. Az orosz V. T. 608. cz. látra szóló váltóknál 3, határozott napra szóló váltóknál 10 kiméleti napot ad.

s a magyar váltójog sem ismeri,¹⁰⁾ minélfogva az elfogadó a fizetést a lejárat napján meg nem tagadhatja. Sőt a magyar V. T. a váltóadás irányában annyira szigorú, hogy még a lejárat napot sem adja meg neki egészen, miként a magánjog,¹¹⁾ hanem kimondja, hogy a fizetést a fizetési határnapon már déli 12 óráig kell teljesíteni [V. T. 33. §].¹²⁾ Ezen órán túl a megkéréselt adós már késedelmesnek tekintetik¹³⁾ s ellene óvás vehető fel (l. alább 56. §.). A lejárat napon a fizetés csak akkor nem követelhető, ha vasárnapra vagy Gergely-naptár szerinti valamely közönséges ünnepnapra esik (l. alább 87.). Ily esetben tehát a tulajdonképeni fizetési nap a lejárat naptól különbözik, a mi egyuttal az óvási időre is kihat.¹⁴⁾

¹⁰⁾ Az 1840. évi V. T. I. r. 98. §. kifejezetten tagadja meg s ennek folytán az új V. T. már fölöslegesnek találta róluk külön is szólni, jöllehet a javaslatok még említették. A törlés a képviselőházban *Teleszky István* indítványára történt. L. Képvh. Napló V. 193. l.

¹¹⁾ V. ö. osztrák p. t. 903. §.

¹²⁾ Ez az intézkedés az 1840. évi V. T. I. r. 109. §. alapján vétetett fel, mely azonban az egy napos vásári váltóknál kivételesen d. u. 4 óráig állapította meg a fizetési időt. A javaslatok még nem tartalmazták, csak a képviselőház fogadta el *Teleszky* indítványára (l. Képvh. Napló V. 194. l.). — A külföldi váltójogok, a melyek kiméleti napokat nem ismernek, többnyire az egész napot adják, úgy hogy az óvás csak másnap vehető fel. Így franczia *Code de com.* 162. cz., hollandi K. T. 179. cz., belga V. T. 53. cz., svájcz k. jog 762. cz., szerb K. T. 138. cz., olasz K. T. 296. cz., román K. T. 319. cz., spanyol K. T. 504. cz., portugáli K. T. 327. cz. A német K. T. 41. cz. és a skandináv V. T. 41. §. megengedik az óvást a lejárat napján is, de minthogy közelebbi óra nincs meghatározva, kétes, vajjon az adós várakozásra kényszerítheti-e a váltóbirtokost a lejárat nap elteltéig? V. ö. *Borchardt* Zusatz 499. l., *Renard* 216. l., *Staub* 108. l. A mely helyeken külön fizetési órák vannak megállapítva (l. alább 87. §.), az óvás minden esetre csak azok letelte után vehető fel. V. ö. *Brauer* 91. l. Ez áll különösen egyes osztrák városokban. Így Prágában az óvás csak délután 1 óra után, Triesztben 4 óra után, Lembergben 3 óra után vehető fel. V. ö. *Blaschke* i. m. 212. l., *Theumann* 143. l. Bécsben ily fizetési órák nincsenek. V. ö. C. 1132/98. (D. III. f. 14., 22. l.).

¹³⁾ Előbb nem, s ennyiben a fizetési nap délelőtti az adós javára megállapított kiméleti idő jellegével bir. V. ö. *Plósz* is 317. l. Ez a váltójogon kívül, pl. telekkönyvi biztosításnál is áll. A délelőtti beadott előjegyzési kérvény tehát visszautasítandó. Ellenk. C. 5976/88. (D. Új f. 20., 25. l.).

¹⁴⁾ L. alább 56. §. De nem az elévülésre is. L. alább 78. §.

III. Az általános elvek szerint a hitelező a lejárat napon a fizetést követelni csak jogosítva van, de nincs kötelezve. Ez áll a váltóbirtokosra nézve is, szemben a közönséges elfogadóval, a kitől a fizetés az elévülési időn belül később is bármikor követelhető, ennek csak az a joga lévén, hogy az óvási határidő letelte után a váltóösszeget bírói kézhez tegye le (l. alább 55. §.). Másként áll azonban a dolog az előzőkkel szemben. Ezek csak azon feltétel alatt lévén kötelezve, ha a váltó az intézvényszerzett, illetve elfogadó által lejáratkor nem fizettetik; velük szemben s az ő viszkereseti kötelezettségük fentartása szempontjából a fizetésnek lejáratkori követelése a váltóbirtokosra nézve nemcsak jog, hanem köteleesség is, s ugyanaz áll a telepített váltó elfogadjával szemben is (l. fent 44. §.). E részben mindazonáltal a V. T. kevésbé szigorú, a mennyiben ugyanis megengedi, hogy a váltóbirtokos a fizetést az intézvényszerzettől, illetve elfogadótól, még a lejárat napon túl terjedő óvási határidő alatt is követelhesse (l. alább 56. §.).¹⁵⁾ E határidő alatt az intézvényszerzett is jogosan fizethet, habár nem is fogadta el a váltót.¹⁶⁾

50. §.

A fizetési idő meghosszabbítása.

I. Valamint a köztörvényi követelésekkel, azonképen a váltónál is lehetséges, hogy a lejárat későbbre halasztatik, meghosszabbítatik (u. n. *prolongatio*). Ez történhetik a felek akaratával (önkéntes *prolongatio*), vagy ettől független esemény folytán (szükségképeni *prolongatio*). Utóbbi előfordul a vásári váltónál, ha az illető vásár járvány vagy más ok miatt későbbi időre halasztatik. Lehetséges továbbá az államhatalom közvetlen intézkedése által, pl. háboru vagy más közveszély vagy válság idejében. Ez azonban nem szokott úgy alkalmaztatni, hogy egyenesen a lejárat halasztatik el,¹⁾ hanem rendesen csak a lejáratral össze-

¹⁵⁾ Ez eredményben kiméleti idő a hitelező javára. V. ö. *Thöl* 194. lap.

¹⁶⁾ T. i. a fedezeti igény szempontjából. Azontul ellenben az intézvényszerzett, a ki nem fogadta el a váltót, nincs jogosítva fizetni. V. ö. *Treitschke* Encycl. II. 826. l., *Thöl* 303. l.

¹⁾ Erre rendszerint nincs szükség, mert az elfogadó a lejárat után

függő egyes cselekmények ideje halasztatik el, úgy hogy egyéb tekintetben az eredeti lejárati s annak hatása változatlan marad (u. n. *moratoriumok*).²⁾ Így nevezetesen az illető esemény által sujtott adósok javára felfüggesztetik a bírói érvényesítés, vagy az illető esemény által akadályozott váltóhitelezők javára meghosszabbítatik a törvényes bemutatási és óvási határidő s az ezzel összefüggő viszkereseti elévülés, nehogy annak elmulasztása miatt viszkereseti jogait elveszítsék (l. alább 56. §.). Különösen az utóbbi az, a melyet már gyakrabban alkalmaztak³⁾ és pedig úgy is, hogy a meghosszabbított határidő eltelte előtt a bemutatás és óvás meg sem engedtetett, a meghosszabbítás tehát nemcsak a hitelezők, hanem az adósok javára is szolgált.⁴⁾

II. A mi a lejárati idő önkéntes meghosszabbítását illeti, melyről a V. T. époly kevésbé intézkedik mint a szükségképeni meghosszabbításról:⁵⁾ ez oly módon, hogy valamennyi váltóérde-

még az elévülési idő alatt van kötelezve, ez pedig oly hosszú, hogy legtöbbször az illető esemény már előbb szűnik meg.

²⁾ A kifejezés: *moratorium* szoros jogi értelemben a késedelem (*mora*) következtében való jogérvényesítés elhalasztását jelenti. De nemcsak az adós késedelmére kell gondolni (így *Plósz* 321. l.), hanem a hitelező késedelmére is. A közéletben pedig a *moratorium* alatt a lejárati államhatalmi meghosszabbítását is értik.

³⁾ Így a jelen században: Belgiumban az 1830. évi forradalom alkalmából; Ausztriában 1848. június 20-án Prága részére, u. a. évi október 20-án Bécs városa részére, 1866. június 28-án és július 5-én Csehország részére; Franciaországban 1814-ben, 1830-ban s különösen a német-francia háború alkalmával 1870. aug. 13-án és többször ismételve, utoljára 1871. júl. 4-én. V. ö. *Swoboda Archiv f. d. W. R.* 16. köt. 34. l., *Schiebe-Brentano* 147. l. 1. jegyz. és a francia *moratorium-törvényekre* nézve fent 13. §. Hazánkban *moratoriumot* adott az 1848. évi IX. t.-cz. az úrbér megszüntetése folytán, de az 5. §. szerint »a kereskedési viszonyokból eredő váltók kivételével«. Ujabbán 1879-ben a szegedi árvíz alkalmából bocsátott ki *moratorium* az u. a. évi V. t.-cz. felhatalmazása alapján 1879. márczius 24-én 8266. szám alatt kibocsátott igazs. min. rend. (R. T. 90. l.) által.

⁴⁾ Így különösen az említett francia *moratoriumok* szerint, a melyek által tehát közvetve maga a lejárati is elhalasztott. Az ebből keletkezett bonyodalmakról a nemzetközi váltójog szempontjából l. fent 13. §. és alább 84. §.

⁵⁾ Az *Apáthy-féle Tervezet* mindkettőről intézkedett (62—64. cz.). A szakértekezlet azonban ezen intézkedéseket mellőzte. Külföldön régebbi törvények az önkéntes *prolongatiót* gyakran szabályozták. V. ö. *Treitschke*

keltre nézve váltójogi hatálylyal birjon, csakis az összes érdekeltek beleegyezésével és csakis magán a váltón történhetik.⁶⁾ Minthogy azonban a lejárat a váltó lényeges alkatrésze s annak megváltoztatása voltaképen annyi, mint az eredeti váltó helyettesítése új váltóval; másfelől pedig a váltó lényeges kellékeinek megváltoztatása mindig gyanút kelt annak jogosultsága iránt, s az érdekeltek beleegyezésének bizonyítása is esetleg nehézségekbe ütközhetik, azonfelül a megváltoztatás jövedéki szempontból is kifogás alá esik:⁷⁾ közönségesen a lejáratot nem az eredeti váltólevélén változtatják meg, hanem az eredeti aláírásokkal s az új lejáratral új váltólevél állittatik ki.⁸⁾ Az eredeti váltólevél fentartásával csakis olyan meghosszabbítás fordul elő, a mely nem valamennyi érdekelt beleegyezésével, hanem csakis a váltóbirtokos és az elfogadó vagy más váltókötelezett között történik. De az ilyennek nincs is szorosan vett váltójogi jelentősége, ez nem változtatja meg az eredeti lejáratot vagy magát a fizetési kötelezettséget a többi érdekeltekre nézve,⁹⁾ hanem csak kifogást ad

Encycl. II. 274. sk. l.; *Thöl* 727. l. Az 1763. évi osztrák vrszb. 50. §. is tartalmazott intézkedést. Az újabb váltótörvények azonban többnyire hallgatnak róla. Kivételt képez a svájcz köt. jog 761., 803. cz. és közvetve az angol V. T. 64. cz.

⁶⁾ Vajjon az eredeti lejárat kiigazításával avagy külön nyilatkozáttal? az mindegy. Az utóbbit azonban az összes aláírók aláírni tartoznak, mert a lejárat megváltoztatásához való hozzájárulásnak épugy magából a váltóból kell kitünnie, mint az eredeti lejárat elfogadásának az eredeti aláírása által.

⁷⁾ V. ö. Bélyeg- és illetéktörvények 51. §., mely szerint a váltók hosszabbítása bélyegilleték tekintetében új ügyletnek tekintendő.

⁸⁾ A németek az ilyen váltót *Prolongationswechsel*nek, az angolok: *renewal-bill*nek nevezik. Az új váltó teljesen a régi helyébe lép s váltójogilag törlesztést, illetve novációt foglal magában. V. ö. C. 945/88. (P. T. 17., 115. l.), 420/97. (D. III. f. 9., 190. l.), mely szerint a régi váltó csak akkor érvényesíthető az új váltót beküldő adós ellen, ha a váltóbirtokos utóbbit még fel nem használta, vagy az adósnak rendelkezésre bocsátja; *Plósz* 322. l. Az eredeti alapul fekvő viszonyok azonban változatlanul megmaradnak az új váltóval szemben is. Esetleg az új váltó a lejáratú időn kívül más változtatásokat is tartalmaz, pl. az összeg felemeltetik az újabb kamatokkal, vagy az egyik kezes helyett más kezes írja alá az új váltót stb.

⁹⁾ A régiebb felfogás szerint ugyan a viszkereseti adósok az elfogadónak adott prolongatio folytán szabadulnak azért, mert a váltóbirtokos maga az oka, hogy a lejáratkor fizetést nem kapott. V. ö. *Treitschke* id. m. II. 389. l. Ez állásponton újabban is: *Dernburg* id. m. 802. l., *Staub* 194. l.

az illető adósnak azon váltóbirtokos ellen, a kivel épen a meg-
egyezés a fizetés elhalasztása iránt történt, ha ez előbb lépne fel
ellene.¹⁰⁾ Különösen a viszkereset fentartására szükséges bemu-
tatásnak és óvásnak az ilyen meghosszabbítás daczára az eredeti
lejárat után kell történnie s az elévülés még az elfogadó ellen is
ettől, s nem a meghosszabbított lejáratról számít.¹¹⁾ E részben
teljesen mindegy, hogy az illető felek közti megegyezés minő
alakban történt? Ha a váltóra vezetett, sem érvényesíthető
mások ellen; ¹²⁾ a szerződő felek közt pedig akkor is érvényesít-
hető, ha a váltón kívül, esetleg csak szóval történt.¹³⁾

A meghosszabbítás történhetik akár a lejárat előtt, akár
később, feltéve hogy az illetőnek váltójogi kötelezettsége még
meg nem szűnt.¹⁴⁾ Mindkét esetben az új határidő, más meg-

és a svájci köt. jog 761. cz. De általában ezt már nem tartják, mert
az előzőknek a váltóbirtokos és elfogadó közti egyezkedéshez semmi közük.
V. ö. *Thöl* 733. l., *Hartmann* 373. l., *Renaud* 221. l., *Canstein* 382. l.,
Borchardt 354. l. stb., nálunk *Plósz* 323. l. Nem szűnik meg a prolongatio
folytán különösen a kezesség, még ha a főadós később fizetéképtelenné
válík. A magánjog ellenkező álláspontja — **C.** 178/98. (D. III. f. 13., 66. l.).
188/98. (U. o. 156. l.) 416/98. (U. o. 294. l.) — a váltókezességre ki nem
terjeszthető. V. ö. *Borchardt* 359. l., *Gold Jogt. Közl.* 98. évf. 29., 30. sz.

¹⁰⁾ V. ö. **C.** 1095/87. (D. Uj f. 17., 143. l.), 513/91. (P. T. 33. 25.
szám). — Hatályos-e a kifogás a lejáratról követelt késedelmi kamat
ellen? Helyesebb azt mondani: nem, mert különben a hitelező a lejáratról
az új határidőig nem kapna kárpótlást a váltóösszeg nélkülözéseért. V. ö.
Borchardt Zusatz 580a. Ellenk. *Hartmann* 372. l.

¹¹⁾ V. ö. **L. I.** 70/80. (D. 25., 37. l.), **C.** 72/82. (D. Uj f. 2., 199. l.);
1042/97. (P. T. 36., 96. l.); *Plósz* 323. l., *Apáthy* I. 148. l. A V. T. 84. §-a
szerint az elévülés feltétlenül a lejáratról foly, a 87. §. szerint pedig a meg-
szakítás csak kereset, illetve perbejelentés által történhetik. Ez a német
váltójogban is tulnyomóan el van ismervé. V. ö. *Thöl* 729. l., *Brauer* Arch.
f. d. W. R. 5., 20. l., *Hartmann* 373. l., *Canstein* 383. l., *Sohm* Zeitschr.
f. d. ges. Hr. 23., 477. sk. l., *Renaud* 222. l., *Dernburg* 803. l., *Borchardt*
Zusatz 704., 713., 737. stb. Ellenben az osztrák gyakorlat szerint az
elévülés a meghosszabbított lejáratról foly. L. *Swoboda* id. h. 42. l., *Borchardt*
324. l. 1. j., 346. l. 1. j. és Zusatz 737. Ezt fogadta el a svájci köt. jog
803. cz. is.

¹²⁾ Még azok ellen sem, a kik később szerezték a váltót. A váltó
megszerzésében még nem lehet hozzájárulást találni. Ellenk. *Dernburg* id. h.,
Staub id. h., *Blaschke* 213. l. 7. jegyz.

¹³⁾ V. ö. **C.** 903/89. (P. T. 19., 172. l.). *Apáthy* Terv. 62. cz. szerint
csak a váltón birt volna joghatálylal.

¹⁴⁾ Bemutatás és óvás elmulasztása vagy elévülés folytán.

állapodás hiányában, az eredeti lejárát, vagy ismételt meghosszabbításnál a megelőző határidő letelte utáni napon kezdődik.¹⁵⁾

2. Fizetés.

51. §.

A váltóhitelező igazolása.

I. Az általános jogelvek szerint az adós meggyőződést tartozik magának szerezni arról, hogy az igazi hitelezőnek fizet, mert ha másnak fizet, az igazi hitelezőnek még egyszer kell fizetnie.¹⁾ E szabályt a bemutatóra szóló és forgatható papirokra általában s különösen a váltóra nem lehet alkalmazni. Forgalmi természetük megköveteli, hogy a hitelezői minőség alapját képező tulajdon (l. fent 8. §.) kimutatása, igazolása (u. n. *legitimatio*) úgy a hitelező mint az adós szempontjából megkönnyíttessék, nevezetesen csak oly külső tényekhez köttessék, melyek mindenki által magából a papirból ellenőrizhetők. E külső tények a váltónál mint rendeleti papírnál a tényleges birtokon felül azon nyilatkozatok melyek magában a váltóban épen a tulajdon és hitelezőség megalapítása végett tételnek. A ki tehát a váltó birtokában van s annak tartalma szerint mint tulajdonos és hitelező jelentkezik, az mint ilyen teljesen igazolva van s a fizető adós tőle a váltómegszerzés jogszerűségének, valódiságának kimutatását sem nem követelheti, sem nem tartozik követelni. Más szóval: a váltótulajdonosi és hitelezői minőség igazolása nem anyagi (*materiális*), hanem pusztán csak alakí (*formális*).

A váltóhitelezőség ezen alakí igazolása az újabb váltójognak mindenütt elismert elve, mely a váltó függetlenségét az alapul

¹⁵⁾ V. ö. K. T. 333. §., Plósz 324. l., Apáthy 149. l. Németországban egyesek a lejárát előtti meghosszabbítást általában, vagy legalább ha keltezve van, ettől számítják. Így Treitschke II. 272. sk. l.

¹⁾ V. ö. osztrák p. t. 1424. §., Dernburg id. m. 227. l., Brunner Endemann-féle Handbuch II. 172. l. A francia *Code civil* 1240. cz. szerint ugyan az adóslevél birtokosának jóhiszeműleg tett fizetés akkor is érvényes, ha a követelés később tőle elpereltetik. De a birtok maga általában még nem tekintetik elégségesnek az adóslevél tulajdonának igazolására s az engedmény hamissága iránti tévedés nem ment fel az ismételt fizetés alól. V. ö. Massé id. m. IV. 18., 26. l.

fekvő viszonyoktól okszerűen kiegészíti, s úgy mint ez, a váltó természeti tulajdonságát képezi.²⁾ A magyar V. T. ugyan csak arra az esetre hozza külön kifejezésre és állapítja meg közelebb-ről, ha a váltó forgattatott.³⁾ De ezt csak azért teszi, mert egyedül a forgatás esetében válik bonyolultabbá a viszony a különböző váltóérdekeltek között s merülhetnek fel kételyek még a tulajdonosi és hitelezői minőség alaki igazolása tekintetében is. Az alaki igazolás elve azonban kétségtelenül a nem forgatott váltónál is áll, a melynél a rendelvényes mint a váltón kijelölt tulajdonos és hitelező szintén már ezen alaki kijelölés által van igazolva.⁴⁾

II. A mi már most a hitelezői igazolást a forgatott váltónál közelebb-ről illeti: erre nézve a **V. T. 36. §**-a azt a szabályt állítja fel, hogy a forgatmányos tulajdonosi minősége a hátiratoknak összefüggő s egész ő hozzá lenyuló láncolata által igazoltatik. Egyuttal megállapítja, hogy ezen összefüggés a hátiratok láncolatában akkor létezik, ha az első hátirat a rendelvényes, vagyis az eredeti váltótulajdonos és hitelező nevével, minden

²⁾ Nem csupán célszerűség kérdése. A bemutatóra szóló és forgatható papírok az anyagi igazolás rendszerével el sem képzelhetők. Épen azért nem tartjuk szükségesnek, hogy az alaki igazolást a kibocsátó akaratából magyarázzuk (igy nálunk *Plósz* 328. l.). A kibocsátó akarata különben is csak annyiban jöhetne tekintetbe, a mennyiben az alaki igazolás a hitelezőnek nyújtott előnyt foglal magában. Ellenben a mennyiben a hitelezőre nézve veszélyes, a kibocsátó, épügy mint más váltóadás, akarata az általános jogelvet meg nem változtathatja.

³⁾ Ugyanigy német vrszb. 36. cz., svájcz kö. jog 755. cz., olasz K. T. 287. cz., román K. T. 309. cz. Más törvényhozások a legítimatio iránt általánosabban, bár kevésbbé részletesen, rendelkeznek. Így a francia *Code de com.* 145. cz.; mely szerint az, a ki a lejáratkor ellenmondás nélkül fizet, érvényesen felszabadultnak vélelmeztetik. Hasonlag hollandi K. T. 164. cz., belga V. T. 35. cz., szerb K. T. 121. §., skandináv V. T. 39. §., spanyol K. T. 491. cz., portugalli K. T. 319. cz. Általánosabb az angol V. T. 38. cz. is.

⁴⁾ Ez kitűnik különösen abból, hogy a V. T. 81. §-a értelmében az elfogadó akkor is kötelezve van, ha a váltó hamis. L. alább 77. §. *Lehmann* azon tanítása, hogy miután a német vrszb.-nak a magyarral hasonló 36. czikke csak a forgatmányosokra nézve állapítja meg az alaki igazolást, ez a rendelvényesre nézve nem terjeszthető ki (id. m. 213. l.), egészen elszigetelten áll. L. ellene *Grünhut Zeitschr. f. Privat- u. öffentl. R.* 19., 287. l., *Canstein* id. m. 214. l. 15. jegyz., *Carlin Zeitschr. f. d. ges. Hr.* 36., 14. l.; nálunk *Plósz* is 70. l. 21. jegyz. és 329. l.

későbbi hátirat pedig annak nevével van aláírva, ki a közvetlen megelőző hátiratban mint forgatmányos fordul elő.⁵⁾ A rendkívényes és első forgató s minden egymásra következő forgató és forgatmányos között tehát névazonosságnak kell lennie.⁶⁾ Ez mutatja alakilag, hogy a váltó szabályszerű egymásutánban jutott az utolsó forgatmányoshoz. E nélkül már csak a váltón kívül lehet a váltó tulajdonát kimutatni.⁷⁾ Ez pedig többé nem alaki igazolás, hanem a váltó megszerzésének anyagi jogszerűségét foglalja magában,⁸⁾ s ha ez nem igazoltatik, a váltóbirtokos keresetével hivatalból elutasítandó.⁹⁾

A hátiratok lánczolatának összefüggése és ezzel a hitele-

⁵⁾ Ábra: R(endelvényes) — A, A—B, B—C, C—D, D—E stb. Fordított egymásután kizárja a legitimatiót. A törvényszerű összefüggés és ez alapon a legitimatió megvan azonban akkor is, ha a rendkívényes hátirata előtt a kibocsátó neve áll a váltó hátán. V. ö. **C.** 315/85. (P. T. 10., 125. l.), 1257/95. (U. o. 33. 14. sz.). Hasonlóképen ha idegen személy hátirata előzi meg a rendkívényes hátiratát, az előbbi nem létezőnek tekintetvén: **C.** 475/97. (P. T. 34., 187. l.). Utólagos beszúrás esetében azonban a váltó aggályossá válik s alaki igazolásra nem alkalmas: **C.** 328/97. (P. T. 35. 22. l.).

⁶⁾ Ezt nem kell azonban tulszigoruan venni. Így pl. az egyik helyen a keresztnév vagy első betűjének kihagyása nem árt. V. ö. **C.** 135/84. (D. Uj f. 9., 239. l.). Biztosító társaság főügynöksége mint rendkívényes s maga a társaság mint forgató: **C.** 325/89. (D. Uj f. 24., 34. l.).

⁷⁾ Ez nem szenvedhet kétséget, mert a V. T. az alaki igazolást csak elégségesnek tekinti, de a nagyobb anyagi igazolást a váltó tartalmával szemben ki nem zárja. Pl. a váltón kívüli engedmény vagy meghatalmazás és öröklés vagy birói átruházás esetében. Ennyiben helytelen **C.** 841/87. (P. T. 16., 118. l.), mely szerint a váltó szövegével ellenkező bizonyítékok a tulajdonosi minőség megállapításánál nem jöhetnek tekintetbe. V. ö. fent a 23. §. 10. jegyzetben közölt esetet is (gondnok a gondnokolt megnevezése nélkül). Maga a V. T. utal a váltón kívüli igazolásra a 72. és 76. §§-ban. V. ö. **C.** is 52/96. (D. III. f. 5., 228. l.), mely csak azért utasította el az örököst az elfogadó ellen az ujitott perben, mert az alapperben nem mint örökös, hanem a kibocsátói aláírás alapján lépett fel. V. ö. *Plósz* is 338. l.

⁸⁾ Ily esetben s o m m á s váltóeljárásnak sincs helye (v. ö. Váltóelj. 14. §.), mert a törvényszerű összefüggés hiánya minden esetre aggályossá teszi a váltót.

⁹⁾ V. ö. *Plósz* is 456. l. 6. jegyz. Ellenk. **C.** 628/82. (D. Uj f. 4., 29. l.) és 939/83. (U. o. 114. l.), mely szerint a forgatmányok összefüggő lánczolatának hiánya alperes által kifogásilag érvényesítendő, különben nem veendő figyelembe.

zői igazolásra nézve azonban még több kérdés merül fel, melyeknek eldöntése szükséges. Így nevezetesen:

1. Mi van akkor, ha valamely üres forgatmány után további akár kitöltött, akár üres forgatmány következik?¹⁰⁾ Ilyenkor a következő forgatmány forgatója nem tűnik ki ugyan a váltóból mint a megelőző forgatmány forgatmányosa, ennek dacára azonban a forgatmányi lánczolat összefüggőnek tekintetik, feltételezhetvén, hogy a következő forgatmány kiállítója az üres forgatmány mellett jutott a váltó birtokába [V. T. id. §. 3. mond.].¹¹⁾ Vajjon közvetlenül az üres forgatmány forgatójától szerezte-e a váltót, avagy közvetve ennek első vagy későbbi, a váltót pusztán átadás útján szerzett, utódjától? az nem vétetik tekintetbe. Minden esetben a következő forgató egészen úgy tekintetik, mintha az üres forgatmány az ő mint forgatmányos nevére kitöltetett volna, a mint hogy azt, mint tudjuk, a maga nevére tényleg ki is töltheti (l. fent 34. §.).

2. Mi van továbbá akkor, ha a forgatmányi lánczolatban kitörölt forgatmányok vannak?¹²⁾ Felelet: a kitörölt forgatmányok a birtokosi minőség megbírálásánál mint nem létezők tekintetnek [V. T. id. §. 2. bek.].¹³⁾ Ennek folytán a lánczolatban csak a kitörölt hátírat előtti és utáni hátíratok jönnek számításba s az összefüggés csak ezek között szükséges; míg ha ezek között nincs összefüggés, a forgatmányi lánczolat nem tekintetik összefüggőnek, habár a kitörölt hátírat által az összefüggés meg-

¹⁰⁾ Ábra: R—A, A—B, B. . . , M—N, N—O.

¹¹⁾ Ez nem oly vélelem, mely ellenkező bizonyítással meg volna dönthető, hanem *praesumptio juris et de jure*, vagy még helyesebben: magyarázati szabály.

¹²⁾ Gyakori eset, különösen a leszámítolásnál, ha a forgatmány a megkeresett leszámítolóra előre állittatik ki s ez visszautasítja a váltót; továbbá ha küldime adatik a hitelezőnek, s ez nem fogadja el stb. — A törlés nem kell hogy ugyanolyan anyaggal vagy ugyanolyan módon történjék. A tentával irt forgatmány tehát akkor sem veendő tekintetbe, ha írónnal van törölve. Ellenk. C. 960/81. (D. Uj f. 1., 136. l.) arra az esetre, ha a forgatmányok részben tentával, részben írónnal vannak törölve. A törléssel azonos az átragasztás is.

¹³⁾ A törvény itt egészen helyesen »birtokosi« és nem »tulajdonosi« minőség megbírálásáról beszél. Mert csak a birtoklás mint tényleges állapot »bírálnak meg«, míg a tulajdon már a kedvező bírálat eredménye. A szövegezésben tehát nincs következtelenség, mint azt Plósz 327. l. 10. jegyz. állítja.

volna. Vajjon a törlés szándékosan és az arra jogosult által, avagy véletlenül vagy jogosulatlanul történt-e? az alaki igazolás szempontjából nem jön tekintetbe.¹⁴⁾ Épügy megfordítva, a ki nem törölt hátírat akkor is figyelembe veendő, ha jogosan kitörölhető lett volna, s a törléssel való azonosítás a hiányzó összefüggést helyreállítaná.¹⁵⁾ A megváltoztatott hátírat azonban az alaki igazolás szempontjából a kitörölt hátírral egyenlő tekintet alá esik.¹⁶⁾

3. A hátíratok összefüggő láncolata nemcsak az utolsó megnevezett forgatmányost, hanem az utolsó üres forgatmány alapján birtokló váltóbirtokost is igazolja.¹⁷⁾ Igazolja továbbá

¹⁴⁾ A törvény semmi megkülönböztetést nem tesz s azt belevinni annál kevésbé szabad, mert az alaki igazolás épen abban áll, hogy kizárólag az alak ténye legyen irányadó. A szóban forgó intézkedés azonban, a mint azt az összefüggés tanúsítja, épen csak az alaki igazolásra vonatkozik s nem magyarázható úgy, mintha a véletlenül vagy jogosulatlanul kitörölt hátírat egészen érvénytelen volna. Az érvényesség szempontjából a kitörölt hátíratok, épügy mint a váltó lényeges kellékei (l. fent 30. §.), csak akkor tekinthetők nemlétezőknek, ha a jogosult által szándékosan töröltettek ki. Ez ugyan itt nem vélelmeztetik, de az általános elvek szerint mégis a véletlen vagy jogosulatlan törlés a váltóbirtokos által, a ki annak alapján fel akar lépni, bizonyítandó. V. ö. *Canstein* 215. l. 19. jegyz.

¹⁵⁾ A b r a : R—A, A—B, B—C, A—X, X—Y. Ebből Y nincs legitimálva, dacára hogy elődje A-tól szerezte a váltót, a ki mint újabb váltóbirtokos, az előbb B-re és C-re szóló forgatmányt kitörölhetette volna. A kitörüléshez való jogosultság vizsgálata már tulmegy az alaki igazolás fogalmán, a váltóbirtokos tehát csak a jogszerű szerzés anyagi igazolása alapján léphet fel. V. ö. *Thöl* 509. l., *Plósz* 331. l.

¹⁶⁾ A megváltoztatás (feltéve, hogy lényeges, pl. a forgató vagy forgatmányos nevére vonatkozik) minden esetre gyanut kelt annak jogszerűsége iránt. Ilyen hátírat alapján tehát csak akkor lehet fellépni, ha a váltóbirtokos a kiigazítás jogszerűségét kimutatja. V. ö. **L. I.** 199/81. (D. 27., 178. l.), **B. T.** 495/87. (D. Uj f. 18., 356. l.). Ide tartozik az az eset is, ha a teljes hátírat a forgatmányos nevének kitörülésével üres hátíráttá változtattatik át. V. ö. *Plósz* is 331. l. s hasonló német gyakorlatot a kiigazításra nézve általában: *Borchardt* Zusatz 251., 443.

¹⁷⁾ A törvény ugyan csak »forgatmányos«-ról szól. De ez alatt kétség kívül az üres hátírat alapján birtokló váltóbirtokost is érti, a mi abból is kitűnik, hogy, ha ez a váltót tovább forgatja, a törvény, mint tudjuk, nem vesz fel hézagot. Ha azonban az üres hátírat alapján birtokló ó v á s t véteztett fel, az ettől feltételezett viszkeresetre vagy egyenes keresetre (telepített váltónál), már csak az ebben megnevezett váltóbirtokos van legitimálva. V. ö. *Thöl* 515. l., **C.** 513/98. (Jogt. K. 98. 16. sz. m.).

nemcsak az utolsó forgatmányost, hanem a forgatmányi lánczatban szereplő korábbi forgatmányosokat is. Az összefüggés mindig csak azon forgatmányosig vizsgálendő, a ki a váltó birtokában van s az nem jön tekintetbe, hogy utána még további forgatmányok következnek, akár van, akár nincs ezekkel összefüggés. A közbenső forgatmányosok s épügy a rendelvényes, ha a váltót viszkereset folytán vagy e nélkül visszaszerzik, nem kötelesek tehát az utánuk következő hátiratokat kitörölni, hogy saját előzőik ellen fordulhassanak.¹⁸⁾ Ők erre csak jogosítva vannak (l. alább 60. §.), s épen azért akkor is, ha e joggal nem élnek, a javukra történt és a megelőző hátiratokkal összefüggő hátirat alapján épügy legitimálva vannak, mintha a váltót nem forgatták volna tovább. Még kevésbé szükséges, hogy a váltót magukra újabb forgatmányokkal visszaforgassák, tekintve hogy a forgatmány és hasonlóképen az eredeti rendelvényesi kijelölés hatálya a továbbforgatás által csak fel lesz függesztve, de meg nem szűnik.¹⁹⁾ A közbenső forgatmányos alatt azonban, ellentétben az utolsó forgatmányossal, minden esetre csak megnevezett forgatmányos értendő. Közbenső, bár a korábbiakkal összefüggő, üres forgatmány alapján sem az, a ki általa a váltót eredetileg megszerezte volt, sem más nincs legitimálva, ha a következő hátiratokat ki nem törölte. Ebben ugyan bizonyos ellenmondás rejlik, mert ha a következő hátiratok kitörlése által épügy legitimálva lesz, mint a megnevezett forgatmányos, akkor, úgy mint ez, kitörlés nélkül is legitimálva kellene lennie. Azonban figyelembe veendő, hogy mihelyt az üres hátíratra újabb hátirat következik, ez által az az utóbbi forgatója javára, a ki, mint tudjuk, úgy tekintetik, mintha az üres hátírat forgatmányosa volna, fel van

¹⁸⁾ V. ö. C. 939/83. (D. Uj f. 4., 114. l.), 218/84. (P. T. 8., 165. l.), 971/97. (P. T. 36. 7. l.), 1348/900. (D. III. f. 17., 276. l.).

¹⁹⁾ V. ö. fent 33. §. Németországban a visszaforgatást, illetve a következő hátiratok törlését, többnyire megkövetelik akkor, ha a visszaszerzés lejárat, illetve óvás előtt történt. Így Hartmann 357. l., Dernburg 271. §. Canstein 215. l. 19. jegyz., Lehmann 550. l. 19. jegyz., Staub 97. l., Brachmann id. h. 244. l., Grünhut II. 119. l. Ez a német gyakorlat fel fogása is. V. ö. Rehbein 65. l., Borchardt Zusatz 433., 437. Azonban e megkülönböztetés nem bir jogosultsággal s legkevésbé alapítható arra, hogy a V. T. 55. §-a (német vrszb. 55. cz.) szerint csak a beváltó előző nincs kötelezve az utána következő hátiratokat kitörölni. E szakasznak a legitimiációhoz semmi köze. V. ö. Thöl 512. l. és nálunk Plósz 333. l.

használva. Ennek folytán tehát abból a következő hátirat fennmaradása esetében már senki más nem is lehet legitimálva, mint az, a kitől a következő hátirat származik. Ellenben ha az üres hátírra következő hátiratok kitöröltettek, a közbenső üres hátirat mint utolsó hátirat jelentkezik.²⁰⁾

4. Ha a forgatmányok láncolatában nincs összefüggés, még az a kérdés merül fel, vajjon azok, a kik a megszakítás, az u. n. h é z a g,²¹⁾ után következnek s a kik az előadottak szerint sem az elfogadó, sem a h é z a g előtti előzők ellen nem léphetnek fel: nincsenek-e legalább legitimálva azon előzőik ellen, a kik szintén a h é z a g után következnek? A kérdés vitás. Helyesebb azonban azt mondani, hogy miután a h é z a g utáni forgatmányok egymással összefüggésben vannak s minden forgatmány önálló váltónyilatkozat, melynek érvénye önmagában rejlik s nem függ a váltóra vezetett korábbi nyilatkozatoktól: a h é z a g utáni forgató a h é z a g utáni forgatmányos ellen az előtte létező h é z a g r a nem hivatkozhatik. E mellett szól a jóhiszemű forgalom érdeke is, mert a ki a h é z a g tudatában szerzi meg a váltót s ezt ismét továbbforgatja, egyenesen roszhiszeműséget követ el, ha saját forgatmányának hatályát a h é z a g r a való hivatkozással kifogásolná.²²⁾

²⁰⁾ V. ö. különösen *Thöl* 515. l. s. utána *Plósz* 334. l., **C.** 513/98. (D. III. f. 11., 175. l.) különbséget tesz, vajjon az óvás már fel van-e véve vagy nem. Csak az első esetben nem állapítja meg a legitimatiót a közbenső üres hátirat alapján. Az utóbbi esetben ellenben annak felhasználását megengedi törlés nélkül is, a mi helytelen.

²¹⁾ L. e kifejezést az 1840. évi V. T. 170—175. §§-ban, a hol a h é z a g ról közvetlen intézkedés történt. Az új V. T. s a külföldi váltótörvények a h é z a g ról közvetlenül nem szólnak.

²²⁾ Hasonlag kifejezetten 1840. évi V. T. 173. §., mely egyuttal jogfolytonossági érvet szolgáltat, *Apáthy* I. 154. l., előbb *Plósz* is 1. kiad. 212. sk. l. Ellenk. **C.** 712/84. (P. T. 9., 21. sz.), 335/97. (P. T. 34., 186. l.). **B. T.** 2561/80. (D. 28., 266. l.), **L. I.** által megerősítve, *Plósz* 3. kiad. 332. l. A kérdés Németországban és Ausztriában is vitás. A jogosultság mellett: *Renaud* 293. l., *Kuntze* 98. l., *Hartmann* 358. l., *Volkmar-Löwy* 151. l. (tévesen idézi *Plósz*), *Blaschke* 217. l. 4. jegyz., osztr. legf. itsz. 1861. febr. 12. hat. (I. *Borchardt* 212. l.). Ellene: *Thöl* 511., 517. l., *Brachmann* 242. l., *Dernburg* 823. l., *Lehmann* 532. l. 19. jegyz., *Rehbein* 64. l., *Staub* 100. l., *Grünhut* II. 117. l., német birod. keresk. ftvsz. 1874. nov. 24. és 1875. febr. 15. hat. (Entsch. 15., 168. l., 16., 39. l., *Borchardt* Zusatz 451.). Az ellenkező nézet főleg abból indul ki, hogy oly forgatmány, mely alakilag

5. Végül kiemelendő, hogy a forgatmányi lánczolat összefüggésének megbírálásánál a forgatmányok kelte nem jön tekintetbe. A nevek által összefüggő forgatmányok tehát akkor is összefüggőknek tekintendők, ha későbbi forgatmány korábbi időről van keltezve, mint előző forgatmány.²³⁾

52. §.

Folytatás.

III. A V. T. 36. §-a a váltóhitelező igazolására vonatkozó rendelkezést még azzal egészíti ki, hogy a fizető a hátiratok valódiságát vizsgálni nem tartozik [3. bek.].¹⁾ Ez az alaki igazolás elvéből szükségképen következik. Mert ha a hitelező már a forgatmányok pusztá alaki lánczolata által van igazolva, akkor a fizetőtől sem lehet többet, mint épen csak ezen alaki lánczolat hiánytalanságának vizsgálatát követelni. Mihelyt őt a hátiratok valódiságának anyagi vizsgálatára kötelezzük, a hitelező sem hivatkozhatnék egyedül a hátiratok alaki lánczolatára, hanem csak akkor volna igazolva, ha a hátiratok valódiságát is kimutatná. Sőt az alaki igazolás elvéből következik, hogy a váltóadás a hátiratok valódiságát vizsgálni oly értelemben, hogy a hitelezőtől ennek igazolását követelné, jogositva sincs.²⁾ Ezt csak oly

nem igazolt forgatótól származik, nem is érvényes forgatmány, hanem »váltójogilag jelentéktelen nyilatkozat« (Plósz id. h.). Ez azonban téves, mert hisz a váltó tulajdona nemcsak külsőleg, hanem anyagilag is igazolható s ha ez a hézag utáni forgatónál sikerül, nincs ok tőle a továbbforgatási jogot megtagadni. V. ö. *Canstein* 217. l., a ki joggal kiemeli, hogy az elmélet és gyakorlat a hézag utáni tulajdonszerzés jogszerűségének bizonyítására nincs figyelemmel.

²³⁾ A törvény csak a forgatmánynak nevek szerinti egymásutánjára tekint. V. ö. *Thöl* 510. l., *Dernburg* 823. l. 6. jegyz., *Canstein* 216. l. 21. jegyz., *Staub* 100. l., *Borchardt* Zusatz 427., 12. sz., *Plósz* 330. l.

¹⁾ Ugyanezt kimondja: német vrszb. 36. cz. 3. bek., skandináv V. T. 39. §. 2. mond., svájcz i köt. jog 755. cz. 5. bek., olasz K. T. 287. cz. 3. bek., román K. T. 309. cz. 3. bek.

²⁾ Nem szabad a vizsgálati kötelezettség mellőzéséből *a contrario* arra következtetni, mintha a törvény a vizsgálati jogosultságot elismerné. Ily következtetés még akkor sem volna helyes, ha a törvényben kimondott alaki legitimáció elvével nem állana ellentétben. V. ö. *Liebe* 132. l., *Thöl* 513. l., *Renaud* 226. l., *Hartmann* 359. sk. l., *Kuntze* 97. sk. l., *Volkmar-Löwy* 151. l., nálunk *Plósz* 353. sk. l. Helytelen ellenk. C. 10/83. (D. Uj f.

fizető teheti, a ki a fizetésre nincs is kötelezve. Így az intézvényezett mint ilyen.³⁾ De a ki a fizetésre kötelezve van, miként az elfogadó, vagy valamely forgató vagy a kibocsátó, ezt tartozik tenni, mihelyt a hitelező magát mint ilyent igazolta. Már pedig ehhez, a törvény világos szavai szerint, a hátiratok összefüggő lánczolatának kimutatása elegendő, további anyagi igazolást tehát az adós a hitelezőtől nem is követelhet. A szóban forgó rendelkezés s az alaki igazolás elvének általánosságából következik egyuttal, hogy a fizető nemcsak a közbeneső hátiratok, hanem még az utolsó hátirat valódiságát sem tartozik, s az adós nincs jogosítva, vizsgálni.⁴⁾

IV. Annak folytán, hogy a fizető a hátiratok valódiságát vizsgálni nem tartozik, ő akkor is szabadul kötelezettsége alól s nyer esetleg megtérítési igényt, ha tényleg hamis hátiratok által igazolt hitelezőnek fizetett, s ugyanez áll, ha a hátiratok valódiak ugyan, de szenvedő váltóképeséssel nem bíró személyektől származtak. Ez azonban mégis csak akkor nyer feltétlenül alkalmazást, ha a hátiratok összefüggő lánczolata által igazolt váltótulajdonos nemcsak látszólag, hanem valósággal is az. Ilyenkor az adós biztosan fizethet még akkor is, ha tudja, hogy valamely korábbi hátirat hamis.⁵⁾ Ha ellenben a váltóbirtokos valósággal nem szerezte meg a váltó tulajdonát, az ő külső igazoltsága alapján fizető adós csak abban az esetben szabadul kötelezettsége alól, ha jó hiszemben fizetett. Minthogy azonban a hátiratok összefüggő lánczolata által igazolt váltóbirtokos csak akkor nem szerzi

4., 166. l.). Csak az olyan vizsgálati jogosultság, a mely a váltóbirtokost nem kényszeríti a hátiratok valódiságát kimutatni, nem tagadható meg.

³⁾ Mert ha az intézvényezettnek szabadságában áll, hogy egyáltalában ne fizessen, akkor a fizetés feltételeire nézve, minő a hátiratok valódiságának kimutatása, sem lehet korlátozva.

⁴⁾ A porosz Landrecht 1153. §-a köteleességévé tette a fizetőnek az utolsó hátirat valódiságát vizsgálni. De ezt a német vrszb. alkotásánál kifejezetten elvetették. V. ö. porosz terv. ind. 67. l. Némelyek szerint azonban az adós legalább jogosítva van az utolsó hátirat valódiságának megvizsgálására. Így *Brauer* 85. l. s utána *Bravard-Demangeat* 355. l. De ez sem egyezik a törvényvel.

⁵⁾ Így ha a váltóbirtokos a hamis forgatmánynyal ellátott váltó megszerzésénél jóhiszemben volt, ő a korábbi hamisítás daczára a V. T. 80. §-a értelmében tulajdonos lesz. Ha pedig a törvény őt mint ilyent elismeri, az adós tudomása a korábbi hamisításról nem jön tekintetbe.

meg a váltó tulajdonát, ha őt annak megszerzésénél roszhiszeműség vagy vétkes gondatlanság terheli:⁶⁾ ebből következik, hogy a külsőleg igazolt váltóbirtokosnak fizető adós jóhiszeműsége is csak erre a körülményre nézve kell hogy fenforogjon.⁷⁾ Minthogy továbbá az adós csak úgy tagadhatja meg sikerrel a fizetést, ha az esetleg ellene megindított perben is ki tudja mutatni, hogy a váltóbirtokos az említett okból nem szerezte meg a váltó tulajdonát; ő jóhiszeműnek csak abban az esetben nem tekinthető, ha a váltóbirtokos roszhiszeműségéről vagy vétkes gondatlanságáról bebizonyítható tények alapján határozott tudomása van.⁸⁾

⁶⁾ L. V. T. 80. §. és alább 76. §.

⁷⁾ V. ö. *Plósz* is 336. l., a ki azonban vizsgálási jogosultságról beszél a V. T. 80. §. határai között. Azonban a váltóbirtokos soha sem kötelezhető arra, hogy a külsőleg rendben lévő hátiratok valóságát kimutassa, hanem csak arról lehet szó, hogy az adós mutassa ki a hátiratok hamisságát és a váltóbirtokos roszhiszeműségét vagy vétkes gondatlanságát. A német (osztrák) váltójogban egyes írók még erre sem tekintik jogosítva az adóst a külsőleg ligitimált váltóbirtokossal szemben, abból indulván ki, hogy a magyar V. T. 80. §-ának megfelelő német vrszb. 74. cz. csak a váltó tulajdonosára, de nem a fizető adósra vonatkozik. V. ö. *Thöl* 691. sk. l., *Kuntze* 98. l. Azonban az uralkodó felfogás a mellett van, hogy a váltóbirtokos roszhiszeműségét vagy vétkes gondatlanságát az adós is érvényesítheti és tartozik érvényesíteni. V. ö. *Hartmann* 359. sk. l., *Renaud* 226. l. 16. j., *Brachmann* id. h. 245. l., *Rehbein* 65. l., *Lehmann* 536. l. 30. j., *Canstein* 368. sk. l., *Borchardt* Zusatz 427., 4. sz., *Staüb* 101. l. stb. Ez azért helyes, mert különben nemcsak az az alapelv sértetnék meg, hogy a tulajdonos a hitelező, hanem a tulajdonos keresete a váltó visszaszerzésére meg is hiúsíthatnák, a fizető a váltóbirtokos roszhiszeműségének vagy vétkes gondatlanságának részese volna. Ez a francia, olasz és más váltójogok álláspontja is. V. ö. *Bravard-Demangeat* 353. sk. l., *Lyon-Caen* 209. sk. l., *Nouguier* I. 550. l., *Massé* 4., 25. l., *Sirey*, 255. l., *Vidari* 297. sk. l., *Calamandrei* 185. l. Az angol V. T. 59. czikke kifejezetten mondja, hogy szabályszerű fizetés (*payment in due course*), mely által a váltókötelezettség törlesztetik, csak az, a mely jóhiszeműleg és a váltóbirtokosi jogczim hiányosságának tudata nélkül történik.

⁸⁾ *Goldschmidt* az értékpapiroknál általában még a tudomást sem tartja elégségesnek a fizető roszhiszeműségének megállapítására: »da dem Schuldner nicht zuzumuthen ist, im Interesse des Berechtigten Prozesse zu führen«. L. System 166. sk. l. Azonban ha a tudomást úgy vesszük, hogy a fizető nemcsak belsőleg van meggyőződve a váltóbirtokos tulajdonjogának hiányáról, hanem bebizonyítható tények alapján, s csak ez az igazi tudomás, akkor az ennek ellenére történt fizetést már roszhiszeműnek kell tekinteni.

A tudomás megszerzésének lehetősége már azért sem elegendő, mert a fizető a hátiratok valódiságát vizsgálni nem tartozik. Az adós tehát a hátiratok összefüggő láncolata által igazolt váltóbirtokosnak még akkor is érvényesen fizet, ha a váltóbirtokos tulajdona iránt kételyei vannak, a váltó megszerzésének jogszerűsége gyanusnak tetszik. Ő ilyenkor sem kötelezhető arra, hogy az igazi váltótulajdonos érdekeit megóvja, midőn ez saját veszélyeztetésével jár.⁹⁾ Ha a tulajdonos a fizetést meg akarja akadályozni, az ő feladata, hogy az adósna a váltóbirtokos roshiszeműségéről vagy vétke gondatlanságáról a szükséges bizonyítékokat szolgáltatssa, módjában állván a fizetést bíróilag is letiltani.¹⁰⁾

V. Vítás kérdés: tartozik-e a fizető a váltón megnevezett¹¹⁾ váltóbirtokos személyazonosságát (identitását) vizsgálni?¹²⁾ Sokan a fizetőt erre feltétlenül kötelezik, abból indulván ki, hogy a hitelező megnevezése, ellentétben a bemutatóra való kiállításal, már fogalmilag azt foglalja magában, hogy a fizetés valóban annak kezéhez történjék, a ki mint hitelező ki van jelölve.¹³⁾ Ezzel

⁹⁾ A V. T. 80. §-a itt nem alkalmazható, mert az adós, a ki fizetni tartozik, nem azonosítható a váltó megszerzőjével, a ki nincs kényszerítve a váltót megvenni. De még az intézvénnyezet mint ilyen sincs kötelezve a fizetést pusztá gyanu alapján visszatartani, mert hisz ő reá is áll, hogy a hátiratok valódiságát vizsgálni nem tartozik. E szerint tehát pusztán vétkeesség, gondatlanság, bár nagyobb foka (*culpa lata*) alapján, a fizető részéről, a fizetés soha sem kifogásolható. Ez gyakran félreismertetik s a nagyobb vétkeesség itt is úgy, mint általában, a roshiszeműséggel (*dolus*) azonosítatják. Így nálunk Plósz 336. l., a németeknél: Hartmann 361. l. s az intézvénnyezetre és telepesre nézve, ellentétben az elfogadóval és saját váltó kibocsátójával: Canstein 368. sk. l.

¹⁰⁾ Megsemmisítési eljárással kapcsolatban (l. alább 75. §.), vagy a nélkül is. Nem is kell bírói letiltás. Elég magánuton, az adós azonban ilyen esetben a netaláni perköltségekre és késedelmi kamatokra nézve biztosítékot követelhet.

¹¹⁾ Ha az utolsó forgatmány üres, a váltóbirtokos személyisége épolý közömbös, mint a bemutatóra szóló papiroknál.

¹²⁾ A kérdés magában foglalja egyuttal azt is, vajjon a fizető tartozik-e a bemutató által kiállított nyugta valódiságát vizsgálni?

¹³⁾ Így nálunk Plósz 337. l. s az uralkodó felfogás Németországban. V. ö. Thöl 514., 689. l., Brauer 85. sk. l., Liebe 135. l., Renaud 226. l., Volkmar-Löwy 150. l., Kuntze 97. l., Brachmann id. h. 245. l., Lehmann 536. l., Staub 100. l., Rehbein 65. l., Borchardt Zusatz 445. A régibb írók

szemben azonban figyelembe veendő, hogy a midőn a fizető a hátiratok valódiságát vizsgálni nem tartozik s jóhiszeműleg hamis hátirat alapján is fizethet: ez a váltóbirtokos személyazonosságának vizsgálatát teljesen ellensúlyozza, módjában állván a bemutatónak a váltót hamis aláírással magára forgatni s ezzel a személyazonosságot saját magára nézve létrehozni. Már ez okból helyesebb a személyazonosságra nézve ugyanazt a szabályt alkalmazni, mint a hátiratok valódiságára nézve. Az adós tehát a megjelölt váltóbirtokostól különböző személy kezéhez szintén csak akkor nem fizethet, ha a személyazonosság hiányáról határozott tudomása van. Ezen álláspont helyességét az is igazolja, hogy azok a nehézségek, melyek a hátiratok valódiságának vizsgálatát akadályozzák, a váltóbirtokos személyazonosságának vizsgálatánál is megvannak, a váltó igen gyakran oly egyének tulajdonába kerülven, a kiket a fizető személyesen nem ismer s a kiknek személyi igazolványát a váltóforgalom gyorsasága mellett alaposan megírni képtelen.¹⁴⁾

53. §.

A fizetés tárgya.

I. Pénz nem. Szabály az, hogy a fizetést a váltóban kitett pénznemben kell teljesíteni [V. T. 37. §. 1. bek.]¹⁾ E szabály

közül l. *Scaccia* §. 2. gl. 5. nr. 340. sk. A törvényhozások közül a spanyol K. T. 492. cz. a bemutatót a személyazonosság igazolására kifejezetten kötelezi.

¹⁴⁾ Hasonló állásponton, bár részben a nagyobbfoku gondatlanság (*culpa lata*) azonosításával a személyazonosság hiányának tudomásával, a németeknél: *Hartmann* 363. sk. l., *Hoffmann* 141., 365. l. és *Archiv f. Wechsell.* 5., 398. sk. l., *Canstein* 369. sk. l., *Goldschmidt* Zeitschr. f. d. ges. Hr. 8., 336. l., *Brunner End. Handb.* II. 173. l., *Grünhut* II. 261. l. A francziáknál ez most, ellentétben a tulnyomó régebbi felfogással (l. *Dupuy de la Serra* id. m. 13. fej. 13. sz., *Pothier* 169. sz.), általánosan elfogadva. V. ö. *Nouguier* I. 251. sk. l. 550. sk. l., *Pardessus* II. 346. l., *Massé* 4., 20. sk. l., *Bédarride* II. 29. sk. l., *Alauzet* 4., 1401. sz., *Bravard-Demangeat* 350. l., *Lyon-Caen* 210. l. L. a *Code de com.* tárgyalását is: *Loché* 18. köt. 67. l. Tulnyomóan az olaszoknál: l. *Vidari* 294., 297. l., *Calamandrei* 185. l., *Ruggeri* 177. l., ellenk. *Supino* 179. l.; s úgy látszik az angol-amerikai váltójogban is. V. ö. *Chalmers* 204. l.: »possession is prima facie evidence of identity«.

¹⁾ Ugyane szabályt kimondja már a franczia *Code de com.* 143. cz., továbbá a hollandi K. T. 156. cz., a belga V. T. 33. cz., a skandi-

mindazonáltal csak akkor nyer feltétlenül alkalmazást, ha a váltó a fizetés helyén folyamatban levő, vagyis oly pénznemről szól, mely törvényesen és tényleg mint fizetési eszköz szerepel.²⁾ Ellenben ha a váltó a fizetés helyén folyamatban nem lévő pénznemről szól, a szabály csak azon feltétel alatt nyer alkalmazást, a mennyiben a kibocsátó a fizetést a váltóban kitett pénznemben ezen szóval »valósággal«, vagy más hasonló kifejezéssel, pl. »természetben«, »effective« stb. határozottan kikötötte.³⁾ Ha ez nem történt, a fizetés az országban folyamatban levő pénznemben teljesíthető⁴⁾ azon folyam szerint, melyben azon pénznem a budapesti értéktőzsdén a fizetési napot megelőzőleg utolszor jegyzett árfolyamok középáraként⁵⁾ mutatkozik [V. T. id. §. 2. bek.].⁶⁾

náv V. T. 35. §., az olasz K. T. 293. cz., a román K. T. 315. cz., a szerb K. T. 119. §., a spanyol K. T. 489. cz. és a portugáli K. T. 315. cz. A német K. T. 37. cz. és a svájci köt. jog 756. cz. csak a kivételt mondja ki a szabályt, mint magától értetődőt, feltételezi. Nálunk ki volt mondva az 1840. évi V. T. I. r. 112. §-ában is.

²⁾ Törvényesen: tehát nem, ha csak tényleg, mint pl. határállomásokon a szomszédos külföldi állam pénzei. Tényleg: tehát nem, ha a törvényes pénznem a forgalomból kiment.

³⁾ V. ö. K. T. 326. §. 2. bek. is. Hasonlag német K. T. 37. cz., svájci köt. jog 756. cz., skandináv V. T. 35. §., belga V. T. 33. cz., olasz K. T. 39. cz., román K. T. 41. cz., portugáli K. T. 315. cz. Ellenben a francia *Code de com.* id. cz. a szabályt feltétlenül mondja ki a többnyire úgy magyaráztatik, hogy a folyamatban nem lévő pénznemben való fizetés határozott kikötés nélkül is kötelező. V. ö. *Pardessus* I. 396. l., II. 265. l., *Vincent* II. 287. l., *Bravard* 321. l., *Nouguier* I. 567. l., *Lyon-Caen* 214. l. (ellenk. *Bédaride* II. 16. l., *Alauzet* IV. 1394. sz., *Massé* IV. 38. l., *Demangeat* Bravardhoz irt jegyzeteiben 321. l. 1. jegyz., *Boistel* 547. l.); míg a hollandi K. T. 156. cz., a szerb K. T. 119. §. és az angol V. T. 72. §. 4. bek. szerint az országos pénznemben való fizetés ki van mondva, tekintet nélkül ellenkező határozott kikötésre.

⁴⁾ »Teljesíthető« — nem »teljesítendő«. A hitelező tehát nem követhet országos pénznemben való fizetést, ha az adós a váltóban kitett pénznemben akar fizetni. V. ö. *Plósz* is 343. l. Másként a K. T. 326. §. szerint. L. azonban *Zsögöd* Fejezetek II. 453. l.

⁵⁾ E középár a »pénz« (keresleti) és »áru« (kinálati) ár átlaga. V. ö. *Szerző* Keresk. jog II. 139. §. 18. jegyz.

⁶⁾ Ezt az átszámítási módozatot a képviselőház *Wahrman M.* indítványára fogadta el. L. Képvh. Napló V. 195. l. A 37. §. 2. bek. szövegezése azonban ennek folytán nem egészen összhangzó, a mennyiben első részében általában »a fizetés helyén« folyamatban nem lévő pénznemről szól. Helye-

Ezen átszámítási módozat feltétlenül kötelező, eltérő kikötés tehát nem érvényes.⁷⁾ Csak ha a budapesti tőzsdén az illető pénznem nem jegyeztetik, lehet értékkikötésről szó. Ilyennek hiányában a legközelebbi külföldi tőzsde középárfolyama irányadó, ugy azonban, hogy az ehhez képest kiszámított összeg még a Budapestről az illető külföldi tőzsdére szóló váltóárfolyam szerint átszámítandó.⁸⁾ Ugyanazon szabályok szerint történik az átszámítás az országos pénznemre, ha a váltó számolási értékről szól.⁹⁾

Megjegyzendő még, hogy a Váltótörvény a fizetendő pénznemre vonatkozó ezen rendelkezésével nem kívánt változtatni azokon a törvényes intézkedéseken, melyek a papírpénz és bankjegyek kényszerárfolyamára vonatkoznak.¹⁰⁾ A mennyiben tehát a

sebb lett volna az »országban« folyamatban nem lévő pénznemről szólni, a mint hogy a magyar törvény ugys csak a belföldi fizetésekre vonatkozik. A német vrszb. itt nem lehetett irányadó, mert ennek különböző pénzterületekre nézve kellett intézkednie.

7) V. ö. fent 9. §. Nem tekinthető különösen érvényesnek a leszámítolás alkalmával a forgatmányban vagy az elfogadáskor az elfogadmányban kitett árfolyam, a mint az különösen Angliában szokásos (*exchange as per indorsement, exchange of the day of acceptance*). V. ö. *Schiebe-Brentano* 36. l. Számos külföldi törvény első sorban a felek által a váltóban történt árfolyammegállapítást tekinti irányadónak. Így hollandi K. T. 156. cz., belga V. T. 33. cz., olasz K. T. 39. cz., román K. T. 41. cz., angol V. T. 72. cz., portugalli K. T. 315. cz.

8) Ezen u. n. közvetett árfolyamszámítás (*indirecte Wechselreduction*) által egyenlítették ki a helykülönbségi érdek, épugy mint a viszkeresetnél a V. T. 50. és 51. §§. értelmében (l. alább 58. §.). Pl. a váltó 100 spanyol pesetáról szól, de miután Budapesten a spanyol pénzeknek, illetve váltóknak nincs árfolyama, az ezeket jegyző legközelebbi, t. i. berlini tőzsde árfolyama vétetik irányadónak (100 peseta pl. 73.30 márka), s a nyert összeg a Budapestről Berlinbe jegyzett váltóárfolyam szerint (100 márka pl. 58.75 frt) átszámítatik. V. ö. ezen átszámításra nézve különösen: *Stern Em. Archiv f. deutsches Wechselrecht* 6. köt. 376. sk. l. L. *Plósz* is 344. l. Az a fel fogás, mintha ily esetben az illető pénznem belső értéke volna irányadó (igy *Kheil Archiv f. d. Wr.* 3., 396. l. és *Brauer u. o.* 5., 120. l.) már azért sem helyes, mert állandó belső értéke a pénznek nincs.

9) Ily esetben természetesen az átszámítás kötelező, a fizetés az országos pénznemben nemcsak »teljesíthető«, hanem »teljesítendő«. Ennyiben a törvény, mely a folyamatban nem lévő pénznemről és a számolási értékről közösen intézkedik, helytelenül van szövegezve.

10) V. ö. *Szerző Jogt. Közl.* 1878. évf. 3. sz. és 1889. évf. 36. sz. és bár homályos *Apáthy* is I. 150. l.; továbbá *Zsögöd Fejezetek* II. 444. sk. l. Hasonlóképen az osztrák bíróságok gyakorlata. V. ö. *Grünhut* II. 254. l.

hitelező a törvényes ércpénz helyett papírpénzt, illetve bankjegyet elfogadni köteles, ez a váltóköveteléséknél is áll. A fennálló szabályok szerint az állam által kibocsátott papírpénz és az osztrák-magyar bank által kibocsátott bankjegyek elfogadása a törvényes ércpénz helyett csak akkor nem kötelező, ha az ércpénz fizetése határozottan kikötöttetett.¹¹⁾

II. Részletfizetés. Köteles-e a váltóbirtokos a fizető által felajánlott részletfizetést elfogadni? Az általános magánjogi elvek szerint nem.¹²⁾ A váltójog azonban, nagyobb szigorúsága daczára, az ellenkező szabályt állítja fel: a váltóbirtokos az intézképezett, illetve elfogadó által¹³⁾ felajánlott részletfizetést

6. jegyz. Ellenk. nézetén *Plósz* 341. l., a ki szerint e szabályokat »kétséget kizárólag hatályon kívül helyezetteknek kell tekinteni«. Azonban az előmunkálatokból és a törvényhozási tárgyalásokból sehol erre irányuló szándék nem derül ki s annál kevésbbé vehető fel, mert a pénzrendszer s így a kényszerárfolyam megállapítása is az 1867 XII. t.-cz. 66. §. értelmében Ausztriával közös ügy, s nem valószínű, hogy a magyar törvényhozás e közösség sérelmével egyoldaluan akart volna intézkedni. E szabályok különben is annyira különleges közrendi természetűek, hogy oly általánosan hangzó s pusztán magánjogi természetű rendelkezésnek, minő a szóban forgó szabály, önmagában véve sem lehet derogáló hatályt tulajdonítani, a mint hogy az osztrák-magyar bank jegyeinek kényszerárfolyamára nézve a V. T. hatályba lépte után a váltóra vonatkozó minden kivétel vagy utalás nélkül történt intézkedés. V. ö. 1878 XXV. t.-cz. 86. cz. (fentartva az 1887 XXVI. t.-cz. 1. §. által). Az 1. jegyzetben említett külföldi törvények is kimondják e szabályt s ennek daczára senki sincs, a ki a bankjegyek elfogadására nézve fennálló kényszer alól a váltóra nézve kivételt tenne. L. különösen Franciaországra nézve, a hol a francia bank jegyei kényszerárfolyammal birnak: *Lyon-Caen* 513. l., *Nouguier* I. 568. sk. l.

¹¹⁾ Az államjegyekre nézve ugyan az 1866. augusztus 25-én kelt törvény (Birod. tlap. 101. sz.) mindenre kivétel nélkül teszi kötelezővé az elfogadást, s az osztrák gyakorlat a kényszerárfolyamot azelőtt is úgy magyarázta, hogy az ellenkező kikötés hatálytalan. L. *Borchardt* Zusatz 459. Azonban az 1878: XXV. t.-cz. 86. cz. a bankjegyekre nézve kifejezetten utal az ellenkező »szerződésszerű kötelezettség«-re; minthogy pedig a bankjegyek és államjegyek egymást teljesen helyettesítik, ezen intézkedés folytán az államjegyekre nézve sem lehet a kényszerárfolyamot szigorubban magyarázni.

¹²⁾ V. ö. osztrák p. t. 1415. §., német polg. t. 266. §., *Code civil* 1244. cz., *Windscheid* II. 342. §., *Frank* Osztó igazság I. 614. l., *Zlinszky-Reiner* Magy. magánjog 6. kiad. 531. l.

¹³⁾ Az *Apáthy*-féle Tervezet id. cz. ezt határozottan kimondotta, de habár ez a későbbi javaslatokból és a törvényből ki is maradt, a törvény

viszsa nem utasíthatja [V. T. 38. §.].¹⁴⁾ Ez az enyhébb felfogás azon alapul, hogy a váltónál nemcsak annak érdekéről van szó, a ki a fizetésre ki van jelölve, hanem a viszkeresetre kötelezett előzőkre is tekintettel kell lenni, a kiktől nem lehet jogosan az egész váltóösszeget követelni, ha az intézvénnyezett, illetve elfogadó annak egy részét fizetni hajlandó.¹⁵⁾ Ez a tekintet határozza meg egyuttal a visszaautasítás következményét, mely abban áll, hogy a felajánlott részletfizetés erejéig nemcsak az elfogadó szabadul a késedelem következményeitől (késedelmi kamat, költség), hanem a viszkereset is csak a felajánlott részletet meghaladó összegre nézve indítható.¹⁶⁾

mégis ily értelemben magyarázandó, s az előzők által felajánlott részfizetésre nem terjesztendő ki. Ez már abból tűnik ki, hogy a V. T. 38. §-a a fizetésről szóló fejezetben foglaltatik, mely csak az egyenes fizetésre vonatkozik. V. ö. *Plósz* is 344. l. A német vrszb. megfelelő 38. cz. is általánosan így magyaráztatik. V. ö. *Liebe* 137. l., *Hartmann* 351. l., *Volkmar-Löwy* 155. l., *Staub* 104. l., *Rehbein* 66. l., *Borchardt* Zusatz 462. stb. Az is általánosan el van ismervé, hogy a részletfizetésre vonatkozó rendelkezés csak a lejáratkor, illetve az óvás felvétele előtti fizetésre vonatkozik.

¹⁴⁾ Ez a külföldi váltójogokban is túlnyomóan el van fogadva. Így kifejezetten: német vrszb. 38. cz., skandináv V. T. 37. §., svájci köt. jog 757. cz., belga V. T. 46. cz., hollandi K. T. 168. cz., olasz K. T. 292. cz., román K. T. 314. cz., szerb K. T. 132. §., portugalli K. T. 321. cz. Ellenk. spanyol K. T. 494. cz. és az angol-amerikai váltójog, v. ö. *Chalmers* 202. l.; míg a francia jogban a kérdés vitás a *Code de com.* 156. cz. határozatlan szövegezése folytán. A részfizetés jogosultsága értelmében magyarázzák: *Pardessus* I. 400. l., *Bravard-Demangeat* 328. sk. l., *Lyon-Caen* 217. l., *Boistel* 548. l. Ellenk. *Nouguier* I. 556. l., *Bédaride* II. 96. l., *Alauzet* IV. 1434. sz. Az 1840. évi magyar V. T. I. r. 116. §. szerint a váltóbirtokos csak a felén alól ajánlott részfizetést utasíthatta vissza.

¹⁵⁾ V. ö. az *Apáthy*-féle Tervezet és a Min. javasl. indokolását a megfelelő 59. cikkhez. Részleges elfogadás esetében, melyet a váltóbirtokos, mint tudjuk, szintén nem utasíthat vissza (l. fent 42. §.), az ennek megfelelő részfizetés visszaautasítása bizonyos tekintetben ellenmondást is foglalna magában.

¹⁶⁾ A viszkereset tehát nem vész el az egész összegre nézve, feltéve hogy az óvás a fel nem ajánlott részre nézve felvétellett. Némely törvények ezt külön is kimondják. Így a francia *Code de com.*, a belga V. T., a hollandi, olasz, román, szerb és portugalli K. T. id. h.

54. §.

A váltó bemutatása és kiadása.

I. Valamint a bemutatóra szóló és forgatható értékpapíroknál általában,¹⁾ azonképen a váltónál is nem az adós tartozik a hitelezőhöz menni a fizetés teljesítése végett, hanem megfordítva, a hitelező tartozik az adóshoz jönni s a fizetést nála keresni.²⁾ Minthogy továbbá a tulajdonosi és hitelezői minőség a váltó birtokához van kötve s magából a váltóból, habár csak alakilag, igazolandó és vizsgálendő: nem elég, ha a hitelező az adóshoz jön, hanem az is szükséges, hogy a váltót az adósnál bemutassa.³⁾ Ezen bemutatás fizetés céljából történvén ellentétben az elfogadás végetti bemutatással: fizetés végetti bemutatásnak neveztetik.⁴⁾

A V. T. a fizetés végetti bemutatás köteleességét, a látra szóló váltókat kivéve, a melyeknél a bemutatás a lejárat meghatározása végett is szükséges (l. fent 48. §.), egyenesen csak a viszkereset szempontjából és telepítés esetén a telepesnél mondja ki, mely vonatkozásban egyuttal a bemutatásra közelebbi határidőt és óvás általi tanusítást szab, úgy hogy ezek elmulasztása a viszkereset, illetve a telepített váltó elfogadója elleni kereset elvesztését vonja maga után.⁵⁾ Ellenben magával az elfogadóval mint tulajdonképeni adóssal szemben a nála történő fizetés végetti bemutatás köteleessége nincs egyenesen kimondva s még kevésbbé van a törvényben ebben az irányban, a már említett látra szóló váltókat kivéve, bemutatási határidő szabva s a mulasztás következménye megállapítva. Mindazonáltal a V. T. több rendelkezést tartalmaz, melyek a fizetés végetti bemutatás köteleességét ebben

¹⁾ V. ö. K. T. 324. §. és hozzá Szerző Keresk. jog. II. 158. l.

²⁾ *Holschuld* és nem *Bringschuld*, mint a németek (v. ö. *Lehmann* 528. l., *Canstein* 247. l., *Brunner Endemann Handb.* II. 156. l.); — *dette quérable* és nem *portable*, mint a francziák (v. ö. *Nouguier* I. 554. l., *Wahl* id. m. I. 459. l.) mondják.

³⁾ Ez alapon a váltó is u. n. bemutatási papír (*Präsentationspapier*). V. ö. *Brunner* id. h. 155. sk. l.

⁴⁾ Nemetül: *Präsentation zur Zahlung*; — francziául: *présentation pour le paiement*; — angolul: *presentment for payment*; — olaszul: *presentazione per il pagamento*.

⁵⁾ L. alább 56. §. és fentebb 44. §.

az irányban föltételezik;⁶⁾ de különben is a fizetés végetti bemutatás kötelessége a váltónál annyira általánosan el van ismerve⁷⁾ s annyira a váltó természetéből foly, hogy még akkor sem szenvedne kétséget, ha a V. T. közvetve nem tartalmazná. Az adós a legtöbb esetben nem is tudja, hogy ki van lejáratkor a váltó birtokában,⁸⁾ s ha tudja is, még sem követelhető tőle, hogy ő menjen el a hitelezőhez, midőn bizonytalan, vajjon ez csakugyan hajlandó és képes lesz-e a váltót felmutatni s magát kellően igazolni? Csakis akkor lehet szó arról, hogy az adós keresse fel a hitelezőt a fizetés teljesítése végett, ha ez köztük határozottan kikötöttet, ha az adós nevezetesen a fizetés végetti bemutatást elengedte,⁹⁾ a mi telepített váltónál már abban rejlik, hogy a váltó a rendelvényesnél van telepítve.¹⁰⁾

Mínthogy a fizetés végetti bemutatásra az elfogadóval szemben közelebbi határidő nincs tűzve, az a lejárat után s az elévülési idő alatt bármikor történhetik, s annak megtörténte az elfogadó irányában nemcsak óvással, hanem más módon is bizonyítható.¹¹⁾ Mínthogy továbbá a fizetés végetti bemutatás nem

⁶⁾ Ilyenek: a V. T. 39. §., mely a nyugtatványozott váltó kiadásáról (l. alább), a 40. §., mely a váltóösszeg birói letételéről (l. köv. §.) és a 102. §., mely a fizetés végetti bemutatás helyiségéről szól (l. alább 87. §.).

⁷⁾ Régebben a váltótörvények még szükségesnek találták egyenesen kimondani. V. ö. *Treitschke* Encycl. II. 798. sk. l. Így az 1840. évi magyar V. T. is I. r. 100. §. Egyesek kivételeket is tettek. Így nevezetesen az idegenek és a zsidók hátrányára, a kik mint váltóadósok a hitelezőhöz tartoztak jönni. L. *Treitschke* id. h. 803. l. Az újabb törvényhozások azonban (kikötéstől eltekintve) sem kivételeket nem ismernek, sem a bemutatás szabályát az adóssal szemben egyenesen kimondani nem tartják már szükségesnek.

⁸⁾ Még rectaváltónál sem tudja mindig, mert hisz az ilyen is engedményezhető a nélkül, hogy az adós értesítették. L. fent 38. §.

⁹⁾ Ennek hatályossága magával az elfogadóval szemben nem szenved kétséget, mert a szabály nincs a V. T.-ben egyenesen kimondva, tehát kényszerítő sem lehet. De a viszkereset szempontjából, illetve a telepített váltónál is elengedhető a bemutatás. L. alább 56. §.

¹⁰⁾ Ennek az óvási költségek megkimélése mellett éppen az a célja, hogy a hitelezőnek ne kelljen az adóshoz mennie, hanem ennek ő hozzá kelljen jönnie. Éppen azért elég gyakran is fordul elő, különösen a fővárosi nagykereskedőknél a vidéki kereskedőkkel szemben (l. fent 44. §. 14. j.) és némely pénzintézetek, nevezetesen hitelezövetkezetek által adott kölcsönöknél.

¹¹⁾ V. ö. *Thöl* 620. l., *Borchardt* Zusatz 482. b), *Volkmar-Löwy* 162. l., *Staub* 108. l. stb. Az óvás azonban minden esetre a legjobb, mert

képezi az elfogadó elleni kereset feltételét, annak elmulasztása sem vonhatja maga után a kereset elvesztését, hanem csak az a következmény áll be, hogy az elfogadó a bemutatás előtt nem esik késedelembe s ennél fogva késedelmi kamatot nem mindjárt a lejáratától, hanem csak a bemutatástól fogva tartozik fizetni.¹²⁾ A mennyiben azonban az elfogadó ellen a váltó előzetes bemutatása nélkül kereset indíthatnák, a mi ellen kifogás épen azért nem tehető, mert az ő fizetési kötelezettsége a bemutatástól nincs feltételezve:¹³⁾ a kereset kézbesítése a fizetés

legkényelmesebben megszerezhető és mint közokirat a legbiztosabb bizonyítási eszköz, e mellett a viszkereset miatt nem mellőzhető.

¹²⁾ A *dies interpellat pro homine* szabálya (v. ö. Szerző Keresk. jog II. 126. §.) tehát a váltójogban, a bemutatás elengedését kivéve, nem áll. V. ö. L. I. 932/78. (M. 4. 477. l.), C. 1128/84. (D. Uj f. 8., 138. l.), 886/87. (U. o. 18., 110. l.), 1467/92. (U. o. 35., 217. l.), 1888/94. (U. o. 39., 96. l.), 1417/95. (D. III. f. 4., 39. l.), 1881/93. (U. o. 5., 165. l.), 1227/88. (Magy. Ig. D. 5., 76. l., Ü. L. 89. 15. sz.). Az 1840. évi V. T. I. r. 117. §-a kifejezetten mondotta ki. Csak a viszkereseti összeg érvényesítése esetén áll némileg más, pl. ha a második köznapon vétetik fel az óvás, mégis a lejáratától követelhető a kamat. L. alább 58. §.

¹³⁾ Némelyek szerint ugyan a kereset a bemutatás előtt nem indítható meg, illetve visszautasítandó azon alapon, mert a kereset jogsértést tételez fel, ilyen pedig az adós részéről a bemutatás előtt nem forog fenn. Így nevezetesen *Hartmann* 478. sk. l. Azonban a keresetindításhoz a helyes nézet szerint a jogsértés s az ezt magában foglaló fizetésmegtagadás nem okvetlenül szükséges, hanem elég, ha elérkezett az az időpont, melyben a teljesítés valósággal követelhető. Ez pedig határozott lejárat esetén a lejárat napja. Maga a V. T. is az elfogadó elleni kereset elévülését a lejáratától számítja (l. alább 78. §.), már pedig az elévülés a kereset megszületését (*actio nata*) feltételezi. V. ö. ezen különben vitás kérdésre nézve különösen *Unger System* II. 377. sk. l. Egyébiránt a bemutatás nélküli kereset az elfogadó és a saját váltó kibocsátója ellen úgy a hazai mint a külföldi gyakorlatban annyira általánosan el van ismervé, hogy azt mint szokásjogi szabályt kell tekinteni. V. ö. az előbbi jegyzetben id. határozatokat. L. hasonlólag *Plósz* 393. l., *Apáthy* I. 213. l. A német-osztrák váltójogra nézve l. különösen: *Thöl* 156. l., *Volkmar-Löwy* 162. l., *Dernburg* 832. l., *Rehbein* 67. l., *Borchardt* Zusatz 488., *Staub* 107. l. stb. A kérdést a 15. német jogászggyűlésen is ily értelemben döntötték el *Schultze-Delitzsch* és *Mossé* véleményei alapján (l. Verhandlungen I. 52., 111. l., II. 240. sk. l.). Utóbbi helyesen kiemeli, hogy ha az elfogadó elleni kereset a bemutatás igazolása követeltetnék, akkor a viszkereset is nemcsak az intézvénnyezetnél, hanem magánál a viszkeresetnél is kellene előzetes bemutatás, a miről pedig szó sincs. L. alább 56. §. C. id. 1467/92. szerint az elfogadó kezésénél sem szükséges. L. *Borchardt* Zusatz 486. is. Az angol V. T. 52. cz. kife-

végei bemutatással egyenértékűnek tekintendő.¹⁴⁾ Valamint tehát a kézbesítéstől akkor is jár késedelmi kamat, ha a bemutatás nem történt meg,¹⁵⁾ azonképen megfordítva, ha ilyenkor az elfogadó a kézbesítés folytán a váltót be akarja váltani, sem késedelmi kamatot, sem perköltséget fizetni nem tartozik.¹⁶⁾

II. A hitelező nemcsak a váltót fizetés végett bemutatni, hanem azt, és pedig nyugtatványozva, az adósnak kiadni is tartozik. Az általános magánjog szerint is követelhet ugyan a fizető adós nyugtát és az adóslevél visszaadását.¹⁷⁾ Ez azonban nem képezi a fizetés feltételét, úgy hogy az adós előbb késedelembe ne esnék. Ellenben a váltójog szerint a váltóadás csak a nyugtatványozott váltó kiadása mellett köteles fizetni [V. T. 39. §.

jezetten mondja ki, hogy az elfogadó kötelezéséhez a fizetés végei bemutatás nem szükséges. L. hozzá: *Chalmers* 177. l., *Byles* 289. l. A hasonló olasz jogra nézve l. *Vidari* 441. l. A francia írók a kérdést közelebbről nem tárgyalják, de oly általánosan szólnak arról, hogy az elfogadó elleni kereset, ellentétben a vizskeressel, semmi feltételhez nincs kötve (l. pl. *Bédarride* II. 170. l.: »l'action directe contre l'accepteur n'exige aucune condition, aucune formalité préalables«), hogy ezt a bemutatásra épügy kell érteni, mint az óvásra.

¹⁴⁾ Vítás. Némelyek szerint a kereset nem pótolja a bemutatást a késedelem tekintetében sem, mert a V. T. 102. §-a (német vrszb. 91. cz.) értelmében a bemutatásnak az elfogadó üzlethelyiségében, illetve lakásán kell történnie. V. ö. *Thöl* 618. l., *Hartmann* 481. l., *Lehmann* 529. l. 5. j., *Brachmann* id. h. 257. l. 22. j. és nálunk *Plósz* 397. l. 21. j. Azonban az állandó gyakorlat úgy nálunk mint külföldön a kereset kézbesítését a késedelembe ejtéshez elegendőnek tartja, s ez azért helyes, mert a kereset az eredeti váltó is mellékeltek (Velj. 11. §.) s az alperesnek kézbesített példányhoz csatolt másolat a bíróságnál elfekvő, ott megtekinthető s a fizetés esetén kiadandó eredetét képviseli.

¹⁵⁾ V. ö. **C.** id. 1227/88., 1881/93., 1888/94., 1417/95. és maga V. T. 45. §. A német-osztrák gyakorlatra nézve l. *Borchardt* Zusatz 485., *Rehbein* 67. l. Azelőtt a kamat gyakran már a kereset beadása napjától számított. V. ö. **C.** id. 1128/84., 886/87., 1178/86. (D. Uj f. 15., 314. l.). Ez azonban helytelen, mert a beadási napon az adós még nem nyer tudomást a követelésről, tehát nem is juthat késedelembe. V. ö. *Plósz* is id. h., bár ő a késedelemre vonatkozó álláspontjának megfelelőleg (l. előbbi jegyz.) a kamatot a kézbesítés napjától nem mint késedelmi, hanem mint u. n. perbeli kamatot engedi számítani, a mi azonban itt gyakorlatilag egyre megy.

¹⁶⁾ V. ö. **C.** id. 886/87. A kereset kézbesítése utáni bírói letétel azonban a fizetéssel nem egyenlő. **C.** id. 1227/88.

¹⁷⁾ V. ö. osztrák p. t. 1426., 1428. §§.

1. bek.,¹⁸⁾ tehát előbb époly kevésbé esik késelembbe, mint a bemutatás elmulasztása esetében, s a perbeli marasztalás is csak a nyugtatványozott váltó kiadása mellett történhetik. A kiadás feltétele szükségképen következik abból, hogy a váltókövetelés a váltólevélben meg van testesítve. Mert valamint a váltókövetelés csak magával a váltólevéllel keletkezik, azonképen annak megszűnése is (eltekinthetve a megsemmisítéstől és elévüléstől) feltételezi, hogy a váltólevél a forgalomból ismét kivonassék, az adós rendelkezése alá visszakerüljön. Mindaddig, míg a váltó forgalomban van s ugyanaz áll, ha az adós birtokából ismét kimegy,¹⁹⁾ a váltókövetelés fennállónak tekintetik, úgy hogy az adós a jóhiszemű váltóbirtokosnak, a ki a megtörtént fizetésről tudomással nem bír, újból köteles fizetni,²⁰⁾ s a fizetés az előzőket sem szabadítja fel.²¹⁾ De ugyanazon okból a nyugta is magán a váltón követelhető, mert midőn a váltókövetelés a váltólevél tartalma szerint ítélendő meg, azt minden harmadik személy fennállónak tekintheti, ha az ellenkező, t. i. a fizetés, magából a váltóból ki nem tűnik. Csak ha a fizetés magán a váltón van nyugtatványozva, hivatkozhatik az adós a megtörtént fizetésre bárki ellen akkor is, ha a váltó ennek birtokában van.²²⁾

¹⁸⁾ Hasonlag 1840. V. T. I. r. 119., 120. §§., német vrszb. 39. cz., hollandi K. T. 167. cz., skandináv V. T. 38. §., svájcz közt. jog 758. cz., olasz K. T. 295. cz., román K. T. 318. cz., portugalli K. T. 320. cz. Csak a kiadásról szól az angol V. T. 52. cz. 4. bek. — Több példány esetéről l. alább 72. §. — A mennyiben a váltó alapján zálogjog kebelezetett be, az adós a törlési engedélyt is követelheti, s ha nem kapja, bírói letétbe helyezheti a váltóösszeget. C. 532/99. (D. III. f. 15., 208. l.).

¹⁹⁾ Akár az ő akaratával, akár annak ellenére (lopás, sikkasztás). Hogy utóbbi ne történhessék, a váltó megsemmisítettik, vagy ha elszámolás vagy igazolás miatt még szükség van rá, átlukasztatik, a mi a megsemmisítéssel egyenlőnek tekintetik.

²⁰⁾ V. ö. kifejezetten 1840. V. T. I. r. 123. §. A fizető azonban ily esetben a váltót vissza nem adó s a fizetést felvevőtől a kifizetett váltóösszeget köztörvényi uton jogtalan gazdagodás czímen visszakövetelheti. C. 1337/97. (D. III. f. 11., 273. l.).

²¹⁾ Épen azért a fizető adósnak fedezeti igénye nincs a kibocsátó ellen, ha a váltót magának ki nem adatja s azt a kibocsátónak vissza nem adja. Az adós tehát a váltó kiadása nélkül fizetni jogosítva sincs. V. ö. Szerző Keresk. jog II. 83. l.

²²⁾ Ellenk. C. 1619/95. (P. T. 33., 122. l.), mely szerint a ki nem törölt nyugta sem bizonyít a felperes váltóbirtokos ellen, mert azt bármikor kitöröl-

A nyugtatványozott váltó kiadása mindazonáltal csak akkor követelhető, ha az egész váltóösszeg fizettetik, de nem, ha az adós csak részletfizetést tett; tekintve, hogy a váltólevél oszthatatlan és a hitelezőnek arra a hátralék viszkerezeti érvényesítésénél szüksége van. Ilyenkor tehát az adós csak azt követelheti, hogy a részletfizetés a váltóra feljegyeztessék s neki arról a váltó másolatán nyugtatvány adassék [V. T. id. §. 2. bek.].²³⁾

Vajjon a nyugta az annak kiállítására képes személytől származik-e? azt a fizető époly kevésbé tartozik vizsgálni, mint a nyugta valódiságát (l. fent 52. §.). A cselekvőképtelen vagy csőd alatt álló váltóbirtokos kezéhez történt és ez által nyugtatványozott fizetés is tehát érvényes, hacsak a fizető az akadályról tudomással nem bír.²⁴⁾ Meghatalmazott kezéhez történt fizetésnél is a fizető csak a meghatalmazás alaki szabályszerűségét tartozik vizsgálni.²⁵⁾

heti (de ez hamisítás volna!). A kitörölt nyugta azonban harmadik jóhiszemű személy irányában nem létezőnek tekintetik s ez annál kevésbé tartozik vizsgálni, vajjon a törlés az adóstól vagy mástól származik-e? mert szokás szerint a nyugtát a fizetés reményében már előre írják a váltóra. V. ö. *Plósz* is 461. l. Hasonlag a német-osztrák váltójog. V. ö. *Thöl* 749. l., *Rehbein* 113. l., *Borchardt* 469. b) *Brachmann* 148., 265. l. A jogosulatlan kitörléssel szemben azonban a kitörölt nyugtára is lehet hivatkozni. V. ö. **C.** 23/89. (D. Uj f. 23., 103.).

²³⁾ Hasonlag 1840. évi V. T. I. r. 122. §., hollandi K. T. 169. cz., német, skandináv, svájci, olasz, román, portugáli t. id. cz. (18. jegyz.). A részletfizetés a váltó kiadása nélküli illetén nyugtázás mellett a lehető kitörlésre való tekintettel nem biztos s azért gyakran a hátralékról az eredeti váltó kiadása mellett új váltó adatik.

²⁴⁾ A francia jogban ez rég tisztázva van, miután belátták, hogy a magánjog szabályai a váltófizetésekre nem alkalmazhatók, lehetetlen lévén a bemutatató képességét a fizetés felvételére alaposan vizsgálni. V. ö. *Bravard-Demangeat* 347. sk. l., *Lyon-Caen* 212. sk. l., *Alauzet* 4., 1399. sz., *Boistel* 549. l. és *Code de com.* tárgyalását: *Locré* id. m. 18. köt. 71. l. (ellenk. csak *Nouguier* I. 551. l.). Ugyanigy tartja az angol-amerikai jog, v. ö. *Chitty* 428. l., *Byles* 68. l., *Daniel* II. 260. l., *Stroy* 490. l. Ellenben a német írók, a kik a kérdésről nyilatkoznak, csak a cselekvőképes váltóbirtokos kezéhez történt fizetést tekintik érvényesnek. Így különösen *Volkmar-Löwy* 167. l. s. utána *Renaud* 229. l. Ezt követi nálunk is *Plósz* 345. l. Az olaszoknál a nézetek meg vannak oszolva. Az itt védett felfogás mellett: *Calamandrei* 201. l., *Supino* 180. sk. l., ellenk.: *Vidari* 291. l., *Marghieri* III. 110. l. A Csódt. 7. §. 3. bek. szerint azonban a közadós kezéhez fizető bizonyítani tartozik, hogy a csődnyitásról tudomása nem volt.

²⁵⁾ A váltóforgalom még ezt is sokalja s azért nem a meghatalmazott

55. §.

A váltóösszeg letétele.

I. Valamint az általános magánjogban, azonképen a váltójogban is az adós, a hitelező késedelme esetében, a fizetendő összeget a bíróságnál leteheti. A **V. T. 40. §-a** szerint az elfogadó¹⁾ a letételre jogosítva van, ha a fizetés a lejáratkor nem követeltetik; a lejárat azonban nem vétetik szorosan, hanem még a fizetés hiánya miatti óvás felvételére rendelt határidő (l. köv. §.) hozzászámíttatik, úgy hogy a letétel csak ezen határidő eltelte után történhetik.²⁾ A váltóhitelező tehát az óvási határidő eltelte előtt nem tekintetik késedelmesnek s az adós annak elteltéig minden esetre várni tartozik.³⁾ Azontul azonban a letétel bármikor történhetik, a míg csak a hitelező a váltót be nem mutatja, vagy a kereset nem kézbesítettett.⁴⁾ Kötelezettség a letételre sem az óvási határidő eltelte előtt, sem később, a megsemmisítési eljárás folyamatba tételétől eltekintve (l. alább 75. §.), nem létezik, még

állítja ki a nyugtát, hanem a már nyugtával ellátott váltó mutattatik be, a mikor a meghatalmazás igazolása nem követeltetik. V. ö. *Bravard-Demangeat* 346. l., *Lyon-Caen* 211. l.

¹⁾ Többnyire kiterjesztetik az intézvényezettre és a telepesre is, a mi annál kevésbé esik kifogás alá, mert a V. T. az általános magánjog szerinti letéti jogot csak közelebből határozza meg. V. ö. *Brauer* 89. l., *Kuntze* 99. l. 1. j., *Renaud* 231. l., *Hartmann* 368. l., *Blaschke* 193. l., *Canstein* 366. l. stb., nálunk *Plósz* 346. l. Az olasz K. T. 297. cz. az intézvényezettet külön említi.

²⁾ Hasonlag német vrszb. 40. cz., svájci köt. jog 759. cz., olasz K. T. 197. cz., román K. T. 320. cz. Más váltótörvények a letételről nem szólnak. Azonban Franciaországban külön törvény: III. év thermidor 6. (1795. jul. 20.), mely a váltókra s más értékpapírokra nézve a letételt úgy szabályozza, hogy az csak a lejárat után három nap múlva történhetik. L. e törvény szövegét *Dalloz* Repert. 20., 50. l.

³⁾ Még akkor is, ha a váltóbirtokos előbb mutatta be a váltót, de nem tudta pl. magát kellően igazolni (hézag, több példány különböző kézben stb.), vagy nem tudott érvényes nyugtát kiállítani stb. Az óvási határidő elteltével azonban e körülmények olybá veendők, mintha a váltó be sem mutatott volna. V. ö. *Brauer* 89. l., *Renaud* 231. l., *Hartmann* 368. l., *Rehbein* 68. l., *Canstein* 366. l. 22. j., nálunk *Plósz* 346. l. Az 1840. évi V. T. I. r. 121. §-a s az *Apáthy*-féle Terv. és Min. javasl. 61. cz. a letéti jogot ily esetekben kifejezetten ismerte el.

⁴⁾ V. ö. **C.** 1227/88. (Magy. Ig. D. 5., 76. l.).

oly értelemben sem, hogy az adós különben késedelmi kamatot tartozik fizetni, tekintve hogy a váltóadós, a mint láttuk, nem a lejáráttal, hanem csak a váltó bemutatásával esik késedelembe.⁵⁾

II. Az érvényes letétel a fizetést pótolja, az elfogadó tehát épugy szabadul általa a kötelezettség alól, mint a fizetés által.⁶⁾ Hasonlóképen felszabadul az elfogadó kezese s a váltóösszeg biztosítására adott zálog.⁷⁾ Épen azért a letétel nem az adós, hanem a váltóbirtokos veszélyére és költségére történik [V. T. id. §.] s az adós többé nem fizetésre, hanem legfelebb a letett összeg felvételének türéseire kötelezhető.⁸⁾ Ha azonban az adós a letett

⁵⁾ Némelyek szerint ugyan a birói letétel nemcsak jog, hanem kötelesség a késedelem következményeinek elhárítása végett, a mely már a lejáráttal áll be. Így a hasonló német-osztrák váltójogra nézve *Liebe* 138. l., osztrák legf. itsz. több régibb hat. ellentétben ujabbakkal (*Borchardt* 227. l. 3. j.) s nálunk *B. T.* 2925/77. (D. 28., 264. l.). Azonban a tulnyomó felfogás ugy nálunk, mint külföldön az, hogy az adós a letételre csak jogosítva van. A V. T. 40. §-a világosan azt mondja; »leteheti« s ez annál inkább szószerint veendő, mert ha az adós csakugyan a lejáráttal esnék késedelembe, a letétel sem mentené őt fel a késedelmi kamatok fizetésétől, tekintve hogy a hitelező a fizetés helyett a letétellel nem tartozik beérni. V. ö. *C.* 1128/84. (D. Uj f. 8., 138. l.), 1888/94. (U. o. 39., 96. l.), 1417/95. (U. o. III. f. 4., 39. l.), *Plósz* 346. l. s a német-osztrák irodalomból: *Borchardt* Zusatz 482. a), *Hoffmann* 373. l., *Renaud* 230. l., *Volkmars-Löwy* 161. l., *Hartmann* 367. l., *Brachmann* 250. l., *Rehbein* 67. l., *Staub* 93. l.

⁶⁾ V. ö. osztrák p. t. 1425. §.

⁷⁾ A viszkereseti adósok felszabadulásáról azért nem lehet szó, mert ezek már a bemutatás és óvás elmulasztása miatt szabadulnak.

⁸⁾ A letétel alapján az adós épugy kifogást tehet a kereset ellen, mint a fizetés alapján. V. ö. *Thöl* 618. l., *Renaud* 278. l., *Dernburg* 863. l., *Canstein* 388., 409. l., *Staub* 191. l., *Grünhut* II. 250. l. s általában *Czyhlarz* Zeitschr. f. d. Privat- u. öff. R. 6., 679. l. A váltóbirtokos tehát, a ki a javára történt letétet fel nem akarja venni, keresetével elutasítandó. V. ö. *C.* 1344/92. (P. T. 29., 142. l.). *Plósz* 397. sk. l. szerint a hitelező nem utasítandó el, hanem a letétel felvételére jogosítandó fel, illetve alperes a letét felvételének türéseben marasztalandó. Azonban ha alperes a követelést nemcsak elismeri, hanem a letétel által teljesíti is, úgy hogy a hitelezőnek egyéb dolga nincs, mint a letétet felvenni: akkor a pernek nincs célja, a hitelező e nélkül is megkapja a magáét. Nincs tehát miért az adóst marasztalni s talán még perköltséggel is sujtani. Csak ha a hitelező a letétel érvényességét teszi per tárgyává, vagy a letétel felvételéhez való jogosultságát nem tudja kimutatni s azért per útján akarja magának a követelést s a letett összeget odaitéltetni: lehet szó arról, hogy a bíróság a letét felvételére való feljogosítást, illetve annak türést kimondja. *Plósz* azt hozza fel, hogy az elutasítás,

összeget ismét visszaveszi,⁹⁾ a letétel meg nem történtnek tekintetik.¹⁰⁾

III. A letétel elfogadásának elrendelésére a fizetési hely váltóbirósága illetékes,¹¹⁾ s a letételt megengedő végzésben, illetőleg az ezt elrendelő határozatban, a letevőnek neve kiteendő és a váltó kelet, lejárat, összeg és az elfogadó neve szerint meghatározandó.¹²⁾ A váltóbirtokos megidéztetése a letétel érvényességéhez nem szükséges [V. T. id. §. 2. mond.].¹³⁾

azaz felperes követelési jogának el nem ismerése következetesen arra vezetne, hogy alperes az őt illető letétet kivehetné. Ez azonban azért nem talál, mert a letét kifogása által az adós a visszavétel jogáról a hitelező javára végleg lemondottnak tekintendő.

⁹⁾ Hogy elvileg teheti, az iránt a mai jogban egyetértés van, mint-hogy a letétel a letevő érdekében történik s a bíróság a letétet az adós nevében kezeli. Csak az iránt nincs megegyezés, minő feltételek mellett és meddig van a letevő jogosítva a visszavételre? Minden esetre csak addig, a míg a letét a hitelezőnek ki nem utaltatott, vagy bíróilag oda nem jelentetett. Másrészt akkor is, ha a hitelező az elévülési idő alatt nem jelentkezett. Némelyek szerint azonban az adós visszavételi joga már a hitelező értesítése által szűnik meg. V. ö. ezekre nézve *Czyhlarz* id. h. 672. sk. l. A német polg. t. szerint a visszavételt kizárja a lemondás, a hitelező elfogadási nyilatkozata és a letétel érvényességét kimondó bírói ítélet (376. §.), az elévülési idő leteltével azonban az adós a letétet visszaveheti akkor is, ha a visszavételről lemondott (382. §.).

¹⁰⁾ V. ö. német polg. t. 379. §. Erre való tekintettel a letétel még nem szünteti meg véglegesen, hanem csak ideiglenesen, vagy mint némelyek mondják (*Lehmann* 542. l.), feltételesen, a követelést. Véglegessé a megszűnés csak attól az időponttól fogva válik, a mikor a visszavétel már ki van zárva. V. ö. német p. t. 378. §.

¹¹⁾ Váltóelj. 3. §. 7. pont és 10. §. Más bíróságnál való letét nem jön tekintetbe: B. T. 2004/83. (D. Uj f. 6., 289. l.) pl. járásbíróságnál: ellenk. C. 1344/92. (P. T. 29., 142. l.) és 532/99. (D. III. f. 15., 208. l.); még kevésbbé magánhelyen, pl. banknál: C. id. 1227/88.

¹²⁾ Velj. 46. §., a mely egyuttal a letétel teljesítésére 24 órai határidőt tűz, melynek leteltével a letétel törvényes időben teljesítettnek nem tekintetik. Ez azonban nem egyezik meg azzal, hogy a letétek kezelésére vonatkozó rend. 7. sk. §§-ai szerint a letét előbb történik az adóhivatalnál s csak azután határoz a bíróság annak elfogadása iránt.

¹³⁾ Hasonlag német vrszb. és svájci köt. jog id. cz., mig az olasz és román K. T. id. cz. szerint értesítés nem szükséges. Nálunk a letétel általában a hitelező megidézése nélkül történik. A V. T. ebbeni rendelkezése tehát fölösleges.

Egyebekben az eljárás és a letét hol és mikénti kezelésére nézve a bírói letétekre vonatkozó általános szabályok az irányadók.¹⁴⁾

IX. Fizetési viszkereset.

56. §.

Fogalma, alanyai, feltételei.

I. Ha az intézvényezett, illetve elfogadó a váltót lejáratkor ki nem fizeti: a váltóbirtokos azoktól, a kik a fizetésért szavatosságot vállaltak, megfelelő kárpótlást követelhet (l. fent 31., 35. §§.). A kereset, mely erre váltói uton indítható, ellentétben az elfogadó elleni egyenes váltókeresettel (l. fent 43. §.): viszkeresetnek s minthogy épen a váltó kifizetésére irányul, ellentétben a biztosítási viszkeresettel (l. fent 45. §.): fizetési viszkeresetnek neveztetik.¹⁾ Az, a ki a viszkeresetet indítja: viszkeresőnek s az, a ki ellen indítatik: viszkeresettnek neveztetik.²⁾

II. A fizetési viszkeresetre jogosítva van minden tulajdonos gyanánt igazolt váltóbirtokos (l. fent 51. §.), a kinek viszkeresetileg kötelezett előzője van, akár mint utolsó váltóbirtokos szerepel, akár a váltót mint forgató beváltotta.³⁾ Indítható minden előző

¹⁴⁾ Most az 1881. december 8-án 39,805. sz. igazs. rend. intézkedik, melyre a Velj. 46. §-a is utal.

¹⁾ Németül: *Regress Mangels Zahlung*, francziául: *recours*, angolul: *recourse*, olaszul: *regresso*. Valamint ezen külföldi megjelölések, azonképen a magyar viszkereset is itt, úgy mint a biztosításnál (l. fent 45. §.), nem csupán az előzők elleni keresetet, hanem az ellenük fennálló követelési jogot általában jelenti, tekintet nélkül arra, vajjon keresetileg vagy a nélkül érvényesítettik.

²⁾ L. e. kitételeket a V. T. 50—54. §§-ban. A németeknél *Regressant* és *Regressat*.

³⁾ L. V. T. 50., 51. §§. is, a hol egyuttal különbség tétetik a kettő között a viszkereseti összegre nézve. A beváltó forgatóval egyenlő a fizető névébecsülő (l. alább 67. §.) és a forgató kezese (l. alább 69. §.). Ellenben a kibocsátónak mint ilyennek nem lévén előzője, nincs is viszkeresete, hanem csak egyenes váltókeresete az elfogadó ellen (l. fent 43. §.). A kibocsátó vagy korábbi forgató fizetése esetén egy későbbi forgató sem léphet fel. V. ö. C. 23/89. (D. Uj f. 33., 103. l.), — Vajjon az előző tényleg bevált-

ellen, a ki viszkereketileg kötelezve van, tehát a kibocsátó és minden oly forgató ellen, a ki kötelezettségét ki nem zárta.⁴⁾ És pedig az egyetemlegesség szabályai szerint (l. alább 81. §.) akár közösen valamennyi, akár a váltóbirtokos szabad választása szerint többek, vagy külön bármelyik ellen, s ez egyuttal az elfogadó elleni váltókeresetre is kihat. A váltóbirtokosnak tehát szabad választás szerinti keresetjoga van valamennyi váltókötelezettel szemben s nem veszti el követelését a keresetindítás által sem azok ellen, a kiket be nem perelt [V. T. 49. §.]⁵⁾ A váltóbirtokos különösen a forgatmányok sorrendjéhez sincs kötve [id. §. 2. bek.], jogában áll tehát nemcsak közvetlen előzőjét, hanem ennek átugrásával bármely korábbi előzőjét is beperelni, a nélkül hogy igazolni tartoznék, hogy közvetlen előzőjétől kielégítést nem kapott.⁶⁾

t o t t a - e a váltót? azt neki nem kell kimutatnia, hanem a váltó és óvás birtoka alapján vélelmeztetik. Ellenk. *Lehmann* 546. l., a ki szerint a beváltás, mint a viszkereket feltétele, a kereseti alaphoz tartozik. Azonban e nézet elszigetelten áll és sem a német, sem a magyar váltójogban nincs elfogadva s nem támogatatik, különösen a V. T. 51. §. (német vrszb. 51. cz.) által, mely csak a beváltó forgató viszkereketének tárgyát akarja meghatározni (l. alább 58. §.), de a legitimatio iránt nem intézkedik. V. ö. L. I. 27/80. (D. 25., 90. l.), C. 901/87. (D. Uj f. 20., 89. l.), 23/89. (U. o. 23., 103. l.), *Borchardt* Zusatz 437. l., 590. d), *Staub* 126. sk. l., *Plósz* 333. l. 24. jegyz. Más, ha oly valaki váltotta be a váltót, a ki a váltókötelezettségben nem áll. Az ilyen csak forgatmány alapján léphet fel, különben úgy tekintendő, mint az intézvénnyezett helyett és nevében fizető. V. ö. C. 612/82. (D. Uj f. 1., 97. l.), 902/89. (P. T. 19., 158. l.).

*) L. V. T. 41. §. 1. bek. s a kötelezettség nélküli forgatmányra nézve: fent 35. §. Az előzőkkel egyenlő a névbecsülő elfogadó (l. alább 65. §.) és az előző kezeze vagy együttaláírója (l. alább 69., 70. §§.).

*) U. n. váltakoztatási jog (*jus variandi*). Elismerve a K. T. 269. §. által is, bárcsak a részbeni érvényesítésre nézve, de a magyar magánjogban, ellentétben a római joggal s némileg az osztrák p. t.-nyel általában is áll. V. ö. *Szerző* id. m. II. 47. sk. l. Némelyek a *jus variandi* kifejezést a váltójogban arra vonatkoztatják, hogy a váltóbirtokos szabad választás szerint az elfogadót is perelheti. Így *Thöl* 463. l. és nálunk *Plósz* 391. l. 4. j. De ez nem felel meg a magánjogban elfogadott értelemnek s tulnyomóan nem is használtatik ily értelemben. V. ö. *Kuntze* W. R. 66. l., *Hartmann* 384. l., *Volkmár-Löwy* 186. l., *Staub* 122. l. stb., nálunk *Apáthy* 215. l.

*) U. n. ugró viszkereket (*regressus per saltum*), ellentétben a sorrend szerinti viszkerekettel (*regressus per ordinem*). Azelőtt számos, különösen német váltótörvény az utóbbit követte és pedig úgy, hogy egy korábbi előző ellen csak akkor lehetett fordulni, ha az óvással (u. n. ellenóvás,

III. Az előzők váltójogi kötelezettsége feltételezve lévén attól, hogy a fizetésre kijelölt intézvénnyezett nem fizet: e nélkül ellenük a fizetési viszkereset sem indítható, s ez egyuttal magában foglalja, hogy a váltó az intézvénnyezettnek, a ki, mint tudjuk, csak a váltó kiadása mellett tartozik fizetni (l. fent 54. §.), fizetés végett bemutatassék. E mellett megkövetelhetik az előzők, hogy a váltóbirtokos a megkeresés sikertelenségét hiteles alakban bizonyítsa, a mire, épugy mint a biztosítási viszkeresetnél, az óvás szolgál. Ehhez képest a fizetés hiánya miatt érvényesíthető viszkereset fentartására szükséges:

1. hogy a váltó fizetés végett bemutatassék;
2. hogy ezen bemutatás és a fizetés nem teljesítése kellő időben felvett óvással igazoltassék [V. T. 41. §.].⁷⁾

Mindkét cselekvény teljesítésére, épugy mint magára a fizetés hiánya m. viszkeresetre, csak az igazolt váltótulajdonos van jogosítva,⁸⁾ s mindkettő az intézvénnyezett lakhelyén mint fizetési

Contraprotest) igazolatott, hogy a közvetlen előző nem fizetett. V. ö. *Treitschke* Encycl. II. 320., 326. sk. l. A fennálló törvények azonban, az egy orosz vrszb. kivételével (620., 621. cz.), a korlátlan viszkereset rendszerét követik. V. ö. francia *Code de com.* 164. sz., német vrszb. 49. cz., hollandi K. T. 186. cz., belga V. T. 55. cz., skandináv V. T. 49. §., svájci köt. jog 767. cz., angol V. T. 57. cz., olasz K. T. 318. cz., román K. T. 343. cz., szerb K. T. 140. §., spanyol K. T. 516. cz. (a *jus variandi* korlátozásával), portugalli K. T. 338. cz. El volt ismerve nálunk már az 1840. évi V. T. által is: I. r. 144., 155. §§.

⁷⁾ Hasonlag az 1840. évi V. T. (I. r. 138., 152. §§.) és a külföldi törvényhozások tulnyomó többsége szerint. V. ö. francia *Code de com.* 161., 162. cz., német vrszb. 41. cz., hollandi K. T. 179. cz., belga V. T. 52., 53. cz., skandináv V. T. 41. §., svájci köt. jog 762. cz., olasz K. T. 296. cz., román K. T. 319. cz., szerb K. T. 137., 138. cz., spanyol K. T. 502. cz., portugalli K. T. 314. cz. Kivételt képez az angol-amerikai váltójog, mely az óvást csak a külföldi váltóknál (*foreign bills*), vagyis oly váltóknál követeli, melyek külföldről belföldre intéztetnek. L. angol V. T. 51. cz., *Daniel* II. 1. sk. l. Mennyiben szükséges a nevezett feltételeken kívül még az értesítés? arról l. a köv. §-t.

⁸⁾ V. ö. C. 315/85. (P. T. 10., 125. l.), 456/95. (U. o. 32., 135. l.). Az óvásból annak neve ki kell hogy tűnjék. Lásd alább 86. §. Valamint azonban a hátiratok összefüggő láncolata által nemcsak az utolsó váltóbirtokos, hanem a korábbi forgató is mint tulajdonos igazolva van (l. fent 51. §.), azonképen az óvás felvételére is nemcsak az utolsó váltóbirtokos, hanem a korábbi forgató is jogosítva van, ha a váltót az óvási határidő eltelte előtt békés uton beváltja. Az utána következő hátiratok kitörlése

helyen⁹⁾ a törvényben közelebből kijelölt helyiségben (l. alább 87. §.) kell hogy történjék. Kivétel csak a telepített váltóknál van. Ezeket a telepesnél, vagy ha ilyen megnevezve nincs, magánál az intézvényezettnél, a telep helyén kell fizetés végett bemutatni s ugyanott veendő fel az óvás is, ha a fizetés nem teljesítettett [V. T. 43. §. 1. bek.].¹⁰⁾ Magánál az előzőnél a bemutatás és óvás sem a viszkerekethez általában, sem a késedelem következményeinek beállása miatt nem szükséges.¹¹⁾

Hogy mikor van az óvás kellő időben felvéve? azt a törvény a fizetési határidő közelebbi meghatározására való vonatkozással (l. fent 48. §.) olyképen határozza meg, hogy az óvás a fizetés napján déli 12 óra után vehető fel, legkésőbb azonban a fizetési napra következő második köznapon kell felvételnie [V. T. id. 41. §. 2. bek.].¹²⁾ Az óvás felvételére tehát összesen h a r m a d f é l

sem szükséges. Másként a német gyakorlat, összhangzásban az igazolásra nézve elfoglalt álláspontjával (51. §. 17. jegyz.). V. ö. *Borchardt* Zusatz 496. — Természetesen a váltótulajdonos meghatalmazott útján is bemutatathatja és óvatoltathatja a váltót. Előbbi posta útján is történhetik, az óvatoltatás azonban nem, bár az 1886: XIII. t.-cz. 2. cz. a postaigazgatást erre is feljogosítja. V. ö. Postai tariffák 109. l. Másként külföldön, épugy mint az elfogadás végetti bemutatásra nézve (l. fent. 39. §.), pl. Németországban (1879. évi postatörvény 19., 20. §§.) és Belgiumban (1879. okt. 12. t. 52. cz.), de nem Franciaországban (l. 1879. ápril 5. t., *Zeitschr. f. d. ges. Hr.* 26., 73. l.).

⁹⁾ Tehát nem a fizetési helytől különböző helyen, pl. az óvatoló kö z j e g y z ő székhelyén. Ez még a felek beleegyezésével sem lehetséges, mert az ilyen a V. T. 102. §. szerint csak a helyiségre nézve irányadó. V. ö. C. 951/86. (D. Uj f. 16., 169. l.), 1191/86. (P. T. 16., 61. l.).

¹⁰⁾ V. ö. fent 44. §. is. Az óvás ugyancsak a telepes, nem az elfogadó ellen veendő fel. V. ö. C. 624/85. (P. T. 12., 77. l.), *Plósz* 247. l.

¹¹⁾ V. ö. C. 1467/92. (D. Uj f. 35., 217. l.), *Borchardt* Zusatz 545., *Rehbein* 72. l., *Staub* 93., 97. l. Ez a V. T. 50. és 51. §§-aiból is kitűnik, melyek szerint az előzők ellen a kamat a lejárat, illetve a fizetés napjától számíttatik.

¹²⁾ A külföldi törvényhozások az óvási határidőt ettől eltérően állapítják meg. A német vrszb. 41. cz. nemcsak két köznapot enged a lejárat után, hanem a lejárat napot is egészen adja. Hasonlag a skandináv V. T. 41. §. A legtöbb törvény ellenben az általános magánjogi elveknek megfelelőleg a lejárat napot az adósnak tartja fenn, úgy hogy az óvás csak a reá következő egy vagy két napon vehető és veendő fel. Egy napon: francia *Code de com.* 162. cz. (*lendemain*), hollandi K. T. 179. cz., szerb K. T. 138. cz., román K. T. 319. cz., spanyol K. T. 504. cz. Két napon: belga V. T. 53. cz., svájci köt. jog 762. cz., olasz K. T.

nap, és pedig, minthogy a fizetési napnak is köznapnak kell lennie (l. alább 87. §.), harmadfél köznap áll rendelkezésre, úgy hogy a közbenső vásár- és ünnepnapok nem számíttatnak.¹³⁾ Sem a korábban, sem a későbbben felvett óvás nem érvényes.¹⁴⁾ E határidő egyuttal a fizetés végetti bemutatásra is vonatkozik, a mely az azt tanusító óvással szükségképen együttesen kell hogy történjék, mely nélkül tehát az óvás akkor is érvénytelen, ha a bemutatás már megelőzőleg, mint rendesen, megtörtént.¹⁵⁾

IV. A kellő időben történt fizetés végetti bemutatás és a fizetés hiánya m. óvás nemcsak a váltóbirtokos kötelessége, hanem egyuttal a fizetési viszkereset törvényes feltétele. Épen azért annak elmaradása vagy elkésése esetében a fizetési viszkereset elenyészik,¹⁶⁾ tekintet nélkül arra, vajjon a fizetés az intézvénye-

296. cz., portugalli K. T. 327. cz. Az angol V. T. 51. cz. szerint külföldi váltóknál (l. fent 6. jegyz.) az óvás a lejárat napon veendő fel, de ha e napon a fizetés hiánya a váltón feljegyeztetett (u. n. *noting*), a később bármikor kiállított óvás a lejárat napra vonatkoztatatik. Ugyanez áll az észak-amerikai váltójogban: l. *Daniel* II. 11., 12. l. Az orosz vrszb. 616. cz. szerint az óvás csak a kiméleti napok (l. fent 49. §.) letelével veendő fel.

¹³⁾ Ha tehát a lejárat pl. szombatra esik, az óvás még kedden, s ha a hétfő is ünnep, vagy a lejárat vasárnapra esik, még szerdán vehető fel. V. ö. **B. T.** 4467/78., **L. I.** helybenh. (D. 28., 265. l.), **C.** 598/81. (D. Uj f. 1., 187. l.) és a lejárat napra nézve 98/89. (D. Uj f. 22., 314. l.), *Plósz* 319. l. Ugyanigy magyaráztatik most általában a német vrszb. id. cz. is, miután régebben egyes német írók szűkebben magyarázták (második köznap, úgy hogy az első maga a lejárat nap, vagy *Brauer* 91. §. szerint, hogy csak a lejáratra következő második napnak kell köznapnak lennie, az elsőnek nem). V. ö. *Hartmann* 389. sk. l., *Thöl* 358., 360. l., *Borchardt* Zusatz 493., *Rehbein* 72. l., *Lehmann* 517. l.; *Canstein* 340. l., *Staub* 111. l. stb.

¹⁴⁾ Korábban felvett óvás nemcsak lejárat előtt, hanem a lejárat napján is délelőtt. V. ö. **C.** 10/83. (D. Uj f. 4., 166. l.): délelőtt 11-kor. A délelőtt megkezdett és 12 óra után befejezett óvási cselekvény ellenben érvényes. V. ö. **L. I.** 694/78. (D. 21., 125. l.): 11¹/₂ órakor felvett óvás, minthogy ennek eszközzésére félóránál több kell. Még ha az elfogadó lejárat előtt csődbe jut, sem lehet előbb óvást felvenni s nem is kell még ahhoz sem, hogy a váltókövetelés a csődtömeghez bejelentessék (telepitett váltó). V. ö. **L. I.** 290/77. (D. 18., 167.), **B. T.** 4837/82. (D. Uj f. 3., 327. l.), **C.** 447/83. (U. o. 8., 238. l.).

¹⁵⁾ V. ö. **C.** 830/85. (D. Uj f. 13., 274. l.). A közjegyző nem tanusíthat oly bemutatást és fizetésmegtagadást, mely az ő távollétében történt.

¹⁶⁾ A németek ilyenkor »*praejudicirter Wechsel*«-ről szólnak. Magyar-

zettől várható volt-e s vajjon a váltóbirtokost mulasztás terheli-e vagy nem? A fizetés végetti bemutatás és a f. h. m. óvás tehát akkor is szükséges, ha a váltó már előzetesen elfogadás végett mutattatott be s ennek megtagadása miatt óvás vétetett fel, esetleg biztosítás is adatott;¹⁷⁾ vagy az intézvénnyezett a lejárat előtt csődbe jutott vagy meghalt.¹⁸⁾ A viszkereket akkor is elenyésszik, ha a váltóbirtokos akár a személyében történt véletlen esemény,¹⁹⁾ akár a személyén kívül beállt erőhatalom (*vis major*)²⁰⁾ folytán mulasztotta el a bemutatást és óvást. Az az általános szabály, hogy a kötelezett fél a vétke nélkül lehetetlenné vált cselekvényért nem felelős,²¹⁾ itt nem nyer alkalmazást, a mi ugyan a váltóhitelezőre nézve méltatlan lehet, de összhangzásban áll a váltókövetelés szigorúságával és a váltóforgalom biztonságával, a mely tetemesen szenvedne, ha a váltókötelezettek az előírt feltételek kellő időben való teljesítésére biztosan nem számíthatnának s a váltóbirtokos személyes körülményeitől függnének.²²⁾

ban is beszélnek praepjudicált vagy mulasztásos váltóról. Azelőtt azt mondták »késvesztett« vagy »késmiattvesztett« váltó! L. *Karvasy* 47. l.

¹⁷⁾ Az elfogadás megtagadása dacára mégis lehetséges, hogy az intézvénnyezett lejáratkor fizetni fog, pl. ha időközben fedezetet kapott. Másként áll a dolog azon törvényhozások szerint, melyek az elfogadás megtagadása esetében azonnal fizetési viszkereket adnak (l. fent 45. §.). Így az angol V. T. 43. cz. és a skandináv V. T. 41. §. kifejezetten kimondja, hogy az elfogadás megtagadása, illetve elf. h. m. óvás esetében fizetés végetti bemutatás nem szükséges. Ugyanez áll az észak-amerikai váltójogban. V. ö. *Story* id. m. 428. l.

¹⁸⁾ L. mindhárom esetre nézve kifejezetten: francia *Code de com.* 163. cz., belga V. T. 54. cz., olasz K. T. 308. §., román K. T. 332. cz., szerb K. T. 139. §., spanyol K. T. 502. cz., portugalli K. T. 330. cz. Hogy halál és csőd esetén kinél kell a bemutatásnak és óvásnak történnie? arról l. alább 87. §.

¹⁹⁾ Pl. az óvási határidőben súlyos beteg volt, vagy meghalt s az örökösök a váltóról csak elkésetten értesültek stb. Ide tartozik az az eset is, ha pl. a váltó az óvási időben a büntető bíróságnál volt letéve: B. T. 2016/83. (D. Uj f. 6., 300. l.).

²⁰⁾ Pl. árvíz, járvány, ellenség megszállása, vagy más forgalmi akadály miatt a fizetés helyére nem lehet menni.

²¹⁾ *Impossibilium nulla obligatio est*: l. 185. Dig. de reg. juris 50., 17. V. ö. osztrák p. t. 878., 1447. §§., német p. t. 275. §.

²²⁾ Az *Apáthy*-féle Tervezet és a Min. javaslt. 76. cz., illetve 74. §-a kifejezetten kimondotta volt, hogy az óvási kötelezést »véletlen baleset vagy erőhatalom meg nem szüntetheti«. De habár ez a képviselőház igazs. bizott-

V. A bemutatás és óvás mindazonáltal nem tekintetik a viszkeresetnek annyira lényeges feltétele gyanánt, hogy az előzők, a kiknek érdekében követeltetik, arról le sem mondhatnának. Ily kényszerítő (*absolut*) hatályu rendelkezés annál kevésbbé lett volna helyén, mert az óvás költséggel jár, mely az előzők által megtérítendő (l. alább 58. §.) s melynek megkimélésére ezek esetleg nagyobb súlyt helyeznek, mint a fizetés hiányának a törvény-

sága által átdolgozott javaslatból s ez alapon a törvényből ki is maradt, s habár az előbbi magyar váltójogban a vétlen baleset vagy erőhatalomnak mentesítő hatályt tulajdonítottak (l. *Wildner* I. 144., 219. l., *Fogarasy* 158. l., *Vághy* M. váltójogi kérdések 90. l., *Császár* id. m. 166. l.), most mégis általában el van fogadva nálunk, hogy még az erőhatalom sem képez mentséget a bemutatás és óvás elmulasztása esetében. V. ö. *Plósz* is 202. l., *Apáthy* I. 222. l. Ugyanez a felfogás uralkodik most Németországban, miután a német vrszb. előtti időben (l. *Treitschke* II. 620. l.) az ellenkezőt követték, s a lipcei váltótanácskozmány is a *vis major* mentesítő hatályát, habár ismételt tárgyalás után annak a törvényben való kifejezését nem tartotta czélszerűnek, elismerte (l. *Protokolle* 214. sk. l., 258. sk. l.), sőt eleinte a német vrszb. életbelépte után is tekintélyes írók (így különösen *Mittermaier* Archiv f. W. R. I. 147. sk. l., de ellene: *Einert* u. o. 277. sk. l.) ezt a nézetet vitatták. A bírói gyakorlat különösen a német-francia háboru után foglalt állást az erőhatalom mentesítő hatálya ellen, nem akarván a francia moratorium-törvényeket (l. fent 13. §.) a német viszkeresettekre alkalmazni: v. ö. birod. keresk. ftsz. 1871. febr. 21. hat. (*Entscheidungen* I. 288. l.). *Borchardt* 236. l., *Rehbein* 73. l. s az újabb elmélet ezt majdnem egyhangulag követi: l. *Thöl* 372. l., *Renaud* 218. l., *Hartmann* 402. sk. l., *Hoffmann* 376. l., *Kuntze* 101. l., *Lehmann* 550. l., *Goldschmidt* System 277. l., *Brachmann* 259. l., *Canstein* 328. l., *Wächter* O. W. R. d. Deutschen Reiches 354., 377., 388. l., *Staub* 110 l., *Grünhut* II. 397. l.; ellenk. csak *Volkmar-Löwy* 172. l. A svájczai köt. jog 813. cz. kifejezetten zárja ki az erőhatalom kifogását. — Másutt az erőhatalom mentesítő hatályát a váltónál is elismerik. Így az osztrák bíróságok: legf. itsz. 1851. máj. 9., 1872. máj. 28. és jun. 13. (l. *Borchardt* 236. l. 2. jegyz.); — Franciaországban, ugy a *Code de com.* előtt (l. *Pothier* 144. sz.), mint azóta, jöllehet annak tárgyalásakor (l. *Loché* Législation civile etc. 18. kötet, 78. sk. l.) ellenkező intézkedés felvétele indítványoztatott, v. ö. *Pardessus* II. 307. l., *Nouquier* II. 27. sk. l., *Bravard-Demangeat* 418. sk. l., *Lyon-Caen* 257. l., *Bédaride* II. 147. sk. l. stb., a gyakorlatra nézve: *Sirey* 261. l.; — Olaszországban: l. *Vidari* 387. l., *Supino* 205. l., *Calamandrei* 265. l.; — Belgiumban: l. *Namur* I. 438. l.; — Hollandiában: v. ö. K. T. 202. cz. és Tervezet a keresk. papirokról (l. fent 11. §.) 18. cz.; — az angol-amerikai váltójogban: angol V. T. 46., 51. cz., *Story* 375., 427. sk. l., *Daniel* II. 107. sk. l.; — a skandináv váltójogban: V. T. 92. §. és a spanyol váltójogban: V. T. 483. cz. — A nemzetközi con-

ben előírt szigorú tanusítására. A **V. T. 42. §-a** az előzőket²³⁾ kifejezetten feljogosítja az óvás elengedésére, a mi a váltón²⁴⁾ e szavakkal: »óvás nélkül« vagy, a mi az elengedés költségkimelési céljánál fogva azzal egyenlőnek tekintetik: »költségek nélkül«, vagy más megfelelő kifejezéssel²⁵⁾ történik²⁶⁾ s azt eredményezi, hogy a váltóbirtokos az elengedő előző ellenében a viszkereket fentartása végett óvással élni nem tartozik. A váltóbirtokos alatt nemcsak az utolsó váltóbirtokos, hanem minden váltójogositott értendő, a ki az elengedő ellen viszkere-

gressusok is az erőhatalom mentesítő hatálya mellett nyilatkoztak: brémai hat. 20. sz., antwerpeni javasl. 49. cz., brüsseli javasl. 57. cz., Institut javaslata 87. cz. Ellenben a 14. német jogászggyűlés ellene nyilatkozott (Verhandlungen I. 204., II. 100., 271. l.).

²³⁾ Kiterjeszthető a telepített váltó elfogadjára is, a mennyiben ellene óvás szükséges. L. fent 44. §. Hasonlag a névbecsülőre és a telepített saját váltó kibocsátójára. V. ö. *Plósz* is 402. l.

²⁴⁾ Az elengedő váltónyilatkozatával összefüggésben (pl. a forgatmányban) vagy külön, de utóbbi esetben az elengedési záradék külön aláírandó. Vajjon a váltónyilatkozattal egyidejűleg vagy később vezetett-e a váltóra? közömbös. V. ö. **C.** 1095/87. (D. Uj f. 17., 143. l.), de azon korlátozással, hogy a viszkereketi kötelezettség megszűnt, vagyis az óvási határidő eltelte előtt történt legyen (így *Thöl* 324. l., *Volkmar-Löwy* 173. l.), a mi azonban nincs indokolva, mert az elengedésnek nem kell kifejezetten történnie. Minden esetre feltételeztetik azonban, hogy a váltónyilatkozat kiállítása után a váltóra vezetett elengedés valóban az illető kiállítótól származik, vagy akarataival iratott, ámbár azt, hogy az elengedés nem tőle származik, illetve akarata nélkül történt, ő köteles bizonyítani: **L. I.** 733/79. (D. 24., 71. l.); **C.** 1030/82. (D. Uj f. 1., 294. l.).

²⁵⁾ Az említett kifejezések csak példaképen vannak említve, lehetnek tehát mások is. V. ö. **B. T.** 635/96. (Ü. L. 96. 15. sz.), **C.** 669/96. (P. T. 34., 70. l.).

²⁶⁾ Németben: »Ohne Protest«, »Ohne Kosten«; francziában: »retour sans frais«, »r. sans protêt«. A záradék érvénye külföldön nem mindenütt van elismerve. Kifejezetten elismeri: német vrszb. 42. cz., belga V. T. 59. cz., skandináv V. T. 42. §., svájci köt. jog 763. cz., román K. T. 333. cz. Kifejezetten érvénytelennek nyilvánítja: olasz K. T. 309. cz., portugalli K. T. 331. cz. A többi törvény hallgat róla, de Francziában most általában elismerik, miután azelőtt érvényét kétségbe vonták. V. ö. *Pardessus* II. 306. l., *Nouguier* I. 205. sk. l., *Bravard-Demangeat* 77. sk. l., *Bédarride* II. 157. sk. l., *Lyon-Caen* 268. l., *Sirey* 263. l. stb. Hasonlóképen, bár kevésbé határozottan, az angol-amerikai váltójogban. V. ö. angol V. T. 16., *Byles* 216. l., *Chitty* 188., 262. l., *Daniel* II. 134. sk. l., *Story* 438. l.

setileg felléphet, az elengedés tehát mindenkinek javára szolgál, a ki az elengedő után következik. Csak ha az elengedés nem magán a váltón, hanem külön történt, a mi szintén nincs kizárva s bárminő alakban érvényes,²⁷⁾ nem hivatkozhatik arra más, mint a kivel szemben történt. Akár a váltón, akár a váltón kívül történt azonban, az mindig csakis az illető elengedő irányában teszi fölöslegessé az óvást, más előzővel szemben az a viszkereset fentartására épügy szükséges, mintha elengedés nem történt volna, s ez nemcsak az óvást elengedő előzőire, hanem utódjaira nézve is áll.²⁸⁾ A mennyiben tehát az elengedőn kívül más viszkeresetileg kötelezett előzők is vannak, a váltóbirtokos nemcsak jogositva, hanem kötelezve is van az óvás felvételére, s épen azért az óvás elengedése ily esetben nem is oldja fel az elengedőt az óvási költségek megtérítése alól [V. T. id. §. 2. bek.].²⁹⁾ Az óvás elengedése továbbá szorosan csak az óvársra értetik s nem menti fel a váltóbirtokost azon kötelezettség alól, hogy a bemutatást kellő időben teljesítse. Minthogy azonban az óvás mellőzése azt vonná maga után, hogy a bemutatást más módon kellene bizonyítani, a mi a váltóbirtokosra nézve több nehézséggel járna mint az óvás, a törvény őt felmenti a bizonyítás terhe alól, úgy hogy

²⁷⁾ C. 901/87. (D. Uj f. 20., 89. l.), 669/96. (P. T. 34., 70. l.), B. T. 635/96. (Ü. L. 96. 15. sz.). Sz ó v a l i s : C. 80/94. (P. T. 30., 52. l.). Sőt még hallgatag is, pl. oly factura elfogadása által, melyben a felelősség az óvásért ki van zárva, v. ö. *Borchardt* Zusatz 502., 514., *Rehbein* 74. l.; vagy ha a váltó az óvási határidőben forgattatik oly helyre, a honnan annak letelte előtt lehetetlen a váltót a fizetési helyre küldeni, v. ö. *Bravard-Demangeat* 458. l., *Nouguier* II. 35. l.

²⁸⁾ Másként a franczia jog, melyben a kibocsátó általi elengedés mindenki ellen, a forgató általi elengedés a későbbi forgatók ellen is érvényesíthető, bár az utóbbi vitás. V. ö. *Lyon-Caen* 269. l., *Nouguier* I. 211. l. A belga V. T. 59. cz. kifejezetten intézkedik ily értelemben. Az angol-amerikai jogban a kibocsátó általi elengedés szintén mindenki ellen, a forgató elengedése ellenben csak vele szemben érvényesíthető. V. ö. *Daniel* II. 135. sk. l. Nálunk még a kezesre sem terjeszthető ki az elengedés hatálya. V. ö. *Plósz* 402. l. 4. jegyz.

²⁹⁾ Hasonlag német vrszb., skandináv V. T., svájci köt. jog id. h. Ellenben a francziák úgy fogják fel az elengedést, hogy az óvást fel sem szabad venni s tehát a költség sem terheli az elengedőt s utódait. V. ö. *Nouguier* I. 210. l., *Bravard-Demangeat* 81. l., *Lyon-Caen* 268. l. Nálunk sem fizetendő azonban a költség, ha az óvás felvétele merőben fölösleges, pl. nincs más előző. Ez ellenkeznék az elengedés ratiójával.

a bemutatás megtörténte vélelmeztetik; minek folytán, ha az óvást elengedő a bemutatás kellő időben megtörténtét tagadja: a bizonyítás terhe őt illeti [V. T. id. §. 1. bek. 3. mond.].³⁰⁾ Az óvás elengedése nem ment fel az értesítés (l. köv. §.) kötelessége alól sem.³¹⁾

Hogy maga a bemutatás is elengedhető a viszkereket szempontjából,³²⁾ arról a V. T. kifejezetten nem szól ugyan. De már azon rendelkezéséből, hogy az óvás elengedésével a bemutatás nincs elengedve, kitűnik, hogy a bemutatás elengedését sem zárja ki, csak hogy ennek külön kell történnie.³³⁾ A bemutatás elengedésének hatálya szintén attól függ, vajjon a váltón, vagy azon kívül történt-e? A rendelvényesnél való telepítés (l. fent 44. §.) a kibocsátó részéről magában foglalja az ellene indítható viszkereket nézve is a bemutatás és következőleg az óvás elengedését.³⁴⁾

VI. Az a kérdés merül még fel, vajjon a bemutatás és óvás kellő időben és módon való megtörténte a kereseti alaphoz tartozik-e, úgy hogy a kereset már hivatalból visszautasítandó, ha abban fel nem hozzák s az óvás nem mellékeltetik; avagy annak elmulasztása csak kifogás tárgya, mely, ha szabályszerűen nem tétetik (makacsság, elkésett kifogás), a viszkereket az óvás nélkül is megállapítandó? A magyar bírói gyakorlat az utóbbi állásponton van,³⁵⁾ s ez nem is helyteleníthető, ha tekintetbe

³⁰⁾ Hasonlag német vrszb., skandináv V. T., svájcz köv. jog id. h. A francia jogban a bizonyítás kérdése vitás. V. ö. *Sirey* 263. l. A vélelem mellett különösen *Nouguier* I. 207. l.

³¹⁾ V. ö. *Plósz* is 406. l., a németeknél *Thöl* 324. l., *Hartmann* 386. l., *Borchardt* Zusatz 524., *Rehbein* 75. l. A francia jogban ez iránt vita van. V. ö. *Sirey* id. h. Nálunk nem lehet kétség, mert a V. T.-nek a bemutatásra vonatkozó megszorító magyarázatából az értesítésre is ugyanazt kell következtetni.

³²⁾ Az egyenes váltókeresetre nézve l. fent 54. §. 9. jegyz.

³³⁾ V. ö. *Plósz* is 340., 404. l.; a németeknél: *Borchardt* Zusatz 513. l., *Rehbein* 74. l., *Brunner Endemann Handb.* II. 159. l., *Staub* 114. l.

³⁴⁾ Ha az elfogadó jelölte ki a rendelvényes telepes gyanánt: ez által a kibocsátó elleni viszkereket feltételein semmi változás nem történik.

³⁵⁾ V. ö. **C.** 322/82., illetve **B. T.** 2403/81. (D. Uj f. 3., 232. l.), **C.** 447/83. (U. o. 8., 238. l.), 69/87. (U. o. 17., 178. l.), 901/87. (U. o. 20., 89. l.), 280/89. (U. o. 24., 104. l.), 325/91. (U. o. 32., 96. l.), **B. T.** 6443/86. (U. o. 16., 328. l.), **K. V. T.** 25374/89. (U. o. 30., 269. l.). Megtámadja e gyakorlat helyességét mint »nyilván téves«-t: *Plósz* 400. l. 1. jegyz., a kinek ellen-

vesszük, hogy az óvás elengedhető s hogy az elengedés a váltón kívül pusztán hallgatag és az óvás elmulasztása után is történhetik, minélfogva ha az előző az óvás hiányából kifogást nem tesz, ez az óvásról való lemondásnak tekintendő.³⁶⁾ Az ellenkező álláspont érvényesítését a váltóeljárás is akadályozza.³⁷⁾

57. §.

Az előzők értesítése.

I. Némely törvényhozások a fizetési viszkeresethez, a bemutatáson és óváson felül, semmi további cselekvényt a hitelező részéről nem követelnek s csak arról gondoskodnak, hogy az előzők, a kik csak másodszorban jótállási kötelezettséget vállaltak, sokáig bizonytalanságban ne maradjanak, a viszkereset ellenük minél rövidebb idő alatt indíttassék meg.¹⁾ Más törvényhozások ellenben megkö-

kező felfogása a német-osztrák váltójogban is el van fogadva. V. ö. *Borchardt* Zusatz 501. l., *Rehbein* 71. sk. l., *Lehmann* 551. l., *Hartmann* 476. l., *Canstein* 328., 405. l. 7. jegyz., *Dernburg* 852. l., *Staub* 110. l., *Grawein* Verjährung und gesetzliche Befristung. Lipcse, 1880., *Grünhut* II. 391. l. De ezzel szemben a magyar gyakorlattal megegyez a francia elmélet és gyakorlat. V. ö. *Nouquier* II. 36. l., *Bravard-Demangeat* 457. l., *Lyon-Caen* 291. l., *Sirey* 265., 268. l.

³⁶⁾ V. ö. az id. francia írókat is. Egyes határozatok a V. T. 88. §-ának az elévülésre vonatkozó rendelkezésének hasonrszerűségéből indulnak ki. Így **B. T.** id. 2403/81. és **K. V. T.** id. h. S ez nem is annyira »teljesen elhibázott«, mint *Plósz* azon alapon mondja, hogy az elévülésnél a jog megszüntéről, az óvási feltételeknél pedig a jog megállapításáról van szó. V. ö. *Grawein* id. m. 35. sk. l., a ki az óvási határidőt záros határidőnek tekinti a jog létesítésére. Az óvási feltételek époly kevésé jogmegalapító feltételek, mint az elévülést akadályozó tények, hanem a már a váltónyilatkozat által megalapított kötelezettség fentartására szolgálnak, a mint ezt a V. T. 41., 90., 97., 102. §§-ai kifejezetten is mondják. A francia írók is az elévülés hasonrszerűségére utalnak. V. ö. még alább az elévülésnél 79. §. 14. j. és a gazdagodási keresetnél 80. §.

³⁷⁾ A Velj. 17. §-a szerint ugyanis a bíróság, ha a keresethez az óvás nincs csatolva s ez okból a sommás eljárásnak helyét nem találja, minden esetre a rendes eljárás szerinti tárgyalást tűz; holott az ellenkező felfogás értelmében a kereset ily esetben már a *limine* visszautasítandó volna.

¹⁾ Ez a francia váltójog u. n. elévülési rendszere, ámbár a viszkereset megindítására előirt rövid határidők nem igazi elévülés (l. alább 78. §.) s törvényileg a keresetindítás mellett az értesítés is mint külön azt megelőző cselekvény emlittetik. V. ö. *Code de com.* 165. cz.: »Si le porteur exerce le recours individuellement contre son cédant, il doit lui en

vetelik, hogy az előzők a fizetés elmaradásáról, illetőleg az óvás felvételéről, előzetesen haladéktalanul értesíttessenek, hogy egyrészt a viszkereset őket készületlenül ne találja, másrészt módjukban álljon azt a váltó gyors beváltása által elhárítani és idejekorán saját előzőik ellen fordulni.²⁾ Az utóbbiak között azonban ismét különbség van annyiban, a mennyiben egyesek szerint az értesítés époly feltétele a viszkeresetnek, mint a bemutatás és óvás, úgy hogy annak elmulasztása szintén a viszkereset elvesztését vonja maga után;³⁾ míg mások szerint az értesítés kötelesség ugyan, de nem képezi a viszkereset feltételét, hanem a mulasztás csak kisebb

faire notifier le protêt, et à défaut de remboursement, le faire citer en jugement...» Minthogy azonban úgy az értesítés, mint a kereset ugyanazon határidőben van előírva: a gyakorlatban a két cselekvény költségkimelés végett összekötöttek, úgy hogy az értesítés magában a keresetben történik, minélfogva az értesítés önálló jelentőségét elvesztette. V. ö. *Bravard-Demangeat* 437. l., *Nouquier* II. 15. l., *Lyon-Caen* 264. l. A belga V. T. 56. cikke e gyakorlatot kifejezetten is szentesítette, a svájcz köt. jog pedig, mely szintén ezen rendszerhez csatlakozott, az értesítésről még említést nem tesz, hanem teljesen a felekre bizza. Egyébiránt már az 1673. évi francia *Ordonnance* sem említette az értesítést s ennek alapján a *Code de com.* előtt azt a keresetlevéllel kapcsolatban sem kellett tenni. V. ö. *Pothier* 150. sz. Az antwerpeni és brüsseli congressus tervezetei az értesítést szintén mellőzik. A francziával azonos a szerb K. T. 141. §. is.

²⁾ Ez az u. n. értesítési rendszer, mely azonban többnyire az előbbivel, t. i. rövid viszkereseti elévüléssel összekapcsolatik. Ez történt a hollandi K. T., a német vrszb., a skandináv V. T., az olasz, román, portugalli K. T. s úgy az 1840. évi, mint az új magyar V. T. által.

³⁾ Ez az u. n. szigorú értesítési rendszer, mely az angol-amerikai váltójogban van elfogadva és pedig úgy, hogy az értesítés az elfogadás, épugy mint a fizetés megtagadása esetében kell hogy történjék, tekintve hogy előbbi esetben is mindjárt fizetési viszkeresetnek van helye (l. fent 45. §.). V. ö. angol V. T. 48. cz., *Story* 311., 450. l., *Daniel* II. 30. sk. l. Ezt követi a fizetés hiánya esetére a spanyol K. T. 517. cz. is és az orosz vrszb. 622. cz. Azelőtt e rendszer Németországban is el volt fogadva (így porosz L. R. 1047., 1056., 1121. §§.), miért ott német rendszernek is nevezik (v. ö. *Brauer* 95. l.). Alapjául szolgált különösen az a régebben felállított elv, hogy a váltóbirtokos az előzők megbízottja is, tehát ezeknek érdekeit is megóvni tartozik. V. ö. *Liebe* 150. l., *Thöl* 391. l., *Hartmann* 398. l., lipcsei jegyz. 96. l., *Apáthy* Terv. ind. ad 84. cz. Mellette nyilatkozott az *Association for the reform and codif.* frankfurti congressusa (19. hat.), ellentétben a brémai congressussal, mely csak kártérítési sanctiót követelt (v. ö. *Cohn* id. m. 136. l.).

joghátrányokat von maga után.⁴⁾ Ezen enyhébb alakban teszi kötelezővé az előzők értesítését a magyar V. T. is, ellentétben az előbbi magyar váltójoggal, mely szerint az értesítés a viszkereset feltétele volt.⁵⁾

II. A V. T. 45. §-a szerint az előzők értesítése a forgatmányok fordított sorrendjében kell hogy történjék úgy, hogy a fizetés hiánya miatt óvatolt váltó birtokosa a váltó ki nem fizetéséről közvetlen előzőjét, s minden tudósított előző saját közvetlen előzőjét köteles értesíteni, míg az értesítés a kibocsátóhoz nem jut.⁶⁾ Ha azonban valamelyik forgató a váltót hely megnevezése nélkül adta tovább, ez esetben a fizetés meg nem történtéről a forgató azon legközelebbi előzője értesíthető, ki a váltót a helynek megjelölése mellett ruházta át [V. T. 47. §].⁷⁾ A mennyiben egyik

⁴⁾ Enyhe értesítési rendszer. Tartalmaztatik már a badeni Landrechtben (165. cz.), mely e részben a francia K. T.-től eltért, továbbá az 1883. évi portugalli (404. cz.) és a hollandi K. T.-ben (184., 185. cz.). E példák után elfogadta azután a német vrszb. (45. cz.), ellentétben az alapul szolgált porosz tervezettel, mely a szigorú értesítési rendszert követte (44. cz.), melyet előbb a lipcei tanácskozmány is elfogadott (Jegyzők. 116. l.), de később hosszas viták után az enyhébb rendszerrel helyettesített. Az újabb törvényhozások közül követi még a skandináv V. T. 45., 46. §§., az olasz K. T. 317. cz., a román K. T. 342. cz. és a portugalli K. T. 337. cz. Javaslatba hozta az *Institut de droit int.* is (76. cz.).

⁵⁾ 1840. V. T. I. r. 138. §.

⁶⁾ Az értesítés alanyainak meghatározása az ugró viszkereset rendszere mellett egyike a legnehezebb problémáknak, a melynek tökéletes megoldása még nem is sikerült. A V. T. sorrendi értesítési rendszere, mely egészen független attól, hogy ki ellen indítatik meg a viszkereset s melyet a 4. jegyzetben id. külföldi törvények is követnek, abból indul ki, hogy egyik tudósított előző sem fogja a további értesítést elmulasztani, a mi azonban nem mindig fog megvalósulni s ha csak egy is elmulasztja az értesítést, már beáll az az eset, hogy a mulasztó fél előzői értesítés nélkül is teljesen felelősek (l. alább a 25. j.-nél). Az 1840. évi V. T. id. sz. szerint a váltóbirtokos mindegyik előzőt tartozott értesíteni, a ki ellen viszkeresetet indítani kívánt s ez megfelel a francia váltójogban az értesítéssel kapcsolatos keresetindításnak (*Code de com.* 165., 167. cz.), épügy mint az angol-amerikai váltójognak, melyben szintén mindenki értesítendő, ki ellen viszkereset indíttatni szándékolatik, csak hogy nem épen az által, a ki a viszkeresettel élni akar, hanem bármely utód által. V. ö. angol V. T. 48., 49. cz., *Story* 339. sk. l., *Daniel* II. 46. sk. l. Ez a rendszer kikerüli ugyan azt, hogy valaki értesítés nélkül is feleljen; de viszont több költséget és alkalmatlanságot okoz.

⁷⁾ Kötelezettség erre nincs, mint a német vrszb. 47. cz., olasz K. T. 317. cz. 4. bek., román K. T. 342. cz. 4. bek. szerint, bár a német

forgatmány sem történt hely megnevezése mellett, a váltóbirtokos közvetlenül a kibocsátót értesítheti.⁸⁾ Az értesítendő előzők alatt a forgatók vagy a kibocsátó együttaláírói és kezesei is értendők.⁹⁾ De nem a kötelezettség nélküli forgató,¹⁰⁾ a telepített váltó elfogadója,¹¹⁾ és a meghatalmazási hátírat forgatója saját forgatmányosával szemben.¹²⁾

III. Az értesítésnek két nap alatt kell történnie,¹³⁾

vrszb.-t némelyek ennek daczára csak facultativ értelemben magyarázzák. Így *Brauer* 99. l., *Kuntze* 103. l., *Hartmann* 400. l. 22. jegyz., *Borchardt* Zusatz 557. Viszont, még ha az értesítő a helymegnevezés nélküli forgatót ismeri, sincs kötelezve, hanem csak jogosítva őt értesíteni. Az ily forgató úgy tekintetik, mintha az értesítésről lemondott volna.

⁸⁾ A kiállítás helye valamint a saját váltónál (V. 111. §.), úgy az idegen váltónál is a kibocsátó lakhelyének tekintendő, a hová az értesítés küldhető. V. ö. **B. T.** 3040/78., 3292/78. (D. 28., 265. l.) a **L. I.** által helybenhagyva; *Plósz* 409. l. 30. jegyz.

⁹⁾ V. ö. *Plósz* is 407. l. A kezesekre nézve ez a V. T. 68. §-ból következik. L. alább 69. §. A tudositott együttaláíró vagy kezes a közös előzőt tartozik értesíteni, a mi azonban nem szükséges, ha a főadós, illetve társ-kötelezett azt már értesítette.

¹⁰⁾ Az értesítés feltételezi a viszkeresetet, tehát nem foglal helyet ott, a hol ez hiányzik. Értesítendő tehát a kötelezettség nélküli forgató előzője. V. ö. *Hoffmann* 406. l., *Rehbein* 75. l., *Canstein* 347. l. 74. j., *Staub* 117. l. *Ellenk. Thöl* 397. l. 7. j., *Hartmann* 257. l. A köt. nélküli forgató nem is értesíthető (mint *Plósz* 408. l. és *Apáthy* 189. l. szerint), oly értelemben t. i., hogy ha ez az értesítést tovább nem adja (a mi a legtöbb esetben valószínű, mert az értesítés nincs érdekében, tekintve hogy viszkereset hiányában a váltót és óvást sem kapja, tehát ő sem fordulhat előzői ellen), a viszkereset az utód részére a korábbi előzők ellen fentartatnék.

¹¹⁾ Mert ez nem viszkeresetileg kötelezett előző, hanem főadós. V. ö. *Plósz* 408. l., s a németeknél *Volkmar-Löwy* 108. l., *Lehmann* 555. l., *Canstein* id. h., *Rehbein* 75. l., *Staub* 117. l. *Ellenk. Thöl* 644. l., *Hartmann* 399. l. és kifejezetten skandináv V. T. 45. §.

¹²⁾ Mert ezek jogilag egy személyt képeznek. L. fent 37. §. A megh. forgatmányos vagy e helyett a megh. forgató ennek előzőjét tartozik értesíteni. V. ö. *Plósz* 408. l., *Apáthy* 189. l.; a németeknél *Liebe* 153. l., *Brauer* 98. l., *Hartmann* 400. l., *Thöl* 398. l., *Rehbein* 75. l. stb.

¹³⁾ A két nap alatt nem értendő két köznap, mint az óvásnál, a hol ezt a törvény külön mondja (l. előbbi §-t), hanem a V. T. 103. §. értelmében (l. alább 87. §.) elég, ha csak a második nap köznap. V. ö. *Apáthy* I. 189. l. s a hasonszövegű német vrszb. alapján *Brauer* Archiv f. W. R. 8. 7. l., *Volkmar-Löwy* 181. l., *Hoffmann* 407. l., *Blaschke* 267. l., *Grünhut* Zeitschr. f. Privat u. öff. R. 20., 80. l. Mások szerint egyik napnak sem kell köznapnak lennie, tehát az értesítés vasár- vagy ünnepnapon is teljesítendő. Így

mely az utolsó váltóbirtokosra nézve az óvás felvételétől,¹⁴⁾ az előzőkre nézve pedig a tudósítás vételétől számítandó.¹⁵⁾ Alakját tekintve, mindenestre írásban eszközöndő, pusztán szóbeli értesítés tehát nem érvényes.¹⁶⁾ Az írásbeli értesítéshez azonban elegendő, ha a tudósítás a fizetés elmaradásának igazolása nélkül¹⁷⁾ az érintett idő alatt postára adatik, annak megérkezése az illető előző mint érdekelt fél veszélyére megy. Ehhez képest az értesítés megtörténtének bizonyítása is az ellenfél kifogása esetében¹⁸⁾ csak a tudósítás elküldésére irányul s erre vonatkozólag is meg van könnyítve, a mennyiben ugyanis a kellő időben történt értesítés bebizonyítására elegendő, ha postaigazolvánnyal bizonyíttatik, hogy az érdekelt előző részére a meghatározott napon levél adatott

Plósz 407. l., *Thöl* 400. l., *Hartmann* 399. l., *Wächter* 385. l., *Lehmann* 555. l. 11. j., *Canstein* 347. l. A skandináv V. T. kifejezetten két köznapot mond.

¹⁴⁾ Maga az óvási nap nem számitatik be. A német vrszb. id. cz. még kifejezettebb: »innerhalb zweier Tage nach dem Tage der Protesterhebung«. Ha az óvás elengedetett s nem is vétetett fel, a két nap az utolsó óvási naptól számítandó, mert az óvás elengedése által nem vész el a jog az egész óvási időhöz. V. ö. *Plósz* 407. l., *Brauer* id. h. 5. sk. l., *Thöl* 399. l., *Volkmar-Löwy* 181. l.

¹⁵⁾ Szintén két nap alatti értesítést követel a már id. német és skandináv V. T-en kívül az olasz, román és portugalli K. T. id. h. A hollandi K. T. id. cz. 5 napot enged, míg az angol-amerikai váltójogban az értesítésnek általában »ésszerű idő alatt« (*within a reasonable time*) kell történnie: angol V. T. 49. cz. 12. bek., *Story* 451. l., *Daniel* II. 87. l.

¹⁶⁾ V. ö. **C.** 129/83., illetve **B. T.** 4839/82. (D. Uj. f. 5., 279. l.) és **C.** 512/99. (D. III. f. 15., 96. l.). Ugyanigy kifejezetten német vrszb., skandináv V. T., portugalli K. T. id. h. Ellenben a hollandi, olasz és román K. T. nem határozzák meg az értesítés alakját, miért is pl. az olasz írók a szóbeli értesítést is érvényesnek tartják. L. *Supino* 272. l., *Calamandrei* 294. l. Az angol-amerikai váltójog is a szóbeli értesítést érvényesnek tekinti: l. kifejezetten angol V. T. id. cz. 5. bek., *Story* 336. l., *Daniel* II. 33. l. Utóbbi említi a távirati értesítést is (61. l.) s ez mint írásbeli értesítés (v. ö. *Szerző* K. jog II. 140. §. 3. j.) nálunk is érvényesnek tekinthető.

¹⁷⁾ Nem szükséges nevezetesen az óvás közlése, mint az 1840. évi V. T. I. r. 139., 140. §§. s némely külföldi váltójogok, pl. a hollandi és portugalli K. T. szerint id. h.

¹⁸⁾ Hogy az értesítés nem tartozik a kereseti alaphoz, még azok által is elismertetik, a kik az óvást oda tartozónak tekintik. V. ö. *Plósz* 410. l., s a németeknél: *Brauer* 98. l., *Volkmar-Löwy* 182. l., *Renaud* 299. l., *Borchardt Zusatz* 552. a), *Rehbein* 75. l., *Lehmann* 557. l., *Staub* 118. l.

fel [V. T. 46. §.].¹⁹⁾ Hogy a levél csakugyan tartalmazta-e az értesítést? azt nem kell bizonyítani, hanem az a postaigazolvány alapján vélelmeztetik. A címzett fél azonban igazolhatja, hogy a levél mást tartalmazott.²⁰⁾ Az értesítés vételének napja, ugy az előző ellen, mint az ő részéről, az értesítés kellő időben történt elküldésének igazolása végett, hasonlólag postaigazolvánnyal bizonyíttatik [V. T. id. §. 2. bek.].

IV. A kellő időben való értesítés elmulasztása, vagy az, ha a váltóbirtokos vagy a tudósított forgatmányos az értesítést nem közvetlen előzőjéhez intézi, kettős joghátrányt von maga után, és pedig:

1. a mulasztásból eredő kár megtérítését az összes, illetőleg az átugrott előzők irányában; ²¹⁾ ezenfelül

2. a viszkereseti összeg megszorítását, a mennyiben a mulasztó fél elveszti a most nevezett személyek elleni igényét a lejáratától a keresetre hozott bírói határozat kézbesítéséig ²²⁾ járó

¹⁹⁾ Hasonlag német vrszb. 46. cz., skandináv V. T. 47. §., olasz és román K. T. id. h. A bizonyítás történhetik azonban másként is, pl. kereskedő által a másolati könyvvel. V. ö. *Hahn* Commentar z. Hgb. I. 4. kiad. 213. l. 6. jegyz., *Staub* 120. l.

²⁰⁾ Ez könnyű, ha a levélnek csakugyan tartalma volt. De hátha üres boríték adatott fel?

²¹⁾ A kár nem magából a váltóból származván, a kereset sem váltóbeli, hanem köztörvényi kereset; csak kifogásról lehet szó váltóperben, ha a nem értesített előző a mulasztó utód által pereltetik. V. ö. *Brauer* 98. l., *Hartmann* 401. l., *Volkmar-Löwy* 182. l., *Borchardt* Zusatz 555., *Staub* 119. l., *Grünhut* II. 416. l., *Plósz* 409. l., C. 748/96. (V. T. 34. 13. l.). Kár különösen abból keletkezhetik, hogy a nem értesített előző saját előzője, vagy az elfogadó az értesítési idő letelte után fizetéseképtelenné válik vagy csődbe jut, mielőtt az előző ellene fordulhatott volna, holott értesítés esetében arra még ideje lett volna.

²²⁾ A kamatvesztés végpontjának meghatározását a főrendiház jogügyi bizottsága indítványozta, de a kereset benyújtását állapította meg (Főrend. Irom. III. 54. sk. l.), a képvh. igazs. bizottsága ezt azután a kézbesítési nappal cserélte fel (Képvh. Irom. VII. 271. sz.). Ettől fogva minden esetre jár u. n. perkamat, mely egyuttal késedelmi kamat, ha a fizetés az előzőtől már előbb nem követeltetett. De az utóbbi esetben is csak a kézbesítéstől jár a kamat, a mi ugyan nem helyes, de a törvény nem különböztet. A német vrszb. nem tartalmazván intézkedést az iránt, hogy meddig nem jár a kamat? annak alapján a perindítás előtt beálló késedelem esetén ettől fogva ítélik meg. V. ö. *Thöl* 400. l., *Renaud* 299. l., *Hartmann* 400. l. 24. j., *Lehmann* 556. l. 17. j., *Staub* 118. l., *Borchardt* Zusatz 550. Nálunk is *Plósz* 418. l.

kamatokra és költségekre nézve [V. T. id. 45. §. 3. bek.].²³⁾ A költségek alatt a váltódíj (l. köv. §.) is értendő, úgy hogy az értesítés elmulasztása esetében egyedül a váltóösszeg követelhető.²⁴⁾

A szabályszerűen nem tudósított előző nem lévén értesítésre kötelezve, az értesítés elmulasztásából őt semmi joghátrány nem terheli,²⁵⁾ s hasonlóképen nem éri joghátrány azt, a ki értesítési kötelességének megfelelt, azon előzőkkel szemben, a kik a tudósított előző által nem értesítették.²⁶⁾

58. §.

A viszkereset tárgya.

I. A kárpótlásnak, melyet a váltóbirtokos az előzőktől a fizetés elmaradása folytán viszkeresetileg követelhet s mely, mint tudjuk, az egyéni viszonyoktól függetlenül, tárgyilagosan határoztatik meg (l. fent 31. §.): olyannak kell lennie, hogy a váltóbirtokos, rendes körülmények mellett, ugyanazon helyzetbe jusson, melyben a lejáratkori fizetés esetében lenne. Ezt pedig

²³⁾ A kamat és költség elvesztése a hollandi K. T. mintájára a német vrszb.-ban s innen nálunk és a skandináv V. T.-ben (46. §.) egyrészt mint büntetés, másrészt mint a nehezen igazolható kár egyenlege állapított meg. V. ö. lipcsei tanácsk. jegyzők. 183. l. Az olasz, román és portugalli K. T. id. cz. egyedül kártérítést állapít meg. — Az elfogadó elleni érvényesítésre nézve l. fent 43. §. 7. j.

²⁴⁾ V. ö. B. T. id. 4839/82. sz. hat., *Plósz* 417. l., *Apáthy* 190. l. A váltódíj ugyan nem szoros értelemben vett költség, de hogy a V. T. a 45. §-ban ez alatt azt is érti, kitünik abból, hogy a német vrszb. példájára úgy az *Apáthy*-féle, mint a min. és a képvh. igazs. bizotts. javaslat a megfelelő §-ban még e szavakat is tartalmazta: »úgy hogy tőlük csak a váltóösszeget követelheti« (*Apáthy* közlése szerint id. h. 3. jegyz. a törvényben is benne vannak), s hogy e szavak a főrendiháznak a kamatokra vonatkozó módosításának a képvh. ig. bizottsága által történt elfogadása (l. 22. j.) alkalmával minden ok nélkül maradtak ki, nyilván tehát mint magától értetődők fölöslegeseknek ítéltettek. — A B. T. id. hat. szerint továbbá a költség alatt per költség is értetik (l. *Plósz* is 418. l.), ámbár a V. T. a 45. §-ban a költségről az 50. és 51. §§-ra vonatkozással beszél, ezekben pedig a perköltséget nem érti (l. köv. §-t). A rendes perjogi szabályok azonban (eltekintve a keresetindítás előtt beálló késedelem esetétől) ugyanazon eredményre vezetnek.

²⁵⁾ Még ha pl. szóbelileg értesítettett is. V. ö. C. 512/99. (D. III. f. 15., 96. l.).

²⁶⁾ V. ö. *Thöl* 397. l., *Plósz* 407. l.

csak akkor éri el, ha neki a váltóban kitett tőkeösszegezen felül ennek a késedelem idejére járó kamata, a fizetés elmaradása által okozott költség s azon fáradság ellenértéke térítettik meg, melyet esetleg kifejtetni kényszerült, hogy a váltóban ígért összeget más úton megszerezze.¹⁾ Ezekből a tételekből kell tehát hogy álljon a viszkereset útján követelhető s épen azért u. n. viszkereseti összeg. Ezen felül oly esetben, midőn az előző a fizetés helyétől különböző helyen lakik, a kárpótlás tehát más helyen adatik, mint a hol a váltó fizetendő lett volna, a váltóbirtokos még az u. n. helyi érdek kiegyenlítését, vagyis azt követelheti, hogy a megtérítendő összeg ne csak a kárpótlás helyén, hanem a váltóban kitett fizetési helyen is teljes összeget képviseljen. Hasonló elvek alapján követelheti a kárpótlást az az előző is, a ki a váltót viszkereset útján beváltotta, midőn saját, neki felelős előzője ellen fordul. A míg azonban a törvényhozások az utolsó váltóbirtokos által követelhető viszkereseti összeg megállapítására nézve elvileg egyetértének s csak a részletekben mutatnak csekély különbségeket, addig a beváltó előző viszkeresetére nézve nagy eltérés mutatkozik abban a tekintetben, vajjon ő a kárpótlást, úgy mint az utolsó váltóbirtokos, az eredeti váltóösszeg,²⁾

¹⁾ L. ezt az eszmét az egész viszkereseti összeg megállapítására nézve már *Frémery*-nél id. m. 156. l.: »Le propriétaire de la lettre aura obtenu toute son indemnité, si on lui offre un moyen de se procurer sur-le-champ et la somme qui devait lui être comptée, et le remboursement des frais qu'il a été forcé de faire, et les intérêts; c'est là en effet toute sa créance.« V. ö. még *Einert* 288. l., *Liebe* 164. l., *Thöl* 361. l., *Biener Wr. Abhandl.* 253. lap.

²⁾ Ez az u. n. egyszerű viszkereseti számla rendszere, melynél a viszkereseti összeg, eltekintve a folytatólagos kamatoktól és a különböző helyek közt fennálló árfolyamkülönbségektől, mindig ugyanaz, bárki által és bárki ellen indíttatik. Tartalmaztatik már az 1763. évi francia *Ordonnance*-ban, kivételével azon esetnek, ha a kibocsátó a korlátlan forgatást engedte meg (VI. czím. 5 és 6. cz.). Innen átvétetett minden kivétel nélkül a *Code de com.*-be, a mely határozottan kimondja, hogy ugyanazon váltónál nem lehet több viszkereseti számlát készíteni: »il ne peut être fait plusieurs comptes de retour sur une même lettre de change« (182. cz.); és hogy a viszváltói költségeket nem lehet halmazni: »les rechanges ne peuvent être cumulés; chaque endosseur n'en supporte qu'un seul, ainsi que le tireur« (183. cz.). A régibb váltójogok általában ezt a rendszert követték (l. *Biener* id. m. 20. §.), s ma is követi a francia váltójogon és közvetlen utánozóin kívül még a hollandi K. T. 193., 194. cz., a belga V. T. 77., 78. cz., a szerb K. T. 156., 157. §§., az orosz V. T. 673. cz., a

avagy azon kárpótlás alapul vétele mellett követelheti-e, melyet ő maga nyújtott?³⁾ A magyar V. T. az utóbbi álláspontra helyezkedett s ennek folytán a viszkereseti összeget az utolsó

spanyol K. T. 529. cz., a portugalli K. T. 334. cz. 2. §. és a bel-földi váltókra nézve az angol V. T. 57. cz. Jogi alapja ezen rendszernek az, hogy minden előző önálló adós, mindegyiknek kötelezettsége tehát csak saját magára nézve s a többiekre való tekintet nélkül állapítandó meg. Azonkívül méltányossági okokkal is támogatják, nehogy az előzők s utolsó sorban a kibocsátó tulságos s előre ki nem számítható viszkereseti összeget tartozzék fizetni. V. ö. *Bégouen* indoklását a törvényhozó-testület előtt: *Locré* id. m. 18., 147. sk. l. *Frémery* id. m. 25. fej., *Lyon-Caen* 281. l., *Biener* id. h.

³⁾ Ez az u. n. halmozott viszkereseti számla vagy cumulatio rendszere, melynél az első viszkeresett által fizetett kamatok és költségek a váltóösszeghez hozzáadtnak s az előző ezen megnövekedett összeg után tartozik további kamatokat és költségeket fizetni s így tovább egészen a kibocsátóig, a ki végeredményben a váltóösszeget felül a valamennyi megtámadott forgató által fizetett összegeket együttvéve fizeti. Már a francia *Code* tárgyalása alkalmával követelték egyes városok (*Lyon* és *Le Puy*) ennek a rendszernek alkalmazását (l. *Frémery* 158. l.), de csak a német vrszb. (51. cz.) emelte azt érvényre, miután különösen *Einert* W. R. 309. sk. l. és *Liebe* braunschweigi javaslat indokl. 144. sk. l. (közölve commentárjában is 166. sk. l.) vették meleg pártfogás alá. Innen átment a skandináv V. T.-be (52. §.), a svájci köt. jogba (769. cz.), az olasz (319. cz.) és a román K. T.-be (344. sz.). Ezeken kívül még az angol-amerikai váltójog is követi a külföldi váltókra nézve. V. ö. angol V. T. 57. cz. 2. bek., *Daniel* II. 454. sk. l., bár *Story* 475. l. az ellenkezőt tanította. Nálunk az 1840. évi V. T. (I. r. 164—167. §§.) nem szolt határozottan, de a német vrszb. befolyása alatt tulnyomóan a halmozás értelmében magyarázták. V. ö. *Karvasy* 164. l., *Degen* M. Váltójog 118. l., *Apáthy* A magy. váltójog kézikönyve. 2. kiad. 174. l. L. *Plósz* is 412. l. 3. jegyz. Ellenk. *Külley* Az anyági váltójog iránti reformjavaslat 202. l. — Jogalapja ezen rendszernek, melyet a brüsseli congressus (53. cz.) és az Institut javaslata (84. cz.) is magáévá tett, az, hogy a kibocsátó és forgató nem közvetlen követőjének, hanem minden utódnak egyaránt felelős az elmaradt fizetésért, a beváltó előző pedig csak akkor kap teljes kárpótlást, ha az általa kifizetett összeg és az ettől járó kamat és költség térítetik meg neki. E mellett rendszerint épen az utolsó sorban felelős kibocsátó az, a ki a váltónak lejáratkori fizetéséről gondoskodni tartozik s a kiben bizva szerezték meg és adták tovább a forgatók a váltót. Teljesen jogos tehát, hogy a kibocsátóra hárul mindaz, a mit a forgatók fizettek. L. már a francziáknál *Vincent* id. m. I. 307. l., továbbá *Liebe* id. m. 169. l., *Hartmann* 409. l., *Biener* id. m. 267. sk. l. (a ki azonban maga a cumulatiót helyteleníti). Nálunk l. *Plósz* 412. l.

váltóbirtokosra és a beváltó előzőre nézve egymástól elkülönítve állapította meg.⁴⁾

II. Közelebről tekintve ehhez képest először azt a viszkereketi összeget, melyet az utolsó, vagyis az a váltóbirtokos követelhet, a ki a váltót fizetés hiánya miatt óvatoltatta,⁵⁾ ez a **V. T. 50. §-a** szerint következő tételeket foglalja magában:

1. a ki nem fizetett váltóösszeget, illetve a mennyiben az országban folyamatban nem lévő pénznemben van kifejezve, annak árfolyam szerinti értékét,⁶⁾ és pedig akkor is, ha az illető pénznemben való fizetés a váltóban határozottan kikötöttet;⁷⁾

2. a váltóösszeg 6⁰/₀-os kamatait,⁸⁾ melyek, tekintet nélkül az óvás felvételének napjára s az előző saját késedelmére, a váltó lejáratától számítandók;⁹⁾

⁴⁾ Ugyanigy német vrszb. 50., 51. cz., skandináv V. T. 50., 52. §§., svájcz kö. jog 768., 769. cz., olasz K. T. 319. cz., román K. T. 344. cz.

⁵⁾ Ha az óvás elengedtetett, a bemutató, s ha a bemutatás is elengedtetett, az, a ki a lejáratkor volt a váltó birtokában.

⁶⁾ Az átszámítás a V. T. 37. §. értelmében történik. L. fent 53. §.

⁷⁾ A skandináv V. T. 51. §-a ezt határozottan kimondja. De más váltójogokban is el van ismervé, azon az alapon, hogy az előző nem igéri magát a fizetést, hanem csak a kárpótlást, ha a fizetés nem teljesített. V. ö. a francia jogra nézve: *Vincent* id. m. II. 320. l., a német jogra nézve: *Thöl* 361. l., *Renaud* 296. l. s nálunk *Plósz* 411. l., *Zsögöd* Fejezetek II. 462. l.

⁸⁾ A 6⁰/₀-os kamat a váltóviszkereketi követeléseknél az 1895: XXXVI. t.-cz. 3. §-a által kifejezetten fentartatott; az indokolás szerint azért, »mert a V. T. értelmében a törvényben megállapított kamat egyuttal maximális kamat s annál magasabbat a felek kölcsönös megegyezéssel sem köthetnek ki, továbbá mert nem csak Ausztriában, hanem Német- és Franciaországban is 6⁰/₀-ot tesz a váltókövetelések után járó kamat«. — Ugyanannyit állapít meg a skandináv V. T. 50., 52. §§. és a svájcz kö. jog 768., 769. cz. Ellenben Angliában a kamat csak 5% (l. *Chalmers* 193. l.).

⁹⁾ Hasonlag német vrszb. 50. cz., skandináv V. T. 50. §., svájcz kö. jog 768. cz., angol V. T. 57. sz., olasz K. T. 311. cz., román K. T. 336. cz. Ellenben a francia *Code de com.* 184. cz., a hollandi K. T. 195. cz., a belga V. T. 79. cz. és a szerb K. T. 158. §. szerint a kamat csak az óvás felvétele napjától; a spanyol K. T. 530. cz. szerint pedig épen csak attól a naptól jár, melyen maga a viszkereket a fizetésre felszólítottatott. Az utóbbi tehát a viszkereketi kamatokat szigorúan mint késedelmi kamatokat szabályozza s ugyanily természetű akar lenni a kamat a francia stb. törvények szerint, a mennyiben ugyanis az intézvényezett késedelme a lejáratkori fizetésért felelős előzőknek is beszá-

3. az óvási és egyéb költségeket;¹⁰⁾

mittatik. V. ö. *Pardessus* I. 364. l., *Bédarride* II. 326. l., *Lyon-Caen* 266. sk. l. Ellenben a magyar, német stb. váltójog szerint a kamatok a lejárat napjától járván, azokat legfeljebb annyiban lehet késedelmi kamatoknak nevezni, a mennyiben a fizetés a lejáratkor már követelhető s a törvény abból indul ki, hogy a fizetés a lejáratkor rendszerint követeltetik is. Szigoruan véve azonban épen azért, mert a kamatok a tényleges késedelemtől függetlenek, igazi késedelmi kamatoknak nem tekinthetők, hanem egyszerűen mint a fizetés elmaradása által sértett időbeli érdek kiegyenlítését célzó törvényes kamatok jelölendők meg. V. ö. az 1895: XXXVI. t.-cz. indokolását is, továbbá *Plósz* 413. l., *Apáthy* 224. l. Németországban a viszkereseti kamatok minősítése a törvény daczára is vitás s némelyek azokat valóságos késedelmi kamatoknak tekintik oly értelemben, hogy, ha az óvás nem a lejárat napján vétetik fel, a kamatok csak az óvásfelvétel napjától számíthatók. Így *Brachmann* id. h. 283. l. Ezt azonban általában még azok sem tartják, a kik a kamatokat késedelmi kamatoknak tekintik (pl. *Kuntze* 102. l. 1. jegyz., *Volkmar-Löwy* 187. l.). A legtöbbben azonban, a bírói gyakorlattal egyetértésben, szintén nem minősítik azokat késedelmieknak. V. ö. különösen: *Thöl* 282. l. 9. jegyz., *Lehmann* 552. l. 3. jegyz., *Canstein* 356. l. 20. jegyz., *Rehbein* 76. l., *Staub* 123. l. — Abból, hogy a kamatok egyszerűen az időbeli érdek kiegyenlítésére szolgálnak, következik egyuttal, hogy a kamatok akkor is a lejáratától számítandók, ha a lejárat vásár- vagy ünnepnapra esik, mert ellenkező esetben a váltóbirtokos kamatvesztéséget szenvedne. Ellenk. *Renaud* 297. l., *Brachmann* 281. l., *Plósz* 413. l. Magára a lejárat napra azonban nem számítandók a kamatok, mint némelyek gondolják (így *Canstein* 356. l. 20. jegyz. hibás idézetekkel), mert eltekintve attól, hogy a V. T. más esetben is a követő napra gondol (l. fent 48. §.), a lejárat napra eső kamat már le szokott vonatni a váltóösszeg leszámitolásánál. V. ö. *Weninger* Pol. Számtan 15. l.

¹⁰⁾ Az óvási költségek alatt nemcsak a fizetés, hanem a megelőzőleg elfogadás vagy biztonság h. m. felvett óvás költségei is értendők. V. ö. *Lehmann* 553. l., *Plósz* 413. l. Az egyéb költségek alatt különösen az értesítési költségek értetnek, beleértve az írásdíjt is, ha az értesítés közjegyző útján történik. V. ö. 1880: LI. t.-cz. 11. §. o) pont. Továbbá pl. a netalán szükséges árfolyamjegyzék (l. alább 60. §.) költségei, fordítási költségek: **B. T.** 5587/82. (D. Uj f. 4., 309. l.) stb. De nem a per költségei, sem azok, melyek a viszkeresett elleni perben merülnek fel, mert ezek a per jog szabályai szerint ítéltetnek meg, sem azok, melyeket maga a váltóbirtokos más előző vagy az elfogadó ellen sikertelenül indított perben volt kénytelen fizetni. Az adóstárs nem felelős azért, hogy a másik adóstárs elleni per sikerre nem vezetett. V. ö. **C.** 1130/82. (D. Uj f. 1., 269. l.), 863/96. (P. T. 34., 91. l.), *Plósz* 399. l. s a hasonló német-osztrák vrszb. szempontjából: *Volkmar-Löwy* 188. l., *Hoffmann* 421. l., *Lehmann* 553. l., *Canstein* 537. l., *Brachmann* 283. l., *Borchardt* Zusatz 597. b. c., *Rehbein* 76. l., birod. k. ftsz. 1878. szept. 23. hat. (Entscheidungen 24., 88. sk. l.). Helytelen ellenk. **L. I.**

4. $\frac{1}{3}\%$ váltódíjt a váltóösszeg után számítva.¹¹⁾

Oly esetben, midőn a viszkeresett a fizetés helyétől különböző helyen lakik, a helyi érdek kiegyenlítése a váltóárfolyam útján történik és pedig úgy, hogy a fentebbi összegek azon középárfolyam szerint számítandók, melylyel a fizetés helyéről a viszkeresett lakhelyére¹²⁾ intézvényezett látra szóló váltók a lejárat napján¹³⁾ birnak¹⁴⁾ [id. §. 2. bek.]. Minthogy ezen árfolyam azt

184/77. (D. 18., 71. l.), hol az elfogadó elleni per költségei a kibocsátó ellen megítéltettek.

¹¹⁾ Nem a kamatok és költségek után is. Ez ugyan a törvényből nem tűnik ki, de általánosan elismertetik. V. ö. *Renaud* 296. l., *Lehmann* 554. l., *Canstein* 357. l., *Brachmann* 285. l., *Plósz* 413. l. — Külön váltódíjt a költségeken kívül a legtöbb külföldi törvény nem engedélyez. Csak a német (osztrák, boszniai) vrszb., a skandináv V. T., a svájcz kö. jog. id. cz. állapítanak meg hasonlólag $\frac{1}{3}\%$ váltódíjt, melyet nálunk már az 1840. évi V. T. I. r. 165. §. is engedélyezett.

¹²⁾ Ez alatt a váltóban, illetve forgatmányban kitett kelet hely (v. ö. V. T. 111. §.), ha pedig az utóbbi keltezve nincs, a kiállításkor fennálló keresk. telep, ilyennek hiányában lakhely értendő. Ez a viszkereseti tartozás teljesítési helye is a K. T. 322. és 324. §§. értelmében (v. ö. *Szerző Keresk. jog* I. 158. l.). L. hasonlólag *Lehmann* 561. sk. l., *Canstein* 354. l. 12. jegyz., *Dernburg* 845. l., *Plósz* 414. l. 10. jegyz.; míg *Thöl* szerint 466., 470. l. egyedül a kelet hely irányadó, mely, ha a forgatmányban hiányzik, váltóárfolyam szerinti számításnak nincs helye. De ez a törvény nyel nem egyeztethető össze.

¹³⁾ Ezt a V. T. nem mondja ugyan, de miután a váltóbirtokos a lejáratkor követelheti a fizetést, a lejáratkori érték szerint s csak e szerint követelheti a kárpótlást is. V. ö. *Thöl* 370. l., *Renaud* 296. l., *Volkmar-Löwy* 190. l., *Plósz* 414. l. Másként *Dernburg* 845. l. (beváltáskori árfolyam), *Canstein* 355. l. (viszkeresetkori árfolyam), *Staub* 123. l. (óvásfelvételi árfolyam). — A lejáratkori árfolyam alatt azonban szabatosabban a V. T. 37. §. hasonszerűségéhez képest a megelőző napi árfolyam értendő. L. *Plósz* is id. h.

¹⁴⁾ Tehát úgy, mintha a viszkeresett lakhelyére visszaváltó (l. a köv. §-t) intéztetnék. Ezért a viszkereseti összegnek a váltóárfolyam szerinti számítását képzelt visszaváltó rendszernek (*System des fingirten Rückwechsels*) nevezik. V. ö. *Biener* id. m. 254. l., *Thöl* 363. l. Külföldön kifejezetten elfogadta e rendszert a német vrszb., skandináv V. T., svájcz kö. jog, olasz K. T., román K. T. id. h., orosz V. T. (668. cz.) s a külföldi váltókra nézve az angol-amerikai váltójog: angol V. T. 57. cz. 2. bek. *Daniel* II. 451. sk. l. De habár a francia *Code de com.* 177. sk. cz. és ennek nyomán a hollandi K. T. 187. sk., belga V. T. 72. sk., spanyol K. T. 527. sk., portugalli K. T. 332. sk., szerb K. T. 153. sk. cz. stb. az árfolyam szerinti összeg felszá-

fejezi ki, hogy a viszkeresett lakhelyén fizetendő váltóért a váltó fizetési helyén milyen összeget adnak, az ezen árfolyam szerinti átszámítás mellett a váltóbirtokos csakugyan oly összeget kap, mely a teljes viszkereseti összegnek a fizetés helyén és idején megfelel.¹⁵⁾ Ha a fizetés helyéről a viszkeresett lakhelyére váltóárfolyam nem létezik,¹⁶⁾ a viszkeresett lakhelyéhez legközelebbi piacz árfolyama szolgál irányadóul [id. §. 3. bek.]. A váltóárfolyam a viszkeresett kívánságára közhitelességű árfolyamjegyzékkel, ilyennek hiányában két kereskedő bizonyítványával igazolandó [id. §. ut. bek.].¹⁷⁾

mitásáról kifejezetten csak valóságos viszváltóra vonatkozólag intézkedik, mégis el van ismervé, hogy az árfolyam akkor is számítható, ha valóságos viszváltó nem állítottatott ki. V. ö. *Bravard-Demangeat* 500. l. 1. jegyzet, *Lyon-Caen* 267. l.

¹⁵⁾ Ha pl. egy Berlinben fizetendő váltó, mely a kamatokkal és költségekkel együtt 1000 márkát tesz, a Budapesten lakó kibocsátó ellen érvényesítették s az utóbbi a Berlinből Budapestre szóló váltóárfolyam szerint, a mely pl. 100 forintra 170 márka, 588'3 frtot fizet ($170 : 100 = 1000 : x$), a berlini váltóbirtokos ezen összegben megkapja a teljes 1000 márkát, mert ha 588'3 frtról Budapestre váltót intéz, ezért Berlinben 1000 márkát kap ($100 : 170 = 588'3 : x$). — A váltóárfolyam szerint fizetendő összeget, épügy mint magát a viszváltót, illetve a viszváltói ügyletet, latinul *recambium*-nak nevezték, innen a francia *rechange*, az olasz *ricambio*, az angol *re-exchange*. Ez az összeg természetesen az árfolyam változásához képest néha nagyobb. néha kisebb; nagyobb, ha az árfolyam alacsonyabb (mert akkor az idegen pénz a fizetés helyén kevesebbet ér), kisebb, ha magas (mert akkor az idegen pénz a fizetés helyén többet ér). Így pl., ha a 100 frtos váltó árfolyama Berlinben 168, akkor az itteni kibocsátó 595'2, ha ellenben 172, csak 581'4 frtot fizet. Néha a változó árfolyamkülönbséget helyett határozott százalék állapítatik meg. Ez történt Franciaországban az 1848. márczius 24. rend. által, mely a belföldi váltóknál a szerint, a mint megye-székhelyre, kerületi székhelyre vagy más helyre intéztetnek, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$ és $\frac{3}{4}\%$ többletet állapít meg. Hasonló általános megállapítások vannak az összes viszkereseti mellék-tételekre nézve egyes angol gyarmatokra és észak-amerikai helyekre. V. ö. *Chalmers* 194. l., *Kent Commentaries on American law* III. 116. sk. l., *Story* 480. sk. l., *Daniel* II. 445. l., *Liebe* 170. l., *Borchardt Vollst. Sammlg.* I. 211., 336. l.

¹⁶⁾ A V. T. helytelenül mondja: »nem jegyeztetik«, mert lehet árfolyam rendes jegyzés nélkül is, mint azt maga a V. T. is feltételezi az 50. és 51. §§. ut. bek.-ben. V. ö. *Plósz* is 415. l.

¹⁷⁾ A V. T. nem egészen szabatos, midőn épügy mint az 1840. V. T. I. r. 164. §-a, az árfolyamjegyzéket és két kereskedő bizonyítványát vagylagosan említi. Az utóbbi csak abban az esetben bír értelemmel, ha árfolyam

III. A mi a beváltó előző viszkeresetét a korábbi forgatók és a kibocsátó ellen illeti, ez a **V. T. 51. §.** szerint magában foglalja:

1. az általa kifizetett összeget;
2. a kifizetett összegnek a fizetés napjától számított 6°/_o kamatait;
3. a felmerült költségeket;¹⁸⁾
4. $\frac{1}{3}$ ^o/_o váltódíjt a kifizetett összeg után számítva.¹⁹⁾

Ha a viszkeresett más helyen lakik mint a viszkereső, szintén a helyi érdek váltóárfolyam szerinti kiegyenlítése foglal helyet és pedig úgy, hogy a felsorolt összegek azon közép váltóárfolyam szerint fizetendőek, melylyel a viszkereső lakhelyéről a viszkeresett lakhelyére intézvényezett látra szóló váltók birnak, s ha ezen két hely között váltóárfolyam nem jegyeztetik, ez a viszkeresett lakhelyéhez legközelebb eső piacz középárfolyama szerint számittatik [id. §. 2., 3. bek.]. A váltóárfolyam igazolására nézve ugyanaz áll, mint az utolsó váltóbirtokos viszkereseténél [id. §. 4. bek.].

IV. A magyar V. T. a viszkereseti összeget az előadottak szerint csak az oly viszkeresetekre nézve állapítja meg, melyek a belföldön támasztatnak. Ha a viszkereset külföldön indittatik s annak tárgya az illető külföldi törvény által határoztatik meg (l. alább 84. §.), a magyar V. T. intézkedései által nincs kizárva az, hogy a viszkereső a külföldre intézett viszkeresetében az ott megengedett magasabb tételeket felszámithassa.²⁰⁾ Ugyanez áll

nem jegyeztetik. L. a német vrszbt id. h., mely szerint két kereskedő bizonyítványa akkor szükséges, ha sem árfolyamjegyzék, sem hiteles alkusz bizonyítványa nincs, s már előtte francia *Code de com.* 181. cz., mely szerint két kereskedő bizonyítványa szükséges ott, hol váltóalkusz (*agent de change*), a ki épen az árfolyamokat jegyzi, nincs. V. ö. *Plósz* is 415. l., *Apáthy* I. 227. l. *Szerző Keresk. jog* II. 139. §. 20. jegyz.

¹⁸⁾ Pl. a beváltó forgató általi értesítés költségeit. A per költségei, akár a viszkereső által kifizetettek, akár a viszkeresett ellen indított perből származók, itt époly kevésbé értetnek, mint az 50. §-nál. V. ö. **C.** 225/91. (D. Uj f. 32., 239. l.), 490/90. (U. o. 241. l.), 299/96. (D. III. f. 6., 137. l.) és fent a 10. jegyz. idézetteket.

¹⁹⁾ A svájci köt. jog 769. cz. a beváltó előzőnek csak 2 ezrelék váltódíjt engedélyez, míg a skandináv V. T. 52. §. szerint váltódíj többé nem követelhető, ha a váltódíjak összege a váltóösszeg 2 százalékát meghaladja.

²⁰⁾ Ez fordítva is áll, vagyis ha külföldön a viszkereseti tételek

azonban jogában a külföldi viszkeresőnek is, ki belföldre intéz viszkeresetet, és pedig nemcsak a magyar V. T. által megengedett magasabb tételekre nézve, hanem azon magasabb tételekre nézve is, melyeket a külföldi törvény értelmében kiegyenlitenie kellett [V. T. 52. §].²¹⁾

59. §.

Viszváltó.

I. Viszváltó ¹⁾ az olyan váltó, mely visszamenőleg valamely viszkeresetileg kötelezett előzőre mint intézvényszerzettre a végből állittatik ki, hogy annak elárusítása útján a viszkereseti összeg behajtassék. A viszkereső a viszkereseti összeget a váltóért fizetett értékben kapja s a viszkeresett a viszváltó kifizetésével teljesíti viszkereseti kötelezettségét.²⁾ A viszváltó tehát a viszkereseti összeg behajtásának oly módja, mely a tényleges viszkereset megkimélésére szolgál. Ha azonban a veizkeresett a viszváltót be nem váltja, a mire, ha azt el nem fogadta, nincs kötelezve,³⁾ ő az annak alapját képező váltóból viszkeresetileg épugy megtámadható, mintha viszváltó nem állittatott volna ki, s ezenfelül a viszváltó kiállításából eredő költségeket is megfizetni tartozik.⁴⁾ A viszváltó megszerzőjének pedig ily esetben annak kibocsátója ugy felelős, mint a közönséges váltóból.

kisebbek, a V. T. nem zárja ki, hogy az ott indított viszkereset útján csak a kisebb tételek számithatók.

²¹⁾ Ez ugyan már a V. T. 51. §-ából is következik, de kételyek elhárítása végett külön is kimondatott. V. ö. német vrszb. 52. cz. és svájcz i köt. jog 770. cz. is, melyek azonban csak a külföldön indított viszkeresetre nézve intézkednek.

¹⁾ Németül: *Rückwechsel* (ez a törvényes kifejezés), néha *Wiederwechsel*, *Herwechsel*, *Gegenwechsel*, *Retourwechsel* stb.; — francziául: *re-traite*; — angolul: *re-draft*; — olaszul: *ritratta*.

²⁾ Ez esetben épugy követelheti az alapváltó, az óvás és a nyugtatott viszkereseti számla kiadását, mint közvetlen fizetés esetében. L. köv. §-t.

³⁾ A viszváltó látra szólván (l. alább), annak előzetes elfogadása csak kivételes. De az alapváltóból eredő kötelezettség mellett nincs is reá szükség. V. ö. *Renaud* 302. l. 11. jegyz., *Brachmann* id. h. 270. l. 27. jegyz. Más-ként *Thöl* 367. l. Némelyek szerint az elfogadás utóbbira nézve *novatiót* foglal magában. L. *Treitschke* Encycl. II. 418. l. De ezt nem lehet helyeselni. V. ö. *Renaud* id. h.

⁴⁾ Ez következik abból, hogy a viszkeresőnek a viszváltó kiállítására törvényes joga van. V. ö. *Thöl* 369. l., *Lehmann* 563. l., *Plösz* 422. l.

II. V. T. 53. §-a a viszkeresőt kifejezetten feljogosítja arra, hogy a viszkeresettre követelése erejéig viszváltót intézvényezzon,⁵⁾ s megengedi neki egyuttal, hogy követeléséhez a viszváltó értékesítésével járó alkusz- és netaláni bélyegdíjakat is hozzászámíthassa. Nehogy azonban a viszkeresett további kamatokkal és költségekkel terheltessék, a V. T. előírja, hogy a viszváltó látra állítandó ki s közvetlenül a viszkeresett lakhelyére intézvényezendő.⁶⁾ Vajjon a viszváltó határozottan mint ilyen megneveztetik-e, avagy egyszerűen mint váltó jelöltetik meg? az magában véve közömbös,⁷⁾ feltéve hogy a viszkereső utóbbi esetben a viszkeresettet a váltó viszváltói minőségéről tudósítja.⁸⁾ Szemben a viszváltó vevőjével még ez a tudósítás sem szükséges, úgy hogy a viszváltó egészen mint közönséges váltó juthat a forgalomba.⁹⁾ Előfordulhat azonban az az eset is, hogy a viszkereső a viszváltó vevőjének az alapváltót és a viszkeresetthez szükséges egyéb okmányokat is átadja, mely esetben a vevő maga indíthat viszkere-setet az előző ellen, ha ez a viszváltót be nem váltja.¹⁰⁾

⁵⁾ Hasonlag német vrszb. 53. cz., skandináv V. T. 53. §., svájcz köt. jog 771. cz., olasz K. T. 310. cz., román K. T. 335. cz., eltekintve azoktól, melyek a viszkereseti összeg árfolyam szerinti számítását egyedül a viszváltóval kapcsolatban szabályozzák. L. a megelőző §-t 14. jegyz. — Vajjon a viszkeresett ugyanazon vagy más helyen lakik-e? a viszváltó kiállításának jogára nézve magában véve közömbös. Ez csak az árfolyamszámításra nézve tesz különbséget.

⁶⁾ A viszváltó, a mint mondani szokták: *à drittura* állítandó ki. L. német vrszb., skandináv V. T., svájcz köt. jog id. cz. Ez magában foglalja úgy azt, hogy a viszváltó máshová nem telepíthető (l. *Volkmar-Löwy* 193. l., *Rehbein* 77. l.), mint azt, hogy nem állítható ki más helyek közvetítésével úgy, hogy először más helyre és személyre állíttatnék ki s csak innen intéztetnék a viszkeresettre. V. ö. *Treitschke* id. m. I. 120. sk. l., *Brauer* 104. l.

⁷⁾ V. ö. *Lehmann* 562. l., *Plósz* 421. l. Rendesen a viszváltó nem jelöltetik meg mint ilyen.

⁸⁾ Mert ha nem tudja, hogy viszváltó, a fizetést megtagadhatja, a nélkül hogy a viszváltó kiállítási költségeiért felelős volna.

⁹⁾ Ilyenkor az alapváltó és mellékletei közvetlenül a viszkeresettnek küldetnek át, vagy ez értesítettik, hogy hol veheti át azokat, ha a viszváltót beváltja.

¹⁰⁾ A francia *Code de com.* 181. cz. s utána a hollandi K. T. 192. cz., a belga V. T. 76. cz., olasz K. T. 311. cz., román K. T. 336. cz., szerb K. T. 155. §., spanyol K. T. 527. cz., portugalli K. T. 333. cz. az alapváltó stb. melléklését határozottan előírják, vagyis

A viszváltó egyébiránt egyik alakban sem fordul elő gyakrabban.¹¹⁾ Ha a viszkeresett peren kívül nem akar fizetni, akkor a viszváltót sem igen fogja beváltani, ha pedig barátságos uton hajlandó fizetni, akkor a beváltás a viszváltó nélkül egyszerűbben és olcsóbban eszközölhető.¹²⁾

60. §.

A viszkeresettek jogai.

I. A **V. T. 48. §-a** szerint minden váltókötelezettnek jogában áll követelni, hogy neki, a váltóösszegnek, a kamatoknak és költségeknek lefizetése mellett, a nyugtatványozott váltó s a fizetés hiánya miatt felvett óvás kiadassék.¹⁾ E jog azért adatik, hogy a viszkereset alatt álló előzők a viszkereseti költségek további felszaporodását megakadályozhassák s minél előbb saját előzőik ellen fordulhassanak. Az előbbi az elfogadónak is érdekében áll s azért e jog őt is illeti, jöllehet a bemutatás alkalmával a fizetést megtagadta.²⁾ A váltóbirtokos ily önkéntes fizetést jogosan nem utasíthat vissza, mert a váltóösszegnek, kamatoknak és költségeknek megfizetése által teljesen megkapja azt, a mit viszkereset útján követelhet. Ő csak akkor utasíthatja vissza jogosan az ajánlatot, ha az önkéntes fizetés által a viszkereseti összeget nem kapná meg egészen, ha nevezetesen csak részfizetés, a melynek elfogadására csak a viszkereseti jog megnyilta előtt van kötelezve (l. fent 53. §.), vagy kevesebb kamat vagy költség ajánlatná. Ugyanazon okból a költségek alatt a viszkeresetileg követelhető

csak ily esetben van szerintük viszváltóról szó. Ezt az eljárást francia viszváltóeljárásnak nevezik is.

¹¹⁾ A francia eljárást már nehézkességénél fogva nem igen alkalmazzák. V. ö. *Einert* 319. l., *Lyon-Caen* 272. l. Hogy mennyire ritka a viszváltó az angol-amerikai váltóforgalomban: arról l. *Byles* 445. l., *Daniel* II. 452. l.

¹²⁾ Különösen üzleti összeköttetés esetében úgy, hogy a váltó, óvás stb. a viszkeresettnek megküldetik s a viszkereseti összeg terhére iratik. Később aztán ez az összeg beszámíttatik, vagy új intézvény fedezetül szolgál.

¹⁾ Ugyanigy német vrszb. 48. cz., skandináv V. T. 48. §., svájci köt. jog 766. cz.

²⁾ A törvény »minden váltókötelezett»-ről, nemcsak viszkereseti kötelezettéről szól. Hogy az id. §. a viszkereset fejezetében áll, annál kevésbé határoz, mert ebben más szakaszok is vannak, melyek nem a viszkeresetre vonatkoznak.

$\frac{1}{3}\frac{0}{10}$ váltódij is értendő,³⁾ s ha a váltóbirtokos nem volt az utolsó, hanem maga is beváltotta a váltót, csak az általa fizetett összeget s az ez után járó kamatokat és váltódijt tartalmazó ajánlatot köteles elfogadni; sőt ha a fizetés teljesítése nem a fizetés helyén, illetve lakhelyén ajánltnak, a váltóárfolyamot is követelheti.⁴⁾ Vajjon a fizetést felajánló az óvásról értesített-e? sem az ajánlatra magára, sem az ajánlott összeg nagyságára nézve nem tesz különbséget.⁵⁾ A mennyiben azonban egyszerre több váltókötelezett ajánlana fizetést, a váltóbirtokos annak ajánlatát köteles elfogadni, kinek fizetése által legtöbbben szabadulnak a kötelezettség alól [id. §. 2. bek.].⁶⁾

Hogy minő joghátrányok érik a váltóbirtokost, ha az előadottak értelmében a fizetési ajánlatot általában, vagy több közül a váltókötelezettekre íézve előnyösebbet visszautasítja? azt a V. T. nem határozza meg. A váltóbirtokos minden esetre köztörvényi keresettel is szorítható a fizetés elfogadására,⁷⁾ s az adós a felajánlás folytán szabadul a késedelem következményei alól,⁸⁾ jogában állván a viszkereseti összeget a váltóbirtokos költségére és veszélyére birói letétbe is helyezni.⁹⁾ De máskülönben az álta-

³⁾ Ezt némelyek tagadásba veszik, mert a váltódij nem költség s mint az okozott fáradság jutalma, az önkéntes fizetésajánlás esetében nem bir alappal. Így *Lehmann* 564. l., *Canstein* 353. l. 9. jegyz., *Blaschke* 272. l. 7. jegyz. Azonban a V. T. költség alatt más esetben is érti a váltódijt (így az értesítés elmulasztásánál l. fent 57. §.) s az óvás felvétele már önmaga is megalapítja a jogot a váltódijra. V. ö. német birod. tvszék. (Entscheid. 14. köt. 107. l.), *Staub* 121. l., *Plósz* 420. l. 4. jegyz.

⁴⁾ V. ö. *Plósz* is 420. l. Tagadásba veszik: *Lehmann* és *Canstein* id. h.

⁵⁾ Ha tehát a váltóbirtokos nem is értesítette az ajánlattevőt, ez mégis kamatot és költséget is tartozik felajánlani. A V. T. 45. §. 3. bek. az önkéntes ajánlatra nem vonatkozik. V. ö. *Volkmar-Löwy* 184. l.

⁶⁾ Átvéve az 1840. évi V. T. I. r. 163. §-ából. Külföldi törvényekben hiányzik. Csak még az orosz tervezetben található (79. §.) a magyar V. T. idézésével.

⁷⁾ Váltókeresettel nem, mert habár a váltókövetelés teljesítéséről van szó, mégis a fizetés elfogadása nem a váltóból követeltetik. V. ö. *Volkmar-Löwy* 183. l., *Hartmann* 411. l., *Rehbein* 76. l., *Plósz* 420. l.

⁸⁾ A felajánlás napjától tehát nem tartozik a fizetést visszautasító váltóbirtokosnak kamatokat fizetni. Más, iránta jogosított váltóhitelezővel szemben ellenben a felajánlás által nem szabadul a teljes viszkereseti összeg alól.

⁹⁾ A letétel azonban más váltóhitelezőre nézve nem szünteti meg a

lános jogelvek alapján csak kártérítésről lehet szó,¹⁰⁾ a mely a fizetést visszautasító váltóbirtokos ellen akár köztörvényi keresettel, akár a váltóperben kifogásilag érvényesíthető. Magát a viszkeresetet a váltóbirtokos sem a fizetést felajánló, sem azok ellen, a kik a fizetés elfogadása folytán szabadultak volna, nem veszti el.¹¹⁾

II. Hogy a váltókötelezett a fizetés felajánlásával kapcsolatban a nyugtatványozott váltót s a fizetés hiánya miatt felvett óvás kiadását követelheti: az egyrészt a további viszkereset feltételeinek megszerzésére irányul, másrészt összhangzásban áll a lejáratkori fizetésre nézve kimondott s a váltó mint értékpapirkövetelés természetéből folyó azon szabálylyal, hogy az adós csak a nyugtatványozott váltó visszaadása mellett köteles fizetni (l. fent 54. §.). Hasonlóképen kimondja a **V. T. 54. §-a** a viszkereset folytáni fizetésre nézve, hogy a viszkeresett csak a váltó,¹²⁾ az óvás és a nyug-

tartozást, mint a V. T. 40. §. esetében. Óvás után a letétel csak az illető váltóbirtokossal szemben bir érvénnyel. V. ö. *Plósz* is 420. l.

¹⁰⁾ Ez az uralkodó felfogás úgy a német-osztrák váltójogban, a melyre nézve a lipcsei tanácskozmány ily irányu nyilatkozatot tett (l. Protokolle 195. sk. l.), mint nálunk. V. ö. *Brauer* 100. l., *Volkmar-Löwy* 184. l., *Renaud* 294. l., *Lehmann* 564. l., *Rehbein* 76. l., *Canstein* 378. l., *Goldschmidt* System 289. l., német birod. tvsz. id. h., *Dernburg* 773. l.; magára a fizetést ajánlóra nézve: *Hoffmann* 416. l. Nálunk l. *Plósz* 419. l. A kár azon különbözetből áll, melylyel maga a fizetést felajánló és a kedvezőbb ajánlattevő utódai az ellenük indított viszkereset folytán többet tartoznak fizetni. Esetleg azonban az egész viszkereseti összegig terjedhet, pl. ha az ajánlat visszautasítása és a viszkereset folytán történt beváltás közti időben az ajánlattevő előzői fizetéseképtelenné válnak, úgy hogy ezektől a megtérítés sikerrel nem követelhető.

¹¹⁾ Ellenkező nézeten: *Liebe* 158. l., s az ajánlattevő utódjaira nézve *Koch* W. R. 236. l., *Hoffmann* 415. l. és *Blaschke* 272. l. 7. jegyz. Az irányadó szempont, a melyből ezek kiindulnak, az, hogy az ajánlattevő volta-képen nem más, mint a saját érdekében ajánlkozó névbecsülő, már pedig a névbecsülő által ajánlott fizetés visszautasítása a névbecsült és utódjai, illetve a német vrszb. szerint, ha a névbecsülő nem szükségbeli utalványozott vagy névbecsülő elfogadó, csak az utóbbiak ellen, a viszkereset elvesztését vonja maga után (V. T. 62. §., német vrszb. 62. cz., l. alább 66. §.). Azonban bármennyire hasonlít is a váltókötelezett fizetési ajánlata a névbecsüléshez, ezzel mégsem azonos s azért nem is lehet az erre vonatkozó szabályokat ide átvinni.

¹²⁾ Értendő az eredeti váltó oly állapotban, hogy a további viszkereset, illetve kereset alapjául szolgálhasson. Így kifejezetten svájci köt. jog

tatványozott viszkereseti számla kiadása mellett köteles fizetni.¹³⁾ A viszkereseti számla magában kell hogy foglalja az összes viszkereseti tételeket s a mennyire szükséges, azoknak bizonyítékai is melléklendők.¹⁴⁾ E számlával igazolja maga a viszkeresett is azt az összeget, melyet neki kiegyenlitenie kellett s melynek megtérítését saját előzőjétől követelheti.

III. A V. T. 55. §-a feljogosítja végül a forgatót, a ki az utána következők közül valamelyiket kielégítette, hogy úgy saját hátiratát, mint az ezt követő hátiratokat kitörölhesse.¹⁵⁾ Ezzel biztosítja magát a forgató az ellen, hogy az esetleg ismét forgalomba jutott váltóból újból megtámadtassék,¹⁶⁾ módjában állván egyuttal a beváltott váltót másra átruházni.¹⁷⁾

772. cz. A viszkeresett tehát nem tartozik fizetni oly váltó alapján, a melyen valamely lényeges kellék, avagy az elfogadmány vagy az őt megelőző forgatmányok ki vannak törölve. A törlés oka közömbös. V. ö. *Volkmar-Löwy* 194. l., *Thöl* 361. l., *Lehmann* 557. l. 20. jegyz., *Dernburg* 845. l. 12. jegyz., *Borchardt* Zus. 614a., *Rehbein* 73. l., *Staub* 129. l.; német birod. keresk. ftasz. 1871. okt. 17. hat. (Entsch. 11., 217. l.). — Vajjon van-e helye viszkeresetnek az elfogadó irányában elévült váltó alapján? arról l. alább 78. §. 23. jegyz.

¹³⁾ Ugyanigy német vrszb. 54. cz., skandináv V. T. 54. §., svájcz köt. jog 722. cz.; míg a franczia *Code de com.*, a belga V. T., a hollandi, olasz, román, szerb, spanyol, portugalli K. T. s más váltótörvények a viszkereseti számláról (*compte de retour*, *conto di ritorno*, *Retourrechnung*) a viszváltóval kapcsolatban szólnak s a viszkereseti tételeket is csak mint a viszkereseti számla tartalmát állapítják meg, a váltót és óvást pedig többnyire mint e számla mellékleteit jelölik meg.

¹⁴⁾ Így különösen az értesítési vevény és az árfolyamjegyzék.

¹⁵⁾ Ugyanigy német vrszb. 55. cz., skandináv V. T. 55. §., svájcz köt. jog 773. cz., olasz K. T. 313. cz., román K. T. 338. cz., portugalli K. T. 332. cz. 2. §.

¹⁶⁾ V. ö. *Apáthy-féle Terv.* és *Min. javaslat.* indokl. a megfelelő 103. cz., illetve 101. §-hoz.

¹⁷⁾ Ehhez ugyan nem kell okvetlenül a kitörlés. A fizető a váltót magára forgattathatja s ez alapon forgatja tovább. Csakhogy a reáforgatást a váltóbirtokostól nincs joga követelni. V. ö. *Lehmann* 539. l., *Staub* 90. l.

X. Közbenjárás.¹⁾

61. §.

Fogalma, célja, fajtái és feltételei.

I. A közbenjárás (*interventio*)²⁾ a viszkereseti kötelezettség elvállalása vagy teljesítése más helyett, azzal a hatálylyal, hogy ez az ellene fennálló viszkereset alól szabadul. Lényegileg tehát ugyanaz, mint a kötelezettség átvállalása, vagy a más helyetti fizetés az általános magánjog szerint.³⁾ A váltónál ily átvállalás és fizetés fokozott jelentőséggel bír egyrészt azért, mert, a midőn az üzleti hitel nagy részben váltóhitel, a kereskedőknek épen ennek épségben tartása fölött kell legfélétekenyebben örködniök. Már pedig ha a váltó el nem fogadtatik, vagy ki nem fizettetik, vagy a mint mondani szokás: nem honoráltatik, azok, a kik érte jótállást vállaltak, de a váltót rögtön biztosítani vagy fizetni nem képesek s magukat pereltetni kénytelenek: hitelük, kereskedelmi becsületük elvesztésétől csak úgy óvatnak meg, ha valamely üzletbarátjuk segítségükre jön az által, hogy a viszkereseti kötelezettséget ő vállalja el vagy teljesíti helyettük. Az, a ki így közbenjár, ezzel egyuttal kifejezi azt, hogy az illetőnek, a kiért teszi, kereskedelmi jellemét, nevét megbecsüli, miért is a közbenjárás névbecsülésnek s ez alapon a közbenjáró névbecsültnek s az, a kinek javára történik, névbecsültnek neveztetik.⁴⁾ A közbenjárásnak azonban nemcsak az a célja, hogy a váltó-

¹⁾ Grünhut C. S. Die Wechselintervention. Zeitschrift für d. Privat- und öffentliche Recht der Gegenwart. 20. köt. 1893. 1—119. l. és W. R. II. 458. sk. l.

²⁾ A latin elnevezés alapján németül: *Intervention*; — francziául: *intervention*; — angolul: *intervention*; — olaszul: *intervento*, *intervento*.

³⁾ V. ö. a közbenjárás utjání fizetésre nézve: *Einert* 322. 177. l., *Volkmar-Löwy* 197. l., *Lyon-Caen* 239. l. A névbecsülési elfogadásra nézve, a mely csak a fizetés előzetes biztosítása, ez ugyan kevésbbé van felismerve, azon elterjedt tévedés folytán, hogy az a közönséges elfogadást helyettesíti. L. alább 65. §. V. ö. azonban mégis: *Goldschmidt System* 282. l.: »eine Art von Intercession«; *Canstein* 304. l., 306. sk. l.

⁴⁾ Más nyelvekben hiányzik a közbenjárásra nézve általában ily kifejezés; csak külön megjelölések vannak az elfogadásra és fizetésre és közös kifejezések a névbecsülőre és névbecsültre nézve, de utóbbiak is csak a németben, a hol *Honorant*-, illetve *Honorat*nak nevezik.

kötelezett hitele fentartassék, hanem csupán a viszkereseti költségek megkimélése végett is szokott történni. E költségek különösen a nálunk is elfogadott halmozási rendszer mellett tetemesen felszaporodhatnak, de e felszaporodás ki van zárva, ha a viszkereset az illetőtől elháríttatik. Látni való tehát, hogy a közbenjárás intézménye a váltóforgalomnak nagy hasznára szolgál, miért is nem lehet csodálni, hogy a váltójog azt már igen korán ismerte el⁵⁾ s oly kedvezményekkel igyekezett előmozdítani, minők a közönséges adósság-átvállalással és más helyetti fizetéssel nem járnak. Így különösen az által, hogy a közbenjáró a fizetés folytán nemcsak köztörvényi megtérítési jogot nyer a névbecsült ellen,⁶⁾ hanem váltóhitelezővé válik s mint ilyen nemcsak a névbecsült,⁷⁾ hanem ennek előzői, valamint az elfogadó ellen is felléphet (l. alább 67. §.).

II. A közbenjárás a viszkereset elhárítására szolgál. Feltételezi tehát, hogy a váltó oly állapotba jutott, a mely viszkeresetre jogosít, vagyis, a mint azt épen a közbenjárásra való tekintettel mondják: *szükségbe került*.⁸⁾ Ily szükségállapot pedig, mint tudjuk, vagy az elfogadás, illetve az elfogadó biztonságának hiánya, vagy pedig a fizetés hiánya, s a mint ehhez képest vagy biztosítási vagy fizetési viszkeresetnek van helye, azonképen a közbenjárás is vagy a biztosítási vagy a fizetési viszkereset elhárítására szolgál. A biztosítási viszkereset elhárítására szolgál a viszkereseti kötelezettség elvállalása, a *mi névbecsülési elfogadásnak* neveztetik;⁹⁾ a fizetési viszkereset elhárítására szolgál

⁵⁾ *Martens Versuch* 72. l. szerint a közbenjárás alkalmazása a XV. században kezdődik, bár biztos nyomát csak a XVI. században találja az 1589. évi *genuai* statutumokban. De megerősíti az előbbi feltevést most *Goldschmidt Handb.* 3. kiad. I. 457. l., a ki a közbenjárást már egy 1413-ból származó váltónál és XV. századbéli londoni váltóóvásokban találta.

⁶⁾ A megbízás és megbízás nélküli ügyvitel (*negotiorum gestio*) szabályai szerint. L. alább 67. §. 2. jegyz.

⁷⁾ Ez ugyan látszólag némileg lerontja a közbenjárás értékét, mert a névbecsült az eredeti viszkereset helyett a névbecsülő viszkeresete alá kerül. Csakhogy ez a névbecsült barátja lévén, nem igen fog azzal élni s minden esetre kiméletesebb lesz iránta mint az idegen váltóbirtokos. V. ö. *Grünhut* id. h. 3. l.

⁸⁾ Németben: *geräth in Noth, Nothfall, nothleidender Wechsel*; — francziában: *au besoin*; — angolban: *case of need*; — olaszban: *al bisogno*.

⁹⁾ Németül: *Ehrenannahme*; — francziául: *acceptation par inter-*

a vizskereseti adós helyetti fizetés, a mi névbecsülési fizetésnek neveztetik.¹⁰⁾

Minthogy a vizskeresetnek rendszerint csak akkor van helye, ha a szükségállapot óvással tanusittatik: a névbecsülési elfogadás és fizetés óvás melletti elfogadásnak és fizetésnek is neveztetik.¹¹⁾

III. A közbenjárásra néha a vizskereseti kötelezettek maguk szoktak valakit a váltón kijelölni, felhívni, midőn attól tartanak, hogy az intézvényezett a váltót elfogadni vagy kifizetni nem fogja. Az ilyen kijelölés szükségbeli utalványnak, a kijelölő szüks. utalványozónak, a kijelölt szüks. utalványozottnak neveztetik.¹²⁾ Ha nem ily kijelölés alapján történik a közbenjárás: szorosabb vagy tulajdonképeni értelemben vett névbecslésről beszélnek;¹³⁾ a mi azonban nem helyes, mert jogilag e különbség csak annyiban bír jelentőséggel, a mennyiben a szükségbeli utalvány önmagában, azaz a szüks. utalványozott elfogadása nélkül is befolyást gyakorol a vizskere-

vention, par honneur; — angolul: *acceptance for honour*; — olaszul: *accettazione per intervento o per onore*.

¹⁰⁾ Németül: *Ehrenzahlung*; — francziául: *payement per intervention, par honneur*; — angolul: *payment for honour*; — olaszul: *pagamento per intervento o per onore*.

¹¹⁾ Latinban: *acceptatio vel solutio supra protestu*, rövidítve *S. P. Innen* a szokásos megjelölés a francia gyakorlatban: *a. és p. sur protêt* vagy *après protêt*, az angolban mint rendes elnevezés: *a. p. supra protest*, az olaszban: *a. p. sopra protesto*.

¹²⁾ Németül: *Nothadresse, Nothadressant, Nothadressat*. — Más nyelvekben úgy a szüks. utalványra, mint a sz. utalványozottra közös kifejezés használtatik. Így a francziában: *besoin* vagy *recommandataire*; — angolul: *reference in case of need, referee in case of need*, vagy csupán *case of need*; — olaszul: *indicato al bisogno, bisognatario*. — A szükségbeli utalvány eleinte a váltón kívül külön levél (*litterae comendatitiae* v. *subsidiariae*) útján történt; magán a váltón csak a XVIII. században kezd meghonosulni. Az első író, a ki róla megemlékezik: *Pothier* id. m. 137. sz. V. ö. *Frémery* 151. l., *Grünhut* 5., 6. l.

¹³⁾ Néha önkéntes névbecsülésnek is neveztetik. Így *Apáthy* I. r. 191. l. V. ö. *Frémery* is 151. l.: »*intervention spontanée*« ellentétben az »*int. sollicitée*«-val. De ez szintén nem helyes, mert a szüks. utalványozott sincs kötelezve közbenjárni. *Mutschenbacher* 141. l. a felhívás nélküli közbenjárást »beavatkozó névbecsülésnek« nevezi, de ez sem megkülönböztető. Leghelyesebb a szüks. utalvánnyal ellentétben egyszerűen a ténynek megfelelően: kijelölés nélküli névbecsülésről beszélni.

setre. A megtörtént névbecsülési elfogadásból vagy fizetésből származó jogviszonyok ellenben egyenlők, akár szükségbeli utalvány folytán, akár a nélkül történik. Ugyanazért a V. T. a szükségbeli utalványt és a szorosabb ért. vett névbecsülést nem elkülönítve, hanem közösen a névbecsülési elfogadás és fizetés megkülönböztetésének alapul vétele és ehhez képest két alfejezetre osztása mellett, szabályozza. Így járnak el ujabbán a váltótörvényhozások általában.¹⁴⁾ Más volt a felfogás a régibb törvényhozásokban, melyek a szükségbeli utalványt a szorosabb értelemben vett névbecsüléssel mint a viszkereseti kötelezettség elvállalásával és fizetésével ellentétben, az intézvénynyel azonosították, úgy hogy a szükségbeli utalványozott elfogadását és fizetését úgy váltójogi hatásaiban, mint a megtérítési jog tekintetében egyenlőnek vették az intézvényezett elfogadásával és fizetésével.¹⁵⁾ A szükségbeli utalvány és névbecsülési elfogadás elméleti meghatározásánál azonban az utóbbi felfogás, a törvényekben elismert viszkereseti jogtól eltekintve s a kijelölés nélküli névbecsülésre is átvive, még most is el van terjedve, s ez okozza, hogy a közbenjárás tana még mindig nélkülözi a kellő megállapodottságot.

¹⁴⁾ Miként a magyar V. T. közös fejezetben, de két alfejezetben szabályozzák a közbenjárást: a német vrszb. IX. 56—65. cz. és a svájci köt. jog X. 774—782. cz. is, míg a skandináv V. T. IX. fej. 56—65. §§., az angol V. T. 65—68. cz. és a spanyol K. T. IX. fej. 511—515. cz. az alfejezetekre osztást mellőzik; más törvények pedig a közbenjárást nem is közös fejezet alatt, hanem szétszakítva: a névb. elfogadást az elfogadással, a névb. fizetést külön a fizetéssel kapcsolatban szabályozzák. Így a francia *Code de com.* 4. §. 126—128. cz. és 10. §. 158—159. cz. s ennek nyomán a hollandi K. T., a belga V. T., az olasz, román, portugalli, szerb K. T. stb. Utóbbi módon szabályozta a közbenjárást az 1840. évi V. T. is az I. r. 74—79. és 113—115. §§-ban.

¹⁵⁾ V. ö. *Treitschke* Encycl. I. 37. sk. 1., *Renaud* 232. l., *Hartmann* 413. l., *Canstein* 311. l. 21. jegyz., *Grünhut* 7. l. E felfogás azonban inkább csak a kibocsátó által kijelölt szűks. utalványra nézve volt elterjedve; a forgató által kijelölt sz. utalványozott közbenjárása ellenben kétség esetében a tulajdonképeni névbecsüléssel azonosnak tekintetett.

1. Névbecsülési elfogadás.

62. §.

Szükségbeli utalvány.

I. A szükségbeli utalvány a váltóra vezetett felhívás a közbenjárásra; első sorban a névbecsülési elfogadásra s ez alapon vagy a nélkül is a névbecsülési fizetésre. Rendesen az intézvénnyezett megjelölése alá vagy mellé írják ¹⁾ s a váltóból kiegészítve, külsőleg mint az eredeti intézvényhez csatlakozó második, esetleges intézvény jelentkezik, arra az esetre, ha az eredeti intézvény nem honoráltatnék. Valamint azonban alakilag véve közömbös, hogy a szüks. utalvány hol áll a váltón, sőt a váltó másolatán is állhat [V. T. 61. §.] ²⁾ s annak érvényéhez a szüks. utalványozó általi aláírás nem kívántatik: ³⁾ azonképen igazi jogi természetének sem felel meg, ha azt valóságos intézvénynek minősítjük, a mint ez gyakran történik.⁴⁾ Ez csak akkor volna helyes, ha a

¹⁾ Pl. A. B. urnak Pozsonyban. — »szükség esetére C. D. urnak« vagy »esetleg C. D. urnál«. — Németül: *Nöthigenfalls* vagy *im Falle der Noth*, vagy egyszerűen: *im Falle* (v. ö. C. 792/97. D. III. f. 10., 95, 1.) *bei Herrn C. D.* stb.; — francziául: *au besoin chez* vagy *à Mr. C. D.*; — angolul: *in case of need apply to Mr. C. D.*; — olaszul: *al, bisogno presso del Sigr. C. D.*

²⁾ Ugyanigy német vrszb. 62. cz., skandináv V. T. 58. §., svájcz köt. jog 780. cz., olasz K. T. 282. cz., román K. T. 304. cz. Ellenben csak a váltóról szól az angol V. T. 15. cz., a portugalli K. T. 294. cz. és az 1877. évi belga óvási törvény 2. cz. A másolattal egyenlő a toldal.

³⁾ V. ö. V. T. 56. §. 2. bek. Nem is szokásos, mert a szüks. utalványozó attól tart, hogy a szüks. utalvány hitelének árthat. Legfeljebb a névkezdőbetűi tételnek ki s a szüks. utalványozott külön értesítettik, hogy ki jelölte ki? Kétség esetében a kibocsátó tekintendő szüks. utalványozónak; épügy mint névbecsültnek a V. T. 59. §. szerint. V. ö. *Renaud* 234. l., *Hartmann* 428. l., *Hoffmann* 487. l., *Goldschmidt* 284. l. Eredményben, más bizonyítás lehetetlensége folytán: *Thöl* 527. sk. 1., *Plósz* 354. sk. 1.

⁴⁾ Igy különösen: *Thöl* 523. l., *Liebe* 172. l., *Brauer* 107. l., *Renaud* 234. l., *Kuntze-Brachmann* Endemann-féle Handb. IV. 103., 290. l., *Hartmann* 415., 417., 419. l., nálunk *Plósz* 349. l., *Apáthy* 192. l. Sőt még olyanok is, a kik a névbecsülési elfogadót nem tekintik egyenes váltókötelezettnek, mint pl. *Goldschmidt* System 283. l., *Dernburg* 807. l. L. ez

szükségbeli utalványozott általi elfogadás és fizetés ugyanazon jogi következményekkel járna, mint az intézvényszerzett elfogadása és fizetése. De minthogy ez nem áll, s a mint alább látni fogjuk, a szükségbeli utalványozott elfogadása és fizetése, épúgy mint a tulajdonképeni névbecsülőé, a közönséges elfogadástól és fizetéstől különböző, sajátos jogi következményeket szül: a szükségbeli utalványt is az intézvényszerzettől különböző, sajátos jellegű váltójogi intézménynek kell tekinteni,⁵⁾ mely épen azért nemcsak idegen, hanem saját váltónál is előfordulhat (l. alább 92. §.).

II. A közbenjárás a viszkereset elhárítására szolgálván, ebből önként következik, hogy a szükségbeli utalvány csak oly személytől származhatik, a ki viszkereset alatt áll, a kiről tehát a viszkereset levehető. Szükségbeli utalványozó tehát csak a kibocsátó vagy oly forgató lehet, a ki kötelezettségét ki nem zárta.⁶⁾ Ellenben az intézvényszerzett, a ki nem is váltókötelezett, vagy az elfogadó,⁷⁾ a ki egyenes váltókötelezett, nem lehet szücs. utalványozó, utóbbi még akkor sem, ha a váltó telepítve van.⁸⁾ A mi a szükségbeli utalványozottat illeti, az rendesen a váltói kapcsolatban még nem szereplő harmadik személy. Nincs azonban kizárva, hogy oly személy ne jelöltessék ki mint szücs. utalványozott, a ki már a váltón szerepel. Így nevezetesen a kibocsátó vagy valamely forgató, a kik önmagukat

ellen már *Canstein* 311. l. 21. jegyz., 313. sk. l. s nálunk is *Mutschenbacher* 144. l. 4. jegyz., daczára, hogy a névbecsülőt egyenes váltókötelezettel tartja (151. l.), a mi következtelen.

⁵⁾ V. ö. *Canstein* 313. sk. l., a ki azonban nem helyesen határozza meg a szücs. utalvány jogi természetét, midőn azt a viszkereseti adós kezesi kijelölésének nevezi. A névbecsülő elfogadó kötelezettsége hasonlít ugyan a kezeséhez, de elvileg mégis egészen különböző természetű, mert a kezes nem a főadós helyett, hanem mellett vállal kötelezettséget. *Mutschenbacher* 144. l. a szücs. utalványt »aggályzáradék«-nak nevezi.

⁶⁾ V. ö. kifejezetten angol V. T. 15. cz. A kibocsátóval és forgatókkal azonban itt is egyenlők azoknak kezesei és együttalírói. L. *Plósz* is 350. l. Ellenk. *Hartmann* 417. sk. l.

⁷⁾ C. 955/98. (D. III. f. 14., 1. l.).

⁸⁾ V. ö. *Renaud* 247. l., *Lehmann* 473. l. 3a. jegyz., *Staub* 132. l., *Grünhut* 28. l., nálunk *Plósz* 350. l. 1. jegyz. Másként azok, a kik a telepített váltó elfogadójának kötelezettségét viszkereseti kötelezettségnek tekintik (l. fent 44. §.). Így *Thöl* 645. l., *Liebe* 183. l., *Hartmann* 439. l., *Volkmar-Löwy* 199. l., *Canstein* 169. l. 23. jegyz., *Rehbein* 80. l. De pl. *Dernburg* 848. l. is, a ki nem tekinti annak. Hasonlag *Vidari* 234. l.

is kijelölhetik.⁹⁾ Még az intézvényszerű is kijelölhető mint szükségbeli utalványozott, a mi azt jelenti, hogy, ha nem akarja a váltót közönséges módon elfogadni és fizetni, fogadja el és fizesse legalább névbecsülésből. Az intézvényszerű kijelölése esetében azonban a szüzs. utalványra vonatkozó szabályok csak részben nyerne alkalmazást.¹⁰⁾

III. A szükségbeli utalvány csak a közbenjáró kijelölése, a nélkül hogy a szüzs. utalványozott annak elfogadására váltójogilag kötelezve volna,¹¹⁾ s csak ha részéről a névbecsülési elfogadás vagy fizetés megtörtént, van tényleg közbenjárás s állanak be az ebből származó azon következmények, melyek a viszkereset elhárítására vonatkoznak. Minthogy azonban a váltó a váltóbirtokos kezében van, a szükségbeli utalványozott csak úgy jut abba a helyzetbe, hogy a váltót névbecsülésből elfogadja vagy fizesse, ha a váltóbirtokos azt neki e végből bemutatja. Ennyiben a szükségbeli utalványozott ugyanolyan helyzetben van, mint az intézvényszerű. A kérdés csak az, vajjon a váltóbirtokos a szükségbeli utalványozottnál való bemutatásra kötelezve van-e, avagy ez tetszésétől függ-e? Oly értelemben, hogy a váltóbirtokos a szükségbeli utalvány figyelmen kívül hagyása folytán önálló joghatrányt szenvedne, bemutatási kötelességről nem lehet szó. De annál inkább kötelezettnek kell őt tekinteni a bemutatásra oly értelemben, hogy ez az ő viszkereseti jogának feltétele, úgy hogy a viszkeresetet mindaddig meg nem indíthatja, míg a váltót a szükségbeli utalványozottnál is be nem mutatja. Igaz ugyan,

⁹⁾ Szükségbeli utalvány önmagára (*Nothadresse bei sich selbst*), hasonlóan mint intézvényszerű saját váltó.

¹⁰⁾ Így nevezetesen nem kell a váltót az intézvényszerűnél mint szükségbeli utalványozottnál másodszor bemutatni. V. ö. *Grünhut* 30. l., *Plósz* 351. l. 3. jegyz. Ez okból az intézvényszerű kijelölése nem tulajdonképeni szüzs. utalványnak (*uneigentliche Nothadresse*) is nevezetik. V. ö. *Thöl* 253., 522. l. Más tekintetben: így különösen, a mi azt illeti, vajjon a váltóbirtokos az intézvényszerű mint szüzs. utalványozott névbecsülési elfogadását visszautasíthatja-e? (l. a köv. §.) az intézvényszerű kijelölése épen olyan, mint ha más a szüzs. utalványozott. L. *Plósz* is id. h.

¹¹⁾ Ez csak a szüzs. utalványozó és utalványozott közti köztörvényi viszony alapján lehetséges, épúgy mint az intézvényszerű és kibocsátó között. Így pl. ha a szüzs. utalványozott a közbenjárási megbízást elfogadta. Magában véve a szüzs. utalvány még kevésbé tekinthető valóságos megbízásnak mint az intézvényszerű. V. ö. *Grünhut* id. h. 31. l.

hogy a váltóbirtokos helyzete ez által súlyosbittatik, mert nemcsak egyszer tartozik az intézvénnyezetthez menni, hanem még másodszor a szükségbeli utalványozotthoz is. De minthogy a váltót a szükségbeli utalvánnyal ellátva kapta, a nélkül hogy ily váltó elfogadására kényszerülve volna, joggal feltehető, hogy ő a szükségbeli utalványhoz hozzájárult, ennél fogva a maga részéről is meg kell tennie azt, a mi mellőzhetlen, hogy a szükségbeli utalvány czélt érjen. Ha pedig ezt elmulasztja, teljesen jogos, hogy reá nézve ugyanaz a következmény álljon be, a mely a szükségbeli utalvány által czéloztatik. Hogy mennyiben van ez megállapítva a fizetési vizskereset tekintetében? arról alább lesz szó (l. 66. §.). Az elfogadás hiánya miatti biztosítási vizskeresetre nézve a **V. T. 56. §-a** mondja ki, hogy a váltóbirtokos, ha az elfogadás megtagadtatott vagy kieszközölhető nem volt, mielőtt biztosítási vizskeresettel élhetne, az ennek feltételét képező óvás felvétele után (l. alább 64. §.) a váltót elfogadás végett a szükségbeli utalványozottnak bemutatni tartozik [1. bek.] s ugyanazt tartalmazza a **V. T. 29. §-a** a biztonság hiánya miatti biztosítási vizskeresetre nézve (l. fent 47. §.). A váltóbirtokos tehát szükségbeli utalvány esetében csak akkor élhet biztosítási vizskeresettel, ha a váltót nemcsak az intézvénnyezettnél mutatta be sikertelenül elfogadás, illetve biztosítás végett, hanem ezt követőleg még a szükségbeli utalványozottnál is s ez sem fogadta el,¹²⁾ a mi hasonlóképen óvással tanusítandó.¹³⁾ Nem élhet pedig biztosítási vizskereset-

¹²⁾ Ez a legtöbb külföldi törvényhozásnak is az álláspontja. V. ö. német vrszb. 29., 56. cz., skandináv V. T. 56. §., svájcz kö. jog 748., 774. cz., olasz K. T. 270., 315. cz., román K. T. 292., 340. cz., 1877. évi belga óvási törvény 2. cz., spanyol K. T. 507. cz., portugalli K. T. 326. cz. 2. §. Ellenben az angol V. T. 15. cz. szerint a váltóbirtokos tetszésében áll a váltót a szüks. utalványozottnál bemutatni vagy nem; míg Franciaországban a nézetek eltérők az iránt, vajjon a váltóbirtokos csak a kibocsátó, vagy egyuttal a forgatók által kijelölt utalványozotthoz tartozik-e menni? A párisi semmitőszék gyakorlata csak a kibocsátó utalványát tartja kötelezőnek, az írók többsége azonban, támaszkodva arra, hogy a *Code de com.* ide vonatkozó 173. czikke nem tesz különbséget, a forgatók utalványát is. V. ö. különösen *Nouguier* I. 202. sk. l., *Lyon-Caen* 252. l., *Sirey* 271. l.

¹³⁾ U. n. ellenóvás (*Contraprotest*). A V. T. csak a 29. §-ban követeli kifejezetten, de az 56. §., vagyis az elfogadás megtagadása esetében is szükséges, mert különben nem volna bizonyítva, hogy a váltóbirtokos csakugyan bemutatta a váltót a szüks. utalványozottnál.

tel nemcsak a szükségbeli utalványozó és utódjai, hanem annak előzői ellen sem, vagyis a szükségbeli utalványozottnál való bemutatás elhalasztása a biztosítási viszkereset teljes elvesztését vonja maga után, daczára, hogy abban az esetben, ha a szükségbeli utalványozott a váltót elfogadja, ez által a biztosítási viszkereset csak a névbecsült és követőitől hárittatik el (l. alább 65. §.). Ez onnan van, mert a szüks. utalványozott nem köteles a váltót épen a szüks. utalványozó érdekében elfogadni, hanem más előző, tehát még a kibocsátó javára is fogadhatja el, ennél fogva minden előző egyaránt mondhatja, hogy az elfogadás az ő érdekében történt volna.

A szükségbeli utalványozottnál való bemutatás kötelessége egyébiránt feltételezi, hogy a szükségbeli utalvány a fizetési helyre szóljon [V. T. id. 56. és 61. §§.],¹⁴⁾ nehogy a váltóbirtokosnak két különböző helyre kelljen mennie.¹⁵⁾ Ez azonban nem kell, hogy a váltóból kifejezetten kitűnjék: már az, hogy más hely kitéve nincs, magában foglalja, hogy a szüks. utalvány a fizetés helyére szól.¹⁶⁾ Tehát csak oly szüks. utalvány hagyható figyelmen kívül, mely kifejezetten más helyre szól. Érvénytelennek azonban az ilyen sz. utalvány sem tekinthető; a váltóbirtokos a váltót a más helyen kijelölt szüks. utalványozottnál épugy mutathatja be, mint ha a fizetés helyére szól.¹⁷⁾

IV. Ugyanazon váltón nemcsak egy, hanem több szükségbeli utalvány is állhat, akár ugyanazon, akár különböző előzők részéről.¹⁸⁾

¹⁴⁾ Ugyanigy német vrszb. 56., 61. cz., skandináv V. T. 56. §., svájcz i köt. jog 774., 780. cz. Más törvényhozások ellenben nem követelik, sőt a spanyol K. T. 507. cz. kifejezetten intézkedik azon esetről, ha a szüks. utalvány más helyre szól.

¹⁵⁾ Telepített váltónál azonban épen e szabály kényszeríti arra a váltóbirtokost. A skandináv V. T. id. §. ezt figyelembe is vette, legalább ha a kibocsátó nem jelölt ki telepest, a szüks. utalvány csak akkor kötelező, ha az intézvényszerített lakhelyére szól.

¹⁶⁾ V. ö. Thöl 524. l., Volkmar-Löwy 204. l., Hartmann 419. l., Lehmann 393. l., Borchardt Zusatz 621a., Goldschmidt System 284. l., Grünhut 25. l., Rehbein 80. l., Staub 133. l. stb.; nálunk Plósz 351. l. Helytelen ellenk. Renaud 237. l.

¹⁷⁾ V. ö. Thöl 524. l., Grünhut 25. l. Helytelenül mondják hatálytalannak: Hartmann 418. l., Goldschmidt 284. l., Lehmann 394. l., nálunk Plósz 351. l., Apáthy 192. l.

¹⁸⁾ Lehet, hogy egybe nem bizik teljesen, vagy más korábbi előző is el akarja háritani magáról a viszkeresetet.

Ilyenkor a bemutatás valamennyinél kell hogy történjék, hacsak valamelyik a váltót el nem fogadja, a mikor azt a többenél bemutatni már nem szükséges. Különböző előzők szüks. utalványai esetében egyuttal a bemutatás sorrendhez van kötve, és pedig a váltót azon szükségbeli utalványozottnál kell előbb bemutatni, a kit korábbi előző jelölt ki [V. T. id. 56. §. 2. bek.].¹⁹⁾ Ez azért van előírva, mert, mint látni fogjuk, a korábbi előző érdekében történt közbenjárás által többen szabadulnak a viszkereset alól, a váltóbirtokostól tehát joggal követelhető, hogy először azt az utalványozottat keresse fel, a ki a szüks. utalványnál fogva valószínűleg a korábbi utalványozó érdekében fogja a váltót elfogadni s csak akkor forduljon a később kijelölt, tehát valószínűleg kedvezőtlenebb utalványozotthoz, ha a korábbi az elfogadást megtagadta.²⁰⁾ Feltételeztetik azonban, hogy a korábbi előző általi kijelölés a váltóból kitűnjék. Ha ez a váltóból nem tűnik ki, épügy mint ha a több szükségbeli utalvány ugyanazon előzőtől származik, a bemutatás sorrendhez kötve nincs.²¹⁾

Hogy minő következménye van annak, ha a bemutatás nem az előírt sorrendben történik? azt a V. T. a névbecsülési elfoga-

¹⁹⁾ Ugyanigy 1840. évi V. T. I. r. 65. §., melyet már az *Apáthy*-féle Tervezet 65. cikke vett át.

²⁰⁾ A külföldi törvények, a mennyiben a sorrend iránt intézkednek, egyenesen annak adnak elsőbbséget, kinek fizetése által legtöbbén szabadulnak. Így német vrszb. 56. cz., skandináv V. T. 56. §., svájcz i köt. jog 774. cz., olasz K. T. 272. cz., román K. T. 294. cz., portugalli K. T. 296. cz. E mellett azonban csak az olasz és román K. T. mondja ki kötelezőleg a sorrendet magára a váltóbirtokosra nézve, miként a magyar V. T., ellenben a portugalli K. T. kifejezetten kimondja, hogy a sorrend a váltóbirtokost nem kötelezi, hanem csak a névbecsülöket, míg a német vrszb. s a többi id. t. ez iránt határozottan nem nyilatkozik, miért is a kérdés Németországban vitás. A magyar V. T. értelmében döntenek el: *Thöl* 554. l., *Renaud* 242. sk. l., *Kuntze* 106. l., *Hoffmann* 458. sk. l. *Löhmann* 527. l., *Canstein* 312. l., *Goldschmidt* 285. l., *Grünhut* 107. sk. l.; míg *Brauer Archiv für W. R.* 4., 316. sk. l. szerint a váltóbirtokos tudakozódni köteles, hogy melyik szüks. utalványozott akarja a váltót a legkorábbi előző érdekében elfogadni s ennek elfogadását köteles elfogadni, mások pedig a váltóbirtokosra nézve a sorrendet kötelezőnek nem tekintik. Így *Volkmar-Löwy* 205. sk. l., *Hartmann* 442. l., *Dernburg* 848. l. 6. jegyz., *Rehbein* 81. l., *Starb* 134. l.

²¹⁾ Kivévén, ha a sorrend a váltóban egyenesen elő van írva. V. ö. *Renaud* 244. l., *Plósz* 372. l.

dás szempontjából nem határozza meg.²²⁾ Minden esetre különbség teendő, vajjon a sorrendellenes bemutatás daczára a váltó elfogadtatott-e vagy nem? Ha nem, a váltóbirtokos épugy elveszti a biztosítási viszkeresetet, mintha a váltót egyiknél sem mutatta volna be. Ha ellenben a váltó valamelyik előbb megkeresett oly szüks. utalványozott által, a kit későbbi előző jelölt ki, elfogadtatott, csakis arról lehet szó, hogy azok, a kik a korábbi előző által kijelölt utalványozott elfogadása esetében a biztosítási viszkereset alól szabadultak volna, ezen utalványozott mellőzése esetében is szabaduljanak.²³⁾

63. §.

Kijelölés nélküli névbecsülés.

I. A közbenjárás többnyire nem szükségbeli utalvány folytán, hanem a váltóra vezetett kijelölés nélkül szokott történni, bár ilyenkor is többnyire a váltón kívüli megkeresés folytán történik.¹⁾ A mennyiben az ilyen kijelölés nélküli közbenjárásra irányuló ajánlat a névbecsülési elfogadásra vonatkozik: az abban különbözik a szükségbeli utalványtól, hogy a váltóbirtokos az ajánlkozót elfogadás végett nemcsak felkeresni nem tartozik, mielőtt biztosítási viszkeresettel élhetne,²⁾ hanem a felajánlott névbecsülési elfogadást elfogadni sem tartozik [V. T. 57. §.].³⁾ Ha az ilyen

²²⁾ Csak a névbecsülési fizetés szempontjából a 64. §-ban. Lásd alább 67. §.

²³⁾ Ugyanazon következmény áll be tehát a névb. elfogadás, mint a V. T. 64. §. szerint a névb. fizetés tekintetében. Magát a váltóbirtokost nem éri hátrány, mert ha a váltó névbecsülésből elfogadtatott, neki ugy sincs biztosítási viszkeresete, bárki által történt legyen az elfogadás (l. alább 65. §.). V. ö. *Thöl, Renaud, Hoffmann, Canstein, Lehmann, Goldschmidt, Grünhut* id. h. és nálunk *Plósz* 372. l., *Apáthy* 198. l.

¹⁾ E nélkül ritkán venne valaki tudomást a közbenjárás szükségességéről. Hogy pedig inkább a váltón kívüli megkeresés utját választják, mint a szükségbeli utalványt, az onnan van, mert az utóbbi már magában véve bizalmatlanságot fejezvé ki a váltó rendes beváltása iránt, a váltó értékét csökkenti.

²⁾ Ha t. i. ismeri, pl. ha a váltón kívül megkeresésről értesített s habár a megkeresett személynél való bemutatásra egyenesen felkérte.

³⁾ Ugyanigy német vrszb. 57. cz., svájcz kö. jog 775. cz., angol V. T. 65. cz., olasz K. T. 270. cz., román K. T. 292. cz. s az intézvénnyezettől eltekintve (l. alább), skandináv V. T. 57. §. — Másként

névb. elfogadást vissza is utasítja, azért ő az összes előzők ellen épügy élhet biztosítási viszkeresettel, mintha névb. elfogadás nem ajánlatottna volna. Ennek oka az, hogy a névbecsülési elfogadás folytán a váltóbirtokos nem követelhet biztosítást (l. köv. §-t) s hogy a fizetési viszkereset a névbecsülő elfogadónál történt sikertelen bemutatástól van feltételezve (l. alább 66. §.). Már pedig a váltóbirtokos akarata ellenére nem kényszerithető arra, hogy a biztosítási viszkereset helyett beérje esetleg oly személy névbecsülési elfogadásával, a kiben a váltó kifizetésére kellő biztosítékot nem lát,⁴⁾ sem az ő helyzete a fizetés elmaradása esetében akarata ellenére nem súlyosbittathatik.

Ha ellenben a váltóbirtokos a kijelölés nélküli névbecsülési elfogadást elfogadja,⁵⁾ ezzel ugyanaz a helyzet áll elő, mint a szükségbeli utalvány esetében. Most már a közbenjárás épügy a váltóbirtokos akaratával történik, mint az utóbbinál, s ugyanazért a további jogkövetkezményekre nézve is a különbség a szükségbeli utalvány és a kijelölés nélküli névbecsülés között megszűnik.

Hogy kitől származik a névbecsülési elfogadás ajánlata? az tökéletesen közömbös. A váltóbirtokos még az intézvényezett névbecsülési elfogadását sem tartozik elfogadni, ha csak egyuttal mint szükségbeli utalványozott kijelölve nincs.⁶⁾

azon törvényhozások, melyek szerint a névb. elfogadás esetében sem vész el a biztosítási viszkereset. Ezek szerint a névb. elfogadás elfogadása kötelező, bárkitől származik. Így francia *Code de com.* 126. cz., belga V. T. 17. cz., hollandi K. T. 121. cz., szerb K. T. 96. §., spanyol K. T. 511. cz., portugalli K. T. 295. cz. Utóbbi állásponton volt az 1840. évi V. T. is I. r. 74. l.

⁴⁾ A névbecsülés a biztosítási viszkereset helyébe lépven, maga is biztosíték jellegével bír; már pedig a V. T. 25. §. szerint a biztosítás módja, ha nem készpénzbeli letét, a megegyezéstől függ. L. fent 46. §.

⁵⁾ Ennek nem kell kifejezetten történnie, elég, ha vissza nem utasítja. A névbecsülési óvásban (l. köv. §.) sem szükséges a váltóbirtokos beleegyezéséről említést tenni. Másként olasz K. T. 270. cz. és román K. T. 292. cz., melyek szerint a váltóbirtokos a névbecsülés folytán a biztosítási viszkeresetet csak akkor veszti el, ha az óvásban az ő beleegyezése tanusítva van.

⁶⁾ A V. T. id. 57. §-a világosan »a váltón mint szükségbeli utalványozott meg nem nevezett személy«-ról szól. Ez annyival kevésbbé tűr megkülönböztetést, mert a képviselőház e szöveget tudatosan az intézvényezettre való tekintettel választotta. L. Képvh. Napló V. 198. l.

64. §.

A névbecsülési elfogadás kellékei és tanusítása.

I. Valamint a szükségbeli utalvány, azonképen a névbecsülési elfogadás is, akár szükségbeli utalványozottól, akár mástól származik s bárkinek érdekében ajánltatik, ugy az eredeti váltón, mint a másolaton is állhat [V. T. 61. §.].¹⁾ Mint névbecsülési elfogadás azonban csak akkor érvényes, ha a névbecsülő aláírása mellett abbéli minősége is kitünik.²⁾ A pusztá aláírás még a szükségbeli utalványozott részéről is közönséges elfogadásnak vagy együttaláírásnak volna tekintendő.³⁾ Hogy az egész váltóösszegre

A német vrszb. 57. cz. is így szól és így magyaráztatik. V. ö. *Brauer* 109. l., *Liebe* 175. l., *Volkmar-Löwy* 210. l., *Hartmann* 435. l. stb. Belső rátiója azonban az intézvénnyezett visszaautasíthatásának nincs, mert a váltóbirtokosnak a névbecsülési elfogadás a közönséges elfogadással egyenértékű. V. ö. lipcsei tanácsk. jk. 133. l., *Thöl* 531. l., *Cohn Zeitschr. f. vergl. R.* 127. l. s a skandináv V. T. 57. §-a ki is mondja, hogy az intézvénnyezett névb. elfogadása kötelező. Az az érv, hogy az intézvénnyezett névb. elfogadása a korlátolt elfogadással egyenlő tekintet alá esik, ilyen pedig a váltóbirtokos elfogadni nem tartozik (*Hartmann* id. h., *Plósz* 356. l.), csak akkor volna találó, ha a váltóbirtokos a névb. elfogadásban csakugyan korlátoltabb jogot kapna. Ez azonban kellő diligentia feltétele mellett nem áll.

¹⁾ A másolaton az olyan névbecsülési elfogadás is állhat, mely a kibocsátó vagy az eredeti váltón lévő forgató érdekében történik. A törvény semmi megkülönböztetést nem tesz. V. ö. *Thöl* 534. l., *Volkmar-Löwy* 213. l., *Grünhut* 51. l. Az olasz K. T. 281. cz. és a román K. T. 304. cz. szerint ez már abból is következik, hogy a közönséges elfogadás is másolaton állhat. Másként skandináv V. T. 58. §., mely szerint a névbecsülési elfogadás a másolaton csak az ezen lévő eredeti szüks. utalvány vagy forgatmány érdekében történhetik; míg az angol V. T. 65. cz. és a belga V. T. 17. cz. szerint egyáltalában csak az eredeti váltón állhat, Franciaországban pedig a *Code de com.* 126. cz. folytán a vita a körül forog, vajjon a névb. elfogadásnak a váltón, vagy az óváson kell-e történnie? V. ö. *Bédarride* I. 380. l., *Bravard* 292. l. A másolattal itt is egyenlő a tóldat.

²⁾ Pl. oda van írva »névbecsülésből«, »mint névbecsülő«, »mint közbenjáró«, »óvás mellett« (*supra protestu*, vagy rövidítve: *S. P.*), »per onor« stb.

³⁾ V. ö. L. I. 780/80. (D. 27, 12. l.), porosz tervezet indokl. 86. l., *Lehmann* 472. l., *Staub* 136. l., kifejezetten angol V. T. 65. cz. L. nálunk már előbb is *Wildner* I. 168. l. Némelyek szerint a szükségbeli utalványozott részéről történt elfogadás a névbecsülésre való megjegyzés nélkül is

szóljon: nem okvetlenül szükséges, lehet részleges is,⁴⁾ s a váltóbirtokos ilyent a szüzs. utalványozottól elfogadni tartozik.⁵⁾

II. Mint névbecsülő elfogadó szerepelhet a szükségbeli utalványozotton felül mindenki, a ki mint szükségbeli utalványozott kijelölhető (l. fent 62. §.). Tehát nemcsak a váltói kapcsolaton kívül álló harmadik személy, az intézvényezett és a váltóbirtokos, hanem az elfogadót kivéve valamely váltókötelezett, nevezetesen a kibocsátó és a forgatók is.⁶⁾ — Hasonlóképen név-

névbecsülési elfogadás. Így *Thöl* 525. l., *Hartmann* 420. l., *Plósz* 356. l., *Apáthy* 194., 201. l. Ez azonban csak akkor volna helyes, ha a szüzs. utalványozott közönséges elfogadó nem lehetne, a mi nem áll. V. ö. fent 41. §. Mások szerint még a kijelölés nélküli névbecsülési elfogadásban sem kell a névbecsülést kitenni, elég ha az óvásból tűnik ki. Így *Renaud* 249. l., *Volkmar-Löwy* 212. l., *Goldschmidt* 285. l., *Canstein* 308. l., *Grünhut* 51. l., belga V. T. 17. cz.

*) V. ö. kifejezetten angol V. T. 65. cz. Többnyire ugyan csak az intézvényezett által el nem fogadott részre nézve engedik meg. Így a németek, támaszkodva a lipcei tanácskozmányra (Jegyzők. 134. l.): *Brauer* 109. l., *Hartmann* 422. l., *Canstein* 313. l., *Grünhut* 53. l. De mások is, pl. *Lyon-Caen* 180. l., nálunk *Plósz* 360. l. Azonban a vizskeretsi adósok érdekeire való tekintet, a mely az intézvényezett részelfogadását igazolja (l. fent 42. §.), a névbecsülő mellett is szól.

*) V. ö. *Vidari* is 241. l. Többnyire az ellenkezőt tanítják, illetve csak az intézvényezett által el nem fogadott részre nézve ismerik el. L. az előbbi jegyzetben idézetteket. De itt is az intézvényezett részelfogadásának rátiója irányadó s nem áll ellent a V. T. 62. §-a, mely a névbecsülési fizetés elfogadását csak arra való tekintettel teszi függővé a teljességtől, hogy »bárki« irányában is kötelező legyen.

*) Hogy az elfogadó nem lehet névb. elfogadó is, az abból következik, hogy a névb. elfogadás csak a közönséges elfogadás hiánya s az ennek folytán előálló bizt. vizskerets esetében foglalhat helyet. A névb. elfogadásnak semmi értelme nincs olyan részéről, a ki már ugys elhárítja a vizskeretset. Még az sem helyes, ha azt mondjuk, hogy az elfogadó csak annyiban nem lehet. névb. elfogadó, a mennyiben a névbecsült és előzői ellen, a kiknek maga is le van kötelezve, váltójogi vizskeretsete nincs, de annyiban igen, a mennyiben az ő névb. elfogadása a váltóbirtokosnak vagy a névbecsültnek hasznára válik. Így *Thöl* 547. sk. l., *Grünhut* 100. l., *Plósz* 357. l. Az elfogadó névb. elfogadása nem lehet hasznos sem a váltóbirtokosra nézve, mikor már ugys le van neki kötelezve, sem a névbecsültnek, a ki az elfogadás folytán ugys sem áll biztosítási vizskerets alatt. Lehet ugyan, hogy a közönséges elfogadás hamis vagy váltóképtelen állapotban történt. De ily esetekben a névb. elfogadás azért érvényes, mert hatályos s ennél fogva a biztosítási vizskeretset kizáró elfogadás nem is létezik. — A legtöbb törvényhozás általában csak váltókötelezettségben nem álló ha r-

becsült lehet mindenki, a ki viszkereseti adós s mint ilyen szükségbeli utalványozó lehet, tehát ugy a kibocsátó,⁷⁾ mint a viszkereset alatt álló forgatók;⁸⁾ de nem az elfogadó, a ki nem viszkereset, hanem egyenes váltókereset alatt áll.⁹⁾ Vajjon a név-

madik személy névb. elfogadását engedi meg. Így kifejezetten: francia *Code de com.* 126. cz., hollandi K. T. 121. cz., belga V. T. 17. cz., angol V. T. 65. cz., olasz K. T. 270. cz., román K. T. 292. cz., szerb K. T. 96. §., spanyol K. T. 511. cz., portugalli K. T. 294., 295. cz. Azonban a kibocsátó és a forgatók más helyzetben vannak mint az elfogadó, még ha eltekintünk is attól, vajjon van-e hatályos viszkeresetük a névbecsült és előzői ellen? A feltétel, hogy a váltó ne legyen elfogadva s legyen bizt. viszkereset, nálunk nincs kizárva s az ő névbecsülési elfogadásuk minden esetre leveszi a bizt. viszkeresetet a névbecsült- és követőiről.

7) Ilyenkor azt szokták mondani, hogy a közbenjárás a váltó becsülete érdekében: *per onor di lettera*, történik.

8) Ilyenkor azt mondják, hogy a közbenjárás a forgatmány becsülete érdekében: *per onor di giro*, történik.

9) V. ö. *Brauer* 106. l., *Volkmar-Löwy* 198. sk. l., *Renaud* 247. l., *Hoffmann* 432. l., *Hartmann* 439. l., *Dernburg* 848. l., *Goldschmidt* 283. l., *Rehbein* 80. l., *Lehmann* 472. l., *Canstein* 305. l.; a francziáknál: *Bravard* 294. l., *Lyon-Caen* 179. l.; az olaszoknál: *Vidari* 237. l., *Supino* 124. l.; nálunk *Plósz* 358. l., *Apáthy* 204. l. A 6. jegyzetben id. törvényhozások kifejezetten mondják ki, hogy a névb. elfogadás csak a kibocsátó és a forgatók érdekében történhetik. Kivételt képez az angol V. T., mely szerint névbecsült minden váltókötelezett, tehát az elfogadó is lehet. Ezt tartják ugyan egyes német írók is. Így *Thöl* 542. l. s különösen *Grünhut* 92. sk. l. Ámde az elfogadó nem állván biztosítási viszkereset alatt, az ő érdekében a névb. elfogadás mint ilyen nem bír értelemmel. Mindazonáltal ebből nem következik, hogy az elfogadó érdekében történt névb. elfogadás érvénytelen. Ennek útjában áll, hogy a névbecsült megnevezése nem lényeges (l. alább). Ez okból csak az elfogadó megnevezését kell nem létezőnek tekinteni; s épugy, mintha névbecsült egyáltalában nem volna megnevezve, a V. T. 59. §-át kell alkalmazni, tehát a kibocsátót tekinteni névbecsültnek. Ugyanezen eredményre, bár más alapon, jut *Lehmann* is 473. l. s részben *Plósz* 358. l. 9. j. Hasonlóan döntendő el az oly eset, midőn a névb. elfogadás más oly személy érdekében történik, a ki nem lehet névbecsült, pl. az intévényezett vagy a kötelezettség nélküli forgató érdekében. Hogy utóbbi esetben nem a kibocsátót, hanem a legközelebbi kötelezett forgatót kellene névbecsültnek tekinteni, mint azt *Hoffmann* 449. l. és *Lehmann* id. h. akarja: a törvényben elég támaszt nem talál. *Plósz* szerint ily esetben a kötelezettség nélküli forgató marad névbecsült (így *Hartmann* is 257. l.), csakhogy a névbecsülőnek nincs ellene viszkeresete. — Az elfogadó alatt a telepített váltó elfogadója is értendő. De itt is másként azok, a kik őt viszkereseti adósnek tekintik. L. fent 44. §.

becsült a váltói kapcsolatban álló névbecsülő előzője vagy utódja: ¹⁰⁾ a névbecsülési elfogadás hatályosságára nézve közömbös. A biztosítási viszkereset a névbecsülttől oly névbecsülő elfogadása által is elháríttatik, a ki, mint a névbecsült előzője, ennek váltójogilag le van kötelezve, sőt ez a körülmény magában véve a névbecsültöt a névbecsült ellen a teljesített névbecsülési fizetésből illető jogait sem szünteti meg (l. alább 67. §.).

III. A névbecsült megnevezése a váltóban nem kívántatik s époly kevéssé szokott történni, mint a szükségbeli utalványozó megnevezése. Ennélfogva többnyire nem is lehet tudni, hogy a névb. elfogadás kinek érdekében történt? Minthogy pedig ez a viszkereset megindíthatása miatt fontos, a törvény vélelmet állít fel, kimondván, hogy, ha a névbecsülő elfogadásában kitenni elmulasztotta, hogy az elfogadás kinek érdekében történt, kétség esetében névbecsültnek a kibocsátó tekintetik [V. T. 59. §.].¹¹⁾ Ez azon alapul, hogy a kibocsátó érdekében történt névbecsülési elfogadás által legtöbbször szabadulnak a viszkereset alól (l. köv. §-t), ez tehát a viszkereseti adósokra nézve a legkedvezőbb.¹²⁾ Kétség akkor is fenforog, ha a névbecsülő szükségbeli utalványozott, mert midőn ez a váltót névbecsülésből nemcsak a szüks. utalványozó, hanem más előző érdekében is elfogadhatja, nem bizonyos, hogy csakugyan a szüks. utalványozó érdekében akart közbenjárni. A fenti szabály tehát a szükségbeli utalványozottra is vonatkozik.¹³⁾ A kétség eloszlatása s a valóban szándékoltnévbecsült igazolása azon előző feladata, a ki a névbecsülés

¹⁰⁾ A kibocsátónál csakis valamely utód érdekében történt névb. elfogadásról lehet szó, hacsak a váltót saját érdekében nem fogadja el.

¹¹⁾ Ugyanigy, de feltétlenül: német vrszb. 59. cz., svájcz i köt. jog 777. cz., angol V. T. 65. cz. 4. §., olasz K. T. 272. cz., román K. T. 294. cz., portugalli K. T. 298. cz. A francziák a névb. elfogadást valamennyi előző érdekében történnék tekintik. V. ö. *Lyon-Caen* 179. l., *Pardessus* II. 235. l., *Nouguier* I. 385. l., *Bravard* 294. l.

¹²⁾ A névbecsülőre ez nem sérelmes, mert módjában volt kifejezni, ha későbbi előző érdekében kívánt közbenjárni. De különben is szabály, hogy a homályos nyilatkozatok a nyilatkozó hátrányára magyarázandók.

¹³⁾ Ez már abból is következik, hogy a törvény nem különböztet. V. ö. *Brauer* 111. l., *Grünhut* 98. l., *Staub* 136. l., *Plósz* 359. l. Másként skandináv V. T. 58. §., mely szükségbeli utalványnál a névb. elfogadást az utalványozó érdekében történnék tekintti. E nézetten van az olaszoknál *Vidari* is 237. l.

daczára valamely forgató ellen biztosítási vizskeresetet indít s történhetik nemcsak magából a váltóból, hanem a váltón kívüli tényekkel is.¹⁴⁾

IV. A közbenjárás, mint tudjuk, általában feltételezi, hogy a váltó szükségbe került, vagyis hogy vizskeresetnek van helye, melynek elhárítására a közbenjárás szolgál. Különösen a névbecsülési elfogadás feltételezi, hogy a váltó az intézvényezett által el nem fogadtatott, vagy az elfogadó bizonytalanná vált. Minthogy pedig ezen esetekben rendszerint csak akkor van biztosítási vizskeresetnek helye, ha az elfogadás, illetve biztosítás hiánya óvással tanusított: a névbecsülési elfogadás is csak az óvás feltétele esetében bír hatálylyal. Ha nincs óvás, nincs vizskereset, s ha nincs vizskereset, nincs névbecsülés sem.¹⁵⁾ Kivétel csak az óvás

¹⁴⁾ Így nevezetesen az óvásból, a melyben meg kell említeni, hogy a névb. elfogadás kiért történik: V. T. 99. §. 4. pont. Ellenk. nézetén *Plósz* 358. l., a ki a magyar törvényt a német vrszb. értelmében magyarázza, s a »kétség esetében« szavakat mint fölöslegeseket és zavarókat egyszerűen figyelembe nem veendőkné tartja azért, »mert a törvény maga azt mondja, hogy a névbecsült kilétének az elfogadmányból kell kitűnni, tehát nem vélelmet, hanem interpretationális szabályt állít fel«. Azonban a törvény nem mondja, hogy a névbecsült kilétének az elfogadmányból kell kitűnni (természetesen, hogy tekintetbe vétessék), hanem csak a kitétel elmulasztásának tényéből indul ki. Minthogy pedig ily esetben a váltó mindig kétséget hagy hátra a névbecsült személye iránt, nem lehet mást feltételezni, mint hogy a V. T. a »kétség esetében« szavakkal a váltón kívüli igazolásra gondol. E magyarázat annál kevésbbé ütközik lényeges kifogásba, mert, mint láttuk (3. jegyz.), sokan nemcsak a névbecsültre, hanem még a névbecsülésre nézve is beérik az óvásban való említéssel. Egyébiránt ugy az *Apáthy*-féle Terv. (mely a »kétség esetében« szavakat még nem tartalmazta), mint a Min. javasl. (a hol azok először fordulnak elő) a megfelelő 69. cz., illetve 66. §-hoz szóló indokokban kifejezetten vélelemről beszél s az 1840. évi V. T. I. r. 78. §-a szerint is a névbecsülés csak akkor tekintetik a kibocsátó érdekében történtnek, ha az ellenkező »sem a váltóból, sem az óvásból, sem az elfogadásból nem világos«.

¹⁵⁾ Ez kitűnik a V. T. 56. §-ból is, mely szerint a bemutatás a szükséges utalványozottnál »az óvás felvétele után« kell hogy történjék; továbbá a V. T. 58. §-ból, mely az óvás felvételét feltételezi. Még határozottabbak a külföldi törvények. V. ö. francia *Code de com.* 126. cz. »Lors du protêt faute d'acceptation« stb., német vrszb. 56. cz.: »Befindet sich auf einem Mangels Annahme protestirten Wechsel eine . . . Nothadresse« stb. Hasonlag svájci köt. jog 774. cz., skandináv V. T. 56. §., angol V. T. 65. cz., hollandi K. T. 121. cz., belga V. T. 17. cz., spanyol K. T. 511. cz. V. ö. egyuttal: *Grünhut* 32. sk. l., *Nouguier* I.

elengedése esetében van, mely azonban maga a névbecsülő által is történhetik.¹⁶⁾ A Váltótörvény egyuttal előírja, hogy a névbecsülő az elfogadás hiánya miatt felvett óvást¹⁷⁾ a költségek megtérítése mellett¹⁸⁾ magának kiadatni s annak függelékében a névbecsülési elfogadást megjegyeztetni (u. n. névbecsülési óvás),¹⁹⁾ továbbá a névbecsültet a történt közbenjárásról az óvás megküldése mellett tudósítani s e tudósítást az óvatolás

381. sk. 1., *Bédarride* I. 380. l., *Lyon-Caen* 181. l., *Vidari* 242. l. Ellenk. nézetén *Thöl* 566. l. és nálunk *Plósz* 359. l.

¹⁶⁾ Gyakori eset, hogy a névbecsülő azon feltétel alatt ajánlja az elfogadást, ha óvás nem vétetik fel, hogy a költségek még ezzel is kevesb-bíttessenek. Ebben minden esetre az óvás elengedése rejlik önmagára nézve, úgy hogy tehát ő névb. elfogadásából kötelezve lesz, daczára, hogy az óvás nem vétetett fel, sőt miután a váltóbirtokosnak ily elengedés esetében semmi érdeke sincs az óvás felvételében, ez a szüks. utalványozott illetén elfogadását nem is utasíthatja vissza. Ezen eredményben igaza van *Thöl*nek és *Plósz*nak id. h., bár *Grünhut* 35. l. nem helyesli. Más kérdés, vajjon az óvást elengedő névbecsülőnek van-e viszkeregetése a névbecsült, illetőleg előzői ellen? Erre már tagadólag kell válaszolni, minthogy az előző óvás nélkül csak akkor felelős, ha azt maga engedte el (l. fent 56. §.). Kivétel van, ha a névbecsülő az óvás elengedésére a névbecsült és előzői által felhatalmaztatott, vagy az óvás elengedése jóváhagyatott, a mi a névbecsültre nézve esetleg már akkor is felveendő, ha az óvás nélküli névbecsülésről értesítettett s ezt azonnal vissza nem utasította (v. ö. K. T. 320. §.). Még tovább megy a franczia gyakorlat, mely az intézvényezett által a kibocsátó érdekében történt óvás nélküli névb. elfogadás alapján a viszkeregetnek feltétlenül ad helyet, a mit azonban a franczia írók nem helyeselnék. V. ö. *Nouguier* I. 382. l., *Lyon-Caen* 181. l. 2. jegyz., *Bédarride* I. 383. sk. 1.

¹⁷⁾ Ugyanez áll a biztosítás hiánya miatti óvásról is, bár a törvény ezt külön nem említi. V. ö. *Grünhut* 79. l., *Plósz* 363. l.

¹⁸⁾ A névbecsülő ezeknek megtérítését követelheti, akár az általa indított viszkereget után, akár köztörvényileg a névbecsülttől.

¹⁹⁾ *Interventionsprotest, protêt d'intervention*. Régente egészen különálló óvás volt (l. *Nouguier* I. 382. l.), de ez mindenütt mellőztetett s a gyakorlatban még mint az intézvényezettnél felvett óvás függeléke sem szokott előfordulni, hanem magában az óvásban tanusíttatik (V. T. 99. §. 4. pont). V. ö. *Volkmar-Löwy* 211. l., *Staub* 135. l., *Cohn* id. h. 130. l. A legtöbb külföldi törvényhozás nem is beszél függelékről, hanem csak az óvásban való tanusításról. Így franczia *Code de com.* 126. cz., skandináv V. T. 59. §., olasz K. T. 304. cz., román K. T. 327. cz., szerb K. T. 96. §., portug. K. T. 298. cz. A hollandi K. T. 126. cz. és a belga V. T. 17. cz. vaglyagosan szól. Csak a német vrbsz. 58. cz., a svájczai köt. jog 776. cz., az angol V. T. 68. cz. és a spanyol K. T. 511. cz. beszél csupán függelékről.

napjától számítandó két nap alatt postára adni tartozik [V. T. 58. §].²⁰⁾ Ez azért van előírva, mert a névb. elfogadás folytán csak a névbecsült és utódjai szabadulnak a biztosítási viszkereset alól, ellenben a névbecsült és előzői saját előzőik ellen biztosítási viszkeresettel élhetnek (l. köv. §-t), ez pedig az elfogadás, illetve biztosítás hiánya miatti óvás nélkül nem lehetséges. Különösen a névbecsülési elfogadás tanusítása az óvásban azért bir fontossággal, mert a biztosítási viszkeresethez a névb. elfogadást tartalmazó váltó birtoka nem lévén szükséges (l. fent 46. §.), csakis az óvás az, mely a névbecsült és előzőinek a biztosítási viszkeresethez való jogosultságát, épügy mint a névbecsültet követők ahhoz való jogosultságának hiányát kétségtelenül igazolja, mi által minden lehető visszaélés meggátoltatik.²¹⁾ A névbecsülési elfogadás joghatálya azonban az előirt óvás általi tanusítástól, épügy mint az óvásnak a névbecsülőhöz való elküldésétől, független. A névbecsülő még az általa teljesített fizetésből eredő jogait sem veszti el, hanem csak a mulasztásból eredő kárért felelős [V. T. id. §. ut. mondat].²²⁾

²⁰⁾ A tudósítás határideje megfelel az előzők értesítése határidejének. L. fent 57. §. Ugyanigy német vrbsz. 58. cz., svájcz i köt. jog 776. cz.; 3 nap alatt: szerb K. T. 97. §. Csupán értesítést ir elő és pedig haladéktalanul: *Code de com.* 127. cz., hollandi K. T. 127. cz., belga V. T. 18. cz.; legközelebbi postával: spanyol K. T. 512. cz.; 48 óra alatt: portugalli K. T. 299. cz. Csupán az óvás megküldését írja elő: skandináv V. T. 59. §. (legfelebb az elfogadás utáni második köznapon), olasz K. T. 273. cz., román K. T. 295. cz. (haladéktalanul). Az angol-amerikai jogban sem az óvásküldés, sem az értesítés iránt nincs határozott szabály. V. ö. *Chalmers* 228. l., *Chitty* 375. l., *Story* 287. l., bár *Daniel* I. 476. l. az értesítést feltétlenül követeli.

²¹⁾ V. ö. *Grünhut* id. h. 39. l., *Plósz* 363. l.

²²⁾ Ugyanigy német vrbsz., svájcz i köt. jog, skandináv V. T., portugalli K. T. id. h. Más törvények nem nyilatkoznak, de azok szerint is ugyanaz áll. V. ö. a francia jogra nézve: *Lyon-Caen* 184. l., *Bédaride* I. 395. l.; a belga jogra: *Waelbroeck* 126. l., az olasz jogra nézve: *Vidari* 243. l. — A kártérítés csak köztörvényi uton érvényesíthető, bár a váltótörvényen alapul s a névbecsülő és névbecsült közti viszonytól független, épen azért a névbecsült előzőit is megilleti. V. ö. *Grünhut* 79., 80. l.

65. §.

A névbecsülési elfogadás hatásai és természete.

I. A névbecsülő az elfogadás által váltójogi kötelezettséget vállal, de nem, mint a közönséges elfogadó, minden váltójogosított, hanem csupán a névbecsültet követők irányában [V. T. 60. §. 1. mond.].¹⁾ Csakis ezek azok, a kiknek a névbecsült viszkere-se-tilleg kötelezve van, a kik irányában tehát az ellene fennálló viszkere-set a névbecsülő lekötelezése által elhárítandó. A név-bec-sült irányában, a kinek érdekében épen az elfogadás történt, a névbecsülő nem lesz váltójogilag kötelezve, mert a névbecsülés-nek csak az a célja, hogy a névbecsült az ellene fennálló viszkere-set alól felszabadíttassék, de nem, hogy a névbecsült váltó-hitelezővé tétessék. Sőt ellenkezőleg, miután a névbecsülő nem saját, hanem a névbecsült érdekében jár el, megfordítva: neki van váltójogi keresete a névbecsült ellen, ha a váltót kifizette (l. alább 67. §.). Még kevésbé lesz a névbecsülő váltójogilag kötelezve a névbecsült előzői irányában. Ezek iránt maga a névbecsült nincs kötelezve, hanem ellenkezőleg jogosítva, velük szemben tehát a névbecsülésnek nincs célja. A névbecsülő irán-tuk épugy csak jogosítva lesz, mint a névbecsült irányában, ha a fizetést e helyett teljesíti.

A névbecsülési elfogadás azonban nemcsak abban különbö-zik a közönséges elfogadástól, hogy kevesebb személy iránt kötelez, hanem abban is, hogy a névbecsülő nem feltétlenül, hanem mindig csak feltételelesen van kötelezve, abban az esetben, ha az intézvényszerzett nem fizet. Ez szükségképen következik abból, hogy maga a névbecsült is csak ezen feltétel alatt van kötelezve. Mint-hogy továbbá a névbecsült elleni viszkere-set azt is feltételezi, hogy a váltó az intézvényszerzettnél a lejáratot követő második köz-nap eltelte előtt bemutatott és óvatoltatott legyen, ellenkező-leg a névbecsült a viszkere-set alól szabadul s a névbecsülési elfogadás a váltóbirtokos ebbeli köteleességén mitsem változtat:²⁾

¹⁾ Ugyanigy német vrszb. 60. cz., svájcz-i köt. jog 778. cz., skandináv V. T. 60. §., angol V. T. 66. cz., olasz K. T. 271. cz., román K. T. 293. cz., de másutt is el van ismervé.

²⁾ Lehet, hogy az intézvényszerzett, jóllehet az elfogadást megtagadta, a lejáratkor mégis fizet. Pl. ha időközben fedezetet kapott.

a névbecsülő elfogadó is csak ezen feltétel mellett van kötelezve, hacsak a bemutatás és óvás el nem engedtetett.³⁾ Sőt a névbecsülő elfogadó annyiban még feltételesebben van kötelezve mint a névbecsült, a mennyiben a váltó fizetés végett az óvási határidő alatt nemcsak az intézvényszerettnél, hanem saját magánál is bemutatandó. Az ő kötelezettsége megszűnik, ha neki a váltó a fizetési napot követő második köznap eltelte előtt fizetés végett be nem mutattatik [V. T. id. §. 3. mond.].⁴⁾

II. Milyen természetű kötelezettség azonban a névbecsülő elfogadó kötelezettsége: egyenes váltókötelezettség-e vagy viszkereseti kötelezettség? Az, hogy feltételes, még nem dönti el a kérdést, mert a telepített váltó elfogadója is csak feltételesen van kötelezve s azért mégis egyenes váltókötelezett.⁵⁾ A kérdés annál fontosabb, mert a V. T. sem általánosan nem határozza meg a névbecsülési elfogadás jogi természetét,⁶⁾ sem az egyes jogszabályoknál külön nem említi, úgy hogy kétség merül fel, vajjon a névb. elfogadásra az egyenes, vagy pedig a viszkereseti kötelezettségre vonatkozó szabályok alkalmazandók-e? Sokan a névb. elfogadást az elnevezés szerint a közönséges elfogadás fájának tekintik, s a mennyiben a törvény arra nézve kifejezetten eltéréseket nem állapít meg, az utóbbira vonatkozó szabályokat alkalmazzák.⁷⁾ Az uralkodó felfogás ellenben a név-

³⁾ A névbecsült általi elengedés a névbecsülőre is kihat, mert a névbecsülés feltétele: a viszkereset, ilyenkor is megvan. A névbecsülőnél szükséges bemutatásra azonban ily elengedés nem hat ki.

⁴⁾ Ugyanigy német, svájci, skandináv, olasz, román V. T. id. h., míg az angol V. T. 67. cz. szerint a váltó a helyben lakó névbecsülőnél a lejáratra követő napon mutatandó be, a másutt lakóhoz pedig e napon bemutatás végett elküldendő. Más törvények nem teszik függővé a névb. elfogadó felelősségét az óvási határidő alatti bemutatástól.

⁵⁾ A kik a telepített váltó elfogadját viszkereseti kötelezettnek tekintik, a névbecsülési elfogadót már ez okból is szintén viszkereseti adósnak kellene hogy tekintsék. Pedig e következetesség nem mindenkinél található.

⁶⁾ Ilyen meghatározásnak nem lehet tekinteni a V. T. 91. §-át, a melyben a névb. elfogadó nincs külön említve, hanem csak általában elfogadóról van szó, a miből azt lehetne következtetni, hogy ez alatt a névb. elfogadó is értendő. V. ö. *Grünhut* 54. l. a német vrszb. hasonló 81. cz. alapján.

⁷⁾ E nézeten a németeknél: *Thöl* 534. l., *Liebe* 175. l., *Renaud* 238. l., *Lehmann* 429. l., *Hartmann* 422. l., *Grünhut* 54. sk. l., *Staub* 136. l., *Brachmann* 291. l.; — a francziáknál: *Bravard* 298. l., az olaszoknál:

becsülési elfogadót époly viszkereseti adósnak tekinti, minő a névbecsült s a viszkereseti kötelezettségekre vonatkozó szabályok alkalmazását követeli,⁸⁾ a mit részünkről is helyesebbnek tartunk. Döntő az, hogy az egyenes váltókötelezett fizetése, mint a váltókövetelés tulajdonképeni tárgya, az összes viszkereseti kötelezeteket felszabadítja, mert ők, mint jótállók, épen csak arra az esetre vállalták el a felelősséget, ha az egyenes váltókötelezett nem fizet; holott a névbecsülő elfogadó fizetése nem a váltókövetelés tulajdonképeni tárgya s ennél fogva nem is szabadítja fel az összes viszkereseti adósokat, hanem, épugy mint a névbecsült fizetése, csak ennek utódait szabadítja fel (l. alább 67. §.). Ez világosan mutatja, hogy a névbecsülő nem az elfogadó, hanem a névbecsült helyébe lép s ennek kötelezettségét vállalja magára. Épen azért tőle nem a váltóösszeg, hanem szintén a viszkereseti összeg követelhető,⁹⁾ s az ő felelősségének tartama s egyébkénti feltételei ugyanazok mint a névbecsültnél.¹⁰⁾ E mellett azonban a névbecsülő nem egyszerűen a névbecsült helyettese, a ki ellen a

Vidari 244. l., bár nem következetesen l. 356. l., nálunk: *Plósz* 360., 392. l. s már előbb: *Wildner* I. 167. l. Kifejezetten szentesítik egyes régiebb váltótörvények, pl. a porosz L. R. 8. czim 1026. §., s még most is a hollandi K. T. 147. cz., skandináv V. T. 60. §. és spanyol K. T. 512. cz.

⁸⁾ Igy a németeknél: *Volkmar-Löwy* 199. sk. l., *Goldschmidt* 286. l., *Dernburg* 849. l., *Canstein* 313. l., *Rehbein* 80. l., *Bernstein* 240. sk. l.; porosz terv. indokl. 87. l.; — a francia írók nagy többsége: *Pardessus* II. 237. l., *Lyon-Caen* 182. l., *Nouguier* I. 387. l., *Bédarride* I. 396., 398. sk. l.; — a belga írók: *Namur* I. 344. sk. l., *Waelbroeck* 126. sk. l.; — az olaszoknál: *Supino* 132. l.; — az angol-amerikai írók: *Byles* 273. l., *Chitty* 378. l., *Daniel* I. 478. l., nálunk *Apáthy* I. 203. l., bár a Tervezet 65. cz. indokolásában az ellenkezőt mondja s az elévülésre nézve a névb. elfogadót a közönséges elfogadóval azonosítja (242. l.).

⁹⁾ V. ö. *Volkmar-Löwy* 199. l., ellenk. *Grünhut* 56. l., *Plósz* 392. l. A névbecsülő nem tartozik tehát a váltóösszeget természetben fizetni s a váltóbirtokos nem köteles tőle részfizetést elfogadni. Utóbbi a V. T. 62. §-ból világosan kitűnik (l. köv. §.). A törvény rendhagyó intézkedése folytán azonban a névbecsülő, ha a bemutatás után rögtön kész a fizetésre, csak a váltóösszeget és az óvási költséget tartozik fizetni, de nem $\frac{1}{2}\%$ váltódíjt; l. V. T. 63. §. és alább 67. §. V. ö. *Grünhut* 59., 64. l., *Goldschmidt* 287. l., *Lehmann* 473. l., *Plósz* 394. l.

¹⁰⁾ Igy különösen: az elévülési idő (l. alább 78. §.); továbbá nem lehet ellene mint elfogadó ellen elvesztett váltó birói megsemmisítése alapján és gazdagodási keresettel fellépni (l. alább 75., 80. §§.).

váltókötelezettség ugyanabban a konkrét alakban volna érvényesíthető, mint a névbecsült ellen, hanem a névbecsülő önálló váltókötelezett, a ki nem a névbecsült, hanem csak saját nyilatkozata alapján és ennek értelmében felelős.¹¹⁾

III. Az a kérdés merül még fel: minő befolyást gyakorol a névbecsülési elfogadás a biztosítási viszkeresetre? A törvényhozások e kérdésben nincsenek egységes állásponton. Egy részük a névbecsülési elfogadásnak csak a fizetési viszkeresetre ad befolyást s a biztosítási viszkeresetnek épügy ad helyt, mintha névbecsülési elfogadás nem történt volna.¹²⁾ Másik része ellenben a névbecsülési elfogadásnak a biztosítási viszkereset elhárítására irányuló jelentőséget is tulajdonít.¹³⁾ Ez utóbbi állásponton van jelenleg a magyar váltójog is, részben ellentétben az előbbi magyar váltójoggal,¹⁴⁾ s bár az első álláspont a váltóhitelezőre nézve előnyösebb, ez minden esetre következetesebb és méltányosabb, tekintve hogy a névbecsülési elfogadás a váltóbirtokos hozzájárulásával történik, a névbecsülési elfogadásban rejlő váltókötelezettség pedig oly biztosíték jellegével bír, mely a felek meg egyezésével biztosítási viszkereset esetében is nyújtható (l. fent 46. §.). Magától értetődik azonban, hogy miután a névbecsülési elfogadó csak a névbecsült követői irányában vállal kötelezettséget: a biztosítási viszkereset is csak a váltóbirtokost és a névbecsült

¹¹⁾ V. ö. *Dernburg* 850. l., *Rehbein* 81. l. Nem lehet tehát ellene a névbecsült személyéből kifogásokat tenni; felelős különösen akkor is, ha az utóbbi váltóképtelen, vagy aláírása hamis.

¹²⁾ Ez állásponton van a francia *Code de com.* 128. cz., hollandi K. T. 128. cz., belga V. T. 19. cz., szerb K. T. 98. §., spanyol K. T. 513. cz., portugalli K. T. 297. cz. Hasonlag: antwerpeni javasl. 40. cz. Az olasz K. T. 270. cz. és a román K. T. 292. cz. csak azon esetre, ha a váltóbirtokos az óvásban a névb. elfogadásba bele nem egyezett.

¹³⁾ Így német vrszb. 61. cz., svájczai köt. jog 779. cz., skandináv V. T. 61. §. Hasonlag az Institut javaslata 64. cz. és a brüsseli jav. 48. cz. A lipcei tanácskozmányon a kérdés beható vita tárgya volt. L. Jegyzők. 123. sk. l.

¹⁴⁾ Az 1840. évi V. T. szerint épen ez volt az egyedüli eset, mikor a váltóbirtokos biztosítási viszkeresetet indíthatott (l. fent 45. §.); de csak akkor, ha a névbecsülés nem az intézvényszerző által a kibocsátó érdekében történt, vagy ha a szükségbeli utalványozott, vagy más közbenjáró elfogadása esetében a váltóbirtokos a biztosítási viszkeresetet az óvásban fenn nem tartotta (I. r. 82., 146. §§.).

követőit nem illeti.¹⁵⁾ A névbecsült s ennek előzői azonban, a kik iránt a névbecsülő nincs kötelezve, saját előzőik ellen biztosítási viszkeresettel élhetnek [V. T. id. 60. §. 2. bek.].¹⁶⁾ Maga a névbecsülő a névbecsült és előzőitől biztosítást nem követelhet.¹⁷⁾

2. Névbecsülési fizetés.

66. §.

A névbecsülési fizetés feltételei és módjai.

I. Valamint a névbecsülési elfogadás az általa elhárítandó biztosítási viszkeresetet, azonképen a névbecsülési fizetés is az ez által elhárítandó fizetési viszkeresetet tételezi fel. Minthogy pedig ennek fentartására szükséges, hogy a váltó az intézvényezettnél a lejáratkor az ezt követő második köznap eltelte előtt fizetés végett bemutatassék s a fizetés hiánya óvással tanusíttassék, ebből szükségképen következik, hogy a névbecsülési fizetésnek is csak kellő időben fizetés hiánya miatt felvett óvás feltétele mellett van helye. Itt is áll tehát: ha nincs óvás, nincs viszkereset, s ha nincs viszkereset, nincs névbecsülés sem,¹⁾ s kivétel szintén csak annyiban van, a mennyiben az óvás elengedtetett.²⁾

¹⁵⁾ A váltóbirtokos és a névbecsült utódai nemcsak a névbecsült, hanem ennek előzői ellen sem élhetnek biztosítási viszkeresettel, mert habár ezek a biztosítási viszkereset alól nem szabadulnak, mégis a váltóbirtokos és a névbecsült utódai már a névb. elfogadásban megkapták a biztosítékot.

¹⁶⁾ Ugyanigy német vrszb. 61. cz., svájczí köt. jog 779. cz., skandináv V. T. 61. §.

¹⁷⁾ V. ö. *Grünhut* 60. l.

¹⁾ A V. T. 61. §-a az óvást egyenesen feltételezi, midőn abba a névbecsülést feljegyeztetni rendeli. Az 1840. évi V. T. I. r. 113. §-a még határozottabb: »névbecsülésből óvás után kifizetheti«. Hasonlóan számos külföldi törvény. Így a francia *Code de com.* 158. cz. »une lettre de change protestée peut être payée par tout intervenant. . .« s épügy: hollandi K. T. 170. cz., belga V. T. 49. cz., szerb K. T. 134. §., skandináv V. T. 62. cz., angol V. T. 67., 68. cz., spanyol K. T. 511. cz., portugalli K. T. 323. cz.

²⁾ De szintén csak az elengedővel szemben. Saját magára nézve a névbecsülő fizető is elengedheti az óvást, miként a névbecsülő elfogadó az elfogadás vagy biztosítás hiánya miatti óvást (l. fent 64. §. 16. j.), s miután a váltóbirtokost az óvás fizetés esetében nem érdekli, mert a fizetés tőle az óvás hiánya okából vissza nem követelhető, az óvás fel nem vételének feltétele alatt ajánlott névb. fizetést époly kevésbé utasíthatja vissza,

További feltétele a névbecsülési fizetésnek, hogy maga is a fizetés hiánya miatti óvás felvételére rendelt határidőben történjék, s annak illetően megtörtént a fizetés hiánya miatt felvett óvásban vagy ennek függelékében feljegyeztessék (névbecsülési óvás).³⁾ Az óvási határidő eltelte után a viszkereseti kötelezett helyett teljesített vagy óvással nem tanusított fizetés nem névbecsülési fizetés s nem adja a névbecsülőnek az abból eredő váltóbeli jogokat (l. köv. §.), hanem legfeljebb köztörvényi tekintet alá esik.⁴⁾

II. A névbecsülési fizetés szintén csak viszkereseti kötelezett, tehát nevezetesen a kibocsátó, vagy valamely forgató érdeké-

mint az óvás feltétele alatt ajánlottat (l. alább). A névbecsülő azonban a névbecsült és előzői ellen, elengedés, felhatalmazás vagy jóváhagyás hiányában, csak akkor léphet fel, ha a beváltott váltót az óvási határidő alatt az intézvényezettnél a váltóbirtokos helyett maga mutatja be és óvatoltatja. Ennek érvényét ugyan kétségbe vonják. Így *Volkmar-Löwy* 218. sk. l., *Grünhut* 35. l. Azonban a többség érvényesnek ismeri el. V. ö. *Thöl* 568. l., *Hoffmann* 483. l., *Renaud* 252. l., *Hartmann* 430. l., *Goldschmidt* System 288. l., az olaszoknál: *Vidari* 350. l., nálunk: *Plósz* 368. l. Egyes német életbelépt. törvények (hamburgi, holsteini, lübecki) ezt kifejezetten elismerték.

³⁾ A szükségbeli utalvány és névbecsülési elfogadás esetére ez kitűnik a V. T. 61. §-ból, mely a váltóbirtokost az utalványozó, névbecsült és követők elleni viszkereset elvesztésének terhe alatt épen azért kötelezi az óvási határidő alatt a náluk való bemutatásra és tanusításra, mert ezen időn túl és az előírt tanusítás nélkül a névb. fizetést ilyennek nem tekinti. Csakis az ezen időn belüli gyors segítség az, a mely a névbecsültnek használ. Annak elteltével a viszkereset ugys már megindítatik. A mi pedig a szükségbeli utalványozott vagy névb. elfogadó fizetéséről áll, az még fokozottabb mértékben kell hogy álljon más névbecsülő fizetéséről. Az sem tartja fenn a későbbi névb. fizetés ebbeli jellegét, ha az óvási határidő alatt ajánlottatott s az ajánlat tanusított az óvásban. A fizetés ténye kell hogy az óvási határidőben tanusítva legyen, a mint ez a V. T. 99. §. 4. pontjából is kitűnik. V. ö. *Grünhut* 40. sk. l., *Lehmann* 566. l., *Goldschmidt* 288. l., *Rehbein* 83., 84. l., nálunk *Plósz* 368. sk. l. Ellenk. *Thöl* 570. l., *Renaud* 252. l., *Hartmann* 432. l., *Volkmar-Löwy* 220. sk. l., a francziáknál: *Pardessus* II. 270. sk. l., *Nouquier* I. 610. l., *Bédarride* II. 104. l., *Lyon-Caen* 240. l. stb., a kik szerint elegendő, ha az óvásban a névb. fizetés ajánlata tanusított, míg a tényleges fizetés az óvási határidő után is nyugta mellett történhetik. A skandináv V. T. 63. §. a névb. fizetés tanusítását magán a váltón követeli.

⁴⁾ V. ö. *Grünhut* 43. l. A francziáknál még a köztörvényi subrogatio szabályait sem tartják alkalmazhatóknak, ha a névbecsülési fizetés az előírt feltételek nélkül történt. V. ö. *Lyon-Caen* 243. l.

ben történhetik,⁵⁾ a ki, mint névbecsült, a névbecsülési fizetést tanusító óvásban megnevezendő.⁶⁾ Az elfogadóért, a ki egyenes váltókötelezett, vagy az intézvénnyezettért, a ki nincs is váltójogilag kötelezve, névbecsülésből fizetni sem lehet.⁷⁾

Névbecsülő fizető lehet vagy az, a ki a váltón már mint szükségbeli utalványozott vagy névbecsülési elfogadó szerepel, vagy más, a ki a váltón történt kijelölés, illetve előzetes kötelezés nélkül teljesíti a fizetést. E különbségnek csak annyiban van váltójogi jelentősége, a mennyiben az utóbbi maga keresi fel a váltóbirtokost fizetési ajánlatával, holott az előbbieket a váltóbirtokosnak kell felkeresnie. Ezt a törvény olyképen teszi kötelességévé, hogy a váltót még az óvási határidőben, tehát a fizetési napra következő második köznap eltelte előtt, tartozik a szükségbeli utalvá-

⁵⁾ V. ö. kifejezetten: francia *Code de com.* 158. cz., hollandi K. T. 170. cz., szerb K. T. 134. §., belga V. T. 49. cz., spanyol K. T. 511. cz. Hasonlag: *Brauer* 118. l., *Volkmar-Löwy* 198. sk. l., *Renaud* 247. l., *Lehmann* 567. l., *Hoffmann* 432. l., *Hartmann* 439. l., *Dernburg* 848. l., *Goldschmidt* 283. l., *Rehbein* 82. sk. l.

⁶⁾ V. T. 99. §. 4. pont. Ha a névbecsült az óvásban nem neveztetett meg, a névb. elfogadásra vonatkozó 59. §. hasonrszerűségéhez képest a fizetés a kibocsátó érdekében történtnek vélelmezendő. V. ö. *Hartmann* 433. l., *Hoffmann* 490. l., *Goldschmidt* 289. l., *Grünhut* 99. l., *Plósz* 370. l.; mig *Thöl* 543. l. szerint a névbecsülőnek szabad választása van, hogy kit akar névbecsültnek tekinteni. A francziák a névbecsülőnek ilyenkor, épugy mint a váltóbirtokosnak, a kinek jogaiba lép, valamennyi váltókötelezett ellen adnak keresetet. V. ö. *Pardessus* II. 271. l., *Bédaride* II. 108. l., *Lyon-Caen* 241. l.

⁷⁾ Ez kitünik a V. T. 63. §-ából is, mely az elfogadót a névbecsülttől külön említi. Ellenk. nézetén különösen az elfogadóra nézve: *Einert* 346. sk. l., *Thöl* 542. l. 3. j., *Grünhut* 92. sk. l., továbbá, bár a törvény ellenére, a francia írók: *Nouguier* I. 612. l., *Bédaride* II. 107. l., *Bravard* 386. l., *Lyon-Caen* 240. l., az olasz írók: *Vidari* 349. l., *Supino* 215. l., nálunk *Plósz* 367. l., *Apáthy* 205. l. Az angol V. T. 68. cz. kifejezetten állapítja meg, hogy a névb. fizetés minden váltókötelezett, sőt annak érdekében is történhetik, a kinek a számlájára a váltó kibocsátatott. A skandináv V. T. 62. §. és a portugalli K. T. 323. cz. is váltókötelezettől általában beszél. — Az elfogadóért ajánlott névb. fizetés azonban nem tekintendő érvénytelennek, ugy hogy a váltóbirtokos azt visszautasíthatná, vagy a fizető nélkülözne minden váltójogi keresetet, hanem, épugy mint a névb. elfogadásnál, ugy tekintendő, mintha nem tartalmazná a névbecsült megjelölését, minek folytán a fizetés a kibocsátó érdekében történtnek tekintetik. L. fent 64. §. 9. j.

nyozottaknak,⁸⁾ illetőleg a névbecsülési elfogadónak fizetés végett bemutatni, s egyuttal az eredményt a fizetés hiánya miatt felvett óvásba vagy ennek függelékébe feljegyeztetni [V. T. 61. §].⁹⁾ Ebbeli mulasztása nemcsak a névbecsülési elfogadó (l. fent 65. §.), hanem egyuttal az utalványozó, illetőleg a névbecsült és az ezt követők elleni viszkereset elvesztését vonja maga után [V. T. id. 61. §. 2. bek.];¹⁰⁾ holott ha a váltót a szükségbeli utalványozottnál, illetőleg a névbecsülési elfogadónál kellő időben bemutatta s a fizetés hiányát az óvásban tanusította:¹¹⁾ nemcsak az elfogadó és a névbecsülési elfogadó ellen léphet fel, hanem a fizetési viszkeresetet valamennyi előző ellen is épügy indíthatja, mintha szükségbeli utalványozás vagy névbecsülési elfogadás nem történt volna. Egyéb tekintetben a szükségbeli utalványozott, illetőleg névbecsü-

⁸⁾ Valamennyinek, nemcsak addig, míg valamelyik hajlandónak mutatkozik a fizetésre. Másként nem lehetne tudni, melyik teszi a legelőnyösebb ajánlatot, melyeknek van tehát elsőse (l. a köv. §-t)? V. ö. *Plósz* is 373. l. A német vrszb. 62. cz. világosan »sämmtlichen Nothadressen«-ről szól. Hasonlag a svájcz köv. jog 780. cz. Sorrend, melyben a szüks. utalványozottak megkeresendők, nincs előírva, némelyek azonban mégis kötelezőnek tartják azon időpont szerint, melyben a váltóra vezettettek. Így *Thöl* 552. sk. l., *Renaud* 244. l., *Hoffmann* 493. l., *Grünhut* 107. l. De ez annál kevésbbé helyeselhető, mert ha a váltóbirtokos, bár sorrendellenesen, megkapja a fizetést, joghátrányt úgy sem szenvedhet (l. köv. §.), ha pedig nem kapja meg, akkor ugyis mindegyikhez kell mennie s ilyenkor nem jöhet tekintetbe, hogy valamelyik szüks. utalványozott esetleg csak azért nem fizetett, mert a váltóbirtokos előbb mást nem keresett fel. V. ö. *Hartmann* 441. l., *Bernstein* 247. l. s nálunk *Plósz* 374. l.

⁹⁾ Ugyanigy német vrszb. 62. cz., svájcz köv. jog 780. cz., skandináv V. T. 62. §. (de óvás csak a fizetés megtagadásáról). Más törvények a névb. fizetés végetti bemutatás határidejét kötelezően nem állapítják meg, hanem csak a fizetés tanusítását követelik az óvásban vagy annak függelékében. Így francia *Code de com.* 158. cz., hollandi K. T. 170. cz., belga V. T. 49. cz., szerb K. T. 134. §., spanyol K. T. 511. cz., portugalli K. T. 323. cz., angol V. T. 68. cz., olasz K. T. 299. cz., román K. T. 322. cz. Utóbbi három csak a névb. elfogadó felelőssége szempontjából szab bemutatási határidőt. L. fent 65. §. 4. j.

¹⁰⁾ A kik t. i. a névb. fizetés folytán a viszkereset alól szabadultak volna. Ugyanigy német vrszb., svájcz köv. jog, skandináv V. T. id. h. Más törvények nem szabván bemutatási határidőt, a mulasztás következményeit sem határozták meg.

¹¹⁾ Ellenóvás (*Contraprotest*). A V. T. 61. §. általában az »eredményt« rendeli feljegyeztetni (ugyanigy a német, svájcz t. id. h.), tehát nemcsak a névb. fizetés megtörténtét, hanem annak megtagadását is.

lési elfogadó és más névbecsülési fizető között nincs különbség. A névbecsülési fizetésre nézve nem áll nevezetesen a névbecsülési elfogadásnál kimondott az a szabály, hogy a váltóbirtokos azt visszautasíthatja, ha nem a szükségbeli utalványozottól, illetve névbecsülési elfogadótól származik. A váltóbirtokosnak ebben semmi érdeke nincs, neki csak az az érdeke, hogy a teljes fizetést megkapja, de hogy kitől kapja? az neki mindegy. Épen azért a törvény határozottan kimondja, hogy a váltóbirtokos a névbecsülésből ajánlott teljes fizetést,¹²⁾ bárkitől származzék is az ajánlat,¹³⁾ vissza nem utasíthatja. Ha az ily ajánlatot visszautasítja, viszkeresetét a névbecsült és követői ellen elveszti [V. T. 62. §.], tehát ugyanazon következményeknek van kitéve, mint ha a szücs. utalványozottat vagy a névb. elfogadót mellőzi.¹⁴⁾

¹²⁾ Részfizetést visszautasíthat, még a névb. elfogadótól is, hacsak maga a névb. elfogadás nem volt részleges.

¹³⁾ Akár az elfogadótól is. A váltóbirtokosnak mindegy, hogy az elfogadó mint ilyen, vagy mint névbecsülő fizet-e? Ez csak az előzőkre nézve fontos, a kik utóbbi esetben az ő viszkeresete alá kerülnek, de azt rendszerint a maguk keresetével ellensúlyozhatják. V. ö. hasonlóképen: francia *Code de com.* 158. cz., hollandi K. T. 170. cz., belga V. T. 49. cz., német vrszb. 62. cz., svájci köt. jog 780. cz., skandináv V. T. 62. §., angol V. T. 68. cz. Más törvények nem intézkednek világosan.

¹⁴⁾ A német vrszb. 62. cz. és a svájci köt. jog 780. cz. szerint a váltóbirtokos harmadik névbecsülő ajánlatának visszautasítása esetében csak a névbecsült követői ellen veszti el a viszkeresetet, maga a névbecsült ellen nem. Minthogy azonban a névbecsült is szabadul a váltóbirtokos viszkeresete alól, ha ez a névb. fizetést vissza nem utasítja, a visszautasítás következményei pedig összhangzásban kell hogy álljanak a fizetés következményeivel: a magyar V. T. álláspontja, mely már az *Apáthy*-féle Tervezet 72. cikkében tartalmaztatott, bár később elhagyták s csak a képviselőházban állították vissza (Képvh. Napló V. 199. l.), következetesebb. Ha a viszkereset a névbecsült ellen elvesz a szücs. utalványozottnál vagy névb. elfogadónál előirt bemutatás elmulasztása esetében: nem forog fenn elég ok, hogy a váltóbirtokos más fizetési ajánlat visszautasítása esetében a névbecsült ellen felléphessen. Az »eltérés« a német törvénytől, melyet *Plösz* 365. sk. l. kifogásol, tehát tökéletesen igazolva van, s támaszt nyer abban, hogy pl. a skandináv V. T. 62. §. és az angol V. T. 68. cz. sem tesz különbséget (bár nem világosak, vajjon a viszkereset a névbecsült ellen is elvesz, midőn csak általánosan azt mondják, hogy azok ellen vesz el, a kik a fizetés folytán szabadultak volna). Ugyanezt állapítja meg az olasz jogra nézve *Vidari* 344. l. és *Supino* 214. l. s helyesli a hollandi *Asser* (l. *Cohn* id. h. 135. l.). V. ö. *Grünhut* is 91. l. 156. j.

III. A névbecsülési fizetést, éppúgy mint a névbecsülési elfogadást, többben is ajánlhatják s ilyenkor itt is felmerül az elsőség kérdése. Ez azonban csak a névbecsülési fizetésből származó jogokra gyakorol befolyást (l. köv. §.).

67. §.

A névbecsülési fizetés hatásai és a névbecsülő jogai.

I. A névbecsülési fizetés, mint már érintettük, nem bir azzal a hatással, hogy a váltókövetelést tárgyilagosan megszüntesse, hanem a névbecsülés céljához képest csak viszonylagosan megszüntető hatással bir, a mennyiben általa csak váltóbirtokos és a névbecsült utódai vesztik el viszkeresetüket s csak az utóbbiak szabadulnak a váltókötelezettség alól. Maga a névbecsült, a kinek érdekében a fizetés történik, szintén szabadul ugyan utódjainak viszkeresete alól, de váltókötelezettsége azért nem szűnik meg, mert a névbecsülő fizető a névbecsült ellen az érette teljesített fizetés fejében váltójogi megtérítési jogot nyer. Még kevésbbé szűnik meg a névbecsült előzőinek, éppúgy mint az elfogadó váltójogi kötelezettsége. Reájuk nézve a névbecsülési fizetés idegen (*res inter alios acta*) s azért ők ennek daczára továbbra is felelősek maradnak. Csakis közvetve gyakorol hatást a névb. fizetés az ő kötelezettségükre, a mennyiben a váltóbirtokos és a névbecsült utódai elvesztvén viszkeresetüket, velük szemben sem léphetnek fel, úgy hogy csak a névbecsült, és minthogy ez maga is a névbecsülő váltójogi keresete alá kerül, a névbecsülő is van jogositva ellenük keresetet indítani.

A névbecsülési fizetés tehát egyrészt a névbecsült utódjainak váltójogi kötelezettségét megszünteti, másrészt a kielégített váltóbirtokos helyett a névbecsültöt teszi váltójogosítottá. Utóbbit a törvény határozottan kimondja: a névbecsülő a fizetés által a váltóbirtokosnak az elfogadó, a névbecsült s ennek előzői elleni jogaiába lép [V. T. 63. §.,¹⁾ s ennek kimondása annál szükséges-

¹⁾ Ugyanigy francia *Code de com.* 159. cz., hollandi K. T. 171. cz., német vrszb. 63. cz., svájcz kö. jog 781. cz., skandináv V. T. 63. §., angol V. T. 68. cz. 5. §., belga V. T. 50. cz., olasz K. T. 300., 301. cz., román K. T. 323., 324. cz., szerb K. T. 135. §., spanyol K. T. 512. cz., portugalli K. T. 324., 325. cz.

sebb volt, mert különben a névbecsülő, épen úgy mint az intézvényezett, csak köztörvényi uton és az alapul fekvő megbízás vagy megbízás nélküli ügyvitel elvei szerint léphetne fel a névbecsült ellen;²⁾ már pedig ilyen módon névbecsülésből, vagyis mint rendesen: előzetes fedezet nélkül époly kevéssé lesz valaki hajlandó fizetni, mint intézvényezett minőségben. Ily fizetésre csakis akkor lesz nagyobb hajlandóság, ha a névbecsülő a fizetésért járó kárpótlást a névbecsült irányában fennálló alapviszonyoktól függetlenül váltói uton s nemcsak a névbecsülttől, hanem ennek előzőitől, valamint az elfogadótól épügy követelheti, mint a váltóbirtokos, ha tehát a fizetés folytán ennek a nevezettek elleni jogaiba lép. De még annak sem szabad a névbecsültöt kitenni, hogy a nevezettek ellene a köztük és a váltóbirtokos közt fennálló viszonyból kifogást tehessenek, mintha a váltóbirtokos jogait reá engedményezné. Épen azért a törvény nem tételezi fel a váltóbirtokos jogainak átszállását külön engedmenytől, hanem a névbecsülési fizetés közvetlen törvényes következményeként állapítja meg, s nem is szabad a névbecsültet a váltóbirtokos egyszerű jogutódjának tekinteni, hanem olyan váltóhitelezőnek, a ki a váltóbirtokos jogait úgy, a mint azok magából a váltóból származnak és a váltójog által állapíttatnak meg,³⁾ tehát önállóan és a váltóbirtokos egyéni viszonyaitól függetlenül gyakorolhatja.⁴⁾ Másrészt azonban a névbecsülő a váltóbirtokos jogait csak ugyanazon feltételek mellett is gyakorolhatja, s minthogy a névbecsült és annak előzői csak a váltó és a fizetés hiánya miatt felvett óvás kiadása mellett tartoznak fizetni (l. fent 60. §.), a névbecsülő követelheti, hogy ezek neki az óvási költségek megtérítése mellett átadassanak [V. T. id. §.]⁵⁾ Minthogy továbbá az előzők

²⁾ V. ö. *Thöl* 536. sk. 1., *Grünhut* 68. sk. 1. Esetleg azonban csak erre van a névbecsülő utalva, pl. ha a váltókereset elévült. A köztörvényi ut különben a váltókereset fennállása alatt is választható; az utóbbi az előbbi ki nem zárja. V. ö. *Lehmann* 569. l., *Borchardt* Zusatz 639., *Goldschmidt* 289. l., *Staub* 143. l.

³⁾ Különösen a viszkereseti összegre nézve is az 50. és 51. §§-ban (l. fent 58. §.). A német vrszb. 63. cz. ezekre kifejezetten utal.

⁴⁾ V. ö. *Thöl* 539. l., *Volkmar-Löwy* 224. l., *Renaud* 253. l., *Canstein* 377. l., *Goldschmidt* 289. l., *Grünhut* 66. l., *Rehbein* 83. l., *Staub* 142. sk. 1.; az olaszoknál *Supino* 218. l., nálunk *Plósz* 370. l.

⁵⁾ Az óvási költségeket megtérítve kapja a névbecsülttől, illetve elő-

teljes felelősséggel csak akkor tartoznak, ha az intézképezett általi fizetés hiányáról kellő időben értesítettnek, a névbecsülő is köteles névbecsültjét arról értesíteni, ha a váltóbirtokos ebbeli köteletségének még nem tett volna eleget.⁶⁾ A névbecsülő a fizetés által a váltóbirtokostól szerzett jogokat másra is engedményezheti. A váltót továbbforgatni azonban nincs jogosítva.⁷⁾

II. A névbecsülő fizető jogai megszorítást szenvedhetnek oly esetben, midőn a névbecsülési fizetést többben különböző előzők érdekében⁸⁾ ajánlják fel. Ilyenkor elsőség illeti azt a közbenjárót, kinek fizetése által legtöbbször szabadulnak a kötelezettség alól,⁹⁾ s azon közbenjáró, a ki a váltót kifizeti, jöllehet, hogy más, kit

zótól vagy az elfogadótól. Ha a váltóbirtokos a váltót és az óvást átadni vonakodnék, azok kiadására köztörvényi kereset útján szorítható.

⁶⁾ Ez a magyar és hasonlóan a német vrszb. szempontjából vitás, minthogy a törvény nem írja elő. Így nem tartják szükségesnek: *Thöl* 541. l., *Grünhut* 71. l. Ellenben megkövetelik: *Hartmann* 431. l., *Canstein* 375. l., *Cohn* id. h. 139. l., nálunk *Plósz* 407. l. Más törvényhozások kifejezetten állapítják meg, hogy a névbecsülő a váltóbirtokos jogaiba csak az ezt terhelő köteleességek mellett lép. Így francia *Code de com.* 159. cz., hollandi K. T. 171. cz., belga V. T. 50. cz., angol V. T. 68. cz., szerb K. T. 135. §., spanyol K. T. 512. cz., portugalli K. T. 324. cz. Az 1840. évi magyar V. T. I. r. 115. §-a is kimondotta volt, hogy a névbecsülő csak azon feltétel alatt lép a váltótulajdonos jogaiba: »hogy az óvástétel és annak közlése körül mindent, mit a törvény megkíván, pontosan teljesített«. Hogy előbb az óvásközlés a viszkereset lényeges feltétele volt, most pedig nem az, a kötelességen mitsem változtat. — Voltaképen a névbecsültet nem is csak az intézképezett fizetésének elmaradásáról, hanem a névbecsülési fizetésről is kellene értesíteni, épugy, a mint a névb. elfogadásról értesítendő (l. fent 64. §.). A hollandi K. T. 171. cz. és a svájci köt. jog 781. cz., mely pedig az értesítést általában mellőzte, ezt elő is írja.

⁷⁾ Ehhez hiányzik a legitimatio a váltóban; különben is csak utóforgatmányról lehetne szó. V. ö. *Grünhut* 72. l., *Nouquier* I. 616. sk. l., *Bravard* 398. sk. l., *Lyon-Caen* 242. l., *Byles* 306. l., *Supino* 219. l., *Vidari* 358. l. Utóbbi még az engedményezést is tiltja. Hasonlag általában az átruházást *Chalmers* 232. l.

⁸⁾ Ugyanazon előző érdekében fizetést ajánló névbecsülők között nincs elsőség. Másként 1840. évi V. T. I. r. 76., 113. §§., mely szerint első az utalványozott. Hasonlag hollandi K. T. 124., 173. cz.

⁹⁾ Ha tehát az egyik a forgatóért, a másik a kibocsátóért ajánlja a fizetést, az utóbbit illeti az elsőség, mert ez által valamennyi forgató szabadul, holott az előbbinek fizetése esetében a névbecsült forgató és a megelőző forgatók nem szabadulnak.

a váltó vagy az óvás tartama szerint¹⁰⁾ elsőség illetendett, a fizetésre késznek ajánlkozott, nem indíthat viszkeresetet azon forgatók ellen, kik a jogosultabb közbenjáró részéről ajánlott fizetés folytán a kötelezettség alól szabadultak volna [V. T. 64. §.],¹¹⁾ Vajjon a fizetést ajánlók között szükségbeli utalványozott vagy névb. elfogadó van-e? ezen elsőségre és figyelmen kívül hagyásának következményeire nézve közömbös. Sőt még az intézvényszerzett is alá van annak rendelve, ha a fizetést nem mint olyan, hanem csak mint névbecsülő ajánlja.¹²⁾ Maga a váltóbirtokos ellenben az elsőséget figyelembe venni nem tartozik s jogosan fogadhatja el a fizetést bármelyik ajánlótól, s ha azt bár jogosulatlanabb névbecsültőtől megkapta s ezzel a váltói jogviszonyból kilépett, semmiféle joghátránynak kitéve nem lehet.¹³⁾ Az elsőség figyelembe vétele tehát kizárólag a névbecsülőkre tartozik. Minthogy azonban a névbecsülő elfogadónak a fizetésre előre el kell készülnie, ő abban az esetben is, ha a fizetést azért nem teljesítheti, mert a váltót az intézvényszerzett vagy más közbenjáró fizette ki, $1\frac{3}{10}\%$ váltódíjt követelhet, csak hogy nem, mint az ő fizetése esetében, a névbecsültőtől, hanem a fizetőtől [V. T. 65. §.],¹⁴⁾ a ki

¹⁰⁾ A váltón vagy az óvason kívül megállapítható elsőség nem jön tekintetbe.

¹¹⁾ Ugyanigy 1840. évi V. T. I. r. 113. §. és a külföldi törvényhozások: *Code de com.* 159. cz., hollandi K. T. 122., 173. cz., német vrszb. 64. cz., skandináv V. T. 64. §., svájczai köt. jog 782. cz., belga V. T. 50. cz., angol V. T. 68. cz. 2. §., olasz K. T. 272., 301. cz., román K. T. 324. cz., szerb K. T. 135. §., spanyol K. T. 511. cz.

¹²⁾ L. kifejezetten olasz K. T. 302. cz., román K. T. 325. cz. Ellenben kifejezetten az intézvényszerzett elsőbbsége mellett: *Code de com.* 159. cz., hollandi K. T. 174. cz., belga V. T. 50. cz., szerb K. T. 135. §., spanyol K. T. 514. cz., portugalli K. T. 323. cz.

¹³⁾ Csak az olasz K. T. állapítja meg reá nézve is a viszkereset elvesztését azok ellen, a kik a jogosultabb fizetés által szabadultak volna (301. cz. utalással a névb. elfogadásra vonatkozó 272. cikkre). De ez nyilván téves, mert ha a váltóbirtokos a fizetést megkapta, úgy sincs viszkeresete s nem is szorul reá. Csak ha a fizetést a jogosultabb ajánlótól visszautasította s tényleg egyiktől sem kapta volna meg, lehet szó a viszkereset elvesztéséről a V. T. 62. §. értelmében (l. a megelőző §-t).

¹⁴⁾ Ugyanigy német vrszb. 65. cz., skandináv V. T. 65. §. Más törvények e váltódíjt nem ismerik. — A kereset különben nem váltójogi, hanem köztörvényi, mert nem a váltóból származik. A mellőzött névbecsülő nincs is a váltó birtokában. V. ö. *Brauer* 119. l., *Volkmar-Löwy* 226. l., *Hartmann* 427. l., *Plósz* 364. l. *Ellenk. Staub* 144. l.

azt aztán saját névbecsültjétől, illetve előzőitől vagy az elfogadótól megtérítve kapja.¹⁵⁾

XI. A váltókezességről.

68. §.

A váltói kötelezettségért való kezességvállalás módjai általában.

I. Kezesség váltói kötelezettségért épügy vállalható, mint köztörvényi kötelezettségért s többféle módon történhetik:

1. Leggyakoribb módja a váltói kötelezettségért való kezességnek az, hogy a kezes valamely más váltónyilatkozatot állít ki. Különösen a forgatmány szokott kezesség gyanánt használatni.¹⁾ De használtatik e célra néha az intézvény, sőt még az elfogadmány is. Az, a ki ily váltónyilatkozatot, bár kezesi céllal, kiállít, váltójogilag az illető nyilatkozat tartalma szerint csakugy lesz felelős, mintha általa nem mint kezes, hanem önállóan akarta volna magát kötelezni. A kezesség itt csak az illető váltónyilatkozat alapját képezi s mint az alapul fekvő viszonyok általában, a váltóperben legfelebb kifogásképen érvényesíthető.²⁾

2. Másik módja a váltói kezességvállalásnak az, midőn a kezes nem állít ki más váltónyilatkozatot, hanem ugyanazt a váltónyilatkozatot (intézvény, elfogadmány, forgatmány stb.) írja alá, a melyért a kezességet el akarja vállalni, úgy hogy az illető váltónyilatkozat nemcsak az eredeti kiállító aláírásával van ellátva,

¹⁵⁾ Ez annyiban egyszerűbb, a mennyiben ha a váltódíjt a névbecsült és előzőitől követelhetné, párhuzamos keresetek keletkeznének a fizető kereseteivel. Mindazonáltal a gyakorlatban mégis a névbecsülttől szokták a váltódíjt követelni s azért a s v á j c z i köt. jog tárgyalásánál a német vrszb. intézkedését kifejezetten mellőzték. V. ö. *Cohn* id. h. 137. sk. l.

¹⁾ Ez úgy történik, hogy a váltó a kezes mint rendelvényes nevére állittatik ki, vagy mint forgatmányosra forgattatik s ő azt aztán a hitelezőre tovább forgatja. E szokáson nyugszik, hogy a kifejezés: »giro«, »girálni« igen gyakran a kezesség értelmében használtatik. Mint tudjuk, némelyek a forgatmány keletkezését is kezességre vezetik vissza. L. fent 10. §. 15. jegyz.

²⁾ V. ö. különösen *Thöl* id. m. 588., 592. l. Kifogás útján érvényesíthető a kezesség a váltóperben, pl. az elfogadó-kezes által az őt beperlő kibocsátó ellen, ha a kezesség ezért vállaltatott.

hanem még egy második (esetleg további) aláírást tartalmaz. Ezt épen azért egyúttal aláírásnak, vagy, miután a későbbi aláíró magát az eredeti aláíróval együttesen kötelezi, egyútt-kötelezésnek lehet nevezni. Külföldön *aval*-nak nevezik.³⁾

3. A váltói kezességvállalás történhetik továbbá a váltóra vezetett kifejezett kezességi nyilatkozattal is.⁴⁾

4. Végre lehetséges, hogy valaki a kezességet valamely váltókötelezettért kifejezetten vállalja el ugyan, de nem magán a váltón, hanem külön okiraton, esetleg nem is írásban, hanem szóval.

II. A különböző váltójogok megegyeznek abban, hogy az első helyen említett, vagyis más váltónyilatkozatba burkolt kezességvállalás épen azért, mert csakis az illető váltónyilatkozat szerint ítélendő meg, semmi külön váltójogi intézkedést nem igényel. A kezességvállalás többi módjaira nézve azonban különböző álláspontot foglalnak el. Számos váltójog mind a három módot egyenlő váltójogi elbírálás alá veszi; úgy az egyúttal aláírás, mint a váltóra vezetett és a külön vállalt kifejezett kezesség egyformán váltókezességnek tekintetik, s mint ilyen, váltójogi kötelezettséget von maga után.⁵⁾ Más váltójogok ahhoz, hogy a kezes-

³⁾ A szó etymológiája és értelme nem egészen biztos. A francziák többnyire »à valoir«-ből származtatják le s ez alapon váltójogi érvényét látják benne kifejezve. V. ö. *Nouguier* I. 520. l., *Lyon-Caen* 185. l. s mások. Helyesebb azonban azt a régi olasz »a valle«-ből származtatni, a mi annyit jelent mint »alól«, »lefelé«. Az »aval« tehát a váltónyilatkozat alatt lévő helyre akar utalni. Ez értelemben ment át a középkori latinságba mint »avallum«. V. ö. *Du Cange* Glossarium s. v. aval, avalare: »aval est locus inferior, depressus«. Megerősíti ezt *Littre* is nagy francia szótárában s. v. »aval« (= *en bas*). Az »egyúttal aláírás«, »együtkötelezés« magyar kifejezését l. először *Plósnál* 74. §. s bár nem egészen jó, mert nemcsak valamely váltónyilatkozat járulékos aláírását, hanem közös kiállítását is jelenti (l. alább 70. §.), mégis jobbnak hiányában elfogadható.

⁴⁾ Ez a tulajdonképeni váltóforgalomban nagyon ritka, mert a kereskedők attól félnek, hogy a kezesség hitelüket fogja rontani, arra a feltevésre adván okot, mintha a nélkül nem fogadták volna el váltójukat. A közönséges kölcsönök alapján kiállított, főleg saját váltóknál azonban gyakoribb. Nálunk ez elég sűrűn fordulván elő, a váltókezesség is gyakoribb mint másutt. A képviselőház igazságügyi bizottsága épen ez okból tartotta szükségesnek a váltókezességet a törvényben szabályozni. L. jelentését, *Képvh. irom.* V. 71. l.

⁵⁾ Így a francia váltójog: l. *Code de com.* 141., 142. cz. és hozzá: *Pardessus* II. 256. l., *Nouguier* I. 529. l., *Lyon-Caen* 187. l. stb. Hasonlag:

ség váltójogi kötelezettséget szüljön, minden esetre megkívánják, mikép a váltóra vezettség. Az együttaláírás azonban a kifejezett kezességgel egyformán váltókezességnek tekintetik.⁶⁾ Ismét más váltójogok csak az együttaláírásnak tulajdonitanak váltójogi jelentőséget s azt nem mint külön kezességi váltónyilatkozatot fogják fel, hanem egyszerűen azon váltónyilatkozat szerint bírálják el, a mely alatt áll. Váltónyilatkozat alatt nem álló kifejezett kezesség ellenben akkor sem szül váltójogi kötelezettséget, ha a váltóra van vezetve.⁷⁾ Van továbbá váltójog, mely szerint mind-

hollandi K. T. 131. cz., belga V. T. 32. cz., szerb K. T. 118. §., portugalli K. T. 305. cz., spanyol K. T. 486. cz.

⁶⁾ Így az olasz váltójog. A K. T. 274. cz. ugyan kifejezett nyilatkozatot követel; azonban a kezességet *avallo*-nak nevezi s az uralkodó felfogás szerint a pusztá aláírás is elégséges. L. *Vidari* 260. l., *Calamandrei* 148. l., *Marghieri* Diritto com. III. 94. sk. l. Ellenk. *Supino* 147. l. Az olasz írók azonban élénken vitatkoznak a fölött, vajjon az *aval*, még ha kifejezett kezességi nyilatkozat is, valódi kezesség-e, azaz járulékos vagy pedig önálló természetű váltóügylet? *Vidari* az előbbi vitatja, *Supino*, *Marghieri* utóbbi.

⁷⁾ A német vrszb. a 81. cikkben mindössze azt mondja ki, hogy »a váltójogi kötelezettség mindenkit terhel, a ki a váltót, a másolatot, az elfogadmányt vagy forgatmányt együtt írja alá, még akkor is, ha e mellett csak mint kezes (*per aval*) jelölte meg magát«. Ebből azt következtetik, hogy csak az együttaláírásnak van váltójogi hatálya, s még ha a kezességre utaló toldást tartalmaz is, az mégis nem kezesség, hanem olyan, a minő az aláírt nyilatkozat. A kezességi toldás ilyenkor csak mint váltójogilag közömbös jogczim (*causa*) tekintetik. Ellenben oly kezességi nyilatkozat, mely nem áll valamely más váltónyilatkozat alatt, nem együttaláírás: nem vonatik a 81. cz. alá s miután a német vrszb. együttaláírásként nem jelentkező kezességet nem ismer, az csak köztörvényi kezességnek tekintetik. V. ö. *Thöl* 590. sk. l., *Hartmann* 347. l., *Renaud* 258. l., a gyakorlatból: *Borchardt* Zusatz 756. l., *Zeitschr. f. ges. Hr.* 30., 246. l. Teljes megállapodás egyébiránt hiányzik. Gyakran az együttaláírás egyszerűen váltókezességnek nevezetik. L. pl. *Liebe* 213. l., *Lehmann* 476. l., *Canstein* 320. l., *Brachmann* id. h. 199., *Staub* 182. l. Tulnyomóan továbbá nem követelik, hogy az együttaláírás az illető nyilatkozattal helyileg összefüggésben álljon, hanem akkor is elismerik, ha egészen külön áll, hacsak kitünik belőle, hogy mely váltónyilatkozatra vonatkozik? V. ö. *Thöl* 581. l., *Renaud* 258. l., *Volkmar-Löwy* 280. l., *Borchardt* Zusatz 745., *Goldschmidt* System 278. l., *Brachmann* 201. l., *Rehbein* 109. l. stb. — A német vrszabályllyal egyenlő a svájci köt. jog 808. cz., azonban a 809. cikkben hozzáteszi, hogy ha az együttaláíró magát kezesnek nevezte, az ő viszonya a főadóshoz vagy esetleges kezestársakhoz a kezesség szabályai szerint ítélendő meg. Alakilag eltérő, de lényegileg azonos a némettel a skandináv V. T. 87. §.

egyike az említett három esetnek külön-külön jogi elbírálás alá esik; mint váltókezesség csak a váltóra vezetett kifejezett kezesség szül váltójogi kötelezettséget, míg az együttaláírás váltójogilag teljesen az aláírt nyilatkozat értelmében kötelez, a váltón kívül vállalt kezesség pedig csak köztörvényi elbírálás alá esik.⁸⁾ Végre vannak olyan váltójogok is, melyek különleges váltójogi következményekkel járó kezességet a váltónál egyáltalában nem ismernek el.⁹⁾

III. A magyar V. T. a váltókezességet mint a váltóra vezetett kifejezett kezességi nyilatkozatot szabályozza (l. köv. §.).¹⁰⁾ Csak az ilyen szül különleges váltójogi következményeket, ez a tulajdonképeni váltókezesség. Ha tehát a kezesség váltói kötelezettségért bár, de a váltón kívül vállaltatik, az csak köztörvényi kezesség jellegével bír, mely mint ilyen az általános magánjog, esetleg a keresk. jog szerint bírálendő el.¹¹⁾

⁸⁾ Ide tartozik az orosz váltótörvény 634., 635. cz., mely e részben valamennyi váltótörvény között a legszabatosabb. Az orosz javaslat (l. fent 11. §.), mely a kezességet teljesen a magyar V. T. nyomán szabályozza, ebben visszaesést mutat.

⁹⁾ Ide tartozik az angol V. T., mely azt a sajátságos szabályt állítja fel, hogy, ha valaki a váltót nem mint kibocsátó vagy elfogadó írja alá, forgatói felelősséget vállal magára (56. cz.). *Chalmers* 190. l. ezen alapon az aláíró *»quasi indorser«*-nek nevezi. Az északi-amerikai jog ebben nem követi az angolt, hanem azt az álláspontot foglalja el, hogy a váltókötelezettségért bármely alakban (szóval is) vállalt kezesség (*guaranty*) a közönséges kezesség szabályai alá esik. V. ö. *Daniel* id. m. II. 780. l.

¹⁰⁾ E szabályok a képviselőház igazságügyi bizottságától származnak, mely azokat részben az 1840. évi V. T.-ből vette át. Az *Apáthy*-féle Terv. csak egy cikket (14.) tartalmazott a kezességről, melyben csupán a kezesnek a főkötelezettel egyenlő kötelezettsége és az elfogadó, illetve kibocsátó mint főkötelezett melletti vélelem volt kimondva. A min. javasl. ezen felül a 102. §-ban még a fizető kezes váltói keresetét állapította meg.

¹¹⁾ V. ö. **C.** 1410/86. (D. Uj f. 15., 40. l.), 5158/83. (Ü. L. 84., 16. sz.). Keresk. jog szerint, ha a főváltónyilatkozat, vagy maga a kezesség keresk. ügylet. V. ö. **K. T.** 270. §. 3. bek. és hozzá: *Szerző* id. m. II. 121. §. 16. jegyzet. Köztörvényi kezesség gyanánt a váltóra vezetett kezesség is perelhető. V. ö. **C.** 5568/83. (D. Uj f. 6., 233. l.). Minden esetre azonban a váltói főkötelezettség fennállása köztörvényi uton is a V. T. szerint ítélendő meg. Ez okból a kezes ilyenkor is csak annyiban tehet kifogást pl. az érték le nem számlálása miatt, a mennyiben ezt maga a főkötelezett tehetette volna. V. ö. *Plósz* 382. l. *Ellenk.* **C.** most id. hat., valamint 2918/92. (D. Uj f. 32., 113. l.), melyek a csupán a főadóst marasztaló határozat ellenében az

A kifejezett kezességi nyilatkozatot nem tartalmazó együttaláírásról a V. T., ellentétben az előbbi magyar váltótörvénynyel,¹²⁾ nem tesz említést s azért kétséges, vajjon azt a magyar váltójogban egyáltalában érvényesnek lehet-e tekinteni? E kérdést alább a 70. §-ban közelebbi vizsgálat alá fogjuk venni.

69. §.

A tulajdonképeni váltókezesség.

I. A váltójogi hatálylyal bíró, vagy tulajdonképeni váltókezesség lényeges kelléke, hogy magára a váltóra, vagy annak másolatára, vagy a váltóhoz vagy a másolathoz csatolt toldatra írva s a kezes nevével vagy czégével aláírva legyen [V. T. 66. §.].¹⁾ Ebből kitűnik, hogy a váltókezességhez minden esetre kezességi nyilatkozat szükséges, pusztá aláírás tehát a törvényben szabályozott váltókezesség fogalma alá nem esik. Nem okvetlenül szükséges ellenben, hogy határozottan mint kezesség legyen megjelölve s a kezes aláírása a nyilatkozat alatt álljon. Más kifejezés is használható, a melyből a kezeskedési szándék kitűnik,²⁾ s az sincs kizárva, hogy a kezességi nyilatkozat az aláíró kezesi minő-

érték leszámolásának tagadását nem vették figyelembe, tehát ellenbizonyítás esetében a kifogásnak helyt adtak volna.

¹²⁾ L. 1840. évi V. T. I. r. 26. §., a mely kimondja, hogy, »ha kétséges volna is, minő tulajdonságban írta valaki nevét a váltóra, a bíróság a körülmények szerint fogja elhatározni, minemü tulajdonságban terheli őt a kötelezés; de köteleztetése minden esetben az egész sommára nézve kiterjed«. A kifejezett kezesség ettől külön a 47—50. §§-ban volt szabályozva. Mindazonáltal *Wildner* I. 73. l. az együttaláírókat is kezesnek minősíti s ugyanezt tanították a későbbi írók is, a kik az előbbi magyar váltójogról irtak. Így *Karvasy* Váltójogtan 112. l., *Apáthy* A magy. váltójog kézikönyve 152. l. De ez nem felel meg annak, hogy az 1840. V. T. 47. §., épugy mint a mostani, a váltókezességhez kifejezett kezességi nyilatkozatot követelt.

¹⁾ Az id. §. ezt a 3. §. 5. pontjában megállapított kibocsátói aláírásra való utalással mondja ki. Ugyanigy 1840. V. T. I. r. 47. §., a hol azonban az utalásnak több volt az értelme.

²⁾ Pl. »jótállást«, »garantiát vállalok«; még ily általánosságban is »kötelezettséget vállalok N.-ért«, mert a kezesség lényegét ez is kifejezi. A németben és francziában használt »per aval«, »pour aval« szavak is nálunk kezességnek tekintendők, habár ez Németországban, és a pusztá aláírásból álló »aval« nálunk, más elbírálás alá esik.

ségének megjelölésébe foglaltassék, a mint az a köztörvényi kezességvállalásnál szokásos.³⁾ Hogy a váltó, illetve másolat vagy toldat minő részében áll? az közömbös. Nem szükséges nevezetesen, hogy azon váltónyilatkozattal, melyre vonatkozik, helyileg összefüggjön, lehet az ellenkező lapon, mint a főadós nyilatkozata, s a másolaton akkor is, ha a főadói nyilatkozat az eredeti váltón áll. Az is közömbös, hogy mikor vezetettet a váltóra, vajjon a lejárat előtt vagy annak letelte után? Még az a körülmény, hogy a főadós jogerejü elmarasztaltatása után vezetettet a váltóra, sem képez akadályt arra, hogy mint váltókezesség hatályosnak ne tekintessék.⁴⁾

II. A váltókezesség elvállalható bármely váltókötelezettért. Tehát úgy az elfogadóért, mint a kibocsátóért, forgatóért és névbecsülési elfogadóért. De habár jogi természeténél fogva, miként a kezesség általában, csupán járulékos kötelezettség, mely érvényes főkötelezettséget tételez fel, a váltókezesség érvénye nem függ attól, hogy a főkötelezettség, a melyért vállaltatott, váltójogilag hatályos legyen. A váltókezesség akkor is érvényes, ha az, kiért a kezesség elvállaltatott, szenvedő váltóképességgel nem bír [V. T. 67. §.] s ez okból váltójogilag nincs kötelezve.⁵⁾

³⁾ P. »N. N.« és mellette vagy alatta: »mint kezes«, »mint jótálló«. V. ö. C. 73/90. (D. Uj f. 26., 145. l.), 880/91. (u. o. 29., 234. l.), 325/91. (u. o. 32., 96. l.), 1467/92. (u. o. 35., 217. l.), 331/97. (Ü. L. 97. 29. sz.). Ellenk. nézetén Plósz 377. l. tulzott betűmagyarázattal. V. ö. fent 25. §.

⁴⁾ Ellenk. L. I. 50/79. (D. 22., 24. l.) azon helytelen alapon, hogy az elmarasztalt váltóadós kötelezettsége már nem a váltón, hanem a jogérvényes ítéleten alapszik. L. e határozat ellen Plósz Magy. Igazs. 11. köt. 461. sk. l. és ismételve 12. köt. 96. sk. l., miután Zsögöd u. o. 11. köt. 575. l. azt pártfogásba vette. A lejárat utáni kezesség érvénye különben a külföldön is vitás, így nevezetesen a francziáknál és olaszoknál a lejárat utáni forgatmányra való tekintettel. Ellene pl. Nougier I. 532. l., Dalloz Rép. 20., 266. l., Vidari 262. l., Supino 149. l. Mellette: Bravard 316. sk. l., Lyon-Caen 190. l., a németek általában az együttalírásnál, l. Volkmar-Löwy 280. l., Hartmann 347. l.

⁵⁾ Ez már a V. T. 2. §-ából is következik, de megfelel nálunk a magánjognak is, mely szerint a kezes nem hivatkozhatik a főadós cselekvőképtelenségére. V. ö. osztrák p. t. 1352. §., Frank Osztó igazság törvénye 664. l. Ugyanez áll a francia Code civil 2012. cz. és a svájcz i köt. jog 492. cz. szerint. Az olasz K. T. 275. cz., román K. T. 297. cz. egész általánosan mondja ki a főadói kötelezettség érvénytelensége esetére a váltókezes felelősségét.

Ugyanaz áll, ha a főkötelezettség más okból nem lesz váltójogilag hatályos, pl. hamis.⁶⁾ A főkötelezettség tehát csupán mint alakilag érvényes váltókötelezettség képezi a váltókezesség érvényének feltételét. A váltókezesség csak akkor érvénytelen, ha a fő váltókötelezettség már alakilag érvénytelen.⁷⁾ Hogy a főkötelezett a kezességben határozottan megnevezettség: az nem okvetlenül szükséges. Ha világosan kitéve nincsen, hogy a kezesség kiért vállaltatott, ez az elfogadóért, és ha a váltó még elfogadva nincsen, a kibocsátóért vállaltnak tekintetik [V. T. 67. §. 2. mond.].⁸⁾

III. A mi a kezes váltójogi kötelezettségét illeti, az általában egyetemleges fizetési kötelezettség [V. T. id. 67. §. 1. mond.]. Ezzel a törvény nemcsak azt akarja mondani, hogy a kezestől épügy az egész váltóösszeg követelhető, mint a főadóstól, a mi a közönséges kezesnél is megvan, hacsak, úgy mint ez, kisebb összegre, vagy más korlátozások mellett nem vállalta el a kötelezettséget:⁹⁾ hanem azt is, hogy a kezes legott főadósként meg-

⁶⁾ Ez világosan kitűnik a V. T. 81. §-ból. L. alább 77. §.

⁷⁾ V. ö. C. 371/88. (P. T. 16., 77. l.): kézjeggyel érvénytelenül kiállított elfogadásért vállalt kezesség esetére. L. Plósz is 378. l.

⁸⁾ Ok: mert e mellett legtöbbször szabadulnak a kötelezettség alól a magyarázat a nyilatkozó hátrányára kell hogy történjék. V. ö. Apáthy-féle Terv. és Min. javasl. indokl. a 14. cikkhez, a mely azonban csak kétség esetére vélelmet állapított meg, holott a V. T. id. §-a, épügy mint már az 1840. évi V. T. 49. §-a és külföldön az olasz K. T. 275. cz., a portugalli K. T. 307. cz. és a román K. T. 297. cz., feltétlen magyarázati szabályt állít fel. Ennek alapján a kezesség az elfogadóért vállaltnak tekintendő az esetben is, ha a váltó akkor, midőn a kezesség reá vezetett, még nem volt elfogadva, hanem csak a kezességvállalás után fogadtatott el.

⁹⁾ Meghatározott időre: v. ö. C. 73/90. (D. Uj f. 26., 145. l.), azzal az indokolással, hogy ez nem foglal magában a főváltónyilatkozat tartalmától, melyhez csatlakozott, a kötelezettség terjedelmét érintő eltérő korlátozást, miután a főváltói kötelezettséghez annak teljében hozzájárul. A kisebb összegre szorított kezességet azonban e szerint érvénytelennek tekinti. Így Plósz is 378. l. (ellentétben az együttaláírással 387. l., l. a köv. §-t). De ez nem helyeselhető. Ha a köztörvényi kezesség (v. ö. osztr. p. t. 1353. §) szorítható kisebb összegre, nincs elég ok ezt a váltókezességnél megtagadni. Külföldön is megengedik. V. ö. francia *Code de com.* 142. cz. és hozzá: *Lyon-Caen* 190. l., *Nouguier* I. 541. l., belga V. T. 32. cz., hollandi K. T. 132. cz., szerb K. T. 118. §. s még kifejezettebben: spanyol K. T. 487. cz.; az olasz jogra nézve: *Vidari* 253., 261. l., *Supino* 153. l. —

támadható, a nélkül hogy a váltókövetelést előbb a főadós ellen kellene érvényesíteni. A váltókezesség tehát ennyiben a magánjogi készfizetői és a kereskedelmi kezességnek felel meg.¹⁰⁾ De a váltókezesség közelebbi váltójogi minőségére nézve is egyetemleges, vagyis épen olyan természetű váltói kötelezettséget eredményez, minő a főadós váltójogi kötelezettsége. A váltókezesség nem oly váltónyilatkozat, melyből minden esetben egyenlő váltói kötelezettség származnék, hanem különböző tartalmu azon váltókötelezettség szerint, a melyért vállaltatott.¹¹⁾ Ha tehát a kezesség az elfogadóért vállaltatott, akkor a kezes is elfogadói minőségben, mint egyenes váltóadós van kötelezve, ha pedig a kibocsátóért, forgatóért vagy névbecsülőért kezeskedett, szintén úgy mint ezek, viszkereseti adósként felelős. A főkötelezettségtől függ nevezetesen, hogy kik irányában van a kezes váltójogilag kötelezve s ugyanazon feltételek, melyek mellett a főadós felelős, a kezes kötelezettségének feltételeit is képezik. A mennyiben tehát a főadós bemutatás és óvás nélkül felelős, a kezes elleni váltójog sincs ezektől feltételezve, míg ha a főadós csak az intézményezetttnél kellő időben teljesített bemutatás és óvás feltétele mellett vonható felelősségre, e feltételek teljesítése nélkül a kezes sem támadható meg. Ez az, a mit a **V. T. 68. §-a** ki akar fejezni, midőn azt mondja, hogy »a váltótulajdonos kötelessége a kezes elleni váltókereseti, illetőleg viszkereseti jog megszerzésére és fentartására mindazokat teljesíteni, melyeket a jelen törvény azon váltókötelezettek elleni kereseti, illetőleg viszkereseti jog fen-

Csak nagyobb összegre nem vállalható el a kezesség. Az ilyen csak a főadós által elvállalt összeg erejéig érvényes.

¹⁰⁾ V. ö. osztrák p. t. 1357. §., K. T. 270. §. és hozzá: Szerző id. m. I. 50. l. Az 1840. V. T. 48. §. kifejezetten »készfizetési lekötölésnek« mondja. Hasonló a váltókezesség a külföldi váltójogokban. V. ö. *Code de com.* 142. cz., hollandi K. T. 132. cz., belga K. T. 32. cz., szerb K. T. 118. §., olasz K. T. 275. cz., román K. T. 297. cz., spanyol K. T. 487. cz., portugalli K. T. 306. cz.

¹¹⁾ Ez ugyan minden kezességnél úgy van, hogy t. i. a főkötelezettség természete szerint különböző tartalommal bír. Pl. a kölcsönvevő kezeze másként van kötelezve, mint a vevő kezeze. De a váltójogban a különböző váltónyilatkozatok egy és ugyanazon váltói kötelezettség tekintetében is különböző feltételekhez vannak kötve, s ennyiben a váltókezesség még kevésbé egységes mint a köztörvényi kezesség — a mit félreismer *Zsögöd* id. h. 576. l.

tartására előszab, a kikért a kezesség elvállaltatott.¹²⁾ A főkötelezettségtől függ a kezes ellen érvényesíthető összeg nagysága,¹³⁾ különösen annyiban is, a mennyiben az az értesítés elmulasztása által van befolyásolva.¹⁴⁾ Hasonlóképen a főkötelezettséghez képest határoztatik meg a kezesi kötelezettség elévülése.¹⁵⁾ A kezesi kötelezettség egyetemleges természetéből következik végül, hogy, a mennyiben a főkötelezett nemcsak a váltó kifizetésére, hanem annak előzetes biztosítására van kötelezve, e biztosítási kötelezettség a kezeset is terheli.¹⁶⁾

IV. Végül még az a kérdés: minő jogai vannak a kezesnek, ha a váltót kifizette, vagy más módon beváltotta?¹⁷⁾ Ha

¹²⁾ E §. a képvh. igazságügyi bizottságától származik, de már ki volt fejezve az *Apáthy*-féle Terv. és Min. javasl. indokolásában a 14. cikkhez. Átvette az olasz K. T. 275. cz. 3. bek. és román K. T. 297. cz. 3. bek. — Magánál a kezestől ellenben a bemutatás és óvás még akkor sem szükséges, ha a kezesség az elfogadóért vállaltatott. V. ö. C. 1467/92. (D. Uj f. 35., 217. l.).

¹³⁾ Az elfogadó kezeze tehát csak a váltóösszegért és a késedelmi kamatokért (melyek ellene már az elfogadó késedelembe ejtése alapján érvényesíthetők: C. előbb id. hat.) felelős, ha vizskereset nincs. A kibocsátó és forgató kezeze ellenben a teljes vizskereseti összegért felelős.

¹⁴⁾ V. ö. fent 57. §. Maga a kezes is értesítendő a főadós utódja által, ha a kezesség valamely értesítendő előzőért vállaltatott s az értesített kezes saját előzőjét is értesíteni tartozik. A V. T. 68. és 69. §§-ban a vizskereseti jog nemcsak általában, hanem mint korlátlan, teljes vizskereseti jog értendő. L. *Plósz* is 407. l. Ellenk. *Zsögöd* id. h. 576. sk. l.

¹⁵⁾ Az elfogadó kezeze ellen tehát az elévülés 3 év, a kibocsátó és forgatók kezezei ellen 3, 6, 18 hónap. L. alább 78. §. Ezen elévülési idő azonban a kezes ellen önállóan foly s nem szakíttatik félbe oly cselekvény által, mely a főkötelezett ellen intéztetett: V. T. 87. §.

¹⁶⁾ A V. T. 67. §-a ugyan csak »fizetési kötelezettség«-ről beszél, de minthogy a kezesség tartalma a főkötelezettség szerint állapíttatik meg, a kezeset a főkötelezett biztosítási kötelezettsége, mely ugy sem önálló külön kötelezettség (l. fent 31. §.) is terheli, és pedig mint vizskereseti adóst az elfogadás hiánya, vagy az elfogadó bizonytalansága miatt, egyenes adósként pedig saját bizonytalansága esetében. Kivétel csak akkor van, ha a kezesség éppen a főkötelezett elleni biztosítási vizskereset, illetve kereset folytán adatott. V. ö. *Plósz* 380. l. Ez el van ismerve külföldön is. V. ö. a francia jogra nézve: *Lyon-Caen* 190. l., *Nouguier* I. 542. l., *Bédarride* I. 557. l. A belga V. T. 10. cz. kifejezetten állapítja meg.

¹⁷⁾ A V. T. 69. §. ugyan csak a fizetésről szól, de nem szenvedhet kétséget, hogy más beváltás esetére is vonatkozik, pl. ha beszámítás, ujítás, elengedés stb. folytán történik. Éppen azért a kezes nem is tartozik a fizetést

már a köztörvényi kezes is törvénynél fogva a hitelező jogaiba lép s az általa fizetett összeg megtérítését követelheti a főadóstól:¹⁸⁾ a váltókezes nem kevésbbé követelhet kárpótlást tőle. Azonban a fizető váltókezes nemcsak köztörvényi uton léphet fel, hanem váltójogi keresetet is nyer az ellen, kiért a fizetést teljesítette, ő tehát fizetése alapján váltóhitelezővé lesz s, mint ilyen, nemcsak a kielégített váltóbirtokos, hanem saját jogán léphet fel.¹⁹⁾ Sőt, a mennyiben a főadósna k fizetés esetében váltójogi keresete vagy viszkereseti joga volna a többi váltókötelezettek ellen, a váltókereseti, illetve viszkereseti jog ezek ellen, és pedig szintén önállóan, őt is illeti [V. T. 69. §.].²⁰⁾ E jogok megilletik a fizető kezeset akkor is, ha ugyanazon váltóadásért többen vállaltak váltókezeseséget, a másik kezestárs ellen azonban csak köztörvényi uton léphet fel.²¹⁾

igazolni, ha a főadás vagy előzői ellen fordul. A váltó s esetleg az óvás birtoka őt teljesen legitimálja. V. ö. *Plósz* is 381. l.

¹⁸⁾ V. ö. osztrák p. t. 1358. §., C. 2091/87. (D. Uj f. 19., 88. l.).

¹⁹⁾ Ezt a V. T. 69. §-a a kezesre nézve még jobban mondja ki, mint a 63. §. a névbecsülő fizetőre nézve. V. ö. *Plósz* is 381. l. A kezes önálló váltójából önként következik aztán, hogy ellene nem lehet oly kifogásokkal élni, melyek az előző váltóadás és az ő főkötelezettje közti személyes viszonyból származnak. De ugyanazon okból nem használ neki pl. az elévülés megszakítása sem a váltóhitelező részéről: C. 1034/92. (D. Uj f. 33., 72. l.).

²⁰⁾ A forgató keze se tehát felléphet még az előző forgatók, a kibocsátó és az elfogadó ellen, a kibocsátó keze se még csak az elfogadó ellen, az elfogadó keze se ellenben senki más ellen. — Ugyanigy 1840. évi V. T. I. r. 50. §. Az olasz K. T. 276. cz., román K. T. 298. cz., portugalli K. T. 308. cz. a váltóbirtokos jogaiba való subrogatióról beszélnek, de szintén önálló jogot értenek. V. ö. *Vidari* 266. l., *Supino* 154. l.

²¹⁾ V. ö. C. 919/88. (J. 88., 174. l.), 880/91. (D. Uj f. 29., 234. l.), melyek egyuttal kivételt tesznek arra az esetre, ha a váltó a kezesre forgatott, a mi épúgy történhetik, mint a főkötelezettre a V. T. 9. §. értelmében. De ehhez szó fér, mert azok ellen, a kik a fizetés folyamán szabadulnak, a váltókötelezettség a forgatás által nem tartható fenn (l. fent 33. §. 20. jegyz.). Már pedig az egyik kezes fizetése folytán a másik kezestárs is szabadul a váltókötelezettség alól. L. *Plósz* is 388. l. az egyuttaláirók egymásközti hasonló viszonyára nézve, bár csak az óvási határidő letelte utáni, vagyis utóforgatmány esetére, a mi szerintünk nem elég.

70. §.

Az együttalíráás.¹⁾

I. Kétségtelen, hogy, ha valamely váltónyilatkozat eredetileg többektől származik, az nem kevésbbé érvényes, mint ha csak egy személytől származnék, feltéve hogy az illető nyilatkozat érvényességi feltételei valamennyire nézve megvannak. Az iránt sem lehet kétség, hogy valamennyi aláíró egyformán és úgy lesz kötelezve, a mint ez az illető nyilatkozatnak megfelel s hogy a váltóhitelező őket mint egyetemleges adótársakat támadhatja meg.²⁾ Itt azonban nem ilyen, már eredetileg közös, váltónyilatkozatokról van szó, hanem oly esetekről, midőn valamely váltónyilatkozat már ki van állítva s később írja alá más személy is. Csakis ilyenkor beszélünk együttalíráásról vagy együttkötelezésről (*aval*),³⁾ s lehet kérdéses, vajjon az, ki a már kiállított váltónyilatkozatot később írja alá, váltójogilag kötelezve van-e s milyen minőségben? Némely váltónyilatkozatnál ugyan nem tűnik ki mindig magából a váltóból, hogy ki az eredeti kiállító s ki írta alá csak később?⁴⁾ De a váltón kívül ezeknél is megállapítható az elsőség, ha erre szükség van.

Az ilyen együttalíráás rendszerint az illető nyilatkozat kiállítójának érdekében, azaz kezességi szándékkal történik. De nem mindig, s minthogy a kezességet nem fejezi ki, hanem csak az alapul fekvő viszonyokban tartalmazza, azt erre irányuló

¹⁾ V. ö. Szerző Váltókezesség és avallum, Jogtudományi Közlöny 1881. évf. 8., 9., 12., 13. szám.

²⁾ Ez már a váltójogban elfogadott és a V. T. 91. §-ában kimondott általános egyetemlegességi elvből következik (l. alább 81. §.). De megosztott érvényesítésről azért sem lehet szó, mert a váltókövetelés a váltólevélhez van kötve, s csak ennek visszaadása mellett érvényesíthető, ezt pedig megosztani nem lehet.

³⁾ V. ö. Thöl 575. l., Volkmar-Löwy 286. l., Lehmann 476. l., Goldschmidt System 278. l., Grünhut II. 22. l., Canstein 314. sk. l. Utóbbi azonban mégis tágabb értelemben az eredetileg közös aláírást is *aval*-nak nevezi.

⁴⁾ Így több kibocsátó, névbecsülő, elfogadó és kezes együttes aláírásánál, tekintetbe véve, hogy a felül vagy elől álló aláíráás nem mindig az, mely először vezetetik a váltóra. Ellenben az elfogadmánynál és forgatmánynál az eredeti aláírásként minden esetre az intézvényezett, illetve rendelvényes vagy forgatmányos aláíráása tekintendő.

jogszabály nélkül⁵⁾ nem is lehet a váltókezességgel azonosítani.⁶⁾ A magyar váltójog sem tartalmaz ily jogszabályt s az együttaláírást annál kevésbé lehet a váltókezesség fogalma alá vonni, mert a V. T., a mint láttuk, ehhez kifejezett kezesi nyilatkozatot követel.⁷⁾

II. Ha azonban nálunk az együttaláírás váltókezességnek nem minősíthető: ebből még nem következik, hogy abból semmiféle váltójogi kötelezettség nem származik.⁸⁾ Ez csak akkor állana, ha annak érvényét más alapra sem lehetne visszavezetni. Ámde ily alap önként kínálkozik az együttaláírás viszonyában az illető váltónyilatkozathoz. Abból, hogy az együttaláíró is aláírta az illető nyilatkozatot, kitűnik, hogy azt ő is magáévá akarja tenni, hogy ahhoz maga is hozzájárul s e tekintetben semmi különbséget nem tesz: vajjon az illető nyilatkozat egyes vagy többes számban szól-e?⁹⁾ Minthogy pedig az együttaláíró által aláírt nyilatkozat meghatározott tartalmu váltókötelezettsé-

⁵⁾ A minő különösen a franczia s az ezt követő váltójogban van. L. fent 68. §.

⁶⁾ Ennek világos felismerése a német vrszb. (l. fent 68. §.) s az újabb német váltójog érdeme. V. ö. különösen *Thöl* 575. sk. l. Azelőtt a német váltójogban arra néztek, vajjon a nyilatkozat egyes vagy többes számban szól-e s megelőző kijelöléstől függ-e vagy nem? Előbbi esetben az első helyen lévő, illetve a kijelölt aláíró főadósnak, a másik kezesnek tekintett; míg a többes számban kiállított nyilatkozat aláírói közönséges egyetemleges adóstársaknak tekintettek. V. ö. *Treitschke* Encycl. I. 243. l. és kifejezetten porosz L. R. 785. §.

⁷⁾ Ebben a gyakorlat nálunk következetes. Egyetlen egy eset sem volt, melyben az együttaláírás érvényét mint kezességet, azon az alapon állapították volna meg, hogy a V. T. a kezességhez kifejezett kezességi nyilatkozatot nem követel. Sőt egyes esetekben egyenesen megállapították, hogy a V. T. csak kifejezett kezességi nyilatkozatot ismer el. Így L. I. 586/80. (D. 26., 43. l.), B. T. 1204/80. (D. 28., 266. l.). Ellenkező nézetén *Mutschenbacher*, a ki az együttaláíró, épugy mint a régebbi német elmélet, a V. T. 66. §. daczára, váltókezesnek tekint. L. id. m. 2. kiadás 136. l. 5. jegyz.

⁸⁾ Így az előbbi jegyzetben id. hat. — *Plósz* érdeme, hogy első mutatta ki az együttaláírásnak mint a váltókezességtől különböző intézmény érvényét az új V. T. szempontjából. L. id. m. 74. §. Később *Szerző* szállt sikra mellette fent id. h. *Apáthy* teljesen hallgat róla s csak a kifejezett kezességről beszél id. m. I. 84., 85. §§.

⁹⁾ Előbbi esetben is mindegyik aláíró külön-külön magára veszi a nyilatkozatot. V. ö. *Thöl* 578. l., *Szerző* id. h. 13. sz.

get eredményez, az együttaláírás azt is jelenti, hogy az együttaláíró az illető nyilatkozattal együtt a belőle származó váltókötelezettséghez is hozzájárul, ezt a kötelezettséget is magáévá teszi. Az együttaláírás tehát, már mint ilyen, azt foglalja magában, hogy az együttaláíró azon nyilatkozat értelmében, melyhez aláírásával hozzájárult, váltójogi kötelezettséget akar vállalni. Ehhez képest, ha az együttaláíró a kibocsátó mellett írja alá a váltót, ennek az az értelme, hogy úgy akar felelős lenni, mint a kibocsátó, ha az elfogadmányt írja alá, úgy mint az elfogadó, ha a forgatmányt, úgy mint a forgató stb. A kérdés még csak az, hogy milyen feltételek mellett tekinthető jogérvényesnek a már kiállított váltónyilatkozathoz való ilyen hozzájárulás? E tekintetben kétféle álláspontra lehet helyezkedni:

1. Az egyik az, hogy az együttaláíró egészen olyannak tekintetik, mintha egyedül írta volna alá az illető nyilatkozatot, a miből következik, hogy az együttaláírás csak akkor érvényes, ha a nyilatkozat az együttaláíróra nézve is tartalmazza mindazokat a kellékeket, melyek annak érvényéhez szükségesek. A mennyiben tehát valamely váltónyilatkozat érvénye a kiállító előzetes kijelölésétől, vagy más különös kellékektől függ, s e kellékek csak az eredeti aláíróra nézve vannak meg, de az együttaláíróra nézve hiányoznak, az együttaláírás érvénytelen. Ennek folytán nevezetesen az elfogadó együttaláírója csak azon felfogás mellett érvényes, hogy a váltót más is elfogadhatja mint az intézvényszerzett, mint pl. a forgató együttaláírója, a ki megelőzőleg mint rendelvényszer vagy forgatmányos megjelölve nincs, a mennyiben ez a forgatmány lényeges kellékének tekintetik (l. fent 51. §. 22. jegyz.), váltójogilag nem kötelezhető stb.¹⁰⁾

2. A második álláspont az, hogy az együttaláírás nem mint egyedül álló váltónyilatkozat veendő elbírálás alá, hanem a maga

¹⁰⁾ Ezt az álláspontot képviseli *Plósz* id. h. s az elfogadói együttaláírásra nézve többnyire a bíróságok is követték, csak azon alapon tekintvén érvényesnek az együttaláírókat, mert az elfogadás nemintézvényezettől is származhatik. Így **L. I.** 780/80. (D. 27., 12. l.), **C.** 502/89. (D. Uj f. 24., 269. l.), 1074/91. (U. o. 29., 169. l.), 184/91. (U. o. 32., 41. l.), 510/88. (P. T. 17., 20. l.). Ezekkel szemben azonban egyes esetekben épen azért tagadtatott meg az elfogadói együttaláírás érvénye, mert elfogadó csak az intézvényszerzett lehet. V. ö. **C.** 499/88. (P. T. 17., 20. l.). Ez ugyan helytelen, de az előbbi is következetlen, ha a nemintézvényezett egyedüli elfogadása érvényesnek nem tekintetik. L. fent 41. §.

valósága szerint mint az illető váltónyilatkozathoz csatlakozó nyilatkozat, melynek érvényességi alapja már az illető nyilatkozathoz való csatlakozásban rejlik, úgy hogy, ha e nyilatkozat az eredeti aláíróra nézve érvényes, az együttaláíró kötelezve lesz, habár mint az illető nyilatkozat egyedüli kiállítója nem is volna kötelezhető. Ezen u. n. csatlakozási elv alapul vétele mellett tehát az együttaláírás érvényességére nézve semmi különbség nem tétetik a különböző váltónyilatkozatok között, mindegyiknél egyformán az együttaláírás ténye egymagában véve az, a mely az együttaláíró váltójogi kötelezettségét megalapítja.¹¹⁾

Az utóbbi álláspont minden esetre nagyobb mértékben biztosítja az együttaláírás hatályosságát mint az előbbi, s ámbár a magyar V. T. az együttaláírást magában véve kifejezetten nem ismeri el,¹²⁾ de miután azt ki sem zárja,¹³⁾ az együttaláírásnak pusztán a csatlakozás alapján való érvényességét az általános jogelvek értelmében, melyek szerint más kötelezettséghez nem kezességi alakban is hozzá lehet járulni,¹⁴⁾ el kell ismerni. Támó-

¹¹⁾ Ezt az álláspontot érvényesítette *Szerző* Jogtud. Közl. 1889. évf. 38. sz. és Zeitschrift für das gesammte Handelsrecht. 37. köt. 221. sk. l. A gyakorlatból v. ö. **L. I.** 179/81. (D. 27., 129. l.) és **C.** 502/92. (D. Uj f. 32., 204. l.), mely utóbbi a nemintézköztetett elfogadót nem ezen okból, hanem azért nem kötelezte, mert hiányzott az intézköztetett elfogadása, a melyhez hozzájárult volna.

¹²⁾ Miként a német vrszb. 81. cikke, melyben a magyar V. T. előkészítésekor egyszerűen a kezességet látták kifejezve s épen azért a megfelelő 91. §-ban csak a kezességet említették. V. ö. *Szerző* id. h. 9. szám.

¹³⁾ Kizártnak tekinti *Plósz*, a ki szerint »kétségtelen, hogy az u. n. csatlakozási elv a m. váltótörvénynek a kezességre vonatkozó szabályaiban ki van merítve« (386. l. 7. jegyz.). Ez csak akkor volna helyes, ha a V. T. a magyar váltójog egyedüli forrása volna, de nem midőn oly intézményről van szó, melyet a V. T. nem szabályoz s épen az a kérdés, vajjon *praeter legem* elismerendő-e? A V. T. az együttaláírást kifejezetten semmi esetre nem zárja ki, az általa szabályozott kezességben pedig ily kizárást csak akkor lehetne találni, ha a csatlakozás más kötelezettséghez kizárólag mint kezesség történhetnék.

¹⁴⁾ A más kötelezettségeért való lekötöztetés (*intercessio*) fogalma tudvalevőleg tágabb mint a kezesség, mely annak csak egyik faja. A hozzájárulás történhetik különösen úgy, hogy valaki más adósságához mint egyetemleges adóstárs járul s kifelé épügy mint főadós szerepel, mint az, a kinek kötelezettségét magára vállalja. V. ö. *Windscheid* Pand. II. 476., 485. §§., *Dernburg* id. m. 158. l., osztrák p. t. 1347. §. és hozzá *Krainz* System des österr. allg. Privatr. II. 28. sk. l.

gatja ezt az álláspontot még az a tekintet, hogy az az előbbi magyar váltójognak is megfelel (l. fent 68. §.) s hogy az együttaláírás külföldön is mindenütt már önmagában véve ismertetik el.¹⁵⁾ Az első helyen említett álláspont mellett teljesen elmosódik a különbség, a mely eredetileg közös váltónyilatkozatok és az együttaláírás között létezik s ennek folytán helytelen jogi következményekre is vezethet.

III. Az együttaláírás tehát feltétlenül kötelez váltójogilag az aláírt nyilatkozat tartalma szerint, és pedig szintén egyetemlegesen, miként az eredetileg közös aláírás,¹⁶⁾ mert habár az együttaláíró utólag járult is az illető nyilatkozathoz, azt mégis mint az egész váltóösszegre vonatkozót vette magára, hacsak az átvállalást kisebb összegre nem szorította. Ennyiben az együttaláírás a váltókezességtől nem különbözik.¹⁷⁾ Abban a tekintetben sincs különbség a kettő között, hogy a váltóhitelező mit tartozik tenni, hogy az együttaláíró ellen váltójogilag felléphessen, vajjon szükséges-e nevezetesen az intézkövénytől a bemutatás és az óvás? Ez az együttaláíróra nézve is attól függ, vajjon az illető nyilatkozat eredeti kiállítójával szemben szükséges-e? Mint-hogy továbbá az együttaláírás is csatlakozó és nem önálló nyilatkozat, a váltóbirtokos az együttaláírás folytán a többi váltókötelezettel szemben szintén nem lesz többre kötelezve, mint ha együttaláírás nem történt volna, hogy tehát nevezetesen az elfogadó együttaláírójánál a váltót külön bemutatni és óvatoltatni a viszkereket fentartása végett szintén nem tartozik.¹⁸⁾ A miben

¹⁵⁾ Igaz, hogy, mint láttuk, sok helyen mint valódi kezesség. De ez az együttaláírás mint kötelező váltónyilatkozat elismerésének egyetemességét annál kevésbé zárja ki, mert a midőn a váltókezesség is egyetemleges kötelezettséget von maga után, a kötelezettség erejére nézve nincs különbség.

¹⁶⁾ V. ö. kifejezetten német vrszb. 81. cz., svájcz i köt. jog 808. cz., skandináv V. T. 87. §.; *Plósz* is 385. l.

¹⁷⁾ Másként *Plósz* 387. l., a kinél a korlátozások tekintetében az együttaláírás, melynél ő is elismeri, a kezességtől, melynél megtagadja, különbözik.

¹⁸⁾ V. ö. *Volkmar-Löwy* 286. l., *Hartmann* 348. l., *Renaud* 261. l., *Rehbein* 110. l., *Canstein* 322. l., *Goldschmidt* System 279. l., *Dernburg* id. m. 808. l. 3. jegyz., *Staub* 183. l., nálunk *Plósz* is 389. l., ámbár az ő álláspontjából következetesebb volna, a bemutatást és óvást az együttaláíró-nál épúgy követelni, mint eredetileg közös aláírás esetében. Hogy az együttaláíró nincs mint intézkövényt megjelölve, az nem határoz. A névbecsülő

azonban az együttaláírás a váltókezességtől lényegesen különbözik, az a váltó beváltásából származó megtérítési jog. Az együttaláíró külsőleg nem lévén az eredeti aláíró keze, nem is birhat ellene feltétlen váltójogi keresettel, hanem a megtérítési jog, úgy mint közönséges egyetemleges adóstársak (*correi debendi*) közt, a köztörvényi elvek szerint határozandó meg¹⁹⁾ s csak köztörvényi uton érvényesíthető.²⁰⁾ Váltójogi keresettel az együttaláíró csak azok ellen léphet fel, a kik az eredeti aláíróval szemben is váltójogilag kötelezve vannak.²¹⁾

elfogadó sem az, s mégis a bemutatás és óvás nála kötelező. A saját váltó kibocsátójánál és a névbecsülő elfogadó együttaláírójánál, a kinél az előzetes kijelölés nem képez akadályt, Plósz meg is követeli a bemutatást és óvást, de ez, valamint a német vrszb.-nak, azonképen a mi álláspontunknak sem felel meg.

¹⁹⁾ V. ö. C. 195/85. (P. T. 11., 85. l.) több kibocsátóra nézve és 826/97. (D. III. f. 10., 191. l.), 1348/900. (U. o. 17., 276. l.) több forgatóra nézve, Plósz 387. sk. l., s a német elmélet és gyakorlat általában. L. Thöl 582. l., Liebe 215. l., Lehmann 477. l., Rehbein 110. l. stb.

²⁰⁾ Még ha a fizető együttaláíró a váltót magára forgattatja, sem léphet fel váltókeresettel együttaláíró adóstársa ellen. Ily forgatmány által a fizetés folytán szabaduló együttaláíró váltókötelezettsége époly kevésbé tartható fenn, mint több kezestárs között. L. fent 69. §. 21. jegyz. Helytelen ellenk. C. id. 826/97. és id. 1348/900., melyek csak kifogást adnak az alapul fekvő viszonyból.

²¹⁾ És pedig már a beváltás tényénél fogva mint önálló hitelező a váltó és esetleg az óvás birtoka alapján, épugy mint a fizető kezes. Külön legitimatio tehát nem szükséges. Az előzők, beleértve az elfogadót is, vele szemben épugy előzők, mint az eredeti aláíróval szemben. Ezt tartja általában a német váltójog is. V. ö. Brauer 138. l., Liebe 216. l., Hartmann 348. l., Volkmar-Löwy 289. l., Canstein 316. l., Staub 183. l. Ellenkező nézetten Plósz 189. l., a ki szerint a fizető együttaláíró, mint ilyen, csak annyiban léphet fel, a mennyiben a keresethez vagy viszkeresethez magában véve is legitimálva van — a mi az ő álláspontjának szükségképeni következménye.

XII. A váltók többszörözése.¹⁾

1. Váltómásodlatok.

71. §.

A váltómásodlatok fogalma, kellékei, kiállítása.

I. Váltómásodlatok (*duplicatumok*)²⁾ alatt értjük a váltó több egyenlő eredeti példányát [V. T. 70. §.]. A helyett hogy, mint rendesen, csak egy példány állíttatnék ki, a váltóról két vagy több példány készíttetik, melyek a váltókövetelést egyformán képviselik (l. fent 2. §.).

Kellékei:

1. hogy valamennyi példány a kibocsátótól származzék, a ki mindegyiket eredeti aláírásával látja el [V. T. id. §. 1. mond.]. Ez szükségképen következik abból, hogy a kibocsátó teremti a váltót s a kibocsátói aláírás annak lényeges kelléke (l. fent 25. §.). E nélkül a többszörözés nem eredeti példányokat, hanem csak utánzatokat, másodlatokat (l. alább 74. §.) foglalna magában.

2. Szükséges, hogy valamennyi példány egyenlő, azaz minden lényeges kellékre nézve egybehangzó legyen [V. T. id. h.]. E nélkül a másodlatok nem fejeznék ki ugyanazt a váltókövetelést. Lényegtelen eltérések azonban nem zárják ki az egyenlőséget.³⁾ Még kevésbé szükséges, hogy a későbbi váltónyilatkozatok (elfogadmány, forgatmányok stb.) is minden példányon rajta legyenek és egybehangozzanak. Az elfogadmánynak nem is szabad több példányon állania (l. köv. §-t).

¹⁾ *Grünhut C. S.* Die Wechselduplicatung. Zeitschr. f. d. Privat- u. öffentl. Recht. XXI. köt. 1—84. l. és W. R. II. 312. sk. 1.; *Jolly Ueber* Wechselduplikate und Wechselkopien. Archiv für deutsches Wechselrecht. III. k. 1—57., 241—296. l.

²⁾ A latin kifejezésnek megfelelő megjelölések a német, francia, olasz nyelvben. Az angolok a váltómásodlatokat együttvéve »set«-nek, az egyes példányokat »parts of the set«-nek hívják. L. angol V. T. 71. cz.

³⁾ Pl. az egyik példányban a keresztnév teljesen, a másokban csak első betűje, az egyikben az összeg számokban, a másokban betűkben van kiírva. Még az sem rontja le az egyenlőséget, ha pl. az egyik példányt a főnök, a másikat a cégvezető írja alá. Lehet, hogy a főnök akadályozva van a másodlatok kiállításánál, talán már meg is halt. V. ö. *Dernburg* id. m. 810. l. *Ellenk. Volkmar-Löwy* id. m. 277. l., *Staub* 154. l.

3. Elő van írva, hogy az egyes példányok a szövegben »első«, »másod«, »harmad« stb. váltónak nevezendők, ellenkező esetben minden egyes példány önálló váltónak tekintetik [V. T. id. §. 2. mond.].⁴⁾ E megjelölés nélkül a példányok különbeni egyenlősége sem fejezné ki az összetartozóságot, azonkívül részben arra is szolgál, hogy a kibocsátott példányok száma is kivehető legyen.⁵⁾ A szövegben való megjelölés különösen azért követeltetik, nehogy a másodlatok ebbeli jellegüktől utólag megfosztathassanak.⁶⁾

II. A váltónak több példányban való kiállítása történhetik úgy az eredeti kibocsátáskor, mint későbbi,⁷⁾ s akár a rendélyes, akár a forgatmányos kívánságára. A kibocsátó arra már törvéynél fogva kötelezve van⁸⁾ s különbeni kártérítés terhe

⁴⁾ Hasonlag 1840. évi V. T. I. r. 21. §. és a külföldi törvényhozások. V. ö. francia *Code de com.* 110. cz., német Vrszb. 66. cz., hollandi K. T. 104. cz., belga V. T. 1. cz., skandináv V. T. 66. §., svájci köt.jog 783. cz., olasz K. T. 278. cz., angol V. T. 71. cz., spanyol K. T. 448. cz., portugalli K. T. 286. cz., román K. T. 300. cz. stb. — A németben: *Prima-, Secunda-, Tertia-Wechsel* a szokásos megjelölés; a francziában: *première, seconde, troisième de change*; az angolban: *first, second, third bill of exchange*; az olaszban: *prima, seconda, terza cambiale*. Eltérő megjelölés nincs kizárva, hacsak ugyanazt fejezi ki. V. ö. *Thöl* 654. l., *Grünhut* id. h. 23. l., *Jolly* id. h. 15. l., *Renaud* 79. l., *Hartmann* 193. l., *Plósz* 122. l. stb. Ellenk. *Volkmar-Löwy* 240. l., *Kuntze* W. R. 108. l.

⁵⁾ Így a későbbiekből a korábbiak száma, pl. a harmadpéldányból, hogy még kettő van kiállítva. De nem megfordítva. Az elsőből még azt sem lehet tudni, vajjon egyáltalában van-e másodlat? mert a váltó már a másodlatok utólagos követelésének eshetőségére való tekintettel mindjárt mint első váltó állittatik ki (l. fent 2. §.). Számos törvényhozás megköveteli, hogy a kiállított példányok száma is kitűnjék, vagy egyenesen: így a portugalli K. T. 286. cz., angol V. T. 71. cz., vagy az u. n. cassatorius záradék előírásával (l. köv. §.). Ez a lipcei tanácskozmányon is indítványoztatott, de mellőzték azért, mert nem lehet tudni, vajjon utólag nem fognak-e további példányokat követelni? L. Protokolle 142. l.

⁶⁾ A mi a szöveg fölött vagy oldalt történő megjelölésnél könnyen lehetséges. A legtöbb külföldi törvény különben nem írja elő a számozást kifejezetten a szövegben. Csak a német, skandináv és svájci t. id. h. s a német vrszb. tárgyalásánál is e kérdést csak szerkesztési kérdésnek tekintették. L. Protokolle 142. l.

⁷⁾ Ha a váltó eredetileg nem mint első váltó jelöltetett meg, a későbbi másodlatok csak az első példány kicserélése mellett állithatók ki.

⁸⁾ A V. T. 70. §-a ezt kifejezetten megállapíthatja. Hasonlag német vrszb. 66. cz., hollandi K. T. 104. cz., skandináv V. T. 67. §.,

alatt keresetileg is szorítható.⁹⁾ Az ellenkező ki sem köthető.¹⁰⁾

svájcezi köt. jog 783. cz., olasz K. T. 277. cz., román K. T. 299. cz., spanyol K. T. 448. cz., a francia *Code de com.* 154. cz., a belga V. T. 44. cz., az angol V. T. 69. cz., a szerb K. T. 130. §-a csak a váltó elvesztése esetére mondja ki; de a francziák elismerik a nélkül is. V. ö. *Nouguier* I. 178. l. Ellenben az angolok más esetben csak megállapodás alapján ismerik el. L. *Chalmers* 235. l. Hogy hány példány követelhető? az iránt csak a hollandi K. T. 104. cz. és spanyol K. T. 448. cz. intézkedik, előbbi szerint három, utóbbi szerint annyi példány követelhető, a hányra szükség van. Ez lehet irányadó nálunk is úgy, hogy a bíró a concret körülmények szerint határoz. V. ö. *Grünhut* id. h. 28. l., *Calamandrei* 160. l. Háromnál több nem igen szokásos. V. ö. már *Scaccia* id. m. 2. gl. 6. nr. 2. Ujabban is sokan ennél többet nem engedélyeznek. Így *Goldschmidt* System 291. l., ezt is csak a rendelvényesnek, míg a forgatmányosok csak egyet-egyet követelhetnek; továbbá *Canstein* 196. l., *Story* 83. l., *Daniel* I. 121. l. De ez nincs eléggé indokolva. Maga a törvény harmad »stb.« példányról szól. V. ö. *Staub* 147. l.

⁹⁾ Csakis kártérítés terhe alatti keresetről lehet szó, minthogy a törvény más következményt nem állapít meg. Ez általában elismertetik, épügy mint az, hogy a kereset nem váltói, hanem köz törvényi utra tartozik. V. ö. *Apáthy*-féle Terv. és min. jav. ind. is a 21., ill. 20. cikkhez. Vita van azonban a kereset tulajdonképeni jogalapja iránt: vajjon t. i. magából a váltóból, avagy az alapul fekvő előszerződési viszonyból származik-e? Az előbbi mellett *Thöl* 664. l., *Grünhut* id. h. 27. l., *Staub* 148. l., *Dernburg* 812. l., nálunk *Plósz* 124. l.; az utóbbi mellett *Jolly* id. h. 11. l., *Hartmann* 196. sk. l., *Volkmar-Löwy* 239. l., *Renaud* 81. l., *Rehbein* 86. l., *Vidari* 104. l., s úgy látszik, *Apáthy* is I. 94. l. Az utóbbi a helyesebb felfogás, tekintve hogy a váltónak több példányban való kiállítása már előbb követelhető, mintsem az első példány kiállított voltna s a váltókövetelés csak a váltóban ígért pénzösszeg fizetésére irányul. Hogy e kötelességet a felek megállapodásától függetlenül maga a V. T. állapítja meg, annál kevésbbé határoz, mert a V. T. még más nem szorosan vett váltójogi viszonyt szabályoz (l. fent 9. §.). Ezen a felfogáson alapul épen, hogy a forgatmányosok a másodlatok kiállítását nem egyenesen a kibocsátótól, hanem csak közvetlenül forgatójuktól követelhetik. L. a porosz terv. ind. 92. l. és a magyar tervezetek ind. id. h.

¹⁰⁾ V. ö. *Canstein* 196. l., *Plósz* 124. l. Eilenk. *Volkmar-Löwy* 239. l., *Grünhut* 27. l. Az ellenkező kikötés érvénytelensége már a V. T. szabályainak általános természetéből következik (l. fent 9. §.). Még a közvetlen féllel szemben való kikötés vagy lemondás sem hatályos, mert hisz épen a közvetlen viszonyból eredő jogról van szó (l. megelőző jegyz.), e mellett ily kikötés vagy lemondás a többiek másodlati jogát sértené. A váltónak mint solaváltónak való kiállítása még kikötésnek vagy lemondásnak sem tekintendő. V. ö. *Volkmar-Löwy* id. h., *Jolly* id. h. 10. l., *Hartmann* 194. l. Ellenkezőleg *Bluntschli* W. O. 109. l.

Ha azonban a másodlatok kiállítását a forgatmányos kívánja, e végből nem fordulhat egyenesen a kibocsátóhoz, hanem közvetlen előzőjéhez ¹¹⁾ tartozik fordulni, a ki ismét saját előzőjét keresi meg, míg a megkeresés a kibocsátóhoz kerül. Ez a kiállított másodlatokat a most említett módon megfordított sorrendben a forgatmányoshoz juttatja, mely alkalommal a forgatók a másodlatokat eredeti hátirataikkal ellátni tartoznak [V. T. id. §. 2. bek.].¹²⁾ A megkeresés továbbítására és a forgatmányok kiállítására a forgatók épügy szoríthatók, mint a kibocsátó a másodlatok kiállítására.¹³⁾ Fennáll pedig e kötelesség a nélkül, hogy a váltóbirtokos az elsőletet felmutatni tartoznék; ¹⁴⁾ a másodlatok kiállítása tehát akkor is követelhető, ha az elsőlet elve-

¹¹⁾ Ez alatt a kötelezettség nélküli forgató is értendő. A másodlati jog a váltókötelezettségtől független.

¹²⁾ Ezt az eljárást először a párisi parlament 1714. aug. 30-án kelt rendelete írta elő. V. ö. *Jousse* Commentaire sur l'Ordonnance de 1763. ad V. czim 19. cz. 2. jegyz. Innen átment a *Code de com.*-be (154. cz.) s számos későbbi váltótörvénybe: német vrszb. 66. cz., belga V. T. 44. cz., svájcz kötet. jog 783. cz., olasz K. T. 277. cz., román K. T. 299. cz., szerb K. T. 130. §., spanyol K. T. 500. cz. Ellenben az 1840. évi V. T., a hollandi K. T., a portugalli K. T. és az angol V. T. nem intézkednek az eljárás iránt, a skandináv V. T. 67. §-a pedig kifejezetten megengedi, hogy a forgatmányos közvetlenül a kibocsátóhoz is fordulhasson. Pusztán czélszerűségi szempontból tekintve, ily választási jog helyesebb, mert bizonyos, hogy a szóban forgó eljárás több időbe kerül, mint ha a váltóbirtokos közvetlenül a kibocsátóhoz fordul. De hát ez az eljárás nemcsak czélszerűségi, hanem jogi okokon is alapul. L. fent 9. jegyz. és az ily értelmű eredeti indokokra nézve *Bédarriide* II. 83. l.

¹³⁾ A V. T. id. §. 2. bek. rájuk nézve is kifejezetten kötelezettségről szól. — A másodlatok kiállítása azonban minden esetre csak a költség megtérítése mellett követelhető, mert az a váltóbirtokos érdekében történik. V. ö. *Apáthy* is I. 93. l. A francia *Code de com.* 154. cz., a belga V. T. 44. cz. és a skandináv V. T. 67. §-a ezt kifejezetten állapítja meg. A német vrszb. tárgyalása alkalmával a porosz terv. hasonló rendelkezése töröltetett ugyan, mert a kibocsátó a másodlatok kiállításáért semmit sem szokott felszámítani (l. Protokolle 141. l.). De ennek daczára Németországban és Ausztriában is megállapítják a költséget. V. ö. *Jolly* id. h. 12. l., *Hartmann* 196. l., *Canstein* 196. l. 6. j., *Lehmann* 414. l., *Grünhut* 29. l., *Staub* 147. l. A költséghez tartozik különösen a bélyeg, melylyel mindegyik példány egyenlően látandó el. L. Bélyeg- és illetéksz. 55. §.

¹⁴⁾ Ha azonban az előző nem tudja, hogy milyen volt az elsőlet, annak tartalma igazolandó.

szett.¹⁵⁾ Vajjon az elveszett példány el volt-e már fogadva vagy nem? e részben nem tesz különbséget.¹⁶⁾ Követelhetők még a váltó lejáratát után is, sőt habár a váltójogi kötelezettség elévülés folytán vagy másként már meg is szűnt.¹⁷⁾

¹⁵⁾ A francia *Code de com.* 154. cz. s számos más törvény: belga V. T. 44. cz., angol V. T. 69. cz., szerb K. T. 130. §., spanyol K. T. 500. cz. stb. épen az elveszés esetére állapítja meg kifejezetten a másodlatok kiállításának kötelezettségét. Nem lehet tehát azon törvényekben, melyek a másodlatok kiállításának köteleességét általában mondják ki, ezt úgy magyarázni, hogy az elveszés esetére kivétel van. Igaz, hogy a magyar V. T., épügy mint a német vrszb., a svájci köt. jog, a skandináv V. T., az olasz és román K. T. külön megsemmisítési eljárást írnak elő (l. köv. fej.); de ez csak az elfogadó elleni váltójog fentartására szolgál, a kibocsátók és forgatók elleni váltójog fentartására tehát a másodlatok kiállítása époly szükséges, mint a francia stb. törvények szerint. A porosz terv. indokl. világosan a francia K. T. id. cikkére mint forrásra utal (92. l.) s a lipcsei tanácskozmányon az elveszett váltó másodlattal való pótlásának joga külön hangsúlyoztatott (l. Protokolle 142. l.). Ennek dacára a kérdés Németországban vitás, bár a többség elveszés esetére a másodlatok kiállításának kötelezettségét megállapítja. V. ö. *Thöl* 666., 716. l., *Liebe* 192. l., *Brauer* 129. l., *Volkmar-Löwy* 231. sk. l., *Hartmann* 195. l., *Renaud* 81. l., *Canstein* 197. l., *Lehmann* 415. l., *Grünhut* 29. sk. l. stb. Ellenk. *Jolly Archiv f. d. W. R.* 4., 30. sk. l., *Dernburg* 812. l., *Grawein* id. m. 72. sk. l. Az olasz írók kivétel nélkül ismerik el. V. ö. *Vidari* id. m. 104., 324. l., *Supino* 156. l., *Marghier* III. 66. l., *Calamandrei* 319. l. Nálunk is elismeri úgy *Plósz* 125. l., mint *Apáthy* 94. l.

¹⁶⁾ Ez vitás. Némelyek elveszés esetében csak akkor adnak másodlatra jogot, ha az elsődlet még nem volt elfogadva. Így *Hoffmann Arch. f. W. R.* 5., 302. l., *Hartmann* 196. l., *Brauer* 129. l., nálunk *Plósz* 125. l. Ez azonban nem helyeselhető. Az az érv, hogy az elveszett példány elfogadója nem fogja a másodlatot is elfogadni, sem fizetni, s hogy az elsődlet aláírói kifogást tehetnek abból, hogy nem az elsődlet mutattatott be, minélfogva a másodlat kiállítása czéltalan: azért nem talál, mert a kibocsátó és a forgatók nemcsak az elfogadó fizetését ígérk, hanem az intézvénnyezetnek mint ilyennek fizetését, s minthogy a másodlat az elsődlettel egyenlő, annak nemfizetése ugyanolyan hatással bír, mint az egyedüli el nem fogadott példány nemfizetése. Ez a másodlat lényegéből következik s maga a V. T. is ebből indul ki azon esetben, ha a gondviselő az elfogadott elsődlet kiadását megtagadja (l. alább 73. §.). Ilyenkor sem mutattatik be az elfogadott példány s azért az előzők mégis megtámadhatók a másodlat alapján. V. ö. különösen *Volkmar-Löwy* 232. l., *Grünhut* id. h. 31. sk. l.

¹⁷⁾ A törvény a másodlatkövetelési jogot semmi időhatárhoz nem köti. époly kevésbé, mint általában a külföldi váltójogok. Csak a spanyol K. T. 448. cz. és utána néhány délamerikai t. korlátozza a lejárat előtti időre. De ez nem indokolt, mert a másodlat alapján még a lejárat után is lehet

72. §.

A váltomásodlatok jogi természete.

I. A váltomásodlatok, ugyanazon váltónak több eredeti példányai lévén, csak a váltólevél külső többszörözését foglalják magukban, maga a váltókövetelés ellenben a többszörözés daczára csak egy. Másfelől azonban váltomásodlatok eredeti váltólevelek s nem csupán másolatok lévén, mindegyik önmagában véve s a többiek nélkül is teljesen képviseli a váltókövetelést, épügy, mintha csak az egyedüli példány volna. A váltomásodlatok tehát egymás közt és a váltóköveteléssel szemben mintegy egyetemlegességi viszonyban állanak: valamennyi egyért s egy valamennyiért.¹⁾

Ebből következik:

1. hogy ámbár mindegyik példány a váltókötelezettek eredeti nyilatkozatait tartalmazza, ők mégis csak egyszer vonhatók felelősségre, nem pedig annyiszor, a hány példányt aláírtak;

2. hogy a váltónyilatkozatok kiállítására és a váltói jogok érvényesítésére és fentartására szükséges cselekvények csak egyetlen egy és pedig bármelyik példány által teljesíthetők. Ez áll különösen az elfogadás és fizetés végetti bemutatásra, az óváásra, a keresetindításra s ezzel az elévülés félbeszakítására nézve;

3. hogy az elfogadás és fizetés, mely egyik példányra történik, valamennyi példányra nézve tekintetik teljesítettnek, tehát a biztosítási, illetve fizetési kötelezettséget valamennyi példányra

váltójogokat érvényesíteni. Némelyek az elévülést, illetve a váltó praejudicálását tekintik véghatárnak. Így *Volkmar-Löwy* 230. l. az elfogadó elleni kereset elévülését, *Brachmann* 298. l., míg az összes váltójogi igények elévülés vagy mulasztás által meg nem szűntek, nálunk *Apáthy* 93. l.: általában, míg a váltó el nem évült. Azonban a másodlatra szükség lehet a bemutatás és óvás elmulasztása esetében is, pl. a váltóbirtokos igazolására az elfogadott elsődlet megszerzéséhez, vagy az elfogadó elleni keresethez, sőt még az elévülés után is a gazdagodási keresethez. E mellett a másodlattal szemben úgy is megmaradnak a kifogások. V. ö. *Grünhut* id. h. 28. l., *Lyon-Caen* 233. l.

¹⁾ A hollandi K. T. 104. cz. ezt így határozottan ki is mondja: »welke alle voor eenen, en een voor allen gelden«. *Volkmar-Löwy* pedig, az ő személyesítési elméletüknek megfelelőleg (l. fent 8. §. 16. j.), a váltomásodlatokat mint *correi credendi* jelölik meg. L. id. m. 228., 232., 241. l. V. ö. *Goldschmidt* is System 291. l.

nézve egyaránt szünteti meg. A fizetésre nézve ezt a törvény kifejezetten mondja ki: ha a váltónak több egyenlő példánya közül valamelyik kifizettetik, ez által a többi példányok erejüket elvesztik [V. T. 71. §. 1. bek.]. Ez az egyes példányokban külön meg is szokott említettetni (u. n. cassatórius záradék),²⁾ de a többi példányok hatályvesztése ettől feltételezve nincs, ez a váltomásodlatok lényegéből szükségszerűen következik.³⁾

II. A váltomásodlatok ezen egységes és egyenlő elbírálása azonban épen csak addig terjed, a meddig köztük csakugyan egyenlőség van. Mihelyt tehát a különböző példányok eltérnek egymástól, a váltókövetelés egysége megbomlik s az egyes példányok egymásközti helyettesítő szerepe megszűnik. Ez nemcsak a másodlatok lényeges kellékei szempontjából áll, a melyeknek egyenlősége nélkül másodlatokról már fogalmilag nem lehet szó (l. a megelőző §-t), hanem a másodlatokra később vezetett nyilatkozatok tekintetében is. Ezek is mindegyik példányon egyenlően rajta kell hogy legyenek, ellenkezőleg az egységes elbírálás és helyettesítés reájuk nézve ki van zárva. Ez különösen a forgatmányokra nézve van kimondva: az a forgató, ki ugyanazon váltónak több példányát különböző személyekre forgatta⁴⁾

²⁾ Ennek szokásos alakja: »fizessen ezen másodváltónál fogva, első váltó fizetetlen«; németül: »zahlen Sie gegen diesen Secundawechsel, Prima nicht«, vagy »Prima unbezahlt«; francziául: »payez par cette seconde de change, la première ne l'étant«; angolul: »pay for this second bill of exchange first remaining unpaid«; olaszul: »pagate per questa seconda di cambio, la prima non essendolo«.

³⁾ A régiebb törvényhozások a cassatorius záradékot megkövetelték ahhoz, hogy az egyik példány beváltása folytán a többiek hatályukat veszítsék. Így még jelenleg is a franczia *Code de com.* 147. cz., bár egyes írók ennek daczára nem tartják szükségesnek: l. *Pardessus* II. 263. sk. l., *Nouguier* I. 182. l., *Lyon-Caen* 226. l., *Bravard* 365. l. 2. j.; továbbá a hollandi K. T. 160. cz., szerb K. T. 123. §. s az újabbak közül a spanyol K. T. 448. cz. Megkivánja az észak-amerikai jog is. L. *Daniel* I. 122. l., *Story* 84. l. Tulnyomóan azonban a törvényhozások már nem követik, a többi példány hatályvesztése *ipso jure* áll be. V. ö. német vrszb. 67. cz., belga V. T. 37. cz., skandináv V. T. 68. §., svájci köt. jog 784. cz., angol V. T. 71. cz. 6. bek., olasz K. T. 278., 279. cz., román K. T. 301. cz., portugalli K. T. 320. cz. Nálunk már az 1840. évi V. T. sem követelte. A 21. brémai hat. kifejezetten kimondja, hogy a cassatorius záradék nem szükséges.

⁴⁾ Ez akkor is áll, ha üres hátírat vezetett több példányra, s a birtokos mindegyiket más személynek adja tovább, a kik esetleg az üres

és az oly későbbi forgatók, kiknek aláírásai a fizetéskor visszamaradott példányokon léteznek, a vissza nem adott példányokon lévő forgatmányaiknál fogva felelősek maradnak [V. T. id. §. 2. bek. 1. pont].⁵⁾ A forgató tehát, a ki nem ugyanazon, hanem különböző forgatmányosokra szóló forgatmányokkal látja el a másodlatokat, mindegyikből ép úgy felelős, mintha önálló váltók volnának s az egyik példány kifizetéséből nem tehet kifogást a másik példány különböző forgatmányosa ellen, a ki az ő birtokában maradt példányból fizetést nem kapott.⁶⁾ A mennyiben pedig

hátíratot saját nevükre ki is töltik. A forgató a jóhiszemű váltóbirtokos ellen nem hivatkozhatik arra, hogy az üres hátírral visszaélés történt. Ő csak az ellen fordulhat, a ki a visszaélést elkövette. V. ö. *Volkmar-Löwy* 243. l., *Rehbein* 86. l., *Canstein* 198. l. 11. jegyz., *Grünhut* id. h. 44. l., nálunk *Plósz* 293. l. *Ellenk. Staub* 149. l.

⁵⁾ Hasonlóképen: német vrszb. 67. cz., skandináv V. T. 68. §., svájci köt. jog 784. cz., angol V. T. 71. cz. 2. bek., olasz K. T. 279. cz., román K. T. 301. cz.

⁶⁾ Feltéve természetesen, hogy a visszamaradt példány alapján a viszereseti feltételek (bemutatás, óvás) fentartottak. Ha a másik példány kellő időben be nem mutatott és nem óvatoltott, annak külön birtokosa époly kevésbé léphet fel, mint önálló váltó esetében. — A mennyiben több különböző másodlat birtokosa egyszerre jelentkezik az intézvénnyezetnél, az a kérdés merül fel, van-e közöttük elsőbbség s melyiket illeti? Németek szerint azon példány birtokosáé az elsőbbség, a melyik a közös forgató által előbb forgattatott, s ha ez ki nem tűnik, vagy valamennyi példány egyszerre forgattatott, a váltóösszeg letétbe helyezendő. Így a németeknél *Treitschke* Encycl. I. 33., 349. l., *Einert* 454. sk. l., *Canstein* 198. l., a kik ugyanazon dolognak különböző személyekre történt eladásának elveit alkalmazzák s a korábbi forgatmányost tekintik a váltókövetelés tulajdonosául. Az angol V. T. 71. cz. 3. bek. ezt kifejezetten állapítja meg s ugyanezt tartja az észak-amerikai jog: l. *Daniel* I. 123. l., és az olaszoknál *Sacerdoti* Archivio giuridico 13. köt. 315. l. Mások szerint ellenben nem létezik elsőbbség, hanem az intézvénnyezett szabadon választhat, úgy hogy bármelyik példány fizetése megalapítja a fedezeti igényt a kibocsátó ellen. Így *Jolly* id. h. 273. sk. l., *Volkmar-Löwy* 242. l., *Thöl* 662. l., *Grünhut* 48. l., *Rehbein* 86. l. Részünkről lényegileg az előbbi nézetet tartjuk helyesnek, mert csak ennek van biztos jogi alapja. Minthogy azonban az intézvénnyezettre nem tartozik ily összeütközés elbírálása, ő egyik példányra sem fizethet, hanem tartozik a váltóösszeget bírói kézhez letenni. Ez megfelel a hajóselismervényre vonatkozó hasonló szabálynak. V. ö. német K. T. 648., 651. cz., magyar tengeri magánjogi jav. 142., 143. §§., *Goldschmidt* Handb. 1. kiad. I. 730. sk. l. — Másként áll a dolog, ha egyik példány elfogadtatott. Ilyenkor az elfogadtott példányra kell fizetni akkor is, ha a másik korábban forgattatott. L. alább.

az így szétválasztva forgatott példányok külön-külön továbbforgattatnak, a későbbi forgató csak azon példány beváltásából szabadul a kötelezettség alól, a melyen az ő forgatmánya áll. Épen azért csakis az általa forgatott példány visszaadása mellett köteles fizetni. Más példány, a melyen az ő forgatmánya nincs, ellene nem is érvényesíthető.

A másodlatok ezen különválasztása, a reájuk vezetett nyilatkozatok különbözősége folytán, azonban nemcsak a forgatmányokra, hanem más váltónyilatkozatokra, névszerint az elfogadmányra, névbecsülésre, kezességre és együttaláírássra nézve is áll. Ezeknek aláírói sem szabadulnak más példány kifizetése által, mint a melyen nyilatkozatuk áll s épen azért szintén nem kötelezhetők más oly példány alapján, melyet alá nem irtak s azon példány visszaadása nélkül, melyet aláírtak.⁷⁾ Más példány kifizetéséből a nyilatkozatukat tartalmazó példány birtokosa ellen legfeljebb akkor tehetnek kifogást, ha ez volt az, a ki a fizetést felvette,⁸⁾ vagy ha a fizetést felvevővel roszhiszemüleg összejátszik.⁹⁾

III. Azon szabály alól, hogy a másodlatokon lévő nyilatkozatokból csak egyszeres kötelezettség származik, egy nyilatkozatra nézve még akkor is kivétel van, ha egészen egyenlően állítottat ki. Ez az elfogadmány. Elvileg kétségtelen ugyan, hogy valaminth a kibocsátónak és forgatónak, azonképen ugyanazon váltó több példányát aláíró elfogadónak is csak egyszer kellene kötelezve lennie. Azonban az elfogadmány nagyobb jelentősége a váltóforgalomban azt a felfogást emelte érvényre, hogy az elfogadó minden aláírásából feltétlenül felelős s hogy ennélfogva még összetartozó másodlatoknál is csak egy példányt szabad aláírnia, ellenkezőleg mindegyik elfogadott példányból önállóan lesz köte-

⁷⁾ Az elfogadóra nézve v. ö. kifejezetten: francia *Code de com.* 148. cz., hollandi K. T. 161. cz., belga V. T. 38. cz., angol V. T. 71. cz. 5. bek., szerb K. T. 124. §., portugalli K. T. 320. cz. A németeknél l. *Grünhut* id. h. 46. l., az észak-amerikai jogra nézve: *Daniel* I. 123. l.

⁸⁾ A másodlatok együttes birtoka csak egyszeres jogot ad a fizetésre, tekintet nélkül arra, hogy az intézvényezett mint ilyen vagy mint elfogadó fizet-e?

⁹⁾ Pl. a fizetést felvevő neki úgy adja át a visszamaradt példányt, hogy az ennek érvényesítéséből befolyó pénzen osztozkodjanak. Pusztán tudomás a másik példány kifizetéséről még nem elegendő.

lezve.¹⁰⁾ E szokásjogi¹¹⁾ szabályt a törvényhozások is magukévá tették s a magyar V. T. is határozottan kimondja, hogy az elfogadó, a ki ugyanazon váltónak több példányát fogadta el, a fizeteskor vissza nem adott példányokon lévő elfogadásánál fogva felelős marad.¹²⁾ Kivétel csak annyiban van, a mennyiben magából a többszörös elfogadásból ki nem tűnik, hogy ez csak azon feltétel mellett történt, a mennyiben valamely példány még elfogadva nem lenne [V. T. id. §. 2. bek. 2. pont].¹³⁾ E kivétel nem annyira feltételes elfogadás,¹⁴⁾ mert hisz az elfogadó a váltó kifizetéseért ilyenkor is feltétlenül felelős,¹⁵⁾ hanem inkább a többi

¹⁰⁾ Ez okból a váltó elveszése esetében sem lehet az elfogadótól másodlatot követelni, hanem csak megsemmisítési eljárással a váltójogot ellene fentartani. L. köv. fej. Franciaországban a kérdés vitás. Némelyek legalább biztosíték mellett kötelezik az elfogadót a másodlat elfogadására. Így *Bravard* 369. l. De a többség ily feltétel mellett sem kötelezi. V. ö. *Demangeat* u. o., *Lyon-Caen* 233. l., *Nouguier* I. 185. l., *Beauregard* a 75. §-nál id. h. 447. l.

¹¹⁾ V. ö. *Thöl* 656. l., *Volkmar-Löwy* 229. l., *Goldschmidt* System 292. l. és lipcei tanácsk. jk. 144. l., a hol egyébiránt a váltóforgalom biztonságának érdeke is felhozott, minden elfogadmány birtokosa veszélyeztetve lévén, hogy más birtokos őt meg fogja előzni.

¹²⁾ Hasonlag: francia *Code de com.* 148. cz., hollandi K. T. 162. cz., német vrszb. 67. cz. 2. pont, belga V. T. 38. cz., skandináv V. T. 68. §., svájcezi köt. jog 784. cz., angol V. T. 71. cz. 1. bek., olasz K. T. 279. cz., román K. T. 301. cz., szerb K. T. 124. §., spanyol K. T. 495. cz., portugalli K. T. 320. cz. — Az elfogadó az egyik elfogadott példány bemutatásakor nem is tagadhatja meg a fizetést azon okból, mert nem valamennyi elfogadott példány mutattatik be és adatik ki. Helytelen ellenk. osztr. legf. itsz. 1861. ápril 18. hat. (*Peitler* id. m. 178. l.) és *Lehmann* 539. l. Csak ha igazolni tudja, hogy a bemutató a többi példány birtokában is van s azokat roszhiszemüleg, vagyis annak daczára tartja vissza, hogy azokat mint egységes váltó példányait kapta, követelheti a többi példány visszaadását, s addig biztosítékot követelhet, vagy bírói letétbe helyezheti a váltóösszeget. V. ö. *Jolly* id. h. 26. l., *Grünhut* id. h. 54., 55. l., *Canstein* 201. l., *Hoffmann* Archiv f. d. W. R. 14. köt. 249. l. L. *Plósz* is 345. l.

¹³⁾ E kivételt más törvények sem ismerik.

¹⁴⁾ Mint ilyent, illetve a korlátolt elfogadásnak azt megengedő magyarázata alapján ajánlotta az *Apáthy*-féle terv. és Min. javasl. indokl. a 22., ill. 21. czikkhez. Ez alapon egyes német írók is megengedettnak tekintik. L. *Volkmar-Löwy* 220. l., *Grünhut* 53. l., *Cohn* id. h. 150. l. Ellenk. *Canstein* 201. l. Azonban az elfogadmány feltételes nem lehet. Lásd fent 42. §. 13. jegyz.

¹⁵⁾ Épen azért nem is lehet ilyen esetben biztosítási viszkeresetről

váltónyilatkozatokra nézve fölöslegesnek nyilvánított cassatiórus záradék alkalmazása az elfogadásra, mely ennek lényegével nem ellenkezik.

Az elfogadóra vonatkozó intézkedés az elfogadó egyúttalírójára is alkalmazandó, a ki az elfogadói nyilatkozatot teljesen magáévá teszi. Ellenben kivételes természete miatt az elfogadó kezesére nem terjeszthető ki. Még kevésbé a névbecsülő elfogadóra, a ki mint viszkereseti adós, a közönséges elfogadótól lényegesen különbözik.¹⁶⁾

73. §.

A váltomásodlatok használati módja.

I. Ellentétben a közönséges okiratokkal, melyek több példányban úgy az adós, mint a hitelező részére állíttatnak ki, a váltomásodlatok kiállítása mindig csak a hitelező részére történik.¹⁾ És pedig főleg két célra:²⁾ 1. Az egyik és legközelebb fekvő az, hogy a váltó elveszés ellen biztosíttassék (másodlatok biztonság végett). Ennek veszélye különösen akkor nagy, ha a váltó elfogadás vagy fizetés végett távolabb fekvő, esetleg tengerentuli helyre küldendő. Ha ilyenkor több példány küldetik s a küldés nem egyszerre, hanem különböző alkalommal, ha lehet különböző uton, történik, valószínű, hogy legalább az egyik példány meg fog érkezni. 2. A másik cél az, hogy a váltóbirtokos a váltót azon idő alatt is, a míg azt elfogadás végett más helyre küldi, értékesíthesse, tovább forgathassa. Annak folytán ugyanis, hogy a váltóra később vezetendő nyilatkozatok különböző példányokon is állhatnak s mindegyik példányon az egész váltókövetelést képviselik, módjában áll az egyik példányt elfogadás végett elküldeni s a forgatásra a másik példányt használni. A másodlatok ilyenén használata a váltóforgalom kényelmére

szó, miként a korlátolt elfogadás esetében, a mit *Plósz* 226. l. 14. j. csak kerülő uton állapít meg.

¹⁶⁾ L. fent 65. §. Csak annyiban lehet szó a név. elfogadó többszörös felelősségéről, a mennyiben a névbecsült forgató is többszörösen kötelezve van. V. ö. *Volkmar-Löwy* 243. l.

¹⁾ Ennek oka egyszerűen az, hogy a váltó csak egyoldalú adóssági nyilatkozatokat tartalmaz s annak birtoka csak a hitelezőnek szükséges.

²⁾ Főleg; vannak más célok is. Így, mint említettük, a már elvesztett váltó pótlására. L. a megelőző §-t. De ez aránylag ritka.

szolgál s azért e cél kényelmi célnak szokott nevezettni.³⁾ Addig, míg a forgatmány még ismeretlen volt, a váltómásodlatok természetesen csak az első célra szolgáltak.⁴⁾ A forgatmány elterjedése óta azonban mindkét célra egyaránt, gyakran együttesen is,⁵⁾ használtatnak, de a nagykereskedésen kívül alig fordulnak elő.⁶⁾ Jogi tekintetben a két célra szolgáló másodlatok között nincs semmi különbség;⁷⁾ csak a mennyiben a kényelem végetti másodlatoknál különleges viszonyok merülnek fel, vált szükségessé ezeknél külön szabályokat felállítani⁸⁾ s kell még ezekkel külön foglalkoznunk.

II. Az a körülmény, hogy az egyik példány, rendszerint az elsődlet, elfogadás végett elküldetik, a másodlatra vezetett forgatmányok jelentőségén mitsem változtat. Valamint tehát általában s az oly forgatmányok, melyek valamennyi példányon egyaránt

³⁾ A másodlatoknak a cél szerint különböző megjelölése, mint biztonság és kényelem végetti másodlatok, csak a németeknél és utánuk nálunk található. A francziák, angolok, olaszok külön megjelöléseket nem használnak.

⁴⁾ V. ö. különösen *Scaccia* id. m. 2. §. glossa 6. nr. 3.: »Quaero tertio, ad quid fiant tot literae cambii de eodem contractu cambii? Respondeo, fieri principaliter, ne fides cambii contracti pereat, et secundario, ne creditor, amissis seu interceptis primis vel secundis litteris, cogatur redire ad debitorem, qui alias faciat.« Ily célú használat példái már a XIV. századból maradtak reánk. A XVI. században *aval* kiállítására is használták. V. ö. *Biener* Wr. Abh. 107. l., *Goldschmidt* Handb. 3. kiad. I. 457. l., *Grünhut* id. h. 15. l.

⁵⁾ Együttesen úgy, hogy elfogadás végett nemcsak egy, hanem két-három példány küldetik s a forgatásra a harmadik-negyedik használtatik.

⁶⁾ V. ö. *Dernburg* 811. l., *Staub* 145. l.

⁷⁾ Németországban a közöns. vrszb. megalkotása előtt élénk vita volt az iránt, vajjon a másodlatok kétrendbeli főcéljuk szerint eltérően szabályozandók-e vagy nem? Az előbbit követelte *Zschinsky* Dissertatio de cambiis multiplicatis. Lipcse, 1823. cz. munkájában s utána *Einert* id. m. 400. sk. l. Azonban ez nem birt érvényre emelkedni s nem is helyes, mert előre nem is lehet tudni, hogy a másodlatok minő célra fognak szolgálni, e mellett a két cél, mint említettük, össze is kapcsolható. V. ö. *Treitschke* Encycl. I. 346. sk. l. Másutt a kérdést fel sem vetették.

⁸⁾ Ily szabályokat (néhány fogyatékos rendelkezésektől eltekintve) először csak a német vrszb. állított fel. A francia *Code de com.* s utána a hollandi K. T., belga V. T., spanyol K. T., portugalli K. T., szerb K. T. stb., ugyszintén az angol V. T. a váltómásodlatokról ebben az irányban nem intézkednek. Az 1840. évi magyar V. T. csak a gondviselő megjelölésére vonatkozó intézkedést tartalmazta (23. §.).

rajta vannak, azonképen az elfogadás végett elküldött példány másodlatára vezetett forgatmány is átruházza a váltó tulajdonát és a belőle származó váltóbeli jogokat. És pedig nemcsak a forgatott másodlatra, hanem elfogadás végett elküldött elsődletre vonatkozólag is. E nélkül a másodlat külön forgatása által nem volna a váltó a maga teljességében átruházva, mert midőn az elfogadmány az elsődleten áll, ennek tulajdona nélkül az elfogadó, vagyis épen a főkötelezett elleni jogok nem érvényesíthetők. Azonban e jogok gyakorlására még a tulajdon nem elegendő, hanem az is szükséges, hogy a forgatmányos az elfogadás végett elküldött példány birtokát is megszerezze. Hogyan jut ehhez?

A legközvetlenebb mód az volna, ha az, a ki az elsődletet elfogadás végett elküldte és a másodlatot forgatta, maga adná át a forgatmányosnak a visszaérkezett elsődletet. Ez azonban nem igen alkalmazható, mert a forgatmányos a másodlatot tovább forgathatja, a forgató tehát nem tudhatja, kinek kell az elsődletet átadni? Erre való tekintettel az a gyakorlat fejlődött ki hogy az elsődlet elküldője a másodlaton megjegyzi, hogy az elfogadás végett elküldött példány kinél található s a másodlat birtokosa az elsődlet gondviselőjéhez, letéteményeséhez fordul annak kiadása végett. A **V. T. 72. §-a** ezt a megjegyzést az elfogadásra szánt példány elküldőjének egyenesen kötelességévé teszi, mindazonáltal hozzáteszi, hogy annak elmulasztása a váltót erejétől meg nem fosztja,⁹⁾ a mi azt jelenti, hogy a forgatmányos ily esetben a másodlat birtoka alapján épugy járhat el, mintha ez az egyedüli példány volna.¹⁰⁾

⁹⁾ Hasonlag: német vrshb. 68. cz., skandináv V. T. 69. §-a (az elmulasztásra vonatkozó rész nélkül), svájci köt. jog 785. cz., olasz K. T. 280. cz., román K. T. 302. cz.

¹⁰⁾ Tehát a másodlatot elfogadás vagy kifizetés végett az intézvényezettnek bemutathatja, annak alapján megtagadás esetében óvással élhet s viszkeresetet indíthat. A gondviselőnél való bemutatás és óvás felvétele, mint annak megjelölése esetében a V. T. 73. §. szerint, nem szükséges s az előzők a viszkereset ellen az általános elvekhez képest (l. a megelőző §-t) csak annyiban élhetnek kifogással, a mennyiben az elküldött példány már elfogadtatott vagy kifizettetett. *Plósz* 286. l. 1. j. szerint a megjegyzést elmulasztó előzői a fizetési viszkereset ellen az elsődlet elfogadásából is tehetnek kifogást, mert midőn az elfogadó csak az elfogadott példányra fizethet, jogukban áll követelni, hogy épen ezen példány mutattassék be neki fizetés végett. Ez azonban nem egyeztethető össze a V. T. 73. §-ával,

III. Az elfogadás végett elküldött példány gondviselője kötelezettséget vállal, hogy a hozzá küldött példány elfogadását kieszközölje,¹¹⁾ azt megőrizze s annak adja ki, a ki az átvételre jogosultságát forgatmányosi minőséggel, vagy egyébként igazolja [V. T. id. §. 2. bek.].¹²⁾ E kiszolgáltatásra a gondviselő a másodlat tulajdonosa irányában köztörvényi uton közvetlenül van kötelezve és pedig nemcsak kötelmileg, az elküldővel a másodlat tulajdonosa javára kötött szerződés alapján,¹³⁾ hanem dologjogilag is, úgy hogy utóbbi tőle az elfogadásra szánt példányt tulajdoni keresettel is követelheti.¹⁴⁾ Az elfogadásra szánt példány birto-

a mely épen csak annyiban nem nyer itt alkalmazást, a mennyiben a gondviselő felkeresése nem szükséges.

¹¹⁾ Tehát elfogadás végett bemutatassa és annak megtagadása esetében óvással éljen. Ennyiben ő nemcsak letéteményes, hanem egyuttal megbizott, a ki mint ilyen a mulasztásból eredő kárért felelős is. V. ö. *Thöl* 658. l., *Jolly* 38. sk. l., *Grünhut* 68. sk. l., *Hartmann* 201. l. stb.

¹²⁾ Forgatmányosi minőséggel a V. T. 36. §. szerinti igazolás értelmében, a melyre az id. §. utal. »Egyébként«: pl. meghatalmazással, engedménnyel, örökösi igazolvánnyal, vagy az elvesztett másodlatot megsemmisítő végzéssel.

¹³⁾ E felfogás, melyet először *Dernburg* id. m. 811. l. 5. j., s utána *Canstein* 199. l. 13. j. állított fel, a leghelyesebben magyarázza meg kötelmi jogi alapon a másodlat tulajdonosának önálló s nem pusztán származékos jogát, a mely a V. T. 72. §. 2. bek.-ben épugy, mint a német vrshb. 68. cikkében, a skandináv V. T. 69. §.-ában és a svájcz i köt. jog 785. cikkében kétségtelenül el van ismervé. V. ö. különösen *Thöl* 659. l., *Volkmar-Löwy* 245. l., *Grünhut* 70. sk. l. s a német birod. keresk. ftsh. 1873. nov. 11.-ki szép határozatát (*Entsch.* 11. köt. 391. sk. l.); nálunk *Plósz* 292. l. De másutt sem képezi vita tárgyát. V. ö. a francziknál: *Lyon-Caen* 79. l., *Bédaride* I. 148. l., az olaszoknál: *Supino* 158. l., *Calamandrei* 165. l., az angoloknál és amerikaiaknál: *Chalmers* 237. l., *Daniel* I. 123. l.

¹⁴⁾ Ez az uralkodó felfogás. V. ö. a németeknél: *Treitschke* *Encycl.* I. 360. l., *Einert* 413. l., *Brauer* 124. l., *Thöl* 660. l., *Hartmann* 205. sk. l., *Canstein* 200. l., *Rehbein* 87. l., *Lehmann* 336., 493. l., *Staub* 150. l., elismerve a lipcei tanácskozmányon is, l. *Protokolle* 145. l. Nálunk l. *Apáthy* I. 97. l. és *Terv. ind.* a 24. cikkhez. Másutt a kérdés alig érintetik. V. ö. azonban mégis ily értelemben: *Bédaride* I. 148. l. s közvetve angol V. T. 71. cz. 3. bek., *Daniel* I. 123. l. — Ellenk. nézetén, mely szerint a másodlat birtokosa csak személyes, nevezetesen a kiadásra is irányuló felmutatási keresettel (*actio ad exhibendum*) léphet fel: *Jolly* id. h. 54. l., *Renaud* 197. l., *Goldschmidt* *System* 291. l., az olaszoknál: *Supino* 158. l., nálunk *Plósz* 292. l.; míg *Volkmar-Löwy* 236. l. és *Grünhut* id. h. 70. sk. l. a keresetet nem minősítik ugyan személyes természetűnek, de azt mégsem tekintik tulajdoni keresetnek.

kosa annak tulajdonát a másodlat forgatásával a forgatmányosra ruházván át, a gondviselő azt már nem az ő, hanem a forgatmányos nevében birlalja;¹⁵⁾ a miből egyuttal következik, hogy a gondviselő a birtokában lévő példányt az elküldőnek visszaküldeni nincs jogositva és ennek kívánságára visszaadni nem tartozik,¹⁶⁾ sem az elküldővel szemben fennálló követelés alapján a másodlat tulajdonosa ellen megtartási joggal nem élhet.¹⁷⁾

A mennyiben egyébiránt a gondviselő a hozzá küldött példányt kiadni vonakodnék, a gondviselő megjelölését tartalmazó másodlat birtokosa nincs arra utalva, hogy a gondviselőt a nála lévő példány kiadására perelje. Ez csak a végett szükséges, hogy az ezen lévő elfogadó ellen léphessen fel.¹⁸⁾ Ellenben elfogadás

¹⁵⁾ Ez nem más, mint képviselő útján való birlalás a gondviselő részére kijelölt másodlattulajdonos nevében, a mely egészen megfelel a dologjogi hatálylyal bíró árupapírok (hajóselismervények, rakjegyek, közraktári jegyek) tulajdonosa javára gyakorolt birlalásnak a hajós, fuvarozó, közraktár részéről. V. ö. *Szerző Keresk. jog* II. 130. §. 6. j. Így *Canstein* is 199. l. 13. j. Mások másként magyarázzák a másodlattulajdonos javára gyakorolt birlalást a gondviselő részéről. Így *Einert* 455. l. jelképes átadást vesz fel, a mely a másodlat által az egész váltóra nézve történik; *Thöl* id. h. a constitutum possessorium-ot értékesíti, a mely az elküldő forgató részéről forogna fenn; *Hartmann* id. h. utalvány folytáni birlalásról beszél. Mindezen és más magyarázatok azonban, melyek az árupapíroknál is ismeretesek (v. ö. *Goldschmidt Handb.* 1. kiad. I. k. 718. sk. l.), több-kevesebb kifogás alá esnek.

¹⁶⁾ V. ö. *Thöl* 659. l., *Volkmar-Löwy* 245. l., *Canstein* 200. l., *Calamandrei* 165. l. 2. j. Többnyire a gondviselőt kötelezettnek tartják az elküldő ellenrendeletét teljesíteni, mindaddig, míg a másodlattulajdonos az elfogadásra szánt példány kiszolgáltatását nem követelte. Így *Goldschmidt System* 291., *Dernburg* 811. l. 5. j. *Grünhut* 72. l., *Rehbein* 87. l., *Staub* 150. l. és a német birod. keresk. ftvsz. id. hat. (l. 13. j.); nálunk (bár némi ellenmondással) *Plósz* 292. l. 20. j. Azonban e felfogás tág kaput nyit az elküldő és gondviselő közti összejátszásra, a mire a lipcei tanácskozmány is utalt (l. Protokolle 146. l.) s nem egyeztethető össze sem a másodlat, mint az egész váltót képviselő papír, lényegével, sem a V. T. 72. §. 2. bek. tételes intézkedésével. A viszony helyesen felfogva ugyanaz mint az árupapíroknál, melyeknél a feladó vagy letevő rendelkezési joga a papír birtokától van feltételezve. V. ö. a rakjegyre nézve: K. T. 418. §., a közraktári jegyre nézve: 444. §. L. *Canstein* is 200. l. 14. j.

¹⁷⁾ V. ö. a *Schwarz G.* által közölt angol bírósági esetet a *Jugtud. Közl.* 1895. évf. 9. számában.

¹⁸⁾ A kinek természetesen a másodlat is bemutatandó és kiadandó, mert csak ez adja meg a váltóbirtokosnak a szükséges legitimációt.

hiánya miatt biztosítási és fizetés hiánya miatt fizetési viszkere-settel egyedül a másodlat alapján is élhet. Ezt azonban csak kettős feltétel alatt teheti, t. i. ha óvással igazolja: 1. hogy az elfogadás végett elküldött példányt csakugyan követelte, de az neki a gondviselő által ki nem adatott;¹⁹⁾ 2. hogy az elfogadás, illetőleg a fizetés a másodlatra nem teljesítettett [V. T. 73. §.].²⁰⁾ E feltételek mellett a másodlat birtokosa az összes előzők ellen léphet fel és pedig még akkor is, ha az elfogadás végett elküldött példány elfogadtatott, illetve kifizettetett. Az előzők ily esetben az elfogadás vagy fizetés alapján kifogást nem tehetnek.²¹⁾

¹⁹⁾ A törvény tehát abból indul ki, hogy az előzőknek joguk van arra, hogy a másodlattulajdonos az elfogadásra szánt példányt keresse, ha a gondviselő meg van jelölve. Hogy mikor veendő fel az óvás az elfogadási példány kiadásának megtagadása miatt? azt a törvény nem határozza meg. Minden esetre a másodlat kellő időben elfogadás vagy fizetés végetti bemutatása s annak megtagadása előtt, mert ez az elsődlet kiadásának megtagadását feltételezi. Tehát nem a lejárát, illetve a fizetés hiánya miatti óvás határidejének letelte után, vagy oly későn, hogy a másodlat elfogadás vagy fizetés végett már be nem mutatható. V. ö. *Hartmann* 208. l., *Grünhut* 59. l., *Plósz* 288. l. A mennyiben a gondviselő a hozzá küldött elsődletet kiszolgáltatni hajlandó, a kiadás hiánya miatti óvásnak és következőleg a másodlat alapján való biztosítási viszkeresetnek akkor sincs helye, ha az elsődlet még elfogadva nem volna. Ha a gondviselő az elfogadás hiánya miatt az óvást már felvette, a biztosítási viszkereset feltétele már megvan; ha nem, a másodlat birtokosa az elsődletet maga köteles bemutatni és óvatoltatni. Nincs helye továbbá a kiadás hiánya miatti óvásnak, habár a kiszolgáltatott elsődlet akár az elfogadmányban, akár más törléseket tartalmaz, tekintve hogy a másodlat birtokosa nem lehet felelős azért, a mi az elsődlettel más személy birtokában történik, miért is a törléssel visszaadott elsődlet az előzőkkel szemben épen olyan, mintha törlést nem tartalmazna. Más magának a törlésnek bizonyítása óvás által. Ezt a másodlatbirtokos teheti, de más módon is bizonyíthatja, hogy a törlés már a kiszolgáltatás előtt történt. V. ö. *Grünhut* 62. l., *Rehbein* 87. l., *Staub* 151. l., német birod. keresk. ftsz. 1876. nov. 17. hat. (Entsch. 21. köt. 135. l.) Ellenk. *Plósz* 287. l. 4. j., a ki szerint a létező törlés csakis óvással tanúsítható.

²⁰⁾ Hasonlag német vrszb. 69. cz., svájcz i köt. jog 786. cz., olasz K. T. 280. cz., román K. T. 302. cz. Ellenben a skandináv V. T. 70. §. csak a másodlatra felveendő óvást követeli.

²¹⁾ Némelyek szerint a viszkereset csak az elküldő és ennek utódjai ellen indítható, mert a korábbi előzők nem lehetnek felelősek a később történt elküldésért. Így *Einert* 425. l., *Jolly* id. h. 245. l.; míg *Bräuer* 126. l. az elküldő előzői ellen csak akkor ad viszkeresetet, ha a másodlat elfogadása vagy fizetése egyáltalában tagadtatott meg, de nem ha a fizetés csak azért tagadtatott meg, mert nem az elfogadott elsődlet mutattatott be.

Az elfogadás végett elküldött példány megszerzésére ellenben az előzők nem perelhetők.²²⁾

2. Váltómásolatok.

74. §.

I. Mig a váltómásolatok a váltónak eredeti példányai, addig a váltómásolatok (*copiák*) csak eredeti váltóról készített utánzatok, melyek magukban véve a váltókövetelést nem képviselik. Épen azért nem is szükséges, hogy a kibocsátótól származzanak, hanem készítheti bárki. Mindazonáltal a másolatokon is állhatnak eredeti váltónyilatkozatok. Így nevezetesen forgatmányok. A másolaton levő eredeti forgatmány a forgatót épügy kötelezi, mintha az eredeti váltót forgatta volna [**V. T. 75. §.**]¹⁾ s épügy

Tulnyomóan azonban az a felfogás, hogy a viszkeresetnek az összes előzők ellen van helye, a mi nemcsak azért helyes, mert a törvény nem különböztet, hanem belső okokból is, az előzők minden példányon lévő aláírásaikból egyenlően felelősek lévén. V. ö. *Liebe* 190. l., *Thöl* 661. l., *Renaud* 198. l., *Volkmar-Löwy* 238. l., *Hartmann* 209. l., *Canstein* 200. l. 16. j., *Grünhut* 59. sk. l., *Rehbein* 87. l.; nálunk *Plósz* 286. l. 2. j.; az olaszoknál: *Supino* 159. l., *Calamandrei* 166. l.

²²⁾ A kérdés fontossággal bir, ha a másodlat kellő időben való bemutatása és óvatolása elmulasztatott, úgy hogy a váltó csak az elfogadó ellen érvényesíthető. Némelyek szerint az elküldő és elődjei az elküldött példány megszerzéséért is felelősek, tehát esetleg kártérítéssel tartoznak, ha az ki nem adatik. Így különösen *Einert* 421. sk. l. De ez, külön jóállástól eltekintve, nem bir alappal, mert az előzőkre nézve az elfogadott példány épügy, mint a másodlat csak eszköz a viszkereseti feltételek teljesítésére, már pedig annak nincs értelme, hogy ez az eszköz megszereztesse, midőn maga a cél, t. i. a viszkereset már megszűnt. V. ö. *Cropp Jurist. Abhandl.* I. 555. sk. l., *Jolly* id. h. 252. sk. l., *Liebe* 191. l., *Volkmar-Löwy* 246. l., *Thöl* 663. l., *Grünhut* 64. sk. l.

¹⁾ A V. T. 10. §-a mellett tulajdonképen fölösleges ismétlés, épügy mint a hasonló német vrszb. 71. cz. és a svájcz i köt. jog 788. cz. Ellenben csak a másolatoknál, tehát nem fölöslegesen említi az olasz K. T. 282. cz. és a román K. T. 304. cz., míg a skandináv V. T. a másolatok forgathatóságáról külön épen azért nem szól, mert már a forgatmánynál említi (11. §.). Más törvények a másolatokról sem a forgatmányok tekintetében, sem egyáltalában nem szólnak. De azért el van ismerve a forgatmányok érvénye a másolaton a francia jogban is. V. ö. *Pardessus* II. 168. sk. l., *Nouguier* I. 179. l., *Bravard-Demangeat* 91. l., *Bédarride* I. 148. sk. l., *Lyon-Caen* 79. sk. l. Az angol-amerikai jog szerint a másolaton eredeti forgatmányok nem állhatnak. Az angol V. T. 32. cz. 1. bek. csak

ruházza át a váltó tulajdonát.²⁾ Csak az elfogadmány az, a mely, mint tudjuk, másolaton nem állhat.³⁾

A váltómásolatnak kelléke, hogy a váltó teljes szövegét, a rajta levő hátiratokkal és megjegyzésekkel együtt, tartalmazza.⁴⁾ E mellett a reá vezetendő eredeti hátiratokra való tekintettel kellő megkülönböztetés végett kitüntetendő, hogy mint másolat meddig terjed [V. T. 74. §. 1. bek.].⁵⁾ Ennek elmulasztása azt vonja maga után, hogy a másolat eredeti váltónak s az összes rajta levő nyilatkozatok eredeti nyilatkozatoknak tekintendők,⁶⁾ hacsak a másolat ebbeli minősége külön nincs megjelölve,⁷⁾ a mikor a rajta levő eredeti nyilatkozatok is másolatoknak tekintendők, ha az ellenkező be nem bizonyíttatik.⁸⁾

II. A váltómásolatok nem lévén eredeti példányok, azoknak önálló használata természetesen korlátozottabb mint a váltó-

annyiban ismeri el, a mennyiben a másolaton való forgatás ily országban történt, a hol érvényesnek tekintetik. V. ö. *Byles* 133. sk. l., *Daniel* I. 122. l.

²⁾ Ezt a V. T. külön nem mondja ki, de önként értetődik a forgatmány természete s a V. T. 10. §-a alapján.

³⁾ V. ö. fentebb 41. §. 11. jegyz. Névbecsülési elfogadás a másolaton is állhat. L. fent. 64. §. Hasonlóképen kezesség, még ha az elfogadóért vállaltatik is. L. fent. 69. §.

⁴⁾ Lényegtelen eltérések azonban a másolatot ebbeli minőségétől meg nem fosztják.

⁵⁾ Hasonlag német vrszb. 70. cz., skandináv V. T. 71. §., svájcz kötet. jog 787. cz., olasz K. T. 281. cz., román K. T. 303. cz., a francia jogra nézve: *Nouguier* I. 180. l., *Bédarride* I. 149. l. A németek az ily megjegyzéssel ellátott s addig terjedő másolatot: *arretierte Copie*-nek nevezik. A megjegyzésnek közvetlenül az eredeti példányon lévő utolsó forgatmánynak megfelelő másolati forgatmány után kell állnia, úgy hogy a reákövetkező eredeti hátiratnak már az eredeti példányon lévő utolsó forgatmány forgatmányosától kell származnia. Ha a megjegyzés az eredetin lévő utolsó forgatmánynak megfelelő másolati hátirat előtt áll, akkor ez eredeti hátiratnak tekintendő, a melyből a forgató ismételve felelős. V. ö. *Grünhut* id. h. 76. l. és a párisi felebbezési tvszék 1830. január 14-kén kelt határozatát, l. *Nouguier* és *Bédarride* id. h.

⁶⁾ A valóban nem eredeti nyilatkozatok természetesen csak mint hamis nyilatkozatok tekintendők, melyek azonban a valódi nyilatkozatok érvényét nem érintik. L. alább 77. §.

⁷⁾ Pl. feliratként. Ha a másolat forgatásra nem használtatik, csak ez szokásos.

⁸⁾ V. ö. *Jolly* id. h. 290. l., *Hartmann* 211. l., *Grünhut* 75. l., *Canstein* 202. l., *Staub* 153. l., *Plösz* 126. l. Utóbbi esetben az ellenkező bizonyítást sem engedi meg: *Volkmar-Löwy* 250. l.

másodlatoké.⁹⁾ Így nevezetesen nem használhatók az ezeknél említett biztonsági célra, t. i. hogy a másolat úgy, miként az eredeti váltó, elfogadás végett elküldessék.¹⁰⁾ Ellenben, minthogy a másolaton is állhatnak eredeti forgatmányok, az említett kényelmi célra a másolat is használható s ebben az irányban éppen a másodlat pótlására szolgál.¹¹⁾ A míg tehát az eredeti példány¹²⁾ elfogadás végett elküldetik, a váltó a másolatra vezetett forgatmányok által ruháztatik át. A viszonyok is, melyek a másolatok esetén használatából származnak, a másodlatok viszonyaihoz hasonlóak. Ehhez képest a V. T. itt is előírja, hogy, ha az eredeti példány elfogadás végett elküldetik, a másolaton megjegyzendő, hogy az elküldött eredeti példány kinél található. E megjegyzés elmulasztása azonban a forgatmányozott másolatot sem fosztja meg váltóerejétől [V. T. id. 74. §. 2. bek.],¹³⁾ vagyis ilyenkor a másolat alapján az azon levő forgatók ellen épügy indítható biztosítási és fizetési viszkereset, mintha a másolat önálló váltó volna.¹⁴⁾ Az eredeti példány gondviselőjének állása is ugyanaz,

⁹⁾ A V. T. a már említett váltónyilatkozatokon kívül említi még a részfizetés nyugtázását, mely a másolaton követelhető. L. fent 53. §. Továbbá a megsemmisítési eljárásnál. L. köv. §. Nem önállóan a másolat különösen a kereset másod- stb. példányainak mellékleteként használtatik. V. ö. Váltó-elj. 11. §.

¹⁰⁾ Ez következik abból, hogy az elfogadmány a másolaton nem állhat. Másként az olasz és román K. T. értelmében, melyek ezt megengedik.

¹¹⁾ Különösen, midőn a váltó eredetileg csak egy példányban állított ki s a forgatmányos meg akarja a V. T. által a másodlat megszerzésére előírt eljárást (l. fent 71. §.) kimélni. Éppen ennek nehézsége és hosszadalmassága vezetett a másolatok esetén alkalmazására. V. ö. *Pardessus*, *Nouquier* id. h., *Jolly* 288. l., *Hartmann* 211. l., *Supino* 160. l.

¹²⁾ Ha több van, bármelyik. De ha csak egy eredeti van, csakis ez küldhető elfogadásra; a másolat, mint a melyen az elfogadmány nem állhat, nem. Ennyiben különbség van a másodlatokkal szemben.

¹³⁾ Hasonlag német vrszb. 70. §. 2. mond., svájci köt. jog 787. cz. 2., 3. bek.

¹⁴⁾ Tehát csak a másolat bemutatása és óvatolása alapján. V. ö. *Plösz* is 290. l. Németországban és Ausztriában a kérdés vitás. Hasonlóan döntenek el: *Blaschke* 253. l., *Canstein* 204. l. 27. j. A többség azonban ilyenkor egyáltalában nem ad viszkeresetet, hacsak a másolat birtokosa az eredeti példányt kellő időben meg nem szerzi: v. ö. *Grünhut* 82. l., *Hartmann* 212. sk. l., *Volkmar-Löwy* 250. l., *Dernburg* 813. l. 13. j., *Staub* 153. l.; vagy a gondviselő sikertelen keresése óvással nem tanusíttatik; így *Jolly* 295. l. Ok: mert az intézvénnyezett a másolatot úgy sem fogadhatja el és

mint a másolatoknál, ő itt is az elfogadás kieszközlésére kirendelt megbízott és letéteményes s köteles az eredeti példányt annak kiadni, ki jogosultságát az átvételre, a másolaton levő eredeti hátrattal, vagy más módon igazolja [V. T. 76. §. 1. bek.]. Hasonlóképen, ha a gondviselő az eredeti példány kiadását megtagadná, a másolat birtokosa, mint egyuttal az eredeti példány tulajdonosa, saját jogán ellene köztörvényi uton tulajdoni keresetet indíthat. E mellett az eredeti visszaszerzése nélkül azok ellen, kiknek eredeti hátratai a másolaton vannak,¹⁵⁾ szintén elfogadás hiánya miatt biztosítási, fizetés hiánya miatt pedig fizetési viszkeresettel élhet, de szintén csak azon kettős feltétel alatt, ha óvással igazolja, hogy az eredeti példányt a gondviselőtől csakugyan követelte, de az neki ki nem adatott, s hogy az elfogadás, illetve fizetés a másolatra nem teljesítettett [V. T. id. 76. §. 2. bek.].¹⁶⁾

fizetheti. De akkor mi jelentősége van a törvény azon rendelkezésének, hogy a megjegyzés elmulasztása a másolatot váltóerejétől meg nem fosztja? Inkább azt lehetne mondani, hogy a viszkereset a másolat bemutatása és óvatolása nélkül is indítható; de ez megint a viszkereset általános feltételeibe ütközik.

¹⁵⁾ Azok ellen, a kiknek eredeti aláírásai nincsenek a másolaton, különösen a kibocsátó ellen, a másolat alapján viszkereset nem indítható.

¹⁶⁾ Utalással a V. T. 73. §-ára, a mely azonban nem eléggé szabatos. A törvény egyes számban mondja, hogy a másolat birtokosa viszkeresettel »csak a 73. §-ban érintett óvás felvétele után élhet«. Ámde a 73. §. két óvást ír elő: egyet a gondviselőnél s egyet a másodlat sikertelen bemutatása miatt. Vajjon tehát a 76. §. mindkét óvára, vagy csak az egyikre s melyikre akar utalni? Az iránt nem lehet kétség, hogy az utalás a gondviselőnél előírt óvára minden esetre vonatkozik, mert az előzők a másolatoknál is jogosan követelhetik, hogy a váltóbirtokos az eredetét keresse. A kérdés tehát csak az, vajjon ezen felül a másolat elfogadásának vagy fizetésének hiánya miatti óvás is szükséges-e? *Plósz* 289. l. és *Apáthy* 99. l. szerint nem. De ehhez szó fér. Hogy a törvény az óvásról egyes számban beszél, az annál kevésbé határoz, mert a 73. §. is csak egyes számban szól az óvásról, daczára, hogy azt két különböző esetre alkalmazza. Nem lehet irányadó az sem, hogy a német vrszb. megfelelő 72. cikke világosan csak a gondviselőnél felveendő óvára utal (hasonlag skandináv V. T. 72. §., svájci köt. jog 789. cz.). Ez csak akkor volna az, ha vagy az előmunkálatokból kitünnék, hogy a magyar törvényhozás a német vrszb. értelmében akart intézkedni, vagy ennek belső ratiója követelné az egyenlő megállapítást. De az előmunkálatokból az egyenlő intézkedés szándéka nem tűnik ki, sőt midőn az *Apáthy*-féle Terv. és a Min. javasl. a megfelelő 27., illetve 26. cikknek a törvénynyel azonos és senki által nem kifogásolt rendelkezését azzal indokolja, hogy »azon okok, melyek a 24. cikkben (V. T. 73. §.) foglalt intézkedés igazolására felhozattak, a viszonyok azonoságánál fogva a

XIII. Elveszett váltók.¹⁾

75. §.

Birói megsemmisítés.

I. A váltó értékpapir lévén, a benne megtestesített követelés érvényesítése annak létezését, birtokát feltételezi. E nélkül a váltó-hitelező sem tulajdonosi és hitelezői minőségét igazolni, sem a törvényben előírt váltócelekvényeket teljesíteni, sem a fizető adós-nak a váltót kiadni nem tudja. Ha tehát a váltó elveszett, akár úgy, hogy egészen megsemmisült, nem létezik többé, akár csak úgy, hogy a tulajdonos birtokából kiesett, a nélkül hogy tudná, kinek birtokába került, a kitől visszaperelhetné: ez a belőle származó követelés elvesztését is maga után vonja. Mindazonáltal a törvényhozások, valamint más értékpapiroknál, azonképen a váltónál is méltányosnak találták, hogy az értékpapirminőségéből

27. cikkekre is teljes mértékben alkalmazhatók«, ez inkább szól a kettős óvás, mint a német vrszb. hű utánzása mellett. A mi pedig a belső ratiót illeti, az a németek által felhozott érv, hogy a másolat elfogadás vagy fizetés végetti bemutatása azért nem követelhető, mert az intézvénnyezett a másolatot sem el nem fogadhatja, sem nem fizetheti, tehát ennek megkisértése ugys fölösleges, — v. ö. *Jolly* 294. l., *Brauer* 128. l., *Volkmar-Löwy* 252. l., *Grünhut* 79. l. stb. — nem kifogástalan, előfordulhatván okok, melyek az intézvénnyezett a másolat kifizetésére is indíthatják, pl. ha az eredeti ezen feltétel alatt adatott ki neki, vagy az eredeti elveszett (az angol V. T. 51. cz. 8. bek. kifejezetten mondja ki, hogy az óvás ilyen esetben a másolat alapján veendő fel). Semmi esetre nem elég erős arra, hogy a másolaton lévő forgatók lemondjanak oly feltételről, a melyhez a viszkeresetteknek általában joguk van. Láttuk különben, hogy egyes német írók és nálunk *Plósz*, velünk együtt, a másolat bemutatását az intézvénnyezettnek megkövetelik oly esetben, midőn a gondviselő nem jelöltetett meg (l. fent. 14. jegyz.). De ha ezt elfogadjuk, akkor már a következetesség is megkívánja, hogy a másolat bemutatását a gondviselő kijelölése esetében se utasítsuk el, midőn a törvény szavai erre nem kényszerítenek. Például szolgálhatnak az olaszok, a kiknél a K. T. a másolatok alapján indítható viszkeresetről teljesen hallgat, s a kik ennek daczára nem riadnak vissza attól, hogy a másolatoknál előírt mindkét óvást követeljék. V. ö. *Supino* 162. l., *Marghieri* III. 69. l. 8. jegyz., *Ruggeri* 110. l.

¹⁾ *Jolly* Von verlorenen Wechseln. Archiv f. d. Wechselrecht 4. köt. 1—48. l.; *Wappäus* Zeitschr. f. d. ges. Hr. 12. köt. 127—136. l. *Beauregard* De la perte des lettres de change. Revue critique de législation et de jurisprudence, 27. évf. 1878., 439—464. l.

folyó ezen elvi következmény enyhíthessék, a hitelezőnek mód nyujtassék a követelést a papir nélkül is érvényesíteni. Elvégre a papir gazdaságilag véve mégis csak puszta eszköz jelentőségével bír, a követelés elvesztésének következménye pedig, különösen oly esetben, midőn az adós teljesen felszabadul minden kötelezettség alól s ez által a hitelező kárával gazdagszik, egyenesen igazságtalanságot foglal magában.

Hogy minő mód nyujtassék a hitelezőnek az elveszett váltóban foglalt követelés fentartására? az iránt a különböző törvényhozások közt nincs teljes összhangzás. A mennyiben az elveszett váltó helyett azt pótló másodlat nem állittatik ki (l. fent 71. §.), minden esetre megkövetelendő, hogy a hitelező ebbeli minőségét az elveszett váltón kívül is kellően igazolni tudja, nehogy jogosulatlan egyén lépjen fel a követeléssel. Másfelől pedig szükséges, hogy, ha az adós a váltó felmutatása és kiadása nélkül köteleztetik a fizetésre, meg legyen védve az ellen, hogy a váltónak netaláni birtokosa őt ismételt fizetésre kényszeríthesse. De e kettős cél biztosítására nem alkalmaztatnak egyenlő eszközök. Némely törvényhozások megelégesznek azzal, ha az elveszett váltó tulajdonát igazoló hitelező birói rendeletet eszközöl ki a fizetés teljesítésére s az adósnak biztosítékot ad, feljogosítván őt egyuttal arra, hogy addig is az adósnál a fizetést letilthassa.²⁾ Más törvényhozások ellenben azt követelik, hogy az elveszett váltó biróilag érvénytelennek, semmisnek nyilváníttassék: megsemmisítés (*amortisatio, mortificatio*), a minek megtörténte után annak alapján senki többé nem léphet fel s a volt tulajdonos feltétlenül hitelezőnek nyilváníttatik.³⁾ A mig tehát az előbbieket inkább arra gondolnak, hogy

²⁾ Ez a francia *Code de com.* rendszere. L. annak 149., 152., 153., 155. cikkét. Követik: a hollandi K. T. 163., 164., 203. cz., a belga V. T. 39., 42., 43., 45. cz., a szerb K. T. 125., 128., 129., 131. cz., a spanyol K. T. 498., 499. cz., s lényegileg az angol-amerikai váltójog is: angol V. T. 70. cz., *Daniel* II. 467. sk. l. A nemzetközi javaslatok közül: 27. brémai hat., antwerpeni jav. 51., 52. cz.

³⁾ Ez a német vrszb. rendszere, mely a porosz Landrecht-en (II. r. 8. cz. 1171—1179. §§.) alapul. Lásd annak 73. cikkét, mely azonban az osztrák vrszb.-ban kibővítettett, mig Németországban a kiegészítés, különösen az eljárás tekintetében, előbb a particularis életbelépt. törvényekben s ezek helyett az 1877. évi birod. perrendtartásban történt (837—850. cz.). Követik: a svájci köt. jog 791., 793—800. cz., a skandináv V. T. 73—75. §§., a olasz K. T. 329—331. cz., a román K. T. 354—356. cz.,

az elveszett váltó tulajdonosa minél előbb érvényesíthesse követelését, ellenben a netaláni váltóbirtokos jogait érintetlenül hagyják: addig az utóbbiak oly végleges állapotot akarnak létesíteni, melyben az elveszett váltó a megsemmisítést kimondó birói határozat által pótoltatik. Magától értetődik, hogy az utóbbi rendszer csak úgy van helyén, ha a netaláni váltóbirtokosnak elégséges alkalom nyújtatik jogainak érvényesítésére, de ennek folytán a birói megsemmisítés szükségképen hosszabb ideig tartó eljárást foglal magában, melynek befejezte előtt az elveszett váltó tulajdonosa szintén csak feltételes jellegű segítségben részesíthető.

II. A magyar Váltótörvény az »elveszett« váltókra nézve,⁴⁾ épügy mint az előbbi magyar váltójog,⁵⁾ a birói megsemmisítés rendszerét fogadta el, a mely nálunk más értékpapírok elveszése esetében is követtetik.⁶⁾ De az elveszett váltóból eredő követelés fentartását a megsemmisítés után is csak korlátozottan engedi meg, a mennyiben ugyanis a váltótulajdonos nem minden váltókötelezett, hanem csak az elfogadó ellen léphet fel.⁷⁾ A viszkeresetileg kötelezett kibocsátó és forgatók ellen tehát a váltó megsemmisítése alapján váltójogilag fellépni nem lehet.⁸⁾ Ezekkel

és a visszaállítás (*reforma*) elnevezése alatt a portugalli K. T. 484. cz. A nemzetközi javaslatok közül: brüsseli jav. 61. cz., *Institut* jav. 98. §.

⁴⁾ A törvény nagyon szűken csak »elveszett« váltókról szól. De nem szenved kétséget, hogy ez alatt a váltóbirtokosnál megsemmisült (elégett, összetépett), valamint az ellopott, elrabolt, elsikkasztott váltót is érti. V. ö. *Plósz* 476., 478. l., *Apáthy* 256. l., C. 201/95. (J. 96. 49. l., M. 8., 413. l.), mely egyuttal helyesen kiemeli, hogy csak a véletlenül megsemmisült váltó semmisíthető meg, nem ha a váltóbirtokos azt szándékosan semmisítette meg, nevezetesen a váltón lévő nyilatkozatokat (elfogadmányt) szándékosan kitörölte.

⁵⁾ 1840: XV. t.-cz. I. r. 190—192. §§.

⁶⁾ V. ö. *Szerző* Keresk. jog. II. 134. §.

⁷⁾ Ez világosan kitűnik a törvény intézkedéseiből, melyek egyedül az elfogadóról szólnak. L. az előmunkálatokat is: *Apáthy*-féle Terv. és Min. javasl. ind. a 119., illetve a 118. czikkhez, Képvh. igazs. biz. jelentése a 78—80. §§-hoz. V. ö. *Plósz* is 478. sk. l., *Apáthy* I. 256. sk. l., *Mutschenbacher* 199. l. Az elfogadóval azonban egyenlő annak kezelése vagy együttaláírója, a kik szintén egyenes adósokként felelősek, ugyszintén saját váltónál a kibocsátó (l. alább III. rész). De nem a névbecsülési elfogadó, a mit a bemutatás és óvás miatt azok is kénytelenek elismerni, a kik őt egyéb tekintetben a közönséges elfogadóval azonosítják. V. ö. *Thöl* 715. l. *Jolly* id. h. 18. l., *Renaud* 343. l., *Hartmann* 495. l. stb., *Plósz* 477. l.

⁸⁾ Ez az uralkodó felfogás szerint a német-osztrák vrszb. állás-

szemben a váltóbeli jogok csakis másodlat kiállítása útján tartathatók fenn.⁹⁾ E korlátozás azon alapul, hogy a V. T. a viszkereset feltételét képező bemutatást és óvást, a melyek a váltó birtoka nélkül nem teljesíthetők, annyira szükségesnek tekintti, mikép azokat a váltó elveszése esetében sem tartotta mellőzhetőeknek.¹⁰⁾ Épen azért a váltótulajdonos az oly telepített váltók megsemmisítését, melyeken az intézvényezettől különböző személy van telepesként kijelölve,

pontja is. V. ö. *Thöl* 711. sk. l., *Brauer* 130. l., *Volkmar-Löwy* 255. l., *Liebe* 198. l., *Renaud* 343. l., *Hartmann* 494. l., *Lehmann* 586. l., *Rehbein* 90. l., *Blaschke* 226. l. stb. De vannak írók, a kik a megsemmisített váltó alapján viszkeresetet is adnak, feltéve hogy az óvás az elveszés előtt már fel volt véve. Így különösen *Dernburg* 868. l., *Canstein* 205. l., *Starb* 162. l., *Grünhut* II. 278. l. s a kibocsátóra nézve: *Jolly* id. h. 20. l. A svájcz i köt. jog szintén úgy magyaráztatik, hogy a megsemmisítés alapján viszkeresetnek nincs helye. V. ö. *Cohn* id. h. 163. l. Más törvényhozások szerint ellenben kétségtelen, hogy az elveszett váltóból viszkereseti jogokat is lehet érvényesíteni és pedig nemcsak akkor, ha a váltó már óvatolva volt, hanem akkor is, ha a lejárát, illetve óvási határidő előtt veszett el. V. ö. francia *Code de com.* 153. cz., belga V. T. 43. cz., szerb K. T. 129. §., olasz K. T. 331. cz., román K. T. 356. cz., angol V. T. 70. cz., spanyol K. T. 498. cz., portugalli K. T. 484. cz. 3., 4. bek. Középállást foglal el a hollandi K. T. 203. cz. és skandináv V. T. 74., 75. §§., melyek szerint viszkeresetnek csak a kibocsátó ellen van helye, előbbi szerint ez ellen is csak akkor, ha az óvás fel volt véve.

⁹⁾ L. fent 71. §. Esetleg azonban ez nem segít. Pl. ha a kibocsátó nem található.

¹⁰⁾ V. ö. *Apáthy*-féle Terv. és Min. javasl. indokl. a 119., illetve 118. czikkhez, épúgy mint a német vrszb. szempontjából a porosz tervezet ind. 94. l. Azonban ez az ok legfelebb arra az esetre talál, ha a váltó az óvás felvétele előtt veszett el, de nem arra az esetre, ha a váltó már óvatolva volt s csak azután veszett el. De még az előbbi esetben sincs eléggé igazolva a viszkereset megtagadása, mert ha a törvény az elfogadóval szemben magáról a váltóról mondhatott le, akkor az előzőkkel szemben bátran lemondhatott volna az alakszerű óvásról is, pótoltatván azt az óvási cselekménnyel, a mely a váltó bemutatása nélkül teljesítettik. Példa reá a francia *Code de com.*, melynek 153. czikke, a szabályszerű óvás (*protêt*) helyett, alakszerűtlen *acte de protestation*-t ír elő a váltóból eredő jogok fentartására. L. belga V. T. 43. cz., spanyol K. T. 498. cz. is, míg pl. a skandináv V. T. 75. §-a beéri a váltó elveszése miatt felvett óvással, az angol V. T. 51. cz. 8. bek., az olasz K. T. 305. cz. és a román K. T. 328. cz. pedig megengedi az óvás felvételét az elveszett váltó másolata vagy lényeges tartalmának írásbeli feljegyzése alapján, sőt a szerb K. T. 129. §-a a váltó elveszése esetében az óvás felvételéhez még ezt sem kívánja. V. ö. *Plósz* is 477. l. 2. jegyz.

s melyeknél, mint tudjuk, a bemutatás és óvás az elfogadó elleni váltókereset fentartására is szükséges (l. fent 44. §.), csak akkor kérelmezheti, ha a telepesnél kellő időben történt bemutatást óvással igazolja [V. T. 78. §. 2. bek.].¹¹⁾ A miből egyuttal kitűnik, hogy a szóban forgó telepített váltók birói megsemmisítése csak akkor foglalhat helyet, ha a lejárat, illetve az óvás felvétele után veszték el.¹²⁾ De annak folytán, hogy a megsemmisítés által csak az elfogadó elleni váltói jogok tarthatók fenn, az olyan telepített váltók, melyeken külön telepes megjelölve nincs, valamint a nemtelepített váltók is csak abban az esetben semmisíthetők meg, ha az elvesztés idején már el voltak fogadva. El nem fogadott elvesztett váltó birói megsemmisítése egyáltalában nem lehetséges.¹³⁾ Kivétel csak az olyan elvesztett másodlatra nézve teendő,

¹¹⁾ Más törvényekben nincs kimondva, de a német-osztrák váltójogban is elismerik. V. ö. *Thöl* 716. l., *Jolly* id. h. 14. l., *Benaud* 342. l., *Volkmar-Löwy* 256. l., *Hartmann* 495. l., *Rehbein* 90. l., *Theumann* 198. l. (osztrák legf. itsz.), *Canstein* 205. l. 32. j. stb. Utóbbi oly nézetet is említ, mely szerint a telepített váltó elfogadója ellen époly kevésbé van keresetnek helye az elvesztett váltóból, mint az előzők ellen. De az általa idézettek is csak óvás hiánya esetére tagadják meg a keresetet. A mennyiben külön telepes kijelölve nincs, vagy a telepes maga a váltóbirtokos, óvás, valamint általában (l. fent 44. §.), úgy elvesztett váltónál sem szükséges. Az utóbbit a V. T. 78. §. kifejejtette. V. ö. *Plósz* is 479. l.

¹²⁾ Ez is mutatja, mennyire ki nem elégítő az a segítség, a mit a V. T. a váltó elveszése esetében nyújt. Az a tervezetekben a 119., illetve 118. cikkhez felhozott indok, hogy, ha az óvás nem követeltetnék, az azt elmulasztó fél az elvesztés állítása által kijáthatásán a törvényt: csak azon feltétel alatt bir alappal, ha az óvás más hasonló cselekvénnyel nem pótolható, a mi azonban, mint azt a külföldi törvények bizonyítják (l. fent 10. j.), nem áll.

¹³⁾ Ez a congruentia a megsemmisítési kérvény és a megsemmisítés hatálya között a V. T. id. 78. §. 2. bek.-ben világosan ki van mondva a telepített váltókra nézve. De nyilván nem mint kivétel, hanem csak mint a hallgatag feltételezett szabály alkalmazása. V. ö. *Plósz* is 478. l., *Apáthy* I. 256. l. s a német-osztrák vrszb. szempontjából, dacára, hogy ott a telepített váltókra vonatkozó intézkedés nincs: *Thöl* 713. l., *Hartmann* 493. l., bár a gyakorlat a megsemmisítési eljárást el nem fogadott váltóknál is megengedi. V. ö. *Rehbein* 95. l. Minthogy a megsemmisítés alapján viszkeresetnek nincs helye, az el nem fogadott elvesztett váltó megsemmisítésére rendszerint nincs is szükség, a váltótulajdonosnak módjában állván, az intévényezettnél az elfogadást és fizetést letiltani s másodlatot követelni. Csupán a kibocsátó és a nem óvatolt telepített váltó elfogadója elleni gazdasági kereset miatt van reá szükség (l. alább 80. §.) s ez esetben meg is

a mely az annak járulékát képező elfogadott példány visszaszerzésére volt szükséges.¹⁴⁾ Ugyanazon okból még az elfogadott eredeti váltó visszaszerzésére szükséges forgatott másolat megsemmisítése is helyt foglalhat. Az a körülmény, hogy az elveszett váltó már elévültnek mutatkozik, vagy a váltókövetelés a váltó alapján már bepereltetett, esetleg már birói ítélettel állapítottatott meg, s csak azután veszett el, a megsemmisítést sem nem akadályozza, sem fölöslegessé nem teszi.¹⁵⁾ Még az sem elegendő ok a megsemmisítés megtagadására, hogy az elvesztett váltó még nem volt minden lényeges kellékkel ellátva, tekintve hogy a váltó hiányos kellékei később is kitölthetők.¹⁶⁾

kell engedni. *Plósz* 479. l. 8. jegyz. a gazdagodási kereset céljára a perrendtartás szabályai szerinti megsemmisítési eljárást tartja alkalmazandónak, a mi azonban sem a V. T. intézkedéseinek kizárólagosságával, sem a ptr. 529. §-ával nem egyeztethető össze, utóbbi határozottan kimondván, hogy a közforgalom tárgyait képező értékpapírok megsemmisítésének módjáról külön törvény fog intézkedni. Az 1881: XXXIII. t.-cz. 1. §-a is kifejezetten kizárja a váltókat.

¹⁴⁾ V. ö. fent 73. §. *Hartmann* 497. l., *Plósz* 479. l.

¹⁵⁾ V. ö. *Plósz* 478. l. 6. jegyz., 479. l., *Rehbein* 95. l., *Staub* 159. l. A marasztalás annál kevésbé teszi fölöslegessé a megsemmisítést, mert a váltó a végrehajtási kérvényhez is melléklendő. L. 1881 LX. t.-cz. 6. §. 2. bekezd.

¹⁶⁾ Ezt a német-osztrák váltójogban általában elismerik, legalább a mennyiben oly blanco-elfogadmányról van szó, a melyen még a kibocsátói aláírás hiányzik, bár ily esetben is a megsemmisítési határozatnak csak nemleges hatályt tulajdonítanak, t. i. hogy a váltót más nem töltheti ki ellenben az elvesztőnek a megsemmisítés folytán kereseti jogot az elfogadó ellen nem adnak. V. ö. *Rehbein* 95. l., *Theumann* 199. l., *Staub* 159. l., *Dernburg* 867. l., *Canstein* 265. l., *Merfeld* Gruchot-féle Beiträge 32. köt. 291. sk. l. Az utóbbi korlátozás azonban nem indokolt, mert ha a váltóbirtokos a hiányzó kellékeket kitöltheti (l. fent 30. §. és alább 83. §.), akkor a következetesség azt kívánja, hogy a megsemmisítés ne csak a váltót a maga egészében, hanem a hiányzó kellékeket is pótolja, fenmaradván az elfogadónak a megsemmisítés mellett is az a joga, hogy a jogosulatlan kitöltésből kifogást tegyen. Nálunk a lényeges kellék hiányában szenvedő váltó megsemmisítését egyenesen kizárja a Váltóelj. 3. §. 7. pontja. Minthogy azonban maga a V. T. ezt nem mondja, hanem csak azt kívánja, hogy az elveszett váltó »lényeges tartalma« jelöltessék meg, a mi a lényeges kellékekkel nem egyenlő, a Velj. megszorító intézkedését a V. T. 93. §-ára való tekintettel törvényellenesnek kell nyilvánítani. Ez intézkedés különben gyakorlatilag is helytelen, mert a legkönnyebben megkerülhető az által, hogy az elvesztő a hiányzó kellékeket, a kitöltési szándékhoz képest, mint már meg-

III. A birói megsemmisítés perenkivüli eljárás útján történik,¹⁷⁾ s miként az értékpapiroknál általában, két részből áll. Az első az eljárás megindítását és az ismeretlen birtokos felhívását, a második magának a megsemmisítésnek kimondását foglalja magában.

1. A **V. T. 77. §**-a szerint a megsemmisítést az elveszett váltó tulajdonosa¹⁸⁾ a fizetési hely illetékes bíróságánál kérelmezheti, értvén ez alatt a váltóügyekben eljáró e. f. kir. törvényszéket.¹⁹⁾ A kérvényező kötelessége a váltó másolatát bemutatni, vagy legalább annak lényeges tartalmát megjelölni és a váltó előbbi birtoklását kimutatni.²⁰⁾ Ha a bíróság a beterjesztett adatokat elégségeseknek találja, az elfogadónál a fizetést betiltja²¹⁾

levőket adja elő. V. ö. ily esetet **L. I. 2/79.** (D. 22., 30. l.), a mely csak azért utasította el felperest a megsemmisítési végzés alapján indított fizetési perben, mert az elfogadói aláírás valódiságát nem bizonyította.

¹⁷⁾ Váltóelj. 3. §. 7. pont és 47. §., mely utóbbi egyuttal 3 nap alatt beadandó felfolyamodást is ad ugy az elsőbirói, mint a megváltoztatandó másodbirói határozat ellen.

¹⁸⁾ Csak a tulajdonos kérheti a megsemmisítést, tehát nem pl. maga az elfogadó. V. ö. **C. 11/86.** (P. T. 12., 157. l.), **B. T. 1504/81.** (Ü. L. 86. 14. sz.), *Győri T.* 1595/91. (J. Sz. 5., 295. l.). A tulajdonos alatt azonban nemcsak a rendeltvényes vagy utolsó forgatmányos, hanem a kibocsátó is értendő, ha a váltó előbbi birtoklását ki tudja mutatni (pl. a részéről történt beváltás után vett el). V. ö. *Plósz* is 480. l. 12. j. A tulajdonossal egyenlő továbbá a záloghitelező, még ha nem is forgattatott reá a váltó; különösen a végrehajtató is a *Végr. T.* 80. §. 2. bek. értelmében.

¹⁹⁾ Velj. 3. §. 2. bek.

²⁰⁾ Pl. keresk. könyvekkel, tanukkal, óvási oklevéllel stb. A bíró a beterjesztett adatokat szabadon mérlegeli, a nélkül hogy szabályszerű bizonyítást követelhetne. Elég, ha a birtoklás valószínűvé tétetik. V. ö. *Plósz* is 480. l., *Apáthy* 258. l. Az elveszést igazolni nem szükséges. A képvh. igazs. bizottságának javaslata ezt is tartalmazta ugyan, de a főrendiház módosítása folytán elejtetett. L. *Főrend. ház irom. id. h.* 55. l.

²¹⁾ Ez azért történik, mert különben az elfogadó nem tagadhatná meg a fizetést a megsemmisítési eljárás folyamán jelentkező váltóbirtokosnak, minek folytán a megsemmisítés céltalan volna. A külföldi törvényhozások a megsemmisítési kérvény folytán hivatalból kimondott birói letiltást nem ismerik. A *svájci* köt. jog 791. czikke szerint a birói letiltás önállóan kérendő, de a megsemmisítési eljáráson kívül is kérhető; míg az *olasz* K. T. 298. cz., a *román* K. T. 321. cz. és a *portugalli* K. T. 319. cz. a megsemmisítési eljárás elfogadása mellett is a francia bíróságon kívüli letiltását (*opposition*) tartották meg. Németországban és Ausztriában csakis

és a hivatalos hirlapban ²²⁾ hirdetményt bocsát ki, melyben a váltó birtokosát felszólítja, hogy igényeit a váltó felmutatása mellett ²³⁾ 45 nap alatt bejelentse, ²⁴⁾ ellenkezőleg a váltó újabb kérelemre semmisnek fog nyilváníttatni. ²⁵⁾ A 45 napi határidő, ha a váltó még le nem járt, a lejáratot követő első naptól, ²⁶⁾ lejárt váltónál a váltómegsemmisítési eljárás megindítása iránt kibocsátott hirdetménynek a hivatalos hirlapban első megjelenését követő naptól számíttatik.

zárlat útján lehet a fizetést megakadályozni. V. ö. *Liebe* 195. l., *Volkmar-Löwy* 256. l.

²²⁾ Ez csak közvetve van kimondva a V. T. 77. §. 3. bek.-ben. Hivatalos hirlap: Budapesti Közlöny, Horvát-Szlavonországban: Narodne Novine. Más hirlapokban való hirdetés sincs kizárva, ha a fél kívánja, a ki természetesen a hirdetési költséget fizeti.

²³⁾ Ebből nem szabad arra következtetni, mintha a váltó felmutatása nélkül nem lehetne az elvesztő ellen fellépni. Így, ha a váltó tényleg elveszett, de a megsemmisítést nem a tulajdonos kéri, utóbbi a megsemmisítést jogosulatlanul kérő ellen szintén felléphet. Ily esetben azonban maga a megsemmisítési eljárás nem függesztetik fel, hanem csak arról lehet szó, hogy a harmadik igényének peruton való eldöntéséig a váltóösszeg birói kézhez tétessék le s a megsemmisítést kimondó határozatban az igénylő joga fenntartassék. A német perrendt. 830. §-a az utóbbi mellett vagylagosan a megsemmisítési eljárásnak a per eldöntéséig való felfüggesztését is megengedi.

²⁴⁾ A 45 napi határidő már az 1840. évi V. T. I. r. 190. §-ában tartalmaztatik. Ugyanannyi a határidő az osztrák vrszb. 73. cz. szerint, míg Németországban a perrendt. 846. §. szerint 6 hónap, a svájci köt. jog 796. cz. szerint, a bíró belátása szerint, 3 hónaptól egy évig, esetleg kevesebb, ha az elévülés előbb következik be; az olasz K. T. 330. cz. és a román K. T. 355. cz. szerint a belföldön kiállított váltókra nézve 40 nap, a külföldön kiállított váltóknál a viszkreset elévülési ideje (60, 120, 240 nap).

²⁵⁾ A joghátrány megjelölése nincs ugyan a törvényben előírva, de azért nem mellőzhető, mert különben a váltóbirtokos arra hivatkozhatnék, hogy nem tudta, mi vár rá, ha a váltót be nem mutatja. Az 1868: LIV. t.-cz. 530. §. és az 1881 XXXIII. t.-cz. 9. §-a a joghátrány megjelölését határozottan előírja.

²⁶⁾ Látra szóló váltóknál a 45 napi határidő a V. T. 31. §. értelmében a kiállításától számított két év, illetve a kibocsátó által kijelölt bemutatási határidő utolsó napját követő naptól; láttán bizonyos időre szóló váltóknál az ahhoz hozzászámítandó lejáratú idő utolsó napját követő naptól foly. V. ö. fent 40. §., *Plósz* 478. l. 5. jegyz. A német perrendt. 847. §. szerint az ilyen váltóknál a határidő s hirdetvény első közzétételétől foly, a mi helyesebb.

2. A hirdetmény kibocsátásával a megsemmisítési eljárás első része be van fejezve s most várni kell, vajjon a hirdetményi határidő alatt jelentkezik-e valaki a váltóval vagy nem? Ha azonban a váltó már lejárt, a tulajdonos az elfogadótól már addig is a váltóösszeg kifizetését követelheti;²⁷⁾ de minthogy a váltó még nincs hatályon kívül helyezve, tehát még nem bizonyos, hogy ő a jogos hitelező: csak ha a megsemmisítésig, illetve a váltóbirtokos igényének megszűntéig kellő biztosítékot nyújt.²⁸⁾ Ily biztosíték adása nélkül a váltótulajdonos csak azt követelheti, hogy az elfogadó a váltóösszeget bírói kezekhez letegye [V. T. 78. §. 1. bek.]. A biztosíték, épügy mint a letétel, az ismeretlen és esetleg jelentkező váltóbirtokos javára szolgál, a kivel szemben az elfogadó a fizetés, illetve letétel folytán szabadul.²⁹⁾

²⁷⁾ Peruton is, a váltóeljárás szabályai szerint, a mihez a megsemmisítési eljárás megindítását elrendelő, illetve a tilalmat kimondó bírói határozat elegendő. V. ö. C. 19/89. (D. Uj f. 24., 24. l.), mely egyuttal kimondja, hogy e perben a váltó előbbi birtoklásának kimutatása, a melynek elbírálása már a megsemmisítési kérvény folytán történt, nem szükséges, hogy azonban a beperelt elfogadó elfogadói aláírását ebben a perben épügy megtagadhatja, mint a megsemmisítés utáni fizetési perben, mely esetben, minthogy az abban hozott érdemleges határozat végítélet természetével bir, föeskü általi bizonyításnak van helye.

²⁸⁾ A biztosíték módját és mennyiségét a bíróság határozza meg. A V. T. 25. §. 2. bekezd.-nek az a szabálya, hogy első sorban a felek meg egyezése irányadó, itt azért nem alkalmazható, mert nem az elfogadó, hanem a harmadik érdekéről van szó. Helytelen ellenk. *Apáthy* I. 259. l. — A biztosíték fentartását a törvény csak a megsemmisítésig rendeli, tehát csak azon esetre gondol, ha a váltó megsemmisítették. Magától értetik azonban, hogy a biztosíték akkor is fentartandó, ha a váltóbirtokos jelentkezik, a míg csak ennek igénye a felvett összeghez jogerejüleg el nem döntetik, illetve ez vissza nem fizettetik, vagy az igény el nem évül.

²⁹⁾ Többnyire ugyan az a felfogás, hogy a biztosíték az elfogadó javára szolgál, hogy a jelentkező váltóbirtokos igénye ellen védve legyen. Ez helyes lehet ott, a hol a fizetés az elfogadónál le nem tiltatik s ez ennek folytán a fizetést a váltóbirtokos irányában meg nem tagadhatja. Így nevezetesen Ausztriában és Németországban. De nálunk nem, tekintve, hogy az elfogadó a letiltás folytán a váltóbirtokosnak sem nem fizethet, sem nem tartozik fizetni, a letiltás feloldása pedig az elvesztő kezéhez történt fizetést, a melyre az elfogadó keresetileg is szorítható s a mely épen azért valóságos fizetés erejével bir, meg nem történtté nem teszi, azt tehát a váltóbirtokos tőle még egyszer nem követelheti. V. ö. *Dernburg* is 869. l. 14. j. Ámde ily körülmények között az elfogadónak a biztosítékre semmi szüksége nincs, hanem csakis a váltóbirtokosnak, a ki most már csak a fizetést felvevő elvesztő

IV. A további eljárás a szerint alakul, vajjon valaki a váltóval a hirdetményi határidő alatt jelentkezett-e vagy nem?

a) Ha a kibocsátott hirdetmény folytán váltóbirtokosul senki sem jelentkezett, a váltó, a tulajdonos újabb kérelmére, semmisnek nyilvánítatik,³⁰⁾ a minek megtörténte után a váltó biróilag elismert tulajdonosa az elfogadótól a váltó kifizetését váltójogi uton követelni jogosítva van [V. T. 79. §. 1. és 2. bek.]. A megsemmisítést kimondó birói határozatnak tehát a kérvényező javára kettős hatása van: egyrészt a váltó netaláni kirtokosával szemben, a kinek hitelezői minőségét végleg megszünteti és a kérvényező részére állapítja meg;³¹⁾ másrészt az elfogadóval szemben, a kinek irányában igazolt váltótulajdonosnak nyilvánítatik épügy, mintha valóban a váltó birtokában volna: a váltó birtoka és a belőle származó tulajdonosi és hitelezői igazoltság a megsemmisítési határozat által teljesen helyettesítettik úgy, hogy a kérvényező ennek alapján az elfogadó ellen váltókeresettel is felléphet.³²⁾ Ellenben, minthogy

ellen léphet fel s ebbeli követelésére nézve kétségkívül veszélyeztetve van. V. ö. ily értelemben a francia írók közül *Nouguier* I. 582. l. és különösen *Beauregard* id. h. 441. sk. l. a *Code de com.* azon lényegileg hasonló rendelkezése alapján, mely szerint az elvesztő a fizetést az elfogadónál letilthatja s azt ettől birói határozat alapján és biztosíték mellett követelheti (l. fent 2. jegyz.). A többség ugyan ezt a biztosítékot szintén az elfogadó javára történnék tekinti, de pl. *Lyon-Caen* 231. l. is elismeri, hogy az ellenkező magyarázat észszerűbb, melyet nagy sajnálatára csak a törvény szövegére és előzményeire való tekintettel nem fogadhat el. A bemutatóra szóló papírok elvesztéséről szóló 1872. évi július 5-ki törvény 9. cikke már határozottan kimondja, hogy a kiállító biztosíték adása melletti fizetés által szabadul a kötelezettség alól s hogy a papír birtokosa csak a tilalommal élt elvesztő, illetve az ez által állított kezes ellen fordulhat.

³⁰⁾ A törvény nem mondja, vajjon hivatalból, avagy újabb kérvény folytán? De a gyakorlat az utóbbi értelemben jár el. Az 1868: LIV. t.-cz. 533. §-a és az 1881: XXXIII. t.-cz. 14. §-a kifejezetten előírja.

³¹⁾ A megsemmisítést kimondó végzés ennyiben ítélet hatályával bir, melylyel szemben a váltóbirtokos légfelbb kártérítést követelhet a megsemmisítést kérőtől, ha ennek ahhoz joga nem volt.

³²⁾ A megsemmisítést kérő jogait engedmény által másra is átruházhatja és pedig még a megsemmisítési eljárás folyamatba tétele előtt is s a nélkül, hogy az engedményt a megsemm. végzésre is kellene vezetni. V. ö. C. 506/85. (D. Uj f. 13., 244. l.). Forgatmány általi átruházás azonban ki van zárva. A megsemm. végzés nem birhat a váltó tulajdonságával, hogy mint forgalomképes értékpapír szerepeljen. V. ö. *Volkmar-Löwy* 254. l., *Dernburg* 869. l., *Rehbein* 98. l., *Staub* 162. l.

az elfogadó a megsemmisítési eljárásban nem vesz részt, a hozott határozat nem alkalmas arra, hogy a váltót az ő elfogadói minőségének igazolására nézve is pótolja. Ha tehát az elfogadó tagadásba veszi, hogy a váltót mint elfogadó egyáltalában vagy korlátlanul aláírta, a kérvényező ezt az ellene indított perben a megsemmisítési határozat daczára bebizonyítani tartozik.³³⁾ Azokon a jogokon, melyekkel az elfogadó a váltó tulajdonosa ellen bír, a megsemmisítési végzés semmit sem változtat; az elfogadó tehát az őt illető kifogásokat a megsemmisítési határozat alapján felépő tulajdonos ellen épügy érvényesítheti, mintha a váltó alapján lépne fel.^{33a)} A mennyiben az elfogadó már a megsemmisítés kimondása előtt biztosíték mellett fizetett, vagy a váltóösszeget bírói kézhez tette le, a kérvényező a megsemmisítési határozat alapján a biztosíték visszaadását, illetve a letett összeg kiutalványozását követelheti.

b) Egészen másként alakul a dolog, ha a birtokos a váltót a kitűzött határidő alatt bemutatja. Most már a váltó megkerült, igazolva van, hogy a váltó nem veszett el egészen, megsemmisítésről tehát nem lehet szó többé, hanem csak arról, hogy kinek van joga a váltóra, ki annak igazi tulajdonosa? Ennek eldöntésére a perenkivüli megsemmisítési eljárás már nem alkalmas, az tehát megszüntetettik és a kérvényező tulajdoni jogának a váltóbirtokos elleni érvényesítésére és pedig, mint-hogy nem a váltóból eredő jogról van szó, a köztörvény útjára utasítandó [V. T. idézett 79. §. 2. mond.].³⁴⁾ Ezzel kapcsolatban egyuttal a kérvényező részére elrendelt tilalom is feloldatik, nem forogván fenn elég ok, azt a jelentkező váltóbirtokos ellen fentartani. Ennek folytán az elfogadó a fizetést az utóbbi irányában már nem tagadhatja meg, s ha tényleg fizet, az elvesztő a

³³⁾ V. ö. C. id. 19/89., Képvh. igazs. bizotts. jelentése id. h. 71. l., kifejezetten: 1840. V. T. I. r. 191. §.

^{33a)} Felhozhatja pl. azt, hogy a váltóbirtokos a megsemmisített váltót a megsemmisítési eljárás előtt maga szándékosan semmisítette meg, az elfogadói nyilatkozatot törölte. V. ö. C. 201/95. (J. 96. 49. l., M. 8., 413. l.) és fent 4. jegyz.

³⁴⁾ Határidő a per megindítására nem tűzetik ki. Nincs is reá szükség, minthogy a kérvényező részére elrendelt tilalom feloldatik. A svájci köt. jog 792. cz. szerint a bírő megfelelő határidőt tűz s a tilalom csak akkor oldatik fel, ha a kereset annak leteltéig meg nem indítatik.

fizetett összeget az elfogadónak kiadott s különben is fölöslegessé vált váltó helyett csak a váltóbirtokostól követelheti. Ha az elvesztő a fizetést meg akarja akadályozni, ezt csakis bírói zárlat alkalmazása mellett teheti.³⁵⁾ A tulajdoni per megindítása magában véve a váltóbirtokost a váltóból eredő jogok érvényesítésében nem akadályozza.³⁶⁾ A mennyiben az elfogadó a váltóösszeget bírói kézhez tette volt le, a tulajdoni kereset a váltóbirtokost zárlat hiányában annak felvételében sem gátolja; míg ha az elfogadó biztosíték mellett fizetett az elvesztőnek, a váltóbirtokos az utóbbi ellen önálló vagy viszontkeresettel a felvett összeg visszafizetését követelheti, vagy az adott biztosítékból elégítheti ki magát.³⁷⁾

76. §.

Tulajdoni kereset.¹⁾

I. A Váltótörvény a megsemmisítési eljárással kapcsolatban a váltóbirtokos ellen, bár csak köztörvényi uton, indítható ²⁾ tulajdoni keresetről is intézkedik, a mely annak folytán, hogy a váltó értékpapir, s hogy a váltókövetelés a váltólevélben meg van testesítve, nemcsak magára a papirra, hanem a követelésre is kihat, nemcsak a váltólevél birtokára, hanem egyuttal a hitelezői minőség visszaszerzésére is irányul. Gazdaságilag ugyan a váltónál épügy mint az értékpapiroknál általában, a benne kifejezett követelés a fő s a papir csak a követelés alakja, melynek önálló jelentősége nincs s ebből a szempontból tulajdoni keresetről, a mely csak dolgokra, de nem követelésekre nézve foglal helyet, a váltókövetelésnél nem lehetne beszélni. Jogilag azonban a követelés elvileg a papir sorsához van kötve, tehát a papir a fő s a követelés csak ennek járuléka, következésképen a váltópapirra irányuló tulajdoni kereset szükségképen a váltókövetelés visszaszerzésére is irányul,

³⁵⁾ A Végreh. t. 237. §. *a)* és *b)* pontja alapján.

³⁶⁾ V. ö. C. 246/82., illetve B. T. 4896/81. (D. Uj f. 2., 126. l.).

³⁷⁾ Ez szükségképen foly abból, hogy a letétel, illetve biztosítás a váltóbirtokos javára történik. Másként *Plósz* 484. l., a ki az ellenkező felfogásból indul ki, de maga sem tartja az ebből eredő következményeket kielégítőeknek (24. jegyz.).

¹⁾ V. ö. különösen: *Goldschmidt Zeitschrift f. d. ges. Handelsrecht* 8. köt. 313 sk. l.

²⁾ L. kifejezetten V. T. 79. §. 2. mond. A tulajdoni kereset nem kereset a váltóból, hanem a váltóra.

a váltókövetelésre nézve is van valóságos tulajdoni kereset (*rei vindicatio*).³⁾ Ezzel nem akarjuk azt mondani, mintha minden oly esetben, midőn valaki a váltót jogosulatlanul visszatartja, csakis tulajdoni keresettel lehetne azt visszaparolni. Eltekintve attól, hogy a váltó esetleg rendes vagy sommás birtokkeresettel is visszaszerezhető,⁴⁾ lehetséges, hogy a váltóbirtokos a váltó kiadására személyes keresettel is kényszeríthető.⁵⁾ De ilyen kereset is közvetlenül nem a váltókövetelésre, hanem magára a váltólevélre irányul, a mellett semmi különös intézkedést nem igényel; holott a váltóra vonatkozó tulajdoni keresetnél külön kérdés, hogy annak minő feltételek alatt adható hely? A V. T. erre vonatkozó intézkedése különben nemcsak azon esetre vonatkozik, ha a váltó elveszett s a tulajdoni kereset a megsemmisítési eljárás folyamán jelentkező váltóbirtokos ellen indítatik, hanem a megsemmisítési eljárástól függetlenül minden oly esetben alkalmazandó, midőn a váltó tulajdona vitássá válik.⁶⁾

³⁾ Ez ma már alig képezi vita tárgyát, míg régebben élénken vitakoztak a fölött, vajjon lehetséges-e egyáltalában tulajdoni keresetről az értékpapiroknál s különösen a váltónál a követelésre kihatólag beszélni? Némelyek a keresetet csakis személyes természetűnek akarták elismerni. Így Gönner Von Staatsschulden 235. sk. 1., Jolly Archiv f. d. W. R. 4. köt. 36. sk. 1. (*actio ad exhibendum*), Unger Die rechtliche Natur der Inhaberpapiere 138. l. (*actio in rem scripta*), Volkmar-Löwy 259. l. Az igaz, hogy ha az értékpapiroknál jogilag nem a papírt, hanem a követelést tekintjük a fődolognak, s nem a papír tulajdonosát mint ilyent hitelezőnek, a tulajdoni kereset elvileg nehezen construálható. V. ö. erre nézve Thöl Handelsrecht 6. kiad. 700. l., W.-R. 704. l.

⁴⁾ Rendes birtokkeresettel a tulajdoni keresetet helyettesítő *publiciana in rem actio* értelmében (v. ö. Szerző Polg. tvkezés rendje I. 40. §. 8. jegyz.). Ennek akkor lesz helye, ha felperes a váltóhoz való tulajdonjogát a forgatmányoknak a rendelvényesig összefüggő lánczolatával nem tudja igazolni.

⁵⁾ V. ö. L. I. 3889/78. (D. 21., 107. l.): fizetés helyetti adás folytán törlesztés alapján indított kereset a váltó visszaadására. Különösen a letéteményes vagy megbízott ellen lehet helye ily személyes keresetnek.

⁶⁾ A V. T. 80. §-a csak külső kapcsolatban áll a megsemmisítésre vonatkozó előző szakaszokkal s a fejezetcímről: »elveszett váltók« sem szabad szorosan venni. A tulajdoni keresetre vonatkozó intézkedés egyébiránt nem is csupán magának a váltónak kiadására irányuló keresetre alkalmazandó, hanem pl. az olyan keresetre is, mely a bírói kézhez letett váltóösszeg tulajdona iránt foly. V. ö. Thöl 709. l. 10. j., Borchardt Zusatz 684., Rehbein 99. l.

II. Valamint a bemutatóra szóló és a rendeleti papiroknál általában,⁷⁾ azonképen a váltónál is általánosan el van ismervé, hogy a feltétlen tulajdoni kereset a forgalom biztonságával nem fér össze s hogy a jóhiszemű váltóbirtokos, a ki jogszerű módon szerezte a váltót, a tulajdoni kereset ellen megvédendő, jöllehet a váltót nem a tulajdonostól, illetve az átruházásra másként jogosult személytől szerezte. Ennek megfelelően a **V. T. 80. §-a** is kimondja, hogy a ki váltóbirtokosi minőségét a 36. §. határozatai szerint igazolja, a váltó kiadására csak az esetben kötelezhető, ha őt annak megszerzésénél roszhiszeműség vagy vétkes gondatlanság terheli.⁸⁾ A tulajdoni keresetnek tehát csak két feltétel mellett van helye:

1. ha a váltóbirtokos ebbeli minőségét a hátiratok összefüggő láncolata által, a V. T. 36. §. értelmében (l. fent 51. §.), igazolni nem tudja. Ez esetben az a körülmény, hogy a váltót jóhiszeműleg szerezte, őt a tulajdoni kereset ellen meg nem védi, neki tudnia kell, hogy a V. T. szerint csak az tekintetik a váltó átruházására és a váltói jogok gyakorlására jogosított tulajdonosnak, a ki vagy rendelvényesként van megjelölve, vagy a ki a váltót a hátiratok összefüggő láncolata alapján bírja. Csak a mennyiben be tudja bizonyítani, hogy e hiány daczára a váltó tulajdonát valósággal megszerezte, lehet szó arról, hogy a tulajdoni kereset elutasíttassék;⁹⁾

⁷⁾ V. ö. *Szerző Keresk. jog* II. 136. §.

⁸⁾ Ugyanigy: német vrszb. 74. cz., skandináv V. T. 76. §., svájci köt. jog 790. cz., olasz K. T. 332. cz., román K. T. 357. cz. Más törvényhozások a tulajdoni keresetről egyenesen nem intézkednek. Azonban Franciaországban is el van ismervé, hogy az csak roszhiszemű vagy vétkes váltóbirtokos ellen foglalhat helyet. V. ö. *Lyon-Caen* 225. l. Az angol-amerikai váltójogban pedig még vétkes gondatlanság esetében sem lehet elperelni a váltót oly birtokostól, a ki azt ellenérték mellett szerezte. V. ö. angol V. T. 29. cz., *Byles* 143. l., *Daniel* I. 717., 721. sk. l.

⁹⁾ Pl. ha a váltóbirtokos igazolja, hogy a váltót a tulajdonostól váltón kívüli engedmény útján szerezte vagy örökölte stb. A V. T. 80. §-át nem szabad úgy magyarázni, mintha a váltó a nem legitimált birtokostól feltétlenül elperelhető volna; az közvetlenül csak arról intézkedik, mikor perelhető el a váltó a legitimált birtokostól, de nem arról, hogy mikor perelhető el a nem legitimált birtokostól? Erre nézve csak annyi következik a 80. §-ból, hogy a jóhiszem magában véve nem véd meg a tulajdoni kereset ellen. V. ö. német birod. tsz. 1894. jul. 14. hat. (Entsch. 33., 143. l.), *Rehbein* 98. l., *Staub* 165. l., *Plósz* 485. l.

2. ha a váltóbirtokos a hátiratok összefüggő láncolata által igazolva van ugyan, de őt a váltó megszerzésénél roszhiszeműség vagy vétkes gondatlanság terheli. Roszhiszeműség a váltóbirtokos részéről akkor forog fenn, ha vagy jogszerűtlen uton jutott a váltó birtokába,¹⁰⁾ vagy oly valakitől szerezte, a kiről tudta, hogy a váltó átruházására nincs jogosítva.¹¹⁾ Vétkes gondatlanságot pedig akkor követ el, ha az átruházó átruházási jogosultságának¹²⁾ vizsgálata nélkül szerzi meg a váltót, a nélkül azonban, hogy tőle körülményes tudakozódást lehetne követelni.¹³⁾ A roszhiszeműségnek vagy vétkes gondatlanságnak a megszerzés-kori fenforgását az általános elvek szerint az tartozik bizonyítani, a ki a tulajdoni keresetet indítja; magától értetődően egyúttal, hogy csak az léphet fel a váltóbirtokos ellen, a ki a váltóhoz való

¹⁰⁾ Pl. lopta vagy sikkasztotta s aztán hamis forgatmányt állított ki a maga javára. Ide tartozik a találás esete is. V. ö. német bir. k. ftsz. 1879. jan. 22. hat. (Entsch. 25., 67. l.), *Plósz* 485. l. 29. j.

¹¹⁾ Pl. a tolvajtól hamis hátirat alapján. Az a körülmény azonban, hogy a váltóbirtokosnak egy közbeni hátirat hamisságáról van tudomása, csak akkor árt neki, ha az, a kitől a váltót szerezte, nem volt tulajdonos. Lehet ugyanis, hogy az utóbbi jóhiszemben szerezte a váltót, a mikor az ő utódjánál már nem lehet kérdéses, vajon valamely megelőző átruházás jogszerű volt-e vagy nem? Helytelen ellenk. *Thöl* 707. l.

¹²⁾ Ez magában foglalja az átruházó rendeltvényes vagy forgatmányos személyazonosságának és a külső legitimatio mellett is kérdéses rendelkezési jogának (tolvaj, vagyombukott, meghatalmazott) vizsgálatát. V. ö. *Thöl* 707. l.

¹³⁾ Ha tehát nincsenek gyanus körülmények, a váltó biztosan megszerzhető. A magyar V. T.-ben említett »vétkes gondatlanság« ugyan kétséget hagy hátra, vajjon nem követel-e körülményes vizsgálatot, úgy hogy a megszerző a kisebb foku gondatlanság (*culpa levis*) esetében is ki tartozik adni a váltót, tekintve, hogy minden gondatlanság vétkes, a mely mint vétkesség beszámítás alá esik, a vétkes gondatlanság tehát fogalmilag a kisebb foku gondatlanságot is magában foglalja. Mindazonáltal meg lehet állapítani, hogy a törvény a vétkes gondatlanságot, épügy mint a német vrszb. s a többi id. külföldi törvényhozások, a nagyobb foku gondatlanság (*culpa lata*) értelmében használja. Bizonyítja ezt egyrészt az a körülmény, hogy a tervezetek idevágó indokolása szerint a német vrszb. intézkedését minden eltérés nélkül akarták átvenni, másrészt az a tény, hogy a vétkes gondatlanság kifejezése a magánjogban általában a nagyobbfoku gondatlanság értelmében használtatik. V. ö. *Zlinszky* Magyar magánjog 1. kiad. 132. l. s mellesleg még *Reiner* átdolgozásában is 6. kiad. 174. l.

tulajdonjogát rendelvényszeri minőségével, a forgatmányok összefüggő láncolatával, vagy egyébként igazolja.¹⁴⁾

A tulajdoni kereset e feltételek mellett a megszerző ellen akkor is indítható, ha a váltót tovább adta vagy behajtotta volna,¹⁵⁾ mely esetben tőle a megfelelő kártérítés követelhető. Ennek nagysága azon összegből áll, melyet a tulajdonos a váltóval kaphatott volna, tekintet nélkül arra, hogy a váltóbirtokos az átruházáskor vagy beváltáskor tényleg mennyit kapott?¹⁶⁾ Rendszerint tehát maga a váltóösszeg,¹⁷⁾ de ennél több is, a mennyiben a váltó érvényesítésénél nagyobb összeg követelhető lett volna.¹⁸⁾

XIV. Hamis és hamisított váltók.

77. §.

I. A Váltótörvény intézkedik a »hamis« és a »hamisított« váltókról; előbbiekről a 81. §-ban, az utóbbiakról a 82. és 83. §§-ban. A hamis váltók alatt érti azokat, melyeken vala-

¹⁴⁾ A mennyiben a felperes nem az utolsó váltóbirtokos, hanem valamely beváltó előző, ő legitimálva van valamint a váltóból eredő jogok gyakorlására, azonképen a tulajdoni keresetre, a nélkül hogy az utána következő hátiratokat kitörölné. V. ö. fentebb 51. §.

¹⁵⁾ Ez a tulajdoni kereset a »*fictus possessor*« ellen, »*qui dolo modo possidere desiit*«. V. ö. *Hoffmann* 546. l., *Goldschmidt* id. h. 340. l.

¹⁶⁾ Így helytelenül *Thöl* 708. sk. l., *Jolly* id. h. 40. l. és kifejezetten s v á j c z i köt. jog 790. cz. A tulajdonos nem szenvedhet az által, hogy a roszhiszemű vagy vétkes birtokos kevesebbet kapott, mint a mennyit ő maga kaphatott volna. Hisz különben könnyen ki is lehetne játszani. *Thöl* csak azért jut az említett helytelen eredményre, mert a volt váltóbirtokos ellen nem tulajdoni keresetet, hanem megbízás nélküli ügyvitelből származó (*negotiorum gestorum actio*) vagy gazdagodási keresetet (*condictio sine causa*) ad, a mire semmi szükség, bár kizárva nincsenek. V. ö. *Renaud* 338. l., *Goldschmidt* id. h. 341. l.

¹⁷⁾ V. ö. C. 12152/82. (D. Uj f. 2., 324. l.), mely azonban annak bizonyítását is követelte, hogy a váltó csakugyan a váltóösszegnek megfelelő behajtható értéket képvisel-e s hogy ez érték erejéig való károsítás a váltó hiányának szükségképeni következménye — a mi azért nem helyes, mert egyrészt lehetetlent követel, másrészt nem veszi tekintetbe, hogy maga a váltóösszeg a váltóval már eléggé bizonyítva van. Ezzel szemben helyesen a váltóbirtokosnak kell bizonyítani, hogy a váltó, pl. a kötelezettek fizetéseképtelensége folytán, értéktelen volt. L. *Plósz* is 486. l. 31. j.

¹⁸⁾ Pl. ha már a viszkereseti összeg, tehát a váltóösszegezen felül kamat, költség, váltódíj is követelhető volt.

mely aláírás hamis vagy hamisított, azaz nem attól vagy képviselőjétől származik, a kinek nevét feltünteti, vagy pedig jogtalanul megváltoztattatott.¹⁾ Hogy milyen váltókötelezett aláírása hamis vagy hamisított? a hamis váltó fogalmára és jogi elbírálására nézve közömbös. Hamis váltó tehát nemcsak az, melyen a kibocsátó neve hamis vagy hamisított, hanem az is, melyen a járulékos váltónyilatkozatok: a forgatmány, elfogadmány, névbecsülési elfogadás vagy kezesség tartalmaznak hamis vagy hamisított aláírásokat.²⁾ Voltaképen a V. T. a hamis váltó kifejezése alatt nem is a váltóra a maga egészében, hanem az egyes váltónyilatkozatokra gondol, s ezekre nézve állapítja meg a hamis vagy hamisított aláírás jelentőségét.³⁾ A mi a hamisított váltó fogalmát illeti, ez alatt a V. T. a váltó tartalmának jogosulatlan megváltoztatását érti. Hogy minő része a váltó tartalmának változtattatik meg, vajjon az a váltó lényeges kelléke-e, pl. az összeg, a lejárat, a fizetési hely stb., vagy pusztán esetleges természetű: közömbös; feltéve, hogy az utóbbi is váltójogi következményekkel jár.⁴⁾ Hasonlóképen egyre megy, hogy minő módon történt a megváltoztatás? Lehet tévőleges, mint pl. a kiigazítás vagy hozzáírás,⁵⁾ de nem kevésbé pusztán nemleges is, pl. egyszerű kitörlés, kivakarás, letépés stb. Valamely hiányzó

¹⁾ Pl. úgy, hogy más személy névaláírásának feleljen meg. »Kállai« helyett »Kállay«, »Kis« helyett »Kiss«, keresztnév hozzáírása vagy megváltoztatása stb.

²⁾ V. ö. *Apáthy* is I. 100. l., míg *Plósz* 156. l. csak a kibocsátói aláírás hamissága esetében beszél hamis váltólevélről. Azonban, ha a törvény fejezetfelírását összevetjük az egyes szakaszokkal, akkor nem lehetünk kétségben az iránt, hogy a fejezetfelírásban a »hamis« kifejezés a 81. §-ra, a »hamisított« kifejezés pedig a 82., 83. §§-ra vonatkozik; már pedig bizonyos, hogy a 81. §-ban nemcsak a kibocsátó, hanem a többi váltókötelezett aláírása is értetik. A német vrszb. is »falsche Wechsel« czim alatt mindennemű hamis aláírásról intézkedik. Másként áll a dolog az 1840. V. T. szerint, mely csak a kibocsátói aláírás hamissága esetében beszélt »egészen hamis« váltóról (I. r. 39., 185. §§.).

³⁾ Ennyiben elméletileg helyes, ha mint *Plósz* id. h., a hamis váltónyilatkozatokból indulunk ki.

⁴⁾ Pl. a forgatás vagy a forgatói kötelezettség kizárására, vagy az óvás elengedésére vonatkozó záradék, a telepítés vagy valamely járulékos váltónyilatkozat: elfogadmány, forgatmány stb.

⁵⁾ Pl. az eredeti összeg nagyobb összegre igazittatik ki, a váltó utólagosan jogosulatlanul telepítettik. V. ö. fent 27. §.

kellék utólagos jogellenes kitöltése azonban nem esik a hamisítás fogalma alá, hanem különleges szabályok alatt áll (l. alább 83. §.).

II. A hamis váltókra nézve a **V. T. 81. §-a** azt a szabályt állítja fel, hogy a váltón előforduló hamis vagy hamisított aláírások a rajta levő valódi aláírások váltójogi erejére befolyást nem gyakorolnak.⁶⁾ A váltónyilatkozatok egymástól függetlenségének elve (l. fent a 3. §. végén) tehát az aláírások hamis vagy hamisított volta esetére is áll; az, a ki valódi nyilatkozatot vezet a váltóra, nem tehet kifogást azon az alapon, hogy más nyilatkozat hamis. Hogy minő a hamis nyilatkozat s milyen viszonyban áll a valódi nyilatkozathoz? az tökéletesen közömbös. A szabály alkalmazást nyer nevezetesen akkor is, ha a kibocsátó aláírása hamis, ha tehát az idegen váltó fogalmához tartozó fizetési meghagyás sem valódi, s e körülményre nemcsak a forgató, hanem az elfogadó, a ki annak értelmében kötelezi magát a fizetésre, sem hivatkozhatik.⁷⁾ A valódi aláírás tulajdonosa még oly váltóbirtokos ellen sem tehet kifogást, a ki ugyancsak a hamis aláírás alapján szerezte a váltót, hacsak, mint tudjuk, ezt roszhiszemű-

⁶⁾ Hasonlag svájcz i. köt. jog 801. cz., skandináv V. T. 88. §., olasz K. T. 327. cz., román K. T. 352. cz. Eredményben azonos, bár az egyes váltónyilatkozatokra nézve külön-külön intézkedik az 1840. évi V. T. I. r. 39. és 185. §§. is, ugyszintén a német vrszb. 75., 76. cz. és az angol V. T. 54., 55. cz. A francia *Code de com.* a hamis váltókról nem intézkedik. A 112. cikkben beszél ugyan a lényeges kellékek valótlan-ságáról: u. n. *suppositions*, melyek a váltót egyszerű adóslevéllel (*simple promesse*) teszik, de a mennyiben ezek a kibocsátóra vonatkoznak is s a hamis aláírásra is értetnek, mégis általánosan el van ismervé, hogy ily valótlan-ság harmadik jóhiszemű váltóbirtokos ellen nem érvényesíthető, a váltó érvényét tehát magában véve nem szünteti meg. V. ö. *Nouguier* I. 228. l., *Lyon-Caen* 320. l. stb. Ennek daczára a francia elmélet és gyakorlatban vitás, hogy a hamis aláírások minő befolyást gyakorolnak a valódi aláírásokra? L. köv. jegyzet.

⁷⁾ V. ö. **C.** 661/82. (D. Uj f. 3., 210. l.). Ez az, a mi a váltójogban ezelőtt különösen vita tárgya volt s a mit a német vrszb. a 75. cikkben első sorban tartott eldöntendőnek. V. ö. *Treitschke* *Encycl.* I. 418. sk. l., *Thöl* 675. sk. l. Franciaországban még ma is vitás, vajjon az elfogadó a hamis kibocsátó aláírás alatt kiállított váltóból kötelezve lesz-e? Némelyek szerint nem. Így *Nouguier* I. 246. l., *Bédarride* II. 7. sk. l. De a többség az elfogadót szintén kötelezi. V. ö. *Pardessus* II. 340. l., *Vincent* id. m. II. 263. l., *Dalloz* *Rép.* 20. köt. 380. l., *Alauzet* 913. sz. A belga V. T. 47. cz. is kifejezetten állapítja meg. A forgatók felelőssége a francziáknál sem képezi vita tárgyát.

ség vagy vétkes gondatlanság nem terheli (l. fent 52. §.). De nemcsak a valódi aláírásból származó kötelezettség általában, hanem annak közelebbi feltételei sincsenek befolyásolva a hamis aláírások által. A mennyiben tehát a valódi aláírás tulajdonosa csak a váltó bemutatása és óvatolása alapján felelős, e feltételek akkor is teljesítendők, ha az elfogadó aláírása hamis.⁸⁾ Maga az, a kinek aláírása hamis, természetesen nem lesz váltójogilag kötelezve, tekintve hogy az aláírás nem tőle származik,⁹⁾ s ebből nemcsak az ellen tehet kifogást, a ki a hamisítást elkövette, vagy ettől roszhiszemüleg vagy vétkes gondatlanság mellett szerezte a váltót, hanem bármily harmadik jóhiszemű váltóbirtokos ellen is.¹⁰⁾ Az aláírás valódiságának bizonyítása az általános szabályok értelmében a felperes váltóbirtokost terheli.¹¹⁾ Az aláírás megtagadásának elmulasztása azonban jóváhagyásnak tekintetik, mely, épügy mint a kifejezett jóváhagyás, beismerés, az eredetileg hamis

⁸⁾ V. ö. *Rehbein* 100. l., *Staub* 167. l., *Nouguier* I. 240. sk. l. Ellenk. az egyedüli forgatóra nézve a német birod. keresk. ftsz. 1878. szept. 10. hat. (*Borchardt* 315. l.) azon alapon, hogy az óvás elmulasztásából hátrányt vagy kárt nem szenved, a mi azonban nem határoz.

⁹⁾ V. ö. fent 8. §. Az angol V. T. 23., 24. cz. kifejezetten mondja ki. Sőt ha tévedésből fizetett, a fizetést felvevőtől köztörvényi uton annak visszafizetését követelheti, feltéve hogy utóbbi, ha jóhiszemben volt, még a többi váltókötelezett ellen fordulhat. V. ö. **K. V. T.** 447/96. (D. III. f. 7., 358. l.).

¹⁰⁾ V. ö. **C.** 510/86. (D. Uj f. 15., 236. l.), 555/86. (P. T. 13., 137. l.) és alább 82. §. Áll a hamisításra nézve is. V. ö. **C.** 863/96. (P. T. 34., 91. l.): telepítés.

¹¹⁾ V. ö. 1868: LIV. t.-cz. 171. §. Az ennek 172. §-ában megengedett eskü általi bizonyítás a váltóeljárásban is helyt foglalhat, a nélkül hogy az ellenfél beleegyezése kellene. L. Váltóelj. 26. §., mely azonban helytelenül nevezi ezt az esküt főeskünek. L. ez ellen 1893: XVIII. t.-cz. 100. §., mely ettől külön említi, a mi azért helyesebb, mert az okirat valódiságára vonatkozó eskü (u. n. *juramentum diffessionis*) a főeskünél előírt kínálástól és visszakínálástól függetlenül alkalmazható. V. ö. **C.** 500/89. (M. IV. 677. l.), 540/90. (D. Uj f. 28., 170. l.), 1722/93. (U. o. 36., 26. l.), *Plósz* 160. l. 11. jegyz. Tanúk és szakértők általi bizonyításra nézve v. ö. P. T. 35. 4. sz. Az a körülmény, hogy az aláírást megtagadó fél gyengeelméjűség miatt gondnokság alatt áll, az eskünek odaitélését nem akadályozza (?): **C.** 813/97. (Ü. L. 98. 17. sz.-nak). Az eskü szövegébe az is felvehető, hogy az aláírást megtagadó fél azt utólag jóvá nem hagyta. Ellenk. **C.** 378/98. (Jogt. K. 98. 23. sz. m.), azon helytelen alapon, hogy a jóváhagyás nem pótolja a váltókötelezettség elvállalására irányuló írásbeli nyilatkozatot.

aláírást is valódi aláírássá minősíti.¹²⁾ Ugyanaz áll, ha az aláírás nem egészen hamis, hanem csak meg van hamisítva, de csak arra nézve, a kinek nevére a hamisítás történt, ellenben az, a kinek valódi aláírása megváltoztattatott, épügy felelős marad, mintha a hamisítás nem történt volna.¹³⁾ A mi végül a hamisítót illeti, az szintén nem lesz váltójogilag kötelezve, mert, habár az aláírás tőle származik, nem az ő nevét tartalmazza.¹⁴⁾ A hamisítót csakis magánjogi kártérítési és büntetőjogi felelősség terheli. Az utóbbit a váltóhamisítás esetében általában a Büntető törvény sokkal szigorubban állapítja meg, mint a közönséges magánokirathamisításnál;¹⁵⁾ míg a közelebbi viszonyt a büntető és váltóeljárás között az 1874: XVI. t.-cz. szabályozza.¹⁶⁾

¹²⁾ V. ö. 1868: LIV. t.-cz. 159., 166. §§., C. id. 661/82. Biróságon kívüli beismerés azonban az id. t. 160. §-a értelmében csak bizonyítási eszközül szolgál, mely ellenbizonyítással lerontható.

¹³⁾ V. ö. C. id. 510/86. e. b. hat., bár helytelenül a forgatót a kibocsátói aláírás meghamisítása folytán felmentette, a mi a V. T. 81. §-ával nyilván ellenkezik. Vajjon az eredeti aláírás a váltóból még kivethető-e? közömbös, hacsak bebizonyítható, hogy ott volt. V. ö. *Canstein* 191. l. 17. j., *Plósz* 158. l. *Ellenk. Renaud* 73. l., *Hartmann* 184. l., *Kuntze* 112. l., a kik szerint az eredeti aláíró csak akkor kötelezhető, ha az aláírás a váltóból még kitűnik, míg *Brachmann* 307. l. szerint az eredeti aláíró még ily esetben is csak köztörvényileg felelős. A magyar V. T. szempontjából nem szenvedhet kétséget, hogy az eredeti aláíró felelős, és pedig ha az aláírás nem is tűnik már ki a váltóból. A kibocsátóra nézve ez a V. T. 6. §-ból következik (l. fent 30. §. 14. j.), a többi váltókötelezettre nézve pedig ugy ennek, mint a tartalom hamisítására vonatkozó 82., 83. §§. hasonszerűsége irányadó.

¹⁴⁾ V. ö. *Thöl* 675., 681. l., *Volkmar-Löwy* 265. l., *Hartmann* 183. l., *Plósz* 158. l.

¹⁵⁾ A B. T. 403. §-a szerint hamis váltó készítése, vagy a valódi váltó meghamisítása 5 évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

¹⁶⁾ E törvény kimondja, hogy a váltóhamisítás eseteiben ugy a büntetés kiszabása, mint a bűnösség kérdésében kizárólag a büntető bíróság ítél (előbb az 1844: VI. t.-cz. 28. §. szerint a bűnösség kérdésében a váltótörvényszék ítél). A váltóbíróság, ha a váltót a bizonyítékok alapján hamisnak vagy hamisítottnak tartja, köteles a váltóeljárást felfüggeszteni s a periratokat a büntetőbírósághoz áttenni. Kivétel van, ha a kereset a váltóhamisítás kiderítése nélkül is megállapítható, mely esetben az iratok a hozott határozat jogerőre emelkedése után teendők át. A büntetőbíróság a váltóeljárás felfüggesztését nem mondhatja ki, az általa hozott határozat azonban, az ebben eldöntött kérdések tekintetében, a polgári bíróságra nézve is irányadó (7. §.). De ez csak a hamisítást megállapító, nem a felmentő

III. A hamisított váltóknál különösen az a kérdés követelt szabályozást, vajjon az aláírók egyáltalában felelősek maradnak-e, s ha igen, vajjon az eredeti vagy a meghamisított tartalom szerint vannak-e kötelezve? A V. T. a valódi aláírások tulajdonosait, a váltó tartalmának meghamisítása daczára, kötelezetteknek tekinti;¹⁷⁾ egyuttal megállapítja, hogy azon forgatók, kik a váltót a meghamisítás előtt ruházták át, a váltó eredeti tartalma szerint felelősek, ellenben azok, kik a váltót a meghamisítás után forgatták, a meghamisított tartalom szerint kötelezve s ugyanez áll az elfogadóra és a kezesre nézve is [V. T. 82., 83. §§.].¹⁸⁾ Mindegyik váltókötelezett tehát azon tartalom szerint felelős, a melyet aláírásával magáévá tett.¹⁹⁾ E szabály alkalmá-

határozatra nézve értendő, utóbbi esetben a polgári bíróság önállóan ítéli meg a hamisítás kérdését. V. ö. C. 584/82. (D. Uj f. 3., 110. l.), 4129/83. (U. o. 4., 242. l.), 946/87. (P. T. 14., 173. l.).

¹⁷⁾ Ez nincs mindenütt elismerve. Így Németországban, a hol a vrszb. a tartalom meghamisítása iránt nem intézkedik, a gyakorlat az, hogy azok, a kik a meghamisítás előtt irták alá a váltót, a kötelezettség alól teljesen szabadulnak, mert az eredeti tartalom már nem létezik, a létezőt pedig nem vállalták magukra. V. ö. a különböző határozatokat: *Borchardt* Zusatz 689. l., *Rehbein* 101. l. Hasonlag *Wächter* 478. l., *Staub* 169. l., *Lehmann* 413. l. (hacsak az eredeti tartalom a hamisítás után is meg nincs); ellenk. *Thöl* 695. l., *Renaud* 74. l., *Hartmann* 184. l., *Volkmar-Löwy* 261. sk. l., *Canstein* 192. l. Az angol V. T. 64. cz. szerint a hamisítás előtti aláírók az eredeti tartalom szerint az igazolt váltóbirtokos irányában csak abban az esetben felelősek, ha a váltón meg nem látszik, hogy megváltoztattatott, ellenkező esetben teljesen szabadulnak.

¹⁸⁾ Kiterjesztendő a névbecsülő elfogadóra és együttaláíróra is. Ellenben a kibocsátóra a szabály nem nyer alkalmazást, mert az ő aláírása előtt még nem létezik jogilag tartalom, ha tehát tényleg más is volt, mint az ő aláírásakor, mégis csak az ezen időpont szerinti tartalom jöhet egyáltalában tekintetbe. Az *Apáthy*-féle Terv. 117. cz. és a Min. jav. 116. §-a az elfogadó mellett a saját váltó kibocsátóját is említette. Azonban a képvh. igazs. bizottsága ezt helyesen mellőzte, minthogy e részben az idegen és saját váltó kibocsátója közt nincs különbség.

¹⁹⁾ Ezt már az 1840. évi V. T. is kimondotta (I. r. 39., 42., 186. §§.). A külföldi törvények közül hasonlóképen intézkedik a svájci köt. jog 802. cz. s a későbbi forgatókra nézve az angol V. T. 64. cz. De ugyanazt veszik fel a meghamisítás utáni aláírókra nézve többnyire Németországban is. V. ö. *Liebe* 205. l., *Volkmar-Löwy* 262. l., *Renaud* 74. l., *Hartmann* 186. l., *Kuntze* 112. l., *Hoffmann* 551. l., *Wächter* 479. l.; részben ellenk. *Thöl* 696. sk. l., a ki különbséget tesz a szerint, vajjon az aláíró a hamisításról tudomással birt-e vagy nem, utóbbi esetben az eredeti tartalomért

zása azonban nemcsak azt tételezi fel, hogy a meghamisítás, illetve az eredeti tartalom bebizonyíttassék, a mire nézve az általános bizonyítási szabályok irányadók;²⁰⁾ hanem annak a megállapítását is, hogy mikor vezettettek az említett nyilatkozatok a váltóra? Erre nézve a törvény kimondja, hogy kétség esetében az vélelmeztetik, hogy a forgatmányok, illetve az elfogadmány vagy kezesség, a meghamisítás előtt keletkeztek [V. T. id. 82. §. 2. bek.].²¹⁾ Kétség esetében tehát annak kell bizonyítani,

felelős, még ha a hamisítás után írta is alá a váltót. Az olasz írók az olasz K. T. 328. cz. azon intézkedését, mely szerint azok, a kik hamis váltót forgattak, elfogadtak stb. épugy felelősek, mintha valódi volna, szintén a magyar V. T. értelmében magyarázzák. V. ö. *Vidari* 47. l., *Supino* 337. l. Ellenben a francziáknál többnyire az a felfogás, hogy az elfogadó a jóhiszemű váltóbirtokos irányában minden esetre a hamisított tartalomért felelős, tehát ha a hamisítás az elfogadás után történt is, hacsak elfogadmányában az eredeti összeget ki nem tette. V. ö. *Bédarride* II. 13. l., *Nouquier* I. 247. l., *Pardessus* II. 341. l. (bár a körülmények tekintetbe vétele mellett); ellenk. *Dalloz* id. h. 383. l. Az észak-amerikai jog is kötelezi az aláírot a későbbi hamisítás értelmében a jóhiszemű váltóbirtokos irányában, ha a váltó ugy volt kiállítva, hogy a hamisítás könnyen és észrevétlenül történhetett, pl. az összeg mellett üres hely hagyatott, s ezt nagyobb összeg beírására használták fel. V. ö. *Daniel* II. 415. sk. l. Viszont az angol V. T. id. 64. czikke (a későbbi forgatóktól eltekintve) még akkor is csak az eredeti tartalomért tesz felelőssé, ha a hamisítás előbb történt, feltéve hogy a váltó egyáltalában érvényben marad, a mire nézve ugyanaz áll, mint a hamisítás előtti aláírókra nézve (l. fent 17. jegyz.).

²⁰⁾ A bizonyítás a hamisítást állító alperest terheli, kivéven, ha a váltóban vakarások, törlések, igazítások vannak, melyek a váltó bizonyító erejét esetleg lerontják, a midőn a hitelező felperes tartozik a váltó hamisítatlanságát, illetve a kötelezett beleegyezését kimutatni; mire nézve a bíró szabad belátással ítél. V. ö. 1893: XVIII. t.-cz. 74. §., L. I. 199/81. (D. 27., 178. l.), C. 767/83. (D. Uj f. 7., 155. l.), 441/84. (U. o. 10., 153. l.), 510/86. (U. o. 15., 236. l.), 1151/88. (U. o. 21., 84. l.), 555/86. (P. T. 13., 137. l.), 732/91. (M. IV. 494. l.), 754/94. (D. Uj f. 40., 244. l.). L. még fent 27. §. jogosulatlan telepítésre nézve.

²¹⁾ L. e vélelmet már az 1840. V. T. I. r. 40. és 186. §§-aiban és a svájcz i köt. jog 802. cikkében, a melyek azonban nem minősítik vélelemnek, a mi helyesebb, mert a vélelem valószínűségi következtetést tartalmaz más bizonyos tényből, a mi pedig itt hiányzik. Az olasz K. T. tárgyalásakor is javaslatba volt hozva, de mellőzték. L. *Supino* id. m. 336. l. Az *Apáthy*-féle Terv. és a Min. javasl. indokolása szerint a praesumptio megvédi a forgatókat az ellen, hogy a meghamisítás ténye miatt kárt szenvedjenek. Csakhogy ugyis magától értetik, hogy, ha felperes a meghamisított

a ki azt állítja, hogy a nyilatkozat a meghamisítás után vezetett a váltóra, tehát rendszerint a felperes, a ki az aláíró a meghamisított tartalom alapján kívánja köteleztetni; kivételesen az alperes, ha a beperesített eredeti tartalom reá nézve hátrányosabb s azzal szemben a meghamisított tartalom kötelező voltára hivatkozik.²²⁾

IV. A hamis váltókra vonatkozó szabályt az olyan váltókra is ki kell terjeszteni, a melyek nem hamisak ugyan, de mégis nem valódi személyek aláírásait, hanem nem létező, költött (*fictiv*) személyek neveit tartalmazzák. Az ilyen u. n. képzeleti vagy pinczeváltók²³⁾ különösen úgy fordulnak elő, hogy nemlétező személyek nevei alatt kibocsáttatnak és elfogadtatnak s a készítő által az ő valódi forgatmányával értékesíttetnek. Váltójogilag az ilyen forgató épugy lesz felelős, mintha a kibocsátó vagy elfogadó létező személy volna, a mi a kötelezettségének feltételét

tartalom alapján perel, neki kell bizonyítani, hogy a forgató stb. már ezt a tartalmat írta alá; míg ha az eredeti tartalom alapján perel s a forgató azt vitatja, hogy a meghamisított tartalmat írta alá, a vélelem épen a forgatók kárára van, nem felperest, hanem őket terhelvén a bizonyítással. V. ö. *Plósz* is 161. sk. 1.

²²⁾ Ez ugyan ritka eset, mert a hamisítás a váltóbirtokos hitelező s nem az adós javára szokott történni. De azért előfordulhat. Pl. a lejárat korábbra tételük, de ehhez viszonyítva az óvás elmulasztatik s a váltóbirtokos az eredeti lejáratkor felvett óvás alapján lép fel a hamisítás utáni forgató ellen. Vagy a váltó utólag jogosulatlanul telepítették s az intézképezett ez után fogadja el a váltót, a váltóbirtokos azonban a telepésnél elmulasztván az óvást, a telepítést kitörli s az eredeti nemtelepített váltó alapján perel. V. ö. *Plósz* 27. §. 39. jegyz.

²³⁾ Az utóbbi kifejezést a németek hozták használatba: »*Kellerwechsel*«, s nyilván onnan származik, hogy az ilyen váltók, a nyilvánosság kerülésével, mintegy sötét helyen, pinczében készíttetnek. V. ö. különösen *Schneider Der Kellerwechsel und seine Fabrikanten*. Berlin. 1876. és *Kheil Archiv. f. d. W. R.* 10. köt. 185. sk. 1. Más kifejezések a németben: *Idealwechsel*, *Aushilfswechsel*, *Finanzwechsel*, *Proformawechsel*, *fingerter Wechsel*. A francziák csak az utóbbi kifejezés alatt ismerik: *lettre de change fictive*. V. ö. *Nouguier* I. 263. sk. 1. Ide tartoznak az olyan váltók is, melyeknél a kibocsátó létező személy ugyan, de semmi hitele nincs s csak mint eszköz szerepel. Pl. a kereskedő vagyontalan alárendeltjével iratja alá a váltót. Vannak szélhámosok, a kik a pinczeváltók készítését mint külön üzletet folytatják, azok aláírására mindenféle kétes, de jó aláírásu embereket alkalmaznak, s hirdetmények s körlevelek útján ajánlják váltóikat szabott díj mellett. L. ezekről *Schneider* id. m.

képező bemutatásra és óvásra nézve is áll. E mellett büntető jogi uton is felelősségre vonható.²⁴⁾

XV. A váltó-elévülés.

78. §.

Az elévülési idő.

I. A törvényhozások többnyire megegyeznek abban, hogy a váltókövetelés érvényesítése rövidebb időhöz legyen kötve, mint a közönséges magánjogi követelések érvényesítése.¹⁾ Ezt megkívánja ugy a váltójog nagyobb szigora, melynek a váltóadóst tulajdonképpen kitenni nem méltányos, mint azon üzleti összeköttetések gyors lebonyolításának szüksége, melyeknek szolgáltatásban a váltó áll.²⁾ Nagy különbség van azonban a törvényhozások közt egyrészt az elévülési idő nagysága közt, másrészt a tekintetben, hogy némelyek szerint az elévülési idő az összes váltójogi keresetekre nézve egyenlő,³⁾ míg mások különböző elévülési időt alkalmaznak,

²⁴⁾ Rendesen a csalás összes ismérvei lesznek megállapíthatók, így nevezetesen, ha a készítő a pinczeváltót mint állítólag vevőtől kapott küldimét (*rimessa*) számoltatja le. V. ö. C. 1114/99. (D. III. f. 14., 145. l.). De ha nem is forog fenn csalási, vagyis jogtalan vagyoni haszon szerzésére irányuló szándék, a B. T. 384. §-a alkalmazható, mely szerint az is csalásnak tekintetik és egy évig terjedhető fogházzal büntetendő, ha valaki ravasz fondorlattal mászt tévedésbe ejt vagy tévedésben tart a végett, hogy attól magának hitelezést vagy hitelhosszabbítást eszközöljön ki.

¹⁾ Kivétel van ott, a hol a keresetelévülés általában oly rövid időhöz van kötve, mely a váltókövetelésnek is megfelel. Ez áll pl. Angliában, a hol a rendes elévülési idő 6 esztendő (cap. 16. James I. 21., u. n. Statute of limitations) s ugyanez alkalmaztatik a váltókeresetekre is. V. ö. cap. 9. §. 2. Anne 3/4. és hozzá: *Byles* id. m. 352. sk. l., *Chitty* 606. sk. l., *Borchardt* Vollst. Sammlung I. 222. sk. l. Ugyanez áll tulajdonképpen az észak-amerikai Egyesült-Államokban. V. ö. *Daniel* II. 244. sk. l., *Borchardt* id. m. 338. l. De nem Skóciában, a hol a váltójogi elévülés ugyan szintén 6 év, de mint a rendes elévüléstől, a mely 40 év, különböző, hozatott be a cap. 72. George II. 12. által. V. ö. *Thomson* 459. sk. l., *Borchardt* id. m. 224. l.

²⁾ V. ö. a rövidebb váltóelévülés okaira nézve, melyek között azelőtt a váltófogság is szerepelt, különösen *Einert* id. m. 573. sk. l.

³⁾ Így eltekintve az előbbi jegyzetben említett angol-amerikai jogtól: a spanyol K. T. 950. cz. szerint, a mely mindennemű váltójogi kereset-

a szerint, a mint az egyenes váltókötelezettek, avagy a viszkereseti kötelezettek elleni keresetről van szó, előbbinél hosszabb, utóbbiaknál rövidebb elévülés állapíttatván meg.⁴⁾

A magyar Váltótörvény, épugy mint az előbbi magyar váltójog,⁵⁾ szintén különbséget tesz az egyenes váltókereset és a visz-

tekre nézve 3 évi, a portugalli K. T. 339. cz. szerint, a mely 5 évi és az orosz V. T. 636., 637. cz. szerint, a mely 2 évi elévülési időt alapít meg. E rendszert követték egyes régibb német váltótörvények is, így nevezetesen a porosz Landrecht, a mely általában egy évi elévülést állapított meg (II. rész 8. czim 903. §.). Ezt javasolta a német vrszb. alapját képezett porosz tervezet 73. §. is, azonban a lipcei tanácskozmány mellőzte, főleg az enyhe értesítési rendszer (I. fent 57. §.) elfogadására való tekintettel, a mely mellett az értesítés a rövidebb elévülést a viszkereseti adósokra nézve nem pótolja, miként a szigorú értesítési rendszer szerint. L. Protokolle 197. l. A nemzetközi javaslatok közül ezt ajánlotta a 26. brémai határozat (18 havi elévülés).

4) Ez a francia rendszer, bár a *Code de com.* 165. sk. cz. az előzők elleni viszkereset elévülését nem nevezi elévülésnek (*prescription*), hanem csak viszkereseti határidőkről (*délais*) beszél; e mellett a 189. cikkben megállapított 5 évi elévülés nemcsak az elfogadóval, hanem oly esetben, midőn a viszkereset kellő időben megindított, de ítélettel nem intéztetett el, többnyire az előzőkkel szemben is alkalmaztatik. V. ö. *Lyon-Caen* 297. sk. l., *Nouguier* II. 320. l., *Alauzet* IV. 1556. sz., ellenk. *Bravard* 558. l. Azonban a viszkereseti határidők elmulasztásának (*déchéance*) is az a következménye, hogy a kereset elenyészik (168., 169. cz.) s más tekintetben is e határidők az elévüléssel azonosíthatnak. Így nevezetesen e tekintetben, hogy az adós róluk is lemondhat s hivatalból szintén nem érvényesíthetők. V. ö. *Nouguier* II. 36. l. (»véritable prescription«), *Lyon-Caen* 291. l. (»analogie avec la prescription«), *Bravard* 457. l. 2. j., *Bédarride* II. 200. l. stb. — A francia rendszert követi közvetlenül, vagyis az öt évi elévülés és a rövidebb viszkereseti határidők közti megkülönböztetéssel: a belga V. T. 56. sk. 82. cz., az olasz K. T. 320. sk., 919. cz. és a szerb K. T. 141. sk. 167. §§., a román K. T. 345. sk. 941. cz. és az antwerpeni és brüsseli nemzetk. javasl. Közvetve, vagyis úgy, hogy a viszkeresetre nézve megállapított idő és elévülésnek neveztetik: a hollandi K. T. 206., 207. cz., a német vrszb. 77. sk. cz., a skandináv V. T. 77. sk. §§., a svájci köt. jog 803. sk. cz. is az *Institut* javaslata. A mint egyébiránt látni fogjuk, a német írók között is vitatják, vajjon a vrszb. által megállapított elévülés (és pedig az elfogadóval szemben is) valóságos elévülés-e, avagy pusztán záros (*praeclusiv*) határidők? L. köv. §.

5) Az 1840. évi V. T. egyrészt a viszkeresetre nézve rövid határidőket tűz (I. r. 156—161. §§.), másrészt »azon eseteken kívül, melyekre nézve rövidebb határidő vagyon szabva«, hosszabb elévülést szab (203. §.), az utóbbit azonban a 204. §-ban az előzőkre is rendeli alkalmaztatni. Ennek

kereset elévülési ideje között, és pedig úgy az elévülési idő tartamára nézve, a mely az előbbinél tetemesen hosszabb, mint az elévülési idő kezdetére nézve.

II. A mi az elévülés tartamát illeti, ez:

1. az elfogadó elleni egyenes váltókeresetre nézve három esztendő [V. T. 84. §.];⁶⁾ az elfogadóval egyenlő tekintet alá esvén annak kezeése és együttaláírója is;

2. a kibocsátó és a forogatók, ezek kezeesei és együttaláírói, valamint a névbecsülési elfogadó⁷⁾ elleni viszkeresetre nézve az elévülési idő a távolsághoz képest három különböző földterület (zóna) szerint háromféleképen van meghatározva. E három földterület:

a) Európa, kivéve Islandot és a Farói szigetekeket; az ennek megfelelő elévülési idő 3 hónap;

b) Ázsiának és Afrikának közép- és feketetenger melletti partvidékei és ezen tengereknek az említett földrészekhez tartozó szigetei; az ennek megfelelő elévülési idő 6 hónap;

c) más Európán kívüli országok, ugyszintén Island és a farói szigetek; az ennek megfelelő elévülési idő 18 hónap [V. T. 85., 86. §§.].⁸⁾

összeegyeztetése a régibb váltójogi iróknak sok fejtörést okozott. *Wildner* id. m. 528. sk. l. szerint a 204. §. az előzőkre csak azon esetben nyer alkalmazást, ha ezek kifejezetten a viszkereseti határidőn tul is kötelezték magukat; a mivel szemben *Fogarasi* id. m. 236. l. és *Császár* id. m. 167. l. a törvényt úgy magyarázták, hogy az elévülési határidőn tul az előzők akkor is szabadulnak, ha ellenük a viszkereseti határidő megtartatott; míg *Apáthy* A magyar váltójog kézikönyve 2. kiad. 190. sk. l. a viszkeresti határidőket egyszerüen elévülési időnek minősítette s a hosszabb elévülési időt csak az egyenes váltókeresetre vonatkoztatta.

⁶⁾ Hasonlag német vrszb. 77. cz., skandináv V. T. 77. §., svájci köt. jog 803. cz. Más váltójogokra nézve l. fent 1—3. j. Az 1840. V. T. I. r. 203. §. szerint két év, a hollandi K. T. 206. cz. szerint 10 év.

⁷⁾ V. ö. fent 65. §. Ellenkezően azok, a kik a névb. elfogadót egyenes váltóadósnak tekintik. Nálunk *Apáthy* is 244. l., jöllehet a névb. elfogadót a névbecsülttel egyenlően kötelezettnek tartja (203. l.). Pedig épen az elévülésnél mutatkozik az ellenkező felfogás helytelensége, visszás dolog lévén, hogy a névbecsülő sokkal hosszabb ideig legyen felelős, mint az, a kiért a kötelezettséget elvállalta.

⁸⁾ Hasonlag egyedül a német vrszb. 78., 79. cz., illetőleg a boszniai V. T. 78., 79. §§. és a külföldön fizetendő váltókra nézve a szerb K. T. 142. §. (a belföldön fizetendőknél 15 nap, hozzáadva egy-egy napot minden 5 órai távolságra, 10 órán túl). A többi törvények viszkereseti határ-

Ugy az egyenes, mint a viszkereset ezen elévülési idejének alkalmazása feltételezi, hogy a kereset, melynek elévülése kérdés alá jön, a belföldön indittatik⁹⁾ és a belföldi jog szerint bírálendő el.¹⁰⁾ Az egyenes váltókereset elévülésénél egyuttal teljesen közömbös, hogy a váltó hol fizetendő és a viszkereső hol lakik? Ellenben a viszkereset elévülési ideje, az említett földterületek távolságához képest, különböző lévén, éppen az említett helyek azok, melyek alapján a távolság leghelyesebben meghatározható. E részben a törvény különbséget tesz a szerint, hogy kinek viszkereseti igényei forognak szóban.

1. Ha az utolsó, vagyis az óvást felvevő váltóbirtokos¹¹⁾

illetve elévülési ideje ugyan szintén a terület szerint különbözően van megállapítva, de nagyon eltérően, úgy a terület meghatározására, mint a határidőre nézve. Így a francia *Code de com.* szerint a határidő a belföldön fizetendő váltóknál 15 nap, hozzáadva egy-egy napot minden $2\frac{1}{2}$ (az 1862. május 3. törv. szerint 5) myriamètre távolságra, 5 myriamètre-en felül; a külföldön fizetendő váltóknál pedig az id. 1862. törvény módosítása értelmében 1, 2, 5, 8 hónap. A belga V. T. szerint ugyanannyi, az olasz és román K. T. szerint 15, 60, 120, 240 nap, a hollandi K. T. 1 év, 15 hó, 18 hó és 2 év, a skandináv V. T. szerint 6 hó és 1 év, a svájci köt. jog szerint 1, 3, 12 hó. Az 1840. évi V. T. I. r. 158. §-a szerint 7, 15, 30, 45, 60 nap, 2, 3, 6, 18 hó.

⁹⁾ A magyar V. T. csak a magyar bíróra nézve kötelező. A külföldön megindított váltókereset elévülésénél a magyar V. T. alkalmazása nincs ugyan kizárva, de ezt a külföldi bíró saját törvényei szerint határozza meg. A lipcei tanácskozmányon ez határozottan kiemeltetett. L. Protokolle 199. lap.

¹⁰⁾ Hogy ez mikor áll? arról l. alább 84. §. Maga az, hogy a kereset belföldön indittatik, még nem elegendő, mert a magyar bíró esetleg az elévülést külföldi törvény szerint tartozik elbírálni. Viszont azonban az sem elegendő, hogy a belföldi törvény alkalmazandó, ha a kereset nem a belföldön indittatik. Ennyiben helytelenül *Plósz* 436. l.

¹¹⁾ A V. T. 85. §-a egyszerűen »váltóbirtokos«-ról szól. De hogy csak az óvást felvevő utolsó váltóbirtokost s nem a korábbi birtokosokat érti, kitűnik úgy a 2. bek.-ben megállapított elévülési kezdőpontból, mint a 86. §-ból, a hol éppen az előző forgatókról külön van szó. Az óvatoló váltóbirtokossal azonban egyenlő az utóforgatmányos a V. T. 14. §-a értelmében. L. fent 36. §. De nem a névbecsülő fizető, a ki ugyan a V. T. 63. §-a szerint a »váltóbirtokos jogaiba lép«, de mégis önálló hitelező (l. fent 67. §.), a ki mint ilyen annál kevésbé azonosítható az utolsó váltóbirtokossal, mert, épügy mint a forgatók, esetleg sokkal később jut abba a helyzetbe, hogy a névbecsült és előzői ellen keresetet indítson. V. ö. *Staub* 174. l. Ellenk. *Hartmann* 448. l., *Rehbein* 105. l., nálunk *Plósz* 436. l.

viszkereseti igényeinek elévüléséről van szó, akkor az említett földterületek a váltó fizetési helyére vonatkoznak [V. T. id. 85. §.].¹²⁾ Ez az a hely, a hol a váltóbirtokos a fizetést követelhet, a honnan tehát a viszkereset megindul.

2. Ha ellenben valamely forgatónak a kibocsátó és a többi előzők elleni viszkereseti igényének elévülése jön kérdésbe, akkor az említett földterületek a viszkereső lakhelyére vonatkoznak [V. T. id. 86. §.].¹³⁾ Ez az a hely, a hol a viszkereső maga fizetett s a honnan viszkereseti megtérítést követelhet.

III. A mi az elévülési idő kezdetét illeti, ez:

1. az elfogadó elleni egyenes váltókeresetre nézve mindig a váltó lejáratától számítandó [V. T. id. 84. §.].¹⁴⁾ Hogy kinek a keresetéről van szó s mikor jutott abba a helyzetbe, hogy a keresetet megindítsa: e tekintetben teljesen közömbös. Az elévülés akkor is a lejáratától kezdődik, ha nem az utolsó váltóbirtokos keresete jön kérdésbe, a ki rendszerint abban a helyzetben van, hogy azt már a lejáratkor megindithassa,¹⁵⁾ hanem oly előző keresetéről van szó, a ki a váltót csak később váltván be, a lejáratkor még nem volt abban a helyzetben, hogy a keresetet megindítsa. Más szóval: az elévülés az elfogadó elleni egyenes keresetre nézve ennek nem a jogosítottnál, hanem a kötelezettnél való megszülemlésétől (nativitásától) kezdődik.¹⁶⁾

¹²⁾ Ha tehát a fizetési hely pl. Budapesten van, akkor az elévülési idő 3 hó, ha Alexandriában, 6 hó, ha New-Yorkban, 18 hó.

¹³⁾ Ha tehát a viszkereső pl. Bécsben lakik, akkor az elévülési idő 3 hó, ha Smyrnában, 6 hó, ha Calcuttában, 18 hó.

¹⁴⁾ A lejáratától akkor is, ha vasárnapra vagy ünnepre esik, mert jóllehet a fizetés ilyenkor csak a rákövetkező napon követelhető, a V. T. 103. §. mégis az elévülésre nézve nem tesz kivételt. V. ö. *Canstein* 398. l., *Rehbein* 60. l., *Brachmann* 313. l., *Staub* 92. l. *Ellenk.* *Renaud* 305. l., nálunk *Plósz* 434. l., *Apáthy* 245. l.

¹⁵⁾ Telepitett váltónál ugyan e lehetőség hiányzik, mert a váltó előbb a telepesnél mutatandó be és óvatolandó. De a törvény erre nincs tekintettel. Másként azok, a kik a telepitett váltó elfogadját viszkereseti adósnak tekintik. L. fent 44. §.

¹⁶⁾ Ennyiben kétségkívül eltérés van a közönséges elvülés szabályaitól. A törvény azonban egyrészt csak az utolsó váltóbirtokos helyzetéből indul ki, a ki nem igen fog előbb viszkeresetet indítani, mielőtt az elfogadót perelné; másrészt az elfogadó elleni elévülést azért is szabja hosszabbra, hogy a később fizető előzőknek is legyen elég idejük ellene fellépni. V. ö. *lipcsei tanácsk. jegyzők.* 200. l.

2. A viszkereset¹⁷⁾ elévülési idejének kezdete ismét különböző a szerint, hogy kinek viszkeresetéről van szó:

a) az utolsó váltóbirtokos viszkereseti igényeinek elévülése az óvás felvétele napjától veszi kezdetét [V. T. id. 85. §. 2. bek.];¹⁸⁾ vagy a mennyiben az óvás elengedtetett s tényleg nem is vétetett fel, az óvási határidő utolsó napjától;¹⁹⁾

b) az előző forgató viszkereseti igényeinek elévülése, ha előbb fizetett, mintsem ellene váltókereset indított, a fizetés napjától,²⁰⁾ minden más esetekben pedig a keresetlevél kézbesítési napjától kezdődik [V. T. id. 86. §. 2. bek.].²¹⁾

A viszkereset elévülése tehát mindig a keresetnek a jogosult viszkeresőnél való megszülemlésétől kezdődik, a mi esetleg sokkal később következik be, mint az elfogadó elleni kereset elévülésének kezdete. Ennek folytán az előzők soha sem tudhatják előre, hogy mikor szabadulnak a kötelezettség alól s nincs kizárva, hogy, jöllehet a viszkereset elévülési ideje rövidebb, az előző mégis oly hosszú ideig marad kötelezve, mint az elfogadó,²²⁾ sőt miután az

¹⁷⁾ A névbecsülő elfogadó ellen is. Ellenk. *Canstein* 399., a ki jöllehet ez ellen is a viszkereseti 3, 6, 18 havi elévülést alkalmazza, ezt mégis úgy, mint az elfogadó elleni elévülést, a lejáratától számítja, a minek nincs értelme. Viszont *Apáthy* 245. l. az elévülést az óvás napjától számítja, jöllehet a névb. elfogadóra a 3 évi elévülést tartalmazza, a mi következtlen.

¹⁸⁾ Ekkor van meg minden, a mi a viszkereset megindításához szükséges. Ha az óvás elmulasztott, viszkereset egyáltalában nincs. L. fent 56. §.

¹⁹⁾ Ezen napig várhatott volna a váltóbirtokos az óvással s tolhatta volna ki az elévülés kezdetét akkor is, ha az óvás nem engedtetett volna el. Nem lehet tehát hátrányosabb helyzetben, ha az óvás elengedtetett. V. ö. német bir. keresk. ftsz. 1879. jun. 17. (*Borchardt* Zusatz 712a) és 1872. jan. 13. (Entsch. 4., 366. l.), *Rehbein* 105. l., *Canstein* 400. l., *Staub* 174. l., *Plósz* 436. l. Ellenk. *Volkmar-Löwy* 274. l., a ki szerint a bemutatási nap irányadó (hátha a bemutatás elengedtetett?).

²⁰⁾ Ha a váltó nem fizetés folytán jutott az előző birtokába (pl. beszámítás, ujtás, ajándék stb.), akkor a másnemű beváltás vagy kézhezvétel napjától. V. ö. *Lehmann* 574. l. 5b jegyz.); német birod. ker. ftsz. 1871. szept. 19. (Entsch. 3., 124. l.).

²¹⁾ Ekkor van az előző abban a helyzetben, hogy a viszkeresetről az értesítés elmulasztása esetében is tudomást vehessen s a váltó beváltásával a további előzők elleni viszkeresetet megindithassa. Ha perre hagyja menni a dolgot, a perbejelentés által szakíthatja meg az elévülést. L. a követk. §-t.

²²⁾ Pl. a fizetési hely New-Yorkban van s az utolsó váltóbirtokos a viszkeresetet csak a 18-dik hónapban indítja meg, a beperelt forgató előzője

elfogadó elleni kereset már elévült.²³⁾ A mennyiben azonban az utolsó váltóbirtokos viszkeresete az összes előzők ellen elévült, ez valamennyi előző viszkeresetének elévülését is magában foglalja s ugyanaz áll a forgató viszkeresetének elévülése esetében a korábbi előzők viszkeresetére nézve.²⁴⁾

IV. Az elévülési idő a törvényben megállapított naptól úgy foly, hogy maga ez a nap nem számítatik be²⁵⁾ s a végnap

pedig szintén a harmadik zónában van s ez ismét az elévülési idő végével indítja meg a további viszkeresetet.

²³⁾ V. ö. *Plósz* is 433. l. Németországban a kérdés vitás. Már a lipcei tanácskozmányon indítványozták, hogy az egyenes váltókereset korábbi elévülése ellensúlyoztassék (l. Protokolle 200. l.); de habár az erre irányuló különböző javaslatokat mellőzték s arra utaltak, hogy az elfogadó ellen az elévülés után még mindig gazdagodási keresetnek van helye (l. alább 80. §.), mégis vannak, a kik nem adnak a viszkeresetnek többé helyet, ha az elfogadó elleni kereset már elévült. Így *Liebe* 209. l., *Staub* 172. l., *Rehbein* 73. l., *Lehmann* 112. l. Ez állásponton van a német birod. tvsz. is 1882. nov. 25. hat. (Entsch. 9. köt. 21. sk. l.), nem ugyan az elévülésre vonatkozó intézkedések alapján, hanem azon alapon, mert az előző csak a szabályszerű állapotban lévő váltó visszaadása mellett köteles fizetni, ehhez pedig az elfogadmány jogi hatályossága is tartozik. Azonban az elévülés minden váltókötelezettre nézve önállóan ítélendő meg, a mint ez a megszakításra nézve is ki van mondva (l. köv. §.), ezzel pedig ellentétben állana, ha a viszkeresett arra hivatkozhatnék, hogy az elfogadó ellen az elévülés már be van fejezve. A szabályszerű állapot csupán a váltó külső alakjára vonatkozik, a melynek az elévüléshez semmi köze. V. ö. ellene *Canstein* is 385. l. 1. jegyz. és *Plósz* id. h. 6. jegyz. s általában a viszkereseti elévülés függetlensége mellett az egyenes váltókereset elévülésétől: *Renaud* 305. l., *Hartmann* 453. l., *Volkmar-Löwy* 273. l., *Kuntze* 113. l., *Brachmann* 314. l., *Wächter* 456. l., német birod. k. ftsz. 1872. aug. 6. (Entsch. 7., 41. l.)

²⁴⁾ V. ö. *Thöl* 800. l., *Canstein* 403. l. 50. jegyz., *Rehbein* 106. l., *Borchardt* Zusatz 717. Ha az előző az elévült váltót önként be is váltaná, abból ő már nem léphet fel. Az ő előzője joggal felhozhatja, hogy miért váltotta be, mikor nem volt arra kötelezve? V. ö. *Plósz* is 463. l.

²⁵⁾ Ez megfelel a V. T. 32. §. 1. pontjának (l. fent 48. §.), mely az elévülésre hasonlszerűleg alkalmazható: V. ö. C. 5/82. (D. Uj f. 1., 271. l.), 579/83. (U. o. 6., 244. l.), 459/82. (P. T. 2. 5. sz.), 1335/93. (P. T. 29., 110. l.), 1085/97. (Ü. L. 98. 7. sz. m.), *Plósz* 438. l., *Apáthy* 245. l. A német-osztrák gyakorlat szintén így magyarázza a törvényt. V. ö. *Borchardt* Zusatz 708., *Rehbein* 104. l. L. még *Hartmann* 452. l., *Blaschke* 149. §. 4. j., *Brachmann* 313. l. Ellenk. *Thöl* 790. l., *Renaud* 305. l., *Volkmar-Löwy* 273. l., *Lehmann* 573. l., *Canstein* 398. l., *Staub* 173. l., daczára, hogy a magánjogi elévülésnél is helyesebb a kezdőnapot be nem számítani. V. ö. *Unger* System II. 298. l. 22a. j., *Troplong* De la prescription II. 391. l.

az a nap, a mely az utolsó évben vagy hónapban a törvényben megállapított kezdő napnak megfelel.²⁶⁾ E nappal az elévülés befejezést nyer még akkor is, ha az vasárnap vagy ünnep volna.²⁷⁾ Az évek és hónapok naptár szerint a maguk egészében számítandók, tekintet nélkül a napok különböző számára. A mennyiben a kezdőnappal azonos végnap az utolsó hónapban hiányzik, az elévülés ennek utolsó napjával végződik.²⁸⁾

V. Végül kiemelendő, hogy a V. T. által megállapított elévülési idők csak a váltóból eredő és váltókereset útján érvényesíthető igényekre vonatkoznak. Oly igényekre tehát, melyek nem a váltóból származnak,²⁹⁾ vagy bár a váltón alapulnak, de csak köztörvényileg érvényesíthetők:³⁰⁾ nem nyernek alkalmazást. De még a váltóból eredő és váltói keresettel érvényesíthető igényekre sem alkalmazhatók, ha azok már ítéletileg meg vannak állapítva. A váltóperben hozott ítélet önálló és pedig nem váltójogi jogczim,³¹⁾ s azért az abból eredő követelésre nem a rövidebb váltó-elévülés, hanem a köztörvényi elévülés nyer alkalmazást.³²⁾

²⁶⁾ Ez megfelel a V. T. 32. §. 2. pontjának. V. ö. C. 1094/86. (P. T. 14., 15. l.), id. 1085/97., 786/99. (D. III. f. 16., 75. l.); *Troplong* id. h. 392. l.

²⁷⁾ Tehát pl. az 1897. október 31-én lejáró és ennél fogva 1897. november 1-jén kezdődő 3 évi elévülés 1900. október 31-én lesz befejezve. V. ö. C. id. 579/83., 1335/93.

²⁸⁾ Tehát pl. az 1897. január 31-én óvatolt váltó 3 havi elévülési ideje 1897. április 30-án járt le. Ez is megfelel a V. T. 32. §. 2. pontjának.

²⁹⁾ Pl. a fedezeti keresetre, az elveszett váltóra vonatkozó tulajdoni keresetre, az értesítés elmulasztásából eredő kártérítési keresetre stb.

³⁰⁾ Így a gazdagodási keresetre. L. alább 80. §.

³¹⁾ Valamint általában, azonképen a váltóperben hozott marasztaló ítéletről sem lehet ugyan azt mondani, hogy teljes ujitást eredményez; de azért mégis általánosan el van ismervé, hogy az ítélet legalább annyiban, amennyiben ez nem a hitelező kárával jár, tehát nevezetesen az elévülés tekintetében is új igényt ad, mely az alapul fekvő igénytől alakilag független. V. ö. *Windscheid* Pandektenrecht I. 129. §., *Unger* System II. 676. sk. l.

³²⁾ V. ö. Végreh. t. 23. §., mely szerint »a végrehajtási jog, a követelés minőségére és jogczimére való tekintet nélkül, az ítélet jogerőre emelkedésétől számított és semmi körülmény által félbe nem szakítható rendes magánjogi elévülési határidő alatt évül el«. A végrehajtási jog alatt itt maga az ítéleti követelés (*actio judicati*) értendő. Ellenk. *Plósz* 443. l. 16. jegyz., a ki szerint az utóbbinak elévülése különválasztandó s elismerés által is félbeszakítható. De ez oda vezetne, hogy az elismerés folytán az

79. §.

Az elévülés akadályai és érvényesítése.

I. A váltóelévülés annyiban is szigorubban van szabályozva, a mennyiben azok az okok, melyek a köztörvényi elévülés megkezdését vagy befejezését megakadályozzák, a váltóelévülésnél tetemesen korlátozva vannak. Ez áll első sorban az elévülés megszakítására nézve, a mely elvileg csak a kereset megindítása által történhetik [V. T. 87. §.].¹⁾ Egyéb a magánjogban elismert megszakítási okok tehát a váltóelévülést nem akadályozzák. Így nevezetesen sem a váltókövetelés elismerése, sem az ezt magában foglaló részletfizetés, sem a lejárát meghosszabbítása (prolongatio).²⁾ A keresetindításnak azonban van egy pótléka, helyettesítője: az u. n. perbejelentés, a melylyel a váltóviszkeresettel megtámadott forgató jogosítva van előzője ellen keresetlevél helyett élni a végből, hogy viszkereseti jogait az elévülés ellen biztosítsa [V. T. id. §. 2. bek.].³⁾ A forgatóval szemben ugyanis, a mint láttuk, a viszkereseti igény elévülése már az ellene indított kereset kézbesítésével kezdődik; már pedig, ha a perbe belebocsátkozik, könnyen előfordulhat, hogy a mig

itéleti igény a rendes elévülési időn túl is fennállana ugyan, ennek daczára azonban végre nem hajtható.

¹⁾ A törvény csak annyit mond, hogy »az elévülés a kereset megindítása által... szakíttatik meg«, nem hogy egyedül a kereset által, miként pl. a K. T. 123. §-a a közkereseti társaságnál. De minthogy (a perbejelentéstől eltekintve) más megszakítási okot nem említ, a declarativ kijelentés egyszersmind kizárólagos. Ez megfelel az 1840. évi V. T.-nek is, melynek I. r. 205. §-a kifejezetten mondotta, hogy az elévülés ideje »csak törvényes kereset indítás által szakaszthatatik félbe«. Ugyanigy szól a német osztrák vrszb. 80. cz., azzal a különbséggel, hogy a megszakítást nem a kereset megindításához, vagyis beadásához, hanem annak kézbesítéséhez köti, a mit az e részben a magyar gyakorlattal összhangzó osztrák jog (polg. t. 1497. §.) szempontjából helyesen kifogásol: *Unger System* II. 427. l. 26a. jegyz. V. ö. *Plósz* is 439. l.

²⁾ Utóbbira nézve v. ö. fent 50. §. 11. jegyz.

³⁾ Az előbbi magyar váltójog nem ismerte. L. azonban német vrszb. 80. cz., skandináv V. T. 80. §., svájci köt. jog 806. cz. — Alakjára nézve a perbejelentés a keresetre illetékes váltóbírószághoz intézett és az által kézbesített beadvány, melyhez a váltó, esetleg megsemmisítési végzés egyszerű másolatban melléklendő. Váltóelj. 6. §. utolsó bekezd. és 11. §. 4. bek.

jogerős ítélet hozatik s a marasztalás folytán fizet s ezzel megszerzi a viszkereset megindításához szükséges feltételeket, a váltót és az óvást: az elévülés ellene már be van fejezve, minél fogva viszkereseti jogait elveszti.⁴⁾ Ez ellen kívánja őt a V. T. megvédeni, annak megengedésével, hogy az előző ellen megindítandó pert ennek előre bejelentheti,⁵⁾ a minek az elévülésre époly megszakitó hatása van, mint magának a keresetindításnak. Minthogy azonban a perbejelentés csak a kereset pótlására szolgál, annak megszakitó hatása is csak addig terjedhet, a míg a beperelt forogató keresetét megindíthatja, a mi az ellene hozott birói határozat jogerőre emelkedésével áll be. Ezen időponttól fogva tehát a perbejelentő viszkereseti jogának elévülése újból veszi kezdetét [V. T. id. §. 3. bek.].⁶⁾

⁴⁾ V. ö. a képviselőház igazs. bizotts. jelentését id. h. 72. l. A törvény. ellentétben az *Apáthy*-féle terv. 111. cz. és Min. jav. 110. §-ával (l. német vrszb. 80. cz. is), melyeknek általánosabb rendelkezését az igazságügyi bizottság ily értelemben módosította, csak a viszkereseti jog biztosításáról szól s annyi bizonyos, hogy tulnyomóan csak a viszkereseti jog az, a mely a forogató ellen folyó elévülés által veszélyeztethetik. Nincs azonban kizárva. hogy a forogató, illetve kibocsátó keresete az elfogadó ellen is el ne évülhessen, pl. ha a viszkereset már az elfogadó elleni 3 évi elévülési idő vége felé indíttatik. Ily esetben tehát a perbejelentés az egyenes váltókereset fentartása végett épugy szükséges, mint a viszkereset fentartására s azért a törvény ez esetre hasonszerűleg kiterjesztendő. V. ö. *Plósz* 441. l. A skandináv V. T. 80. §-a az elfogadó elleni perbejelentést kifejezetten engedi meg és pedig nemcsak a keresettel megtámadott forogató, hanem annak részéről is, a ki ellen a forogató perbejelentéssel élt. **C.** 633/96. szerint (D. III. f. 7., 143. l.) perbejelentéssel csak a viszkeresettel megtámadott forogató élhet, de nem a forogatómányos engedményese (?).

⁵⁾ A perbejelentés csak jog az elévülés félbeszakítására, de nem kötelesség az elévülési időn belül indítandó viszkereset feltétele gyanánt. V. ö. **C.** 548/82. (D. Uj f. 3., 57. és 80. l.).

⁶⁾ Feltételeztetik természetesen, hogy a perbejelentő ellen hozott ítélet marasztaló volt. Felmentő ítélet esetében az elévülés félbeszakítása tárgytalan, mert a bejelentő maga nem lévén kötelezve, előzője ellen sem léphet fel. Feltételeztetik továbbá, hogy a perbejelentő elleni per az ítéletig folytattatik. Ha előbb abbanhagyatik, vagy a keresetindítás félbeszakító hatálya más ok miatt szűnik meg előbb (l. alább), a perbejelentés félbeszakító hatálya is már ezen korábbi időpontban szűnik meg. Ellenk. *Plósz* 444. l., 19. l., a ki szerint ily esetben az elévülés a bejelentéssel szemben nem kezd újra folyni, hacsak a bejelentőtől nem akarunk lehetetlent követelni. Ámde az előző sem tartozik tűrni, hogy a perbejelentés félbeszakító

II. A mi azon okokat illeti, melyek miatt az elévülés nem szakíttatik meg, hanem csak felfüggesztetik, nyugszik, úgy hogy az elévülésbe csak az az idő nem számítatik be, a meddig a felfüggesztés tart, a korábban lefolyt idő pedig, ellenében a megszakítással, a felfüggesztés hatálya utáni időhöz hozzászámíttatik: a Váltótörvény ezek közül csak a csődöt említi, melyre nézve kimondja, hogy a váltóadás ellen nyitott csőd tartama alatt az elévülés meg nem kezdődik és félbeszakad, ha az elévülés már kezdetét vette [V. T. 89. §].⁷⁾ Ezt az intézkedést azonban most már helyettesíti a Csődt. 15. §-ának a követelésekre általában vonatkozó rendelkezése,⁸⁾ a mely különben a V. T. rendelkezésével azonos,⁹⁾ s a melynek értelmében a váltókereset elévülésének felfüggesztése is független attól, hogy a váltókövetelés a csődbe bejelentetett-e vagy nem.¹⁰⁾ Vajjon a

hatálya végtelen legyen, másfelől a perbejelentőnek módja van újból perbejelentéssel élni, ha az abban hagyott keresettel ismételve támadtatik meg.

⁷⁾ Sem az Apáthy-féle Terv., sem a Min. javasl. a csőd hatásáról a váltóelévülésre nem intézkedett, époly kevésbé, mint az 1840. évi V. T. és a külföldi törvények. A törvény rendelkezése a képvh. igazs. bizottságától származik, mely azt minden indokolás nélkül vette fel az általa átdolgozott javaslatba.

⁸⁾ V. ö. Csődt. 267. §., mely szerint a törvény életbelépésével a csőd-jogra vonatkozó törvények, szabályok és rendeletek hatályon kívül helyeztetnek, a mi a V. T. 89. §-ára nézve is áll. V. ö. Králik is Csődtörvény 2. kiad. 69. l. Ennek daczára a váltójogi írók mint fennállót tárgyalják.

⁹⁾ A Csődt. 15. §-a majdnem szó szerint átvette a V. T. rendelkezését. A Csődt. tervezetei ugyan ellenkezően akarták szabályozni a csőd hatályát az elévülésre, t. i. úgy, hogy a csődnek magában véve ne legyen akadályozó hatálya, hanem csak a bejelentésnek, a mely a keresettel egyenlő tekintet alá esik. Ez megfelelt volna úgy a német és osztrák csődtörvénynek, mint a francia jognak (v. ö. Troplong id. m. II. 290. sk. l.). Azonban a képvh. igazságügyi bizottsága következetes akart maradni a V. T.-nél elfoglalt, bár kevésbé helyes álláspontjához, a melyet az »*agere non valenti non currit praescriptio*« elve alapján előbb részben Németországban, különösen pedig az előbbi porosz csődjogi gyakorlatban is elfoglaltak. V. ö. Wengler Die Konkursordnung f. d. deutsche Reich. Lipce, 1879. 131. l. Ezen előzményekből minden esetre kitűnik, hogy úgy a Csődt. mint a V. T. szerint a csődnitátnak nem félbeszakító, hanem csak felfüggesztő hatása van. V. ö. Plósz is 445. l., Apáthy I. 249. l., Králik id. m. 70. sk. l. Helytelenül ellenk. Herczegh Magyar Csődtörvény 2. kiad. 57. sk. l., a ki a törvényt a tervezetek értelmében magyarázza, jöllehet épen az ellenkezőt mondja ki.

¹⁰⁾ V. ö. Apáthy Magyar csődjog rendszere I. 97. l., Králik 71. l., Herczegh 57. l., Plósz 445. l.

csőd mellett még más, a magánjogban elfogadott felfüggesztési okok is érvényesíthetők-e a váltóelévülésnél? kétséges. A Váltótörvény ezeket határozottan nem zárja ki ugyan, feltehető azonban, hogy, ha meg akarta volna engedni, éppúgy megemlítette volna, mint a csődöt. Azok a tekintetek, melyek miatt a váltóelévülés megszakítása korlátoztatik, a felfüggesztés korlátozását is indokolják s ez nemcsak az oly felfüggesztési okokról áll, melyek akár a váltóhitelező, akár az adós személyében rejlenek,¹¹⁾ hanem azokról is, melyek rajtuk kívül következhetnek be.¹²⁾ A mennyiben azonban a törvényhozás a keresetek megindítását általában felfüggeszti, ez a váltókeresetek felfüggesztését is magában foglalja, ha reájuk nézve kivétel nem tételik.¹³⁾

III. Az elévülés akadályainak korlátozása, különösen az elismerés általi megszakítás kizárása mutatja, hogy a váltóelévülés a közönséges magánjogi elévüléstől tetemesen különbözik. E korlátozások dacára azonban a váltóelévülés még mindig valóságos elévülés s nem a váltókereset érvényesítésére kitűzött záros természetű (*praeclusiv*) időmeghatározás, a mint az néha állítatik.¹⁴⁾

¹¹⁾ Kiskorúság, elmebetegség, házassági, szülő és gyermeki, gyámsági viszony, polgári vagy katonai szolgálatban való távollét. V. ö. osztrák p. t. 1494—1496. §§. Az 1840. V. T. I. r. 207. §. a személyes viszonyok befolyását kifejezetten zárja ki.

¹²⁾ Ilyenek az igazságszolgáltatás felfüggesztése (*juristitium*), pl. pestis vagy háboru esetében. V. ö. osztrák p. t. 1496. §. Az 1840. V. T. I. r. 206. §. ezt mint felfüggesztő okot elismerte, de az új V. T. szempontjából ez sem ismerhető el. V. ö. *Plósz* is 446. l., *Apáthy* 250. l. Még kevésbé jöhet tekintetbe olyan ok, mely csak a concret váltóigény érvényesítését jogilag akadályozza az *agere non valenti*-féle különben is problematikus elv értelmében. Ide tartozik pl. az az eset is, ha a váltó a büntetőbírósnál visszatartatik. V. ö. **C.** 72/82. (D. Új f. 2., 199. l.), 948/87. (U. o. 18., 69. l.).

¹³⁾ *Moratorium*. L. fent 50. §. A szegedi árvíz alkalmából kibocsátott igazs. min. rend. 12. §-a az ott megjelölt időre az elévülést is felfüggesztette s ezt a váltóelévülésre is kiterjesztette. Magától értetődik, hogy a váltókeresetekre nézve külön kimondott moratorium is felfüggeszti az elévülést.

¹⁴⁾ Nem ugyan nálunk, de az e részben a magyar V. T.-nyel egyenlő német vrszb. szempontjából. V. ö. *Dernburg* id. m. 775. l., *Lehmann* 573. l., *Canstein* 391. l. és különösen *Grawein* Verjährung u. gesetzliche Befristung I. Lipcse, 1880., a ki azonban még további különbséget tesz záros határidő (*Präclusivfrist*) és a jog időhöz kötöttsége (*temporalitása*, *gesetzliche Befristung*) között s az utóbbi fogalmat az előbbivel ellentétben, melyről szerinte csak a még keletkező jogok feltételeképen lehet szó (35., 71.), alkalmazza

Ily magyarázat a törvény kifejezett megjelölésével szemben¹⁵⁾ csak akkor volna helyén, ha világos rendelkezésekből kitűnnék, hogy az elévülésre és különösen az annak megszakítására vonatkozó egyéb szabályok egyáltalában nem nyernek alkalmazást. Ilyen rendelkezések azonban hiányoznak s azért az említett szabályok

a váltóelévülésre. E megkülönböztetést élesen elítélte *Strohal* Zeitschr. f. d. Privat- u. öffentl. Recht 9. köt. 61. sk. 1., de e mellett a váltóelévülést szintén nem tekinti igazi elévülésnek (70. l.). L. *Ehrenberg* is Zeitschr. f. d. ges. Handelsr. 27. köt. 308. sk. 1. Ellene nyilatkoztak e felfogásnak: *Rehbein* 103. l., *Staub* 171. l., nálunk *Plósz* 431. l. 3. jegyz. A vitának minden esetre gyakorlati jelentősége van, a mennyiben lényegesen befolyásolja azt a kérdést, vajjon a közönséges elévülésre vonatkozó szabályok a váltóelévülésre a törvényes intézkedések kiegészítéseképpen alkalmazhatók-e vagy nem? De sokat veszít belőle, ha azokat a váltóelévülésre ebbeli jellegének fentartása mellett is csak feltételesen alkalmazzuk, a mint ezt a szövegben teszszük. Egyébiránt ott, a hol a V. T. valóban záros határidőket állapít meg, sem szabad azokat az elévüléstől úgy megkülönböztetni, hogy azok még csak keletkezésben lévő jogok feltételét képeznék, a mint ezt *Grawein* s mások különösen a bemutatási és óvási határidőre nézve teszik s ebből a mulasztás érvényesítésére nézve fontos különbséget vezetnek le (l. alább 23. jegyz.). Azok a váltónyilatkozatok, melyeknek alapján csak a bemutatás és óvás teljesítése esetében lehet fellépni, époly befejezett kötelezettséget foglalnak magukban, mint azok, melyeknél a bemutatás és óvás nem szükséges. E cselekvények semmi esetre nem a kötelezettség keletkezésének, hanem csakis az érvényesítés feltételei, melyek, ha nem teljesítettnek, a különben perfect nyilatkozat hatálytalanná válik, tehát époly bontó módon hatnak, mint az elévülés. Egészen úgy vagyunk velük, mint pl. a köztörvényi kezesnél, a ki rendszerint szintén csak akkor vonható felelősségre, ha a hitelező előbb sikertelenül a főadóst kereste meg, a nélkül azonban, hogy a főadós megkeresése a kezesi kötelezettség keletkezésének feltétele volna. Sőt a viszereseti kötelezettséget megalapító nyilatkozatoknál ez még inkább tűnik ki, midőn azokból már lejárat előtt is biztosítási kötelezettség származik, a mi még csak keletkezésben lévő kötelezettséggel alig volna összeegyeztethető. Ennek megfelel a törvény szólásmódja is. A V. T. sehol sem mondja, hogy a bemutatás és óvás az illető jogok keletkezésének feltételei, hanem épen ellenkezőleg azok fentartásához követeli, a mi keletkezésüket már feltételezi. Így nevezetesen úgy az e szempontból már érintett 41. §-ban, mint a 44., 68., 90. és 97. §§-ban; a 90. § épen az elévüléssel együtt említi azt az esetet, ha a váltói kötelezettség az által, hogy a váltójogok fentartására szükséges cselekvények elmulasztattak, megszűnik. L. köv. §-t. V. ö. K. T. 448. §. is a közraktári jegyre nézve.

¹⁵⁾ Ez annál jobban esik latba, mert, mint láttuk, a különben miutául szolgált francia *Code de com.* s más váltótörvények a viszereset megindításának idejét nem nevezik elévülésnek, hanem határidőnek. L. a megelőző §-t.

alkalmazása legalább elvileg, a mennyiben a váltókövetelés természetével nem ellenkeznek, a váltóelévülésnél is helyt foglalhat. Ez áll nevezetesen annyiban, a mennyiben a keresetindítás ugyanazon feltételek mellett szakítja meg a váltóelévülést, mint az elévülést általában¹⁶⁾ s a megszakítás jelentősége is ugyanaz, mint a magánjogi elévülésnél. Nemcsak arról van tehát szó, hogy az elévülési időn belül indított kereset az igényt fentartja, hanem azon időponttól fogva, melyben a megindított per ítélet nélkül abban marad, új elévülési idő kezdődik,¹⁷⁾ mi által a kereseti

¹⁶⁾ A váltóelévülésnél is áll tehát, hogy az alperes perbe bocsátkozása előtt visszavont kereset be nem adottnak tekintetik, tehát az elévülést nem szakítja meg, v. ö. **C.** 948/87. (D. Uj f. 18., 69. l.), osztr. p. t. 1497. §. és hozzá: *Unger System* II. 429. l., német polg. t. 212. §., ellenk. *Plósz* 440. l.; — hogy ellenben a hiánypótlás végett visszaadott kereset megtartja félbeszakító hatályát, ha a pótolts kereset beadásáig az elévülési idő el nem telt: **C.** 65/90. (D. Uj f. 27., 3. l.), 734/91. (M. IV. 499. l.) s a nem kézbesíthető vagy szabálytalanul kézbesített kereset is megszakítja az elévülést: **C.** 814/82. (D. Uj f. 4., 28. l.), 779/89. (U. o. 25., 328. l.), 1335/88. (J. 89. 59. l.), 1291/95. (D. III. f. 4., 216. l.); míg az illetéktelen bíróságnál beadott kereset csak akkor szakítja meg az elévülést, ha az illetéktelenség okából nem *a limine* utasított el, vagyis csak akkor, ha az elutasítás csak a per folyamában, akár kifogás folytán, akár hivatalból történt. V. ö. 1868: LIV. t.-cz. 14. §., 1881. LIX. t.-cz. 5. §. és hozzá: *Szerző Polg. tvk.* I. k. 56. §. 19. jegyz., *Plósz* 439. l. 3. jegyz. A gyakorlat az id. törvényhelyeket nem veszi figyelembe, s a római joggal s az osztrák gyakorlattal összhangzásban (v. ö. *Unger id. m.* II. 427. l.) nagyon általánosan tagadja meg az illetéktelen bíróságnál indított keresettől a félbeszakító hatályt (v. ö. M. IV. 295. l.); l. azonban az itt kifejtettek értelmében **C.** 570/99. (D. III. f. 15., 223. l.), a mi különben, tekintettel az illetőség bonyolult megállapítására, belsőleg sincs indokolva. Inkább az a helyes, a mit a francia *Code civil* 2246. cz. és a porosz L. R. I. r. 9. fej. 552. §. mond ki, hogy t. i. az illetéktelen bíró előtt megindított kereset épügy megszakítja az elévülést, mint az, mely illetékes bíró előtt indítatik. A hitelező jogfentartási gondosságát az ilyen kereset is tanúsítja. V. ö. *Troplong id. m.* II. 132. sk. l.

¹⁷⁾ V. ö. **C.** id. 814/82., 779/89., 1291/95., 63/89. (D. Uj f. 23., 173. l.), 618/97. (D. III. f. 8., 107. l.), mely utóbbi szerint a külön tárgyalási jegyzőkönyv beterjesztésének elmulasztása esetében az elévülés a pertárnoknak a Velj. 23. §. szerinti jelentésétől veszi újból kezdetét. Ugyanaz áll, ha a felek abban állapodtak meg, hogy az ügy további sürgetésig irattárba helyeztessék: **C.** 8081/99. (D. III. f. 16., 134. l.). Továbbá, ha a felperes a kereset nem kézbesítéséről értesült: **C.** 725/99. (U. o. 145. l.) vagy a kellő időben beadott kereset neki kézbesítés végett kiadatott: **C.** 114/900. (U. o. 17., 307. l.). Másként áll a dolog az osztrák p. t. területén, mert annak

jog az eredeti határidőn túl meghosszabbíttatik.¹⁸⁾ Különbség csak abban van, hogy az újból folyó elévülési idő is a Váltótörvény szerint határozandó meg¹⁹⁾ s hogy a megszakítás mindig csak arra szorítkozik, a ki ellen és a ki által történt.²⁰⁾ A kere-

1497. §. szerint a keresetindítás folytán történt megszakítás meg nem történne tekintetk, ha a kereset kellően nem folytattatik. V. ö. hozzá: *Unger* id. m. II. 429. l. De a magyar gyakorlat ezt nem követi, hanem a római jogi keresetmegörökítés (*perpetuatio*) elvét követi. E részben az 1893. évi XVIII. t.-cz. 52. §-a által behozott perelévülés sem változtat. Mert habár az id. törvény 215. §-a szerint a perelévülés a váltóeljárásban is alkalmazandó s ehhez képest a per csak az utolsó perbeli cselekménytől számítandó három év leteltével tekintendő megszüntnek, ez mégis csupán perjogi jelentőséggel bír s a kereset elévülését érintetlenül hagyja, a mint ez az id. t. javaslatának indoklásában határozottan kiemeltetett. A kereset általi félbeszakítás hatályának megszűnése tehát tovább is az utolsó perbeli cselekménytől s nem a perelévülés befejeztével számítandó. V. ö. **C.** 36/97. is (D. III. f. 8., 152. l.). Ebben ugyan bizonyos ellenmondás van, mert ha a per csak három év múlva tekintetik megszüntnek s addig mint folyamatban lévő bármikor ismét felvehető, akkor a kereset félbeszakító hatályának sem szabadna előbb megszűnnie. Ezzel szemben azonban tekintetbe veendő, hogy, ha a kereset félbeszakító hatálya a perelévülés befejeztéig tartana, akkor az megint az újabb keresetelévülésnek három évvel való meghosszabbítását jelentené, a mi épen a rövidebb váltóelévülésnél nem fogadható el. Ha a keresetelévülés és a perelévülés között összhangot akarunk létesíteni, a nélkül hogy az előbbi meghosszabbítást szenvedjen, ez csak úgy volna lehetséges, ha a mintául szolgált francia perelévülés (*péremption*) hatályát fogadnók el, a mely abban áll, hogy a keresetindítással történt félbeszakítás meg nem történne tekintetk. V. ö. *Code civil* 2247. cz. és hozzá: *Troplong* id. m. II. k. 143. l.

¹⁸⁾ Pusztá határidőnél, minő pl. a V. T. 28. §. 2. pontjának egy évi határideje a fizetési viszkereset megindítására (l. fent 46. §.), ily meghosszabbításról nem lehet szó. Ha a határidő a kereset megindítása által fel is tartóztatatik, de ha a per ítélet előtt a perelévülés elteltéig abban hagyatik s a határidő időközben eltelt, annak újbóli megindítása már nem lehetséges. Ennyiben különben ugyanaz áll, mint az osztrák p. t. id. 1497. §. szerint az elévülésnél.

¹⁹⁾ Tehát az újabb elévülési idő is 3 év, illetve 3, 6, 18 hó, a szerint, hogy ki ellen indítható a kereset. V. ö. **C.** id. 814/82., 1335/88., 63/89., 779/89., 734/91. (M. IV. 500. l.), 65/90. (U. o.), id. 618/97. Ez általában Németországban is el van ismerve. *Ellenk. Thöl* 795. l., a ki szerint a közönséges magánjogi elévülési idő foly tovább. De ez csak a marasztaló ítéletben megállapított követelésre nézve helyes. L. a megelőző §-t. A svájcz i köt. jog 807. cz. szerint az új elévülési idő minden váltókötelezett ellen 3 év.

²⁰⁾ Ez minden esetre különbség a római joggal szemben. V. ö. l. 5. C.

setindítás tehát a váltónál az elévülést csak azon váltókötelezett irányában szakítja meg, ki ellen a kereset intéztetett [V. T. id. 87. §. 1. bek.],²¹⁾ s a megszakítás csakis annak javára szolgál, a ki a keresetet megindította, más váltóhitelező tehát arra nem hivatkozhatik.²²⁾

Épen azért, mert a törvény a váltóelévülést valóságos elévülésnek tekinti, kimondja egyuttal, hogy az elévülés hivatalból figyelembe nem vétetik [V. T. 88. §.].²³⁾ A bíróság tehát csak akkor alapíthatja arra ítéletét, ha alperes kellő időben kifogást tett.²⁴⁾ A miből egyuttal következik, hogy az adós, ha nem is

de duobus reis 8, 40 és hozzá Windscheid II. 147. l. Vajjon az id. intézkedés rendhagyó természetű-e, avagy az egyetemleges (correalis) követelés egységéből foly? vitás. De ha az utóbbit vesszük is fel, a V. T. ellenkező rendelkezése igazolva van a váltókötelezettek közti egyetemlegesség különleges természetéből. L. alább 81. §. Az osztrák jog a közönséges egyetemlegességnél sem ad a megszakításnak hatályt a többi adóstárs ellen. V. ö. *Hasenöhrl* Das österr. Obligationenrecht 2. kiad. I. 169. l., *Krainz* id. m. II. 26. l. Ugyanezt mondja ki kifejezetten a német polg. t. 425. §.; míg a francia *Code civil* 1206. cz. a római jog álláspontján van, de ennek daczára a váltóelévülésnél a kérdés vitás. V. ö. *Lyon-Caen* id. m. 301. l., a ki a váltókeresetnek szintén csak az illető felek közt ad félbeszakító hatályt.

²¹⁾ Hasonlag német vrszb. 80. cz., skandináv V. T. 80. §., svájcz i köt. jog 806. cz. Áll természetesen a perbejelentésre nézve is.

²²⁾ Ez kitünik a törvénynek a perbejelentésre vonatkozó intézkedéséből is. V. ö. C. 653/83. (D. Uj f. 9., 256. l.), 1075/87. (P. T. 15., 141. l.), 24/89. (D. Uj f. 23., 155. l.): a későbbi váltóbirtokos általi megszakítás a beváltó előzőnek akkor sem használ, ha az általa megtámadott alperessel együtt pereltetett; 1034/92. (U. o. 33., 72. l.): még a főadós ellen fellépő kezes sem hivatkozhatik a főadós elleni kereset általi félbeszakításra, s még akkor sem, ha a váltó reá engedményeztetett. Csak a közönséges jogutód hivatkozhatik a jogelőd általi megszakításra.

²³⁾ V. ö. osztrák p. t. 1501. §. A határidőnél sem áll mindig az ellenkező. Csak akkor, ha a határidő olyan, melytől a felek el nem térhetnek, követelhető, hogy a bíró arra hivatalból legyen tekintettel, de nem akkor, ha a felek arról lemondhatnak, mint a bemutatás és óvás tekintetében. V. ö. fent 56. §. és *Troplong* id. m. I. 32. sk. l.

²⁴⁾ A V. T. 88. §. csak az anyagi jog, a per érdeme szempontjából intézkedik; nem áll tehát ellentétben vele a Velj. 14. §-ának pusztán az eljárás módjára vonatkozó azon rendelkezése, hogy sommás eljárásnak csak akkor van helye, ha a kereseti jog elévültnek nem mutatkozik. Ez egészen helyes rendelkezés, tekintve, hogy a sommás végzés alperes meghallgatása nélkül bocsátatik ki s annál kevésbbé sérti a felperes jogát, mert ha a váltó

előzetesen az elévülésről általában,²⁵⁾ de a már letelt elévülésről lemondhat.²⁶⁾ Előzetes kikötés útján ellenben a váltóelévülést megváltoztatni nem lehet, az nemcsak meg nem hosszabbítható, hanem meg sem rövidíthető,²⁷⁾ sem a keresetindításon kívül más megszakítási okok meg nem állapíthatók. Vajjon a törvénnyel ellenkező kikötés a váltón, vagy azon kívül történt-e? e részben közömbös.²⁸⁾

80. §.

Az elévülés hatálya. Gazdagodási kereset.

I. A magánjogi elévülésnek az a hatálya, hogy az igény végleg megszűnik, sem kereset, sem kifogás útján többé nem érvényesíthető s az a körülmény, hogy az adós az elévülés folytán gazdagodott, nem jön tekintetbe.¹⁾

elévültnek mutatkozik, a bíróság a Velj. 17. §-a szerint tárgyalást rendel, a melynek folytán az elévülés már csak alperes kifogása esetében vétetik tekintetbe. Ellentétet lát fenforogni *Plósz* 448. l. 7. j. és »némi tekintetben« *Apáthy* 243. l. 1. j. — Alperes természetesen az elévülést nemcsak állítani, hanem bizonyítani is tartozik, bár, ha a váltóból kitűnik, külön bizonyítás fölösleges. V. ö. **C.** 196/85. (P. T. 11., 116. l.).

²⁵⁾ V. ö. **C.** 63/900. (D. III. f. 17., 300. l.) osztrák p. t. 1502. §. és hozzá: *Unger* id. m. II. 444. l.

²⁶⁾ V. ö. **B. T.** 4173/78. (D. 28., 265. l.) a **L. I.** által helybenhagyva.

²⁷⁾ **C.** 8081/99. (D. III. f. 16., 134. l.), id. 63/900. Ez következik a váltójogi szabályok abszolút természetéből. V. ö. fent 9. §. Az 1840. évi V. T. I. r. 208. §-a ezt kifejezetten állapította meg. Hasonlag általánosabban az *Apáthy*-féle Terv. 112. cz. és a Min. jav. 111. §. Az osztr. p. t. 1502. §. azon rendelkezése, mely szerint csak hosszabb elévülés nem állapítható meg, rövidebb igen: a váltójogban nem nyer alkalmazást.

²⁸⁾ V. ö. *Thöl* 785. l., *Beyer Zeitschr. f. d. ges. Hr.* 34. köt. 83. l., nálunk *Plósz* 447. l. Ellenk. német birod. keresk. ftszék, a mely csak a váltóba foglalt eltérő záradékot tartja érvénytelennek. V. ö. 1872. jun. 27. hat. (Entsch. 6., 367. l.). Németországban különben az eltérő kikötés érvénye elvileg is vitás, feltéve hogy a polgári jog az elévülésről való lemondást vagy eltérést általában megengedi. Mellette: *Canstein* 394. l., *Staub* 171. l. De a többség elvileg is ellene van. Így *Renaud* 308. l., *Volkmar-Löwy* 268. l., *Hartmann* 461. l., *Liebe* 211. l., *Kuntze* 114. l., *Lehmann* 577. l., *Brachmann* 310. l. stb.

¹⁾ Ez minden esetre a mi jogunk álláspontja, a mint az ugy az osztrák p. t.-nek, mint a magyar gyakorlatnak megfelel. V. ö. *Unger* id. m. II. 435. sk. l., *Krainz* I. 403. l. Az a felfogás, hogy az elévülés folytán csak a keresetindítási jogvész el, de nem a kereset tárgyát képező jog maga, a

A váltóelévülés ily hatálylyal nem ruháztatik fel. A törvényhozások ezt, annak rövideége és egyébkénti szigora mellett, mely a váltóbirtokostól sokkal nagyobb éberséget követel mint a magánjogi elévülés, méltánytalannak találták s azért a váltóelévülés jogvesztő hatályát legalább annyiban enyhíteni törekedtek, hogy azt csupán az elvont természetű váltóigényre mint ilyenre szorították, a váltó alapját képező anyagi jogviszonyokra ellenben nem terjesztették ki. Oly esetben, midőn a váltó megelőző adósság alapján állítottatott ki, a nélkül hogy azt megszüntetné, a mi a rendes eset (l. fent 5. §.), úgy is magától értetődik, hogy a váltóelévülés az eredeti még el nem évült adósság érvényesítését nem akadályozza.²⁾ Erre vonatkozólag nem is szükséges külön intézkedni.³⁾ De a váltótörvények az elévülés hatályát az alapul fekvő anyagi viszonyokra oly esetben sem terjesztik ki, ha a váltó az eredeti adósság megszüntetésével bocsáttatott ki,

mely tehát az elévülés után is legalább kifogásilag érvényesíthető: az elévülés alap gondolatával ellenkezik. A német polg. t. is elvetette (222. §.).

²⁾ V. ö. L. I. 5965/78. (D. 21., 118. l.), C. 6659/84. (D. Uj f. 8., 292. l.), 709/84., 1095/85. (utóbbi kettőt l. *Schwarz G.* Magánjogi fejtegetések 184. sk. l.), 756/98. (D. III. f. 11., 178. l.).

³⁾ Az 1840. V. T. I. r. 209. §-a kifejezetten mondotta ki, hogy, ha az elévülés ideje elteltet, »ez által csak a váltótörvénykezési jog enyészett el, azon szerződések mindazonáltal, melyekből a váltójog származott, a köztörvény előtt mint magánálló jogczimek tovább is fennállanak, ennél fogva valamint egyéb tekintetben, úgy elenyészőkre nézve is a köztörvény szerint ítélendő«. Hogy mit kellett érteni azon szerződések alatt, melyekből a váltójog származott? nem egészen világos ugyan. *Wildner* id. m. I. 540. l. szerint magát a váltóügyletet kell érteni, nem pedig az alapul fekvő ügyletet, pl. vételt, cserét, kölcsönt. Az elévülés folytán tehát a váltó csak váltóerejét veszti el, de mint köztörvényi jogczim tovább is fennáll, a nélkül hogy más ügyletet kellene bizonyítani. Az uralkodó felfogás azonban úgy magyarázta az id. szakaszt, hogy az elévülés folytán csak az alapul fekvő jogügyletből lehet perelni. V. ö. *Fogarasi* id. m. 238. l., *Apáthy* Magy. váltójog 2. kiad. 194. l. C. 756/98. (D. III. f. 11., 178. l.). Ennek megfelel az 1868. évi LIV. t.-cz. 170. §-a is, melyből kitűnik, hogy a váltó a köztörvényi perben még bizonyítási eszközül sem szolgál. V. ö. fentebb 5. §. 29. jegyz. Annyi bizonyos, hogy régebben gyakran találkozni azzal a felfogással, hogy az elévült váltó az alapul fekvő ügylet közelebbi vizsgálata nélkül mint közönséges adóslevél érvényesíthető, az elévülés hatálya tehát csak a váltószigor elenyészésében áll. V. ö. *Treitschke* Encycl. II. 581. sk. l., *lipcsei* tanácsk. jk. 203. sk. l. E felfogás bizonyos tekintetben még haladás is volt azzal a felfogással szemben, hogy a váltó pusztán az alapul szolgált ügylet megerősítő járuléka. V. ö. fent 9. §. 5. jegyz.

vagy előző adóssági viszony nem is létezik, hanem a váltókötelezettség közvetlen ellenérték fejében vállaltatott. Ilyenkor is módot nyujtanak arra, hogy a váltóbirtokos az elévülés folytán elvesztett váltókövetelését legalább annyiban érvényesíthesse, a mennyiben a váltóadás különben oly előnyben részesülne, mely őt a váltóügylet körülményi szerint meg nem illeti. Ezt teszi a magyar V. T. is, egyuttal e tekintetben az elévüléssel ugyanazon elbánásban részesíti azt az esetet, midőn a váltójogi kereset az annak fentartására szükséges cselekvények, nevezetesen a bemutatás és óvás elmulasztása folytán veszett el.⁴⁾ Mindkét esetben a váltókötelezettség megszűnése daczára fentartja a kötelezettséget annyiban, a mennyiben az adós a váltóbirtokos kárával gazdagodnék [V. T. 90. §.]. A váltóból magából eredő igény érvényesítésére irányuló váltókereset helyébe tehát a gazdagodás erejég korlátolt s ez alapon u. n. gazdagodási kereset lép.

II. A V. T. id. szakasza szerint a gazdagodási kereset a következő feltételek és határozatok mellett foglal helyet:

1. Mindenekelőtt korlátozva van alanyilag, a mennyiben csak a kibocsátó és az elfogadó ellen indítható.⁵⁾ A források ellen, kiknek váltókötelezettsége megszűnt, ily keresetnek helye nincsen (id. §. 2. bek.).⁶⁾ Nem indítható a nevezett sze-

⁴⁾ V. ö. fent. 56. §. Hasonló összefoglalás: német vrszb. 83. cz., mely épen azért helyesebben, nem mint a magyarban, az elévülés, hanem a következő, a váltóhitelező kereseti jogára vonatkozó fejezetben áll; továbbá skandináv V. T. 93. §., svájci köt. jog 813. cz. Más törvényhozások az elévülés és mulasztás következményeiről vagy egyáltalában nem intézkednek: így az angol V. T. és a portugalli K. T.; vagy külön-külön és eltérően határozzák meg: így a francia *Code de com.*, a belga V. T., a hollandi, olasz, román, szerb, spanyol K. T., s nálunk az 1840. V. T.

⁵⁾ Saját váltónál csak a kibocsátó ellen. L. alább 92. §. A mennyiben a mulasztás, illetve elévülés a kettő közül még csak az egyiknél következett be, a gazdagodási kereset ez ellen sem indítható, mert a váltóbirtokosra nézve a váltókereset még nem szűnt meg egészen, hanem a másik ellen sikerrel indítható. V. ö. *Staub* 207. l. Ellenk. *Volkmar-Löwy* 321. l., *Renaud* 322. l.

⁶⁾ Hasonlag német vrszb., melynek tárgyalásánál a források elleni gazdagodási kereset kizárása a porosz terv. ellenkező rendelkezésével szemben alaposan megvitattatott s különösen azzal indokoltatott, hogy nagy bonyodalmakra vezet, s hogy a forratónál voltaképen soha sem lehet gazdagodásról beszélni, mert a mit a forratásért kap, az csak megtérítése annak, a mit a váltóért adott, s ha ajándékba kapta is, az nem jogtalan gazdagodás

mélyek kezesei és egyúttaláírói ellen, vagy a névbecsülési elfogadó ellen sem,⁷⁾ még kevésbbé oly személy ellen, a ki nem is volt váltójogilag kötelezve, mint pl. az intézvényezett vagy a telepes, vagy bizományi váltónál a váltói kapcsolaton kívül álló megbízó ellen.⁸⁾

a forgatmányos kárára, hanem jogos szerzés, mely tőle el nem vehető. V. ö. lipcsei tanácsk. jk. 204. sk. l. Azonban a gazdagodás a forgatónál teljesen még sincs kizárva, pl. ha ő mint rendelvényes tartozott volna a fedezetet adni s ő azt megkimélte, vagy saját váltónál a rendelvényes forgató, a ki a kibocsátó elleni elévülés folytán értéket nem tartozik adni. V. ö. *Thöl* 388. l. 13. j. s nálunk *Plósz* 450. l. 14. jegyz., a kik azért nem is helyeslik a forgatók elleni gazdagodási kereset kizárását. A svájci köt. jog id. cz. adja is legalább a saját váltó első forgatója ellen (825. cz. 12. pont). A skandináv V. T. id. cz. pedig minden váltóadás ellen. De ezzel szemben az olasz K. T. 326. cz. és a román K. T. 351. cz. mulasztás esetében csak a kibocsátó és a telepített váltó elfogadója ellen ad gazdagodási keresetet, míg elévülés esetében egyik váltóadás ellen sem. A különben lényegileg mintául vett (v. ö. porosz terv. indokl. 98. l.) francia *Code de com.* a tulajdonképeni váltókeresettől különböző gazdagodási keresetet nem ismer, hanem mulasztás esetében fentartja egyszerűen a viszkeresetet, de szintén csak a kibocsátó ellen, ha ez nem igazolja, hogy fedezetet adott (170. cz.). A forgatókra ez nem nyer alkalmazást, ők tehát szintén feltétlenül szabadulnak (168. cz.), az elfogadó pedig elévülés esetében csak akkor szabadul a váltókereset alól, ha esküt tesz, hogy már semmivel sem tartozik (189. cz.). Ugyanigy belga V. T. 59., 61., 82. cz., hollandi K. T. 206., 207. cz. s a mulasztás esetére szerb K. T. 144., 146. cz. és a forgatókra nézve is spanyol K. T. 525. cz. Nálunk az 1840. V. T. I. r. 67. §. mulasztás esetében szintén csak a kibocsátó ellen adott »közjogi viszkeresetet« annyiban, a mennyiben ez be nem tudja bizonyítani, hogy a váltó lejártakor az intézvényezett ellen kétségtelen követelése volt s annak kielégítésére az intézvényezett akkor még elegendő értékkel birt. Ennyiben az új V. T.-ben jogfolytonosság is nyilvánul, bár a javaslatok erre nem utalnak.

⁷⁾ A kezesre nézve v. ö. **C.** 1511/88. (D. Uj f. 22., 62. l.). A kibocsátó vagy elfogadó egyúttaláírója is e részben tőlük különbözik, mert ő nem szokott értéket vagy fedezetet kapni, e mellett az egyetemlegesség csak a váltóból eredő jogra nézve áll fenn. A névb. elfogadó sem szokott fedezetet kapni s azért azok sem adnak ellene gazdagodási keresetet, a kik a közönséges elfogadóval egyenlőnek tekintik. V. ö. *Renaud* 322. l., *Hartmann* 514. l., *Brachmann* 326. l., *Staub* 210. l., *Plósz* 451. l., *Vidari* id. m. 488. l.

⁸⁾ A svájci köt. jog id. cz. ezek ellen is ad gazdagodási keresetet. Nálunk sincs azonban kizárva ezek vagy a forgatók stb. ellen a gazdagodási vagy más visszakövetelési kereset az általános jogelvek értelmében. Csak a V. T. 90. §-a alapján nincs helye. V. ö. lipcsei tanácsk. jk. 206. sk. l. (a forgató általi rosszhiszemű szerzés vagy találás esetében), *Borchardt*

2. A gazdagodási keresetet csak a váltóbirtokos indíthatja, értvén ez alatt azt a váltóbirtokost, a ki az elévülés vagy a mulasztás idejében a váltó igazolt tulajdonosa volt, úgy hogy az elévülés vagy mulasztás nélkül a váltójogi kereset őt megillette volna. Más csak engedmény alapján léphet fel, saját jogán nem.⁹⁾ A váltóbirtokosi minőség igazolása természetesen feltételezi, hogy a váltó minden lényeges kellekkel el legyen látva s a gazdagodási keresethez épügy mellékeltessek, mint a váltójogi keresethez.¹⁰⁾ Ha azonban a váltó elveszett, annak birtokát a megsemmisítési végzés pótolja.¹¹⁾

3. A gazdagodási keresetnek csak annyiban van helye, a mennyiben az illetők »a váltóbirtokos kárával gazdagodnának«. Ez jogczim is, kereseti összeg is, ennél fogva az általános elvek értelmében felperes által keresetében állítandó és általa bizonyítandó.¹²⁾ És pedig bizonyítandó az, hogy alperes vagyona az elévülés vagy mulasztás folytán tevőleges módon sza-

Zusatz 820b (a többi aláírásokat hamisító forgató ellen), *Rehbein* 125. l., *Dernburg* 866. l., *Plósz* 451. l. 14. jegyz.

⁹⁾ Tehát oly forgatmány alapján sem, mely a mulasztás vagy elévülés után vezetett a váltóra. Az ilyen forgatmány csak engedménynek tekinthető. L. fent 33. §. 10. jegyz. Nem léphet fel továbbá a váltóbirtokos oly előzője, a ki a mulasztás vagy elévülés után váltotta be a váltót. Erre nem lévén kötelezve, nem is szerezhet jogokat belőle.

¹⁰⁾ V. ö. *Győri T.* 7830/92. (M. 4., 501. l.). A váltó melléklése azért is szükséges, hogy a kibocsátónak, illetve elfogadónak kiadható legyen. Ezt ők a gazdagodás kifizetése esetében is követelhetik, mert a gazdagodási keresetnél is lehetséges, hogy más a váltó birtokában ismételve lép fel ellenük.

¹¹⁾ Nemcsak az elfogadó, hanem a kibocsátó ellen is. V. ö. fent 75. §. 13. jegyz., *Hartmann* 511. l., *Dernburg* 865. l., *Rehbein* 123. l., *Brachmann* 328. l., német birod. kftsz. 1872. márcz. 27. és 1873. ápril 29. hat. (Entsch. 6., 384. l. és 10., 42. l.), *Plósz* 452. l. Ellenk. *Renaud* 318. l. és *Volkmar-Löwy* 320. l., kik szerint elveszett váltóból egyik ellen sem indítható gazdagodási kereset.

¹²⁾ V. ö. *Apáthy-féle Terv.* és Min. javasl. indokl. a 114., illetve 113. §-hoz, *Győri T.* id. hat., *Plósz* 452. l. Ez az uralkodó felfogás a német-osztrák elmélet és gyakorlatban is. V. ö. *Thöl* 382. l., *Renaud* 319., 322. l., *Volkmar-Löwy* 321. l., *Hartmann* 512. l., *Lehmann* 580. l., *Dernburg* 866. l., *Staub* 211. l., *Borchardt* Zusatz 810. l., *Rehbein* 123. l. Ugyanezt tartják általában az olaszok is. V. ö. *Vidari* id. m. 489. l., *Supino* 330. l. Ellenk. nézetén: *Canstein* 425. l., *Pfersche Zeitschr. f. Privat- u. öffentl. R.* 11. köt. 277. l. és ennek nyomán nálunk *Schwarz G.* id. h. 200. l., egyrészt a gazdagodási kereset tartalmának eltérő megállapítása folytán, l. köv. jegyz. és

porodott. Csakis ez esetben mondható, hogy valóban gazdagodott. Pusztán az a körülmény, hogy a váltókötelezettségtől szabadult, tehát megtartotta azt, a mit annak kifizetésére kellett volna fordítani, csak azt jelenti, hogy a váltóadós nem lett szegényebb, de a gazdagodási kereset alapjául annál kevésbbé szolgálhat, mert különben az a váltókeresettel lényegileg azonos volna.¹³⁾ Hogy miképen keletkezett a gazdagodás? az általában közömbös;¹⁴⁾ csak az szükséges, hogy a váltóügyletből származzék, azzal okozati összefüggésben álljon. Rendszerint abból származik, hogy a kibocsátó a váltókötelezettség elvállalásáért kapott értéket, az elfogadó a váltó kifizetésére szolgáló fedezetet megtartotta.¹⁵⁾ A megtartott érték, illetve fedezet az, a melylyel az ő vagyona a váltókötelezett-

alább 16. jegyz.; másrészt a bizonyítás nehézségei miatt, a melyek azonban tuloztatnak, de nem is határoznak.

¹³⁾ Ez majdnem általánosan elismertetik úgy nálunk, mint a német-osztrák váltójogban. Csak *Pfersche* és ennek nyomán nálunk *Schwarz G.* id. h. tekintik elegendőnek a gazdagodási kereset megállapítására a váltókötelezettségtől való szabadulást. De azért mégis megengedik az alperesnek annak kimutatását, hogy ő e szabadulás által nem gazdagodott, a mi már nem kifogás, hanem nyilvánvaló ellenmondás. Vagy gazdagodás a váltókötelezettségtől való szabadulás s akkor nincs helye a gazdagodási kereset elhárításának a gazdagodás más alapon való hiányának kimutatása által. Vagy pedig az egyébkénti gazdagodás az, melynek kiadására a váltóadós kötelezve van s akkor nem lehet szó arról, hogy a gazdagodási kereset már a váltókötelezettségtől való szabadulás által van megállapítva. Következetesebb *Canstein* id. h., a ki a gazdagodási keresetet egyáltalában nem a gazdagodásra, hanem egyedül a váltóra alapítja, úgy hogy a váltóbirtokos a gazdagodási keresettel is a váltóösszeget követelheti, mely csak az által korlátoztatik, hogy az adós kifogása folytán a gazdagodás erejéig leszállítatik. E felfogás meg is felel a francia *Code de com.* álláspontjának (l. fent 6. j.), csakhogy a magyar-német V. T. álláspontjával határozottan ellenkezik (l. alább 20. jegyz.).

¹⁴⁾ A magyar V. T., épügy mint a német vrszb., nem részletezi a gazdagodás keletkezési okát, úgy mint a francia *Code de com.* s az ezt követő törvények, melyek épen csak a fedezet (*provision*) hiányát jelölik meg. Ily részletezés szándékosan mellőztetett. V. ö. porosz terv. indokl. 99. l.

¹⁵⁾ Megtartotta t. i. a nélkül, hogy azt ismét a váltófizetés céljára kiadta vagy visszaadta volna. Így a kibocsátó, a ki értéket kapott, ha ezt fedezetül az intézvénnyezettnek nem küldte, vagy tőle visszakapta; a mivel egyenlő, ha a kibocsátó az intézvénnyezett elleni követelés alapján állította ki a váltót, de a követelés nem szűnt meg, hanem a váltó elévülése után is érvényesíthető. Az elfogadó: ha a kapott fedezetet a kibocsátónak, vagy

ség elévülése vagy a mulasztás folytán szaporodott,¹⁶⁾ ennek nagysága képezi tehát a gazdagodási kereset tárgyát.¹⁷⁾ Vajjon a gaz-

a kitől ő kapta, vissza nem adta, vagy a váltó kibocsátása folytán az ő fedezetül szolgáló tartozása, pl. a kapott áru vételára fejében, megszűnt. Az a körülmény ellenben, hogy az érték, illetve fedezet nem a váltófizetés céljára, hanem más, attól idegen célra fordítottatott s ezért nincs meg többé; nem jön tekintetbe. Pl. a kibocsátó a megtartott értéket egyszerűen elköltötte. Ennek daczára a gazdagodási keresetnek helye van.

¹⁶⁾ Ha azonban a kibocsátó viszkereset folytán fizette ki a váltót, ő gazdagodási keresettel az elfogadótól a kamat, váltódíj és óvásköltség megtérítését is követelheti. Így C. 60/900. (D. III. f. 17., 231. l.). De ehhez szó fér. Legfelebb a kamatról mondható, hogy az elfogadó azzal, mint a tőke gyümölcseivel, szintén gazdagodott.

¹⁷⁾ Ez megfelel az uralkodó felfogásnak, mely a gazdagodást mint tevőleges vagyonszaporodást a kapott ellenértékben találja, úgy hogy, ha a kibocsátó vagy elfogadó ellenértéket nem kapott, pl. ajándékképen állította ki vagy fogadta el a váltót, ellene gazdagodási kereset nem indítható. V. ö. C. 2298/91. (D. Uj f. 30., 78. l.); 5624/93. (P. T. 29. 3. sz.), Győri T. id. hat., Plósz 452. l., Apáthy 254. l.; a németeknél: Liebe 225. l., Hartmann 512. l., Renaud 319. l., Hoffmann 595. l., Volkmar-Löwy 321. l., Lehmann 580. l., Brachmann 327. l., Rehbein 123. l., Dernburg 865. l., Staub 208. l., Grünhut II. 564. l., Borchardt Zusatz 810., német birod. kftsz. 1872. ápril 13. hat. (Entsch. 23., 260. sk. l.) és birod. tsz. 1885. febr. 20. (Entsch. 13., 4. l.); az olaszoknál: Vidari id. m. 489. l. Ezzel szemben Thöl 383. l. a gazdagodási kereset alapját kizárólag a fedezeti viszonyban találja s annak a megkimélt fedezet erejéig akkor is helyt ad, ha a kibocsátó semmi értéket nem kapott. Hasonlag az olaszoknál: Supino id. m. 330. l. Azonban e nézet lényegileg oda vezet, hogy a kibocsátó épugy a viszkereseti összeget tartozik fizetni, mint ha a viszkereset nem veszett volna el (v. ö. Lehmann is 580. l. 4. j.), eredményben tehát azonos Pfersche id. h. 281. sk. l., Canstein 431. l. s nálunk Schwarz G. id. h. 195. l. azon nézetével, hogy a váltótartozás maga a gazdagodási kereset tárgya, mely csak az esetleges fedezeti visszatérítési igény által ellensúlyoztatik. Utóbbi felfogás szerint tehát, ha pl. a kibocsátó a rendeltvényes uzorástól 100 frtról szóló váltóért csak 50 frtot kapott, ő az elévülés vagy mulasztás daczára a forgatmányosnak 100 frtot s a viszkereseti költséget tartozik fizetni. Ennek megkimélése ugyanis az, a mivel állítólag az elévülés vagy mulasztás idejében gazdagodott, tekintve hogy az 50 frt már előbb is volt birtokában, az intézvénnyezett ellen pedig, a kinek fedezetet tartozott volna adni, visszatérítési igénye nem volt. De ha ez igaz, hol marad akkor a gazdagodási kereset alapeszméjét képező anyagi igazság, ha azzal ugyanazt lehet követelni, mint az elvont természetű váltókereset útján? Mire való akkor általában a váltóelévülésnek vagy mulasztásnak váltójogszüntető hatályt tulajdonítani? Azt a fentemlitett kibocsátó semmiféle jogász okoskodás kedvéért nem fogja elhinni, hogy a mikor tényleg csak 50 frtot kapott, ő mégis 100

dagodás közvetlenül a váltóbirtokos vagyonából, avagy valamely előzőtől származott-e, közömbös, s az sem jön tekintetbe, vajjon a váltóbirtokos az előzőnek azt, a mit ez az alperesnek adott, közvetlenül vagy közvetve megtérítette-e vagy nem? ¹⁸⁾ A váltóbirtokos elég kárt szenved már az által, hogy váltókövetelését elvesztette s az összefüggés az ő kára és alperes gazdagodása között eléggé meg van abban, hogy alperes azt, a mivel gazdagodott, a váltó kifizetésére tartozott volna. ¹⁹⁾

III. A gazdagodási kereset, a V. T. id. szakasza szerint, csak köztörvényi úton indítható. Nemcsak azért, mert a gazdagodás kérdése esetleg sokkal bonyolultabb, semhogy az egyszerűbb és gyorsabb váltóeljárás keretében tisztázható volna, hanem az igény belső természeténél fogva is. A váltóból eredő jog, mint ilyen, az elévülés, illetve mulasztás által megszűnő s a gazdagodási kereset nem magára a váltóösszegre, hanem csak az alapul fekvő viszonyok szerint megállapítható gazdagodás kiadására irányulván: ez világosan mutatja, hogy a gazdagodási kereset belső természetére nézve sem váltókereset, hanem csak köztörvényi kereset. Jogcíme nem maga a váltó, hanem a gazdagodás. ²⁰⁾ A váltó csak a váltóbirtokos igazolására szolgál, de a

frttal és még a viszkereseti költségekkel gazdagodott, hogy tehát az anyagi igazságnak is megfelel, ha ennyit és nemcsak 50 forintot tartozik visszafizetni. — Ha több kibocsátó vagy elfogadó van, a gazdagodási kereset az egyes ellen csak a reá eső rész erejéig foglal helyet, nem az egyetemlegesség szerint az egészre. A V. T. 91. §-ban megállapított egyetemlegesség a gazdagodási keresetre nem nyer alkalmazást. V. ö. C. id. 5624/93.

¹⁸⁾ A váltóbirtokos tehát az értéket kapott kibocsátó, vagy a fedezetet kapott elfogadó ellen akkor is felléphet, ha maga a jáándékba kapta a váltót. V. ö. *Volkmar-Löwy* 321. l., *Hartmann* 513. l., *Canstein* 434. l., *Staub* 206. l., *Plósz* 454. l.

¹⁹⁾ Csak ha a váltóbirtokos követelése nem volt jogos, pl. rosszhiszeműleg szerezte a váltót (csalás, lopás, hamisítás), vagy alperesnek a követelés ellen a váltókeresettel szemben is érvényesíthető kifogása van, nem lehet szó a váltóbirtokos károsodásáról. Ezt azonban alperesnek kell kimutatnia. V. ö. *Hartmann* 513. l., *Volkmar-Löwy* 321. l., *Canstein* 429., 436. l., *Staub* 206. l., *Plósz* 454. l.

²⁰⁾ E jogcímnél fogva különbözik egyuttal a gazdagodási kereset a váltó alapját képező ügyletből, mint ilyenből támasztott keresettől, melylyel össze nem tévesztendő. A gazdagodás ugyan esetleg az alapul fekvő ügyletből mutatandó ki, de a kereset jogcíme ilyenkor is csak ennek eredménye, nem maga az ügylet. V. ö. *Győri T.* id. hat. Épen azért, ha pl. felperes a váltó alapját képező ügyletből indított keresettel elutasított, ez

gazdagodási kereset megalapítására nem elegendő.²¹⁾ Az a körül-
nem gátolja az újabb keresetet a gazdagodás czimén. V. ö. *Rehbein* 123. l.,
Staub 205. l.

²¹⁾ A gazdagodási kereset jogi természet-e egyike a legvitásabb kérdéseknek. Némelyek tiszta váltókeresetnek tekintik, mely szintén magából a váltóból származik. Így a németeknél *Jacobi Archiv* f. d. Wechsels. 9. köt. 26. sk. l. és *Canstein* 429. l., utóbbi a törvény azon szavaira helyezvén súlyt, melyek szerint a kibocsátó és elfogadó »kötelezve maradnak«. Ámde ők bizonyára akkor is kötelezve maradnak, ha más jogczimből köteleztetnek, másfelől pedig a törvény világosan kimondja, hogy a váltói kötelezettség »megszűnik«. A olaszoknál, a hol a kérdést főleg az elévülési idő miatt vitatják élénken, e nézeten: *Supino* 331. l. és különösen *Manara* Indole della azione di arricchimento, Milano 1890. és *Di nuovo sulla indole dell' azione di arricchimento*, Milano 1892. Mások a gazdagodási keresetet tisztán köztörvényi keresetnek minősítik s a magánjogban is elismert jogczimre vezetik vissza, bár az iránt nincs egyetértés, hogy melyik ez a jogczim? Egyik szerint a gazdagodási kereset kártérítési kereset, másik szerint hasonló a tulajdoni keresethez, harmadik szerint közönséges gazdagodási kereset a *condictio sine causa* vagy *causa data non secuta* értelmében stb. Azonban ily különleges minősítések ellen nemcsak az szól, hogy a gazdagodási kereset a V. T. értelmében meg nem tagadható, habár a magánjogi czimek feltételei teljesen nem is forognak fenn. hanem az is, hogy váltó nélkül a gazdagodási keresetnek nincs helye, holott a magánjogi czimek a váltótól függetlenek. E tekintetek arra vezettek, hogy a gazdagodási kereset v e g y e s t e r m é s z e t ü n e k minősítették: váltókeresetnek annyiban, a mennyiben a váltójog által adatik s csak a váltó alapján érvényesíthető; köztörvényi keresetnek annyiban, a mennyiben nem a váltóból magából eredő követelésre, hanem az anyagi viszonyok szerinti gazdagodásra irányul. Ez Németországban ma az uralkodó felfogás, bár igen változatos módon szövegeztetik. Így *Thöl* a gazdagodási keresetet váltójogi, majd váltókeresetnek nevezi, de azért mégis elismeri, hogy nem magára a váltóösszegre, hanem a gazdagodásra irányul (381., 798. l.). *Renaud* tágabb értelemben vett váltókeresetnek nevezi (318. l.). *Volkmar-Löwy* 320. l. és *Hartmann* 508. l. szerint sajátos természetű *cond. sine causa*, melynek jogalapja úgy a váltó, mint a gazdagodás. *Lehmann* 579. l. szerint *actio ex lege*, mely anyagilag mint *cond. sine causa* jelentkezik. Így lényegileg *Dernburg* is 864. l., míg *Staub* 205. l. szerint a gazdagodási igény önálló igény, mely váltójogi és magánjogi elemek összetételéből áll. A gyakorlatban különösen kedvelt az a szövegezés, hogy a gazdagodási kereset a váltókereset köztörvényileg érvényesíthető maradéka, *residuum* a. V. ö. német birod. kftsz. 1872. márcz. 9., 1872. decz. 14., 1873. ápril 29., 1874. máj. 6. hat. (Entsch. 5., 258. l.; 8., 238. l., 10., 44. l., 13., 223. l.) és n. birod. tsz. 1881. jun. 24. (Zeitschr. f. d. ges. Hr. 31., 427. l.). Így *Rehbein* is 122. l. és nálunk *Plósz* 450. l. Általánosságban magánjogi, illetve kereskedelmi természetűnek minősítik az olaszok közül: *Vidari* 493. l., *Marghieri* id. m. 3., 158. l., *Ruggeri* 213. l. s mások, valamint a tulnyomó gyakorlat (v. ö. *Manara* id. m.).

mény, hogy e kereset feltételeit a váltótörvény állapítja meg, tekintet nélkül arra, vajjon van-e a váltóbirtokosnak ily keresete az általános magánjogi szabályok szerint? a gazdagodási kereset köztörvényi jellegét annál kevésbé zárja ki, mert a V. T. más esetekben is ad oly keresetet, mely csak köztörvényi jelleggel bír,²²⁾ s általában nemcsak tulajdonképeni értelemben vett váltójogi szabályokat tartalmaz.²³⁾ De éppen azért, mert a gazdagodási kereset köztörvényi és nem váltókereset, nem is alkalmazható reá a váltójogi elévülés, hanem úgy az elévülési idő, mint az elévülés egyéb feltételei a köztörvény szerint határozandók meg.²⁴⁾

XVI. A váltóhitelező jogai.

81. §.

Egyetemlegesség.

I. A kereskedelmi forgalomnak az az elve, mely szerint közös kötelezettségeknél az adóstársak kikötés nélkül is egyetemlegesen felelősek,¹⁾ a váltónál is már régóta el van ismervé.²⁾ Az újabb váltótörvények az egyetemlegességet többnyire kifejezetten állapítják meg³⁾ s ugyanezt teszi a magyar V. T., midőn

²²⁾ Így pl. kártérítési keresetet az értesítés elmulasztása miatt (I. fent 57. §.), kiadási keresetet az elsődlet gondviselője ellen (I. fent 73. §.), tulajdoni keresetet a roszhiszemű vagy vétkes váltóbirtokos ellen (I. fent 76. §.) stb.

²³⁾ V. ö. fent 9. §. Az ilyen szabályok éppen olyanok, mint ha nem is a váltótörvényben, hanem az általános magánjogban, vagy más különös jogban (keresk. jog, csődjog) tartalmaztatnának. A V. T. mint külső jogforrás magában véve még nem ad a benne tartalmazott szabálynak különös váltójogi természetet. Ilyennel csak az a szabály bír, mely a váltóból magából eredő igényt állapítja meg.

²⁴⁾ Az elévülési idő tehát 32, illetve az osztr. p. t. területén 30 év s a félbeszakítás különösen elismerés által is történhetik. Ez nálunk és a német-osztrák váltójogban általánosan el van ismervé, még olyanok részéről is, a kik a gazdagodási keresetet váltókeresetnek minősítik. V. ö. pl. *Canstein* 429. l. Az olasz írók sem mindig következtetések, bár vannak; a kik gazdagodási keresetre, mint váltókeresetre az 5 évi váltóelévülést alkalmazzák. V. ö. *Manara* id. m.

¹⁾ V. ö. *Szerző* Keresk. jog I. 47. §. 3. jegyz. és II. 121. §.

²⁾ Így már az 1569. évi b o l o g n a i váltórendszabályban. V. ö. *Biener* Wechsell. Abh. 351. l.

³⁾ Így nevezetesen: a f r a n c z i a *Code de com.* VII. §. 140. cz. külön

kimondja, hogy a váltókibocsátó, forgató, elfogadó és kezes a váltó minden birtokosa irányában egyetemlegesen vannak kötelezve [V. T. 91. §. 1. mond.].⁴⁾ Az ellenkezőt a váltóban ki sem lehet kötni és pedig nemcsak a váltójogi szabályok kényszerítő természete miatt (l. fent 9. §.),⁵⁾ hanem a váltóban mint értékpapirban megtestesített követelés egységére, oszthatatlanságára való tekintettel sem, mely nem engedi meg, hogy a váltóösszeg különböző részei különböző váltókötelezettek ellen ugyanazon váltólevél kiadása mellett érvényesíttessenek.⁶⁾

II. Az egyetemlegességnél fogva a váltóbirtokosnak jogában áll a váltóadósokat tetszése szerint mind, azok közül többet vagy egyet megtámadni,⁷⁾ a nélkül, hogy a be nem pereltek ellen követelési jogát elvesztené; a nélkül továbbá, hogy a beperelt adós a követelés felosztását, vagy a többi adósok előzetes beperlését követelhetné.⁸⁾ Ezt különben a V. T. részben már más helyen is megállapítja,⁹⁾ ez tehát az egyetemlegesség kimondásá-

felirat alatt: »de la solidarité«. Ugyanigy belga V. T. 7. §. 30. cz., szerb K. T. VII. 116. §. Külön felirat nélkül: német vrszb. 81. cz., hollandi K. T. 146. cz., skandináv V. T. 87. §., svájcz kö. jog 808. cz., olasz K. T. 318. cz., román K. T. 343. cz., spanyol K. T. 516. cz., portugalli K. T. 335. cz., angol V. T. 38. cz. 2. bek., 57. cz. 1. bek. Nálunk megállapította már az 1840. évi V. T. I. r. 25. és 155. §.

*) A törvény nem említi sem az együttalíróit (l. fent 70. §.), sem a névbecsülőt. Utóbbi azonban ugyanazon tekintet alá esik, mint a kibocsátó és forgató, a kikért a váltót elfogadta (l. fent 65. §.). A szövegezés más tekintetben sem szabatos. Így nem áll, hogy a váltókötelezettek kivétel nélkül »minden váltóbirtokos« irányában vannak kötelezve. A forgatók, ezek kezesei s a névbecsülő nem felelősek oly váltóbirtokos irányában, a ki a kötelezettségi láncolatban előttük áll.

5) Erre való tekintettel az egyetemleges kötelezés az ítéletben külön kérelem nélkül is kimondandó. V. ö. C. 1347/89. (D. Uj f. 23., 264. l.).

6) A váltón kívüli megegyezés egyes váltóbirtokos és váltókötelezett között az iránt, hogy tőle csak a reá eső részt fogja követelni, természetesen nincs kizárva. De ez más váltóbirtokosra és váltóadósra nem hat ki.

7) A közös kereset úgy a fő- mint a viszkereseti adósok ellen irányulhat s akár a fizetés helyére, akár a váltókeresetre nézve illetékes bíróságnál indítható. Váltóelj. 6. §.

8) V. ö. K. T. 269. §. és hozzá: Szerző Keresked. jog II. 121. §. Az osztrák p. t. 891. §-ának azon szabálya, hogy más egyetemleges adótárs ellen külön kereset csak az előbb indított keresettől való elállás után indítható: a váltójogban nem alkalmazható.

9) V. ö. fent 46. és 56. §§. a biztosítási és fizetési viszkeresetnél.

val csak általánosítottatik. Ugyancsak ki van már részben mondva s csak általánosítva van, midőn a törvény folytatólag megállapítja, hogy ezen egyetemleges kötelezettség kiterjed mindenre, mit a váltóbirtokos a váltókötelezettségek nem teljesítése miatt követelni jogositva van [V. T. id. §. 2. mond.]. Minthogy e mellett az egyenes váltókötelezettségek tartalma is már közelebbről meg van határozva,¹⁰⁾ e kijelentés kevés gyakorlati jelentőséggel bír.

III. Hogy mennyiben alkalmazhatók a váltókötelezettekre az egyetemlegesség egyéb szabályai? az minden egyes kérdésre nézve külön vizsgálendő. A váltókötelezettségek ugy keletkezésükre, mint egymáshozí viszonyukra nézve annyira különbözök, hogy az egyetemlegesség általános szabályainak egyszerű átvitele ki van zárva, csakis annyiban lehetséges, a mennyiben ez az egyes váltókötelezettségek különleges helyzetével nem ellenkezik. Maga a V. T. tartalmaz korlátozásokat az egyetemlegesség szabályainak alkalmazására nézve. Így nevezetesen, miként már láttuk, az elévülésre vonatkozólag, s miként mindjárt látni fogjuk, a váltóadósok által támasztható kifogások tekintetében (l. köv. §.). Bármennyire áll is tehát, hogy a váltókötelezettek egyetemleges adós-társak, tekintve, hogy az egyetemlegesség lényege: ugyanazon követelés egészben való érvényesíthetése bármelyik váltóadós ellen, nálunk is megvan, annyit mégis el kell ismerni, hogy a váltói egyetemlegesség az általános egyetemlegességnek különös, sajátos szabályok alatt álló fajtát képezi.¹¹⁾

¹⁰⁾ V. ö. fent 58. §., a hol egyuttal ki van emelve, hogy az egyetemlegesség a per költségekre nem vonatkozik (10., 18. jegyz.).

¹¹⁾ V. ö. *Savigny* Oblig. R. I. 287. sk. 1., *Kuntze* W. R. 317. sk. 1., *Hartmann* 117. l., *Canstein* 248. l., *Hasenöhr* Oesterr. Oblig. R. 2. kiad. I. 130. l. — *Plósz* 168. sk. 1. még sajátságos egyetemlegességről sem akar a különböző váltókötelezetteknél általában beszélni, hanem egyszerűen a váltókötelezettségek önállóságából magyarázza azt, hogy minden váltóadós az egészért felelős. V. ö. ily értelemben elvileg már *Lehmann* 433. l. Csak-hogy nem elég az adósokat tekinteni, hanem a hitelezőre is kell nézni. Az pedig bizonyos, hogy a hitelezőre nézve a váltókövetelés valamennyi adóssal szemben közös és egységes. V. ö. fent 3. §. III. Erre való tekintettel nem is helytelen, hogy sokan a váltójogi egyetemlegességet elvileg nem a külön követelések külső összefüggéséből keletkező u. n. *solidáris*, hanem az egységes követelésből álló u. n. *correalis* obligatiók fogalma alá vonják. Így *Savigny* id. h., *Liebe* 212. l., *Volkmar-Löwy* 300. sk. 1., *Bluntschli* W. O. 93., 124. l., *Samhaber* Zur Lehre von den Correalobligationen 188. sk. 1., *Unger* Jahrb. f. Dogmatik 22. köt. 282. l. Ellenk. vagyis a pusztá solidari-

82. §.

Kifogások.

I. A váltó elvont értékpapir természete s a váltókötelezettség egyébkénti szigora, valamint a jóhiszemű váltóforgalom érdeke egyaránt megkívánja, hogy a váltókövetelés kereseti érvényesítése kifogásokkal minél kevésbé gátoltassék. E követelményt a törvényhozások részint perjogi korlátozásokkal,¹⁾ részint a kifogások anyagi megszorításai útján törekedtek megvalósítani s ezt teszi a magyar váltójog is, midőn némely perjogi korlátozásokon

tás értelmében: *Hartmann* 116. l., *Dernburg* 114. l., *Lehmann* id. h.. *Borchardt Zeitschr. f. d. ges. Handelsr.* II. 88. l. Hasonló vita a francziáknál a némelyek által megkülönböztetett *solidarité parfaite* és *imparfaite* körül. V. ö. *Bravard* 216. sk. l., *Lyon-Caen* 191. sk. l. Minthogy azonban az újabb törvényhozások s a magyar jog is (l. *Szerző* id. h. 10. j.) az egyetemlegességnek említett két fajtát, melyek iránt a római jogra nézve sincs egyetértés (v. ö. *Windscheid* Pand. II. 293., 298. §§., *Hasenöhr* id. m. 92. sk. l.), nem különböztetik meg: a váltójogi egyetemlegességnél sem bir gyakorlati jelentőséggel annak megállapítása, hogy melyik kategóriába tartozik? Tökéletesen elég, ha tudjuk, hogy az egyetemlegesség szabályai a váltókötelezettekre csak korlátozva alkalmazhatók. Ez áll pedig minden váltókötelezettre nézve, s azért az sem helyes, ha a váltókötelezettek közt két különböző csoportját az egyetemlegességnek különböztetjük meg: egyet, mely a váltóösszegre s egyet, mely a viszkereseti összegre kötelezettek közt áll fenn, a kik csak egymásközt, de nem a másik csoporttal volnának egyetemlegesen kötelezve. Így *Samhaber* id. h. Legfelebb annyi igaz, hogy pl. a főkötelezett és kezese vagy együttaláírója közt szorosabb az egyetemlegeségi kapcsolat, mint más váltókötelezettek közt, a nélkül azonban, hogy azért egyetemlegességről, bár mint sajátságosról, csak az előbbieket közt lehetne beszélni, a mint azt *Plósz* 169. l. kívánja.

¹⁾ A régiebb törvényhozások főleg ilyenekkel szorították meg a váltói kifogásokat, míg anyagi tekintetben még az alapul fekvő viszonyokból eredő kifogásokat is csak kivételesen korlátozták. A cél csak az volt, hogy a váltóra minél gyorsabb végrehajtás következze (v. ö. fent 9. §.), de ennek biztosítása mellett az adósnak módot adtak, bárminemű kifogásait külön eljárásban (*ad separatum*) vagy viszontkeresetileg előadni. Csak a forgatmányoknak az engedménytől való megkülönböztetésével és a forgatmányos önálló jogának teljes elismerésével válik közmeggyőződéssé, hogy az előd személyéhez való viszonyból még külön eljárásban sem tehető kifogás a forgatmányos ellen. V. ö. *Wolff* Die Einreden im Wechselverfahren. Archiv f. d. W. R. 15., 113. sk. l., *Hartmann* id. m. 517. l. E felismerés csirái már a XVIII. század elején találhatók a német-osztrák particuláris váltótörvényekben. V. ö. *Schaps* id. m. 168. sk. l.

felül²⁾ az anyagi jog szempontjából azt a szabályt állítja fel, hogy »a váltóadás csak oly kifogásokkal élhet, melyek magából a váltójogból erednek, vagy melyek őt a mindenkori felperes ellen közvetlenül illetik« [V. T. 92. §.]³⁾ Ezen általános szabályon kívül a törvény két kifogásra nézve még külön állít fel korlátozásokat: az utólagos kitöltés és a beszámítás kifogására nézve, melyekről a következő szakaszban lesz szó. A »kifogások« alatt egyébiránt a V. T. nemcsak a szoros értelemben vett valóságos kifogásokat

²⁾ Ide tartozik különösen, hogy a sommás végzés ellen a kifogások általában 3 nap alatt adandók be (Váltóelj. 15. §.), továbbá, hogy a tanúk általi bizonyításnak csak az esetben van helye, ha a tanu a bíróság székhelyén van, vagy ha a bizonyító fél a máshol lakó tanut legfeljebb tizenötöd napra tüzendő határnapon a bíróság elé állítja (Velj. 25. §.), főeskü általi bizonyításnak csak a felek beleegyezésével (Velj. 26. §.), szakértők általi bizonyításnak pedig csak annyiban van helye, a mennyiben az aláírások összehasonlításáról van szó (Velj. 28. §.).

³⁾ Ugyanigy: német vrszb. 82. cz., svájcz i köt. jog. 811. cz. Az olasz K. T. 324. cz. és a román K. T. 349. cz. szerint a váltóadás csak a váltólevél alakjára, vagy a kereset feltételeinek hiányára vonatkozó és a közvetlen felperessel szemben fennálló személyes kifogásokkal élhet. Más törvényhozások ily általános rendelkezést a kifogásokra nézve nem tartalmaznak. Így nevezetesen nem a francia *Code de com.*, de azért a francia váltójogban is el van ismervé, hogy a forgatmányos ellen a forgatóhoz való viszonyból kifogást tenni nem lehet. V. ö. *Lyon-Caen* 96. sk. 1. Ugyanezt mondja ki az angol V. T. 38. cz. 2. bek. minden igazolt váltóbirtokosra nézve a korábbi előzőkkel szemben. Nálunk az 1840. évi V. T. szintén kimondotta, hogy a forgatmányos ellen »oly kifogással élni nem lehet, mely a panaszlottnak egy harmadik személylyeli viszonyaiból eredt« (I. r. 29. §.). El van ismervé különben a V. T. 92. §-ában felállított elv a forgatható értékpapírokra nézve általában. V. ö. K. T. 296. §., mely azonban nagyon szűken van szövegezve, midőn azt mondja, hogy az adós csak oly kifogásokkal élhet, melyek »magán az okiraton«, vagy a közte s az okirat birtokosa közt fenforgó viszonyon alapulnak. Vannak harmadik személyek ellen is érvényesíthető kifogások, melyek nem tűnnek ki magából az okiratból. V. ö. *Szerző Keresk. jog* II. 132. §. 13. jegyz. Ennyiben a V. T. intézkedése helyesebb (I. alább 17. jegyz.), bár más tekintetben ez sem tartozik a könnyen felfogható és magyarázható intézkedések közé, a mit eléggé bizonyítanak azok a nagy eltérések, melyek annak magyarázata körül keletkeztek. Némelyek egészen haszon nélkülinek nyilvánították. Így a német vrszb. szempontjából *Thöl* 736. sk. 1., *Rehbein* 112. l. De ez túlzás. A nehézségek nem a törvényes rendelkezés homályosságából, hanem a dolog természetéből származnak s azoknak eloszlatására jó, ha ily homályos rendelkezés is irányadóul szolgál. V. ö. *Dernburg* 852. l. 6. j., *Cohn* id. h. 193. l.

(exceptiókat),⁴⁾ hanem a tágabb értelemben vett, vagyis a keresetileg érvényesített jog teljes megtagadására irányuló kifogásokat is érti,⁵⁾ sőt még a tulajdonképeni tagadásokat is, a melyek a kereseti jog alapját képező tények ellen vannak irányozva.⁶⁾

II. Az idézett szabályból kitűnik, hogy a V. T. két rendbeli kifogást különböztet meg: 1. olyan kifogásokat, melyek »magából a váltójogból erednek«, 2. olyanokat, melyek nem a váltójogból erednek. A »váltójog« kifejezése itt tulajdonképeni értelmében van véve, vagyis mindazon különös szabályokat jelenti, melyek a váltóból eredő követelést meghatározzák.⁷⁾ Csakis az ezekben gyökerező tényálladékok tehát azok, melyek az első osztályba tartozó kifogások tárgyát képezik. Valamint azonban általában, úgy a kifogások tekintetében sem szabad a váltójog alatt

⁴⁾ A melyeknél t. i. a keresetileg követelt jog létezése elismertetik, de más oly tény vagy jog hozatik fel, mely miatt a követelés egyáltalában vagy legalább ezuttal még sem érvényesíthető. Pl. oly körülmény, mely az ügyletet nem ugyan semmissé, de mégis megtámadhatóvá teszi (csalás, lélektani kényszer stb.); a formailag létező váltóköveteléssel szemben általában az alapul fekvő jogcimből eredő kifogások; a prolongatio, a beszámítás stb. V. ö. *Unger* II. 503. l.

⁵⁾ Ténykörülmények, melyek miatt a követelés érvényesen vagy nem is keletkezett, pl. a váltóképesség hiánya, kellékhány stb.; vagy később megszűnt, pl. kifizettetett, elengedett stb. Perjogilag az ily tágabb értelemben vett és a tulajdonképeni kifogások között semmi különbség nincs. Így nevezetesen a bizonyítás tekintetében, mely mindkettőnél a kifogásoló felet terheli.

⁶⁾ T. i. nemcsak hogy a követelés nem létezik, hanem még azon tények sem igazak, melyekre a követelés keletkezése alapittatik. Hogy a V. T. 92. §-a a kifogások alatt a ténybeli tagadásokat egyáltalában nem értené, mint azt némelyek állítják (l. *Canstein* 406. l. s. nálunk *Plósz* 456. l.): nem fogadható el. A törvénynek az volt a célja, hogy a váltóadós védelmi körét általában körülhatárolja, az pedig bizonyos, hogy a megvont határok a tagadásra épügy illenek, mint a kifogásokra. A váltóhamisítás állítása nem kifogás, hanem tagadás s azért mégis alig van író s még kevésbé bíróság, mely azt nem a V. T. 92. §., illetve a német vrszb. 82. cz. alá vonná. Hogy a bizonyítási teher a tagadásnál más mint a kifogásnál s hogy a hamis aláírásnál nem alperes tartozik a hamisítást, hanem felperes a valódiságot kimutatni (l. fent 77. §.): a V. T. 92. §. szempontjából, mely a bizonyítás kérdésével nem foglalkozik, nem határoz.

⁷⁾ V. ö. fent 9. §. Ez világosan kitűnik abból, hogy a törvény a »váltóadós« kifogásairól beszél, már pedig a váltóadós mint ilyennek tartozása a »váltóból« eredő tartozás, az ezt meghatározó szabályok összesége pedig a tulajdonképeni értelemben vett váltójog.

csupán azokat a különös szabályokat érteni, melyeket a Váltótörvény állít fel, hanem értendők azok is, melyek más jogforrásokban tartalmaztatnak.⁸⁾ Sőt a mennyiben valamely váltójogi szabály úgy van felállítva, hogy annak tartalma a magánjog szabályai által még kiegészítendő, az utóbbiak is különös váltójogi jelleget öltenek; a belőlük származó kifogásokat tehát szintén mint a váltójogból eredőket kell tekinteni.⁹⁾ Ellenben nem tartoznak a tulajdonképeni értelemben vett váltójoghoz azon szabályok, melyek a váltóra vonatkoznak ugyan, de nem magából a váltóból eredő követelést határozzák meg. Az ezen szabályokban gyökerező kifogások tehát nem az első, hanem a második osztályba tartoznak, és pedig még akkor is, ha különös természetűek, azaz kizárólag a váltóra vonatkozólag vannak megállapítva.¹⁰⁾ Hasonlóképen a második osztályba tartoznak mindazon jogszabályokban gyökerező kifogások, melyek sem közvetlenül, sem közvetve különös váltójogi jelleggel nem bírnak, hanem a váltóból eredő követelésre mint a különös váltójogi szabályok hiányát pótló általános magán- vagy kereskedelmi jogszabályok alkalmaztatnak.¹¹⁾ Az első osztályba tartozó kifogások épen azért, mert a tulajdonképeni váltójogban gyökereznek: váltójogi

⁸⁾ Így nevezetesen más törvényekben és a szokásban. V. ö. fent 12. §.

⁹⁾ V. ö. *Apáthy*-féle Terv. és Min. javas. indokl. a megfelelő 88. illetve 86. cikkhez: »melyek a váltójognak közvetlen vagy közvetett rendeletein alapulnak«. Így pl. a szenvedő váltóképesség közelebbi meghatározását a magánjogi jog- és cselekvési képességre vonatkozó szabályok által nyeri, melynek a váltóképesség a V. T. szerint lényegileg pusztá alkalmazása. De mert ezen alkalmazás a V. T. akaratából történik, a jog- és cselekvési képesség általános szabályai egészen olyanok, mintha azokat maga a V. T. állítaná fel.

¹⁰⁾ V. ö. fent 9. §. Ide tartoznak különösen az értékre és fedezetre vonatkozó különös szabályok, a mennyiben ilyenek léteznek.

¹¹⁾ V. ö. fent 9. §. Ez iránt nincs teljes egyetértés. Némelyek a váltójoghoz a V. T. 92. §-a értelmében tisztán magánjogi szabályokat is számitanak, a mennyiben azok a váltókövetelés keletkezését vagy megszűnését eltérő különös váltójogi szabályok hiányában tárgyilag meghatározzák. Így különösen *Thöl* 735. l., *Lehmann* 123. l., *Rehbein* 112. l. Befolyással ezen magyarázatra főleg az volt, hogy a V. T. fizetés és más jogmegszüntető okok hatályáról nem szól, holott ezek a váltókövetelést is tárgyilag megszüntetik, tehát nem csupán a második osztályba tartozó személyes természetű kifogásra vezetnek. De ez épen kérdéses, s a mint látni fogjuk, nem is helyes, s azért nincs ok, ily körülményekre való tekintettel, a »váltójog«-hoz oly szabályokat számitani, melyek ahhoz még közvetve sem tartoznak.

kifogásoknak; a második osztályba tartozók ellenben, mint a tulajdonképeni váltójog körén kívül eső jogszabályokon alapulók: röviden magánjogi kifogásoknak nevezhetők.¹²⁾ A kifogások fentebb érintett tágabb értelme ugy az első, mint a második osztályban elvileg azonos.¹³⁾

III. Az idézett szabály értelmében a váltóadás a második osztályba tartozó u. n. magánjogi kifogásokkal csak annyiban élhet, a mennyiben azok őt »a mindenkori felperes ellen közvetlenül illetik«. Ezzel azt akarja mondani a törvény, hogy csak oly kifogások tehetők, melyek a váltóadást közvetlenül épen az illető felperessel való jogviszonyból illetik, nem pedig olyanok, melyek a váltóadást más, harmadik személyhez való jogviszonyából (*ex jure tertii*) illetik.¹⁴⁾ A második osztályba tartozó kifogások tehát merőben viszonylagos, személyes természetűek.¹⁵⁾ Az első osztályba tartozó u. n. váltójogi kifogásoknál ellenben a törvény e korlátozást nem teszi. A miből ugyan nem szabad arra következtetni, mintha a váltójogi kifogások mindig bárki ellen volnának tehetők, mindig feltétlen, tárgyi természetűek.¹⁶⁾ De mégis arra, hogy e kifogások általában nincsenek korlátozva csupán arra az esetre, ha a felpereshez való köz-

¹²⁾ E megjelölés ugyan nem egészen szabatos, mert, mint láttuk, a nem váltójogi kifogások nemcsak az általános magánjogból származnak. Azonban »a potiori fit denominatio« s ez alapon elég alkalmas a megkülönböztetésre. V. ö. *Canstein* 414. l., *Hartmann* 526. l.

¹³⁾ A magánjogi kifogások közt minden esetre sok olyan van, melyek a követelés megtagadására irányulnak. De viszont a váltójogi kifogások közt is vannak valódi kifogások. Pl. az értesítés elmulasztásából eredő kifogás, az utólagos kitöltés kifogása stb. Épen azért nem helyes a váltójogi kifogásokat a tágabb értelemben vett, a magánjogi kifogásokat a szorosabb értelemben vett kifogásokra visszavezetni, a mint azt némelyek teszik. Így a németeknél azelőtt *Dernburg* id. m. 3. kiadás 803. l., a ki azonban az 5. kiadásban 851. sk. l. már elejtette, továbbá *Rehbein* 112. l., nálunk *Plósz* 459., 463. l.

¹⁴⁾ V. ö. *Apáthy-féle Tervezet és Min. javaslat indokl.* id. h.

¹⁵⁾ U. n. *exceptiones personae cohaerentes*.

¹⁶⁾ U. n. *exceptiones rei cohaerentes*. Ez igen elterjedt nézet. V. ö. *Volkmar-Löwy* 291. l., *Renaud* 269. l., *Rehbein* 111. l., *Staub* 186. l., nálunk *Apáthy* I. 231. l. L. Terv. és Min. javaslat indokl. is id. h. Ez azonban helytelen. Nem azért, mert megkülönböztetés csak a tulajdonképeni kifogásokra vonatkozik, míg a tágabb értelemben vett kifogások mindig *in rem* szólnak (így *Plósz* 458. l. 10. j.), a mi a váltóköveteléssel szemben nem áll; hanem egyszerűen azért, mert nem igaz. L. köv. jegyz.

vetlen viszonyból származnak. A mennyiben tehát maga az illető váltójogi szabály nem olyan, hogy abból csak bizonyos személyek ellen tehető kifogás, arra a váltóadás akkor is hivatkozhatik, ha az nem a felpereshez való közvetlen jogviszonyra vonatkozik. Kizárólag az illető váltójogi szabály természetétől függ tehát, vajjon a váltóadás bárki, vagy csak meghatározott személy ellen tehető-e kifogást;¹⁷⁾ holott a magánjogi kifogásoknál kivétel nélküli feltétel, hogy azok a felpereshez való közvetlen viszonyból származzanak. A közvetlen viszonyban álló felperes alatt egyébiránt csak olyan felperes értendő, a ki a váltókövetelést saját joga alapján érvényesíti, a milyen a V. T. szerint rendesen a forgatmányos is.¹⁸⁾ A mennyiben ellenben a felperes másnak a jogán, nevezetesen mint engedményes, meghatalmazott vagy örökös lép fel, a váltóadás ellene a jogelődhez való viszonyból származó kifogásokat akkor is megteheti, ha azok nem a váltójogból erednek.¹⁹⁾ Elvül szolgál továbbá, hogy a váltójogból nem származó kifogások korlátozása a közvetlen felek közti viszonyra csak a jóhiszemű váltóforgalom érdekében történik, mert csak ez tarthat jogos igényt arra, hogy a váltóból ki nem tűnő s a váltójogban nem gyökerező kifogások által meg ne rendíthessék. Ha tehát a felperes saját jogán érvényesíti is a váltót, de azt mástól rosszhiszeműleg, csalárdul, vagyis vele összejátszva épen azon czélzattal szerezte, hogy az ez ellen fennálló kifogást kizárja, a váltóadás e kifogást a felperes ellen mégis megteheti.²⁰⁾

¹⁷⁾ Bárki ellen tehető kifogás pl. a váltóképesség hiányából; a váltó lényeges kellékeinek hiányából (ezt azonban, mint tudjuk, a bíró hivatalból is tartozik érvényesíteni, l. fent 30. §.); a bemutatás és óvás elmulasztásából, a mennyiben a kereset feltételét képezik; a hamisításból; az óvás kellékeinek hiányából stb. Csak a közvetlen féllel szemben érvényesíthető ellenben pl. az értesítés elmulasztása, az elévülés (tekintettel különösen a félbeszakítás viszonylagosságára), az utólagos kitöltés (l. köv. §-t). V. ö. *Grünhut* II. 132. sk. 1.

¹⁸⁾ V. ö. fent 35. §. Kivéven az utóforgatmányost, a ki csak a forgató jogaiba lép (l. fent 36. §.) és meghatalmazási forgatmányost (l. 37. §.).

¹⁹⁾ Engedményesre nézve: V. ö. C. 150/94. (M. 8., 418. l.) és fent 38. §.

²⁰⁾ Csalás kifogása, *exceptio doli (specialis)*, melynek fontos esetét már láttuk az eltitkolt meghatalmazási háttérben (l. f. 37. §.). Valamint azonban különösen ennél, úgy általában is sokan vannak, a kik szerint nem szükséges az összejátszás, hanem elég, ha a forgatmányos a váltó megszerzésekor tudomással bír a forgató ellen fennálló kifogásról. Így a németeknél *Dernburg* 858. l., *Kuntze* Endemann-féle *Handb.* IV. 114. l., *Staub*

IV. A második osztályba tartozó u. n. magánjogi kifogások azon felül, hogy az előadottak szerint csak a közvetlen felek

189. l.; sőt *Hartmann* 528. l. és *Canstein* 413. l. szerint még az is elegendő, ha a forgatmányos kellő gondosság mellett a forgató elleni kifogásról tudomással birhatott volna (*culpa lata*). Utóbbi ezt a német vrszb. 74. czikkére (m. V. T. 80. §.) alapítja, a mely a kifogásokra nézve is mérvadó volna. Azonban az uralkodó felfogás helyesen valóságos összejátszást (*collusiót*) követel. V. ö. *Lehmann* 434. l., *Brachmann* id. h. 324. l., *Wächter* W. R. d. d. R. 509. l., *Rehbein* 118. sk. l., s a német birod. keresk. ftsz. számos határozatait (l. *Borchardt* Zus. 786.). Ugyanez az uralkodó nézet Franciaországban. V. ö. *Lyon-Caen* 98. l., *Bravard-Demangeat* 139. sk. l., *Garsonnet* id. m. 10. l. Ellenben az angol-amerikai jogban az adós már a tudomással bíró fordattmányos ellen tehet kifogást az előd iránti viszonyból. V. ö. angol V. T. 38. 29. cz., *Daniel* I. 716. sk. l. Ez az olasz írók nézete is. V. ö. *Supino* 313. l., *Maghieri* III. 146. l. Nálunk a gyakorlat ingadozó, de többnyire a tudomást szintén elegendőnek tartja. Összejátszást (csalásbani részességet) követel pl. L. I. 908/78. (D. 22., 43. l.). Ellenben megelégszik a tudomással: C. 843/83. (D. Uj f. 7., 95. l.), 767/83. (U. o. 155. l.), 92/89. (U. o. 23., 118. l.), 201/84. (P. T. 8., 66. l.), 1001/97. (Jogt. K. 98. 2. sz. m.), 1085/97. (Ü. L. 98. 7. sz. m.). 1164/99. (D. III. f. 17., 65. l.). Sőt bizonyos viszonyokban a roszhiszeműség bizonyítása nélkül sem tekinti a forgatmányost jóhiszemű harmadiknak. Így a közös háztartásban élő házasfeleket: C. 381/88. (D. Uj. f. 20., 318. l.), 894/90. (U. o. 28., 151. l.), 1496/95. (D. III. f. 4., 23. l.); a váltóbirtokos özvegyét: C. 1077/96. (Ü. L. 97. 22. sz.); valamely társaság beltagját: C. 1185/96. (D. III. f. 6., 229. l.); a biztosítási társaság forgatmányosát, kire a díjváltó átruházott: C. 547/85. (D. Uj f. 13., 262. l.), 223/86. (U. o. 15., 146. l.). Az írók közül *Apáthy*, úgy látszik, az általunk vallott szigorubb felfogásban van (l. I. 235. l.), míg *Plósz* 470. l. 41. jegyz. inkább az enyhébbet követi. Hogy a pusztá tudomás az előd elleni kifogásról elegendő volna, az szerintünk egyenesen ellenkezik a forgatmány céljával, mely épen abban áll, hogy a forgatmányos, mint eredeti hitelező, mentve legyen a forgató elleni kifogásoktól. Ha a forgatmányos nem roszhiszemű, midőn annak tudatában szerzi a váltót, hogy ezzel a forgató elleni kifogások általában elvágatnak, akkor nem tekinthető roszhiszeműnek abban az esetben sem, ha tudja, hogy ezzel valamely concret s előtte ismeretes kifogás vágatik el. Az ő roszhiszeműsége, *dolus*-a, csak ott kezdődik, ha nem reális jogügylet folytán, hanem a forgatóval összebeszélve, egyenesen azzal a célzattal szerzi meg a váltót, hogy az adós kijátszassék. V. ö. *Rehbein* 119. l. Ezzel nem áll ellentétben, hogy a forgatmányosnak a váltó tulajdonának megszerzésénél a V. T. 80. §-a értelmében még vétkes gondatlanságban sem szabad szenvednie (l. fent 76. §.). Ez épen csak az átruházó tulajdoni rendelkezésére vonatkozik, de nem terjeszthető ki a különben jogosult átruházó követelési jogának személyes korlátozásaira. Ha a törvény a forgatmány teljes hatályát ebben az irányban is korlátozni akarta volna, azt, épügy mint a tulajdoni jogra nézve,

között érvényesíthetők, anyagi tekintetben semmi további korlátozások alá nincsenek véve. A miből azt lehetne következtetni, hogy a váltóadás bármely kifogással élhet, mely őt a közvetlen felpereshez való viszonyban az általános magán- vagy kereskedelmi jog szerint megilleti s mint ilyen, a különben érvényes és fennálló követelést az illető felperes részéről jogtalannak tünteti fel. E következtetés azonban nem egészen helyes. Eltekintve oly esetektől, midőn maga a váltójog különleges korlátozásokat állít fel egyes magánjogi kifogásokra nézve,²¹⁾ a közvetlen felek közti viszonyból kifolyólag általában is csak azon feltétel alatt tehető kifogás, ha az a váltó természetével nem ellenkezik. Bármily messze menjünk is abban, hogy a formális váltójoggal szemben az anyagi igazságnak legalább a közvetlen felek közt érvényt szerezzünk: azt még sem lehet megengedni, hogy a váltó kifogás útján teljesen kivetköztessék eredeti természetéből s közönséges magánjogi követeléssé változtattassék át. Ez történnék különösen akkor, ha nem vennők figyelembe, hogy a váltó természeténél fogva elvont (*abstract*) követelés, a mely magában véve független attól, vajjon valamely érvényes jogczim alapján, vagy a nélkül keletkezett-e? (l. fent 5. §.). Ez pedig nemcsak azt jelenti, hogy a váltóhitelező nem tartozik a váltó alapját képező jogczimet kimutatni, hanem azt is, hogy a váltóadás sem élhet kifogással pusztán azon az alapon, mert a hitelező a követelést érvényes jogczim nélkül szerezte.²²⁾ Ha tehát az adós a váltó alapjául szolgáló jogczim alapján kifogást akar tenni, neki többet kell kimutatnia, mint egyszerűen azt, hogy érvényes jogczim hiányzik. Ily kifogás az elvont természetű váltóköveteléssel szemben csak

határozottan ki kellett volna fejeznie, a mitől azonban a váltóforgalom biztonsága érdekében bölcsen tartózkodott. A kifogások a V. T. 80. §-ával legfeljebb annyiban függnek össze, a mennyiben az adós a váltót roszhiszemüleg vagy vétkes gondatlansággal megszerzett birtokos ellen a jogtalan szerzésből nemcsak akkor tehet kifogást, ha közvetlenül tőle ment ki a váltó, hanem akkor is, ha más volt annak tulajdonosa. V. ö. fent 52. §. De ez nem is pusztán kötelmi alapon álló kifogás, hanem a váltóbirtokos tulajdonát támadja meg, a mely, mint kifogás is, a V. T. 80. §-a értelmében bírálható el.

²¹⁾ Így a beszámításra nézve. L. a köv. §-t.

²²⁾ Ha az elvont követelések csak ebben különböznenek a jogczimes követelésektől, akkor az elvontság mindössze a bizonyítási tehernek az adósra való áthárítását jelentené, lényegileg azonban nem volna különbség.

akkor vehető tekintetbe, ha azt is kimutatja, hogy ő a váltókötelezettséget a közvetlen váltóhitelező irányában csak a kérdéses jogczim mellett vállalta, hiányzik tehát az a feltétel, melyhez a váltókötelezettség elvállalása köttetett. Ezen alapon az érvényes jogczim hiányából meritett kifogás már nem ütközik a váltókövetelés elvont természetébe, mert ha a kikötött feltétel hiányzik, a váltókötelezettség a közvetlen féllel szemben úgy tekintendő, mintha nem is jött volna létre, minélfogva annak teljesítése ugys a jogtalan gazdagodás czimén visszakövetelhető.²³⁾

A most említett korlátozáson kívül más anyagi 'korlátozás, melybe a közvetlen felek közt megtehető kifogások ütköznének, nem létezik. Nem jöhet nevezetesen kérdésbe, vajjon a váltóhitelező roszhiszemüleg jár-e el, midőn a követelést az adós kifogásának tudatában érvényesíti, vagy nem? ²⁴⁾ Bármilyen legyen tehát egyébként a kifogás, melyet a váltóadós az általános magán- vagy keresk. jog szerint tehet, az a közvetlen felek közti viszonyban helyt foglalhat; legfelebb a váltóeljárásban gyökerező okok lehetnek azok, melyek valamely kifogás visszautasítására vezet-

²³⁾ *Condictio indebiti* (tartozatlan fizetés), *causa data causa non secuta, sine causa*. V. ö. az elvont követelésekre nézve általában Windscheid id. m. II. 548., 576. sk. 1. s az értékpapírokra nézve Szerző Keresk. jog II. 130. §. 12. jegyz.

²⁴⁾ U. n. *exceptio doli generalis*. A németeknél nagyon elterjedt nézet, hogy a közvetlen felek közt csak oly kifogás engedhető meg, a mely mint exc. doli minősíthető. Nálunk is követi Plósz 464. sk. 1. Azonban a mai jog nem ismer ily általános, a méltányosságon (*aequitas*) alapuló roszhiszemüségű kifogást, miként a régibb római jog, hanem minden kifogásnak megvan a maga külön tételes jogalapja. V. ö. Windscheid I. 47. §. 7. jegyz., Unger II. 509. l. 37. jegyz., Kajuch Az exceptio doli a régi és a mai római jogban. Budapest, 1892. 69. sk. 1. A váltóval szemben sem lehet más kifogást tenni, mint a mely valamely tételes jogszabályon nyugszik. De ez aztán elégséges is. Ezen felül még a roszhiszemüség általános kriteriumát is követelni oda vezet, hogy a bíró alanyi méltányossági érzés szerint fog itélni, tekintve hogy a roszhiszemüségnek tételes határai nincsenek. Ez pedig szükségképen a gyakorlat ingadozását vonja maga után oly kifogások megengedhetőségénél is, melyek magukban véve kétségbevonhatlan jogi alapon nyugosznak. A német gyakorlat erre sok példát nyújt, s ez maga is intésül szolgál, hogy ebben ne kövessük. A németeknél is különben erős támadást intéztek ellene. V. ö. különösen Römer Die exceptio doli, insbesondere im Wechselrecht. Zeitschr. f. d. ges. Hr. 20. köt. 48. sk. 1., Starub 189. l. Más nemzeteknél az exceptio doli belevitele a közvetlen felek közti kifogásokba egészen ismeretlen.

hetnek. A váltó elvont természetéből folyó korlátozás mellett sikerrel érvényesíthető a váltó alapját képező viszonyból különösen: az érték vagy fedezet hiánya (*exceptio non numeratae valutae*) azon váltóhitelezővel szemben, a ki annak adására kötelezve volt;²⁵⁾ a fedezetül szolgáló szerződési teljesítés hiánya (*exceptio non adimpleti contractus*);²⁶⁾ vagy hiányossága (*exceptio non rite adimpleti contractus*);²⁷⁾ a váltókötelezettség elvállalásának alapjául szolgált jogcím érvénytelensége vagy hibássága;²⁸⁾

²⁵⁾ Az 1840. évi V. T. I. r. 16. §-a az érték hiányának kifogását kifejezetten kizárta. De ezt az új V. T. nem vette át s ennél fogva nincs ok azt meg nem engedni, feltéve, hogy az érték, illetve fedezet úgy kötött ki, hogy az még a váltó lejáratá, illetve érvényesítése előtt adandó. V. ö. Plósz is 466. l. A gyakorlat is csak ily korlátozás mellett ad neki helyet. V. ö. **L. I.** 312/78. (D. 20., 67. l.), **C.** 950/81. (D. Uj. f. 1., 202. l.), 499/83. (U. o. 7., 261. l.), 616/84. (U. o. 11., 131. l.), 600/85. (U. o. 15., 169. l.), 1095/87. (U. o. 17., 143. l.), 1065/87. (U. o. 19., 194. l.). 985/94. (P. T. 30., 156. l.), 1181/95. (Ü. L. 96. 42. sz.), 1032/96. (D. III. f. 4., 278. l.), 2/96. (J. 96. 51. l.), 1671/97. (D. III. f. 9., 310. l.). Hasonlag csak a kikötés értelmében érvényesíthető az a kifogás, hogy 8%-nál nagyobb kamat vonatott le, magában véve nem. V. ö. 1877: VIII. t.-cz. 9. §., **C.** 960/81. (D. Uj. f. 1., 136. l.). Még az 1883: XXV. t.-czikkben megállapított uzsora sem érvényesíthető kifogásilag a váltóperben. Ennek megállapítása egyedül büntető uton történhetik, melynek folytán azonban a váltó megsemmisítették s az adósnak a váltóra már fizetett többlet visszatérítendő. L. id. t. 8. §.

²⁶⁾ A mennyiben épen a teljesítés a váltó érvényesíthetésének feltétele volt. Pl. bér fejében kiállított váltó, midőn a bérlemény másnak adatott ki: **C.** 763/96. (P. T. 35., 214. l.). De e mellett is mellőzendő a kifogás, ha az a váltóperben könnyen nem tisztázható kérdések (átadási késedelem, rendelkezésre bocsátás stb.) eldöntésétől függ. V. ö. **C.** 375/84. (D. Uj. f. 10., 234. l.), 955/86. (P. T. 14., 167. l.), 67/97. (D. III. f. 8., 45. l.).

²⁷⁾ Feltételeztetik azonban, hogy az áru hiánytalansága, illetve hibássága a váltóeljárásban megengedett módon bizonyítható (a bizonyítási teherre nézve v. ö. *Szerző Keresk. jog* II. 151. §.). Pl. a megrendelő jegy és fuvarlevél összevetésével: **C.** 772/97. (P. T. 35., 213. l.). Ha nem, pl. ha a bizonyítás csak szakértők által történhetik, a kifogás a váltóperben nem foglalhat helyet, hanem külön köztörvényi uton érvényesítendő. V. ö. **L. I.** 216/81. (D. 27., 167.), **C.** 609/82. (D. Uj. f. 3., 284. l.), 342/87. (U. o. 18., 204. l.), 1719/94. (P. T. 31., 43. l.), 763/94. (U. o. 45. l.), 437/95. (D. III. f. 4., 109. l.), 1717/96. (U. o. 7., 239. l.), 81/97. (U. o. 8., 46. l.), 1158/96. (Ü. L. 96. 45. szám). Ez áll különösen akkor is, ha a váltóadás a hiányos minőség alapján árleszállítást érvényesít: **C.** 1133/98. (D. III. f. 13., 298. l.).

²⁸⁾ Szigorúan véve ily kifogásnak nem volna hely adható, tekintve hogy, ha a váltókötelezettség kikötött feltétele érvénytelen, vagy nem érvényesíthető, akkor ez annyi, mintha nem is léteznék, s akkor a váltó ezen

valamely kikötött feltétel be nem következése vagy megszűnése;²⁹⁾ a váltókötelezettség elvállalása a megejtendő elszámolás eredményéhez képest;³⁰⁾ az a kifogás, hogy a váltóadás a felperesért vállalt kezesség szándékával, illetve szivességből irta alá a váltót;³¹⁾ hogy a váltó csak biztosítékul, fedezetül adatott, az általa biztosított követelés pedig már teljesített vagy megszűnt³²⁾ stb. — Érvényesíthetők továbbá a közvetlen felek közt mindazon tények, melyek az általános magánjog szerint a jogügyletet érvénytelenné vagy megtámadhatóvá teszik; így nevezetesen: a tévedés,³³⁾ a színlelés (*simulatio*), a komolyság hiánya, a

elvont természeténél fogva érvényesíthető. Ezzel szemben áll azonban, hogy ha a váltó érvényesíthető, jöllehet az alapul fekvő ügylet nem érvényesíthető, akkor a hitelező mégis olyasmit kapna, a mit az általános jogelvek szerint nem követelhet. A gyakorlat nem is tagadja meg a kifogást. V. ö. **C.** 360/83. (D. Uj f. 6., 184. l.): fogadás; 921/84. (U. o. 10., 209. l.), 1001/97. (D. III. f. 10., 240. l.): házasságközvetítési díj fejében kiállított váltó; **B. T.** 3956/81. (D. 28., 266. l.): szerencsejátékon szenvedett veszteség; **C.** 912/97. (P. T. 35., 151. l.), 808/97. (U. o. 153. l.), 1000/97. (T. É. 7. 2. sz.), 496/99. (D. III. f. 15., 181. l.): tőzsdei különbözeti ügylet (v. ö. *Szerző Keresk. jog II.* 157. §.); **B. T.** 4315/77. (D. 28., 268. l.): árverési sáp; **C.** 724/97. (Ü. L. 97. 46. sz.): kártyázás közben a játék folytatása céljából adott kölcsön (ellenk. *Szegedi T.*, mert nem maga a játék a jogczim, hanem a kölcsön, a mi helyesebb; l. most **C.** 240/98. is (Ü. L. 98. 21. sz. m.), a mely csak magára a kártyaveszteségre nézve nem ítélte meg a váltót, de a kártyázás közben adott kölcsön erejéig igen). De nem tiltott kártyaadósság nem érvényesíthető: **C.** 1011/96. (D. III. f. 7., 216. l.).

²⁹⁾ V. ö. **L. I.** 292/78. (D. 20., 65. l.), **C.** 497/86. (D. Uj f. 16., 24. l.), nov. 26/97. (P. T. 35., 218. l.).

³⁰⁾ V. ö. **C.** 490/83. (D. Uj f. 6., 88. l.), 411/86. (U. o. 16., 74. l.), 1315/96. (D. III. f. 4., 300. l.), 895/85. (Ü. L. 83. 48. sz.), 961/98. (P. T. 35., 215. l.).

³¹⁾ Szivességi váltó. V. ö. fent 5. §., **C.** 222/88. (D. Uj f. 20., 158. l.), 704/99. (D. III. f. 16., 140. l.).

³²⁾ Fedezeti váltó. V. ö. fent 5. §., **L. I.** 292/78. (D. 20., 65. l.), **C.** 490/83. (D. Uj f. 6., 88. l.), 579/83. (U. o. 244. l.), 843/83. (U. o. 7., 95. l.), 933/85. (U. o. 14. 14. l.), 681/87. (U. o. 21., 82. l.), 201/84. (P. T. 8., 66. l.). A követelés teljesítését vagy egyébkénti megszűntét a kifogásoló alperes tartozik bizonyítani (l. fent 5. §. 20. jegyz.), sőt ha a kérdés bonyolult, a bizonyítás a váltóperre nem is tartozik. V. ö. **C.** 629/96. (P. T. 33., 187. l.), 373/96. (U. o. 188. l.). Kivételesen a megszűnés már a törvényből következik. Pl. visszatérő biztosítási díjak fejében adott u. n. díjváltóknál. V. ö. **C.** 859/96. (D. III. f. 7., 88. l.) és *Szerző Keresk. jog II.* 191. §.

³³⁾ V. ö. fent 8. §. 30., 31. j.

részegség,³⁴⁾ a kényszer³⁵⁾ és a csalás.³⁶⁾ Érvényesíthetők végre mindazon tények, melyek az általános magánjog szerint a követelést egészben vagy részben megszüntetik, vagy legalább a kereseti jogot kizárják vagy felfüggesztik, így különösen: a fizetés s a mi azzal egyenlő, valamint a beszámítás, melyekről a következő szakaszban közelebbről lesz szó; az u. n. *pactum de non petendo*; ³⁷⁾ a meghosszabbítás (*prolongatio*); ³⁸⁾ a részletfizetés kikötése,³⁹⁾ a jogerős ítélet (*exceptio rei judicatae*) stb.

V. Végül kiemelendő, hogy itt csak az anyagi, vagyis oly kifogásokról van szó, melyek az anyagi jog által adatnak, a melyek azonban helyt foglalnak, akár kielégítésre, akár csupán biztosításra irányul a váltókereset.⁴⁰⁾ Hogy mennyiben érvényesíthetők a váltókeresettel szemben pusztán alakí, perjogi kifogások? arra nézve kizárólag a váltóeljárás és az ezt kiegészítő általános törvénykezési jog irányadó.⁴¹⁾

83. §.

Néhány kifogás különösen.

I. Utólagos kitöltés. A **V. T. 93. §-a** szerint a váltóadós azon kifogással, hogy a váltón akkor, midőn arra az elfogadás, vagy más nyilatkozat vezetett, valamely lényeges kellék hiányzott, harmadik jóhiszemű váltóbirtokos ellen egyáltalában nem, mások ellen pedig csak annyiban élhet, a mennyiben bizonyítani képes, hogy az utólagos kitöltés a létrejött megállapodás ellenére történt.¹⁾ Az utólagos kitöltés kifogása tehát, bár

^{34—35)} V. ö. fent 8. §. 31. j.

³⁶⁾ V. ö. fent 8. §. 31. jegyz., C. 1629/94. (P. T. 32., 61. l.), 1736/96. (D. III. f. 7., 253. l.): ügynök részéről, megrendelési jegy helyett váltó.

³⁷⁾ T. i. hogy nem fogja az illetőt egyáltalában, vagy bizonyos idő alatt perelni. Az tehát kevesebb, mint az elengedés.

³⁸⁾ V. ö. fent 50. §. II.

³⁹⁾ C. 918/87. (D. Uj f. 17., 146. l.).

⁴⁰⁾ V. ö. C. 993/97. (D. III. f. 11., 25. l.): aláírás hamisításának kifogása.

⁴¹⁾ A mennyiben a váltó mint ilyen kivételesen nem a váltóeljárásban érvényesíttetik, az ebben megállapított korlátozások természetesen nem foglalnak helyet. Így a csődtömeg ellen érvényesített váltókereset nem a váltó-, hanem a keresk. eljárás szabályai szerint intéztetik el s csak a főeszküre nézve alkalmazandók az előbbinek szabályai. V. ö. Csődt. 145. §.

¹⁾ A külföldi váltótörvények e kifogásról általában nem intézkednek.

mint a váltó kellékeire vonatkozó, magából a váltójogból származik, nem mindenki ellen érvényesíthető, hanem csak viszonylagos, személyes természetű. A törvény nem követeli, hogy a váltó már a kiállításakor láttassék el minden lényeges kellékkel (l. fent 30. §.), s abból indul ki, hogy a ki váltónak szánt okiratot²⁾ aláír a nélkül, hogy az a váltó összes kellékeivel birna, arról az vélelmeztetik, hogy a váltóbirtokosnak meghatalmazást adott a hiányzó kellékek utólagos pótlására.³⁾ Ámde a meghatalmazott cselekvénye a meghatalmazó cselekvényének tekintetik, s ebből szükségképen következik, hogy pusztán azon az alapon, mert az eredetileg hiányzó kellék később pótoltatott, kifogás nem tehető. E tekintetben tökéletesen közömbös, hogy az eredeti vagy valamely későbbi váltóbirtokos töltötte ki a hiányzó kellékeket, mert a meghatalmazott személye nem lévén megnevezve, a meghatalmazás minden jogosult váltóbirtokosnak adottnak tekintendő.⁴⁾ Hasonlóképen közömbös magában véve, hogy minő kellék töltött ki, feltéve hogy a kitöltés egyáltalában a váltó lényeges

Kivételt egyedül az angol V. T. képez, melynek 12. cikke a hiányzó kelet, és 20. cikke a váltóösszeg és a váltó egyéb lényeges kellékeinek kitöltését engedi meg, s ily váltót az igazolt jóhiszemű váltóbirtokossal szemben az adott meghatalmazás értelmében kitöltöttnek tekint. Ezenkívül a magyar V. T.-hez lényegileg azonos rendelkezést tartalmaz az 1853. évi október 6-án kelt osztrák igazs. min. rendelet (Birod. törvénylap 200. sz.). A német elmélet és gyakorlat azonban szintén hasonló értelemben dönti el a kérdést. V. ö. *Thöl* 157. sk. l., *Borchardt* Zus. 764. l., *Rehbein* 29. l. stb.

²⁾ Csak ilyent, pl. váltóúrlapot. De nem, ha más célra szánt okirat töltetik ki mint váltó. V. ö. fent 7. §. 28. jegyz. Az angol V. T. id. 20. cikke ezt kifejezetten említi.

³⁾ Az *Apáthy*-féle Terv. és a Min. javasl. indokolása a megfelelő 89., illetve 87. cikkhez csak annyit mond: »hogy arról, ki váltónyilatkozatot ír alá, joggal tehető fel, miszerint érvényes ügyletbe kívánt bocsátkozni; nem lehet tehát ellenére, ha az ügylet a hiányzó kellék utólagozása által teljességre emeltetik«. De ezzel még nem jutunk a kérdéses rendelkezéshez, hanem csak úgy, ha a meghatalmazás védelméből indulunk ki. Az angol V. T. ezt magába a törvényszövegbe vette fel. V. ö. *Plösz* is 162. l.

⁴⁾ V. ö. **C.** 843/83. (D. Uj f. 7., 95. l.), 996/84. (U. o. 8., 242. l.). Előbbi szerint az utólagos kitöltés joga megilleti azt is, a ki a váltót árverésen vette meg. Megilleti a váltóbirtokos gondnokát is: **C.** 825/97. (Ü. L. 97. 40. sz.). Továbbá azt, a kit a bíróság a lefoglalt váltó behajtására feljogosított: **C.** 1130/98. (D. III. f. 12., 262. l.). Természetesen az örököszt is: **C.** 549/99. (U. o. 15., 197. l.).

kellékeire vonatkozik.⁵⁾ Mindegy továbbá, hogy a hiányzó kellék miképen töltetett ki? A váltólevél nem tartalmazván ez iránt korlátozást, az általa adott meghatalmazás is korlátlanul adott-nak tekintendő. Közömbös végre, hogy az utólagos kitöltés mikor történt? Történhetik még a váltó lejáratá után,⁶⁾ sőt még jog-erejü ítélet után is.⁷⁾ Csak ha a kitöltés már megtörtént, szünik meg a meghatalmazás; a miből egyuttal következik, hogy a már kitöltött kellék utólagos megváltoztatása nincs megengedve.⁸⁾

⁵⁾ Kitölthető tehát: a hiányzó kelet: **C. 767/83.** (D. Uj f. 7., 155. l.), 1442/95. (Jogt. K. 95. 49. sz. m.); a lejárat: **C. 876/82.** (D. Uj f. 3., 302. l.), 461/94. (P. T. 31., 101. l.), 483/98. (D. III. f. 13., 264. l.); különösen fedezeti váltónál is: **C. 1341/96.** (D. III. f. 9., 291. l.), s a hiányos lejárat kiegészítése, pl. a kelet mint kezdőnap kitétele: **C. 131/88.** (U. o. 20., 57. l.); továbbá a váltóösszeg, a fizetési hely, a kibocsátói aláírás (blanco-elfogad-mánynál), az intézvényszerű neve: **C. 557/82.** (D. Uj f. 3., 167. l.), a rend-elvényes neve: **C. 1204/96.** (D. III. f. 6., 338. l.). Ha azonban a kitöltő rend-elvényesként önmagát jelöli meg, ellene ugyanazon kifogások tehetők, mint a váltó eredeti megszerzője ellen, tekintve hogy a kitöltetlen váltó pusztá átadás általi átruházása váltójogi átruházásnak nem tekinthető. V. ö. **C. 185/94.** (P. T. 30., 99. l.), 800/96. (U. o. 34., 137. l., D. III. f. 9., 94. l.), 1030/96. (P. T. 35., 220. l.). — Nem lényeges kelléke a váltónak s azért az utólagos kitöltésre vonatkozó szabály alá nem esik: az utólagos telepítés, mely, ha jogosulatlanul történik, a hamisítás szabályai alkalmazandók (l. fent 27., 77. §§.). Kivévé, ha az intézvényszerű neve mellett egyáltalában nem volt hely mint lakhely, illetve fizetési hely kitéve. V. ö. **C. 48/98.** (D. III. f. 11., 269. l.), 722/98. (U. o. 13., 211. l.), 1223/98. (U. o. 14., 32. l.), 1182/99. (U. o. 16., 295. l.); *Gold S. Jogt. Közl.* 98. 20. sz., a ki azonban a jogosulatlan telepítésre mindig az utólagos kitöltés szabályát akarja alkalmazni; német birod. keresk. tvsz. 14., 382. l. és birod. tvsz. 19., 136. l. Hasonlóképen hamisítás a nem telepítő váltó intézvényszerűjétől különböző fizetésteljesítő kijelölése: **C. 1214/93.** (D. Uj f. 37., 173. l.). Nem lényeges kellék továbbá pl. a kezességi nyilatkozat; a váltóbirtokos tartozik tehát bizonyítani, hogy az megállapodás szerint és a kötelezett fél beleegyezésével iratott a váltóra: **C. 1075/95.** (D. III. f. 4., 83. l.).

⁶⁾ V. ö. **C. 1523/92.** (D. Uj f. 34., 215. l.). Még az óvás feltétele sem képez akadályt, a mennyiben nem a vizskeresetről, hanem az óvás nélkül felelős elfogadó elleni keresetről van szó. V. ö. **C. 556/93.** (D. Uj f. 37., 92. l.), *Borchardt* 373. l. Ha a lejárat hiányzott, a kitöltés a köztörvényi, ha ki volt téve, a váltójogi elévülési idő leteltéig történhetik. V. ö. előbbire nézve **C. 1141/93.** (M. 4., 514. l.). Az angol V. T. id. cz. szerint a kitöltésnek észszerű idő alatt (*within a reasonable time*) kell történnie.

⁷⁾ V. ö. **C. 148/89.** (Ü. L. 90. 12. sz.): a hiányos váltóval történt elutasítás (*exc. rei judicatae*) a későbbi kitöltött váltó alapján, mint új jog-alapon indított kereset ellen nem érvényesíthető.

Az előadottakból következik, hogy ahhoz, miszerint az utólagos kitöltés miatt kifogás tétethessék, még több szükséges, mint maga a kitöltés ténye. A kifogás csak azon az alapon tehető, ha az adós azt is kimutatja, hogy a kitöltetlenül adott váltólevélben vélelmezetten foglalt meghatalmazás nem volt korlátlan, hanem csak meghatározott korlátok között adatott, meg volt állapítva, hogy a kitöltés meddig terjedhet; s a kitöltés e megállapodásnak nem felel meg.⁹⁾ Minthogy azonban ily korlátozás a váltóból nem tűnik ki, magától értetődik, hogy azt nem lehet minden váltóbirtokos ellen érvényesíteni, hanem csak az ellen, a kivel épen a megállapodás történt, a ki tehát a meghatalmazó bizalmával

⁸⁾ Ily megváltoztatás, épügy mint az eredetileg teljesen vagy részben meglévő, bár esetleg a törvénynek meg nem felelő kellék megváltoztatása a hamisítás fogalma alá esik, ha felperes nem bizonyítja, hogy a megváltoztatás az érdekeltek beleegyezésével történt. V. ö. **B. T.** 2041/83. (D. Uj f. 6., 317. l.), **C.** 510/86. (U. o. 15., 236. l.), 960/87. (U. o. 17., 127. l.), 258/89. (U. o. 23., 261. l.), id. 1523/92., 754/94. (U. o. 40., 244. l.), 1259/94. (M. 8., 426. l.), 483/98. (D. III. f. 13., 264. l.), 549/99. (U. o. 15., 197. l.). Még a tévesen eszközölt kitöltés kijavítása sem esik más tekintet alá, mert ha a kitöltő erre jogosítva is van, mégis ilyenkor ő tartozik bizonyítani, hogy a váltót kitöltetlenül kapta és a megállapodástól el nem tért. V. ö. **C.** 1039/87. (D. Uj f. 19., 286. l.), 280/89. (U. o. 24., 104. l.), 556/93. (U. o. 37., 92. l.). Az óvás felvétele után ily tévedés kiigazítása is csak az óvástól feltételezett váltókötelezettek beleegyezésével történhetik. **C.** id. 556/93.

⁹⁾ A megállapodásnak nem kell kifejezettnek lennie, az adós azt a körülményekből is kimutathatja. Így pl. abban, hogy a kamat meghatározott időre fizettetik, benne rejlik, hogy a lejárat korábbi időre nem tehető. Helytelen ellenk. **C.** id. 461/94. A váltóösszegnek a szöveg fölött számokban való kiírásából következtethető, hogy a szövegben betűkkel is csak annyi írható. V. ö. német birod. tvsz. 1880. okt. 16. hat. (Entsch. 2., 97. l.). Abból, hogy meghatározott bélyeggel ellátott váltóürlap adatik át kitöltés végett, következtethető, hogy nagyobb összeg, mint a mely a bélyegnek megfelel, be nem írható (az angol V. T. id. cz. ezt kifejezetten állapítja meg). Feltehető továbbá, hogy, ha nincs is kitéve a fizetési hely, illetve az intézvényszerű lakhelye, a meghatalmazás nem irányult arra, hogy a váltó az elfogadó lakhelyétől különböző helyre telepíttessék. A kitöltésre adott meghatalmazás csak a rendesen szokásos módon való kitöltés értelmében vélelmezhető. (Másként harmadik jóhiszemű személyekkel szemben az 5. jegyzet értelmében.) V. ö. **C.** 722/98. (D. III. f. 13., 211. l.), 1223/98. (U. o. 14., 32. l.), 741/99. (U. o. 16., 46. l.), német birod. k. ftsz. 1874. szept. 25. hat. (Entsch. 14., 382. l.). Nem tekinthető ellenben megállapodásellenesnek, ha a valóságosnál későbbi kelet iratik a váltóba: **C.** id. 767/83., 1442/95.

visszaélt, vagy a ki a jogosulatlan kitöltésre nézve nem mint jóhiszemű harmadik váltóbirtokos jelentkezik, azaz, a ki a megállapodásról, vagy a megállapodásellenes kitöltésről a váltó megszerzésekor tudomással birt.¹⁰⁾ Azt, hogy a kitöltés megállapodás ellenére történt, illetve hogy a váltóbirtokos arról tudomással birt, az általános elvek szerint a kifogást tevő adós tartozik bizonyítani.¹¹⁾

A megállapodás ellenére történt kitöltés s az ily módon kitöltött váltó tudatos használata egyuttal mint okirathamisítás büntetettetik.¹²⁾

II. Beszámítás (*compensatio*). Mig a köztörvényi követelésekkel szemben általában bármily követeléssel lehet kifogás útján beszámítással élni, ha az valódi, lejárt, hasonnemű és határozott:¹³⁾ addig váltóval szemben a beszámításnak csak akkor van helye, ha az adóst a mindenkori felperes ellen valódi lejárt váltóbeli vagy jogérvényes birói határozattal vagy birói egyezséggel megállapított pénzbeli követelés illeti [V. T. 94. §.]¹⁴⁾ Ha tehát a viszontkövetelés a váltóköveteléssel nemcsak hasonnemű,

¹⁰⁾ V. ö. L. I. 309/78. (D. 20., 38. l.), C. 843/83. (D. Uj f. 7., 95. l.), 996/84. (U. o. 8., 242. l.), 1242/97. (Jogt. Közl. 97. 25. sz. mell.).

¹¹⁾ Hacsak a felperes tudomása már a körülményekből nem vélelmezhető, mint pl. közös háztartásban élő házastársak közt. V. ö. C. 894/90. (D. Uj f. 28., 151. l.). L. a megelőző §. 19. jegyz.

¹²⁾ V. ö. Bünt. T. 404., 405. §§. és hozzá: C. 4571/97. (Jogt. K. 97. 45. sz. a.).

¹³⁾ V. ö. 1881: LIX. t.-cz. 8. §. b) pont, osztrák p. t. 1438—1440. §.

¹⁴⁾ Az 1840. évi V. T. I. r. 124. §. a beszámítást váltóval szemben teljesen kizárta. Ez azonban nem volt igazolva: »A legnagyobb váltói szigor mellett sem mehet a váltóbirtokos igénye tovább mint a kielégítésre, és miután az által, ha követelése az ő saját tartozásával egyenlített ki, épen a fizetéshez jut, a beszámítást jogosan elleneznie nem lehet.« Apáthy-féle Terv. és Min. jav. indok. a megfelelő 90., illetve 88. cikkhez. Németországban a porosz L. R. II. r. 8. czim 923. §. csak váltóügyletekből származó követeléssel engedte meg a beszámítást, s még tovább akart menni a porosz terv. 95. §-a, mely a beszámítást teljesen ki akarta zárni, de ezt a lipcsei tanácsk. mellőzte (l. Protokolle 180. l.). Ennek folytán a német elmélet és gyakorlat most általánosan megengedi. V. ö. Thöl 756. l., Volkmar-Löwy 152. l., Borchardt 397. sk. l., Staub 192. l. stb. Hasonlóképen a francia jog: v. ö. Lyon-Caen 221. l., a hollandi K. T. 204. cz., az olasz jog: v. ö. Vidari 454. l.; az angol-amerikai váltójog (u. n. set-off): v. ö. Byles 422. sk. l., Daniel II. 442. l., bár Story id. m. 515. l. az ellenkezőt állítja.

hanem hasonfaju is, vagyis szintén váltón alapul, akkor a beszámítás épugy foglalhat helyet, mint a köztörvényi követeléséknél; ¹⁵⁾ ha ellenben csupán hasonnemű, azaz pénzfizetésre irányul, de nem váltóbeli: akkor a beszámítás meg van szorítva. Ilyen követelésnél nem elég, hogy általában határozott legyen, hanem az is szükséges, hogy már jogérvényes birói ítélettel vagy ezzel egyenlő hatályu birói egyezséggel meg legyen állapítva, tehát minden vita annak jogérvényessége és mennyisége iránt ki legyen zárva. ¹⁶⁾ Hogy a beszámítási kifogás csak a mindenkori felperes ellen fennálló követeléssel foglalhat helyet, tehát csak személyes természetű, az már az általános elvekből is következik. ¹⁷⁾

III. Fizetés. A V. T. nem intézkedik arról, hogy a fizetésnek milyen hatálya van a váltókövetelésre s mennyiben tehető kifogás a megtörtént fizetés alapján? ¹⁸⁾ Pedig a kérdés nem

¹⁵⁾ A mennyiben a beszámításul használt váltó valódisága tagadásba vétetnék, ennek bizonyítása az alperes részéről nincs kizárva. V. ö. C. 1092/89. (D. Uj f. 20., 301. l.).

¹⁶⁾ Legfelebb arról lehet szó, hogy a követelés az ítélet vagy egyezség után szűnt meg fizetés által vagy másként. Külföldön ily korlátozás ismeretlen. Nálunk azonban a német-osztrák vrszb. idejében is ismeretes volt az 1850. január 25-én kelt igazs. min. rendelettel kibocsátott ideiglenes váltóeljárasi szabályzat 3. §-a értelmében. A Min. javasl. id. §-a, eltérőleg az Apáthy-féle Tervezettől, még a közjegyzői okmánynyal megállapított pénzbeli követeléssel is megengedte a beszámítást, de a képviselőház igazs. bizottsága ezt indokolás nélkül mellőzte. — A beszámítás azonban ítéleti vagy egyezségi megállapítás nélkül is helyt foglalhat a felek kölcsönös beleegyezésével, a mely már abban is nyilvánul, hogy az ellenkövetelés a saját követeléséből a per megindítása előtt leszámított. C. 383/99. (D. III. f. 15., 201. l.).

¹⁷⁾ V. ö. osztrák polg. t. 1441. §. Más, ha a beszámítás már megtörtént s mint ilyen a váltókövetelés megszűnését eredményezi. Ez a fizetéssel egyenlő tekintet alá esik. L. alább. — A csőd befolyásáról a beszámításra l. fent. 35. §. 13. jegyz.

¹⁸⁾ Az 1840. évi V. T. I. r. 123. §. tartalmazott egy intézkedést a fizetés hatályáról (l. alább 21. jegyz.). A külföldi váltótörvények többnyire intézkednek róla. Így a francia *Code de com.* 144., 145. cz., a hollandi K. T. 158., 164. cz., a belga V. T. 34., 35. cz., a szerb K. T. 120., 121. §§., az olasz K. T. 294. cz., a román K. T. 316. cz., a skandináv V. T. 39., 40. §§., a spanyol K. T. 490., 491. cz., a portugalli K. T. 318., 319. cz. és az angol V. T. 59., 60. cz. De az utóbbtól eltekintve, mely azonban szintén nem kimerítő, általában csak arról beszélnek, mennyiben bir szabadító hatálylyal a lejárat előtti és a lejárat utáni

oly egyszerű, mint a közönséges követeléseknél; mert egyrészt a váltó értékpapir természete játszik bele, másrészt a fizetés különböző váltókötelezettek részéről történhetik s a fizető jogi állása is befolyásolja a fizetés hatályát. Éppen azért szükségesnek mutatkozik, vele tüzetesebben foglalkozni:

1. Általános szabályul állítandó fel, hogy a fizetés önmagában véve sohasem a váltójogból magából s mindenki ellen érvényesíthető kifogás, hanem csak magánjogi, tehát személyes természetű.¹⁹⁾ Igaz ugyan, hogy valamint a követelések általában, úgy a váltókövetelés is fizetésre irányul, tehát a fizetéssel célját éri. Csakhogy a váltókövetelés a váltólevélben meg van testesítve s mindaddig fennállónak tekintendő, a míg a váltólevél sértetlenül forgalomban van. Ennélfogva ahhoz, hogy a fizetés a váltókövetelést megszüntesse, még az is szükséges, hogy a váltólevél a forgalomból kivonassék, vagy hatályától megfosztassék, a mi különösen a váltóra vezetett nyugta által történik (l. fent 54. §.). Csak ha a fizetés a váltón nyugtatványozva van, lehet szó arról, hogy az harmadik személy ellen is érvényesíttessék,²⁰⁾ ellenkező

fizetés? V. ö. fent 49. §. Ezenkívül még csak a részletfizetés hatályáról intézkednek. V. ö. fent 53. §. II.

¹⁹⁾ Ez nincs általánosan elismerve. Jóllehet a fizetés alapján nem mindenki ellen adatik kifogás, ha az a váltón nincs nyugtatványozva (lásd alább 21. j.), mégis a fizetést magában véve is olyannak tekintik, mely a váltójogból eredő kifogást ad. V. ö. pl. *Thöl* 735. l., *Renaud* 275. l., *Hartmann* 376. l., *Staub* 185. l., *Plósz* 460. l. Ha azonban áll, hogy a váltókövetelés, a fizetés daczára, magában véve még a fizetővel szemben sem szűnik meg, akkor világos, hogy a fizetésnek mint ilyennek nincs is váltójogi hatálya, a kifogás tehát nem is származhatik magából a váltójogból. V. ö. *Volkmar-Löwy* 302. l., *Canstein* 365., 419. l.; részben *Hartmann* 377. l., *Rehbein* 113. l.

²⁰⁾ Ez majdnem általánosan el van ismerve. V. ö. nálunk. C. 1012/97. (D. III. f. 10., 284. l.), bár csak azon alapon, hogy a fizetés utáni forgatmányos nem tekinthető jóhiszemű harmadik személynek, *Plósz* 461. l.; a németeknél: *Thöl* 749. l., *Hartmann* 377. l., *Dernburg* 862. l., *Volkmar-Löwy* 302. l., *Canstein* 387. l., *Rehbein* 113. l., német bir. keresk. ftsz. 1873. jan. 17. (Entsch. 8., 387. l.), birod. ftsz. 1883. decz. 5. hat. (Entsch. 11., 18. l.) stb.; a francziáknál: *Lyon-Caen* 209. l., *Nouguier* I. 585. l., *Bravard* 355. l.; az olaszoknál: *Vidari* 285., 457. l., *Supino* 197. l.; az angol-amerikai jogra nézve: *Byles* 304. l., *Daniel* II. 255. sk. l. Legfeljebb az iránt van véleménykülönbség, hogy minő jelentősége van a nyugtának? Némelyek szerint a nyugtának csupán bizonyíték jelentősége van, és

esetben a fizetés alapján épen csak az ellen tehető kifogás, a kinek kezeihez az tényleg történt, vagy legfeljebb még oly harmadik ellen, a ki a fizetést felvevővel az ismételt fizetés céljából csalárdul összejátszik.²¹⁾

2. Akár nyugtatványozva van azonban a fizetés a váltón, akár nem, az nem egyformán ad kifogást sem a fizetést felvevő, sem harmadik személy ellen, hanem különbség teendő a szerint, vajjon az intézvényszerű vagy egyenes váltókötelezett, avagy viszereseti adós s melyik fizetett? A váltókövetelést tárgyilag valamennyi váltókötelezettre nézve csak oly fizetés szünteti meg, mely a fizetésre kijelölt intézvényszerűtől, illetve elfogadótól (saját váltónál a kibocsátótól), vagy ennek egyúttalírójától származik. Ennélfogva csakis ezeknek fizetése az, melyre a váltón lévő nyugtatványozás feltétele mellett nemcsak a fizető, hanem a többi váltókötelezett is hivatkozhatik,²²⁾ s ugyanaz áll az elfogadó keze-

pedig vagy úgy, hogy a fizetés hatályára nézve magában véve közömbös, vajjon a váltón nyugtatványozva van-e vagy nem, *Renaud* 275. l., *Lehmann* 584. l., *Dernburg* 861. l.; vagy úgy, hogy a fizetés maga ugyan nem szünteti meg a váltókövetelést, de a nyugta egymagában véve nem bír azzal a jelentőséggel, hogy a váltót hatályon kívül helyezze. Így *Plósz* 461. l. Azonban a közforgalmi felfogás a nyugtában nemcsak pusztá bizonyítékot lát a fizetésről, hanem a váltólevél alaki megsemmisítését is, s csakis ezen okból tulajdonít neki hatályt harmadik személyek irányában. V. ö. *Thöl* is id. h. Ha a nyugta csupán bizonyítási eszköz volna, akkor azzal szemben bármely váltóbirtokos ellenbizonyítással élhetne, hogy t. i. a nyugta daczára a fizetés nem történt meg (pl. előre állítottatott ki, a mi gyakori eset). Azonban a váltóbirtokos ezen állítása, helyesen felfogva, nem ellenbizonyítás, hanem a nyugta érvénytelenségének állítása, mely magából a váltóból nem tűnő ki, csakis azon váltóbirtokos által tehető, a ki a nyugtát a váltóra vezette. Harmadik személy arra nem hivatkozhatik, legfeljebb azt teheti, hogy a nyugtát kitörli, a midőn ez úgy tekintetik, mintha a váltón rajta sem lett volna. V. ö. fent 54. §. 22. jegyz.

²¹⁾ Az általános szabályok szerint. L. a megelőző szakaszt. A tudomás a fizetés megtörténtéről magában véve még nem elegendő, annál kevésbbé, mert nincs kizárva, hogy az adós, a fizetés daczára, szándékosan hagyta a váltót a váltóbirtokosnál, vagy később adta neki vissza további használat végett. Másként azok, a kik általában beérik azzal, hogy a harmadik a kifogásról tudomással birt, de olyanok is, a kik különben ezt nem tartják elegendőnek. V. ö. *Dernburg* 862. sk. l., *Rehbein* 113. l., *Canstein* 419. sk. l., *Borchardt* Zusatz 781., *Plósz* 471. l. Az 1840. évi V. T. 123. §-a is csak »harmadik törvényes és jólelkű birtokos«-ról szól, mint a kire nézve a vissza nem kapott váltóra történt fizetés nem történnék tekintetik.

²²⁾ V. ö. C. 123/98. (D. III. f. 12., 96. l.), 828/99. (U. o. 16., 205. l.).

sétől származó fizetésre nézve, kivéven magát az elfogadót, a ki ellen a fizető kezesnek váltójogi megtérítési joga van (l. fent 69. §.). Ellenben a viszkereseti adósok: a kibocsátó és forgatók, ezeknek kezesei és együttkötelezettjeik, valamint a névbecsülő fizetéséből a fizetőn kívül csakis azok tehetnek kifogást, a kik ily fizetés által szabadulnak. Tehát a forgató fizetéséből csak az ő utódjai, de nem az ő előzői, a kibocsátó fizetéséből csak a forgatók stb. De nem az elfogadó, a ki még a kibocsátó váltójogi keresete alatt is áll (l. fent 43. §.). Még ha maga a fizetést felvevő követeli tőle a fizetést, sem hivatkozhatik a kibocsátó vagy más előző fizetésére. Igaz ugyan, hogy valamint a hitelező általában, úgy a váltóhitelező is csak egyszer kaphat fizetést. De ezzel szemben áll az, hogy az elfogadó a viszkereseti adós fizetése által nem szabadul a kötelezettség alól, arra tehát nem is hivatkozhatik.²³⁾ Legfelebb arról lehet szó, hogy a fizető kibocsátó vagy forgató a fizetést felvevőtől az elfogadó által fizetett összeget utólag visszakövetelje.²⁴⁾ Csakis abban az esetben hivatkozhatik az elfogadó a viszkereseti adós fizetésére, ha az a fizetést nem csupán saját, hanem egyuttal az elfogadó érdekében, ő helyette teljesítette, a mi azonban nem vélelmeztetik.²⁵⁾

A mi a fizetésről áll, az áll más oly megszűnési módokról is, melyek a fizetéssel egyenlő hatályuak.²⁶⁾

²³⁾ V. ö. C. 568/83. (D. Uj f. 6., 267. l.), 10/93. (U. o. 37., 167. l.), Plósz 473. l. A német-osztrák váltójogban a kérdés vitás, de tulnyomóan szintén ez a felfogás. V. ö. Hartmann 377. l., Volkmar-Löwy 306. l., Dernburg 862. l., Staub 199. l., Grünhut II. 137. l., német birod. k. ftsz. és birod. tvsz. (l. Rehbein 114. l.). Ellenk. Thöl 753. l., osztrák legf. itsz. 1862. márcz. 19. hat. (Arch. f. d. Wr. 12., 395. l.). Az angolok a kibocsátó vagy forgató által kielégített és a váltó birtokában megmaradt forgatmányost a fizető meghatalmazottjának (*trustee*) tekintik, a ki épugy léphet fel az elfogadó ellen, mint maga a fizető. V. ö. Chalmers 206. l., Daniel II. 265. l.

²⁴⁾ Az elfogadótól kapott másodszori fizetés úgy hat, mintha a kibocsátó vagy forgató fizetése előtt történt volna.

²⁵⁾ V. ö. C. id. 568/83., 10/93., 704/99. (D. III. f. 16., 140. l.). Az elfogadóért való fizetésnek tehát vagy kifejezettnek, vagy a körülményekből kivehetőnek kell lennie. Utóbbira példa, ha az elfogadó szíveségből fogadta el a váltót a fizető kibocsátóért s a fizetést felvevő erről tudomással birt. Maga az a körülmény, hogy a kibocsátó óvás nélkül fizetett, még nem bizonyíték arra, hogy az elfogadó helyett fizetett, mert az óvás el is engedhető. C. 279/98. (Jogt. K. 98. 24. sz. m.).

²⁶⁾ Ilyenek nevezetesen: a fizetés helyetti adás (*datio in solutum*),

XVII. Külföldi törvényhozás.¹⁾

84. §.

A váltó nagy nemzetközi szerepe (l. fent 6. §.) magával hozza, hogy a belföldi bíró gyakran ítél oly váltók fölött, melyekben külföldiek vettek részt, vagy melyek külföldön állítottak ki, vagy külföldön kiállított nyilatkozatokat tartalmaznak, avagy külföldön voltak fizetendők. Ilyenkor az első kérdés: vajjon a belföldi, avagy külföldi s melyik külföldi váltójog alkalmazandó? Erre nézve a V. T. a fenti czim alatt többrendbeli intézkedést tartalmaz, melyek egyrészt a szenvedő váltóképességre, másrészt a váltó és a váltónyilatkozatok, valamint a váltócselkvények alaki kellékeire vonatkoznak.²⁾ Egyebekben, nevezetesen a mi a váltókövetelés tartalmát: a váltóból eredő jogokat és kötelezettségeket s azok anyagi feltételeit illeti, az

a már keresztülvitt beszámítás (ellentétben a kifogás utjáni beszámítással), az ujtás, az egyezség: v. ö. az elfogadóval kötött egyezségre nézve C. 258/96. (D. III. f. 4., 268. l.) és id. 123/98., az elengedés: v. ö. szintén az elfogadó irányában történt elengedésre nézve C. 507/91. (D. Uj f. 31., 264. l.).

¹⁾ V. ö. különösen: *Sipos Árpád* Vélemény az 1873. évi magyar jogászgylés számára (Évkönyv 4. évf. I. 115—161. l.); *Fick Ueber internationales Wechselrecht* stb. id. m. (l. fent 13. §.); *Salpius Zeitschr. f. d. ges. Handelsrecht* 19. köt. 1—66.; *Chrétien De la lettre de change en droit international privé*. Paris-Nancy, 1881.; *Champcommunal Annales de droit com.* VIII. année (1894.); *Vincent-Penaud Dictionnaire de droit international privé* s. v. Effets de commerce (336. l.); *Esperson Diritto cambiario internazionale*. Firenze, 1870.; *Hovy Beginselen van het international Wissel-regt*. Beverwijk, 1858. L. még a váltójogi munkák mellett a nemzetközi magánjogot általában tárgyazó műveket is.

²⁾ Hasonló intézkedések már az 1840. évi V. T.-ben (I. r. 3—6. §§.). A külföldi európai törvények közül csak a német (osztrák-boszniai) vrszb., a skandináv V. T., a finnországi V. T., a svájci köt. jog, az angol V. T. és a szerb K. T. tartalmaznak különös váltójogi nemzetközi intézkedéseket. Másutt a nemzetközi magánjog általános elveit alkalmazzák, melyek azonban gyakran bizonytalanok lévén, a váltójogban sincs egyetértés. Ugyanazért kívánatos volna, ha addig is, míg maga a váltójog nemzetközileg egységessé tétetnék, legalább a különböző váltójogok összeütközése esetén irányadó elvek iránt létesülne megegyezés, a mint ezt különösen az »Institut de droit international« és részben az antwerpeni és brüsseli congressus javasolta (v. ö. fent 13. §.).

általános nemzetközi magánjogra vonatkozó tételes rendelkezések ³⁾ s a mennyiben ilyenek nincsenek, a nemzetközi szokás s a viszonyok természete alapján kell az alkalmazandó váltójogot meghatározni.

I. Szenvedő váltóképesség. Valamint a jog- és cselekvési képességre nézve általában, azonképen a szenvedő váltóképességre nézve is az u. n. nemzetiségi elv nyer alkalmazást,⁴⁾ vagyis azon ország törvényei irányadók, a melyhez a váltókötelezett honpolgári minőségben mint alattvaló tartozik. A **V. T. 95. §-a** ezt kimondja a külföldiekre nézve,⁵⁾ de ugyanaz áll a magyar honpolgárokra nézve is.⁶⁾ Sőt utóbbiaknál annyiban még inkább áll, a mennyiben semmi kivétel nem létezik: a magyar bíró a magyar honpolgár váltóképességét mindig a magyar törvények szerint itéli meg, bárhol vállalta is el a váltókötelezettséget. Ellenben a külföl-

³⁾ Ilyeneket nálunk az osztrák p. t. 34—37. §§-ai tartalmaznak, a melyek azonban csak azon területen kötelezők, a hol e törvény még érvényben áll. A bizonyításra nézve v. ö. 1868: LIV. t.-cz. 157., 179., 180., 545. §§. és 1893: XVIII. t.-cz. 63., 215. §§.

⁴⁾ Ez az az elv, a mely különösen a francziák és olaszok által felállítva, ujabban a németeknél is helyesebbnek ismertetik el, mint az előbb uralkodó lakhely elve. A német polg. t. életbelépési törvénye 7. cz. is ezt fogadta el. Nálunk v. ö. osztrák p. t. 34. §., bár *Unger* ezt a lakhely értelmében magyarázza (id. m. I. 164. l.). A IX. magyar jogászggyűlés is a nemzetiségi elv mellett nyilatkozott *Biermann Mihály* kitűnő véleménye alapján (Évkönyv I. 3. l., II. 13., 279. l.). Csak az angol-amerikai jogban ragaszkodnak még mindig a lakhely elvéhez. V. ö. *Westlake* *Revue de droit int.* 11., 13. köt., *Story* *Commentaries on the conflict of laws* 7. kiad. Boston, 1872. 40. sk. sz.

⁵⁾ Hasonlag 1840. V. T. I. r. 3. §., német vrszb. 84. cz., skandináv V. T. 84. §., svájcz i köt. jog 822. cz., szerb K. T. 168. §. Azelőtt ugyan a német vrszb. intézkedését a lakhely elvének hatása alatt gyakran ennek értelmében magyarázták. V. ö. pl. *Savigny* *System* 8. köt. 151. l., *Unger* I. 167. l., *Hartmann* 59. l., *Renaud* 30. l., *Goldschmidt* *Handbuch d. Handelsrechts* 2. kiad. I. 382. l., s ugyanigy magyarázta előbb a magyar V. T.-t *Plósz* id. m. 1. és 2. kiad. Ujabban azonban a német vrszb. mindinkább a honosság értelmében magyaráztatik. V. ö. *Thöl* 81. l., *Goldschmidt* *System* 271. l., *Lehmann* 125. l., *Canstein* 97. l., *Staub* 214. l. A magyar V. T.-t pedig most már senki sem magyarázza másként. V. ö. *Plósz* 3. kiad. 499. l., *Apáthy* I. 51. l., *Szántó* *Nemzetközi magánjog*. Bpest, 1893. 267. l. — Hogy mennyiben tekintendő valaki külföldi, illetve belföldi állampolgárnak? arra nézve az 1879: L. t.-cz. irányadó.

⁶⁾ Ez implicite következik abból, hogy a V. T. csak a külföldiekre nézve ismeri el más ország törvényét. V. ö. különben osztrák p. t. 4. §. és előbb 1840. V. T. I. r. 3. §.

dieknél fontos kivétel van, a mennyiben a saját hazája törvényei szerint váltóképeséssel nem bíró idegen a belföldön elvállalt váltói kötelezettségért felelős, ha őt a magyar V. T. szerint a váltóképeség megilleti [id. §. 2. bek.].⁷⁾ Ehhez képest tehát a külföldiek váltóképesége csak akkor ítéltetik meg saját honi törvényeik szerint, ha a váltókötelezettséget külföldön vállalták. Vajjon ugyanazon országban, a melynek honosa, avagy más országban? közömbös.⁸⁾ Hasonlóképen közömbös, hogy a váltókötelezettség hol teljesítendő?⁹⁾ Mindegy továbbá, hogy minők azok a korlátok, a melyeket a külföldi törvény a váltóképeségre nézve felállít, vajjon a jog-, avagy a cselekvési képességre vonatkoznak-e,¹⁰⁾ általános vagy tisztán személyes természetűek¹¹⁾ s közvetlenül a

⁷⁾ Ezen a belföldiek érdekében felállított kivétel egyszerűen azon alapul, hogy a belföldiektől nem lehet a külföldi törvények ismeretét követelni s ez alapon teljesen jogosult. Hasonlóan felállítják: német vrszb. id. cz. 2. bek., skandináv V. T. id. §., svájczai köt. jog id. cz. 2. bek., szerb K. T. id. §. Ugyanazon eredményre jut az angol-amerikai jog, midőn a váltóképeségre a lakhely mellett vagylagosan a kiállítási hely (*lex loci contractus*) törvényét alkalmazza. V. ö. Wharton Treatise on the Conflict of law. 2. kiad. Philadelphia, 1881. 447. sz., *Phillimore Commentaries upon internat. law.* London, 1871—74. 838. sz. A francia és olasz írók elvileg többnyire helytelenítik ugyan, de a francia gyakorlat a belföldiek jóhiszeműsége esetében mégis elismeri. V. ö. *Lyon-Caen* 426. l., *Champcommunal* id. h. 7. l. Csak ilyen feltétel mellett helyesli a német *Bar is: Theorie u. Praxis des internationalen Privatrechts* 2. kiad. II. 152. l. De az összes nemzetközi tanácskozmányok is e feltétel nélkül fogadták el. V. ö. *Institut* javasl. 2. cz., *brémai szab.* 24. sz., *antwerpeni congr.* 2. cz., *brüsseli congr.* 2. cz. Legujabban pedig a német polg. t. életbelép. t. 7. cz. 3. bek. általánosította.

⁸⁾ Habár tehát pl. a francia állampolgár Németországban lakik s ott állította ki a váltót, az ő váltóképesége nálunk mégis a francia törvény szerint ítélendő meg. Ez különösen fontos a francia nőkre nézve. V. ö. fent 18. §.

⁹⁾ Még ha a külföldön kiállított váltó belföldön fizetendő. Helytelen ellenk. C. 220/91. (D. Uj f. 31., 58. l.) és 1403/92. (U. o. 35., 170. l.), a melyek szerint az osztrák honossága és a váltót Ausztriában elfogadó katonatiszt, a ki az osztrák törvények szerint váltóképtelen (l. fent 18. §.), nálunk váltóképesnek tekintendő, ha a váltó Magyarországon fizetendő. Azonban még ha az utóbb id. hat. értelmében abból indulunk ki, hogy az elfogadó a fizetési hely törvényének akarta magát alávetni, ez mégis a törvény fentartás nélküli intézkedésével össze nem egyeztethető. V. ö. *Plósz* is 500. l. 5. j.

¹⁰⁾ Pl. nők, katonák egyrészt, kiskorúak másrészt.

¹¹⁾ Utóbbiakra példa az 1833. ápril 7-én kelt nápolyi kir. rendelet,

törvényen, avagy concret hatósági intézkedésen alapulnak-e?¹²⁾ A mennyiben az illetőnek honpolgársága a váltókötelezettség elvállalása óta megváltozott volna, azon ország törvénye irányadó, melyhez a váltókötelezettség elvállalásakor tartozott.¹³⁾ Ha pedig ezen időben semmi állami kapcsolatba nem tartozott, avagy több állam polgára volt: a váltóképesség azon ország törvénye szerint ítélendő meg, melyben a váltókötelezett akkor lakott vagy tartózkodott.¹⁴⁾ A mennyiben a váltóképességre vonatkozó szabályok ugyanazon országban különbözök,¹⁵⁾ azon terület szabályai irányadók, melyhez a váltókötelezett a szűkebb politikai vagy községi kapcsolatnál fogva tartozik.¹⁶⁾

II. Alaki kellékek. A nemzetközi magánjognak az az általános elve, hogy a jogügyletek alakszerűségeire nézve azon hely törvényei irányadók, a hol az ügyleti cselekvény történt (*locus regit actum*):¹⁷⁾ a váltójogban is el van fogadva. A V. T. azt különösen két irányban állapítja meg:

1. a külföldön kiállított váltók és váltónyilatkozatok (elfogadmány, forgatmány, névbecsülés, kezesség) lényeges kellékeire nézve [V. T. 96. §.];¹⁸⁾

mely a királyi ház tagjainak megtiltja a váltó-aláírást. A francia bíróságok azonban ezt nem ismerték el. V. ö. *Vincent-Penaud* id. m. 340., 359. l.

¹²⁾ Kiskorúság meghosszabbítása, gondnokság alá helyezés. De épen azért a külföldi hatóságok illetén rendelkezései, a szövegben említett kivétel értelmében, nálunk nem vehetők tekintetbe. V. ö. C. 726/84. (D. Uj f. 11., 129. l.), B. T. 216/97. (Ü. L. 97. 9. sz.).

¹³⁾ Pl. nagykoru magyar nő, a ki váltót aláírt, később francia állam-polgárhoz megy férjhez.

¹⁴⁾ V. ö. *Vincent-Penaud* id. m. 359. sk. l.

¹⁵⁾ Így különösen a váltóképességet közelebbről meghatározó magán-jogi szabályok, mint pl. nálunk is.

¹⁶⁾ Csakis ez felel meg a nemzetiségi elvnek, nem pedig a lakhely. V. ö. *Biermann* id. h. 31. l. *Ellenk. Lehmann* 125. l., *Canstein* 97. l. 5. j. *Plósz* 500. l. 4. j. De ez már azért sem helyes, mert oly esetben, midőn az illető más országban lakik, s azelőtt sem lakott hazájában (külföldön született), keresztülvihetlen. Pl. horvát illetőségű váltókötelezett Párisban lakik s ott írta alá a váltót. Ily esetben kétségtelenül a Horvát-Szlavonországban irányadó osztrák polg. t. szerint kell a váltóképességet megállapítani. Pedig a lakhely szerint ez nem állapítható meg.

¹⁷⁾ V. ö. osztrák p. t. 37. §., 1876: XVI. t.-cz. 34. §.

¹⁸⁾ Ha tehát pl. a váltó Párisban vagy Londonban állíttatott ki, az nálunk érvényes, habár nem tartalmazza a váltó elnevezést; ha Londonban, habár bemutatóra szól stb. V. ö. fent 20. §. Hasonlag német vrszb. 85.

2. a váltói jogok érvényesítése vagy fentartása végett külföldön teljesített cselekvények (bemutatás, óvás, értesítés) alakai kellékeire nézve [V. T. 97. §].¹⁹⁾

cz., skandináv V. T. 85. §., svájcz kö. jog 823. cz., szerb K. T. 169. §., angol V. T. 72. cz. 1. pont. Utóbbi azonban a szerződési elmélet értelmében (l. fent 8. §.), nem az aláírás, hanem az átadás helyét (*place of issue* »where such contract was made«) tekinti azon helynek, a hol a váltónyilatkozat történt. V. ö. hozzá Chalmers 239. l. s az északamerikai jogra nézve: Daniel I. 328. l. Ugyanezt akarta kifejezni az 1840. évi V. T. I. r. 6. §-a, midőn azt mondja, hogy »ha a váltóbeli kötelezés e honban történt ígéreten és külföldön történt elfogadáson alapszik, vagy megfordítva: azon ország törvénye szerint lesz elítélendő, melyben a kötelezést tökéletességre emelő megegyezésnek kijelentése teljesítettet«. Az általunk vallott egyoldalú írásbeli ígéret elmélete értelmében azonban úgy az alak, mint a tartalom tekintetében (l. alább) a kiállítás helye alatt az aláírás helye értendő. V. ö. fent 8. §. 28. j. Így magyaráztatik többnyire a német vrszb. még a szerződési vagy kiadási elmélet hívei részéről is. V. ö. Hartmann 63. l. Ellenk. Lehmann 127. l., Staub 216. l. A francia írók is csak az aláírás helyére néznek. V. ö. Massé id. m. I. 591. sz., Chrétien id. m. 83. l. 68. j., Champcommunal id. h. 145. l., Vincent-Penaud 341. l., Lyon-Caen 428. l., Nouguier II. 188. l. Irányadó pedig első sorban az a hely, a mely magában a váltóban ki van téve, még ha a kiállítás tényleg másutt történt. V. ö. Thöl 81. l. 6. j., Canstein 99. l., német birod. tvsz. (Entsch. 32., 118. l.), Plósz 501. l. 8. j. Ellenk. Lehmann 127. l., Staub 216. l.

¹⁹⁾ Hasonlag német vrszb. 86. cz., skandináv V. T. 86. §., svájcz kö. jog 824. cz., szerb K. T. 170. §. A cselekvények alakja alatt értetik általában a foganatosítás helyisége, ideje (nap, óra) és módja (óvatoló személy, óvási és értesítési okirat kellékei stb.). Ellenk. az időre nézve Renaud 35. l., Hoffmann 114. §. Különösen az idő alatt értendők a foganatosítás helyén elismert kiméleti napok is (l. fent 49. §.). De nem az óvási időnek moratorium általi meghosszabbítása (l. fent 50. §.), a mely a viszkereset alatt állókra nézve a lejárat meghosszabbításával egyenlő, a mit a külföldiek legfeljebb az erőhatalom (*vis major*) szempontjából tartoznak tűrni, ha ugyan erre általában hivatkozhatnak. V. ö. fent 56. §. Ez különösen az 1870—71. évi háború alatt kibocsátott s már többször említett (l. 13., 50. §§.) francia moratoriumok alkalmából ismertetett fel. Így nevezetesen a német birod. keresk. ftsz. 1871. február 21-kén kelt hat. által (Entsch. 1., 288. sk. l.), bár ez még Németországban sem találkozott osztatlan helyesléssel. L. ellene különösen Salpius id. h., a ki abból indul ki, hogy az óvás nem önálló váltócselekvény, hanem csupán a bemutatás bizonyításának alakja, mely mint ilyen a maga egészében, vagyis annak szükségét tekintve is, a fizetési hely törvénye szerint bírálandó el. Ez azonban túlzás, mert ha igaz is, hogy az óvás bizonyítási eszköz, a törvény azt mégis egyuttal váltócselekvénynak nyilvánítja (l. V. T. 102., 103. §§.), a melynél tehát a 97. §. értelmében az alak szintén külön veendő tekintetbe.

Utóbbi tekintetben a helyi törvény szabálya egyuttal feltétlen.²⁰⁾ Ellenben a váltók és váltónyilatkozatok lényeges kellékeire nézve az csak kettős fentartás mellett nyer alkalmazást, a meny-nyiben:

a) ha a külföldön keletkezett váltónyilatkozatok a belföldi törvény rendeleteinek megfelelnek, a váltóra később vezetett és a belföldön keletkezett nyilatkozatok jogérvényessége a külföldi törvény alapján meg nem támadható [V. T. id. 96. §. 2. bek.];²¹⁾

b) váltójogi hatálylyal birnak azon nyilatkozatok is, melyek belföldiek közt külföldön keletkeznek, habár csak a belföldi törvény rendeleteinek felelnek is meg [V. T. id. 96. §. 3. bek.].²²⁾ Ennyiben tehát a helyi törvény szabálya csak vagylagos.²³⁾

Mások szerint a moratorium lényegileg nem volna más, mint kiméleti idő. Így a svájci *Fick* id. m., a ki azonban ennek daczára szintén nem ismerte el a francia moratorium-törvények hatályát a külföldi előzőkre, azt hozván fel, hogy ezek csak a kiállítás időpontjában létező rendes kiméleti napokat tartoznak elismerni. De sokkal helyesebb, a rendkívüli természetű moratoriumot egyáltalában nem is kiméleti időnek tekinteni. V. ö. *Lyon-Caen* is id. m. 446. sk. l., a ki francia létére is helyesli a német legf. bíróság álláspontját, csak azt nem engedvén meg, hogy a francia moratorium-törvények valóban a lejárát kiterjesztését foglalták volna magukban.

²⁰⁾ Ez már a V. T. szabályainak általános természetéből következik. V. ö. fent 9. §. De különben is pl. az óvás kellékeire nézve más hely törvénye nem is vihető keresztül, a fizetési hely hatósági közegei az óvás felvételénél csak saját törvényük szerint járván el.

²¹⁾ Hasonlag német vrszb. 85. cz., skandináv V. T. 85. §., svájci köt. jog 823. cz., szerb K. T. 169. §., angol V. T. 72. cz. 1. b) pont. Ha tehát pl. a Párisban kiállított váltólevél nem tartalmaz is értékzáradékokat s ennek folytán a francia törvény szerint s a kibocsátóra nézve nálunk is érvénytelen, az arra nálunk vezetett elfogadmány, forgatmány, névbecsülési elfogadás vagy kezesség mégis érvényes, ha a váltó egyéb tekintetben a mi törvényünk által követelt kellékeket tartalmazza. Ez nem annyira kivétel, mint inkább folyománya azon elvnek, hogy minden váltónyilatkozat önálló elbírálás alá esik. V. ö. fent 3. §., *Apáthy*-féle Terv. és Min. javasl. ind. a megfelelő 17., illetve 16. §-hoz, *Plósz* 501. l., *Hartmann* 62. l., *Renaud* 32. l. Ez az elv alkalmazandó oly esetben is, midőn a váltóra később vezetett nyilatkozat a váltó kiállításának helyétől különböző helyen külföldön állittatott ki. A Párisban bemutatóra kiállított váltóra Londonban vezetett forgatmány tehát nálunk is érvényesnek tekintendő.

²²⁾ Hasonlag német vrszb., skandináv V. T., svájci köt. jog, szerb K. T. id. cz. A belföldiek közt ily módon keletkezett nyilatkozatok nemcsak az illető belföldiek közt érvényesek, hanem minden későbbi váltóbirtokossal szemben is érvényesek maradnak. V. ö. *Renaud* 33. l., *Canstein*

III. T a r t a l o m. A váltónyilatkozatok tartalmi hatása: a belőlük származó jogok és kötelezettségek minősége,²⁴⁾ tárgyi terjedelme,²⁵⁾ érvényesítésük anyagi feltételei (váltócselekvények szükségessége)²⁶⁾ és tartama (elévülés),²⁷⁾ a váltóhitelező ellen megtehető anyagi kifogások stb. tekintetében alkalmazandó törvény iránt époly kevéssé van megállapodás, mint a magánjogi követelések tartalmára nézve. Itt is vitás, vajjon a követelés keletkezésének, azaz a váltónyilatkozat kiállításának,²⁸⁾ avagy a teljesítés helyének, vagy pedig a kötelezett lakhelyének törvénye alkalmazandó-e? E mellett kérdéses, vajjon ha ugyanazon váltón több különböző országokban kiállított váltónyilatkozat fordul elő: ezek közösen ugyanazon törvény szerint bírálандók-e el, avagy mindegyikre nézve önállóan állapítandó-e meg az alkalmazandó törvény?

1. A mi először az utóbbi kérdést illeti: tulnyomó és egyedül helyes az a felfogás, hogy valamint a szenvedő váltóképesség és az alaki kellékek tekintetében, úgy a váltókövetelés tartalmára

100. l., *Plósz* 501. l., *Szántó* id. m. 272. l. Ellenk. *Thöl* 83. l., a ki szerint a belföldiek közti váltónyilatkozat a későbbi váltóbirtokos irányában is csak akkor érvényes, ha ez belföldi. A belföldiek közt kiállított váltóra külföldön vezetett későbbi nyilatkozatok kiállítói azonban csak akkor felelősek, ha a váltó a külföldi törvénynek megfelel. Ez már nem a 85. §. 3. bek., hanem a 2. bek. szerint ítéendő meg. V. ö. *Lehmann* 130. l.

²³⁾ Csak a belföldiek, nem egyuttal a külföldiek közt; bár általában a cselekvény helyének törvénye többnyire csak facultative álltattatik fel. Épen azért pl. a francziák és olaszok a váltónál is általánosítják. V. ö. *Massé* 573. sz., *Vincent-Penaud* 338. l., *Lyon-Caen* 431. l., *Champcommunal* 145. l., *Esperson* 24. sk. l.

²⁴⁾ Egyenes vagy viszkereset, biztosítási vagy fizetési viszkereset (elfogadás hiánya miatt), váltó- vagy köztörvényi kereset (kibocsátó és elfogadó közt, utóforgatmányánál, gazdagodási kereset), egyetemlegesség, tulajdonjog vagy meghatalmazás (üres hátíratnál) stb.

²⁵⁾ Kamat, váltódíj, viszkereseti összeg halmozása stb.

²⁶⁾ Bemutatás, óvás, értesítés mint a követelés érvényesítésének feltételei, a mennyiben nem csupán alakszerűségekről van szó.

²⁷⁾ Hogy az elévülés kérdése ugyanazon törvény alá esik, mint a követelés tartalma általában, a melyhez valóban tartozik: most már mindinkább elismertetik. V. ö. különösen *Savigny* System 8., 273. sk. l., *Unger* I. 187. l., *Schäffer* Intern. Privatrecht 109. l., *Wächter* Archiv f. civil. Praxis 25., 408. sk. l., *Goldschmidt* System 267. l., *Laurent* Droit int. privé 8., 361. l., *Foelix-Demangeat* Droit int. privé I. 100. l. stb. De azért sokan vannak más nézetten (adós lakhelye, bíróság helye, teljesítési hely). V. ö. ezekre nézve *Vincent-Penaud* id. m. 678. sk. l., *Bar* II. 92. sk. l.

²⁸⁾ Illetve a váltó átadásának, kiadásának. L. fent 18. jegyz.

alkalmazandó törvény meghatározásánál is a váltónyilatkozatok önállóságának elvéből kell kiindulni. Mindegyek váltónyilatkozatból eredő kötelezettségre nézve tehát az alkalmazandó törvény külön-külön határozandó meg²⁹⁾ s az egyikre alkalmazandó jog legfeljebb annyiban jön tekintetbe a többi váltónyilatkozatokból eredő követelés megítélésénél, a mennyiben maga a belőle származó kötelezettség s ennek teljesítése gyakorol befolyást a többi váltókötelezettségre.³⁰⁾ E felfogás mellett előfordulhat ugyan, hogy az egyik váltókötelezett kötelezendő, más váltókötelezett pedig, jöllehet talán az előbbinek ellene a váltón lévő viszonyról fogva megtérítési jog van, felmentendő.³¹⁾ Ez azonban kevésbé igazságtalan, mint ha az egységes elbírálás kedvéért a váltókötelezettet oly törvénynek vetjük alá, a melynek területével az ő tényei semmi kapcsolatban nem állanak, a mely tehát, ha egyedül volna kötelezve, semmi esetre nem volna alkalmazható.³²⁾ Még oly váltókötelezettségre, mely csak járulékos viszonyban áll más váltó-

²⁹⁾ V. ö. a németeknél: *Thöl* 85. l., *Goldschmidt System* 267. l., *Renaud* 34. l., *Hartmann* 64. l., *Lehmann* 130. sk. l., *Rehbein* 130. l., *Bar* id. m. II, 163. sk. l.; a francziáknál: *Lyon-Caen* 436. l., *Vincent-Penaud* 340. l., *Champcommunal* 150. sk. l.; az olaszoknál: *Esperson* 7., 38. l.; az északamerikai jogra nézve: *Daniel* I. 851. sk. l. L. az *Institut* javaslatát is II. tétel (Annuaire 8., 121. l.). Nálunk *Plósz* 503. l., *Apáthy* I. 55. l. Csak kivételesen találkozni azzal a felfogással, hogy a váltó fizetési helyének törvénye valamennyi váltókötelezettre nézve egyenlően irányadó. E nézetet *Pothier* id. m. 155. sz. s az angol V. T. 72. cz. 3. pont is szentesítette azt legalább annyiban, a mennyiben a váltócelekvények szükségességéről van szó; míg a váltókötelezettség egyébkénti tartalmára nézve (a mit az »*interpretation*« kifejezésével jelöl meg), szintén mindegyik váltónyilatkozatot külön veszi (2. pont). V. ö. *Chalmers* 241. l. Kivételesen oly nézet is fordul elő, mely szerint a váltócelekvények szükségességének kérdése az összes viszkereseti adósokra nézve a kibocsátó joga szerint ítélendő meg. Így *Salpius* id. h. 20., 23. l., bár az értesítésre nem alkalmazza, s az óvást (mint láttuk) egészben alaki kérdésnek tekinti s a fizetési helynek veti alá.

³⁰⁾ Így, ha az intézvényszerzett a reá nézve irányadó jog szerint elfogadta vagy kifizette a váltót: ez a külföldi előzőket is felszabadítja a viszkereset alól.

³¹⁾ Pl. az értesítés elmulasztása daczára a magyar forgató ellen a viszkereset nem vész el, jöllehet az angol kibocsátó, a ki ellen a forgató fordulhatott volna, szabadul.

³²⁾ Még ha a teljesítési hely törvénye alkalmaztatik is, a váltó fizetési helye nem tekinthető egyuttal az előzőkre nézve is fizetési helynek. Ők nem kötelezték magukat ott fizetni, hanem csak azt ígérték, hogy az intézvényszerzett fog ott fizetni.

nyilatkozathoz, miként a kezesség és együttaláírás, sem volna méltányos, a főnyilatkozatra alkalmazandó jogot alkalmazni, ha ez magában véve arra nem alkalmazható.³³⁾

2. A mi már most magát a törvényt illeti, a mely minden egyes váltókötelezettségre alkalmazandó: túlnyomó és szintén helyes az a nemzetközi magánjogban is uralkodó felfogás, hogy valamint az alakszerűségnek, úgy a tartalom tekintetében is az ügylet keletkezési, azaz a váltónyilatkozat kiállítás helyén érvényes jog irányadó.³⁴⁾ Ez az a jog, melyről leginkább feltehető, hogy a váltókötelezett annak értelmében akarta magát kötelezni. Kivétel csak azon esetben ismerhető el, ha a váltónyilatkozat külföldön bár, de belföldiek közt keletkezett, a midőn reájuk

³³⁾ V. ö. *Hartmann* 65. l., *Bar* II. 172. l. 56. j., *Staub* 219. l., *Institut* javasl. II. tétel. Ellenk. nézetén különösen az elévülésre nézve: *Lyon-Caen* 450. l., *Chrétien* 79. sz., *Vincent-Penaud* 342. l., *Champcommunal* 257. l., *Esperson* 59. sk. l.

³⁴⁾ Ez a francia és olasz jogban majdnem általánosan el van ismervé. V. ö. *Lyon-Caen* 436. l., *Vincent-Penaud* 340. l., *Champcommunal* 150. l., *Chrétien* 108. l., *Esperson* 7., 37. sk. l. Ugyanezt fogadta el az angol V. T. 72. cz. 2. pont, dacára hogy az angolok általában a teljesítési hely törvényét követik, s ajánlotta az *Institut* javasl. II. tétel, bár azzal a hozzáadással, hogy a későbbi aláírók soha sem lehetnek nagyobb mérvben kötelezve, mint a mely a váltó kibocsátásából származik. Németországban *Savigny*nak a teljesítési hely melletti állásfoglalása folytán többnyire a váltójogban is a teljesítési hely törvényét tekintik irányadónak. V. ö. *Renaud* 34. l., *Goldschmidt* System 267. l., *Lehmann* 130. l., *Canstein* 102. l. (kivéve a váltóselekvények szükségességét), *Rehbein* 130. l., *Dernburg* 770. l., *Staub* 219. l. Ellenk. *Thöl* 85. l., *Hartmann* 63. sk. l. és *Grünhut* W.-R. II. 578. sk. l., a kik szintén a kiállítási hely mellett vannak, míg *Salpius* id. h. az adós lakhelye mellett nyilatkozott. Ujabban a németek már általában sem tartják oly kifogástalannak a teljesítési hely törvényének alkalmazását, a mit legjobban bizonyít az, hogy a polg. t. életb. törvényébe nem vették fel, hanem a kérdést nyitva hagyták. Nálunk az osztrák p. t. területén ennek 37. §-a értelmében minden esetre a kiállítás helyének törvényét kell alkalmazni. Ellenben a magyar magánjog területén a kérdés vitás. A teljesítés helyének törvénye mellett nyilatkozott *Sipos* véleménye alapján a IV. magyar jogászgűlés (Evkönyv II. 130., 327. l.) s helyesli *Apáthy* I. 55. l. E mellett foglalt állást *C.* 440/95. is (Jogt. K. 95. 45. sz. mell.) a külföldre telepített váltó belföldi elfogadjával szemben szükséges óvás tekintetében. Ellenben *Plósz* 503. l. a viszkereseti obligatiók tartalmára nézve a nyilatkozat keltezésének, ilyenek hiányában kiállításának lakhelyét tekinti irányadónak, míg *Szántó* id. m. 72. §. általában szintén a

nézve a belföldi jog alkalmazandó.³⁵⁾ Rendesen egyébiránt a váltónyilatkozat kiállítási helye összeesik a váltókötelezett lakhelyével, s ennek alapján a teljesítési helylyel.³⁶⁾ De ha a váltón különböző teljesítési, fizetési hely van is kijelölve, miként a telepített váltónál, sem lehet azt mondani, hogy az ott fizetni köteles váltóadós: az elfogadó, nem a kiállítási hely törvénye szerint akarta a kötelezettséget elvállalni, hanem a telephely törvényének vetette magát alá.³⁷⁾ A kiállítási helytől esetleg különböző fizetési hely törvénye csakis oly kérdésekre nézve irányadó, melyek szorosan magára a fizetésre vonatkoznak.³⁸⁾

IV. A mennyiben a magyar bíró az előadottakhoz képest csakugyan külföldi váltójogot tartozik alkalmazni, ő ezt épugy hivatalból köteles tenni, mint a hazai jog alkalmazásánál. Különbség csak abban van, hogy a bíró valamint a külföldi jogot általában, úgy a külföldi váltójogot sem tartozik ismerni, minél fogva ha tényleg nem ismeri, a felektől bizonyítást követelhet.³⁹⁾ Ez

kiállítás, elvállalás helyének törvényét alkalmazza. Ezt rendelte kifejezetten az 1840. V. T. I. r. 4. §-a is, a mely jogfolytonossági érvet szolgáltat.

³⁵⁾ E részben ugyanaz áll, mint a váltónyilatkozatok alaki kellékeire nézve a V. T. 95. §. 3. bek. értelmében. V. ö. *Thöl* 85. l. Hasonlag *Massé* 597. sz., *Chrétien* 104. l., *Champcommunal* id. h. 149. l., *Esperson* 37. l.

³⁶⁾ V. ö. K. T. 324. §. és hozzá: *Szerző* Keresk. jog II. 145. §.

³⁷⁾ Ez igen elterjedt felfogás olyanok részéről is, a kik máskülönbön nem a teljesítési hely törvényét követik. V. ö. *Hartmann* 64. l., *Plósz* 503. l. A nemzetközi magánjogra nézve általában, különösen az osztrák p. t. szempontjából v. ö. *Unger* I. 182. l. Részünkörül e magyarázatot annál erőltettebbnek találjuk, mert a telep helyének kijelölése nem is az elfogadótól, hanem a kibocsátótól származik.

³⁸⁾ V. ö. *Vincent-Penaud* 342. l., *Lyon-Caen* 442. l., *Bar* II. 163. l., *Grünhut* II. 584. l. Megfelel a nemzetközi magánjogban általában uralkodó felfogásnak. Áll nevezetesen: a fizetendő pénz nemre nézve, a mit a V. T. 37. §-a a belföldi fizetésekre nézve kifejezetten állapít meg. L. fent 53. §. V. ö. K. T. 326. §. is és hozzá: *Szerző* Keresk. jog II. 143. §. Továbbá a fizetési idő meghatározására nézve, a mi szintén kitűnik a V. T. 34., 35. §§-ból. L. fent 48. §. V. ö. ugyancsak K. T. 326. §. és a váltóra nézve kifejezetten a angol V. T. 72. cz. 5. pont. Ellenk. *Chrétien* 141. l., *Champcommunal* 201. l., a kik szerint a fizetési időre nézve a váltókibocsátás helyének törvénye irányadó. A váltóösszeg bírói letételére nézve, a részletfizetésre nézve stb. De nem pl. a késedelmi kamatokra nézve. Ellenk. *Szántó* id. h.

³⁹⁾ Bizonyítani az tartozik, a ki a külföldi törvény szerinti érvénytelenséget vitatja: C. 227/96. (D. III. f. 9., 292. l.).

esetben is azonban a felektől fel nem hozott forrásokat is felhasználhat s az e végre szükséges lépéseket hivatalból is megteheti.⁴⁰⁾ A váltónak vagy az óvásnak a külföldi törvény szerinti érvényességéről követségi hitelesítéssel ellátott bizonyítvány bemutatására a felek nem kényszeríthetők.⁴¹⁾ Ha azonban a felek a külföldi váltójogot hitelesen kimutatni nem tudják, sem a bíró maga azt ki nem derítheti: az vehető fel, hogy a külföldi jog a hazai jogtól nem különbözik s e szerint hozandó ítélet.⁴²⁾

XVIII. Az óvás.

85. §.

Az óvás jelentősége és az óvatoló közegek.

I. Az óvás,¹⁾ melyet a V. T., a mint láttuk, számos esetben követel,²⁾ elnevezésénél fogva jogfentartásra, tiltakozásra

⁴⁰⁾ V. ö. 1893: XVIII. t.-cz. 63., 215. §§. Másként 1840. V. T. I. r. 4. §. és 1868: LIV. t.-cz. 157. §§. szerint, melyek feltétlenül bizonyítást követeltek.

⁴¹⁾ Az 1868: LIV. t.-cz. 157., 545. §§. ellenkező rendelkezései az 1893: XVIII. t.-cz. id. §§-ai mellett meg nem állhatnak. V. ö. *Plósz* is 502. l. 13. j. Németországgal szemben ez már előbb állapítottatott meg az 1880. évi XXXVI. t.-cz. 2. cz. által.

⁴²⁾ V. ö. C. 58/84. (D. Uj f. 9., 258. l.), B. T. 4242/77. (D. 28., 267. l.), a melyek még az 1868: LIV. t.-cz. alapján állanak s azért bizonyítás hiányában rögtön a hazai jogot alkalmazzák, épügy mint ezt az 1840. V. T. id. §-a rendeli; a mi azonban most már csak az 1893: XVIII. t.-cz. értelmében teendő fentartással helyes.

¹⁾ Németül: *Protest*; — francziául: *protêt*; — angolul: *protest*; — olaszul: *protesto*.

²⁾ V. T. 17., 25., 26. §§. az elfogadás végetti bemutatás és az elfogadás megtagadásának igazolására a biztosítási viszkereset megindítása végett (elfogadás hiánya miatti óvás); 20. §. lát után bizonyos időre szóló váltónál az elfogadás vagy keltezésének megtagadása esetén (keltezés hiánya miatti óvás); 29. §. biztosításadás megtagadása esetén az elfogadó részéről a biztonság hiánya m. bizt. viszkereset megindítása végett (biztonság hiánya miatti óvás); u. o. a szükségbeli utalványozottnál való bemutatás és a részéről való elfogadás megtagadása esetén; 41., 43. §§. fizetés végetti bemutatás és fizetés megtagadása esetén a fizetési viszkereset, illetve kereset megindítása végett (fizetés hiánya m. óvás); 58. §. névbecsületi elfogadás megtörténtéről felvett óvás (névbecsületi óvás); 61. §. névbecsületi fizetés megtörténtéről vagy meg-

utal.³⁾ Eredetileg valószínűleg az is volt.⁴⁾ Később azonban teljesen elvesztette ebbeli jellegét s csupán bizonyítási eszközé vált. Csakis ez a jelentősége van a mai váltójog szempontjából: arra szolgál, hogy azok a tények, melyek bizonyos váltójog gyakorlásának feltételét képezik, főképen a különböző czélokra szükséges bemutatás és annak sikertelensége,⁵⁾ tanusíttassanak, bizonyíttassanak.⁶⁾ Ennek daczára most is kizárólagos, más bizonyítási eszköz által nem pótolható⁷⁾ s valamint

tagadásáról felvett óvás; 73. §. másodlat kiadásának megtagadása miatt a gondviselő részéről; 76. §. u. a. másolatnál.

³⁾ Az idegen kifejezések a *protestari* latin szóból erednek, mely ugyan magában a latin nyelvben csak tanusítást jelent (v. ö. *Georges* Lateinisches Wörterbuch s. h. v.), de a modern nyelvekben a tiltakozás értelmében véteztet át. Ez alapon keletkezett a magyar »óvás«.

⁴⁾ V. ö. *Salpius* id. h. 32. sk. l., *Goldschmidt* Handbuch 3. kiad. I. 457. l. és System 273. l., *Canstein* 19., 332. l., *Leist* Der Wechselprotest und seine Reform. Berlin, 1899. A jogfentartás arra irányult, hogy a váltóbirtokos az elfogadás esetében, melynek a kibocsátó kötelezettségére ujitó hatályt tulajdonítottak (l. fent 43. §. 3. j.), az utóbbi ellen viszkereseti jogát el ne veszítse. Ellenk. nézetén *Thöl* 320. l. 2. j. és *Brunner* Endemann-féle Handb. II. 158. l. 15. j., a kik tagadják, hogy az óvás valaha más lett volna, mint pusztán tanusítás.

⁵⁾ Mindkettő, nem csupán az előbbi, mint azt pl. *Salpius* id. h. 41. sk. l. akarja kimutatni. De nem is csupán az, hogy a keresett cselekvény (elfogadás, fizetés, kiadás) nem teljesítettett, mint *Thöl* 318., 322. l. 55. j. szerint. Sem a kellő időben és helyen történt bemutatás, sem a nemhonorálás egymaga nem elegendő a viszkereseti, illetve (telepített váltónál) a kereseti jogfentartására. Ennélfogva az óvásnak is mindkettőt kell bizonyítania. A V. T. 20. §. és még inkább 41. §. 2. pontja ezt világosan ki is fejezi. Csak annyi igaz, hogy az óvás nem bizonyítja a váltóbirtokos által előzetesen keresett elfogadás vagy fizetés stb. megtagadását. De éppen azért a bemutatásnak az óvatolásnál újból kell történnie. L. köv. §-t. V. ö. *Plósz* is 181. l.

⁶⁾ V. ö. az 1840. V. T. I. r. 126. §. definitiója: »Az óvás oly közhitelességű oklevél, melyben a viszkeresetnek alapul szolgáló történt dolgokról tanubizonyosság tétetik.«

⁷⁾ A francia *Code de com.* 175. cz. s közvetlen követői ezt kifejezetten mondják ki. A magyar V. T. épúgy mint a német vrszb. s követői külön nem mondják ki ugyan, de ugyanazt az álláspontot foglalják el, midőn egyedül az óvásról tesznek említést, s azt a viszkereset, illetve kereset feltételéül szabják. E kizárólagosság és az óvás kellékeinek szigorú megállapítása miatt az óvás gyakran *formalactusnak* is neveztetik. Így a V. T. javaslatok indokolásában is a 81., illetve 83. czikkhez. De ez nem felel meg annak, hogy az óvás elengedhető s hitelessége ellenbizonyítással lerontható (l. alább).

jóformán kezdettől fogva, azonképen jelenleg is mint közokirat vétetik fel.⁸⁾ Ujabb időben ugyan az óvást mint kizárólagos közokiratot nem tartják annyira szükségesnek s e felfogás némely külföldi államban már érvényesült is.⁹⁾ De e fejlődés még csak kezdetleges s nálunk megfontolás tárgyát még nem képezte.¹⁰⁾

Annak folytán, hogy az óvás a váltójogban mint kizárólagos bizonyítási eszköz van előírva, az a váltóhitelező részéről teljesítendő váltócselekvény jellegét ölti fel, mely, mint ilyen, az általa tanusítandó cselekvényekkel ugyanazon tekintet alá esik¹¹⁾ s azoknak mintegy kiegészítő alkatrészévé válik, úgy hogy az óvás elmulasztása ugyanazt a joghátrányt vonja maga után, mint ha maga az illető cselekvény mulasztatott volna el. Mindazonáltal az óvás még sem tekintetik annyira lényegesnek, hogy arról le sem lehetne mondani. A V. T., a mint láttuk, kifejezetten megengedi az óvás elengedését s ez egyuttal magával hozza, hogy a bíróság annak elmulasztását nem hivatalból, hanem csak az ellenfél kifogása folytán veszi figyelembe (v. ö. fent 56. §.). Másfelől az óvás nem képviseli annyira az illető cselekvényt, hogy az óvással ez is feltétlenül megtörténtnek tekintetnék.

⁸⁾ Már a XIV. században a közjegyzők vették fel az óvásokat. Ilyenek 1335., 1339., 1359., 1384-ből maradtak reánk. V. ö. *Goldschmidt Handbuch* 3. kiad. I. 455. l., *Canstein* 19. sk. l., a ki az 1339-ből való óvás szövegét is közli (eredetileg *Bonaini*-nál Statuti inediti della città di Pisa 1857.). Egy ideig azonban az óvást pótolta az intézményezett megjegyzése a váltón az elfogadás, illetve fizetés megtagadásáról. V. ö. *Biener* Wr. Abh. 112. l., *Grünhut* I. 72. l. De ezt épügy mint a magánbizonyítást csakhamar elégtelennek találták arra, hogy a vizskerest biztos alapjául szolgáljon.

⁹⁾ Így nevezetesen: Belgiumban, a hol nemcsak a posta közegei is felvehetik az óvást, hanem ez a váltóbirtokok beleegyezése esetében pótolható a megkeresett személynek a váltóra vezetett vagy külön kiállított nyilatkozatával. V. ö. 1877. jul. 10. óvási törvény 1., 5., 6. cz., 1879. máj. 30. postatörvény 35., 36. cz. (l. *Borchard* Sammlung 16., 18. l.). Hasonlag megelégszik ily magánnyilatkozattal az olasz K. T. 307. cz. és a román K. T. 331. cz. Az angol váltójog, mint tudjuk, az óvást általában csak a külföldi váltóknál követeli, de ha közjegyző nem kapható, ezeknél is elegendő valamely háztartásfő (house holder), vagy más vagyonnal bíró lakos (substantial resident) két tanu előtti bizonyítványa (V. T. 94. cz.).

¹⁰⁾ De igen Németországban, v. ö. *Mokower* Z. f. d. ges. Hr. 41. 361. l., *Cohn* id. h. 208. l., *Grünhut* II. 48. l. 7. j., *Leist* id. m., s még inkább Franciaországban, a hol az óvás egyszerűsítése már parlamenti tárgyalás alatt is állt. V. ö. *Lyon-Caen* 260. sk. l.

¹¹⁾ L. V. T. 97., 102., 103. §§.

A mennyiben általában közokirattal szemben ellenbizonyítás lehetséges, az óvással szemben is kimutatható, hogy az általa tanusított cselekvény valósággal nem, vagy nem úgy történt, a mint benne tanusítva van.¹²⁾

II. Az óvás közokirat lévén, annak felvétele csakis közhatósági vagy közhitelességű közegek által történhetik. Mint ilyeneket a **V. T. 98. §-a** hármat jelöl ki:

1. a közjegyzőket, közjegyzői székhelyeken és e helyekhez csatolt járásbirósági területen; ¹³⁾

2. a járásbirósági tisztviselőket, nevezetesen a járásbirót, aljársbirót, járásbirósági jegyzőket és aljegyzőket — más járásokban; ¹⁴⁾

¹²⁾ V. ö. **C. 901/83.** (D. Uj f. 7., 31. l.): a polg. eljárás felfüggesztése és a hamisítás kérdésének büntető uton tisztába hozatalának elrendelése mellett; de e nélkül is magában a váltóperben: **C. 1803/90.** (Ü. L. 91. 35. sz.), 825/97. (D. III. f. 10., 272. l.): valótlanág bizonyítása tanuk által. Magának az óvatolónak utólagos nyilatkozata azonban nem bizonyíthat az óvás ellen: **C. 1074/93.** (D. Uj f. 36., 131. l.). Némelyek szerint az óvás mint formalactus ellen nincs helye ellenbizonyításnak. Így *Volkmar-Löwy* 335. sk. l., *Hartmann* 391. l., *Hoffmann* 612. l., *Wächter* 388. l., nálunk előbb *Plósz* (1. kiadás). De a tulnyomó felfogás szerint van helye és pedig még harmadik jóhiszemű váltóbirtokos ellen is, minthogy a szabályszerű óvást maga a váltójog írja elő (V. T. 82. §.). V. ö. *Thöl* 320. l., *Renaud* 110. l., *Goldschmidt System* 275. l., *Rehbein* 141. l., *Canstein* 333. l. 21. j., *Staub* 226. l., *Grünhut* II. 78. l., német birod. k. ftsz. 1876. január 10. (Entsch. 19., 147. l.), most *Plósz* is 182. l. 7. j.

¹³⁾ Az óvási terület tehát szűkebb mint a közjegyzői terület általában, a mely az egész törvényszék területét foglalja magában (1874. évi XXXV. t.-cz. 50. §.). Ezzel a V. T. egyuttal a közjegyzői törvényt, a mely a váltóóvásokat már előbb utasította a közjegyzők hatáskörébe (104. §.), módosította.

¹⁴⁾ Az 1886 : VII. t.-cz. (közjegyzői novella), melynek 9. §-a azt mondja, hogy a járásbiróság vezetője a helyettesítés esetein kívül semminemű közjegyzői teendőt nem végezhet, a járásbirósági közegek váltóóvási hatáskörét, a mely őket a V. T. szerint önállóan illeti meg, nem érinti. V. ö. 13766/94. sz. igazs. min. rendelet. Az 1871 : XXXI. t.-cz. 20. §-a szerint a törvényszéki jegyzők is vettek fel óvást. Még előbb az 1840. V. T. I. r. 127. §-a szerint szabad kir. és rendezett tanácsu városokban a tanácsbeli jegyző, megyékben a szolgabíró. Külföldön sok helyen a végrehajtók is szerepelnek mint óvásfelvévő személyek. Így egyes német államokban (Poroszország, Bajorország), v. ö. *Rehbein* 132. sk. l., Franciaországban (*Code de com.* 173. cz.), Belgiumban (1877. július 10. törv. 1. cz.), Olaszországban (K. T. 303. cz.), Romániában (K. T. 326. cz.), Szerbiában (K. T. 149. §.).

3. az u. n. váltójegyzőket, a mennyiben az 1874. évi XXXV. t.-cikkben foglalt közjegyzői törvény 213. §-ának a kinevezett váltójegyzők eddigi hatáskörének fentartására vonatkozó intézkedése érintetlenül hagyatott [V. T. id. §. 2. bek.].¹⁵⁾

A közjegyzők és váltójegyzők a részükre kijelölt területen egymással versenyző hatáskörrel bírnak s a felek az óvás felvétele végett a felvétel területén¹⁶⁾ bármelyikhez fordulhatnak.¹⁷⁾ A járásbirósági tisztviselők részére kijelölt területen ellenben nem járhatnak el s épügy megfordítva a járásbirósági tisztviselők nem vehetnek fel óvást a közjegyzők és váltójegyzők területén. Ellenkező esetben az óvás érvénytelen.¹⁸⁾ Kivétel csak annyiban van, a mennyiben a közjegyző elhalálozása vagy akadályoztatása esetében a járásbiróság vezetője a közjegyzői teendőket helyettesként látja el.¹⁹⁾

III. A viszony a felek és az óvatoló közegek közt nem egyforma. A bírósági személyeknél az óvásfelvétel egyszerűen mint a perenkivüli eljárás egyik faja jelentkezik, mely iránt a felek hozzájuk folyamodnak²⁰⁾ s melynek kellő teljesítéséért csak

¹⁵⁾ A váltójegyzőket az 1840. V. T. hozta be, de csak oly helyeken, hol váltótörvényszék állittatott fel (I. r. 127. §.). A kinevezés a váltófeltörvényszék által történt oly váltóügyvédek sorából, a kik váltóügyekben három esztendeig szolgáltak (II. r. 221. §.).

¹⁶⁾ A közj. t. 50. §-ának azon rendelkezése, hogy a felek nincsenek kötve azon törvényszéki terület közjegyzőihez, a melyben laknak, vagy a melyben a jogügylet tárgya fekszik: az óvásfelvételre nézve a V. T. által módosítást szenvedett.

¹⁷⁾ A közj. t. 49. §-ában megállapított érdekeltségi esetekben (saját ügyek, feleség, jegyes, rokonok, sógorok, fogadott szülő v. gyermek, gyámoltak v. gondnokoltak ügyei) azonban a közjegyző óvást sem vehet fel. Kivételt képez a d) pont (azon ügyek, melyekben mint bíró, ügyvéd vagy megbízott közreműködött). L. id. t. 104. §. 2. bek.

¹⁸⁾ V. ö. **B. T.** (D. Uj f. 33., 146. l.) arra nézve, hogy a járásbíró nem vehet fel óvást a közjegyző székhelyén. Ellenk. *Plósz* 185. l., a ki szerint a V. T. területi korlátozásai csak fegyelmi jellegűek. De ezt sem a törvény szavai, sem az előmunkálatok nem igazolják. Ha a közj. t. 51. és 68. §§-szerint a közjegyző törvényszéki területén kívül felvett okirat közokirat erejével nem bír, a V. T. pedig az óvásra nézve a közjegyzői területet korlátozta, akkor ugyanannak ezen terület átlépése esetében is kell állnia.

¹⁹⁾ V. ö. 1886: VII. t.-cz. 9. §. A helyettesítés esetét felperes váltóbirtokos tartozik bizonyítani: **B. T.** id. hat.

²⁰⁾ Különös alak nincs előírva. A megkeresés tehát szóbeli is lehet.

oly felelősséggel tartoznak, mint a birói eljárásért általában.²¹⁾ Ellenben a közjegyzők és váltójegyzők az óvást mint az azt felvételre váltóbirtokos megbízottjai veszik fel s ebbeli minőségükben magánjogi kártérítéssel is tartoznak, ha az óvásfelvétel körül szabálytalanságot vagy mulasztást követnek el.²²⁾ E megbízási viszony azonban magában véve éppen csak az óvás felvételére szorítkozik, egyéb tekintetben tehát az óvatoló közjegyző vagy váltójegyző a megkereső fél megbízottjának nem tekinthető,²³⁾ s különösen a netalán felajánlott fizetés átvételére époly kevéssé van jogositva vagy éppen kötelezve, mint a bírósági személyek.²⁴⁾ Valamint az utóbbiak, úgy az előbbiek törvényes hatásköre az óvás felvételén túl nem terjed s különbség köztük legfeljebb annyiban van, a mennyiben a bírósági személyek a pénzátvétellel meg sem bízhatók, holott a közjegyzőknél és váltójegyzőknél ez nincs kizárva.²⁵⁾ Az általános gyakorlat szerint ugyan az óvatoló közegek nemcsak az óvás felvételére szorítkoznak, hanem az óvás által tanusítandó bemutatást is maguk eszközlik,²⁶⁾ a fizetés

²¹⁾ Az 1871: VIII. t.-cz. értelmében.

²²⁾ V. ö. közj. t. 172., 188., 189. §§. s a váltójegyzőkre nézve 1844. évi VI. t.-cz. 5. §. A közjegyző már az által teszi magát felelőssé, hogy a feleket az óvásfelvétel törvényes kellékeire nem figyelmezteti (v. ö. id. t. 59. §.). De a felelősség csak a megbízó irányában áll fenn, nem egyuttal más váltóérdekeltek irányában is. V. ö. *Thöl* 312. l., *Grünhut* II. 80. l., *Lyon-Caen* 255. l.

²³⁾ Az óvatoló személy irányában tett nyilatkozatok tehát nem bírnak a megbízó irányában kötelező hatálylyal, pl. fizetési ígéret későbbi időre. V. ö. *Staub* 223. l., *Grünhut* II. 81. l., *Sirey* 272. l.

²⁴⁾ Nagyon vitás kérdés. A németeknél a pénzátvételi jog és kötelesség mellett l. különösen *Renaud* Busch-féle Archiv 43., 46. köt., *Staub* 223. sk. l., *Walter* Der Wechselprotest. Berlin, 1892. 26. sk. l. Ellene: *Lehmann* 537. l., *Wächter* L. Archiv f. W.-R. Uj f. 5., 366. sk. l., *Rehbein* 139. l., *Grünhut* II. 82. sk. l. Nálunk a kérdést a »Jog« cz. jogi hetilap 1893. és 1894. folyamában vitatták (*Kovaliczky*, *Bánffay* stb.); homályos *Plósz* 345. l. 6. j.

²⁵⁾ Ez kitűnik abból, hogy a közj. t. 53. §., illetve a közj. nov. 20. §-a szerint a közjegyzők hatásköre »értékneműek őrizetére« is kiterjed. Egyes német államokban a közjegyzők el vannak tiltva a váltófizetések átvételétől. Így pl. Baden nagyhercegségben. V. ö. *Lehmann* 537. l. Ugyancsak el vannak tiltva tőle a végrehajtók, pl. Poroszországban (*Walter* id. m. 30. sk. l.) és Franciaországban (*Lyon-Caen* 212. l.). — A megbízás történhetik nemcsak kifejezetten, hanem hallgatag is, pl. az óvatolandó váltóra vezetett nyugta által. V. ö. K. T. 48. §. és hozzá: *Szerző* Keresk. jog. I. 40. §.

²⁶⁾ Voltaképen magának a félnek kellene a váltót a tanusító közjegyző

végetti bemutatásnak pedig éppen az a célja, hogy a fizetés teljesítségéig. Csakhogy ez a bemutatás az óvatoló közeg részéről nem bir önálló jelentőséggel, hanem csakis az óvás felvehetése végett történik,²⁷⁾ nem tételezhető fel tehát, hogy az óvásfelvétel iránti megbízás a pénzátvétel iránti megbízásra is kiterjed. A fizetés felajánlása még arra sem kötelezi az óvatoló közeget, hogy az óvás felvételét mellőzze.²⁸⁾ A felajánlás csak azt vonja maga után, hogy az az óvásban megemlített (l. köv. §-t), s hogy a megbízó esetleg az óvási költség megtérítését nem követelheti.²⁹⁾

86. §.

Az óvás kellékei és kiadása.

I. Az óvás jelentősége magával hozza, hogy a váltótörvények nem érik be azzal, mikép az óvást kötelezővé tegyék, hanem közelebbről előírják annak tartalmát, kellékeit is.¹⁾ E kellékek megfelelnek az óvás céljának s mindegyik egyaránt szükséges ahhoz, hogy óvásról beszélhessünk. Ha tehát az előírt kellékek közül egy is hiányzik, az óvás érvénytelen, sem mint váltócserek-

stb. jelenlétében bemutatnia. De ez már régóta annyira kiment a divatból, hogy pl. az 1840. V. T. I. r. 129. §-a a váltójegyző stb. általi bemutatást egyenesen kötelezővé teszi, a mi tulzás.

²⁷⁾ Az óvatoló személy nem tanusíthatja azt a bemutatást, mely a fél által megelőzőleg az ő távollétében történt.

²⁸⁾ Ez is vitás. Nézetünk szerint azonban az óvás még akkor sem mellőzendő, ha megelőző magánbemutatás még nem történt. Ha a váltóbirtokos mindjárt a közjegyzőnél stb. mutatja be a váltót (a mi ritka eset), el kell készülnie arra, hogy az óvás fölösleges lesz s éppen azért nem háríthatja el az óvási költséget. A közjegyző stb. legfeljebb jogositva van ilyenkor az óvást mellőzni, de minthogy nem tudja, vajjon az adós csakugyan fizetni fog-e a váltóbirtokos kezéhez? a pusztá ajánlatra csak akkor teheti felelősség nélkül, ha az óvási határidő az ismételt bemutatásra még nyitva áll.

²⁹⁾ V. ö. C. 1074/93. (D. Uj f. 36., 131. l.): azon esetben, ha a váltóbirtokos a váltót előbb magánuton nem mutatta be.

¹⁾ Irányadó e részben is a francia *Code de com.* 173. sk. cz. Az óvásra vonatkozó újabb reformok azonban az óvás kellékeinek egyszerűsítésére is vezettek. Így nevezetesen Belgiumban, a hol az 1877. évi óvási törvény szerint az óvás e célra szolgáló könyvecskéből (*carnet à souche*) kivágandó szelvényrészlet képez, melyen az illető váltó csak összege és lejárat ideje szerint említettik s mely mint toldat magához a váltóhoz kapcsolatik.

vény a tőle függő jogok fentartására nem alkalmas, sem bizonyító erővel nem bír.²⁾ Csak a mennyiben az a kérdés, vajjon az óvásban tartalmazott kellékek megfelelnek-e a törvény követelményeinek? lehet szó arról, hogy az óvás tartalma szabadabb megítélés alá vétessék s a törvény betűje alárendeltessék annak a célnak, a melynek az illető kellék szolgál s melyet maga a törvény is szem előtt tartott.³⁾ Minthogy továbbá a felek az óvásról általában lemondhatnak s a bíróság annak teljes hiányát is csak a felek kifogása folytán veheti figyelembe, az óvás egyes kellékei sem képezhetik hivatalból való vizsgálat tárgyát, hanem szintén csak a felek kifogása által érvényesíthetők.⁴⁾

II. A V. T. 99. §-a szerint az óvásnak magában kell foglalnia:

1. a váltónak vagy a másodlatnak és minden rajta levő hátriatnak s megjegyzésnek hű mását;⁵⁾

²⁾ V. ö. *Apáthy*-féle Tervezet és Min. javasll. indokl. a 81., illetve 79. cikkhez; **C.** 225/91. (D. Uj f. 32., 239. l.).

³⁾ Gyakran van ugyan szó arról, hogy, miután a törvény az óvás kellékeinek hiányára nem állapítja meg a semmiség következményét, mint pl. a váltó kellékeire nézve, az óvási kellékek általában a bíró szabad mérlegelése alatt állanak. V. ö. *Bravard-Demangeat* 424. l., *Lyon-Caen* 254. l., *Hartmann* 392. l., *Canstein* 343. l. 59. j., *Staub* 227. l., *Plósz* 187. l. **C.** 492/94. (P. T. 28. 24. sz.), 103/95. (Ü. L. 96. 25. sz.). Ez azonban csak az egyes meglévő kellékekre nézve áll (v. ö. *Grünhut* is II. 49. l.), a melyeknek lényegessége nem függ a semmiség következményének kimondásától, mert ez magától értetik, ha eltérő sanctio nincs kimondva. V. ö. *Unger* System I. 55. l.

⁴⁾ L. az 56. §. 34. j.-ben idézett bírói határozatokat. Ez is el van ismerve ugy a franczia, mint az olasz váltójogban. V. ö. *Sirey* 272. l., *Vidari* 398. l., *Supino* 238. l. De az osztrák gyakorlatban is. V. ö. *Czelechowsky* id. m. 556. sz. Ellenben a németek általában azt követelik, hogy a bíró az óvás kellékeit hivatalból vizsgálja. V. ö. *Thöl* 311. l., *Staub* 227. l., *Grünhut* II. 49. l. 9. j. E nézetten nálunk is *Plósz* 400. l. 1. j., *Apáthy* I. 181. l.

⁵⁾ Ez az a kellék, melynél leginkább érvényesülhet a szabad bírói megítélés. A váltó hű mása csak a végett követeltetik, hogy tudni lehessen: minő váltóra vonatkozik az óvás? Nincs tehát ok a másolat hűségét tulszorosan venni. Elég, ha minden meg van benne, a mi a váltóval való azonosságot igazolja. Az óvás érvénytelensége csak akkor mondandó ki, ha a másolat hiányossága kétséget hagy hátra, vajjon az óvás az illető váltóra vonatkozik-e? Vajjon a hiány a lényeges kellékekre vagy más tartalomra vonatkozik-e? magában véve közömbös. Esetleg az előbbiektől hiánya daczára

2. nevét vagy czégét azon személyeknek, a kik részére ⁶⁾ és a kik ellen ⁷⁾ az óvás felvételre;

az óvás érvényesnek mondható ki, s viszont lehet, hogy nem lényeges alkatrész hiánya miatt sem lehet megállapítani a váltóval való azonosságot. V. ö. **C.** 403/96. (D. III. f. 9., 290. l.), 73/900. (U. o. 17., 162. l.): kibocsátói és forgatói aláírás hiányos feltüntetése daczára az óvás érvényes, ha az azonosság kétségtelen; *Plósz* 187. l. s valamivel szigorubbán *Apáthy* 182. l. A német vrszb. szempontjából, a mely pedig »szószerinti« másolatot követel: l. *Thöl* 313. l., *Staub* 227. l., *Grünhut* II. 50. l., *Borchardt* Zusatz 855., *Rehbein* 135. l. stb. A francia *Code de com.* 174. cz. is »transcription littérale«-t követel s a francia gyakorlat a másolatot szintén igen szabadon itéli meg. V. ö. *Dalloz* Rép. id. h. 767. sk. sz. A másolat helye iránt is a gyakorlat elég engedékeny. Így nevezetesen beéri azzal, ha a másolat az óvás hátára iratik. De ily esetben az óvatoló személy által külön aláírandó, csak külön pecsét nem kívántatik. V. ö. **C.** 62/85. (P. T. 10., 141. l.), 1359/93. (D. Uj f. 38., 75. l.). Sőt külön aláírás nélkül is érvényesnek tekintetett, ha az óvás szövegében igazoltatik, hogy a hátlapon lévő másolat az óvatolt váltó hű másolata. **C.** 103/95. (Ü. L. 96. 25. sz.), 971/97. (P. T. 36. 7. l.) — Hogy az óvás kiállítását után történt törlése a váltón lévő forgatmányoknak a váltó és az óvás közti összetartozóságot le nem rontja: a V. T. 55. §-ából szükségképen következik.

⁶⁾ Ez mindig az, a ki a váltó tartalma szerint, vagy a törvény értelmében a követelt teljesítésre jogosítva van. Tehát elfogadás v. biztonság hiánya miatti óvásnál a váltó pusztá birlalója is (l. fent 39. §.), ellenben fizetés hiánya miatti óvásnál csak a rendeltvényes vagy az utolsó forgatmányos vagy engedményes, más személy csak ennek meghatalmazása alapján, a mely, ha csak nem meghatalmazási hátirat, az óvásban külön megemlítendő, ellenkezőleg az érvénytelen. Ez még az ügyvéd általi óvatoltatás esetében is áll, ha saját nevében véteti fel az óvást. V. ö. **C.** 830/85. (D. Uj f. 13., 274. l.), 651/87. (U. o. 19., 24. l.), 171/88. (U. o. 20., 316. l.). Hasonlag a telepes által felvett óvásnál is: **C.** 456/95. (M. 8., 396. l.). Ha jogi személy részére vétetik fel az óvás, a képviselő megnevezése nem szükséges: **C.** 501/90. (D. Uj f. 27., 46. l.).

⁷⁾ Ez mindig az, a kitől a kérdéses teljesítés a váltó tartalma szerint követelhető. Megbízás esetében a megbízott, jogi személyeknél a képviselő neve is kiteendő, feltéve, hogy utóbbi általában található, de ha nem, ez a 3. pont értelmében szintén megemlítendő. Pusztán annak kitétele, hogy az óvás az illető jogi személy (pl. bank) üzlethelyiségében vétetett fel, nem elegendő. V. ö. **C.** 251/82. (D. Uj f. 2., 345. l.), 906/84. (U. o. 10., 237. l.), 23/89. (U. o. 23., 103. l.). Vajjon az illető csakugyan fel van-e jogosítva az óvatolt személy nevében nyilatkozni? az iránt az óvatolónak tudakozódnia kell, sőt a megbízás alakja és tartalma az óvásban is megemlítendő: **C.** 951/86. (D. Uj f. 16., 169. l.). Pénzügyi pénztárnok azonban a fizetés iránti nyilatkozatra már abbéli minőségénél fogva felhatalmazottnak tekintetik: **C.** 1108/84. (D. Uj f. 12., 7. l.), 1276/92. (U. o. 34., 210. l.), 1281/96. (P. T.

3. az óvatolt személyhez intézett felszólítást,⁸⁾ ennek választ⁹⁾ vagy annak megjegyzését, hogy nem válaszolt vagy feltehetően nem volt;¹⁰⁾

4. névbecsülési elfogadás vagy fizetés esetében annak megemlítését, hogy ki által, kiért és mily módon lett a névbecsülés ajánlva és teljesítve;¹¹⁾

5. a helyet,¹²⁾ évet, hónapot és napot,¹³⁾ melyen a felszólítás történt, illetőleg siker nélkül megkíséreltetett;¹⁴⁾

35. 28. l.), 36/98. (Ü. L. 98. 12. sz. m.). Hasonlag ily intézet főkönyvelője: C. 1236/97. (D. III. f. 9., 121. l.).

⁸⁾ A felszólítás természetesen a váltó bemutatását is magában foglalja. Egyébként azonban bármily alakban történhetik, hacsak eléggé kifejezi az óvatolónak azon szándékát, hogy a kérdéses teljesítést, pl. fizetést kívánja. V. ö. C. 368/96. (P. T. 33., 181. l.).

⁹⁾ Lehetőleg egész kiterjedésben, de elég annak lényegét is visszaadni. Ha az óvatolt okát adja a kért teljesítés megtagadásának, az, mint a válasz kiegészítő része, szintén kiteendő, de kérdezni, miként az 1840. V. T. I. r. 129. §. szerint, nem szükséges.

¹⁰⁾ Akár azért, mert üzlethelyiségében vagy lakásában nem volt, illetve ezek zárva találtattak, akár mert még ezek sem voltak találhatók, a midőn u. n. pi a c z i vagy sz é l ó v á s r ó l (*Platz-Windprotest*) szokás beszélni, bár e kifejezések iránt nincs teljes megállapodás. V. ö. *Grünhut* II. 67. l. 55. j. Előbbi esetben elég a távollét megemlítése, sőt ennek sem kell kifejezettnek lennie, elég, ha az óvásból közvetve tűnik ki. V. ö. C. id. 501/90. (óvatolt helyett az ő jelenlévő, bár őt nem képviselő alkalmazottja jelenti ki, hogy nem fizet); utóbbi esetben ellenben még hatósági bizonyítvány is szükséges. L. köv. §. Esetleges megbízott iránt tudakozódni az óvatoló személy egyik esetben sem köteles. Még a jelenlévő hozzátartozóknak vagy üzleti személyeknek azt sem tartozik megmondani, hogy az óvatolás végett keresi a távollévő óvatoltat; hasonlóképen nem tartozik még egyszerűen, habár közeli hazatérése helyzetetett kilátásba, vagy pl. más időben való otthonléte ki van írva. Az óvás érvénye szempontjából csak a törvényben megállapított idő irányadó. L. köv. §-t.

¹¹⁾ »Mily módon«: vajjon pl. szükségbeli utalvány folytán vagy a nélkül?

¹²⁾ Ez alatt csak a földrajzi értelemben vett helység értendő, nem a helyiség (localitás). Ennek kitétele csak akkor szükséges okvetlenül, ha az óvatolt személy nem volt otthon, mert különben nem lehetne tudni, vajjon az óvás a törvényben előirt helyiségben vétetett-e fel? Ha ellenben az óvatolt személy az óvás felvételénél jelen volt, a helyiség kitétele rendszerint közömbös, mert ha az óvás nem is történt a törvényszerű helyiségben, fel kell tételezni, hogy az óvatolt személy az eltérésbe beleegyezett, ha az ellen nem tiltakozott (l. köv. §-t). Csak ha a helyiség ellen tiltakozott, szükséges ily esetben is a helyiség tanúsítása az óvásban. V. ö. *Thöl* 316. l., *Lehmann*

6. az óvatoló személy aláírását hivatalos pecsétjével.¹⁵⁾

Tanuk előttemezése nem szükséges.¹⁶⁾

Ha ugyanazon váltójogi kötelezettség teljesítése több személytől követelendő, a többszörös felszólítások egy óvási oklevélbe foglalhatók [V. T. 100. §.].¹⁷⁾ Ugyancsak egy óvási oklevél tekintetik elégségesnek oly esetben, midőn ugyanazon személy részére s ugyanazon személy ellen egyidejűleg több váltó óvatoltatik.¹⁸⁾

509. sk. 1., *Rehbein* 139. l., *Staub* 234. l., *Plósz* 190. l. Ellenben a helyiség értelmében is veszik a helyet: *Hartmann* 394. l., *Grünhut* II. 63. l., *Apáthy* I. 184. l.

¹⁵⁾ Az óra kitételét a törvény nem követeli, jöllehet az óvára megállapítja az órákat (l. köv. §.). De minthogy ettől közös megegyezéssel épugy eltérésnek van helye, mint a helyiség tekintetében: az óra kitétele szintén csak akkor szükséges, ha az óvatolt személy nem volt otthon, vagy az óra ellen kifogást tett. V. ö. B. T. 4837/82. (D. Uj f. 3., 327. l.), *Plósz* 191. l. (a ki akkor sem kívánja, ha az óvatolt nem találtatott, holott a helyiség kitételét ilyenkor kívánja, a mi következetlen). Ellenk. C. 23/89. (D. Uj f. 23., 103. l.), *Apáthy* 184. l.

¹⁴⁾ A hely és idő kitétele nem szükséges okvetlenül az óvás szövegében. Elég a szöveg alatt mint keltezés is, melyről ilyenkor felveendő, hogy az óvatolási cselekvénynek megfelel. V. ö. *Plósz* is 191. l. Ellenk. C. 683/90. (D. Uj f. 36., 268. l.), mely azonban helyes annyiban, hogy, ha a szövegben és a szöveg alatt kitett idő eltér egymástól, az előbbi tekintendő az óvás idejének.

¹⁵⁾ A pecsét hiánya az óvás érvénytelenségét nem vonja maga után: C. 492/94. (P. T. 28. 24. sz.). V. ö. azonban fent 3. jegyz.

¹⁶⁾ A német (osztrák) vrszb. 87. cz., a svájcz ki. köt. jog 814. cz. és az olasz K. T. 303. cz. ezt kifejezetten mondja ki. Ellenben a francia *Code de com.* 173. cz. két tanu jelenlétét is követelte, hacsak két közjegyző nem járt el. De ez egy 1848. márczius 24-ki rendelet által ideiglenesen felfüggesztetett, a mely azonban még ma is érvényben állónak tekintetik. V. ö. *Lyon-Caen* 249. l.

¹⁷⁾ Pl. ha két intézvénnyezett, illetve elfogadó, vagy ennek együtt-aláírója van, vagy pl. szükségbeli utalvány, illetve névbecsülési elfogadás esetén (l. V. T. 58. §. is fent 64. §.), ugyszintén másodlatok- és másolatoknál. »Váltójogi kötelezettség» nem szorosan veendő, hanem a kötelezettség nélküli teljesítés (elfogadás, fizetés) is beleértetik. A hasonlólag rendelkező külföldi törvények e részben szabatosabbak. V. ö. francia *Code de com.* 173. cz. (kötelező), hollandi K. T. 181. cz., német vrszb. 89. cz., skandináv V. T. 83. §., svájcz ki. köt. jog 816. cz., olasz K. T. 304. cz. (kötelező) stb.

¹⁸⁾ V. ö. *Apáthy*-féle Terv. és Min. javasl. indokl. a 81., illetve 79. cikkhez, a mely azonban tulszigoru, midőn azt követeli, hogy »az óvásnak minden egyes váltó teljes és hű másolatát még az esetben is magában

III. Az óvásfelvétel nem szokott egységesen (*uno actu*) történni, hanem rendszerint két részből áll. Az első rész magában foglalja a váltó bemutatását az óvatolt személynél s ennek nyilatkozatát, a második rész az óvási okirat kiállítását, a mi már nem a helyszínén, hanem az óvatoló személy hivatalos helyiségében történik. A helyszínén az óvatoló személy legfeljebb jegyzeteket csinál, a melyeknek alapján aztán az óvási okirat kiállíttatik.¹⁹⁾ Maguk e jegyzetek semmi esetre nem elégségesek az óvásfelvételhez, hanem okvetlenül a szabályszerű óvási okirat kiállítása szükséges s ennek ugyanazon napon kell történnie, melyen az óvási cselekvény a helyszínén történt.²⁰⁾ A kiállított óvás kiadása azonban már nincs ahhoz kötve, a törvény csak általánosságban írja elő, hogy az óvatoló személyek kötelesek az óvást a váltóbirtokosnak vagy meghatalmazottjának haladéktalanul és pedig eredetben kiadni [V. T. 101. §. 1. bek.].²¹⁾ Egyuttal arról is gondoskodik a törvény, hogy az óvási okirat annak kiállítása után később is meg legyen szerezhető, pl. ha az eredetileg

kell foglalni, ha a váltók egészen egyenlők lennének«. Többnyire elégnek tekintetik, ha az egyenlő részek csak egyszer másolatnak le s a többi váltó másolatában erre utalás történik. Ez nem kevésbé mindegyik váltó másolata, mintha többször iratlik ki. V. ö. *Plósz* is 192. l., a németeknél: *Thöl* 313. l., *Hartmann* 393. l., *Renaud* 109. l., *Lehmann* 515. l.; ellenk. *Volkmar-Löwy* 334. l., *Staub* 228. l., *Grünhut* II. 52. l.

¹⁹⁾ Az angol V. T. 51., 93. cz. kifejezett említést tesz az elfogadás vagy fizetés hiányának ezen előleges feljegyzéséről, mely a váltóra is reá szokott vezettetni (u. n. *noting*). L. hozzá: *Chalmers* 171., 280. l. Egyes régiebb német váltótörvények is intézkedtek ezen a németek által u. n. *Protestnotirung*ról. V. ö. *Thöl* 91. §., *Grünhut* I. 191. l. 66. j.

²⁰⁾ Az angol V. T. id. cz. kifejezetten megengedi az óvás későbbi kiállítását s a német vrszb. szempontjából is megengedettnak tekintti *Thöl* 326. l., *Hartmann* 391. l. és *Biener* id. m. 409. l. Az uralkodó felfogás azonban helyesen abból indul ki, hogy az óvás felvételéhez az óvási okirat kiállítása is tartozik, ha tehát az óvás felvételére határozott idő van rendelve, akkor ez az óvási okirat kiállítására is vonatkozik. Ez annyival inkább veendő fel, mert az óvás az előzők értesítésének és az elévülésnek is feltétele, a későbbi kiállítás pedig zavart csinálna ezeknek kezdő idejére nézve. V. ö. *Volkmar-Löwy* 338. sk. l., *Rehbein* 139. l., *Staub* 236. l., *Grünhut* II. 77. l., német birod. kftsz. 1872. szept. 25. (Entsch. 7., 183. l.). L. *Plósz* is 191. l.

²¹⁾ »Eredetben«. L. 1840. V. T. I. r. 132. §. is. Tehát nem mint a közjegyzői vagy bírói közokiratok általában: hiteles vagy hivatalos kiadványban az eredetinek visszatartása mellett. V. ö. közj. t. 133. sk. §§.

kiállított óvás elveszett. Kötelességévé teszi ugyanis az óvatoló személyeknek, hogy a felvett óvásokat egész kiterjedésben egy e végre vezetendő, laponként folyó számmal ellátott és hitelesített jegyzőkönyvbe napról napra idő- és sorrendben bevezessék, tartozván azokat az érdekelt feleknek, vagy ezek jogutódainak, a költségek megtérítése mellett, akár egyszerű, akár hiteles másolatban bármikor kiadni [V. T. id. §. 2. bek.].²²⁾ Ily hiteles másolat az eredeti óvást teljesen pótolja,²³⁾ s maga az eredeti óvás az óvási jegyzőkönyvből ki is igazítható.²⁴⁾

XIX. A bemutatás és egyéb váltócselekmények helye és ideje.

87. §.

I. Hely. Hogy minő földrajzilag meghatározott helységben foganatosítandók a váltóbeli cselekvények? az iránt a V. T. kifejezetten vagy közvetve már az illető cselekvényeknél intézkedett.¹⁾ Szükségesnek mutatkozott azonban a váltócselekvények helyiségéről (localitás) is közelebbről intézkedni, hogy minden bizonytalanságnak és vitának eleje vétessék. Ezt teszi a V. T. a fenti czim alatt, szabályul állítván fel, hogy az elfogadás vagy fizetés végetti bemutatás, az óvás, valamint általában azon cselekvények, melyek a V. T. szerint a váltói jogok érvényesítése vagy fentartása végett valamely személynél teljesítendő, ez utóbbinak üzleti helységeiben, ilyenek hiányában pedig annak

²²⁾ Az óvási jegyzőkönyvet előírta az 1840. V. T. I. r. 132. §. s követelik túlnyomóan a külföldi törvények is. V. ö. francia *Code de com.* 176. cz., hollandi K. T. 183. cz., német vrszb. 90. cz., skandináv V. T. 81. §., svájcz köv. jog 817. cz., olasz K. T. 306. cz., román K. T. 330. cz., portugalli K. T. 329. cz.

²³⁾ V. ö. *Apáthy*-féle Tervezet és Min. javasl. indokl. a 82., ill. 80. cikkhez, *Plósz* 193. l. A német vrszb. szempontjából még kevésbé kétséges, mert ez nem írja elő, hogy az óvás eredetben adandó ki, minélfogva sokan az óvási jegyzőkönyvet tekintik eredetinek. V. ö. *Thöl* 310. l., *Grünhut* II. 75. sk. l.

²⁴⁾ Ez szükségképen következik abból, hogy a jegyzőkönyvből az eredetit helyettesítő új hiteles másolat vehető. V. ö. *Thöl* 311. l. *Ellenk. Plósz* 193. l. azon okból, mert a jegyzőkönyv nem az eredeti óvást tartalmazza. De a V. T. másfelől nem mondja, hogy a bevezetés pusztán másolat.

¹⁾ V. ö. fentebb 39., 47., 56. §§.

lakásán eszközrendő [V. T. 102. §.]²⁾ Első sorban tehát azt kell nézni, van-e az illetőnek üzlethelyisége? ³⁾ Ha igen, akkor ebben s nem az ettől különböző lakásban fogatosítandók a váltócelekvények. Csak ha az illetőnek üzlethelyisége nincs, teljesítendők a váltócelekvények a lakásán. E szabály irányadó akkor is, ha az illető meghalt vagy csődbe jutott.⁴⁾ De minthogy az örökös az örökhagyó helyébe lép, a celekvény az örökös ellen ennek üzlethelyiségében vagy lakásában is teljesíthető; ⁵⁾ hasonlóképen érvényes a celekvény, ha nem a vagyonbukottnál, hanem a tömeggondnoknál fogatosítatik, ⁶⁾ feltéve, hogy a követelt teljesítés az előbbinek személyéhez nincs kötve.

²⁾ Hasonlag: német vrsh. 91. cz., skandináv V. T. 89. §., svájci köt. jog 818. cz., angol V. T. 45. cz. 4. pont. Csak az óvárra nézve mondja ki: olasz K. T. 304. cz., román K. T. 327. cz. Más törvények csak a lakást (*domicile*) említik az óvárnál. Így a francia *Code de com.* 173. cz., hollandi K. T. 180. cz., belga óvási t. 2. cz., portugalli K. T. 326. cz. stb.

³⁾ Hogy mit kell üzlethelyiség alatt érteni? az a közönséges felfogás szerint ítélendő meg. Nem kell épen kereskedő üzlethelyiségre gondolni, lehet nemkereskedő is (iparos, a ki nem egyuttal kereskedő), de csak oly helyiség értetik, melyben az illető üzleti tevékenysége összpontosul, a melyben könyvvezetése, levelezése és pénztára van s a milyenben váltóbeli celekvények teljesítetteti szoktak. Tehát nem pl. pusztá raktárhelyiség, pincze, műhely s hasonló, hanem bolt, iroda stb. V. ö. *Rehbein* 147. l., *Staub* 237. l., *Grünhut* II. 63. l. 45. j., *Plósz* 195. l. Arra nézve azonban, a ki ily helyiségben pusztán alkalmazva van, az nem üzlethelyiség a V. T. értelmében, mert nem az övé. Még kevésbbé vonható az üzlethelyiség fogalma alá a közhivatalnokok hivatali helyisége. Érvénytelen tehát az óvás, mely a hivatalnok ellen az ő beleegyezése nélkül a hivatalban vétetett fel: C. 62/85. (P. T. 10., 141. l.), B. T. 4730/83. (Ü. L. 84. 18. sz.).

⁴⁾ A meddig az üzlethelyiség vagy lakás még a meghalt vagy közadós neve alatt áll, de nem ha pl. már más költözött bele. Ilyenkor szóló óvás vehető fel.

⁵⁾ Ezt általában elismerik. V. ö. *Plósz* 195. l.; a németeknél: birod. kftsz. 1871. ápril 21. hat. (Entsch. 2., 216. l.), a francziáknál: *Lyon-Caen* 256. l., angol V. T. 41. cz. Vagyonbukott telepesnél: C. 940/97., 971/97. (P. T. 36., 7., 8. l.).

⁶⁾ V. ö. L. I. 660/77. (D. 19., 77. l.), C. 922/84. (P. T. 11., 99. l.), 815/88. (U. o. 17., 142. l.), 909/92. (M. IV. 540. l.), 99/99. (D. III. f. 14., 203. l.), B. T. 2920/77. (D. 28., 264. l.). Telepesnél felveendő óvárra nézve: C. 940/97. (P. T. 36., 8. l.). Ugyanigy kifejezetten angol V. T. 41. cz. 1. d) pont. Még tovább megy az osztrák gyakorlat, mely szerint a bemutatásnak stb. a tömeggondnoknál kell történnie. V. ö. *Borchardt* 504. l.

A szóban forgó szabály azonban nem kényszerítő. A kérdéses cselekvények más helyen, pl. a tőzsdén is történhetnek, ha az érdekeltek beleegyeznek [V. T. id. §. 2. mond.].⁷⁾ E beleegyezésnek nem is kell kifejezettnek lennie, hanem már akkor is felveendő, ha az, a kinél a cselekvény teljesítendő, jelen volt és kifogást nem tett.⁸⁾ A szabály alkalmazása feltételezi továbbá, hogy az illetőnek üzlethelyisége vagy lakása egyáltalában kipuhatolható. Ha nem, a cselekvény sikertelensége folytán az óvás épügy felvehető, mintha az üzlethelyiségben vagy lakásban történt volna (piaczi vagy szélóvás). Mindazonáltal az, hogy az üzleti helyiség vagy a lakás kipuhatolható nem volt, igazoltnak csak akkor tekintetik, ha az óvatoló személy e részbeni tudakozódása a helybeli rendőri hivatalnál, illetőleg a községi előljárásnál siker nélkül maradt s e körülmény az óvásban kiemeltetik [V. T. id. §. 2. bek.].⁹⁾

Viszont a német birod. kftsz. 1878. május 25-én kelt teljes ülési hat. (Entsch. 24. 22. l.) csak a közadónál felvett óvást nyilvánította érvényesnek. Ezt helyesli nálunk is *Plósz* 195. l. A francziáknál a kérdés vitás, de tulnyomóan szintén a közadónál tartják felveendőnek az óvást. V. ö. *Lyon-Caen* 251. l. A vagylagosság mellett különösen az szól, hogy a csődnyitás után a fizetés úgy sem várható, akármelyiknél történik a bemutatás. Az elfogadás és biztonság hiánya miatti óvás pedig a szövegben érintett kivétel alá esik, a tömeggondnok nem lévén jogositva a közadásra intézküvnyezett váltót elfogadni vagy biztosítékot adni. Utóbbira nézve l. fent 47. §. 9. j.

⁷⁾ Az »érdekeltek« alatt csak azok értendők, a kik ellen az óvás felveendő, de nem az előzők is. V. ö. **C.** 1276/92. (D. Uj f. 34., 210. l.). A beleegyezés azonban csak a helyiségre, nem egyuttal a helyre is vonatkozhatik. V. ö. fent 56. §. 9. j. Belegyezés esetében az óvás az óvatoló személy hivatalos helyiségében is felvehető.

⁸⁾ A mely a V. T. 99. §. 3. pontja értelmében az óvásba felveendő. Ha a kifogás az óvásból ki nem tűnik, az veendő fel, hogy ilyen nem is történt, bár az ellenbizonyítás erre nézve sincs kizárva. V. ö. *Thöl* 316. l., *Grünhut* II. 64. l., *Plósz* 197. l., *Apáthy* 184. l. stb.

⁹⁾ E rendelkezés arra az esetre is szól, ha magában a váltóban a helyiség meg van jelölve. A törvény semmi megkülönböztetést nem tesz s feltehető, hogy a helyiség megjelölése csak az illetőnek könnyebb feltalálása végett történt. Más, ha a helyiség határozottan mint kizárólagos fizetési helyiség van megjelölve. Ez esetben valamint csak az itt felvett óvás érvényes, azonképen a további tudakozódás is fölösleges, ha az illető a kérdéses helyiségben nem található. V. ö. fent 27. §. 28., 29. j., **C.** 1242/93. (D. Uj f. 37., 99. l.), 1031/96. (P. T. 34., 147. l.), *Plósz* 196. l., *Rehbein* 147., 148. l., *Staub* 238. l., *Grünhut* II. 70. l.

II. Idő. A V. T. erre vonatkozólag a fenti czim alatt két irányban intézkedik:

1. az említett váltócselekvények teljesítésének órája tekintetében kimondván, hogy azok délelőtt 9—12 óra közt, délután pedig 2—5 óra közt eszközlendők [V. T. id. §. 1. mond.]. Ezen órák függetlenek attól, vajjon a rendes üzleti órák velük összevágna-e vagy nem?¹⁰⁾ De csak annyiban állnak rendelkezésre, a mennyiben valamely cselekvény az óra tekintetében máskülönben korlátozva nincs.¹¹⁾ Feltehető továbbá, hogy a törvény az órákra nézve is eltérést enged, ha az érdekeltek ebbe beleegyeznek.¹²⁾

2. A második intézkedés a vásár- és ünnepnapokra vonatkozik. E részben kimondja a törvény, hogy ha a váltó lejáratára vásárrnapra vagy Gergely-naptár szerinti valamely közönséges ünnepnapra esik,¹³⁾ a fizetés csak a legközelebbi köznapon követelhető [V. T. 103. §. 1. bek.].¹⁴⁾ Együttal kiterjeszti ezen

¹⁰⁾ Az Apáthy-féle Terv. 18. cz. szerint a váltócselekvények a »szokásos üzleti órákban« voltak eszközlendők. De az Értekeztet azon okból. mert hazánkban ily szokásos üzleti órák nem léteznek, ezt mellőzte s a törvénybe felveendő órameghatározással cserélte fel.

¹¹⁾ Mint a fizetés hiánya miatti óvás tekintetében. L. fent 56. §.

¹²⁾ V. ö. C. 432/91. (D. Uj f. 31., 224. l.), 612/94. (J. 94. 49. l., M. 8.. 433. l.), 1132/98. (D. III. f. 14., 22. l.), Plósz 196. l. A beleegyezés megengedésének kifejezett kiterjesztése az órákra nézve bizonyára csak einézésből történt, nem forogván fenn semmi ok azokat szigorubban venni, mint a helyiség meghatározását.

¹³⁾ Ezek alatt csak a római katolikus ünnepnapok értendők. V. ö. Apáthy-féle Terv. és Min. javasl. indokl. a 19., illetve 18. cikkhez. a hol a zsidó és görög keleti ünnepek tekintetbe vétele kifejezetten mellőztetik. Az 1840. V. T. I. r. 54. és 110. §§. szerint a keresztények általában ünnep- és vásárrnapokon, a zsidók pedig szombaton és az 55. §-ban felsorolt ünnepnapokon a váltót bemutatni, elfogadni és fizetni nem tartoztak. A V. T. azonban az egyöntetűség kedvéért a római katolikus, mint »közönséges« ünnepeknek a többi felekezeteket is aláveti.

¹⁴⁾ Hasonlag német vrszb. 92. cz., hollandi K. T. 154. cz., skandináv V. T. 91. §., svájci köt. jog 819. cz., olasz K. T. 288. cz., portugalli K. T. 314. cz., román K. T. 310. cz., szerb K. T. 104. §., orosz V. T. 605. cz. Más törvények a megelőző napot jelölik ki fizetési nap gyanánt. Így a francia Code de com. 134. cz., a belga V. T. 25. cz. és az angol V. T. 14. cz. (kivéven a bankünnepeket, melyeknél a követő nap a fizetési nap). Az 1840. V. T. I. r. 110. §-a szerint keresztények a következő, zsidók a megelőző napon tartoztak fizetni. — A V. T. különben

intézkedést a váltó-másodlatok és másolatok kiállítására,¹⁵⁾ az elfogadás iránti nyilatkozatra, az óvás felvételére,¹⁶⁾ valamint minden a váltóból folyó kötelezettség teljesítésére [V. T. id. §. 2. bek.].¹⁷⁾

XX. Hiányos aláírások.

88. §.

I. Kézjegy. Szabály az, hogy váltónyilatkozatok, melyek névaláírás helyett keresztvonással, vagy más kézjeggyel eszközöltek, váltójogi hatálylyal nem birnak [V. T. 104. §. 1. bek.],¹⁾ s ez nemcsak azt jelenti, hogy az illető nem lesz váltójogilag kötelezve, hanem azt is, hogy a kézjegy a névaláírást egyáltalában

a következő napot csak az adós javára állapítja meg (*követelhető*), a fizetés tehát érvényes, habár vásár- vagy ünnepnapon történik.

¹⁵⁾ A »másolatok« kiállítása nyilván tévedésből jött a törvénybe a képvh. igazs. bizottságának javaslatából, tekintve hogy azok készítése bárki által történhetik. V. ö. *Plósz* is 198. l. A német vrszb. 92. cz. helyesen csak a másolatokat említi.

¹⁶⁾ A vásár- vagy ünnepnapon felvett óvás tehát érvénytelen, még ha nem is tétetett ellene kifogás, tekintve hogy a V. T. itt nem engedi meg az eltérést az érdekeltek beleegyezésével. V. ö. C. 880/92. (D. Új f. 33., 146. l.), 1126/95. (Ü. L. 96. 41. sz.).

¹⁷⁾ »Kötelezettség« a törvényben nagyon szűk. Értendő általában minden ténykedés, még ha nem is kötelezettség folytán teljesítették, pl. lát utáni váltónál az elfogadás keltezése, a mennyiben az elfogadástól külön válik (l. fent. 40. §.). V. ö. német vrszb. 92. cz. *Plósz* 198. l. szerint »nyilatkozat«, miként a lipcei tanácsk. által eredetileg megállapított szövegben (Erklärung), a melynek ezen kitétele állítólag nyomdahiálból a cselekmény (Handlung) szóval felcseréltetett. L. *Goldschmidt* Handbuch 2. kiad. 79. l. 37. j. De ez más okból nagyon szűk. Az említett keltezés nem váltónyilatkozat. Sem pl. az értesítés, a mely szintén ide tartozik (l. fent 57. §. 13. j.).

¹⁾ A német vrszb. 94. cz. a hitelesítés feltétele mellett az ellenkező szabályt állítja fel. Ellenben a svájci köt. jog 820. cz. még tovább megy mint a magyar V. T., a mennyiben a szabály alól semmi kivételt nem enged. Más váltótörvények a kézjegy alatt kiállított váltónyilatkozatokról nem intézkednek. De azért érvényesnek tekintik másutt is. Így nevezetesen Franciaországban és Belgiumban közjegyzői hitelesítés mellett. V. ö. *Lyon-Caen* 40. l., *Namur* I. 280. l. Angliában és Észak-Amerikában hitelesítés nélkül is: l. *Chalmers* 276. l., *Daniel* I. 84. l., Olaszországban két tanu előtt, de csak mezőgazdasági hitelezésnél, ha az összeg 1500 lirát meg nem halad: l. *Grünhut* I. 320. l. 13. j.

nem pótolja, tehát még alakilag sem helyettesíti.²⁾ E szabály alól csak egyetlen egy kivétel van azokra nézve, a kik nevöket csupán testi fogyatkozás miatt nem írhatják alá, de különben írástudók.³⁾ De ezeknek kézjegy alatti váltónyilatkozatai is csak akkor érvényesek, ha a kézjegy biróilag vagy közjegyzőileg hitelesítettik [V. T. id. §. 2. bek.].⁴⁾ Írástudatlan személyek kézjegy alatti váltónyilatkozatai még akkor sem érvényesek, ha a kézjegy hitelesítve van.⁵⁾ Épen azért az a körülmény, hogy a kézjegy csupán testi fogyatkozás miatt használtatott, a váltóra vezetett hitelesítési záradékban tanusítandó, ellenkezőleg a testi fogyatkozás miatt használt kézjegy is, a hitelesítés daczára, érvénytelen.⁶⁾

²⁾ Ha tehát a kibocsátó használt kézjegyet, az egész váltó érvénytelen; ha a forgató, a forgatmány az alaki igazolásnál nem vétetik tekintetbe. V. ö. **C.** 360/83. (D. Uj f. 6., 184. l.), 953/84. (U. o. 9., 249. l.), 888/84. (U. o. 11., 271. l.), 104/92. (U. o. 31., 262. l.), *Plósz* 134. l.

³⁾ Pl. valakinek a keze megbénult, vagy annyira reszket, hogy egész nevét nem képes kiírni stb. Ide tartozik a vakság is, a mely azonban még külön elbírálás alá esik. L. alább.

⁴⁾ Ez megfelel az 1840. évi V. T. I. r. 14. §. h) pontjának, azzal a különbséggel, hogy utóbbi szerint három évig az írástudatlanok hitelesített kézjegyei elismertettek, azontul pedig az írástudatlanok váltóképességgel sem bírtak, a mi jelenleg nem áll. A képviselőház igazságügyi bizottsága ugyan az előbbi V. T. szóban forgó intézkedését, ellentétben az *Apáthy*-féle Tervezet és Min. javasl. 16., illetve 15. cikkével, mely a német vrszbllyal összhangzásban a hitelesített kézjegy érvényességét általában elismerte, azzal az indokolással vette át, hogy »a sem írni, sem olvasni nem tudók átlagos száma a műveltség oly alanti fokán áll, hogy a váltókötelezettségnek horderejéről magának tiszta képet alkotni nem képes« stb. A miből az következett volna, hogy az írástudatlanok váltóképessége is megtagadtassék. De a törvény szövege ennek nem felel meg. V. ö. fent 16. §. 29. j. — A hitelesítés módjára nézve l. közj. t. 92., 93. §§. és 1886: VII. t.-cz. 27. §.

⁵⁾ V. ö. **C.** id. 953/84., 167/85. (D. Uj f. 12., 273. l.). Az írástudatlanok kézjegyei alatt általában s az írásképtelenek nem hitelesített kézjegyei alatt kiállított váltónyilatkozatok azon alapon sem tekinthetők érvényeseknek, hogy a kézjegy mellett kitett név írója mint meghatalmazott szerepelt. A névirő nem tekintetik meghatalmazottnak magára a jogügyletre nézve, hanem csak azt bizonyítja, hogy a kézjegy valósággal attól származik, a kinek neve mellé tétetett, vagyis csak mint tanu szerepel. V. ö. **C.** id. 888/84., 628/85. (Ü. L. 85. 49. sz.), 831/92. (D. Uj f. 33., 194. l.), 1106/96. (Ü. L. 96. 47. sz.). Ellenk. **C.** 247/98. (D. III. f. 11., 289. l.), mely szerint a névirő meghatalmazotti minősége nincs kizárva, lehetséges lévén, hogy a kézjegyet ő maga feleslegből írta a név mellé.

⁶⁾ Ellenk. *Plósz* 134. sk. l. Azonban mihelyt a kézjegy érvénye alaki

Hogy mi tekintendő általában kézjegynek? annak megállapításánál irányadó az, hogy oly jelekből álljon, melyek az ismert betűjegyeknek nem felelnek meg,⁷⁾ vagy ha meg is felelnek, de teljes névaláírást nem foglalnak magukban.⁸⁾ Az a körülmény azonban, hogy az aláírt név könnyen és biztosan meg nem állapítható, azt kézjeggyé még nem szállítja le.⁹⁾ Az sem jön tekintetbe, vajjon az aláíró a névaláírás külső észleletével bir-e vagy nem? Ehhez képest tehát még a vakok névaláírásai sem kézjegyek, ha a névaláírás kellékeivel birnak.¹⁰⁾ Ennek daczára a vakok által kiállított váltónyilatkozatok váltójogi hatályához akkor is közjegyzői hitelesítés kívántatik, ha nem kézjegy, hanem teljes névaláírás alatt állítottak ki.¹¹⁾ Ez mindazonáltal csak oly értelemben veendő, hogy a vakok a névaláírásaik alatt kiállított váltónyilatkozatokból közjegyzői hitelesítés nélkül nem lesznek váltójogilag kötelezve, de a mennyiben aláírásaik külsőleg nem mint kézjegyek jelentkeznek, ezek alakilag époly érvényesek, mint az aláírások általában.¹²⁾

s nem csupán kötelezettségi kérdés s a V. T. azt nemcsak a hitelesítéshez, hanem a testi fogyatkozáshoz is köti, ennek épugy magából a váltóból kell kitűnnie, mint a hitelesítésnek. Ily értelemben fogja fel a magyar törvényt *Grünhut* is id. m. I. 320. l. 13. j.

⁷⁾ Bármely írásrendszer, beleértve a zsidó betűket (B. T. 1011/81., D. 28., 266. l.), és a gyorsírászati jegyeket is. V. ö. fent 19. §.

⁸⁾ Pl. a névnek csak kezdő betűje iratik ki, vagy oly rövidítés használtatik, melyből a név más által ki nem egészíthető.

⁹⁾ Olvashatlan aláírás! Ha ilyen kézjegynek tekintetnék, sokszor kellene hitelesítés.

¹⁰⁾ V. ö. C. 670/81. (D. Uj f. 1., 204. l.). Ellenk. 609/82. (U. o. 3., 286. l.), a melynek értelmében tehát a vakok aláírásai már az 1886: VII. t.-cz. előtt is hitelesítésre szorultak.

¹¹⁾ 1886: VII. t.-cz. 24. §. 2. bek. Ha a vak csupán kézjegyet használ, a V. T. általános szabálya alkalmazandó, tehát a nyilatkozat hitelesítés esetében is csak akkor érvényes, ha a vak akár a vakság, akár más testi fogyatkozás miatt irni képtelen, de különben írástudó.

¹²⁾ Ha tehát a vak mint kibocsátó irta alá a váltót, ez nem érvénytelen, habár az aláírás nincs is hitelesítve; a vak nem hitelesített forgatmánya is alakilag igazol stb. V. ö. *Plósz* is 131. l. A különböző magyarázatok oka, szemben a nem hitelesített kézjeggyel, egyszerűen az, hogy a vak névaláírásán külsőleg nem látszik, hogy vak embertől származik, annak érvénye tehát nem lehet alaki kérdés, hanem a hitelesítés egyedül a vaksággal való visszaélés megakadályozása végett van előírva, holott a kézjegy külsőleg sem jelentkezik mint névaláírás.

II. Képviselet. Valamint a jogügyletek megkötése általában, azonképen a váltónyilatkozatok kiállítása is nemcsak sajátkezüleg, hanem képviselő, meghatalmazott által is történhetik. Ez világosan el van ismervé a **V. T. 105. §**-ában, mely ugyan csak arról az esetről intézkedik, ha valaki képviseleti jog nélkül, vagy annak tullépésével írja alá a váltót (l. alább III. alatt), de ez a képviselő utján való váltóaláírás érvényének elismerését feltételezi.¹³⁾ Minthogy pedig a V. T. a képviseletre nézve semmi különleges intézkedést nem tartalmaz, a magán- és kereskedelmi jognak a képviseletre vonatkozó általános elvei a váltónyilatkozatokra is alkalmazandók,¹⁴⁾ a mennyiben a váltó természetével nem ellenkeznek s a váltónyilatkozatokra nézve külön szabályok nem léteznek. Ez áll nevezetesen:

1. a képviseleti jogra nézve, a mely vagy közvetlenül törvényen, vagy hatósági vagy szerződésszerű meghatalmazáson alapul. A cégvezető és a keresk. társaságok képviselői, beleértve a felszámolókat, váltónyilatkozatok kiállítására törvényes s nem is korlátozható hatáskörrel bírnak.¹⁵⁾ Ellenben a szorosabb értelemben vett keresk. meghatalmazott váltói kötelezettségeket csak külön meghatalmazás alapján vállalhat.¹⁶⁾ A törvényes képviselők

¹³⁾ Egyes külföldi törvények a képviselő általi váltóaláírás érvényét egyenesen ismerik el. Így az angol V. T. 91. cz., s a kibocsátóra nézve az olasz K. T. 251. cz. és a román K. T. 270. cz. Az 1840. V. T. is egyenesebben szól a képviseletről az I. r. 27., 59. és 70. §§-ban.

¹⁴⁾ V. ö. *Apáthy-féle Tervezet és Min. javasl. indokl.* a 12., illetve 13. czikkhez.

¹⁵⁾ V. ö. K. T. 38., 90., 141., 188., 241. §§. és hozzá: *Szerző Keresk. jog* I. 37., 60., 72., 92., 110. §§. A felszámolókra nézve ugyan a K. T. 112. §-a azt a korlátozást tartalmazza, hogy új ügyleteket, tehát váltóügyleteket is, csak a folyó ügyek befejezése céljából köthetnek. De habár ez, épugy mint a hasonló német K. T., a váltónyilatkozatokra nézve is tulnyomóan ugy magyaráztatik, hogy e korlát harmadik személyekkel szemben is áll, mégis helyesebb azt csupán a társaság belső viszonyára vonatkoztatni. V. ö. *Szerző id. m. I. 67. §. 6. j.*

¹⁶⁾ V. ö. kifejezetten K. T. 43. §. és hozzá: *Szerző id. m. I. 38. §.* — A meghatalmazott lehet maga a váltójogosított is. V. ö. **C.** 1631/80. (J. Sz. 5., 818. l., M. 542. l.). Még a keresk. társaság képviselője is kötelezheti a társaságot saját maga irányában. V. ö. *Szerző id. m. 49. §. 1. jegyz.*, **B. T.** 3456/94. (D. Uj f. 40., 269. l.). Ellenk. **C.** 1566/95. (D. III. f. 1., 292. l.). A meghatalmazással itt is egyenlő ez utólagos jóváhagyás. Helytelen ellenk. **C.** 378/98. (D. III. f. 11., 323. l.), a mely ennek folytán a jóváhagyás felvételét az eskübe (l. köv. §.) sem tartja helyesnek

(atya, gyám, gondnok), mint tudjuk, csak a gyámhatóság felhatalmazása alapján állithatnak ki váltónyilatkozatot a képviselt nevében; ¹⁷⁾

2. a meghatalmazás alakjára és módjára nézve, mely úgy a magán- mint a keresk. jog értelmében bárminő, tehát pusztán szóbeli is lehet ¹⁸⁾ s úgy váltóügyletekre általában, mint egyes meghatározott váltónyilatkozat kiállítására vonatkozhatnak. ¹⁹⁾ Az előzetes meghatalmazással itt is egyenlő az utólagos jóváhagyás. ²⁰⁾ Ezen általános szabályok alól csak egy kivétel van, t. i. házastársak és jegyesek között váltóbeli kötelezettség vállalására szóló meghatalmazásokra nézve, melyeknek érvényességéhez közjegyzői okirat kívántatik; ²¹⁾

¹⁷⁾ V. ö. fent 16. §. 10—12. jegyz.

¹⁸⁾ V. ö. kifejezetten K. T. 288. §. és hozzá: *Szerző* id. m. II. 128. §. De ugyanaz áll a magánjog szerint is. V. ö. osztrák p. t. 1005. §. s épen a váltónyilatkozatokra vonatkozólag: **B. T.** 3674/86. (D. Uj f. 16., 139. l.). Ez okból azt, hogy a váltót más meghatalmazásból irta alá, a Váltóelj. 26. §. értelmében esküvel is lehet bizonyítani, tekintve hogy a meghatalmazás bizonyítása lényegileg nem más, mint az aláírás valódiságának bizonyítása. V. ö. **C.** 596/87. (D. Uj f. 19. 12. l.), 540/90. (U. o. 28., 170.), 104/92. (U. o. 31., 262. l.), 707/90. (M. 4., 676. l.), 1722/92. (M. 4., 678. l.), id. 378/98. Ellenk. 262/86. (P. T. 12., 142. l.), 664/86. (D. Uj f. 16., 139. l.). — Ausztriában az 1872. június 12-kén kelt törvény (Birod. törvénylap 88. sz.) szerint a meghatalmazott által kiállított váltónyilatkozatok a váltó-eljárásban csak akkor érvényesíthetők, ha a váltót a meghatalmazott is a meghatalmazásra utaló toldással aláírja s a váltóbirtokos írásbeli meghatalmazást csatol. Vajjon ennek hiányában a váltó egyáltalán nem, vagy csak köztörvényi uton perelhető? vitás. Előbbi mellett az osztrák legf. ítsz. (I. *Czelechowszky* id. m. I. 103., 308., II. 347., 504. sz.); utóbbi mellett *Canstein* 115. l., *Grünhut* I. 323. l.

¹⁹⁾ Az, u. n. általános vagyis mindennemű jogügyletre irányuló meghatalmazás a váltóügyletekre is kiterjed. Különös meghatalmazás ezekre nem szükséges. Az osztrák p. t. 1008. §. sem említi a váltóügyleteket a különös meghatalmazás esetei között. V. ö. osztrák legf. ítsz. 1864. márcz. 14. telj. ül. hat. (*Peitler* id. m. 2., 46. l.).

²⁰⁾ L. most *Plósz* is 3. kiad. 141. l. Előbb ellenk. V. ö. fent a váltóképességnél is 17. §. 7. jegyz.

²¹⁾ V. ö. 1886: VII. t.-cz. 23. §. b) pont. Ennek folytán a házastársak közti meghatalmazás nem is bizonyítható esküvel a Velj. 26. §. értelmében: **C.** 34,194/95. (D. III. f. 3., 188. l.), 1314/95. (U. o. 297. l.). — Házastársak vagy jegyesek közt sajátkezüleg kiállított váltónyilatkozatok érvényességéhez vagy bizonyításához közjegyzői hitelesítés nem szükséges: 1886: VII. t.-cz. 24. §.

3. a váltónyilatkozat kiállításának módjára nézve, a mely akár a meghatalmazott nevének és meghatalmazotti minőségének kitétele mellett, akár a nélkül, tehát pusztán a képviselt nevének aláírása által történhetik.²²⁾ Ez áll a kereskedelmi czégekre nézve is, ide értve a kereskedelmi társaságok képviselői által kiállított váltónyilatkozatokat is,²³⁾ feltéve, hogy a cégjegyzékben, illetve az alapszabályokban vagy törvényben megállapított cégjegyzési jogosultságnak megfelelőleg állítottak ki.²⁴⁾ Ellentétben más jogügyletekkel minden esetre szükséges azonban, hogy a váltónyilatkozatok a képviselt neve alatt állittassanak ki. Ha csupán a képviselő neve szerepel a váltón, az még akkor sem tekintetik a képviselt nevében aláírva, ha a képviselő aláírása mellett a meghatalmazotti minőség ki van tüntetve;²⁵⁾

4. végül a képviselet jogi hatásai tekintetében, a mennyiben a képviselő által az előbbi pont értelmében kiállított váltónyilatkozatból s ennek minőségéhez képest közvetlenül a kép-

²²⁾ V. ö. **C.** 961/83. (D. Uj f. 6., 265. l.), 616/84. (U. o. 11., 131. l.), 662/86. (U. o. 16., 247. l.), 616/90. (U. o. 28., 51. l.), id. 707/90., 1900/94. (M. 8., 433. l.), 778/97. (Ü. L. 98. 18. sz. mell.); *Plósz* 136. l. Általánosan elismerve Németországban is. V. ö. *Thöl* 230. l., *Staub* 246. l., *Grünhut* I. 322. l. stb. Másként, mint láttuk, Ausztriában (18. j.).

²³⁾ Sem a cégvezetők és a keresk. meghatalmazottak, sem a keresk. társaságok képviselőinek cégjegyzésére vonatkozó szabályok (K. T. 40., 44., 114., 185. §§.) nem kötelező jogszabályok, hanem csak utasítás jellegével bírnak, a mint ez a K. T. 49., 90., 188. §§-ból világosan kitűnik. V. ö. *Szerző* id. m. I. 37., 38., 60., 66., 92. §§.

²⁴⁾ Ha tehát pl. a részvénytársaság vagy szövetkezet czégét csak két igazgatósági tag jegyzi, a társaság váltóból is csak akkor lesz kötelezve, ha azt két igazgatósági tag írta alá, vagy a cégeláírás két igazgatósági tag akaratával (egyik a másik felhatalmazásával, vagy egy harmadik mindkettő megbízásából) történt. V. ö. **B. T.** 80/80. (D. 28., 266. l.), **C.** 1257/88. (P. T. 19., 189. l.), 156/96. (D. III. f. 7., 83. l.). Ugyanaz áll a közkereseti vagy betéti társaság képviselőire nézve. V. ö. **C.** 1757/96. (D. III. f. 8., 302. l.). Az 1898: XXIII. t.-cz. értelmében alakult szövetkezetekre nézve maga a törvény (32. §.) követeli két igazgatósági tag aláírását.

²⁵⁾ Ez következik a váltó írásbeli természetéből. V. ö. fent 3. §. A K. T. 49., 90., 188., 241. §§., melyek szerint nem szükséges, hogy az ügylet világosan a főnök (társaság) nevében köttessék, a váltóra nem alkalmazható. V. ö. **C.** 683/90. (D. Uj f. 30., 268. l.), *Szerző* id. m. I. 41. §. Áll törvényes képviseletnél is. Ha tehát pl. csak a gondnok írta alá a váltót ebbeli minőségének kitételével, de a gondnokolt neve nélkül: ebből váltói kötelezettség nem származik. V. ö. **C.** 3342/98. (Ü. L. 98. 23. sz. mell.).

viselt lesz váltójogilag kötelezve, míg a képviselőt semmiféle váltójogi kötelezettség nem terheli.²⁶⁾ A képviselő csak akkor lesz saját személyében váltójogilag kötelezve, ha a maga nevében állította ki a váltónyilatkozatot.²⁷⁾ Valamint azonban az általános jog- és cselekvési képesség, azonképen a szenvedő váltóképesség is a képviselt részéről kell hogy meglegyen, míg ellenben a képviselő részéről a szenvedő váltóképesség nem szükséges.²⁸⁾

III. Álképviselő. Valamint a más nevében kötött jogügyletekből általában, azonképen a képviseletileg kiállított váltónyilatkozatból sem származik kötelezettség arra nézve, a kinek nevében az kiállított, ha a kiállító képviseleti joggal nem birt, s utólagos jóváhagyás sem történt. De valamint a magán- és kereskedelmi jog, azonképen a váltójog is védelembe veszi azoknak érdekeit, a kik az ilyen u. n. álképviselő jogosultságában bizva, vele a váltóügyletbe bocsátkoztak. Ezt a védelmet az által nyújtja, hogy, épugy mint a keresk. törvény, magát az álképviselőt kötelezi, jöllehet ez önmagát kötelezni nem akarta.²⁹⁾ A V. T. id. 105. §-a határozottan kimondja, hogy a ki valamely váltónyilatkozatot mint másnak meghatalmazottja ír alá, a nélkül hogy erre felhatalmazva lenne, személyesen és azon minőségben felelős, melyben az állítólagos meghatalmazó felhatalmazás esetében felelős lett volna; hozzátévé, hogy: hasonló módon és személyesen felelősek azon gyámok és egyéb képviselők is, a kik jogosultságuk tullépésével irnak alá váltónyilatkozatot.³⁰⁾ Az álképviselő tehát

²⁶⁾ V. ö. K. T. 49., 90., 188. §§. és hozzá: Szerző id. m. I. 41., 60., 92. §§.

²⁷⁾ V. ö. C. id. 683/90. Az 1840. V. T. I. r. 27. §. ezt határozottan megállapította. Az *Apáthy*-féle Terv. 13. cikke is kimondotta, hogy »személyesen felelős az is, ki más nevében váltónyilatkozatot ír alá, a nélkül hogy meghatalmazotti minőségét kitüntetné«. De az Értekeztet ezt fölöslegesnek ítélte. — A mennyiben a képviselő a meghatalmazási viszony kitüntetésé nélkül nemcsak saját, hanem a képviselt nevét is írta alá, ő mint együttal író lesz kötelezve.

²⁸⁾ V. ö. Szerző id. m. I. 41. §., *Plósz* 138. l.

²⁹⁾ V. ö. K. T. 52. §. és hozzá: Szerző id. m. I. 42. §. A K. T. vagylagosan kártérítési jogot is ad. De ez nem folyván magából a váltóból, a V. T. ezt nem vette át.

³⁰⁾ Hasonlag német (osztrák, boszniai) vrszb. 95. cz., svájci köt. jog 821. cz. Más váltótörvények az álképviselőről nem intézkednek. — A törvény az első bek.-ben csak a meghatalmazás teljes hiányáról szól, míg a 2. bek.-ben csak a jogosultság tullépését említi. De nem szenved kétséget,

éppúgy lesz váltójogilag kötelezve, mintha saját nevében írta volna alá a váltót, azon váltónyilatkozat értelmében, melyet aláírt.³¹⁾ Vajjon az állítólagos meghatalmazó birt-e szenvedő váltóképességgel s ennél fogva egyáltalában kötelezhető lett volna-e? vajjon nem szűnt-e meg utólag az ő váltójogi kötelezettsége? nem jön tekintetbe;³²⁾ elég, ha maga az álképviselő váltóképes s a

hogy az előbbi a meghatalmazás tullépésére is áll, míg az utóbbi épen a váltóképviseleti jog teljes hiánya értelmében van véve, minthogy az egyébkénti képviseleti jog megvan. V. ö. C. 1160/89. (D. Uj f. 26., 211. l.): gyámhatósági felhatalmazás hiánya esetére. A tullépés magára a váltóképviseletre nézve nem igen fordul elő. De azért nem lehetetlen. Pl. a felhatalmazás kibocsátói vagy forgatói aláírásra adatik s a képviselő elfogadói aláírást vezet a váltóra. Tullépés a váltóösszeg tekintetében. Ha ez nem egy váltólevélben történik, és feltéve, hogy a több váltólevélben ugyanazon személyek szerepelnek mint jogosítottak: az álképviselet csak a felhatalmazás határán tulmenő összegről kiállított váltókra nézve, ellenkező esetben az oszthatóság és elhatárolás lehetetlensége miatt az egész összegre nézve forog fenn. V. ö. *Szerző* id. m. I. 42. §. 1. j., *Plósz* 140. l. 10. j.

³¹⁾ Tehát nemcsak mint váltókötelezett általában, hanem közelebbről mint kibocsátó vagy mint forgató, elfogadó stb., s a mennyiben a nyilatkozatból származó kötelezettség érvényesítése óvástól van feltételezve, ő is csak ennek felvétele esetében vonható felelősségre. *Dernburg* 789. l. 13. j. szerint az álképviselő nem mint »váltóadós« tétetik felelőssé, mert különben ha elfogadó: nála kellene az óvást felvenni a viszkereset fentartására, ha forgató: őt kellene értesíteni stb. De ha »ugyanazon minőségben« felelős mint az állítólagos meghatalmazó, akkor világos, hogy ő is váltókötelezett, s ha ennek daczára az állítólagos meghatalmazónál felvett óvás helyesen van felvéve, ennek értesítése elegendő: ez csak azért áll, mert a többi váltóérdekelt kötelezettsége egészen független attól, vajjon az, a ki a váltóban mint elfogadó, forgató stb. meg van jelölve, valóban kötelezve van-e vagy nem?

³²⁾ Az elévülésre nézve ez tulnyomóan elismertetik, azaz az álképviselő felelős, habár az állítólagos meghatalmazó ellen az elévülés már befejeztetett volna, hacsak az álképviselő ellen nem telt le, a kivel szemben ugy az elévülési idő, mint a megszakítás önállóan a V. T. szerint (nem a meghatalmazás hiányának tudomásvételétől, mint *Thöl* 232. l. 12. j. szerint) ítélendő meg. V. ö. *Hartmann* 109. l., *Rehbein* 150. l., *Staub* 247. l., *Grünhut* I. 325. l. 11. j. Ellenben a váltóképességre nézve az az uralkodó felfogás, hogy az álképviselő nem felelős, ha az állítólagos meghatalmazó váltóképtelen volt. V. ö. *Canstein* 115. l., *Staub* 247. l., *Grünhut* I. 324. l. 11. j., *Plósz* 140. l., *Apáthy* 74. l. De e felfogás nem helyes. A törvény csak a felelősség »minősége« (kibocsátói, elfogadói stb.) tekintetében állapítja meg az álképviselő felelősségét az állítólagos meghatalmazó felelősségéhez képest, de azzal, hogy az álképviselőt »személyesen« teszi

váltókötelezettség reá nézve áll fenn.³³⁾ Feltételeztetik azonban, hogy az álképviselő nemcsak az állítólagos meghatalmazó, hanem a saját nevét is irta a váltóra,³⁴⁾ ellenkezőleg csak köztörvényi uton vonható felelősségre.³⁵⁾ Vajjon az, a ki irányában az álképviselő a váltónyilatkozatot kiállította, a képviseleti jog hiányáról tudomással bir-e vagy nem? magában véve közömbös.³⁶⁾ Egye-

felelőssé, eléggé kifejezi azt, hogy őt az állítólagos meghatalmazótól függetlenül közvetlen váltókötelezettnek tekinti. Kitűnik ez a 2. bek.-ből is. A gyám stb. felelős, dacára hogy a gyámoltnak nincs szenvedő váltóképessége, pedig a 2. bek. azt mondja, hogy a gyám stb. »hasonló módon« felelős. A belső rátió is igazolja e magyarázatot. Az álképviselő kötelezettségének alapja az, hogy mindenki felelős azon nyilatkozat következményeiert, melyre az ellenfél bizalmát a szerződés létrejötte iránt jogosan alapította (l. *Szerző* id. m. I. 42. §.); már pedig a képviseleti jog állítása az ennek adására irányuló jog állítását is magában foglalja. A képviselő annál inkább tehető felelőssé a képviselt cselekvési s különösen váltóképességeért, mert a vele szerződő fél a képviselttel közvetlenül nem érintkezik, nincs tehát módjában a váltóképességet a külső megjelenés alapján ellenőrizni. — Még tovább megy *Goldschmidt* System 273. l., a ki szerint, ha az állítólagos képviselt csak korlátoltan felelős, az álképviselő sem felelős többre (pl. részvénytársaság állítólagos igazgatója csak a társasági vagyon erejéig). De e nézet egészen elszigetelten áll.

³³⁾ Hogy az álképviselőnek váltóképesnek kell lennie, egyszerűen abból következik, hogy senki sem lehet váltókötelezett, a ki nem váltóképes. L. fent 3. §.

³⁴⁾ Vitás. Némelyek szerint az álképviselő akkor is felelős váltójogilag, ha csak az állítólagos meghatalmazó nevét irta a váltóra, tekintve hogy a törvény semmi különbséget nem tesz. Így *Lehmann* 331. l., *Dernburg* id. h., *Rehbein* 150. l., *Staub* 247. l. De ez ellenkezik a váltó szigorú írásbeli természetével (l. fent 3. §.), miért is a többség helyesen az álképviselő névaláírását megköveteli. V. ö. C. 662/86. (D. Uj f. 16., 247. l.), 973/87. (U. o. 20., 14. l.), 43/900. (D. III. f. 17., 213. l.), *Thöl* 233. l., *Renaud* 53. l., *Grünhut* I. 324. l., *Plósz* 139. l.

³⁵⁾ *Grünhut* I. 324. l. szerint, ha az álképviselő neve nincs a váltón, ő nem lesz ugyan váltójogilag kötelezve, de köztörvényileg mégis a V. T. értelmében felelős, tehát mindig teljesítésre is kötelezhető. Azonban a V. T. csak arról intézkedik, hogy az álképviselő mennyiben felelős mint váltókötelezett? Hogy mennyiben felelős mint köztörvényi adós? arra nézve nem a V. T., hanem a magán-, illetve keresk. jog irányadó. Utóbbi szerint az álképviselő ellen a teljesítés kétségkívül követelhető, de ehhez a K. T. 52. §. értelmében szükséges, hogy cégvezető vagy keresk. meghatalmazott legyen, ellenkező esetben a magánjog szerint csak kártérítés követelhető.

³⁶⁾ A V. T. hasonló kivételt, mint a K. T. 52. §. 2. bek., nem tartalmaz, s tekintettel arra, hogy a másik fél tudomása a váltóból nem tűnik

bekben ugyanaz áll, mint az álképviseletre nézve általában. Így nevezetesen, a mi a bizonyítási teher kérdését illeti: itt is az állítólagos képviselő tartozik kimutatni képviseleti jogosultságát, nem pedig a váltóbirtokos azt, hogy a kiállító a váltónyilatkozat kiállítására jogosítva nem volt.³⁷⁾

XXI. A zálog- és visszatartásjog.

1. Zálogjog.

89. §.

I. A váltókövetelések épügy biztosíthatók zálogjoggal, mint más követelések, s úgy a zálogjog czime, mint keletkezésének módja tekintetében a magán- és kereskedelmi jog általános szabályai irányadók.¹⁾ A zálogjogi biztosítás által elvileg nem is

ki s harmadik személyek érdekei is forognak kérdésben, nem is vehette fel. Csakis arról lehet szó, hogy az álképviselő a képviselet hiányát ismerő féllel szemben személyes kifogással éljen. V. ö. *Plósz* is 139. l., *Staub* 248. l.

³⁷⁾ V. ö. *Szerző* id. m. I. 42. §. III. s a váltóra nézve különösen: **B. T.** 284/87. (D. Uj f. 20., 15. l.), **C.** id. 1160/89., *Plósz* 141. l. Németországban és Ausztriában a kérdés a váltójogban époly vitás, mint a keresk. jogban, daczára hogy a lipcei tanácskozmány határozottan az álképviselő általi bizonyítás mellett nyilatkozott. L. *Protokolle* 165., 181. l. Hasonló értelemben: *Hartmann* 109. l., *Volkmar-Löwy* 354. l., *Dernburg* 789. l. 13. j., *Grünhut* I. 325. l. *Ellenk. Thöl* 233. l., *Staub* 246. l., *Rehbein* 150. l., *Renaud* 54. l.

¹⁾ A váltókövetelés biztosítására szolgáló zálogjog is alapulhat akár szerződésen, akár bírói intézkedésen (végrehajtási zálogjog), akár törvényen. Utóbbi megilleti pl. a bizományost, a ki a bizományi ügyletből származó követelés fejében a megbízótól váltót kapott a K. T. 379. §. értelmében. A mennyiben a váltókövetelés keresk. ügylet, a szerződési zálogjog megszerzésére nézve a K. T. 301—304. §§. nyerne alkalmazást. A zálogszerződés magába a váltóba is felvehető: elzálogosítási záradék (pl. »fizessen Ön stb.; egyuttal beleegyezik ezen váltóösszeg jelzálogi biztosításába összes ingatlanaira«). Azzal, hogy az intézvényezett az ily záradékkal ellátott váltót elfogadja, a zálogszerződés közte és a váltóbirtokos közt perfectté válik, s a mennyiben jelzálogról van szó, a váltó alapján telekkönyvi bekebelezés kérhető, ha az elfogadó aláírása a telekk. rendt. 82. §-a értelmében hitelesítve vagy két tanu által előttemezve van. Egyes német életb. törvények szerint az elzálogosítási záradék érvénytelen. Így a hamburgi és lübecki t. szerint. De tulnyomóan az elzálogosítási záradék érvényesnek tekintetik. V. ö. *Thöl* 598. l., *Lehmann* 402. l., *Canstein* 167. l., *Staub*

történik semmi változás sem a váltókövetelés, sem a zálogjog természetében és hatásaiban: a váltókövetelés a zálogjogi biztosítás daczára megmarad váltókövetelésnek s mint ilyen, ugyanazon feltételek mellett s ugyanazon módon érvényesíthető, mintha a zálogjog nem járult volna hozzá;²⁾ másfelől a zálogjog a váltókövetelésnél is megadja a hitelezőnek azt a jogot, hogy magát a zálogtárgyból kielégítse, ha az adós kötelezettségének kellő időben eleget nem tesz. [V. T. 106. §. 1. bek.]. A váltókövetelés természetére nézve régebben ugyan gyakran találkozni azzal a felfogással, hogy a zálogjogi biztosítás folytán a követelés váltójogi minősége megszűnik és köztörvényi követeléssé változik át.³⁾ E felfogás nálunk a jelzálogi biztosítás esetében tételes elismerésben is részesült.⁴⁾ Ujabban azonban ennek helytelensége majdnem mindenütt felismertetett⁵⁾ s nálunk sem változtat többé még a jelzálogi biztosítás sem a váltókövetelés természetén.⁶⁾ A mi magát a váltókövetelés biztosítására szolgáló zálogjogot illeti: erre nézve a V. T. csak annyiban állapított meg eltéréseket

33. l., *Grünhut* I. 478. l. 13. j., ellenk. *Beyer Zeitschrift f. d. ges. Hr.* 34. köt. 26. l. Magának a váltónak elzálogosítására nézve forgatmány által l. fent 32. §. 8. j. és C. 354/83. (D. Uj f. 6., 90. l.).

²⁾ Tehát a váltóeljárás szabályai szerint úgy sommás mint rendes váltókeresettel.

³⁾ V. ö. *Treitschke* Encycl. II. 54. sk. l., *Thöl* 597. sk. l. Így az 1763. évi osztr. vrszb. 45. cz. szerint is. Okát különösen abban találták, hogy a váltó csupán a személyes hitel eszköze s hogy a váltójog által nyújtott biztosítékok a zálogjog nyújtotta nagyobb biztosíték által helyettesítettnek, a zálogjog a váltóra nézve tehát újítást eredményez. Azonban ez merőben önkényes s nem felel meg sem a felek valószínű szándékának, sem annak, hogy a zálogjog a követelésnek pusztá járuléka, mely a követelés eredeti természetét meg nem változtathatja. V. ö. *Unger Zeitschr. f. Privat-u. öffentl. Recht.* 15., 554. l., *Canstein* 174. l., *Grünhut* I. 478. l., *Exner* Oesterr. Hypothekenrecht 135. l.

⁴⁾ 1844: VI. t.-cz. 22. §. és Ideigl. tvk. szab. III. r. 5. §.

⁵⁾ Az angol V. T. 83. cz. az elzálogosítási záradékkal ellátott saját váltót kifejezetten elismeri. V. ö. még fent 35. §. 4. j. Kivétel van Ausztriában, a hol a legf. itsz. a váltónak jelzálogi biztosítás esetében váltójogi hatályt nem ad. L. különösen 1874. decz. 29. telj. ül. hat. (*Czelehowszky* id. m. I. 66. sz.).

⁶⁾ Az id. rendelkezéseket hatályon kívül helyezte az 1876. nov. 30. kelt életb. és eljárási rend. 101. §-a, miután megelőzőleg különösen az 1872. évi III. magyar jogászyűlés is ellenük nyilatkozott. (Évkönyv I. 98., 102., II. 145. sk., 372. sk. l.).

más követelésekre vonatkozó zálogjoggal szemben, a mennyiben a hitelezőt, a zálogtárgyból való kielégítés tekintetében, némely előnyökben részesíti, melyek azt tetemesen megkönnyítik.⁷⁾ Ezek a kedvezmények azonban egyrészt csak a magánuton szerzett zálogjogra vonatkoznak [V. T. id. h.],⁸⁾ másrészt csak akkor adatnak, ha a zálog tárgya ingó dolog vagy követelés. Jelzálogi biztosítás esetében a kielégítés az általános szabályok szerint történik.⁹⁾

II. Közelebbről tekintve a váltókövetelések biztosítására szolgáló zálogból való kielégítést, a V. T. id. 106. §-a ezt a zálog minőségéhez képest különbözően állapítja meg, és pedig:

1. ha a zálog közönséges ingóságokból áll, a hitelező azokat »a váltóeljárás szabályai szerint« fordíthatja kielégítésére. Minthogy azonban az érvényben álló váltóeljárás a zálogkielégítés tekintetében semmi különös szabályt nem tartalmaz,¹⁰⁾ a váltóeljárás szerinti kielégítés csakis azt jelenti, hogy a hitelező a váltóeljárás szerint indíthatja meg azt a keresetet, a mely általában a zálogból való kielégítés feltételét képezi.¹¹⁾ Ez azonban ugyanis magától értetődik, tekintve, hogy e kereset magának a követelésnek megállapítására irányul, a váltókövetelés, mint ilyen, pedig

⁷⁾ E rendelkezések lényegileg az 1840. V. T. I. r. 193—197. §§-nak felelnek meg. Az érvényben álló külföldi váltótörvények a zálog- és megtartási jogról nem intézkednek. Egyes régebbi törvények azonban intézkedtek. Így pl. az 1763. évi osztrák vrszb is. V. ö. *Treitschke* id. m. I. 224. sk. 1., II. 55. sk. 1.

⁸⁾ Tehát a szerződéses, nem a törvényes vagy birói zálogjogra, melyekre a kielégítés tekintetében is a magán- (törvénykezési), illetve keresk. jog alkalmazandó. V. ö. azonban C. 900/84. (D. Uj f. 11., 203. l.), mely szerint a magánuton szerzett záloggal egyenlő a biztosítási végrehajtás útján szerzett zálogjog is.

⁹⁾ A zálogból való kielégítés alapját képező kereset azonban ily esetben is a váltóeljárásra tartozik.

¹⁰⁾ A V. T. keletkezése idejében érvényes váltóeljárás (1840. V. T. II. rész) ilyeneket tartalmazott. Így a sommás eljárásnak egyik esete épen az volt, ha felperesnek záloga van (61. §.).

¹¹⁾ V. ö. *Apáthy*-féle Tervezet és Min. javasl. indokl. a 104., illetve 103. cikkhez; C. 439/84. (P. T. 9., 92. l.). *Ellenk.* B. T. 597/81. (D. 28., 269. l.) és 5686/82. (D. Uj f. 4., 308. l.), mely szerint keresetindítás nem szükséges. De ezt a törvényből nem lehet kiolvasni, bár ez által a V. T. a nyújtott kedvezményekben mögötte marad a K. T. 305., 306. §§-nak. V. ö. *Szerző* id. m. II. 137. §.

a váltóeljárásra tartozik. Némely kedvezményeket ad azonban a váltókövetelések biztosítására szolgáló ingóságokból való kielégítés tekintetében a végrehajtási eljárás, a mennyiben sem igények bejelentésére felhívásnak, sem elsőség iránti eljárásnak nincs helye, hanem rögtön árverés kérhető; ¹²⁾

2. ha a zálog tőzsdei árfolyammal bíró papirokból áll, a hitelező azokat a lejárat napján a helybeli tőzsdén, ha pedig a lejárat helyén tőzsde nem létezik, a lejárat napot követő harmadik napon ¹³⁾ a legközelebbi tőzsdén ¹⁴⁾ eladhatja, vagy pedig azokat az azon napi árfolyamban követelése erejéig megtarthatja. Sem keresetindítás, sem általában bírói közbenjárás tehát nem szükséges, sőt az eladás hiteles személy által sem kell hogy történjék. ¹⁵⁾ A hitelező mindössze arra van kötelezve, hogy az adóst az eladásról, illetve a megtartásról az azok foganatossítását követő 24 óra alatt levélben értesítse; ¹⁶⁾

3. ha a zálog tárgyát váltóbeli vagy egyéb követelések képezik, a hitelező azokat behajthatja, vagy követelése erejéig megtarthatja. ¹⁷⁾ Keresetindítás magának a biztosított váltókövetelésnek megállapítása végett, vagy más bírói közbenjárás a kielégítéshez ezeknél sem szükséges.

A zálogból való kielégítés módjára vonatkozó ezen kedvezményeken felül a V. T. még azt a kiváltságot is adja, hogy a váltóbirtokost az említett jogok még abban az esetben is meg-

¹²⁾ V. ö. 1881 LX. t.-cz. 115. §. A zálogtárgyak azonban az árverési kérvényben felsorolandók, vagy legalább minőségük szerint általánosságban megnevezendők: B. T. id. 5686/82. sz. hat.

¹³⁾ Ez nemcsak maximális határidőként van megállapítva. A kielégítés korábban sem történhetik.

¹⁴⁾ A legközelebbi tőzsde alatt oly értékpapirokra nézve, melyek belföldi tőzsdén jegyeztetnek, belföldi, más értékpapirokra nézve külföldi tőzsde értendő. V. T. 106. §. 2. pont 3. mondat.

¹⁵⁾ Ennyiben a V. T. még nagyobb előnyt ad, mint a K. T. 305., 306. §§.

¹⁶⁾ Az értesítés elmulasztása kártérítést von maga után.

¹⁷⁾ A behajtás történhetik úgy a bíróságon kívül, mint bírói uton. A váltóadás a záloghitelező forgatmányos ellen épolý kevésé tehet kifogásokat az elzálogosító forgató iránti viszonyból, mint a forgatmányos ellen általában, mert a hitelező másokkal szemben váltótulajdonosként lép fel. V. ö. C. id. 354/84. sz. hat. Kivétel van összejárás esetében, úgy mint az eltírtolt meghatalmazási hátíratnál. L. fent 37. §. IV.

illetik, ha az adós időközben csőd alá került [id. §. 2. bek.].¹⁸⁾ Köteles azonban mindegyik esetben, a mennyiben teljes kielégítést nyert; az adósnak, illetőleg a csődtömegnek az eredeti váltót kiszolgáltatni és a netaláni felesleget kiadni [id. §. 3. bek.].¹⁹⁾

Hogy a váltóhitelező a birtokában lévő zálogtárgynak kellő gondját köteles viselni: már az általános szabályokból következik. A V. T. azonban külön is kimondja, hogy ha a váltóbirtokos oly mulasztást követ el, mely a zálogul szolgáló tárgy vagy követelés részben vagy teljes elvesztését vonja maga után, az adósnak kártérítéssel tartozik [V. T. 107. §.]. Ez áll különösen arra az esetre, ha a zálog tárgya váltó s a hitelező az abból származó kereseti vagy viszkereseti jog fentartására szükséges cselekvényeket, a melyeket a köteles gondosságnál fogva teljesíteni tartozik, elmulasztja.²⁰⁾

2. Megtartási jog.

90. §.

A V. T. a váltóbirtokosnak ugyanolyan természetű megtartási vagy visszatartási jogot¹⁾ ad, mint a K. T. a keresk. ügyletekből származó követeléseknél²⁾ s annak közelebbi szabályozása is lényegileg a K. T. szabályainak felel meg. Ez áll:

1. a megtartási jog feltételeire nézve [V. T. 108. §.]. Altalában a váltóbirtokos is adósának csak azon pénzeire,³⁾ ingóságaira és értékpapirjaira⁴⁾ élhet megtartási joggal, melyek jogszerű uton tényleges birtokába, vagy rendelkezése alá kerülnek

¹⁸⁾ V. ö. 1840. V. T. I. r. 193. §. is. Ennek megfelelőleg a kereset is nem a csődbírósághoz, hanem a váltóbírósághoz tartozik, bár a kézbesítések a tömeggondnok kezeihez történnek. L. Velj. 7. §. 2. bek.

¹⁹⁾ A váltó kiszolgáltatása a váltójog általános elvei értelmében szükséges. V. ö. fent 54. §.

²⁰⁾ L. kifejezetten 1840. V. T. I. r. 196. §.

¹⁾ A V. T. mindkét kifejezést használja; az előbbi az alfejezet feliratában és az egyes rendelkezéseknél, az utóbbit a fejezet feliratában.

²⁾ V. ö. K. T. 309., 310. §§. és hozzá Szerző id. m. II. 138. §., melyből a következő tárgyalás kiegészítendő. Hasonló természetű megtartási jogot azonban már az 1840. V. T. I. r. 198. §-a is adott.

³⁾ Pénz mint egyedi dolog, nem mint összeg. Utóbbi esetben beszámításnak van helye. V. ö. Szerző id. h. 7. j.

⁴⁾ Váltók is. V. ö. Szerző id. h. 8. j.

[1. bek.].⁵⁾ Rendszerint továbbá a váltói megtartási jog is lejárt váltóbeli követelést tételez fel s nem gyakorolható abban az esetben, ha az említett tárgyak akár az adós, akár egy harmadik által az átadás előtt vagy átadás alkalmával meghatározott rendelkezés mellett kerülnek a hitelező birtokába [2. bek.].⁶⁾ Kivételesen azonban a váltóbirtokos is élhet le nem járt követelésre nézve megtartási joggal, de szintén csak akkor, ha az adós csőd alá került, vagy ha az ellene valamely pénzbeli tartozás miatt megkísérlett valamely végrehajtás sikertelen maradt [3. bek.].⁷⁾ Ez esetben az adós utasítása, vagy a határozott rendelkezés szintén nem zárja ki a megtartási jog gyakorlását, feltéve, hogy az érintett ténykörülmények a tárgyak átadása után következtek be, vagy a hitelező azokról a tárgyak átvétele után értesült [4. bek.];⁸⁾

2. a megtartási jog gyakorlásának módját illetően, a mely szintén nemcsak arra szorítkozik, hogy a váltóbirtokos az adós dolgait visszatartsa, hanem az azokból való kielégítésre is irányul. A váltóbirtokos is azonban a megtartási jog gyakorlása előtt az adóst azonnal értesíteni tartozik [V. T. id. §. 5. bek.]⁹⁾ s a kielégítést szintén csak a kereset útján követelheti.¹⁰⁾ Az ez által érvényesített megtartási jogról kimondja egyuttal a törvény, hogy az hatályára nézve a kézi záloggal egyenlő [V. T.

⁵⁾ A K. T. 309. §. némileg szűkebb, a mennyiben az »adós akaratával« követeli a birtokba jutást. V. ö. *Szerző* id. h. 10. j.

⁶⁾ V. ö. K. T. 309. §. 2. mond. A »rendelkezés« értelméről l. *Szerző* id. h. 14. j.

⁷⁾ A K. T. 309. §. 2. bek. még a »fizetés megszüntetést« is említi. Ennyiben a váltói megtartási jog szűkebb.

⁸⁾ V. ö. K. T. 309. §. 2. bek. 2. mond. s különösen a megtartási jog viszonyára nézve a csődnyitáshoz: *Szerző* id. h. 15. j.

⁹⁾ V. ö. K. T. 310. §. 1. bek. Az értesítés nem képezi feltételét a keresetnek, a mulasztás csak kártérítésre kötelez. V. ö. *Szerző* id. h. 21. j.

¹⁰⁾ A kereset nem a követelés megítélésére, hanem a kielégítés megengedésére irányul, bár a kettő össze is kapcsolható, v. ö. *Szerző* id. h. 24. j., s a Velj. 3. §. 3. pontja értelmében szintén váltóeljárásra tartozik, és pedig a 7. §. értelmében azon váltóbíróshoz, melynél a megtartási jog alapjául szolgáló váltó bepereltetett, vagy ha ez nem történt, ahhoz, mely a beperlés esetében illetékes volna, a mi akkor is áll, ha a váltóadós időközben csőd alá került. — A kereset helyett a megt. jog elsőbbségi bejelentés útján is érvényesíthető. V. ö. *Plósz* 491. l. 11. j., *Szerző* id. h. 25. j. *Ellenk.* C. 1065/98. (P. T. 36., 86. l.).

109. §.], a mi azonban csak az ítéletileg megállapított megtartási jogra nézve értendő, s különösen azt jelenti, hogy a váltóbirtokos annak alapján a megtartott tárgyakból ugyanazon kedvezmények mellett elégitheti ki magát, melyeket a V. T. a zálogjogra nézve állapít meg.¹¹⁾

¹¹⁾ V. ö. kifejezetten 1840. V. T. I. r. 198. §. 2. bek., a mely a szóban forgó rendelkezésnél mintául szolgált. L. *Plósz* is 490. l., *Apáthy* 241. l., **C.** 2401/98. (D. III. f. 11., 301. l.). Mielőtt a megtartási jog ítéletileg megállapított volna, az csak személyes természetű, nem dologi jog, ennyiben tehát a zálogjogtól lényegesen különbözik. V. ö. *Szerző* id. h. 3. j.

HARMADIK RÉSZ.

A SAJÁT VÁLTÓ.

91. §.

A saját váltó kellékei. Telepített saját váltó.

A saját váltó lényeges kellékeire nézve csak abban különbözik az idegen váltótól, hogy nem birván utalványi alakkal, hanem egyenes fizetési ígéretet tartalmazván (l. fent 2. §.), nem három, hanem csak két személy megjelölését követeli. Annak a személynek, a ki az idegen váltónál a fizetés teljesítésére utasítatik, vagyis az intézményezettnek megjelölése, a saját váltónál elesik. Ehhez képest a saját váltónak nem nyolcz, hanem csak hét lényeges kelléke van, és pedig:

1. a váltó elnevezés magában a váltó szövegében, vagy ha az nem magyar nyelven állíttatott ki, annak a nem magyar nyelven megfelelő kifejezés;

2. a fizetendő pénzösszeg kitétele. Ha az összegben felül járulékok köttetnek ki, ezen kikötés itt is nem létezőnek tekintetik;

3. azon személy vagy cég megnevezése, melynek részére vagy rendeletére a fizetés teljesítendő (rendelvényes);

4. a fizetés ideje, mely ugyanazon módon határozható meg, mint az idegen váltónál;

5. a kibocsátó név- vagy cég-aláírása;

6. a kiállítás helyének, évének, hónapjának és napjának kitétele [V. T. 110. §.].

Ezeken kívül a saját váltónál is szükséges:

7. a fizetési hely, úgy azonban, hogy ha külön fizetési hely kijelölve nincsen, a kiállítási hely fizetési helynek s egyszersmind a kibocsátó lakhelyének tekintendő [V. T. III. §.].¹⁾ Ha a kiállítási helytől különböző fizetési hely van kijelölve, telepített saját váltó forog fenn,²⁾ melynél vagy maga a kibocsátó teljesíti a fizetést, vagy a kibocsátó szintén külön telepest jelöl ki.

Egyebekben úgy általában a saját váltó, mint a telepített saját váltó kellékeiről ugyanaz áll, mint az idegen közönséges és telepített váltó kellékeiről.³⁾ Személyazonosság azonban a kibocsátó és rendelvényes között, miként az idegen váltónál (saját rendeletre szóló váltó) a saját váltónál nem lehetséges.⁴⁾ Vajjon a saját

¹⁾ Ez megfelel az idegen váltó hasonló szabályának az intézvénnyezett neve melletti helyre vonatkozólag. L. V. T. 3. §. 7. pont és fent 27. §. A kiállítási hely azonban szintén csak annyiban tekintetik a kibocsátó lakhelyéül, a mennyiben a kibocsátó lakhelyén teljesítendő váltóbeli cselekvényekről van szó. Ellenben pl. a kibocsátó váltóképessége szempontjából a valóságos lakhely irányadó. V. ö. német birod. kftsz. 1878. máj. 3. hat. (Entsch. 23., 388. l.).

²⁾ A telepített idegen váltó fogalmának megfelelőleg telepített saját váltó voltaképen az, melynél a fizetési hely a kibocsátó lakhelyétől különbözik. Azonban a V. T. 111. §. a kiállítás helyét tekintvén a kibocsátó lakhelyének, egyedül a kiállítás helyétől való különbség határoz. Ha a kibocsátó lakhelye a kiállítás helyétől tényleg különbözik is, s bár a különböző lakhely a váltóból ki is tűnik, az mégsem tekintetik váltójogilag lakhelynek, s azért a kiállítási mint fizetési helylyel szemben nem alapít meg telepített saját váltót.

³⁾ V. ö. fent 19—28. §§. Alkalmazást nyer a saját váltóra különösen a fizetendő összeg többszörös megjelölése közti eltérésre vonatkozó szabály (V. T. 4. §., l. fent 22. §.), melyre a V. T. 112. §. 1. pontja kifejezetten is utal. De a többszörös fizetési helyre vonatkozó szabály is (V. T. 3. §. 7. pont, l. fent 27. §.), ha több külön fizetési hely van kitéve, bár a törvény erre kifejezetten nem utal. L. *Plósz* is 112. l.

⁴⁾ Ez világosan kitűnik abból, hogy V. T. 112. §-a a saját rendeletre szóló váltóra vonatkozó 5. §-t nem veszi át. V. ö. *Plósz* is 112. l. A skandináv V. T. 95. §. kifejezetten mondja ki. Ellenk. nézetet a német vrszb. hasonló utaláshiánya daczára: *Thöl* 635. l., *Volkmar-Löwy* 46., 360. l. *Kuntze* 121. l., *Lehmann* 351. l. De l. ezek ellen különösen *Grünhut* I. 427. l. és német birod. kftsz. 1872. szept. 27. és 1875. febr. 23. hat. (Entsch. 7., 193. l. és 16., 148. l.). Annyi azonban áll, hogy magában véve semmi sem szól a saját rendeletre szóló saját váltó ellen, a mely forgatás esetében épugy szülhet jogi hatásokat, mint a saját rendeletre szóló intézvénnyezett saját váltó. V. ö. fent 29. §. IV. Az angol V. T. 83. cz. kifejezetten elismeri.

váltó határozottan mint ilyen van-e megjelölve, vagy a lényegét képező egyenes fizetési ígéret csak a váltó tartalmából tűnik-e ki? a saját váltó fogalmának megállapítására nézve közömbös.⁵⁾

92. §.

A saját váltóból eredő jogviszonyok.

I. Az a körülmény, hogy a gyakorlatban tulnyomóan az idegen váltó használtatik, míg a saját váltó csak kivételesen fordul elő, magával hozta, hogy a V. T. az egyes váltójogi viszonyokat az idegen váltóra vonatkozólag szabályozta, a saját váltónál pedig beírta azzal, hogy az idegen váltónál felállított azon szabályokra, melyek reá is alkalmazhatók, egyszerűen utaljon s azonfelül csak a saját váltónál előforduló eltéréseket állapítsa meg.¹⁾ Ezek az eltérések épen abból származnak, hogy a saját váltónál nincs külön intézményezett mint fizető kijelölve, hanem maga a kibocsátó az egyenes fizető, a ki egyuttal a fizetésre nem külön elfogadás alapján,²⁾ hanem már a kibocsátói aláírásnál fogva van kötelezve. Ehhez képest, a míg egyfelől az idegen váltóra vonatkozó mindazon intézkedések, melyek az intézményezettre és az elfogadásra vonatkoznak, a saját váltóra nem nyerhetnek alkalmazást; másfelől a kibocsátó nemcsak mint a váltó teremtetője szerepel, úgy hogy mint viszkereseti adós volna felelős, hanem mint főadós az idegen váltó intézményezettjével, illetve elfogadójával egyenlő jogi elbánás alá esik. Minden más tekintetben az idegen váltóra vonatkozó szabályok a saját váltóra elvileg

⁵⁾ V. ö. fent 29. §. III. és C. 1065/87. (D. Uj f. 19., 194. l.), melyben a saját váltó megállapított, jöllehet az idegen váltóúrlapon elforduló »fizessen Ön« kitétel és tudósítási záradék meghagyatott. Kétség esetéről l. fent 19. §. 10. jegyz.

¹⁾ Ez többnyire a külföldi törvényhozások, így nevezetesen az e részben is mintául szolgált francia *Code de com.*, továbbá a német vrszb., a belga V. T., a hollandi K. T., a skandináv V. T., a svájci köt. jog, az angol V. T., a spanyol, portugalli és szerb K. T. rendszere. Kivételt képez az olasz és a román K. T., melyek épügy mint nálunk az 1840. évi V. T. s az Apáthy-féle Tervezet és Min. javasl. (l. fent 12. §. III.), az idegen és saját váltót kapcsolatosan szabályozzák.

²⁾ Előfordul néha, hogy a saját váltó kibocsátója elfogadási nyilatkozatot is vezet a váltóra. De ez fölösleges.

egyenlően alkalmazandók s legfelebb még egyes tételes kivételek léteznek.

II. Az idegen váltóra vonatkozó azon intézkedések, melyek az előadottak szem előtt tartásával a saját váltóra is kiterjednek, a **V. T. 112. §**-ában részletesen vannak megjelölve³⁾ és a következők:

1. a V. T. 4. és 6. §§-ai a váltó külalakjára;
2. a 8—16. §§. a váltóforgatmányra és engedményre;
3. a 19—20. §§. a lát után szóló váltók bemutatására azon különbséggel, hogy a bemutatásnak a kibocsátónál kell történnie;⁴⁾
4. a 29. §. a biztosítási viszkeresetre azon különbséggel, hogy az a kibocsátónál hiányzó biztonság miatt követelhető;⁵⁾
5. a 30—40. §§. a lejáratra és fizetésre azon különbséggel, hogy a váltóösszeg letéteményezése a kibocsátó által eszközölhető;
6. a 41. és 42., valamint a 45—55. §§. a fizetési viszkeresetre;⁶⁾
7. a 61—64. §§. a névbecsülési fizetésre;⁷⁾

³⁾ Hasonlag francia *Code de com.* 187. cz., német *vrszb.* 98. cz., svájcz *köt. jog* 827. cz., belga V. T. 83. cz., hollandi K. T. 209. cz., szerb K. T. 164. §.; míg a skandináv V. T. 95. §., az angol V. T. 89. cz. és a spanyol K. T. 531. cz. megfordítva azokat az intézkedéseket sorolja fel, melyek a saját váltóra nem alkalmazhatók, a mi minden esetre egyszerűbb. Még rövidebben csinálja a portugalli K. T. 343. cz., mely mindazon intézkedések alkalmazását rendeli, melyek a saját váltó természetével nem ellenkeznek.

⁴⁾ A bemutatás alatt itt az elfogadás végetti bemutatás még kevésbé értendő, mint az idegen váltónál, minthogy a saját váltónál elfogadás nincs. V. ö. fent 40. §. A V. T. 20. §-ában a bemutatás és óvás elmulasztása esetére megállapított következmények tekintetében a saját váltó kibocsátója az elfogadóval egyenlő, tehát reá a 2. bek. alkalmazandó. V. ö. *Rehbein* 157. l., *Plósz* 261. l.

⁵⁾ Elfogadás hiánya miatti bizt. viszkeresetnek a saját váltónál nincs helye.

⁶⁾ De a kibocsátó itt nem értendő, mert ő nem viszkereseti, hanem egyenes adós. L. még alább.

⁷⁾ A névbecsülési elfogadásra vonatkozó szabályok nincsenek kiterjesztve. Ez helyes az elfogadás hiánya miatti biztosítási viszkereset szempontjából, a mely a saját váltónál nem létező, nincs is szükség azt névbecsülési elfogadással elhárítani. Ellenben a biztonság hiánya miatti biztosítási viszkeresetnek a saját váltónál is helye lévén, erre az esetre a névbecsülési elfogadás sem lehet kizárva, a mi a 4. pontnak a 29. §-ra való

8. a 66—69. §§. a váltókezességre azon különbséggel, hogy ha nincs kitéve kiért vállaltatott a kezesség, ez a kibocsátóért vállaltnak tekintetik;⁸⁾

9. 74—76. §§. a váltó-másolatokra;⁹⁾

10. a 77—83. §§. az elveszett és hamis váltókra, azon különbséggel, hogy az 78. §. esetében a fizetés a kibocsátó által teljesítendő;¹⁰⁾

11. a 85—109. §§. intézkedései, a mennyiben a váltóelévülés általános elveire,¹¹⁾ a forgatók elleni viszkereseti jogok elévülésére, a váltóhitelezők kereseti jogaira,¹²⁾ a külföldi törvényhozásra, a bemutatás és egyéb váltójogi cselekmények helyére és idejére, a hiányos aláírásokra, valamint a zálog- és visszatartási jogra vonatkoznak.

III. A saját váltó kibocsátójának az idegen váltó elfogadjával egyenlő főadói állásából következik különösen:

1. hogy a fizetési viszkereset fentartására szükséges bemutatásnak és óvásnak a kibocsátónál kell történnie. Kivétel a telepített saját váltó, a mely, épügy mint a telepített idegen váltó, a telepesnél mutatandó be, ha ugyan külön telepes meg van jelölve,

utalásából is kitűnik, a melyben a szükségbeli utalványról is említés tétetik. V. ö. *Renaud* 235. l., *Hoffmann* 651. l., *Lehmann* 473. l., *Grünhut Zeitschr.* 20., 50. l. és W.-R. II. 482. l., *Plósz* 354. l. Ellenk. *Hartmann* 423. l., *Goldschmidt System* 285. l., *Dernburg* 848. l. A svájcz i köt. jog 827. cz. 8. pont a biztonság hiánya miatti névb. elfogadásra kifejezetten utal.

⁸⁾ Természetesen az együtthaláírássra vonatkozó szabályok (l. fent 70. §.) is alkalmazandók a saját váltóra.

⁹⁾ A másolatokra vonatkozó szabályok nincsenek kiterjesztve a saját váltóra, egyrészt azért, mert a kényelmi cél, hogy t. i. az egyik példány elfogadásra küldetik, a másik pedig forgattatik, a saját váltónál nem lehetséges, másrészt, mert a saját váltó kibocsátója a kötelezettség minősége tekintetében egyenlő lévén az idegen váltó elfogadjával, époly kevésbé irhat alá több példányt, mint az utóbbi, illetőleg szintén mindegyik példányból felelős. V. ö. fent 72. §., *Lehmann* 336., 400. l., *Canstein* 196. l., *Rehbein* 156. l., *Grünhut Zeitschrift* 21., 33. l. és W.-R. II. 329. sk. l.; nálunk *Plósz* 123. l.

¹⁰⁾ A törvény a 77. §-ra utal, de ez nyilván hibás, tekintve hogy az elfogadó szóban forgó fizetési kötelezettsége nem ebben, hanem a 78. §-ban van említve.

¹¹⁾ Beleértve a szintén idézett 90. §-ban szabályozott gazdagodási keresetet.

¹²⁾ Értve úgy az egyetemlegességre (91-ik §.) mint a kifogásokra (92—94. §§.) vonatkozó szabályokat.

ellenkező esetben a bemutatásnak szintén a kibocsátónál, bár a telep helyén, kell történnie. Ugyanott veendő fel az óvás is, ha a fizetés nem teljesítettett [V. T. 113. §.];¹³⁾

2. hogy a kibocsátó elleni váltókereset fentartására a váltót lejáratkor óvatolni nem szükséges. Kivétel e tekintetben is a telepített saját váltó, mely, ha a telepesnél kellő időben nem óvatoltatik, a váltóbirtokos nemcsak a forgatók elleni viszkeresetét, hanem a kibocsátó elleni váltókeresetét is elveszti. Ha azonban telepesként külön személy megnevezve nincsen, vagy a telepes egyszersmind váltóbirtokos, a kibocsátó elleni váltókereset fentartására époly kevésbé kell óvás, mint a telepített idegen váltónál az elfogadó elleni váltókereset fentartására [V. T. id. 113. §. 2. és 3. bek.];¹⁴⁾

3. hogy a saját váltó kibocsátója elleni váltójogi igények a váltó lejárat napjától számítandó három év alatt évülnek el [V. T. 114. §.].¹⁵⁾

¹³⁾ V. ö. az idegen váltóra nézve V. T. 43. §. és fent 44. §. III. 56. §. III.

¹⁴⁾ V. ö. V. T. 44. §. és fent 44. §. III.

¹⁵⁾ V. ö. V. T. 84. §. és fent 78. §.

FÜGGELEK.

I.

1876 : XXVII. törvénycikk a váltótörvényről.

I. RÉSZ.

Váltóképesség.

1. §. Szenvedő váltóképességgel bir mindenki, a ki terhes szerződések jogérvényesen köthet.

Nem teljeskoruak szenvedő váltóképességgel csak az esetben birnak, ha önállóan ipart üznek. (1872 VIII. 2.)

Nők, az 1874 XXIII. t.-cz. 2-ik §-a által szabályozott teljeskorúság esetében is — a mennyiben önálló ipart nem üznek — csak a 24-ik életév betöltésével nyernek szenvedő váltóképességet.

2. §. Ha a váltón oly személyek nyilatkozatai fordulnak elő, a kik szenvedő váltóképességgel nem birnak, e körülmény a többieknek érvényesen kötelezettségeire befolyással nincsen.

II. RÉSZ.

Az idegen váltóról.

I. Az idegen váltó kellékei.

3. §. Az idegen váltó lényeges kellékei :

1. a váltó elnevezés magában a váltó szövegében, vagy ha az nem magyar nyelven állittatik ki, annak a nem magyar nyelven megfelelő kifejezése ;

2. a fizetendő pénzösszeg kitétele. Ha az összegben felül járulékok köttetnek ki, az ily kikötés nem létezőnek tekintetik ;

3. a rendelvevényes (intézvényes) vagyis azon személy vagy cég megnevezése, melynek részére vagy rendeletére a fizetés teljesítendő ;

4. a fizetés ideje, mely az egész váltóösszegre nézve csak egy és ugyanaz lehet. A fizetési idő csak határozott napra, látra (bemutásra, tetszésre), lát vagy kelet után bizonyos időre, vagy valamely vásárra szólhat ;

5. a kibocsátó (intézkényező) név- vagy cég-aláírása;

6. az intézkényezettnek, vagyis azon személynek vagy cégnek megnevezése, mely által a fizetés teljesítendő;

7. a fizetés helye. Az intézkényezett neve vagy cégje mellett előforduló hely, ha magán a váltón külön fizetési hely kijelölve nincsen, fizetési helynek és egyszersmind az intézkényezett lakhelyének is tekintendő. Ha több hely van a váltón kijelölve, fizetési helynek az első tekintetik;

8. a kiállítás helye, éve, hónapja és napja.

4. §. Ha a váltóban a fizetendő pénzösszeg betűkkel és számokkal van kifejezve, eltérés esetében a betűkkel kiirt összeg érvényes.

Ha az összeg akár betűkben, akár számokban többször van kifejezve, eltérés esetében a kisebb összeg tekintendő érvényesnek.

5. §. A kibocsátó rendkívényesként önmagát is megnevezheti (saját rendeletére szóló váltó) és a mennyiben a fizetés nem a kiállítás helyén teljesítendő, intézkényezettként önmagát is kijelölheti (intézkényezett saját váltó). Az ily váltók minden tekintetben az idegen váltó foganatjával birnak.

6. §. Oly okiratból, melyen a váltó lényeges kellékeinek (3. §.) valamelyike hiányzik, váltójogi kötelezettség nem származik.

Az ily okiratra vezetett nyilatkozatok váltójogi hatálylyal nem birnak.

A lényeges kellék hiányával egyenlőnek tekintendő, ha az a váltón szándékosan töröltetett ki.

A megtörtént törlés, az ellenkezőnek bebizonyításáig, szándékosnak vélelmeztek.

II. A kibocsátó.

7. §. A kibocsátó a váltó elfogadásáért és kifizetéséért váltójogilag felelős.

III. A forgatmány.

8. §. A rendkívényesnek jogában áll a váltót forgatmány útján másra átruházni.

Ha azonban a kibocsátó a váltó átruházását e szavakkal: »nem rendeletre«, vagy más hasonértelmű kifejezéssel megtiltotta, a forgatmánynak váltójogi hatálya nincsen.

9. §. A forgatmány által a váltóból eredő összes jog, különösen a tovább forgathatás joga is, a forgatmányosra átruháztatik. A váltó a kibocsátóra, az intézkényezettre, elfogadóra vagy valamelyik korábbi forgatóra is érvényesen átruházható és azok bármelyike által ismét tovább forgatható.

10. §. A forgatmány a váltónak vagy a váltó másolatának hátára, vagy a váltóhoz vagy a másolathoz csatolt lapra (toldatra) vezetendő és akkor is érvényes, ha a forgató pusztán nevét vagy cégét vezeti a váltó vagy a másolat hátára vagy a toldatra (üres hátírat.)

11. §. Minden váltóbirtokosnak jogában áll a váltón levő üres forgatmányokat kitölteni, vagy a váltót e kitöltés nélkül újabb forgatmánynyal tovább forgatni.

12. §. A forgató a váltó minden későbbi birtokosának az elfogadás és kifizetésért váltójogilag felelős.

Ha azonban a forgató forgatmányához ily megjegyzést: »szavatosság nélkül«, »kötelezettség nélkül« vagy valamely hason értelmű kikötést csatolt, a forgatmány alapján őt kötelezettség nem terheli.

13. §. Ha a forgatmányban a továbbadás ezen szavakkal: »nem rendeletre«, vagy más hasonló értelmű kifejezéssel megtiltatott, a forgatmányost követőknek a tilalmat használó forgató ellen viszkerezetük nincsen.

14. §. Ha a váltó a fizetés hiánya miatti óvás felvételére rendelt határidő eltelte után forgattatik, a forgatmányos a forgatónak jogaiba lép.

Maga a forgató ezen esetben váltójogilag kötelezve nincsen.

15. §. Ha a forgatmányhoz ezen megjegyzés »behajtás végett«, »meghatalmazásul«, vagy más, a meghatalmazást kifejező megjegyzés csatoltatik, a forgatmány a váltó tulajdonát át nem ruházza; azonban a forgatmányos a váltó-összeget felveheti, óvással élhet, forgatója előzőjét a fizetés meg nem történtéről értesítheti, a ki-nem-fizetett váltót beperelheti és a letett váltó-összeget felveheti.

Az ily forgatmányos jogait hasonló forgatmánynyal másra is átruházhatja; ellenben nem áll jogában a váltót tulajdonilag még az esetben sem átruházni, ha a meghatalmazási forgatmányban ezen kifejezés: »vagy rendeletére« foglaltatik.

IV. Engedmény.

16. §. A váltóból eredő jogok engedmény útján is átruházhatók oly hatályal, hogy az engedményes jogait az elfogadó és az engedményező előzői ellen váltói uton érvényesítheti.

Az engedményt, ép úgy mint a hátíratot, magára a váltóra vagy annak másolatára, vagy a váltóhoz avagy a másolathoz csatolt lapra (toldatra) kell vezetni.

V. Elfogadás végetti bemutatás.

17. §. A váltóbirtokosnak jogában áll a váltót — a vásári váltók kivételével — elfogadás végett az intézvényezettnek lejáratig bármikor bemutatni és az elfogadás nem teljesítése esetében óvással élni. Ellenkező megállapodásnak váltójogi hatálya nincsen.

A váltó pusztá birtoka jogot ad az elfogadás végetti bemutatásra és az elfogadás nem teljesítése esetében a váltó óvatolására.

18. §. A hazai vásárookra szóló váltók a vásár tartama alatt, a 35. §-ban foglalt fizetési határidőig, elfogadás végett bármikor bemutatathatók.

19. §. A lát után bizonyos időre fizetendő váltókat, a forgatók s a kibocsátó elleni viszkereset különben elvesztésének terhe alatt, a váltóban foglalt különös meghagyáshoz képest, ilyenek nem léteben pedig a kiállításától számítandó két év alatt kell elfogadás végett bemutatni.

Ha az ily váltón valamelyik forgató forgatmányában különös bemutatási határidőt jelölt ki, az ő váltójogi kötelezettsége megszűnik, ha a váltó a kijelölt határidő alatt elfogadás végett be nem mutatattatik.

20. §. Ha a lát után bizonyos időre fizetendő váltó elfogadása kieszközölhető nem volt, vagy ha az intézvényszerzett az elfogadás keltezését megtagadja, a váltó-birtokos, a forgatók és a kibocsátó elleni viszkereset elvesztésének terhe alatt, a váltónak kellő időben történt bemutatását a 19. §-ban érintett idő alatt felvett óvással igazolni tartozik. Az óvatolás napja ily esetben bemutatási napnak tekintetik.

Ha az óvás felvétele elmulasztatott, azon elfogadóra nézve, ki az elfogadást nem keltezte, a váltó lejáratát a bemutatási határidő utolsó napjától számítatják.

VI. Az elfogadás.

21. §. Az elfogadást magára a váltóra kell ráírni.

Minden, a váltóra vezetett s az intézvényszerzett által aláírt nyilatkozat feltétlen elfogadásnak tekintetik, a mennyiben abban világosan kifejezve nincsen, hogy az intézvényszerzett az elfogadást vagy általában nem, vagy csak bizonyos megszorításokkal kívánta teljesíteni.

Feltétlen elfogadásnak tekintetik az is, ha az intézvényszerzett nevét vagy czégnjét, minden hozzáadás nélkül, a váltó előlapjára írja. A megtörtént elfogadást visszavonni nem lehet.

22. §. Az intézvényszerzett az elfogadást a váltóban kitett összeg egy részére szoríthatja; minden más megszorítás az elfogadás teljes megtagadásának tekintetik. Az elfogadó azonban ily esetben is nyilatkozatának tartalma szerint váltójogilag felelős.

23. §. Az intézvényszerzett az elfogadás alapján az elfogadott összegnek lejáratkor leendő kifizetéséért váltójogilag felelős.

Az elfogadás az intézvényszerzettet a kibocsátó irányában is váltójogilag kötelezi; ellenben az intézvényszerzettet elfogadása alapján a kibocsátó ellen váltójogi kereset nem illeti.

24. §. Ha a váltón az intézvényszerzett lakhelyétől különböző fizetési hely van kijelölve és a váltón még kitüntetve nincsen, hogy a fizetés ki által lesz teljesítendő, az intézvényszerzett az elfogadás alkalmával telepest kijelölni jogosítva van. Ha ez meg nem történt, az tételeztetik fel, hogy az intézvényszerzett maga kívánja a telep helyén a fizetést teljesíteni.

A telepített váltó kibocsátója az elfogadás végetti bemutatást a váltón megrendelheti.

E meghagyás teljesítésének elmulasztása a kibocsátó és a for-
 gatók elleni viszkereset elvesztését vonja maga után.

VII. Biztosítási viszkereset.

1. Elfogadás hiánya miatt.

25. §. Ha az elfogadás általában nem, vagy megszorítással, avagy nem az egész összegre történt, a váltóbirtokos, a felvett óvás kiadása mellett, a kibocsátótól s a forгатóktól biztosítást követelhet arra nézve, hogy a váltóban kitett, illetőleg az el nem fogadott összeg az el nem fogadásból keletkezett költségekkel együtt lejáratkor ki fog fizettetni.

A biztosítás módját és mennyiségét az érdekelt felek egyetértőleg maguk állapíthatják meg; ha azonban e tekintetben meg nem egyezhetnek, a biztosítandó összeg a bíróságnál készpénzben leteendő.

26. §. Az elfogadás hiánya miatt felvett óvás birtoka minden előzőt feljogosít arra, hogy bármelyik előzőjétől váltói kereset után biztosítást követelhessen.

A váltó bemutatása s annak igazolása, hogy a viszkereső azoknak, kik utána következnek, biztosítást adott, nem szükséges.

27. §. Az adott biztosíték nemcsak a viszkeresőnek, hanem azoknak is, kik a biztosítékot nyújtó fél után következnek, fedezetül szolgál, ha ők a biztosítást nyújtó ellen biztosítási viszkeresetet indítanak. Ezek nagyobb biztosítékot csak az esetben követelhetnek, ha az adott biztosítás módja vagy mennyisége ellen alapos kifogást tehetnek.

28. §. A biztosíték visszaadandó:

1. ha a váltó utólagosan teljesen elfogadtatik;
2. ha az előző ellen, ki a biztosítást adta, a váltó lejártától számítva egy év alatt fizetési viszkereset nem indítatik;
3. ha a váltó kifizettetik, vagy ha a biztosítást adónak váltójogi kötelezettsége megszűnik.

2. Biztonság hiánya miatt az elfogadónál.

29. §. Ha a váltó egészben vagy részben elfogadtatott, biztonság hiánya miatt viszkeresetnek csak akkor van helye:

1. ha az elfogadó csőd alá jutott;
2. ha az elfogadó ellen a váltó elfogadása, illetve kiállítása után valamely pénzbeli tartozás miatt a végrehajtás siker nélkül megkísértetett.

Ezen esetekben a váltóbirtokos és minden forгатó, ha óvással igazolja, hogy az elfogadótól biztosítást nem nyert s hogy az elfogadás a váltón kijelölt szükségbeli utalványozottak által nem teljesítettett, úgy az előzőktől mint magától az elfogadótól biztosítást követelhet.

A biztosítás módjára és hatályára nézve a 25. §. 2. pontja és a 27. §. megfelelően alkalmazandó.

A biztosíték a 28. §. 2. és 3. pontja esetében, valamint akkor is visszaadandó, ha a váltó a netaláni szükségbeli utalványozott által utólagosan elfogadtatott.

Az előzők az általuk adott biztosítékot azon esetben is visszakövetelhetik, ha az elfogadó utólag teljes biztosítást nyújt.

A váltó pusztá birtoka oly meghatalmazásnak tekintendő, melynek alapján az 1. és 2-ik pont alatti esetekben, az elfogadótól biztosítást követelni s annak megtagadása esetében óvással élni lehet.

VIII. A váltókötelezettség teljesítése.

1. Fizetési határnap.

30. §. Ha a váltó kifizetésére meghatározott nap van kijelölve, a lejárat e napra esik.

Ha a fizetési nap valamely hó közepére tüzetett ki, a váltó azon hó 15-én jár le; ha pedig a fizetés valamely hó elejére vagy végére tüzetett ki, a lejárat ugyanazon hó első, illetőleg utolsó napjára esik.

Ha a fizetési időben a nap és hó mellett az év hiányzik, azon év értendő, melyben a váltó kiállítatott; ha azonban a fizetési nap azon évben már eltelt, a lejárat a legközelebbi évre esik.

31. §. A látra szóló váltók a bemutatáskor járnak le. Ily váltókat, a forgatók s a kibocsátó elleni viszkereset elvesztésének terhe alatt, a váltóban foglalt különös meghagyáshoz képest, ilyenek nem léteben pedig a kiállítástól számítandó két év alatt kell fizetés végett bemutatni.

Ha a látra szóló váltón valamelyik forgató forgatmányában különös bemutatási időt jelölt ki, annak váltói kötelezettsége megszűnik, ha a váltó e határidő alatt be nem mutatattatik.

32. §. Azon váltókra nézve, melyek lát vagy kelet után bizonyos időre szolgálnak, a lejárat kiszámítása iránt következő határozatok szolgálnak irányadóul:

1. ha a határidő napokban állapított meg, a lejárat a határidő utolsó napjára esik: e határidőbe azon nap, melyen a kelet utánra szóló váltó kiállítatott, vagy a lát utánra szóló elfogadás végett bemutatott, nem számítatik be;

2. ha a határidő hetekben, hónapokban vagy több hónapra terjedő időszakban, évben, félévben vagy évnegyedben állapított meg, a lejárat a fizetési idő hetének vagy hónapjának azon napjára esik, mely elnevezésénél vagy számánál fogva a kiállítás, illetőleg a bemutatás napjának megfelel; ha pedig e nap a fizetési hóban hiányzik, a lejárat e hó utolsó napjára esik;

3. félhónap alatt mindig 15 nap értetik.

Ha a határidő egy vagy több egész s egy fél hóban állapított meg, a félhónap mindig a határidő végén számítandó.

33. §. A fizetést a fizetési napon déli 12 óráig kell teljesíteni.

34. §. Ha a kelet utánra szóló és belföldön fizetendő váltó oly országban állíttatott ki, melyben az ó-időszámítás áll fenn, a nélkül, hogy megjegyeztetett volna, hogy a váltó az új időszámítás szerint kelt, vagy ha a váltó mindkét időszámítás szerint keltezett: a lejárat napja az új időszámítás szerinti naptár azon napjától számíttatatik, mely az ó-időszámítás szerinti kiállítási napnak megfelel.

35. §. A hazai vásárookra kiállított váltók lejárata esik:

1. a vásár napjára, ha ez egy napig tart;
2. a vásár utolsó napjára, ha az egy napnál hosszabb ideig, de legfeljebb 8 napig tart;
3. a vásár nyolczadik napjára, ha a vásár nyolcz napnál tovább tart.

2. Fizetés.

36. §. Forgatott váltóknál a forgatmányos tulajdonosi minősége, a hátiratoknak összefüggő és egész ő hozzá lenyuló láncolata által igazoltatik. Ez összefüggés akkor létezik, ha az első hátirat a rendelvényes nevével, minden későbbi hátirat pedig annak nevével van aláírva, ki a közvetlen megelőző hátiratban mint forgatmányos fordul elő. Ha valamely üres forgatmány után további forgatmány következik, az tételeztetik fel, hogy az utóbbi kiállítója üres forgatmány mellett jutott a váltó birtokába.

A kitörölt forgatmányok a birtokosi minőség megbírlásánál mint nem létezők tekintetnek.

A fizető a hátiratok valódiságát vizsgálni nem tartozik.

37. §. A fizetést a váltóban kitett pénznemben kell teljesíteni.

Ha a váltó a fizetés helyén folyamatban nem lévő pénznemről vagy számolási értékről szól; — a mennyiben a kibocsátó a fizetést a váltóban kitett pénznemben ezen szóval »valósággal«, vagy más hasonló kifejezéssel határozottan ki nem kötötte, a fizetés az országban folyamatban lévő pénznemben teljesítendő, azon folyam szerint, melyben azon pénznem a budapesti érték-tőzsdén a fizetési napot megelőzőleg utolszor jegyzett árfolyamok középáraként mutatkozik.

38. §. A váltóbirtokos a felajánlott részletfizetést vissza nem utasíthatja.

39. §. A váltó-adós csak a nyugtatványozott váltó kiadása mellett köteles fizetni.

Ha részletfizetést tett, csak azt követelheti, hogy az a váltóra feljegyeztessék s neki arról a váltó másolatán nyugtatvány adassék.

40. §. Ha a fizetés a lejáratkor nem követeltetik, az elfogadó, a fizetés hiánya miatt óvás felvételére rendelt határidő eltelte után, a váltó-összeget, a váltóbirtokos veszélyére és költségeire, a bíróságnál leteheti. A letétel érvényességéhez a váltóbirtokos megidéztetése nem szükséges.

IX. Fizetési viszkereset.

41. §. A fizetés hiánya miatt a kibocsátó és a forgatók ellen érvényesíthető viszkereset fentartására szükséges:

1. hogy a váltó fizetés végett bemutatassék;
2. hogy ezen bemutatás és a fizetés nem teljesítése kellő időben felvett óvással igazoltassék.

Az óvás a fizetés napján déli 12 óra után vehető fel, legkésőbb azonban a fizetési napra következő második köznapon kell felvételnie.

42. §. Ha valamelyik előző az óvást ezen kifejezéssel: »óvás nélkül« vagy »költségek nélkül« elengedte, a váltóbirtokos ezen előző ellenében, a váltókereset fentartása végett, óvással élni nem tartozik. Az óvás elengedése azonban a váltóbirtokost azon kötelezettség alól fel nem menti, hogy a bemutatást kellő időben teljesítse. Ha a váltókötelezett, ki az óvást elengedte, a bemutatás kellő időben megtörténtét tagadja: a bizonyítás terhe őt illeti.

Az óvás elengedése az előzőt az óvási költségek megtérítése alól fel nem oldja.

43. §. A telepített váltókat a telepesnél, vagy ha ilyen megnevezve nincs, magánál az intézvényezettnél és pedig a telep helyén kell fizetés végett bemutatni. Ugyanott veendő fel az óvás is, ha a fizetés nem teljesítettett.

Ha a váltó a telepesnél kellő időben nem óvatoltatik, a váltóbirtokos nemcsak a kibocsátó és a forgatók elleni viszkeresetét, hanem az elfagadó elleni váltókeresetét is elveszti.

44. §. Az elfagadó elleni váltókereset fentartására, a 43. §. második bekezdésében említett eset kivételével, óvás felvétele nem szükséges.

Ezen intézkedés kiterjed azon telepített váltókra is, melyeken az intézvényezettől különböző személy telepesként megnevezve nincsen, vagy a telepes egyszersmind a váltó birtokosa.

45. §. A fizetés hiánya miatt óvatolt váltó birtokosa köteles közvetlen előzőjét a váltó ki nem fizetéséről, az óvás felvételétől számítandó két nap alatt írásban értesíteni; e végre azonban elegendő, ha a tudósítás az érintett idő alatt postára adatik.

Minden tudósított előző köteles a tudósítás vételétől számítandó két nap alatt saját közvetlen előzőjét hasonló módon értesíteni.

A váltóbirtokos vagy forgatmányos, ki az értesítést elmulasztja vagy azt nem közvetlen előzőjéhez intézi, az ebből eredő károkat az összes, illetőleg az átugrott előzőknek megtéríteni köteles. Ezen felül elveszti ezen személyek elleni igényét a lejáratról a keresetre hozott bírói határozat kézbesítéseig járó kamatokra és költségekre nézve.

46. §. A kellő időben történt értesítés bebizonyítására elegendő, ha postaigazolvánnyal bizonyittatik, hogy az érdekelt előző részére a meghatározott napon levél adatott fel, kivéve, ha a czimzett fél igazolhatja, hogy a levél mást tartalmazott.

Az értesítés vételének napja hasonlólag postaigazolvánnyal bizonyíttatik.

47. §. Ha valamelyik forgató a váltót a hely megnevezése nélkül adta tovább, ez esetben a fizetés meg nem történtéről a forgató azon legközelebbi előzője értesíthető, ki a váltót a helynek megjelölése mellett ruházta át.

48. §. Minden váltókötelezettnek jogában áll követelni, hogy neki a váltó-összegnek, a kamatoknak és költségeknek lefizetése mellett, a nyugtatványozott váltó s a fizetés hiánya miatt felvett óvás kiadassék.

Ha több váltókötelezett ajánl fizetést, a váltóbirtokos annak ajánlatát köteles elfogadni, kinek fizetése által legtöbbben szabadulnak a kötelezettség alól.

49. §. A fizetés hiánya miatt megóvatolt váltó birtokosa jogosítva van keresetét, illetőleg viszkeresetét, valamennyi váltókötelezett, vagy a váltókötelezettek bármelyike vagy többje ellen szabad választása szerint intézni, a nélkül, hogy a be nem perelték ellen követelési jogát elvesztené.

A váltóbirtokos a forgatmányosok sorrendjéhez kötve nincsen.

50. §. Azon váltóbirtokosoknak, ki a váltót fizetés hiánya miatt óvatoltatta, viszkereseti igényei kiterjednek:

1. a ki nem fizetett váltó-összegre és ennek a lejáratától számítandó 6⁰/₁₀ kamataira;
2. az óvasi s egyéb költségekre;
3. $\frac{1}{3}$ ⁰/₁₀ váltó-dijra.

E tételeket az esetben is felszámíthatja, ha keresetét egyedül az elfogadó ellen intézi.

A fentebbi összegek oly esetben, midőn a viszkeresett a fizetés helyétől különböző helyen lakik, azon közép váltó-árfolyam szerint számítandók, melylyel a fizetés helyéről a viszkeresett lakhelyére intézvényezett látra szóló váltók birnak.

Ha azonban a fizetés helyéről s most érintett helyre váltó-árfolyam nem jegyeztetik, a viszkeresett lakhelyéhez legközelebbi piac árfolyama szolgál irányadóul.

A váltó-árfolyam, a viszkeresett kívánságára, közhitelességű árfolyam-jegyzékkel, vagy két kereskedő bizonyítványával igazolandó.

51. §. Azon forgató, ki a váltót beváltotta, a korábbi forgatóktól, a kibocsátótól és az elfogadótól követelheti:

1. az általa kifizetett összeget, a fizetés napjától számítandó 6⁰/₁₀ kamatokkal együtt;
2. a felmerült költségeket;
3. az $\frac{1}{3}$ ⁰/₁₀ váltó-díjt.

Ezen összegek oly esetben, midőn a viszkeresett más helyen lakik, azon közép váltó-árfolyam szerint fizetendők, melylyel a viszkereső lakhelyéről a viszkeresett lakhelyére intézvényezett látra szóló váltók birnak.

Ha a viszkereső lakhelyéről a viszkeresett lakhelyére váltó-
árfolyam nem jegyeztetik, ez a viszkeresett lakhelyéhez legközelebb
eső piacz középárfolyama szerint számíttatik.

A váltó-folyam igazolására nézve az 50. §. határozatai szől-
gálnak irányadóul

52. §. Az 50. és 51. §§. 1. és 3. pontjaiban foglalt határo-
zatok által nincs kizárva az, hogy a viszkereső a külföldre intézett
viszkeresetében az ott megengedett magasabb tételeket felszámíthassa,
ugyanaz áll jogában a külföldi viszkeresőnek is, ki belföldre intéz
viszkeresetet, azon magasabb tételekre nézve, melyeket kiegyenli-
tenie kellett.

53. §. A viszkeresőnek jogában áll a viszkeresetre, köve-
telése erejéig, viszváltót intézvényszeríteni.

Ez esetben követeléséhez számíthatja a viszváltó értékesítésé-
vel járó alkusz- és netaláni bélyeg-díjakat is.

A viszváltó látra állítandó ki s közvetlenül a viszkeresett
lakhelyére intézvényszerítendő.

54. §. A viszkeresett csak a váltó, az óvás és a nyugtatvá-
nyozott viszkereseti számla kiadása mellett köteles fizetni.

55. §. A forgató, ki az utána következők közül valamelyiket
kielégítette, saját hátiratát és az ezt követő hátiratokat kitörölheti.

X. Közbenjárás.

1. Névbecsülési elfogadás.

56. §. Ha a váltón a fizetési helyre szóló szükségbeli utal-
vány van kijelölve, a váltóbirtokos, ha az elfogadás megtagadtatott,
vagy kieszközölhető nem volt, mielőtt biztosítási viszkeresettel él-
hetne, az óvás felvétele után a váltót elfogadás végett a szükség-
beli utalványozottnak bemutatni tartozik.

Több szükségbeli utalványozott közül annál kell a váltót előbb
bemutatni, kit korábbi előző jelölt ki, ha azonban ez a váltóból ki
nem tűnik, a bemutatás sorrendhez kötve nincsen.

57. §. A váltóbirtokos oly névbecsülési elfogadást, melyet a
váltón mint szükségbeli utalványozott meg nem nevezett személy
ajánl fel, elfogadni nem tartozik.

58. §. A névbecsülő az elfogadás hiánya miatt felvett óvást,
a költségek megtérítése mellett, magának kiadatni s annak függelé-
kében a névbecsülési elfogadást megjegyeztetni tartozik.

Ugyanaz a névbecsültet a történt közbenjárásról az óvás meg-
küldése mellett tudósítani, s e tudósítást az óvatolás napjától szá-
mitandó két nap alatt postára adni tartozik. Ha ezt tenni elmu-
lasztja, az ebből eredő kárért felelős.

59. §. Ha a névbecsülő elfogadásában kitenni elmulasztotta,
hogy az elfogadás kinek érdekében történt, kétség esetében név-
becsültnek a kibocsátó tekintetik.

60. §. A névbecsülő az elfogadás által váltójogi kötelezettséget vállal a névbecsületet követők irányában. E kötelezettsége azonban megszűnik, ha neki a váltó a fizetési napot követő második köznap eltelte előtt fizetés végett be nem mutatatik.

Ha a váltó valamely szükségbeli utalványozott, vagy más közbenjáró által névbecsülésből elfogadtatott, a váltóbirtokost és a névbecsült követőit biztosítási viszkereset nem illeti. A névbecsült s ennek előzői azonban viszkeresettel élhetnek.

2. Né v b e c s ü l é s i f i z e t é s.

61. §. Ha a fizetés hiánya miatt óvatolt váltón, vagy annak másolatán a fizetési helyre szülő utalvány vagy névbecsületi elfogadás létezik, a váltóbirtokos a váltót, a fizetési napra következő második köznap eltelte előtt, a szükségbeli utalványozottaknak, illetőleg a névbecsületi elfogadónak fizetés végett bemutatni s az eredményt a fizetés hiánya miatt felvett óvásba, vagy ennek függelékébe feljegyeztetni tartozik.

Ebbeli mulasztása az utalványozó, illetőleg a névbecsült és az ezt követők elleni viszkereset elvesztését vonja maga után.

62. §. A váltóbirtokos a névbecsülésből ajánlott teljes fizetést, bárkitől származzék is az ajánlat, vissza nem utasíthatja. Ha az ily ajánlatot visszautasítja, viszkeresetét a névbecsült és követői ellen elveszti.

63. §. A névbecsülő a fizetés által a váltóbirtokosnak az elfogadó, a névbecsült, s ennek előzői elleni jogaiba lép; ennél fogva követelheti, hogy neki a váltó s a fizetés hiánya miatt felvett óvás — ez utóbbi a költségek megtérítése mellett — átadassék.

64. §. Több névbecsületi fizetést ajánlók közül elsőség azt illeti, kinek fizetése által legtöbbben szabadulnak a kötelezettség alól.

Azon közbenjáró, ki a váltót kifizeti, jöllehet, hogy más, kit a váltó vagy az óvás tartalma szerint elsőség illetendett, a fizetésre késznek ajánlkozott, nem indíthat viszkeresetet azon forgatók ellen, kik a jogosultabb közbenjáró részéről ajánlott fizetés folytán a kötelezettség alól szabadultak volna.

65. §. A névbecsülő elfogadó, ki a fizetést azért nem teljesítheti, mert a váltót az intézvényszerű vagy más közbenjáró fizette ki, a fizetéstől $\frac{1}{3}$ váltódíj követelhet.

XI. A váltókezeségről.

66. §. A kezeségnek magára a váltóra, vagy annak másolatára, vagy a váltóhoz vagy a másolathoz csatolt toldatra írva és a 3. §. 5. pontja alatt meghatározott módon aláírva kell lennie, különben váltójogi kötelezést nem szül.

67. §. A váltókezeség, mely egyetemleges fizetési kötelezettséget állapít meg, akkor is érvényes, ha az, kiért a kezeség elváltaltatott, szenvedő váltóképességgel nem bír. Ha világosan kitéve

nincsen, hogy a kezesség kiért vállaltatott, ez az elfogadóért, és ha a váltó még elfogadva nincsen, a kibocsátóért vállaltnak tekintetik.

68. §. A váltótulajdonos kötelessége a kezes elleni váltókereseti, illetőleg viszkereseti jog megszerzésére és fentartására mindazokat teljesíteni, melyeket a jelen törvény azon váltókötelezettek elleni kereseti, illetőleg viszkereseti jog fentartására előszab, a kiért a kezesség elvállaltatott.

69. §. Ha a váltót a kezes fizeti ki, ez váltójogi keresetet nyer az ellen, kiért a fizetést teljesítette. A többi váltókötelezettek ellen őt kereseti vagy viszkereseti jog csak annyiban illeti, a mennyiben e jog azt, kiért a fizetést teljesítette, a fizetés esetében hasonlólag illetné.

XII. A váltók többszörözése.

1. Váltó másodlatok.

70. §. Az idegen váltó kibocsátója köteles, a rendelvénys kiváságára, a váltót több egyenlő példányban kiállítani. E példányok a szövegben »első«, »másod«, »harmad« stb. váltónak nevezendők, ellenkező esetben minden egyes példány önálló váltónak tekintetik.

A másodlatok kiállítását a forgatmányos is követelheti, e végett közvetlen előzőjéhez fordulván, ki ismét saját előzőjét keresi meg, míg a megkeresés a kibocsátóhoz kerül. Ez a kiállított másodlatokat az említett módon a forgatmányoshoz juttatja, mely alkalommal a forgatók a másodlatokat eredeti hátirataikkal ellátni tartoznak.

71. §. Ha a váltónak több egyenlő példánya közül valamelyik kifizettetik, ez által a többi példányok erejüket elvesztik.

E tekintetben kivételnek van helye:

1. a forgatóra nézve, ki ugyanazon váltónak több példányát különböző személyekre ruházta át és az oly későbbi forgatókra nézve, kiknek aláírásai a fizetéskor visszamaradt példányokon léteznek. Ezek a vissza nem adott példányokon levő forgatmányaiknál fogva felelősek maradnak;

2. az elfogatóra nézve, ki ugyanazon váltónak több példányát fogadta el. Ez a fizetéskor vissza nem adott példányokon levő elfogadásánál fogva felelős marad, a mennyiben magából a többszörös elfogadásból ki nem tűnik, hogy ez csak azon feltétel mellett történt, a mennyiben valamelyik példány még elfogadva nem lenne.

72. §. Ki a váltónak több példánya közül egyet elfogadás végett elküldött, köteles a többiekben megjegyezni, hogy az elfogadás végett elküldött példány kinél található; e megjegyzés elmulasztása azonban a váltót erejétől meg nem fosztja.

Az elfogadás végett elküldött példány gondviselője köteles azt annak kiadni, ki az átvételre jogosultságát forgatmányosi minőséggel (36. §.) vagy egyébként igazolja.

73. §. A váltóbirtokos azon másodlat alapján, melyre feljegyeztetett, hogy az elfogadás végett elküldött példány kinél talál-

ható, elfogadás hiánya miatt biztosítási és a fizetés hiánya miatt fizetési viszkeresettel csak úgy élhet, ha óvással igazolja:

1. hogy az elfogadás végett elküldött példány neki a gondviselő által ki nem adatott; és
2. hogy az elfogadás, illetőleg a fizetés a másodlatra nem teljesített.

2. Váltómásolatok.

74. §. A váltómásolatnak a váltó teljes szövegét, a rajta levő hátiratokkal és megjegyzésekkel együtt kell tartalmaznia. E mellett kitüntetendő a másolaton, hogy mint másolat meddig terjed.

Ha az eredeti példány elfogadás végett elküldetik, a másolaton megjegyzendő, hogy az elküldött eredeti példány kintél található. E megjegyzés elmulasztása azonban a forgatmányozott másolatot váltó-erejétől meg nem fosztja.

75. §. A másolaton levő eredeti forgatmány a forgatót ép úgy kötelezi, mintha az eredeti váltót forgatta volna.

76. §. Az eredeti példány gondviselője köteles azt annak kiadni, ki jogosultságát az átvételre, a másolaton levő eredeti hátirattal, vagy más módon igazolja.

Ha a gondviselő az eredeti példány kiadását megtagadja, a másolat birtokosa azon forgatók ellen, kiknek eredeti hátiratai a másolaton vannak, elfogadás hiánya miatt biztosítási, fizetés hiánya miatt pedig fizetési viszkeresettel csak a 73. §-ban érintett óvás felvétele után élhet.

XIII. Elveszett váltók.

77. §. Az elveszett váltó tulajdonosa annak megsemmisítését a fizetési hely illetékes bíróságánál kérelmezheti.

A kérvényező kötelessége a váltó másolatát bemutatni, vagy legalább annak lényeges tartalmát megjelölni és a váltó előbbi birtoklását kimutatni. Ha a bíróság a beérkezett adatokat elégségeseknek találja, az elfogadónál a fizetést betiltja és hirdetményt bocsát ki, melyben a váltó birtokosát felszólítja, hogy igényeit a váltó felmutatása mellett 45 nap alatt bejelentse.

A 45 napi határidő, ha a váltó még le nem járt, a lejáratot követő első naptól, lejárt váltónál a váltó megsemmisítési eljárás megindítása iránt kibocsátott hirdetménynek a hivatalos hirdalpan első megjelenését követő naptól számítatik.

78. §. A megsemmisítési eljárás folyamatba tétele után a váltótulajdonos feltéve, hogy a váltó már lejárt, az elfogadótól a váltó-összeg kifizetését követelheti, ha a megsemmisítésig kellő biztosítékot nyújt. Ily biztosíték adása nélkül a váltótulajdonos csak azt követelheti, hogy az elfogadó a váltó-összeget birói kezekhez letegye.

A váltótulajdonos oly telepített váltók megsemmisítését, a melyeken az intézvénnyezettől különböző személy van telepesként kijelölve, csak akkor kérelmezheti, ha a telepesnél kellő időben történt bemutatást óvással igazolja.

79. §. Ha a kibocsátott hirdetmény folytán váltóbirtokosul senki nem jelentkezett, a váltó semmisnek nyilvánittatik. — Ha a birtokos a váltót a kitűzött határidő alatt bemutatja, a megsemmisítési eljárás megszüntetetik és a kérvényező, a részére elrendelt tilalom feloldása mellett, tulajdoni jogának a váltóbirtokos elleni érvényesítésére a köztörvény útjára utasítandó.

A váltó megsemmisítése után, annak bíróilag elismert tulajdonosa, az elfogadótól a váltó kifizetését váltójogi uton követelni jogosítva van.

80. §. Ki váltóbirtokosi minőségét a 36. §. határozatai szerint igazolja, a váltó kiadására csak az esetben kötelezhető, ha őt annak megszerzésénél rosszhiszeműség vagy vétkes gondatlanság terheli.

XIV. Hamis és hamisított váltók.

81. §. A váltón előforduló hamis vagy hamisított aláírások a rajta levő valódi aláírások váltójogi erejére befolyást nem gyakorolnak.

82. §. Ha a váltó meghamisittatik, azon forgatók, kik azt a meghamisítás előtt ruházták át, a váltó eredeti tartalma szerint felelősek, ellenben azok, kik a váltót a meghamisítás után forgatták, a meghamisított tartalom szerint kötelezvék.

Kétség esetében az vélelmeztetik, hogy a forgatmányok a meghamisítás előtt keletkeztek.

83. §. Az előbbeni cikk határozatai, meghamisítás esetében, az elfogadóra és a kezesre is nyerne alkalmazást.

XV. A váltó-elévülés.

84. §. Az elfogadó elleni váltójogi kereset a váltó lejáratától számítandó három esztendő alatt évül el.

85. §. A váltóbirtokosnak a kibocsátó s a többi előzők elleni visszkereseti igényei elenyésznek:

1. 3 hónap alatt, ha a váltó Európában volt fizetendő, Islandot és a Farői szigeteket kivéve;

2. hat hónap alatt, ha a váltó Ázsiának és Afrikának közép- és fekete-tenger melletti partvidékein és ezen tengereknek az említett földrészekhez tartozó szigetein volt fizetendő;

3. 18 hónap alatt, ha a váltó valamely más Európán kívüli országban vagy Islandban, vagy a Farői szigetekben volt fizetendő.

A váltóbirtokos ellen a fennebbi esetekben az elévülési idő az óvás felvétele napjával veszi kezdetét.

86. §. A forgatónak a kibocsátó s a többi előzők elleni visszkereseti igényei elévülnek:

1. 3 hónap alatt, ha a viszkereső Európában lakik, Islandot és a Farói szigeteket kivéve;

2. hat hónap alatt, ha a viszkereső Ázsiának és Afrikának a közép- és fekete-tenger melletti partvidékein és ezen tengereknek az említett földrészekhez tartozó szigetein lakik;

3. 18 hónap alatt, ha a viszkereső valamely más Európán kívüli országban vagy Islandban, avagy a Farói szigetekeken lakik.

A forgató ellen a határidő, ha előbb fizetett, mintsem ellene váltókereset indított, a fizetés napjától, minden más esetekben pedig a keresetlevél kézbesítési napjától kezdődik.

87. §. Az elévülés a kereset megindítása által, de csak azon váltókötelezett irányában szakíttatik meg, ki ellen a kereset intéztetett.

A váltó-viszkeresettel megtámadott forgató jogosítva van viszkereseti jogainak az elévülés elleni biztosítására, előzője ellen keresetlevél helyett perbejelentéssel élni.

A perbejelentő viszkereseti jogainak elévülése az ellene hozott bírói határozat jogerőre emelkedésének időpontjától veszi kezdetét.

88. §. Az elévülés hivatalból figyelembe nem vétetik.

89. §. A váltóadás ellen nyitott csőd tartama alatt az elévülés meg nem kezdődik és félbeszakad, ha az elévülés már kezdetét vette

90. §. Ha a váltó kibocsátójának vagy elfogadójának váltói kötelezettsége elévülés által, vagy az által, hogy a váltójogok fenntartására szükséges cselekmények elmulasztattak, megszűnik — ezek a váltóbirtokos irányában köztörvényi úton csak annyiban maradnak kötelezve, a mennyiben ennek kárával gazdagodnának.

A forgatók ellen, kiknek váltókötelezettsége megszűnt, ily keresetnek helye nincsen.

XVI. A váltóhitelező jogai.

91. §. A váltókibocsátó, forgató, elfogadó és kezes a váltó minden birtokosa irányában egyetemlegesen vannak hitelezve. Ezen egyetemleges kötelezettség kiterjed mindenre, mit a váltóbirtokos a váltókötelezettségek nem teljesítése miatt követelni jogosítva van.

92. §. A váltóadás csak oly kifogásokkal élhet, melyek magából a váltójogból erednek, vagy melyek őt a mindenkori felperes ellen közvetlenül illetik.

93. §. A váltóadás azon kifogással, hogy a váltón akkor, midőn arra az elfogadás, vagy más nyilatkozat vezetett, valamely lényeges kellék hiányzott, a harmadik jóhiszemű váltóbirtokos ellen egyáltalán nem, mások ellen pedig csak annyiban élhet, a mennyiben bebizonyítani képes, hogy az utólagos kitöltés a létrejött megállapodás ellenére történt.

94. §. A kölcsönös követelések leszámításának csak akkor van helye, ha az adóst a mindenkori felperes ellen valódi lejárt váltóbeli, vagy jogérvényes bírói határozattal vagy bírói egyezséggel megállapított pénzbeli követelés illeti.

XVII. Külföldi törvényhozás.

1876 95. §. A szenvedő váltóképesség külföldiekre nézve rendszerint azon ország törvényei szerint ítélendő meg, melyhez a váltókötelezett mint alattvaló tartozik.

Azonban a saját hazája törvényei szerint váltóképességgel nem bíró idegen, a belföldön elvállalt váltói kötelezettségért felelős, ha őt ezen törvény szerint a váltóképesség megilleti.

96. §. A külföldön kiállított váltóknak és váltónyilatkozatoknak lényeges kellékei azon hely törvényei szerint ítélendők meg, a hol azok keletkeztek.

Ha azonban a külföldön keletkezett váltó-nyilatkozatok a belföldi törvény rendeleteinek megfelelnek, a váltóra később vezetett és a belföldön keletkezett nyilatkozatok jogérvényessége a külföldi törvény alapján meg nem támadható,

Váltójogi hatálylyal bírnak azon nyilatkozatok is, melyek belföldiek közt külföldön keletkeznek, habár csak a belföldi törvény rendeleteinek felelnek is meg.

97. §. A váltói jogok érvényesítése vagy fentartása végett külföldön teljesített cselekvények alaki kellékei azon hely törvényei szerint ítélendők meg, a hol azok teljesítették.

XVIII. Az óvás.

98. §. A váltó-óvásokat közjegyzői székhelyeken és e helyekhez csatolt járásbírói területen a közjegyző, más járásokban a járásbíró, aljárásbíró, a járásbírói jegyzők és aljegyzők teljesítik.

Az 1874-ik évi XXXV. t.-cz. 213. §-nak a kinevezett váltó-jegyzők eddigi hatáskörének fentartására vonatkozó intézkedése érintetlenül hagyatik.

99. §. Az óvásnak magában kell foglalni:

1. a váltónak vagy a másolatnak és minden rajta levő hátíratnak s megjegyzésnek hű mását;

2. nevét vagy czégnjét azon személyeknek, a kik részére és a kik ellen az óvás felvételgetett;

3. az óvatolt személyhez intézett felszólítást, ennek válaszát vagy annak megjegyzését, hogy nem válaszolt vagy feltalálható nem volt;

4. névbecsülési elfogadás vagy fizetés esetében annak megemlítését, hogy ki által, kiért és mily módon lett a névbecsülés ajánlva és teljesítve;

5. a helyet, évet, hónapot és napot, melyen a felszólítás — 3. pont — történt, illetőleg siker nélkül megkísértetett; végre

6. az óvatoló személy aláírását hivatalos pecsétjével.

100. §. Ha ugyanazon váltójogi kötelezettség teljesítése több személytől követelendő, a többszörös felszólítások egy óvási oklevélbe foglalhatók.

101. §. Az óvatoló személyek kötelesek az óvást a váltóbirtokosnak vagy meghatalmazottjának eredetben haladéktalanul kiadni.

Együttal a felvett óvásokat egész kiterjedésben egy e végre vezetendő, laponként folyó számmal ellátott és hitelesített jegyzőkönyvbe napról-napra idő- és sorrendben bevezetni és az érdekelt feleknek, vagy ezek jogutódainak, a költségek megtérítése mellett, akár egyszerű, akár hiteles másolatban bármikor kiadni tartoznak.

XIX. A bemutatás és egyéb váltócselekmények helye és ideje.

102. §. Az elfogadás vagy fizetés végetti bemutatás, az óvás, valamint általában azon cselekvények, melyek a jelen törvény szerint a váltói jogok érvényesítése vagy fentartása végett valamely személynél teljesítendő, ez utóbbinak üzleti helyiségeiben, ilyenek hiányában pedig annak lakásán és pedig délelőtt 9—12 óra közt, délután pedig 2—5 óra közt eszközözlendők. Az ily cselekvények más helyen, például a tőzsdén, csak az érdekeltek beleegyezésével történhetnek.

Az, hogy az üzleti helyiség vagy a lakás kipuhatolható nem volt, igazoltnak csak akkor tekintetik, ha az óvatoló személy e részbeni tudakozódása a helybeli rendőri hivatalnál, illetőleg a községi előjáróságnál siker nélkül maradt s e körülmény az óvásban kiemeltetik.

103. §. Ha a váltó lejáratá vasárnapra vagy Gergely-naptár szerint valamely közönséges ünnepnapra esik, a fizetés csak a legközelebbi köznapon követelhető.

Ezen intézkedés kiterjed a váltó-másolatok és másolatok kiállítására, az elfogadás iránti nyilatkozatra, az óvás felvételére, valamint minden a váltóból folyó kötelezettség teljesítésére.

XX. Hiányos aláírások.

104. §. Váltó-nyilatkozatok, melyek névaláírás helyett keresztvonással vagy más kézjeggyel eszközöltetnek, váltójogi hatálylyal rendszerint nem birnak.

Azoknak váltó-nyilatkozata, a kik nevöket testi fogyatkozás miatt nem irhatják alá, érvényes, ha névaláírás helyett bíróilag vagy közjegyzőileg hitelesített kézjeggyel eszközöltetik.

105. §. Ki valamely váltó-nyilatkozatot mint másnak meghatalmazottja ir alá, a nélkül, hogy erre felhatalmazva lenne, személyesen és azon minőségben felelős, melyben az állítólagos meghatalmazó felhatalmazás esetében felelős lett volna.

Hasonló módon és személyesen felelősek azon gyámok és egyéb képviselők is, kik jogosultságuk túllépésével irnak alá váltó-nyilatkozatot.

XXI. A zálog- és visszatartás-jog.

1. Zálog-jog.

106. §. A váltó-birtokos magát azon tárgyakból, melyekre magán-uton zálog-jogot nyert, ha az adós kötelezettségének kellő időben eleget nem tesz, váltói uton kielégitheti, és e végből:

1. az ingóságokat a váltó-eljárás szabályai szerint kielégítésre fordíthatja;

2. a tőzsdei árfolyammal bíró papirokat a lejárat napján a helybeli tőzsdén, ha pedig a lejárat helyén tőzsde nem létezik, a lejárat napot követő harmadik napon a legközelebbi tőzsdén eladhatja, vagy pedig azokat az azon napi árfolyamban követelése erejéig megtarthatja. Köteles azonban erről az adóst a cselekmények valamelyikének foganatosítását követő 24 óra alatt levélben értesíteni. A legközelebbi tőzsde alatt oly értékpapirokra nézve, melyek belföldi tőzsdén jegyeztetnek, belföldi, más értékpapirokra nézve külföldi tőzsde értendő;

3. a váltóbeli vagy egyéb követeléseket behajthatja, vagy követelése erejéig megtarthatja.

A váltó-birtokost ezen jogok még azon esetben is megilletik, ha az adós időközben csőd alá került.

Köteles azonban mindegyik esetben — a mennyiben teljes kielégítést nyert — az adósnak, illetőleg a csődtömegnek az eredeti váltót kiszolgáltatni és a netaláni felesleget kiadni.

107. §. Ha a váltó-birtokos oly mulasztást követ el, mely a zálogul szolgáló tárgy vagy követelés részben vagy teljes elvesztését vonja maga után, az adósnak kártérítéssel tartozik.

2. Megtartási jog.

108. §. A váltó-birtokos, lejárt váltóbeli követelése tekintetében, megtartási joggal élhet adósának azon pénzeire, ingóságaira és értékpapirjaira, melyek jogszerű uton tényleges birtokába vagy rendelkezése alá kerülnek.

E jog azonban nem gyakorolható, ha a fentebb érintett tárgyak akár az adós, akár egy harmadik által az átadás előtt vagy átadás alkalmával meghatározott rendelkezés mellett kerülnek a hitelező birtokába.

A váltó-birtokos le nem járt követelésére nézve is megtartási joggal élhet, ha az adós csőd alá kerül, vagy ha az ellene valamely pénzbeli tartozás miatt megkísérlett valamely végrehajtás sikertelen maradt.

Ez esetben az adós utasítása, vagy a határozott rendelkezés sem zárják ki a megtartási jog gyakorlását, ha az érintett ténykörülmények a tárgyak átadása után következtek be, vagy a hitelező azokról a tárgyak átvétele után értesült.

A váltóbirtokos, kit ezen §. értelmében megtartási jog illet, köteles annak gyakorlásáról az adóst azonnal értesíteni.

109. §. A megtartási jog kereset útján érvényesíthető, s hatályára nézve a kézi záloggal egyenlő.

III. RÉSZ.

A saját váltó.

110. §. A saját váltó lényeges kellékei:

1. A váltó elnevezés magában a váltó szövegében, vagy ha az nem magyar nyelven állítottatott ki, annak a nem magyar nyelven megfelelő kifejezés;

2. a fizetendő pénzösszeg kitétele. Ha az összesen felül járulékok köttetnek ki, ezen kikötés nem létezőnek tekintetik;

3. azon személy vagy cég megnevezése, melynek részére vagy rendeletére a fizetés teljesítendő;

4. a fizetés ideje (3. §. 4. p.);

5. a kibocsátó név- vagy cég-aláírása;

6. a kiállítás helyének, évének, hónapjának és napjának kitétele.

111. §. Saját váltóknál, melyekben külön fizetési hely kijelölve nincsen, a kiállítás helye fizetési helynek s egysermind a kibocsátó lakhelyének tekintendő.

112. §. Jelen törvények az idegen váltóra vonatkozó következő intézkedései a saját váltókra is kiterjesztetnek:

1. a 4. és 6. §§-ok a váltó külalakjára;

2. a 8—16. §§. a váltóforgatmányra és engedményre;

3. a 19. és 20. §§. a lát után szóló váltók bemutatására, azon különbséggel, hogy a bemutatásnak a kibocsátónál kell történni;

4. a 29. §. a biztosítási viszkeresetre, azon különbséggel, hogy az a kibocsátónál hiányzó biztonság miatt követelhető;

5. a 30—40 §§. a lejáratra és fizetésre azon különbséggel, hogy a váltóösszeg letéteményezése a kibocsátó által eszközölhető;

6. a 41. és 42., valamint a 45—55. §§. a fizetési viszkeresetre;

7. a 61—64. §§. a névbecsülési fizetésre;

8. a 66—69. §§. a váltó-kezességre, azon különbséggel, hogy ha nincs kitéve, kiért vállaltatott a kezesség, ez a kibocsátóért vállaltatnak tekintetik;

9. a 74—76. §§. a váltó-másolatokra;

10. a 77—83. §§. az elveszett és hamis váltókra, azon különbséggel, hogy a 77. §. esetében a fizetés a kibocsátó által teljesítendő;

11. a 85., 86., 87., 88., 89., 90., 91., 92., 93., 94., 95., 96., 97., 98., 99., 100., 101., 102., 103., 104., 105., 106., 107., 108 és 109. §§. intézkedései, a mennyiben a váltó-elévülés általános elveire, a forgatók elleni viszkereseti jogok elévülésére, a váltóhitelezők kereseti jogaira, — a külföldi törvényhozásra, a bemutatás és egyéb váltójogi cselekmények helyére és idejére, a hiányos aláírásokra, valamint a zálog- és visszatartási jogra vonatkoznak.

113. §. A telepített saját váltót a telepesnél, és ha ilyen megnevezve nincsen, a kibocsátónál és pedig a telep helyén kell

fizetés végett bemutatni. Ugyanott veendő fel az óvás is, ha a fizetés nem teljesített.

Ha a váltó a telepesnél kellő időben nem óvatoltatik, a váltóbirtokos nemcsak a forgatók elleni viszkeresetét, hanem a kibocsátó elleni váltókeresetét is elveszti.

Nem telepített váltót, továbbá oly telepített váltót, a melyen telepesként külön személy megnevezve nincs, végre azon telepített váltót, a melyen a telepes egyszersmind váltóbirtokos, a kibocsátó elleni váltókereset fentartására lejáratkor megóvatolni nem szükséges.

114. §. A saját váltó kibocsátója elleni váltójogi igények a váltó lejáratu naptól számítandó három év alatt évülnek el.

Átmeneti és életbeléptetési intézkedések.

115. §. A jelen törvény életbeléptetése előtt kiállított váltók és váltónyilatkozatok kellékei, valamint a törvény életbeléptetése előtt váltókötelezettséget elvállalt személyek szenvedő váltóképessége az eddigi törvények alapján bírálendő meg.

116. §. Jelen törvénynek a váltóból eredő kereseti és viszkereseti jogokra, azok fentartására s elenyészésére vonatkozó intézkedései kiterjednek azon, e törvény életbeléptetése után lejáró váltókra is, melyek *»jelen törvény hatályba lépte előtt állítottak ki«*.

117. §. Azon váltók, melyek elévülése jelen törvény életbeléptetése előtt már kezdetét vette, a kereseti, valamint a viszkereseti jog elévülése tekintetében az eddigi törvények szerint bírálendók meg.

118. §. Az igazságügyi minister felhatalmaztatik addig is, míg a polgári perekben követendő eljárát a peres ügyek minden nemére kiterjedőleg törvény által szabályoztatik, a váltóügyekben követendő eljárást rendeletileg megállapítani.

119. §. Jelen törvény életbeléptetése időpontjának meghatározásával, valamint e törvény végrehajtásával az igazságügyi minister, illetőleg Horvát-Szlavonországban a horvát-szlavon-dalmátországi bán bizatik meg.

II.

A m. kir. igazságügyminiszternek 2851/I. M. E. számú rendelete, a váltóügyekben követendő eljárás tárgyában.

Az 1881. évi LIX. t.-cz. 107. §-ában nyert felhatalmazás alapján rendelem, a mint következik:

1. §. Az 1876. évi november hó 30. napján kiadott ministeri rendeletnek a váltóügyekben követendő eljárást tárgyzó része 1882. évi január hó 1-ső napjától kezdve hatályon kívül helyeztetik s annak helyébe a következő módosított eljárási szabályok lépnek hatályba:

I. Általános határozatok, hatáskör és illetőség.

2. §. Váltóeljárás alá tartozó peres ügyekben, a mennyiben jelen rendelet eltérő intézkedéseket nem tartalmaz, a törvénykezési rendtartásnak (1868: LIV. t.-cz. és 1881 LIX. t.-cz.) és a végrehajtási eljárásról szóló 1881 LX. törvénycikknek szabályai alkalmazandók.

3. §. Váltóeljárásra csupán a következő ügyek tartoznak:

1. Váltókeresetek és viszkeresetek, akár fizetésre, akár biztosításra (váltótörvény 25., 26., 27., 29. §§.) intéztessenek.

2. A váltótörvény 87. §-a szerinti perbejelentések.

3. A váltótörvény 109. §-a alapján megtartási jog érvényesítésére indított keresetek.

4. Az óvatoló személyek (váltótörvény 98. §.) ellen az óvások felvétele körüli szabálytalanságok és mulasztások alapján indítandó kártérítési keresetek.

5. Ügyvédi munkadíjak és költségek megítélése iránti keresetek, ha azok a váltóeljárásra tartozó ügyekből származnak.

6. Az 5. pontban megjelölt díjak és költségek megállapítása iránt akár a fél, akár az ügyvéd által beadott kérvények elintézése.

7. A váltótörvény által a váltóeljárásra utasított egyéb perenkivüli ügyek, jelesül a váltóbiztosítékok letétele és azok kiadása iránti kérelmek (váltótörvény 25., 28., 40. stb. §§.), elveszett váltók megsemmisítése (váltótörvény 77. §.), feltéve, hogy a váltó a bemutatott másolat vagy a kérvényben megjelölt tartalom szerint minden lényeges kellekkel el van látva.

A váltóbiróságok hatáskörébe tartozik végre a váltójegyzők óvás-könyvének hitelesítése és vizsgálata is.

Ezen ügyekben az első folyamodásu birói hatóságot kizárólag gyakorolják:

a) a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék a budapesti és pestvidéki kir. törvényszékek területén;

b) a kir. törvényszékek, a budapesti és pestvidéki törvényszékek kivételével, saját területükön.

4. §. Az előző §. szerint a váltóeljárásra nem tartozó kereset vagy kérvény az első bíróság által hivatalból utasítandó vissza, és pedig azon esetben is, ha ily ügyre nézve a felek a váltóeljárást kötötték volna is ki.

Hivatalból utasítandó vissza a váltókereset a 3. §. 1. pontja esetében akkor is, ha a kereset alapját képező okiratból a váltó lényeges kellékeinek valamelyike hiányzik (váltótörvény 6. és 110. §§.).

5. §. A váltóeljárás alá tartozó perekben az ítélet hozatalánál az elsőfoku bíróság egyik szavazó tagjának kereskedelmi ülnöknek kell lenni.

Más határozatok hozatalánál helyesen alakítottnak tekintendő az eljáró bíróság tanácsa, akár egy elnök és két bíró, akár egy elnök és egy bíró és egy kereskedelmi ülnök vesz részt benne.

6. §. A váltó fizetési helyére nézve illetékes bíróságnál valamennyi váltókötelezett beperelhető.

Ezenfelül a váltókereset és viszkereset az illető váltókötelezettnek személyes keresetekben illetékes bírósága előtt is (1868: évi LIV. t.-cz. I. 30—34. §§.) megindítható.

A váltókeresetre illetékes bíróság a váltóviszkeresetekre nézve is illetékes: a mennyiben a viszkereset a váltókeresettel együtt vagy ez után indíttatik meg.

Ugyanezen feltételek alatt illetékes a váltókezesre nézve azon bíróság is, mely előtt azon váltókötelezett ellen illetékesen indított meg a váltóeljárás, a kiért váltókezesiséget vállalt.

A perbejelentések (váltótörvény 87. §.) ugyanazon bíróságnál nyújtandók be, mely a viszkereset feletti eljárásra illetékes.

7. §. A váltótörvény 109. §-a alapján (3. §. 3. pont) indítandó keresetekre nézve azon bíróság illetékes, melynél a megtartási jog alapjául szolgáló váltó bepereltetett, ha pedig ez még nem történt meg: azon bíróság, mely a beperelés esetében azon váltóra nézve illetékes lenne.

Ha a váltóhitelező követelését csupán megtartási jogának érvényesítése mellett, vagy birói avagy magán uton nyert zálogjogának tárgyából kívánja kielégíttetni: azon körülmény, hogy a váltóadós csőd alá került, a váltóbiróság illetőségét nem szünteti meg.

Ez esetben mindazonáltal a birói határozatok a csődnytás napjától kezdve a tömeggondnoknak kézbesítendők.

8. §. A 3. §. 4. pontján alapuló kártérítési keresetek azon

váltóbírósnál indítandók, melynek kerületében az óvatoló személy az óvás idejében székhelylyel birt.

9. §. Ügyvédi munkadíjak s költségek megítélésére és megállapítására nézve azon bíróság illetékes, melynél az ügy, a melyből azok felmerültek, folyamatban volt.

10. §. A jelen rendelet 3. §. 7. pontjában felsorolt perenkívüli ügyek illetőségére nézve, a mennyiben a váltótörvény ez iránt nem intézkedik, az eddigi szabályok követendők.

A váltóösszegek a váltótörvény 25., 29., 40. §§. stb. eseteiben a fizetési hely bíróságánál teendők le; a biztosíték visszaadása is a váltótörvény 28. és 29. §§. eseteiben ugyanazon bíróságnál kérelmezendő, még akkor is, ha a felek a biztosítás módja és mennyisége iránt magán uton állapodtak meg.

II. Felperesség, alperesség, képviselet, eljárás.

11. §. A sommás, valamint a rendes keresetekben a keresetlevél írásban és ügyvéd ellenjegyzése mellett kellő számu felszerelt példányban nyújtandó be. A keresetlevél küllapján a következők teendők ki:

a) a bíróságnak, melyhez intéztetik, neve és székhelye és a bíróságnak »mint váltóbíróság« megjelölése;

b) a kereset nemének »sommás« vagy »rendes« kitétele;

c) a felek vezeték- és kereszt- vagy mellékneve, vagy a cég, mely alatt be vannak jegyezve, a felek polgári állása, lakhelye, alperesnek lakása, üzleti helyisége is;

d) ha a kereset kereskedelmi társaság ellen intéztetik: azon személy neve és lakása, esetleg üzleti helyisége is kiteendő, a ki a kereset elfogadására fel van jogosítva;

e) a kereseti összeg, s ha ennek tárgyát nem váltóból származó követelés képezné, a kereset tárgyának rövid megjelölése.

A váltókereset első példányához az eredeti váltó, esetleg a megsemmisítési eljárásra vonatkozó eredeti végzés és az ügyvédi megbízás hiteles alakban, a többi példányokhoz pedig egyszerű másolatban melléklendők.

A jelen rendelet 3. §. 3—5. pontjai alapján indítandó kereseteknek az 1868. évi LIV. t.-cz. 64. §-ában előirt egyéb kellékekkel is kell birniok.

Az a), c) és d) alatti kellékekkel a perbejelentésnek is kell birnia, és minden példányhoz a váltó, esetleg megsemmisítési végzés egyszerű másolatban melléklendő.

Ha az előirt kellékek bármelyike, vagy az ügyvédi ellenjegyzés (13. §.) hiányzik: a kereset, illetve perbejelentés rövid záros határidő alatti kijavítás végett visszaadandó.

Ha a felperesnek ugyanazon adós ellen több váltón alapuló követelése van: valamennyi egy keresettel perelhető be.

12. §. Beavatkozásnak, viszkeresetnek és perbehívásnak

(1881. évi LIX. t.-cz. 9., 10. §§.) váltóeljárás alá tartozó ügyekben nincs helye.

Az 1868: LIV. t.-cz. 102. §-ának azon rendelkezése, hogy az előadandó perek jegyzéke legalább három nappal az előadás előtt a bíróságnál kifüggesztendő, váltóeljárás alá tartozó ügyekben az első bíróságnál nem alkalmazandó.

13. §. Váltói peres eljárásban mindenik fél tartozik magát ügyvéd által képviseltetni.

Ha a fél ügyvéd nélkül jelenik meg a tárgyalásra: meg nem jelentnek tekintendő.

A meg nem jelenéssel egyenlőnek tekintetik az is, ha a fél helyett megjelent ügyvéd kellő megbízással nincs ellátva.

Ügyvéd ellenjegyzése nélkül benyújtott peres beadvány rendszerint hivatalból utasítandó vissza.

A keresetre, a perbejelentésre és a kifogásokra vonatkozó kivételes intézkedéseket a 11. és 16. §§. tartalmazzák.

Az 1881: LIX. t.-cz. 12. §. második bekezdésének kivételes intézkedése váltóeljárás alá tartozó ügyekben is alkalmazandó.

14. §. Sommás eljárásnak csak minden lényeges kellékekkel bíró váltó alapján s az esetben van helye, ha a váltó ellen aggály nem mutatkozik s a kereseti követelés s járulékaiknak megállapításához szükséges minden okirat (váltó, esetleg óvás, árfolyamjegyzék stb.) eredetiben mellékeltek, és ha a kereseti jog elévültnek nem mutatkozik.

Ha a sommás végzés alperesnek az osztrák-magyar monarchia területén kívül kézbesítendő, vagy ha a sommás végzés az osztrák-magyar monarchia területén belül az első végzések kézbesítésére előírt szabályok szerint nem kézbesíthető, a nélkül, hogy hirdetményi idézés lenne szükséges, sommás eljárásnak helye nincsen. Ugyanezen esetekben a netalán kibocsátott sommás végzés hatálytalanná válik.

15. §. Az előző szakasznak megfelelő sommás kereset vagy viszkereset alapján a bíróság végzésileg meghagyja alperesnek, hogy a végzésben számszerint kiteendő váltótartozást járulékaival, ugyancsak a meghatározott perköltséget három nap alatt végrehajtás terhe mellett felperesnek fizesse meg, vagy pedig netaláni kifogásait ugyanannyi idő alatt a váltóbíróshoz adja be.

Ha pedig sommás viszkereset a váltótörvény 25. és 29. §§. eseteiben biztosításra intéztetik, a mennyiben az eredeti óvás is felmutattatik, a váltótörvény 29. §. eseteiben pedig az ott érintett tények valamelyike is hiteles okirattal igazoltatik: a bíróság szintén végrehajtás terhe mellett meghagyja alperesnek, hogy a váltóösszeget járulékaival a fentebbi idő alatt bírói kézbe tegye le, a meghatározandó óvási és perköltséget pedig felperesnek fizesse meg, avagy kifogásait ugyanannyi idő alatt adja be.

A sommás végzés a kereset első példányával és eredeti mellék-

leteivel együtt felperesnek, a második példány pedig alperesnek, s ha több alperes volna, mindegyiknek egy példány kézbesítendő.

A sommás végzés nem indokolandó.

16. §. A kifogások, az ellenirat minden kellékeivel ellátva, a per bírójánál teljesen felszerelt két példányban nyújtandók be, s a mennyiben alperes már a kifogások beadásánál ügyvéd által van képviselve, az első példányhoz az ügyvédi megbízás is eredetiben vagy hiteles másolatban csatolandó.

Ha a kifogások ügyvédi ellenjegyzés nélkül, vagy a bíróság székhelyén kívül lakó ügyvéd ellenjegyzése mellett adattak be: alperes a tárgyalásra idéző s a további határozatok elfogadására a bíróság székhelyén lakó megbízottat tartozik kijelölni; ha pedig ezt elmulasztja, a mulasztó fél költségére s veszélyére hivatalból gondnok rendelő s a határozatok ennek kézbesítendőik.

Ha a bíróság székhelyén kívül lakó alperes kifogásait kellő időben postára adja: a szállításra szükséges idő a három napi határidőbe nem számítatik.

17. §. Ha a bíróság a sommás eljárásnak helyét nem találja, vagy ha a keresetben rendes eljárás kéretik, ugyszintén, ha a kibocsátott fizetés-meghagyás a 14. §. szerint hatálytalanná válik; végre ha kellő időben kifogások adatnak be: a pernek rendes váltóeljárás szerinti tárgyalására határnap tűzendő, melyre a felek a kereset, illetve a kifogások példányain oly hozzáadással idézendők, hogy a kitűzött határnapon meghatalmazott ügyvédjeik által az 1868: LIV. t.-cz. 111. §-ban meghatározott következmények terhe alatt jelenjenek meg.

Első esetben felperes a sommás végzés megtagadásának indokairól is értesítendő.

Ha több váltókötelezett ellen együttesen indittatik sommás váltókereset, sommás végzés azonban nem mindenik váltókötelezett ellen hozható: ugyanazon végzésben, mely egy vagy több alperes ellen a sommás végzést tartalmazza, a sommás uton nem marasztalható alperesekre nézve a pernek rendes váltóeljárás szerinti tárgyalására határnap tűzetik ki.

Ugyanezen szabály megfelelően alkalmazandó akkor is, ha ugyanazon váltókötelezett ellen több váltó alapján indittatik sommás váltókereset; sommás végzés hozatalának pedig csak részben van helye.

18. §. Ha a sommás végzés több alperes ellen szól: a kifogások feletti tárgyalásra lehetőleg egy és ugyanazon határnap tűzendő ki.

Ha azonban a sommás végzés kézbesítése, vagy a vétbizonyítvány beérkezte tárgyában való késedelem kívánatossá teszi, a tárgyalási határnap különböző időre is kitűzhető.

Előbbi esetben valamennyi kifogás egy jegyzőkönyvben tárgyalatik, s együttesen döntenek el. Utóbbi esetben mindenik tárgyalási határnapon külön-külön jegyzőkönyv vétetik fel és a külön tárgyalat kifogások elkülönítve döntenek el.

19. §. A tárgyalásra rövid, mindazonáltal oly időre tűzendő ki a határnap, hogy a bíróság székhelyén lakó alperesnek az idézés vétele és a tárgyalási nap között legalább 24 órai, a bíróság székhelyén kívül lakó alperesnek pedig a megjelenésre elegendő idő maradjon.

Hirlapi idézés esetében a tárgyalási határnap a hirdetménynek harmadszori megjelenésétől számított 15 napnál rövidebb nem lehet.

A 3. §. 3. és 4. pontban elősorolt perekben a tárgyalási határnap hosszabb időre tűzhető ki.

20. §. A rendes tárgyalásnál a jegyzőkönyvi eljárás általános szabályai követendők következő eltérésekkel:

A jegyzőkönyvi tárgyalás a 3. §. 1., 3., 4. és 5. pontjaiban említett perekben, a melyekben végiratnak és ellenvégiratnak is van helye, a mennyiben a felek kölcsönös beleegyezéssel hosszabb határidőt nem állapítottak meg, rendszerint 5 nap alatt fejezendő be.

Ha azonban több alperes külön képviselő által jelenik meg: ezek mindegyike az elleniratnak és a viszonzálasznak jegyzőkönyvbe iktatására 24 órai időt vehet igénybe.

A 3. §. 1-ső pontjában említett perekben csupán a 35. §. esetében, a 3. §. 3., 4. és 5. pontjaiban említett perekben pedig általában a bíróság a jegyzőkönyvbe iktatandó kérelemre az ellenirat, válasz- és viszonzálasz beiktatására egyszeri halasztást engedhet, de csak akkor, ha a felek kölcsönös megegyezésével azon perirat beiktatására még halasztás nem adatott.

21. §. Ha sommás végzés ellen beadott kifogások folytán tüzetett ki a tárgyalás: a kifogások első példánya mellékleteivel szintén a jegyzőkönyvhöz csatoltatik; jogában állván alperesnek a jegyzőkönyvi tárgyalás első napján, az eredeti váltó megtekintése után, kifogásainak módosítását vagy pótlását a jegyzőkönyvbe iktatni s erre vonatkozó bizonyítékait előterjeszteni.

Ha alperes a tárgyalásra meg nem jelenik, a kifogások másodpéldányát felperes köteles a jegyzőkönyvhöz csatolni, s annak tartalma, a mennyiben felperes által meg nem czáfoltatik, az ügy eldöntésénél figyelembe veendő.

Ha pedig a felperes nem jelenik meg: alperes a kereseti másodpéldányt is a jegyzőkönyvhöz csatolni köteles, s az ügy eldöntésére az 1868: LIV. t.-cz. 111. §-nak szabályai alkalmazandók.

Elkülönített tárgyalás esetében (18. §.) felperes az utóbb felvett tárgyalási jegyzőkönyvhöz a keresetlevélnek és mellékleteinek hivatalból hitelesítendő másolatát tartozik csatolni.

22. §. A bírói illetőség elleni kifogás sommás eljárás eseteiben a végzés elleni kifogásokban, rendes eljárás eseteiben pedig az elleniratban terjesztendő elő, s az ügy érdemével együtt tárgyalandó és döntendő el.

Ha a bíróság magát illetéktelennek találja, e felett az ügy érdemének érintése nélkül végzésileg határoz.

23. §. Az 1868: LIV. t.-cz. 112. §-ának intézkedése a meg nem jelent pertársakra nézve csak az esetben alkalmazandó, ha az ügy nem tartozik a váltóbiróság hatóságához; ugyszintén az esetben is, ha a megjelent alperes által oly kifogás hozatik fel, mely a kötelezettséget valamennyi alperesre nézve megszünteti.

Az idézett törvényczikk 113. §-a esetében a pertárnok az iratokat haladéktalanul bemutatja.

Ily esetben a tárgyalás újabb elrendelését s e végett új határnap kitűzését bármelyik fél kérheti.

III. Bizonyítás, birói határozatok és ezek kézbesítése.

24. §. Váltóeljárás alá tartozó ügyekben közös okirat előterjesztése iránti alkeresetnek helye nincsen.

25. §. A 3. §. 1-ső pontjában érintett perekben az alperesi kifogások tanuk általi bizonyításának csak az esetben van helye, ha a tanu a bíróság székhelyén van, vagy ha az ily bizonyítékot ajánló fél a máshol lakó tanut legfeljebb tizenötöd napra tűzendő határnapon az eljáró bíróság elé állítja.

26. §. Főeskü általi bizonyításnak a 3. §. 1-ső pontjában érintett perekben csak a felek beleegyezésével van helye.

Kivétetik az okirat valóságának bizonyítása, mire nézve az 1868: LIV. t.-cz. 172. §-a alkalmazandó.

Felfedező eskünek váltóeljárásban nincs helye.

27. §. Az eskü letételére az 1868: LIV. t.-cz. 239. §. értelmében az ítélet jogerejüvé válta után, illetőleg a harmad-birósági ítélet kézbesítése után, három nap alatt kell jelentkezni.

Ezen szabály a gondnok által képviselt félre is kiterjed. A gondnok kérelmére mindazonáltal, gondnokoltja lakásának kinyomozása céljából, szükség esetében a bíróság 30 napig terjedhető halasztást engedhet.

28. §. Az aláírások összehasonlítására szükséges szakértőket megfelelő számban, a törvényszék székhelyén lévő kereskedelmi és iparkamarának, s a hol ilyen nincs, a kereskedelmi testületnek javaslata alapján, a törvényszék elnöke nevezi ki s esketi fel.

Ha sem kereskedelmi és iparkamara, sem kereskedelmi testület nem létezik a törvényszék székhelyén: az elnök a helyben levő kiválóbb kereskedők vagy szakértelemmel bíró, teljesen megbízható személyek közül nevez ki szakértőket.

Ha az állandó szakértők alkalmazása ez utóbbi módon sem lenne lehetséges, az aláírások összehasonlítása végetti szemle eszközlésére a budapesti kir. ítélőtábla területén a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék, a marosvásárhelyi kir. ítélőtábla területén pedig a kolozsvári kir. törvényszék lesz megkeresendő.

29. §. A tanuk és szakértők vallomásai feletti észrevételek megtétele iránt külön tárgyalásnak nincs helye.

Joguk van mindazonáltal az illető feleknek a tanuk vallomá-

saira, a szakértők véleményére, vagy a szemle eredményére vonatkozó észrevételeiket a bizonyítás tárgyában felvett jegyzőkönyv berekesztése előtt ebbe iktatni.

30. §. Rendes eljárás szerint lefolyt perekben az ügy érdeme mindig ítélet által döntetik el.

A 3. §. 1-ső pontjában említett perekben a marasztaló ítéletben, valamint a sommás végzésben (15. §.) kiteendő a váltó kiállítási helye, ideje, összege és a marasztalt fél neve és kötelezettségi minősége (elfogadó, kibocsátó, forgató stb.) is.

A kötelezettség teljesítésére három napi határidő tűzendő.

31. §. Ha a sommás eljárásra alkalmas váltó alapján rendes tárgyalás kéretett: felperes részére, ha alperes a tárgyalásra meg nem jelenik, vagy ha megjelenik ugyan, de a követelést nem kifogásolja, a tárgyalás által felmerült költség s ügyvédi munkadíj meg nem ítéltető.

Ha a per érdemében egészen vagy részben vesztes fél a per költségekben nem marasztaltatik: ez külön indokolandó.

A felebbviteli költséget és munkadíjat az illető felsőbb bíróság állapítja meg.

32. §. A birói határozatokba vagy azok kiadmányaiba becsusztott toll-hibák szükség esetében a feleknek meghallgatása után igazítandók ki.

A kiigazítás, a fél által az első bíróságnál beadandó kérelem folytán, azon első vagy felebbviteli bíróság által eszközzendő, melynek határozatába a hiba becsusztott.

Ha az alsó bíróságok a felettes bíróság határozatában vesznek ily hibát észre: az összes ügyiratokat, minden további intézkedés mellőzésével, a hiba kiigazítása végett, az illető felsőbb bírósághoz közvetlenül felterjesztik.

A felterjesztés és kiigazítás soron kívül eszközzendő.

33. §. A határozatok kézbesítés útján közöltetnek; a kézbesítésnél az 1868: LIV. t.-cz. 259—269. és 271—273. §§-ai következő eltérésekkel követendők:

A 265. §. esetében, ha a honn nem talált alperesnek nyílt üzlete van, kifüggesztésnek csak akkor van helye, ha alperes üzleti helyiségében sem találtatott. A kifüggesztés ez esetben is alperes lakásán eszközzendő s erről az üzletbeliek is értesítendő.

Ha a honn nem talált alperesnek nincs háznépe, sem nyílt üzleti helyisége, a kézbesítendő ügydarab, jelentés mellett, a bíróságnak visszamutatandó, s ha alperes holléte nem tudatik, részére ügygondnok rendelendő. Ez esetben a kézbesítés, a hirlapi idézés mellőzésével, az ügygondnok kezeihez eszközzendő.

Ugyanezen eljárás követendő az esetben is, ha a kellőleg megidézett fél lakását a per folyama alatt megváltoztatta s újabb lakását a bíróságnak be nem jelentette.

34. §. Az 1868: LIV. t.-cz. 268. §-ának a) pontjában érintett

helyhatósági bizonyítványt a vt. 102. §. második bekezdése értelmében kivett óvás is pótolhatja. Ha az iránt forogna fenn veszély, hogy időközben a kereseti jog, habár csak egy kötelezettre nézve is, megszűnik, a helyhatósági bizonyítvány a tárgyalás alkalmával pótlólag is bemutatatható.

Az ügygondnokot a reá bízott perre vonatkozólag mindazon jogok és kötelezettségek illetik, melyek a fél által meghatalmazott ügyvédre nézve megállapítvák. Ha mindazonáltal az ügyvédgondnok gondnokoltjának aláírását tagadná, tartozik egyszersmind a tagadásának alapját képező adatokat és körülményeket előadni.

35. §. A kereset kézbesítése előtt meghalt váltókötelezett helyett annak örökösei idézendők meg.

Ha az örökösök ismeretlenek, vagy tartózkodásuk helye nem tudatik, a távollévőkre nézve megállapított eljárás követendő.

Azon körülmény mindazonáltal, hogy az örökösök ismeretlenek, vagy hollétük nem tudatik, szintén helyhatósági, vagy az örökösödési ügyben eljáró bíróság bizonyítványával igazolandó. Ha ezt felperes azonnal teljesíteni képes nem volna, kérelmére a tárgyalás elnapolásának lesz helye. (20. §.)

Az ország azon részeiben, melyekben az osztr. ált. polg. törvénykönyv van hatályban, az ennek 811. §-ában foglalt határozvány a jelen rendelkezés által nem érintetik.

A kereset kézbesítésére nézve előirt szabályok megfelelőleg a perbejelentés kézbesítésénél is követendők.

IV. Perorvoslatok.

36. §. Váltóeljárásra tartozó ügyekben a felebbviteli beadványok rendszerint három nap alatt nyújtandók be.

A végrehajtási eljárás során a felebbviteli beadványok beadásának határidejére nézve az 1881: LX. törvényczikk rendelkezései alkalmazandók.

A felebbezés hatálya a nem felebbező pertársakra csak a 23. §-ban meghatározott korlátok közt terjed ki.

37. §. Az 1881: LIX. t.-cz. 39. §-ban felsorolt semmiségi okokon felül a felsőbb bíróságok által hivatalból is figyelembe veendő alaki sérelmet képez, ha a jelen rendelet 4-ik §-a értelmében hivatalból visszautasítandó kereset vissza nem utasított.

Az idézett t.-cz. 52. és 53. §§-ban, ugyancsak az 1874: XVI. t.-cz. 4. §-ában megjelölt végzéseken felül felfolyamodásnak a következő végzések ellen sincs helye:

1. alperes részéről a sommás eljárás útján hozott fizetési meghagyás ellen;

2. a sommás eljárás iránti kérelem elmellőzése vagy megtagadása mellett tárgyalást rendelő végzés ellen.

38. §. Váltó-eljárás alá tartozó ügyekben az ügydöntő ítélet-

nek azon része ellen, mely által a birói illetőség megállapittatik (22. §.), az ítélet elleni felebbezésben lehet orvoslást kérni.

A másodbirósági ítélet azon része ellen, mely a birói illetőség kérdését tárgyalja: a harmadbíróshoz további felebbezésnek csak annyiban van helye, a mennyiben azon esetekben, a melyekben a rendes birói illetőségtől eltérésnek helye nincsen (1868: LIV. t.-cz. 53. és 54. §§. és jelen rendelet 4. §.), az illetéktelen bíróság illetékesnek, vagy az illetékes bíróság illetéktelennek mondatott ki.

Váltóeljárás alá tartozó ügyekben az 1881: LIX. t.-cz. 37. és 47. §§-nak alkalmazása ki van zárva.

39. §. Igazolással élhet azon fél, a ki hitelt érdemlőleg kimutatja, hogy vétlen mulasztás folytán:

1. nem jelent meg a tárgyalásra vagy az eskütételre; vagy pedig
2. a sommás végzés elleni kifogásait, felebbezési vagy eskütételre jelentkező beadványát a meghatározott időben hasonló okból be nem adta.

40. §. Az igazolási kérelem a 39. §. első pontjának eseteiben azon napot, melyben a mulasztás következményeit kimondó birói határozat kézbesítettett — követő három nap alatt — a második pont esetében pedig az elmulasztott határidőt követő naptól számítandó tizenöt nap alatt nyújtandó be.

A kellő időben beadott igazolás folytán rövid időre kitüzendő tárgyalás, minden halasztás kizárásával, az első határnapon befejezendő, és a bíróság által haladéktalanul elintézendő.

41. §. Ha a bíróság az igazolásnak helyt ad, az igazoltnak kimondott mulasztás folytán netán már meghozott határozatot hatályon kívül helyezi, egyszersmind az elmulasztott határnap helyett újabb határnapot, az elmulasztott beadvány benyújtására pedig három napi határidőt tűz ki.

42. §. Az igazolás az ez iránti kérvény benyújtása előtt már meghozott és kézbesített határozatnak végrehajtását nem gátolja ugyan, azonban az igazolási kérvénynek, s ha az igazolásnak hely adatott, — a pernek jogérvényes eldöntéseig, az árverésen vagy egyébként befolyt pénz ki nem adható; valamint a végrehajtásilag lefoglalt követelés át nem ruházható. Az igazolásnak helyt adó végzés a végrehajtásnak a biztosításon túl terjedő folytatását megakadályozza.

Ha a tárgyalási határnap elmulasztása miatti igazolási kérvény beadásakor ügydöntő határozat még nem hozott: ennek hozatala, ha pedig a határozat már meghozott, de még nem kézbesítettett, ennek kézbesítése az igazolási kérvény jogérvényes eldöntéseig felfüggesztetik ugyan; azonban az ellenfél kérelmére a biztosítási végrehajtás elrendelendő.

Az igazolási kérvény már meghozott ítéletben megítélt eskü letételére halasztó hatálylyal bír.

43. §. Perujításnak az 1881: LIX. t.-cz. 69. §. 1. pontja esetében az alapperbeli ítélet jogerőre emelkedésétől számított három

hónap alatt, ugyanazon szakasz 2. és 3. pontjai eseteiben pedig az alapperbeli ítélet jogerőre emelkedésétől számított három év alatt van helye.

A semmiségi per (1881: LIX. t.-cz. 50. §.) az ítélet jogerőre emelkedésétől vagy az egyezség megkötésétől számított három év eltelte előtt indítandó. De ha az ítélet vagy egyezség alapján ezen három évi határidő eltelte után foganatosított a végrehajtás: a semmiségi kereset a végrehajtásról való értesítéstől számított 30 nap alatt megindítható.

Újitott és semmiségi perekben a jelen rendelet 25. §-a nem alkalmazandó.

44. §. Az alapperben jóhiszeműleg eljáró nyertes fél ellen, ha időközben harmadik személyek elleni váltójogi igényei elévülés folytán elenyésztek, vagy idő rövidsége miatt többé nem érvényesíthetők: perujításnak nincs helye.

Ugyanezen szabály a semmiségi keresetre és az igazolásra nézve is megfelelő értelemben alkalmazandó.

V. Vegyes és átmeneti intézkedések.

45. §. A jelen rendelet 3-ik §-ban fel nem sorolt azon ügyekben, a melyekben az 1876. november 30-án kelt rendelet hatályba lépte előtt az 1840: XV. t.-cz. II. részben szabályozott tárgyalás követtetett: a jelen rendeletben megállapított jegyzőkönyvi tárgyalás követendő.

46. §. A váltóösszegek és a váltótörvény alapján eszközzendő letétekre nézve a birói letétek kezelése tárgyában kibocsátott igazságügyministeri rendeletek alkalmazandók.

A letételt megengedő végzésben, illetőleg az elrendelő határozatban a letevőnek neve kiteendő, és a váltó, kelet, lejárát, összeg és az elfogadó neve szerint meghatározandó.

Azon esetekben, melyekben a letétel önként ajánlatik (váltótörvény 40. §.): annak teljesítésére 24 órai határidő tűzendő ki. Ha a birói meghagyásnak ezen idő alatt elég nem tétetett: a letétel törvényes időben teljesítettnek nem tekintetik.

A váltóösszegnek készpénzben való letételét (váltótörvény 25—29. §§.) meghagyó sommás végzés vagy ítélet, egyidejűleg a bírósági letéthivatalnak is kézbesítendő, s ez utóbbi egyuttal a letéteménynek elfogadására utasítandó.

47. §. A váltóeljárásra utasított peren kívüli ügyekben (3. §. 6. és 7. pont) netán szükségesnek mutakozó tárgyalás a jelen rendeletben megállapított rendes eljárás szerint történik; az ily ügyekben hozott véghatározatok ellen felfolyamodásnak, és ha a másodbiróság az elsőbiróság végzését megváltoztatja, további felfolyamodásnak van helye. A felfolyamodás három nap alatt adandó be. Egyébként a felfolyamodásra nézve az 1881 LIX. t.-cz. rendelkezései alkalmazandók.

48. §. A kir. közjegyzői díjakat szabályozó 1880: LI. törvényczikknek az óvási óvásközlési és másolási díjak megállapítására vonatkozó intézkedései a váltójegyzőkre is kiterjednek. (Váltótörvény 98. §.)

49. §. A jelen rendelet hatályba lépte napjáig folyamatba tett perekben a további eljárásra nézve az 1881: LIX. t.-cz. 100. §-nak rendelkezései megfelelő értelemben alkalmazandók.

A folyamatban levő végrehajtásokra nézve az 1881: LX. t.-cz. 256. és 257. §-ai rendelkeznek.

50. §. Jelen rendelet hatálya azon naptól kezdve, a mely napon az 1868. évi LIV. t.-cz. és 1881: LIX. t.-cz. a polgárosított határőrvidéken hatályba lép, a polgárosított határőrvidékre is kiterjed.

Azon területeken, melyekre az 1881: LIX. t.-cz. nem bir hatálylyal (Fiume város és kerülete), váltóeljárásra utasított ügyekben, a fennálló birói hatáskör és illetőség fentartása mellett, ezentul is azon rendeletek és szabályok lesznek alkalmazandók, melyek ezen ügyekre nézve az illető területeken jelenleg hatályban vannak.

A hol mindazonáltal a jelen szakasz rendelkezésénél fogva ezen tul is hatályban maradó előbbi rendeletekben vagy szabályokban az anyagi váltótörvényre történik hivatkozás: ez alatt az 1876: XXVII. t.-czikkben foglalt váltótörvénynek megfelelő szakaszai értendők.

Kelt Budapesten, 1881. évi november hó 1-én.

BETÜRENDES TÁRGYMUTATÓ.

(A nagy számok a szakaszokat, a kis számok a jegyzeteket jelentik.)

A.

Acceptabilis papír 3, 39.
Adrittura 59e).
Aláírás 3, 8as), 25.
Álképviselő 88.
Allonge l. toldat.
Amortisatio l. birói megsemmisítés.
Antverpeni javaslat 14.
Arbitrage l. váltókémlet.
Árfolyam 6, 53, 58.
Áruváltó 1°).
Átadás 8.
Aval l. együttláírás.
Aviș l. tudósítvány.

B.

Bankárok 6, 10.
Banking vagy *currency* elmélet 7.
Behajtásvégetti hâtirat 37.
Bélyeg 19, 20.
Bemutatás 4.
— elengedése 56.
— elfogadása végett 4, 39.
— fizetés végett 4, 56, 54.
— helye és ideje 87.
— keltezés végett 40.
Bemutatóra szóló váltó 1, 83.
Beszámitás 83.
Billet à ordre 2^{io}).
Birói letétel 55.
— megsemmisítés 75.

Bizományi váltó 5.
Biztosítási váltó 5.
— viszkereset 45—47, 62, 65.
— elfogadás hiánya miatt 45, 46.
— biztonság hiánya miatt 47.
— kereset 47.
Blanco-váltó 30.
— elfogadmány 30¹¹).
— forgatmány 34.
Brémai szabályok 13.

C.

Cambium 1°), 1°).
Cambia sicca 6as).
Campsor 6°).
Cassatorius záradék 72.
Code de commerce 7, 11.
Compensatio l. beszámítás.
Confusio 33.
Contraprotect l. ellenóvás.
Contrat de change 7.
Conversio 17°), 30.
Copia l. váltómásolatok.
Csálás 8^{ai}), 37²¹), 82¹⁹), 35).
Csőd 9, 47, 49, 56¹⁴), 79, 87, 89, 90.
Cumulatio l. halmozás.

D.

Devise 6e).
Disconto 6¹⁵).
Distantia locil. helykülönbség.
Distanz-váltó 6¹⁰).
Duplicatum l. váltómásodlatok

E.

- Egyetemlegesség 3, 46, 56, 69, 70, 72, 81.
 Egyoldalú ígéret elmélete 8.
 Együttaláírás, együttkötelezés 68, 70.
 Elévülés l. váltóelévülés.
 Elfogadás 3, 41, 44.
 — alakja 41.
 — hatása 43.
 — korlátozt 42.
 — létrejövetele 41.
 — végetti bemutatás 4, 39.
 Elfogadmány 3, 41, 72.
 Elfogadó 3.
 — felelőssége 43.
 Ellenővás 56^a), 62¹²).
 Elmebeteg 8²¹).
 Előzők értesítése l. értesítés.
 Első váltó 2, 71.
 Elvesztett váltó 71, 75, 76.
 Elzálogosítási záradék 89¹).
 Emissio 8.
 Endossement 10¹⁶).
 Engedmény 3⁷), 32, 38.
 Erőhatalom 56.
 Érték 5, 82²⁴).
 — váltó 22⁹).
 Értesítés 4, 57.
 Escompt 6¹⁵).
 Exceptio doli 37²⁰), 82¹⁹), 28).
 — non numeratae valutae 82²⁴).
 — non adimpleti contractus 82²⁵).
 — non rite adimpleti contractus 82²⁶).
 — rei judicatae 82.

F.

- Fedezet 5, 82²⁴).
 Fedezeti váltó 5, 82³¹).
 — kereset 43.
 Felmondásra szóló váltó 24.
 Feltétel 1¹⁹), 42¹³), 82²⁸).
 Fizetés 51—55, 84.
 — helye 27.

- Fizetés ideje 24, 48—50.
 — kifogása 83.
 — tárgya 53.
 — végetti bemutatás 4.
 Fizetési határnap 48—50.
 — jogi jelentősége 49.
 — meghatározása 48.
 — meghosszabbítása 50.
 — viszkereset 56—60.
 — alanyai 56.
 — feltételei 56.
 — tárgya 58.
 Forgatmány 1¹¹), 32—37.
 — alakja 34.
 — fogalma 32.
 — hatásai 35.
 — nemei 32.
 — természete 32.
 — története 10.
 Forgatmányos 32.
 — jogai 35.
 Forgató 32.
 — felelőssége 35.
 Formáltényelmélet 7²²).

G.

- Gazdagodási kereset 80.
 Girata 10¹⁶).
 Giro l. forgatmány.

H.

- Halmozás 58³).
 Hamis és hamisított váltók 77, 83.
 Határidők 79¹⁴).
 Hátirat l. forgatmány.
 Házastársak és jegyesek váltónyilatkozatai 83²¹).
 Helykülönbség 1.
 Helykülönbségi váltó 6¹⁰).
 Hézag 51.
 Hiányos aláírások 88.

I.

- Idegen váltó 2, 19, sk.
 — kellékei 19—30.
 Igazolás 35, 51, 52.

Intézkedés 2, 6e).
 Intézkényes 2.
 Intézkényezett 2.
 — megnevezése 26.
 — váltó 2.
 — saját váltó 29.
 Intézkényező 2.
Interventio l. közbenjárás.
 Írásmód 19.
 Írástudatlanok váltóképessége
 16, 88e).

J.

Járulékok 22.
 Jelzálogi biztosítás 89.
 Jóváhagyás 17, 88²⁰).
Jus variandi 56e).

K.

Kamat kikötése 22.
 — nagysága 43, 58.
 Katonák váltóképessége 16, 18.
 Keletváltó 24, 48.
 Keltezés 28.
 Kényszer 83¹), 82³⁴).
Képviselés 3, 16, 88.
 Képzeti váltó 77²⁹).
 Kereskedelmi szokás l. szokás.
 Késedelem 54.
 Kezes felelőssége 69.
 — jogai 69.
 Kezesség l. váltókezesség.
 Kézjegy 88.
 Kiadási elmélet 8.
 Kibocsátó 2, 31, 43.
 — aláírása 25.
 — felelőssége 31.
 Kifogások 82, 83.
 Kiméleti napok 49.
 Költségek 58.
 Korlátolt elfogadás 42.
 Közbenjárás 3, 61—67.
 Közjegyzők 85.
 Küldime, küldény 6e).
 Külföldi törvényhozás 84.

L.

Látra szóló váltó 24, 48.
 Lát után bizonyos időre szóló váltó
 24, 48.
 — bemutatása 40.
Legitimatío l. igazolás.
 Lejárat 24, 48—50.
 — meghosszabbítása 50, 82²⁷).
 — utáni forgatmány 36.
 Leszámitolási díj 6¹⁶).
 Letiltás 75.
 Lipcseitanácskozmány 11.

M.

Másodlatok l. váltómásodlatok.
 Másolatok l. váltómásolatok.
 Meghatalmazott 3, 16²⁹), 17,
 88.
 Meghatalmazási hátirat
 37.
 — rejtett 37, IV.
 Megsemmisítés, bírói 75.
 Megtartási jog 90.
 Moratorium 50.
 Mulasztás 56¹⁶), 79¹⁴), 80.

N.

Német váltórendszabály 7,
 11.
 Nemzetközi váltójog 9, 13,
 84.
 Névbecsülés 3, 61.
 Névbecsülési elfogadás 3,
 61—64, 92⁷).
 — természete 65.
 — fizetés 66, 67.
 — óvás 64.
 Névbecsülő 61, 64.
 — felelőssége 65.
 — jogai 67.
 Névbecsült 61, 64.
 Nők váltóképessége 16, 18.
 Novatio l. újítás.
 Nyugta 54, 60, 83.

O.

Ordonnance du commerce
10, 11.

Óvás 4, 85, 86.

— elengedése 56.

— ideje 56.

— kellékei 86.

— kiadása 86.

Óvási költség 56, 58.

Óvatoló közegek 85.

P.

Pactum de cambiando 5.

— *de non petendo* 82³⁶).

Papírpénzelmélet 7²¹).

Papok váltóképessége 16, 18.

Pénznem 22, 53.

Pénzösszeg 22.

Pénzváltás 1.

Perbejelentés 79.

Perelévülés 79¹⁷).

Perköltség 58¹⁰), ¹⁸), 81¹⁰).

Piaczi v. szélóvás 86¹⁰).

— váltó 6¹⁰).

Pinczeváltó 77²³).

Praejudicált váltó 56¹⁶).

Prolongatio 50, 82³⁷).

Promissory note 2¹⁰).

Protest l. óvás.

R.

Recambium l. viszváltó.

Recta váltó 1, 33.

Recta elfogadmány 42¹²).

Reescompt 6¹⁵).

Regressus l. viszkereset.

— *per saltum, per ordinem*
56⁶).

Rei vindicatio l. tulajdoni ke-
reset.

Rendelvényes 2, 23.

Részezség 8³¹), 82³³).

Részletváltó 24.

— fizetés 53, 54, 65, 82³⁸).

Részforgatmány 33.

Részelfogadás 42.

Ricorsa-váltók 6²⁰).

Rigor cambialis l. váltószigor.

Rimesse l. küldime.

Roszhiszeműség 37²⁰), 76¹⁰), 82.

S.

Saját váltó 2, 91, 92.

— kellékei 91.

Saját rendeletre szóló
váltó 29.

Simulatio l. színlelés.

Sola-váltó 2¹³).

Számolási érték 53.

Száraz váltó 6²⁵).

Szélóvás 86¹⁰).

Személyazonosság igazolása
52.

Szerződési elmélet 8.

Színlelés 82, 37¹⁹).

Szivességi váltó 5, 82³).

Szokás 10, 12.

— váltó 24.

Szükségbeli utalvány 3, 61,
62.

— utalványozó 61, 62.

— utalványozott 61, 62.

T.

Telepes 27, 44.

Telepitett váltó 27.

— bemutatása 44, 56.

— elfogadása 44.

— nem tulajdonképeni 27⁴⁴).

— saját váltó 91, 92.

Tévedés 8²¹), 82³²).

Toldat 2.

Törlés 30, 41, 51, 60.

Tudósítvány 5.

Tukvány 6⁶).

Tulajdoni elmélet 8²⁰).

— kereset 76.

U.

Ugró viszkereset 56⁶).

Ujítás váltóval 5.

Ünnepnapok 87.

Üres hátirat 34.

Uso 14, 24.

— váltó 34.

Utóforgatmány 36.

Utólagos kitöltés 83.

Uzsora 6, 82^a).

— tilalmak 6.

V.

Vagyonbukott váltóképessége 16.

Vakok váltóképessége 16.

váltónyilatkozatai 88.

Váltakoztatási jog 56^b).

Váltó alakja 2, 19.

— elmélete 7, 8.

— elnevezés 21.

— kellékei 19—30, 84, 91.

— letétele 55.

— összeg 22.

— története 10.

Váltó elnevezés 1.

— fajtái 2.

— fogalma, sajátosságai, ismertető jelei 1.

— gazdasági szerepe 6.

Váltóárfolyam 6, 10^a), 58.

Váltócselekvények 4, 84.

— helye és ideje 87.

Váltódíj 58, 67.

Váltóeljárás 9.

— sommás 9¹⁰).

Váltóelévülés 78—80.

— akadályai 79.

— hatálya 80.

— ideje 78.

Váltóelőszerződés 5.

Váltófogság 9.

Váltójegyzők 85.

Váltójog 9.

— alakja 9.

— anyagi 9.

— codificatioja 11.

— forrásai 12.

— időbeli hatálya 12.

— irodalma 14.

— kiegészítése 9.

— nem tulajdonképeni 9.

Váltójog nemzetközi egyenlősi-
tése 13.

— természete 9.

— területe 9.

— története 10, 12.

— tulajdonképeni 9.

Váltókémlet 6^a).

Váltóképesség 3, 15—18.

— általános 16.

— cselekvő 15.

— fogalma 15.

— hiánya 17.

— nemei 15.

— szenvedő 15, 16—18, 84.

Váltókereset 3, 43.

Váltókezesség 3, 68—69.

Váltóleszámitolás 6¹⁵).

Váltólevél 1.

Váltómásolatok 2, 71—73, 92°).

— fogalma, kellékei, kiállítása 71.

— használati módja 73.

— jogi természete 72.

Váltómásolatok 2, 74.

Váltónyargálás 6.

Váltónyilatkozatok 3, 84.

Váltószerződés 3°).

Váltószigor 1.

Váltótörvény 12.

— magyarázata 12.

Váltó-uzsora 6.

Valuta l. érték.

Vásárok 10.

Vásári váltó 10, 24, 39, 48.

Végrehajtás 47.

Vis major l. erőhatalom.

Viszkereset 3.

— biztosítási 45—47.

— fizetési 56—60.

Viszkereseti összeg 58.

Viszváltó 6²⁰), 59.

Viszkereseti számla 58, 60.

Viszleszámitolás 6¹⁵).

Z.

Zálog-hátírat 32^a).

— jog 89.

Zsidó nyelv, betűk 19.

912_OGYK_000194653_03107164

Nagy Ferenc
A magyar váltójog kézikönyve
1901

<https://go.ogyk.hu/ogy01-000194653>

A digitalizálás az Országgyűlési Könyvtár Digitalizáló Műhelyében készült a "[DTT – Magyar Jogi Portál](#)" projekt (2018) keretében.

Attribution (CC-BY-4.0)
Nevezd meg!